

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

EX. A

S.O.U.
0

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1945:12
FINANSDEPARTEMENTET

INVESTERINGSUTREDNINGENS BETÄNKANDE

MED FÖRSLAG TILL

INVESTERINGSRESERV

FÖR

BUDGETÅRET 1945/46

AV STATLIGA, KOMMUNALA OCH STATSUNDER-
STÖDDA ANLÄGGNINGARBETEN

S T O C K H O L M

1 9 4 5

Statens offentliga utredningar 1945

Kronologisk förteckning

1. Betänkande med förslag till utlänningslag och lag angående omhändertagande av utlänningsanstalt eller förläggning. Norstedt. 169 s. Ju.
2. Betänkande med förslag till organisation av en luftfartsstyrelse m. m. Norstedt. 68 s. K.
3. Betänkande rörande särskilda åtgärder vid återförandet till civil verksamhet av till beredskaps-tjänstgöring inkallad personal. Hægström. 74 s. Fö.
4. Betänkande angående den husliga utbildningen. Beckman. 167 s. S.
5. Betänkande med utredning och förslag angående yrkesutbildning av sjöfolk av manskapsgrad samt åtgärder till höjande av sjöfolkets allmänna och medborgerliga bildning. Idun. 370 s. E.
6. Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 7. Förslag till åtgärder för livsmedelsforskningens ordnande. Hægström. 150 s. H.
7. Betänkande rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. Del 1. Allmänna synpunkter. Idun. 109 s. K.
8. Betänkande rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. Del 2. Blekingenätets järnvägar. Idun. 124 s. 1 pl. K.
9. Promemoria med förslag till arrendebestämmelser för kommunal jord. Marcus. 56 s. Jo.
10. Betänkande och förslag rörande effektivisering av skyddshemselevernas eftervård m. m. Marcus. 158 s. S.
11. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 8. Framställningar och utlåtanden från kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering. 2. Betänkande med förslag till vissa åtgärder i syfte att under depression stimulera avsättningen av varaktiga konsumtionsvaror m. m. Marcus. 153 s. Fi.
12. Investeringsutredningens betänkande med förslag till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten. Marcus. viij, 350 s. Fi.
13. Bilagor till investeringsutredningens betänkande med förslag till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten. Marcus. 83 s. Fi.

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet. Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1945: 12
FINANSDEPARTEMENTET

INVESTERINGSUTREDNINGENS BETÄNKANDE

MED FÖRSLAG TILL

INVESTERINGSRESERV

FÖR

BUDGETÅRET 1945/46

AV STATLIGA, KOMMUNALA OCH STATSUNDER-
STÖDDA ANLÄGGNINGSSARBETEN

STOCKHOLM 1945

ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

457152

STATES OF NEW YORK

INVESTING AND TRADING COMPANY

INVESTING AND TRADING COMPANY

FOR

REDEEMABLE SECURITIES

AND INVESTING AND TRADING COMPANY

INCORPORATED IN NEW YORK

Innehållsförteckning.

	Sida
Skrivelse till Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet	1
A. Översikt över investeringsutredningens arbete	3
B. Förslag till investeringsplaner	8
1. Allmänna synpunkter på investeringsreservens sammansättning och omfattning m. m.	8
2. Investeringsplan för postverket	18
Posthusbyggnader i Gärdesstaden i Stockholm s. 20, Årstaområdet i Stockholm s. 23, Eskilstuna s. 24, Linköping s. 27, Huskvarna s. 28, Landskrona s. 29, Karlstad s. 31, Arvika s. 32, Sala s. 34, Skellefteå s. 36 och Luleå s. 37. Inköp av tomter i Eskilstuna och Landskrona s. 37.	
3. Investeringsplan för telegrafverket	37
Telefonstationsbyggnader m. m. i Ystad s. 40, Ängelholm s. 40, Klippan s. 41, Hässleholm s. 41, Kalmar s. 42, Borgholm s. 43, Jönköping s. 43, Borås s. 44, Vänersborg s. 45, Karlstad s. 46, Sunne s. 46, Hagfors s. 47, Vimmerby s. 48, Nässjö s. 48, Arboga s. 49, Strängnäs s. 49, Nynäshamn s. 50, Gustavsberg s. 50, Stockholm s. 51, Ludvika s. 51, Mora s. 53, Gävle s. 53, Tierp s. 54, Ljusdal s. 55, Arvidsjaur s. 55 och Kiruna s. 56. Förrådsbyggnader m. m. i Västanfors s. 57, Örebro s. 57, Norrköping s. 58, Gävle s. 58 och Nynäshamn s. 58. Telefon- och telegrafanläggningar s. 60. Radioanläggningar s. 61.	
4. Investeringsplan för statens järnvägar	63
Företag att bestridas med kapitalmedel	65
A. Byggnader och anläggningar	65
I. Bangårdar s. 65. II. Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar s. 69. III. Fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden s. 72. IV. Skenfria vägkorsningar s. 73. V. Broar m. m. s. 73. VI. Husbyggnader s. 75. VII. Växel- och signalsäkerhetsanläggningar s. 75. VIII. Telefonanläggningar m. m. s. 76. IX. Elektriska belysningsanläggningar m. m. s. 76. X. Anläggningar för elektrisk tågdrift s. 77. XI. Elektrifiering s. 79. XII. Lokstations- och driftverkstadsanläggningar s. 81. XIII. Anläggningar vid huvudverkstäder s. 81. XIV. Verkstadsmaskiner s. 83. XV. Anläggningar vid förrådsavdelningen s. 83. XVI. Färjlägen s. 83.	
B. Försvarsberedskap	83
C. Rullande materiel	83
D. Sjöfartsmateriel	84
E. Biltrafik	84
F. Inköp av fastigheter	85
G. Nya statsbanor	85
H. Statens järnvägars dispositionsanslag	85

	Sida
Företag att bestridas med driftmedel	86
Företag att bestridas med rörelsemedel	87
Smalspårsombyggnader m. m.	87
5. Investeringsplan för statens vattenfallsverk	89
<p>Kraftstation vid Forsmoforsen s. 95. Tilloppstunnel m. m. vid Porjus kraftstation s. 95. Kraftstation vid Hölleforsen s. 95. Ett tredje maskinaggregat vid Stadsforsens kraftstation s. 97. Kraftstation vid Harsprånget s. 97. Kraftstation vid Hammarby (Dyltaån) s. 98. Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk s. 99. Mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag s. 99. Statens vattenfallsverks dispositionsanslag s. 100.</p>	
6. Investeringsplan för försvarsväsendet	100
a. Försvarsstabens verksamhetsområde	101
b. Arméns fortifikationsförvaltnings ämbetsområde	102
<p>Exercisbyggnader s. 103. Furirbostäder s. 104. Om- och tillbyggnad av matinrättningar s. 105. Hundgårdar för arméns truppförband s. 105. Gymnastikbyggnader s. 106. Idrottsplatser s. 107. Vagarbeten s. 107. Stensättningar s. 109. Dräneringsarbeten s. 110. Avloppsledningar s. 110. Badhus med simhall och fåktsal vid krigsskolan på Karlberg s. 111. Sanitära anläggningar vid krigsskolan på Karlberg s. 112. Säkerhetsanordningar på krigsskolans skolskjutningsbana vid Karlberg s. 112. Korthållsskjutbana för Livgrenadjärregementet s. 112. Ombyggnad av skjutbanorna C och D vid Gotlands infanteriregemente s. 113. Skolskjutningsbana för Gotlands artillerikår s. 113. Skolskjutningsbana för Göta artilleriregemente s. 114. Skolskjutningsbana vid Hälsinge regemente s. 114. Utbyggnad av kulsprutebanan vid Väster-norrlands regemente s. 115. Korthållsskjutbana vid Norrbottens artillerikår s. 116. Brandstation vid Karlsborgs luftvärnsregemente s. 116. Truppförbandssjukhus vid Bohusläns regemente s. 117.</p>	
c. Marinförvaltningens ämbetsområde	117
<p>Simhall vid sjökrigsskolan på Näsby s. 119. Förlängning av Gustavsviks torrdocka s. 119. Avloppsledningar på Galärvarvet s. 119. Ombyggnad och modernisering av tjänstebostäder vid Vaxholms kustartilleriregemente s. 120. Ytterligare istandsättningsarbeten vid f. d. I 2 V:s kasernetablissemang på Rindö s. 120. Renovering av tvättrum i kasernerna I och II på Oscar-Fredriksborg s. 121. Komplettering av förläggingsbyggnader m. m. vid Gotlands kustartilleriförsvar och Gotlands kustartillerikår s. 121. Idrotts-hall på Stumholmen i Karlskrona s. 121. Verkstadsskola i Karlskrona s. 122. Båthamn för flottans sjömansskola i Karlskrona s. 122. Broförbindelse till Lindholmen i Karlskrona s. 123. Stensättning av vissa huvudvägar inom Karlskrona örlogsvarv s. 123. Gymnastik- och exercisbyggnad samt bastu-bad vid Göteborgs örlogsstation s. 123. Gymnastikbyggnad vid Älvsborgs kustartilleriregemente s. 123.</p>	
d. Flygförvaltningens ämbetsområde	124
<p>Musikbyggnader s. 126. Gymnastikbyggnader s. 127. Idrottsplatser s. 128. Simbassänger s. 129. Vissa flygfältsarbeten s. 129. Transportvägar och uppställningsplatser på vissa flygfält s. 131. Skjutbanor vid Västmanlands flygflottilj s. 131. Iordningställande av norra delen av flygfältet vid Västmanlands flygflottilj s. 132. Ombyggnad av kanslihus vid Roslagens flyg-</p>	

flotttilj s. 133. Inomhusskjutbanor vid Jämtlands och Hälsinge flygflotttiljer s. 133. Ändring av gamla gymnastikbyggnaden vid Svea flygflotttilj till fritidsbyggnad s. 134. Utökning av reningsverk vid Svea flygflotttilj s. 134. Skyddsplantering, vägar och planering vid Norrbottens flygbaskår s. 135. Stensättning av vägar vid centrala flygverkstaden i Västerås s. 135.

7. Investeringsplan för statliga och statsunderstödda vägar och gator m. m. 135
- Barmarksunderhåll på landsbygden s. 138. Byggande av allmänna vägar på landsbygden s. 140. Vägbeläggningar på landsbygden s. 145. Byggande av städernas allmänna vägar och för biltrafiken viktiga gator s. 148. Byggande av enskilda vägar s. 153. Stensättning av vägar och gator s. 154. Byggande av broar s. 156. Byggande och förbättring av vissa för riksförsvaret betydelsefulla vägar s. 160. Uppförande av garage- och förrådsbyggnader m. m. s. 160. Särskild grovarbetsreserv s. 163.
8. Investeringsplan för civila flygplatser 165
- Göteborg—Torslanda flygplats s. 169. Malmö—Bulltofta flygplats s. 170. Norrköping—Kungsängens och Uppsala flygplatser s. 170. Jönköpings flygplats s. 170. Hästholmens flygplats s. 170. Visingsö flygplats s. 170. Örebro flygplats s. 171. Varbergs flygplats s. 171. Eslövs flygplats s. 171. Visby flygplats s. 171. Karlstads flygplats s. 172. Sundsvall—Härnösands flygplats s. 172. Skellefteå och Umeå flygplatser s. 172. Ällebergs flygplats s. 172.
9. Investeringsplan för handelshamnar och farleder. 172
10. Investeringsplan för fiskehamnar 179
11. Investeringsplan för lotsverket 182
- Fyrar s. 184. Brämö kalv s. 184. Björn s. 184. Grepensgrund, Örskär och Djursten s. 185. Slätö s. 185. Gryten mellan Furusund och Växlet s. 185. Båtsmansmössan s. 186. Fjärdhällan och Hummelkläpp s. 186. Kurön s. 186. Selaön s. 187. Fagerö och Ridö s. 187. Bryggholmen s. 187. Hoburg s. 187. Angöring av Oxelösund s. 188. Jungfrun s. 189. Ölands södra udde s. 189. Ven s. 189. Farleden Skalkorgarna—Lilla Varholmen s. 189.
- Hamnar och vägar s. 190. Luleå lotsplats s. 190. Rönnskärs lotsplats s. 190. Järnäs lotsplats s. 190. Skags lotsuppassning s. 191. Björns fyrplats s. 191. Svartklubbens lotsplats s. 192. Furusunds lotsplats s. 192. Grönnskärs fyrplats s. 192. Dalarö lotsplats s. 193. Landsorts lotsplats s. 193. Östergarns fyrplats s. 193. Ölands norra udde fyrplats s. 194. Ölands södra udde fyrplats s. 194. Aspö lotsplats s. 196. Vens fyrplats s. 196. Falkenbergs lotsplats s. 196.
- Lotsuppassningshus s. 197. Rödkallens lotsuppassning s. 197. Rönnskärs lotsplats s. 197. Ratans lotsplats s. 197. Stugsunds lotsuppassning s. 197. Bönans lotsuppassning s. 198. Söderarms lotsplats s. 198. Furusunds lotsplats s. 198. Idö lotsplats s. 199. Ystads lotsplats s. 199. Halmstads lotsplats s. 200. Falkenbergs lotsplats s. 200.
- Bostadshus s. 200. Rönnskärs fyrplats s. 200. Stora Fjäderäggs fyrplats s. 201. Berguddens fyrplats s. 201. Agö fyrplats s. 201. Örskärs fyrplats s. 201. Understens fyrplats s. 202. Fårö fyrplats s. 203. Häradskärs lotsplats s. 203. Häradskärs fyrplats s. 203. Högby fyrplats s. 204. Dämmans fyrplats s. 204. Smygehuks fyrplats s. 204. Kullens fyrplats s. 205. Vinga fyrplats s. 205. Väderöbods fyrplats s. 206.

12. Investeringsplan för statliga husbyggnadsföretag för verk och myndigheter m. m.	206
Justitiedepartementet s. 207. Socialdepartementet s. 208. Uppförande av hem för blinda i förskolåldern s. 209. Vissa byggnadsarbeten vid statens alkoholistanstalt å Venngarn s. 209. Vissa byggnadsarbeten vid statens skyddshem s. 210. Vissa byggnadsarbeten vid statens sennesjukhus s. 217. Kommunikationsdepartementet s. 221. Vissa byggnadsarbeten vid Haga slott s. 221. Byggnad för hovrätten för Västra Sverige s. 222. Hovrättsbyggnader i Jönköping, Malmö och Sundsvall s. 222. Ökade lokaler för länsstyrelsen i Jönköpings län s. 223. Tillbyggnad av landsstatshuset i Göteborg s. 223. Nybyggnad för länsstyrelsen i Älvsborgs län s. 224. Tillbyggnad av landsstatshuset i Mariestad s. 224. Om- och tillbyggnad av länsresidenset i Karlstad s. 224. Nybyggnad för vägförvaltningen m. m. i Gotlands län s. 224. Nybyggnader för vägförvaltningen och för lantmäterikontoret m. m. i Gävleborgs län s. 225. Nybyggnad för vägförvaltningen m. m. i Västerbottens län s. 226. Nybyggnad för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen s. 226. Uppförande av grovlaboratorium m. m. vid statens väginstitut s. 227. Nybyggnad för statens geotekniska institut s. 227. Nybyggnad för lantmäterikontor och vattendomstol i Vänersborg s. 228. Lantmäterikontorsbyggnad i Mariestad s. 228. Finansdepartementet s. 228. Vissa byggnadsarbeten vid tullverkets gränsbevakning s. 229. Ecklesiastikdepartementet s. 230. Om- och tillbyggnad av landsarkivet i Göteborg s. 231. Ombyggnadsarbeten vid kungl. biblioteket s. 232. Magasinsbyggnad vid statens etnografiska museum s. 232. Iordningställande av Skara domkapitels arkiv och sessionssal s. 233. Uppförande av domkapitelshus i Växjö s. 233. Restaurering av Visby domkyrka s. 233. Iordningställande av vissa lokaler i vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens ämbetsbyggnad s. 234. Ombyggnadsarbeten m. m. för kemiska institutionen vid universitetet i Uppsala s. 235. Vissa byggnadsarbeten vid universitetet i Lund s. 235. Nybyggnad för en reumatisk och en ortopedisk avdelning vid akademiska sjukhuset i Uppsala s. 236. Vissa byggnadsarbeten vid Chalmers tekniska högskola s. 237. Vissa ändrings- och reparationsarbeten vid folkskoleseminariet i Uppsala s. 238. Uppförande av simhallsanläggning vid gymnastiska centralinstitutet s. 238. Jordbruksdepartementet s. 239. Vissa byggnadsarbeten vid lantbrukshögskolan s. 239. Byggnadsarbeten vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut s. 245. Renovering av de s. k. kommenderingsstallarna vid Flyinge hingstdepå s. 245. Kombinerat luftskyddsrum och garage vid veterinärhögskolan s. 246. Vissa byggnadsarbeten vid statens veterinärmedicinska anstalt s. 246. Handelsdepartementet s. 248. Nybyggnad av laboratorium för byggnadstekniska avdelningen vid statens provningsanstalt s. 248. Tillbyggnad av verkstadsavdelningen vid flygtekniska försöksanstalten s. 249. Uppförande av laboratoriebyggnad för ingenjörsvetenskapsakademien s. 250. Nybyggnad m. m. vid statens skeppsprovninganstalt s. 251.	
13. Investeringsplan för reparations- och underhållsarbeten å byggnader och anläggningar tillhörande statens fastighetsfonder.	253
14. Investeringsplan för vissa kommunala och enskilda arbeten.	255
a. Investeringsobjekt för Stockholms stad.	261
b. Vatten- och avloppsledningar.	263

	Sida
c. Skolor	265
d. Diverse kommunala husbyggnader m. m.	268
e. Diverse kommunala anläggningsarbeten	269
f. Diverse byggnadsföretag för landstingen	271
g. Fritidsanläggningar	272
h. Skjutbanor	275
i. Torrlägningsföretag	276
k. Flottledsarbeten	278
l. Arbeten vid enskilda järnvägar	278
m. Elektrifieringsarbeten	284
n. Diverse enskilda arbeten	286
C. Investeringsreservernas finansiering	289
1. Allmänna synpunkter beträffande anslagsuppdelning m. m.	289
2. Anslag till postverket	296
3. Anslag till telegrafverket	297
4. Anslag till statens järnvägar	299
5. Anslag till statens vattenfallsverk	301
6. Anslag till försvarsväsendet	302
b. Arméns fortifikationsförvaltnings ämbetsområde	302
c. Marinförvaltningens ämbetsområde	303
d. Flygförvaltningens ämbetsområde	305
7. Anslag till statliga och statsunderstödda vägar och gator	306
8. Anslag till civila flygplatser	309
9. Anslag till bidrag till handelshamnar och farleder	310
10. Anslag till byggande av fiskehamnar	311
11. Anslag till lotsverket	312
12. Anslag till statliga husbyggnadsföretag för verk och myndigheter m. m.	313
Justitiedepartementet s. 313. Socialdepartementet s. 313. Kommunikations-	
departementet s. 316. Finansdepartementet s. 317. Ecklesiastikdeparte-	
mentet s. 318. Jordbruksdepartementet s. 319. Handelsdepartementet	
s. 321.	
13. Anslag till reparations- och underhållsarbeten å byggnader och anlägg-	
ningar tillhörande statens fastighetsfonder	322
14. Anslag till bidrag till vissa kommunala och enskilda arbeten	323
b. Vatten- och avloppsledningar	323
c. Skolor	324
d. Diverse kommunala husbyggnader m. m.	326
e. Diverse kommunala anläggningsarbeten	329

	Sida
f. Diverse byggnadsföretag för landstingen	330
g. Fritidsanläggningar	333
h. Skjutbanor	334
i. Torrlägningsföretag	335
k. Flottledsarbeten	336
l. Arbeten vid enskilda järnvägar	339
m. Elektrifieringsarbeten	339
n. Diverse enskilda arbeten	340
15. Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering	342
D. Sammanfattning	347

Bilagor äro sammanförda i ett särskilt bihang till betänkandet (SOU 1945:13)

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet.

Investeringsutredningen får härmed vördsamt överlämna betänkande med förslag till investeringsreserv av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten för budgetåret 1945/46 jämte därtill hörande bilagor.

Jämlikt uppdrag av chefen för finansdepartementet den 21 maj 1943 hava investeringsutredningens ledamöter varit dåvarande statssekreteraren i socialdepartementet, numera statsrådet *T. F. Erlander*, dåvarande förste byråingenjören i kommunikationsdepartementet, numera avdelningschefen i statens arbetsmarknadskommission *E. V. Sundström*, ordföranden i statens arbetsmarknadskommission, landshövdingen i Malmöhus län *A. N. Thomson*, vilken jämväl såsom ordförande lett utredningens arbete, samt statssekreteraren i kommunikationsdepartementet *E. A. Westling*. Sedan på framställning av statsrådet Erlander denne entledigats från utredningsuppdraget, förordnade chefen för finansdepartementet genom beslut den 22 december 1944 statssekreteraren i socialdepartementet *H. K. E. Mossberg* att vara ledamot av utredningen.

Jämlikt vederbörliga förordnanden hava gatuinspektören *D. A:son Blomberg* och förste kanslissekreteraren, numera kanslichefen hos överrevisionen för krisförvaltningen *C.-H. von Hartmansdorff* såsom experter biträtt utredningen. Sekreterare hava varit byråingenjörerna *H. G. Klintstedt* och *B. Petrelius* samt civilingenjören *T. B. Gustafsson*. Vid utarbetande av de delar av betänkandet, i vilka anslagsfrågor behandlas, har biträde jämväl lämnats av t. f. andre kanslissekreteraren i finansdepartementet *R. G. Renlund*.

Vid utförandet av utredningsarbetet för föreliggande betänkande har liksom för det tidigare avgivna (SOU 1944: 12 och 13) muntligt eller skriftligt samråd ägt rum med ett stort antal berörda myndigheter, institutioner och organisationer, och åtskilliga myndigheter hava även biträtt vid utredningsarbetet.

Till investeringsutredningen har hänskjutits ett flertal ärenden sammanhängande med de nu framlagda förslagen. Dessa ärenden, över vilka särskild förteckning uppgjorts och finnes tillgänglig hos utredningen, hava vederbörligen beaktats vid avgivandet av här föreliggande förslag.

Investeringsutredningen har, sedan föregående betänkande avlämnades, till Kungl. Maj:t och statsdepartement avgivit dels särskilda framställningar i ärenden som berört utredningens verksamhet, dels utlåtanden i anledning av erhållna remisser. Genom remiss den 21 oktober 1944 har utredningen jämväl anbefallts avgiva utlåtande över skrivelse den 18 oktober 1944 från Svenska järnvägsföreningen och Svenska järnvägsmannaförbundet med förslag till investeringsreserv för de enskilda järnvägarna. Denna remiss torde i och med avlämnandet av föreliggande betänkande få anses besvarad.

I samband med utredningsarbetet för föreliggande betänkande har investeringsutredningen i samverkan med ett flertal andra myndigheter och utredningsorgan verkställt undersökningar av möjligheterna att utnyttja den samlade investeringsreserven med hänsyn till tillgången på bland annat arbetsledarpersonal, redskap, arbetsmaskiner, transportmedel och förläggningsmateriel (baracker m. m.). För resultatet av denna undersökning jämte därav föranledda åtgärder och förslag kommer redogörelse att lämnas i ett särskilt betänkande, som utredningen inom kort avser att ingiva.

Vid uppgörande av nu föreliggande förslag till investeringsplaner för nästa budgetår har utredningen endast i undantagsfall kunnat beakta andra till den pågående riksdagen avgivna propositioner än statsverkspropositionen.

Stockholm den 28 februari 1945.

A. THOMSON.

ELJE MOSSBERG.

ERNST SUNDSTRÖM.

A. WESTLING.

Harald G. Klintstedt.

Bengt Petrelius.

Torsten Gustafsson.

A. Översikt över investeringsutredningens arbete.

I investeringsutredningens den 3 april 1944 avgivna betänkande (SOU 1944: 12 och 13) med förslag till investeringsreserv av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten för budgetåret 1944/45 redovisade utredningen det huvudsakliga resultatet av sitt dittillsvarande arbete och framlade därav föranledda förslag. I samband med statsmakternas överbäganden av de frågor, i vilkas behandling investeringsutredningens förslag utgjorde ett led, framkommo icke några förslag eller synpunkter, som kunde sägas föranleda någon väsentlig ändring beträffande de riktlinjer, vilka jämlikt investeringsutredningens direktiv och i dess betänkande framlagda uppfattningar varit vägledande för utredningens arbete. Chefen för finansdepartementet förordade i samband med framläggande av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45 (prop. 1944: 281, s. 18), att planeringsarbetet för sysselsättningsreserven tills vidare borde fortgå i samma former som dittills. I enlighet härmed har utredningens fortsatta arbete efter det förenämnda betänkande avgivits i huvudsak ägnats åt de arbetsuppgifter, för vilka i detsamma redogjorts under rubriken »D. Åtgärder för komplettering och utnyttjande av investeringsplanerna» (s. 259—269). Dessa arbetsuppgifter kunna i huvudsak hänföras till någon av följande tre grupper, nämligen

1) Åtgärder i syfte att befordra detaljplanering av i investeringsreserv medtagna företag och vinna översikt över planeringsarbetets fortskridande.

2) Undersökningar och åtgärder i syfte att dels fastställa dels öka möjligheterna att utnyttja den samlade investeringsreserven med hänsyn till tillgången på bland annat arbetsledarpersonal, redskap, arbetsmaskiner, transportmedel och förläggningmateriel (baracker m. m.).

3) Upprättande av förslag till investeringsreserver för budgetåret 1945/46, främst genom komplettering och revidering av de för budgetåret 1944/45 sammanställda reserverna.

Det i utredningens tidigare betänkande framlagda förslaget till investeringsreserv hade av olika skäl grupperats i vissa fall efter förvaltningsområden och i andra efter objektens art. Grupperingen var även delvis betingad av anslagstekniska synpunkter.

Efter det att betänkandet avgivits ordnades de företag, som ingingo i eller utgjorde underlag för investeringsreserven efter geografiska grunder, varvid förteckningar över desamma upprättades läns- och kommunvis. Härigenom möjliggjordes en överblick över reservens lokala fördelning.

Den i förhållande till uppgiftens omfattning mycket korta tid, som stod till utredningens förfogande för upprättande av förslag till investeringsplan

för budgetåret 1944/45 medförde, att arbetet, såsom också förutsattes i utredningens direktiv, i första hand måste inriktas på de rent statliga företagen. Vid utredningsarbetet beträffande dessa företag kunde erforderligt samråd ske genom direkta överläggningar med representanter för de centrala förvaltningsmyndigheterna och verken i Stockholm. Motsvarande samråd med berörda myndigheter och institutioner ute i landet fick med hänsyn till den knappa tiden ske skriftligen eller per telefon och måste av givna skäl bliva relativt summariskt. En närmare kontakt med lokala myndigheter och organ framstod därför som i hög grad önskvärd.

För att nå sådan kontakt höllos på initiativ av investeringsutredningen under tiden maj—juli 1944 ute i länen överläggningar under ordförandeskap av vederbörande landshövdingar. I dessa överläggningar deltog representanter för investeringsutredningen, länsstyrelsen och länsarbetsnämnden i länet samt vidare — med vissa variationer de olika länen emellan — representanter för vägväsendet, statens järnvägar, den militära byggnads- och anläggningsverksamheten, hushållningssällskap och landsting samt städer, köpingar och municipalsamhällen och de konjunkturkänsligare landskommunerna ävensom vederbörande lantbruksingenjörer, länsjägmästare, länsarkitekter, egnahemsdirektörer och förste provinsialläkare. Vid överläggningarna redogjorde representanter för länsarbetsnämnderna för arbetsmarknadsförhållandena med särskild hänsyn till den bedömbara sysselsättningen under den närmaste tiden och lämnade representanter för investeringsutredningen uppgifter angående utredningens direktiv och verksamhet. Med de tidigare nämnda länsvis upprättade förteckningarna över i investeringsreserven ingående företag såsom underlag diskuterades vidare sysselsättningsmöjligheterna inom länet och inom de olika vid sammanträdet representerade kommunerna. Härvid sökte man även vinna klarhet om hur långt detaljplaneringen av de olika företagen kommit och vilka åtgärder som ytterligare behövde vidtagas för att säkerställa nöjaktig beredskap i detta hänseende.

I anslutning till dessa överläggningar utsände investeringsutredningen via länsarbetsnämnderna under juli månad cirkulärskrivelser till samtliga tidigare tillskrivna kommuner (se SOU 1944: 12, s. 11—12) ävensom de ytterligare kommuner, som efter nämndernas bedömande kunde antagas hava att redovisa angelägna investeringsobjekt, med begäran dels om närmare preciserade uppgifter¹ angående verkställd detaljplanering för i investeringsreserven medtagna objekt, dels om uppgifter såväl beträffande nya företag, lämpade att ingå i reserven, som ock beträffande tidigare anmälda företag, vilka på grund av planeringssvårigheter eller av andra skäl icke medtagits i reserven för budgetåret 1944/45 men som kunde tänkas komma i fråga för nästföljande år. Skrivelser med begäran om i huvudsak enahanda uppgifter tillställdes jämväl de centrala statliga myndigheterna ävensom ett stort antal statsunderstödda institutioner.

Förutom med de myndigheter, som redan tidigare lämnat uppgifter, trädde investeringsutredningen även i kontakt med bland andra statens fritidsnämnd

¹ Enligt blankett som återges i bilaga 27.

och vissa med friluftsliv och reseverksamhet arbetande enskilda organisationer såsom Svenska turistföreningen, Skid- och friluftsförbundet samt Reso, vidare med Skytteförbundens överstyrelse, Svenska sportskytteförbundet, samtliga flottningföreningar, lantbruks- och folkhögskolor m. fl. statsunderstödda undervisningsanstalter ävensom vissa andra institutioner med förfrågan, huruvida för deras del investeringsobjekt förefunnes, lämpade att ingå i en investeringsreserv. Jämväl de enskilda järnvägarna hava inrymts bland de verksamhetsområden, för vilka investeringsreserver medtagits i det förslag till investeringsplan som nu framlägges.

På grundval av sålunda inhämtat uppgiftsmaterial, kompletterat genom överläggningar och förfrågningar, har utredningen förskaffat sig dels en överblick över läget beträffande detaljplaneringen av de i reserven för budgetåret 1944/45 ingående företagen, dels ock material för uppgörande av förslag till investeringsreserv för budgetåret 1945/46.

För planeringsarbetenas fullföljande har investeringsutredningen samrått med ett stort antal statliga och kommunala myndigheter, varvid samrådet i fråga om de sistnämnda vanligen skett via länsarbetsnämnderna. Utredningen har vidare till Kungl. Maj:t eller vederbörande departementschefer avgivit förslag eller utlåtanden i ärenden rörande åtgärder för planeringsarbetenas fullföljande. I detta sammanhang må även erinras om att riksdagen anvisat medel för bidrag till planläggning av huvudsakligen kommunala anläggningsarbeten i enlighet med förslag av utredningen (se prop. 1944:273, s. 38—40). Sedan medel för ändamålet blivit disponibla, har bidragsverksamheten handhåfts av statens arbetsmarknadskommission i samråd med investeringsutredningen.

Möjligheterna att utnyttja investeringsreserven med hänsyn till tillgången på bland annat arbetsledarpersonal, redskap, arbetsmaskiner, transportmedel och förläggningmateriel (baracker m. m.) hava närmare utretts i samverkan med bland andra statens arbetsmarknadskommission, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och organisationskontoret i arméns fortifikationsförvaltning (organisationen för byggnads- och reparationsberedskap) ävensom ett flertal enskilda organisationer. I anslutning till dessa undersökningar har utredningen såväl avgivit utlåtanden över som framlagt egna förslag i fråga om åtgärder i syfte att säkerställa eller förbättra tillgångarna i ifrågavarande avseenden. För resultatet av ovannämnda utredningsarbete jämte därav föranledda åtgärder och förslag avser utredningen att redogöra i ett följande betänkande.

Vid upprättande av förslag till investeringsplaner för budgetåret 1945/46 har urvalet av företag att ingå i investeringsreserven i huvudsak skett efter de i föregående betänkande angivna grunderna, men samtidigt har det även varit erforderligt att överväga och vidtaga vissa modifikationer härutinnan i anslutning bland annat till de synpunkter, som framkommit i samband med statsmakternas behandling av utredningens tidigare framlagda förslag. Även den lämpliga omfattningen av reserven för nästa budgetår har varit föremål för ingående diskussion inom utredningen. För i detta stycke angivna spörsmål redogöres närmare i nästföljande kapitel.

I anslutning till att statsmakterna beslutat åtgärder i syfte att befrämja anläggningar för vattenförsörjning och avlopp i enlighet med av investeringsutredningen framlagda förslag har utredningen gjort vissa kompletterande undersökningar ävensom biträtt vid utformandet av härav föranledd författning m. m.

Till sist må i denna översikt även lämnas en summarisk redovisning för det primärmaterial, vartill utredningen haft att taga ställning vid uppgörandet av förslag till investeringsreserv för nästa budgetår. I efterföljande tabell angivas med upprättstående stil samma siffror, som meddelats i utredningens föregående betänkande, s. 16, och vilka avsågo det uppgiftsmaterial som utgjorde urvalsunderlaget för förslaget till investeringsreserv för innevarande budgetår. Med kursiv stil angivas motsvarande siffror för de uppgifter, som inkommit med anledning av utredningens tidigare omnämda förfrågningar under senare halvåret 1944; i kostnadssummorna för dessa uppgifter hava jämväl inräknats anmälda kostnadsökningar för objekt, som redovisats redan föregående år. Från summorna för det sammanlagda hittills inkomna uppgiftsmaterialet hava avdragits de belopp, som representeras av anmälda investeringsobjekt, vilka icke stå till förfogande som urvalsunderlag för investeringsreserven för budgetåret 1945/46. Dessa objekt utgöras av sådana, vilka dels beräknas komma att ingå i det ordinarie investeringsprogrammet för nästa budgetår, dels redan äro utförda eller förväntas bli beslutade att utföras med anlåtande av anslag å beredskapsstat II för innevarande budgetår eller av å ordinarie stat anvisade medel till arbetsmarknadens reglering eller av eljest disponibla medel, dels blivit ersatta av reviderade eller helt nya projekt eller befunnits icke kunna betecknas som för de närmaste åren normalt angelägna företag, dels ock slutligen en hel grupp av företag, nämligen cykelstigar, beträffande vilka prövning och förslag i fråga om deras medtagande i investeringsreserv befunnits böra ankomma på annat organ.

Investeringsobjekt	Antal investeringsobjekt, varom uppgifter erhållits	Uppgifven sammanlagd kostnad för redovisade objekt Kronor
Statliga	2 200	2 300 000 000
D:o, <i>nyttillkommande</i>	ca 2 300	1 050 000 000
Kommunala	4 200	1 300 000 000
D:o, <i>nyttillkommande</i>	435	130 000 000
Statsunderstödda och andra enskilda.....	660	66 500 000
D:o, <i>nyttillkommande</i>	180	31 500 000
Totalt, tidigare uppgifter	ca 7 100	ca 3 700 000 000
D:o, <i>nyttillkommande</i>	ca 3 100	ca 2 200 000 000
Summa	ca 10 000	ca 5 900 000 000
Avgå objekt som icke stå till förfogande som urvalsunderlag för investeringsreserven för budgetåret 1945/46, approximativt.....	ca 1 000	ca 400 000 000
Återstår urvalsunderlag för investeringsreserven för budgetåret 1945/46, approximativt.....	ca 9 000	ca 5 500 000 000

Beträffande kommentarer till det uppgiftsmaterial, som redan redovisats i föregående betänkande, må hänvisas till s. 16—17 i detsamma. En väsentlig del av de nytillkommande företagen utgöras i fråga om såväl antal som kostnad av vägföretag, vilket sammanhänger med det förhållandet, att antalet anmälda vägarbeten vid avgivande av föregående betänkande var relativt litet på grund av att arbetet med projektering och därav beroende kostnadsberäkningar samt med den administrativa handläggningen beträffande nya vägföretag för det dåvarande icke var så långt kommet, att uppgifter om något större antal specificerade vägföretag kunde lämnas. I övrigt avse de enligt tabellen nytillkommande uppgifterna i huvudsak samma slag av investeringsobjekt, som voro föremål för utredningens prövning vid upprättandet av förslag till investeringsreserven för innevarande budgetår. Det må dock framhållas, att uppgifterna delvis omfatta helt nya grupper av företag såsom arbeten vid enskilda järnvägar, flottledsarbeten, vägunderhåll och underhåll av skolbyggnader samt att beträffande andra grupper såsom anläggningar för friluft- och reselivet, företag avseende bad- och tvättstugor på landsbygden, skjutbanor, vissa undervisningsanstalter m. m., ett väsentligt rikhaltigare utredningsmaterial nu stått till förfogande. En viss utvidgning av uppgiftsmaterialet torde även vara betingad därav att, under det utredningen tidigare begärt uppgifter endast beträffande sådana företag, som utöver för nästa budgetår ordinarie arbeten kunde förväntas under förutsättning av fredsmässiga förhållanden komma till utförande i normal ordning under de tre budgetåren 1944/45—1946/47, de nytillkommande objekten representera ej endast företag av motsvarande angelägenhet för budgetåren 1945/46—1947/48 utan även företag, som i övrigt syntes uppgiftslämnarna så angelägna, att skäl kunnat anses föreligga att omedelbart detaljplanera dem i syfte att de vid behov skulle kunna utnyttjas som sysselsättningsobjekt vid en arbetsmarknadskris redan under nästföljande budgetår.

B. Förslag till investeringsplaner.

1. Allmänna synpunkter på investeringsreservens sammansättning och omfattning m. m.

Såsom inledningsvis redan framhållits hava de allmänna synpunkter på investeringsreservens sammansättning och omfattning m. m., vilka anförts i investeringsutredningens föregående betänkande, i huvudsak icke föränlett några erinringar vare sig av de i samband med remissförfarandet hörda instanserna eller av Kungl. Maj:t och riksdagen vid behandling av den allmänna beredskapsstaten för budgetåret 1944/45. På sagda stat uppfördes bland annat av utredningen förordade anslag med ändringar eller tillägg allenast i ett fåtal fall. Det må även erinras om att i propositionen angående den allmänna beredskapsstaten för innevarande budgetår (prop. 1944: 281) föredragande departementschefen beträffande den behandling, som investeringsutredningen ägnat olika med frågan om skapandet av en sysselsättningsreserv sammanhängande principproblem, utalat, att densamma syntes kunna bli vägledande för det fortsatta arbetet. Endast i ett par avseenden hava i samband med statsmakternas prövning av investeringsutredningens förslag uttalanden gjorts, som krävt ställningstagande från utredningens sida vid uppgörande av förslag till investeringsplan för nästa budgetår. Sagda uttalanden, vilka i det följande skola närmare beröras, avsågo dels investeringsreservens omfattning, dels dess sammansättning.

Den vid uppgörande av förslag till investeringsreserv för budgetåret 1944/45 i enlighet med utredningens direktiv tillämpade regeln, att investeringsplan för visst förvaltnings- eller verksamhetsområde, innefattande ordinarie arbeten jämte allmän investeringsreserv, skulle givas en storlek ungefär motsvarande vad som kunde bedömas vara två års normala investering, synes enligt investeringsutredningens uppfattning kunna betecknas såsom en lämpligt avvägd norm för storleksordningen av en sysselsättningsreserv enligt direktivens riktlinjer i övrigt. Att den investeringsreserv som sammanställdes i enlighet därmed och under beaktande i övrigt av de av utredningen framförda allmänna synpunkterna icke kunde väntas bli tillfyllest för alla tänkbara arbetslöshetssituationer framhölls såväl i utredningens betänkande som även av föredragande departementschefen vid framläggande av förenämnda proposition. Det må emellertid erinras om, att för de kategorier av arbeten för vilka reserven icke erhöi i direktiven angiven omfattning, densamma i flertalet fall begränsades på grund av bristande möjlig-

heter att planera en arbetsreserv av större omfattning. Tillgängliga resurser i detta avseende skulle på än flera områden hava verkat begränsande, därest en ökning av reservens omfattning skulle hava eftersträfvats utöver ovannämnda i direktiven angivna mått. För andra kategorier företag måste reservens storlek begränsas med hänsyn till att kapaciteten hos de organ, som skulle handhava utförandet av arbetena, eller tillgången på arbetsledare och arbetsmaskiner m. m. icke beräknades vara tillräckliga för genomförandet av ett investeringsprogram av större omfattning än som innefattades i utredningens förslag. Beträffande vissa andra slag av arbeten återigen begränsades visserligen icke reserven av faktorer av ovannämnt slag, men befanns i stället en mera forcerad planeringsverksamhet vara omotiverad, då man ansåg sig hava grundad anledning att befara att tillgången på för arbetena erforderliga material skulle bli otillräcklig för någon väsentlig ökning av ifrågavarande investeringsverksamhet. Slutligen var för vissa investeringsområden tillgången på objekt med i direktiven angiven angelägenhetsgrad av mindre omfattning och satte därför en relativt snäv gräns för reservens storlek.

I utlåtande över investeringsutredningens föregående betänkande ifrågasatte kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering, bland annat, den föreslagna investeringsreservens tillräcklighet och framhöll önskvärdheten att urvalsmöjligheterna beträffande arbeten avsedda att utnyttjas som sysselsättningsobjekt vid en arbetsmarknadskris bleve så stora som möjligt, detta med tanke på att i olika konjunktursituationer kunna anpassa sysselsättningen efter det i varje särskilt fall lämpligaste alternativet. Kommissionen framhöll samtidigt, att det stode klart, att redan den för budgetåret 1944/45 föreslagna reserven varken kunde eller lämpligen borde utnyttjas i sin helhet under en tidrymd av ett år. Kommissionen förordade vidare dels att — med hänsyn till riskerna för en fortsatt och eventuellt ytterligare förvärrad materialknapphet — planläggningen av lämpliga grovarbeten energiskt skulle fortsättas, dels ock att statsmakterna måtte på längre sikt upplägga program för olika ekonomiska och sociala åtgärder så att av ett sådant program betingade investeringar kunde inlemmas i sysselsättningsplanen. Denna skulle i enlighet härmed, utöver objekt som enligt hittills gällande bedömningsgrunder kunnat anses som normalt angelägna, jämväl kunna innefatta företag, ingående i en utbyggnad på längre sikt av t. ex. socialpolitiken, skolpolitiken o. s. v. Av dessa kommissionens nu återgivna synpunkter har investeringsutredningen inom ramen för sitt uppdrag av naturliga skäl endast kunnat beakta den, som avser en ökning av tillgången på färdigplanerade grovarbeten, samt den, som åsyftar största möjliga urvalsmöjligheter beträffande de vid en arbetsmarknadskris till förfogande stående, färdigplanerade sysselsättningsobjekten i övrigt. Kommissionen förordade därjämte, att den föreslagna investeringsreserven skulle kompletteras med ett program för statsbeställningar och andra åtgärder ägnade att bereda sysselsättning inom industrier, som icke direkt berördes av anläggningsarbeten. Såsom skäl för en sådan komplettering av investeringsreserven med industribeställningar anförde kommissionen, att om man i viss mån kunde motverka nedgången av produktionen

inom den normala industrien, man därigenom vunne, bland annat, att onödigt stora rubbningar på arbetsmarknaden kunde undvikas. Denna synpunkt synes helt överensstämma med vad investeringsutredningen i sitt föregående betänkande (SOU 1944: 12 s. 26) uttalat beträffande val av företag att i första hand utnyttjas såsom sysselsättningsobjekt vid en arbetsmarknadskris.

Även statens industrikommission framhöll i utlåtande över investeringsutredningens föregående betänkande vikten av att, därest investeringsreserven behövde tillgripas för beredande av ökad sysselsättning medan ännu knapphet på råvaror vore rådande, det vore ytterst angeläget att grovarbeten därvid komme till utnyttjande i stället för de arbeten i investeringsreserven, som krävde viktiga och knappa råvaror.

I statsutskottets utlåtande nr 212 i anledning av vissa i meromnämnda proposition behandlade allmänna principfrågor uttalade utskottet, att en överarbetning beträffande urvalet av de i investeringsreserven ingående arbetsobjekten borde ske före framläggandet av förslag till allmän breddkapsstat för kommande budgetår. Härvid borde uppmärksamhet ägnas åt fördelningen av arbetsobjekten mellan å ena sidan städer och andra tätorter samt å andra sidan den egentliga landsbygden. Den omständigheten, utlät sig utskottet, att tätorterna alltid komme att intaga en i förhållande till den rena landsbygden gynnad ställning vid arbetsobjektens fördelning, gjorde det så mycket angelägnare, att förefintliga möjligheter till beredande av arbetstillfällen på landsbygden i görligaste mån tillvaratoges. I samband härmed framhöll utskottet såsom lämpliga arbetsobjekt särskilt vattenavledningsföretag samt anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. Det vore vidare enligt utskottet uppenbart, att möjligheterna till en jämnare fördelning av arbetstillfällena mellan tätorter och den rena landsbygden vore större i fråga om företag av grovarbetstyp än beträffande mera materialkrävande företag. Bland arbetsobjekten borde därför beredas utrymme för grovarbeten i betydande omfattning. Härför talade även den omständigheten, att materialbrist kunde komma att begränsa urvalsmöjligheterna till just sådana arbeten.

Sammanställas de av såväl planerings- och industrikommissionerna som statsutskottet uttalade önskemålen om inrymmande i investeringsreserven av grovarbeten i största möjliga omfattning med det av planeringskommissionen samtidigt understrukna önskemålet, att man genom industribeställningar måtte söka undvika onödigt stora rubbningar på arbetsmarknaden, torde kunna sägas, att nu anförda synpunkter tillsammans tagna väl överensstämma med de principer för investeringsreservens sammansättning, som investeringsutredningen angivit och — i den utsträckning det av olika skäl varit möjligt — tillämpat i sitt föregående betänkande, nämligen att i den s. k. allmänna investeringsreserven borde ingå såväl företag bestående av grovarbeten som materialkrävande anläggningar och anskaffningar och att proportionen mellan olika slag av investeringar i stort sett borde vara densamma i investeringsreserven som i statens och kommunernas ordinarie investeringsprogram, om än grovarbeten borde givas ett relativt sett något större utrym-

me, samt att därjämte borde uppläggas en särskild grovarbetsreserv av sådana föga materialkrävande grovarbeten, vilkas angelägenhetsgrad icke vore så utpräglad, att den motiverade arbetenas inrymmande i den allmänna reserven. I föregående betänkande hade icke — annat än för vissa speciella områden — gjorts någon uppdelning på tätorter och landsbygd av vare sig den allmänna reservens eller grovarbetsreservens företag, ej heller hade för den förstnämnda reserven redovisats den inbördes omfattningen av grovarbeten och mera materialkrävande företag. Utredningens då framlagda förslag kunde därför måhända förmodas innehålla såväl mindre mängd arbeten på landsbygden som mindre mängd grovarbeten än vad som i verkligheten var fallet.

Vid den ökning av investeringsreservens omfattning, som det för budgetåret 1945/46 nu föreliggande förslaget innebär jämfört med den för innevarande budgetår fastställda reserven, har investeringsutredningen strävat efter att ytterligare öka mängden grovarbeten i den allmänna investeringsreserven genom att i densamma innefatta alla de grovarbeten, som kunnat anses besitta nöjaktig angelägenhetsgrad samtidigt som de med hänsyn till tillgängliga resurser befunnits möjliga att detaljplanera i så god tid, att de kunna stå till förfogande som sysselsättningsobjekt under nästkommande budgetår. Samtidigt härmed har utredningen jämväl sökt uppbringa storleken av den särskilda grovarbetsreserven.

Vad statsutskottet i övrigt anfört har investeringsutredningen beaktat bland annat på det sätt, att i föreliggande betänkande redovisas dels företagens fördelning mellan städer och landsbygd, dels ock fördelning mellan företag, som kunna hänföras till grovarbeten, och materialkrävande företag. Det må i detta sammanhang erinras om att grovarbeten som regel bereda flera arbetstillfällen på anläggningsplatsen än materialkrävande företag. Om ett företag av sistnämnda slag, t. ex. ett bro- eller husbyggnadsföretag, utföres på landsbygden, tillföres endast en del av arbetstillfällena bygdens arbetsmarknad, samtidigt som en arbetsvolym av i det närmaste samma storleksordning tillföres företag inom byggnadsämnesindustrien, vilken ju i betydande omfattning är lokaliserad till städer och samhällen. Utredningen har emellertid — i anslutning såväl till vad kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering härutinnan uttalat som även till de principiella synpunkter utredningen i detta avseende framlagt i sitt föregående betänkande — vid den utvidgning av investeringsreserven, som föreliggande förslag innebär jämfört med föregående års, medtagit jämväl materialkrävande företag; härvid hava emellertid minimikraven på angelägenhetsgrad ansetts böra i genomsnitt sättas något högre för sådana företag än för grovarbeten.

Utöver de skäl för en ökning av investeringsreserven, som redan berörts, må framhållas, att den för nästa budgetår föreslagna reserven till stor del består av företag, som redan för budgetåret 1944/45 medtagits i investeringsreserven. I den mån sådana företag kunna bli anspråkta för motverkande av arbetslöshet redan under innevarande budgetår skulle följaktligen den för budgetåret 1945/46 tillgängliga reserven i motsvarande mån minskas.

Den nu föreslagna investeringsreserven bör därför bedömas med beaktande av att den i verkligheten innefattar arbetsmarknadsberedskap utom för nästkommande budgetår även för återstående del av det innevarande.

Därest en arbetsmarknadskris skulle inträffa och investeringsreservens företag komme att tagas i anspråk som sysselsättningsobjekt i större omfattning, bleve härav bland annat följden, att viss del av den personal som nu kan anlitas för planeringsarbeten i stället finge utnyttjas för administration av och arbetsledning vid de företag som utfördes i arbetsmarknadsreglerande syfte. Vid en långvarig kris komme det därför att uppstå svårigheter att samtidigt med handhavandet av en ansvalld byggnads- och anläggningsverksamhet detaljplanera ytterligare företag i större omfattning. Det är ur dessa synpunkter angeläget att, innan en kris sätter in, skaffa fram en betydande mängd färdigplanerade företag. Även sistberörda synpunkt talar för den utvidgning av investeringsreserven, som den i det följande framlagda planen innebär.

Å andra sidan kommer, om ingen arbetsmarknadskris inträder, ett fortsatt forcerat planerande så småningom att leda till att det utredes och detaljplaneras företag av allt lägre angelägenhetsgrad, vilkas utförande, om detta icke blir påkallat av arbetsmarknadsskäl, i många fall kommer att ligga långt fram i tiden. Härvid torde oundvikligen kostnad, som nedlagts på detaljplanering av dylika företag, kunna bli förspild med hänsyn till att detaljplaneringen, när företagen efter lång tid skola utföras, kan befinnas böra helt eller delvis göras om. Även hänsyn till de uppenbara vanskligheter, som möta vid försök att bedöma angelägenhetsgraden hos investeringsprogram på mycket lång sikt, talar för att detaljplanerandet måste hållas inom vissa gränser. Detta problem är emellertid icke aktuellt ännu, alldenstund det bland de angelägna investeringsbehoven alltjämt finnes en betydande mängd icke alls eller endast otillräckligt förberedda arbeten.

Vid bedömning av spörsmålet, i vilken omfattning husbyggnadsarbeten böra ingå i investeringsreserven, måste en rad av förhållanden beaktas. Investeringsutredningen finner det angeläget att något närmare behandla härmed sammanhängande frågor.

Vad till en början husbyggnadsarbetenas lämplighet såsom sysselsättningsobjekt i en arbetsmarknadskris beträffar, må framhållas, att de icke äro särskilt lämpade härför i så måtto, att kostnaderna för arbeten på byggnadsplatsen utgöra en relativt liten del av hela anläggningskostnaden, samt att vidare den begränsade arbetsstyrka, som kan sysselsättas vid ett husbyggnadsarbete, till större del än vad som är fallet vid andra anläggningsarbeten måste utgöras av specialarbetare, ofta med en relativt lång utbildningstid bakom sig och med jämförelsevis höga löner. Möjligheterna att vid husbyggnadsföretag bereda sysselsättning åt friställd, icke yrkeskunnig arbetskraft äro därför i hög grad begränsade. Ytterligare må framhållas, att det är värdefullt, om taktens i utförandet av arbetslöshetsarbeten kan anpassas efter ett skiftande arbetsmarknadsläge och om arbetena vid behov kunna utan större olägenheter

avbrytas. Även ur dessa synpunkter äro husbyggnadsarbetena mindre för-
månliga än flertalet egentliga anläggningsarbeten.

Å andra sidan må framhållas att, när en avsevärd del av kostnaderna
för husbyggnadsproduktionen belöper sig på materialbeställningar från olika
industrier, sådan produktion under en allmän deflation är väl ägnad att ver-
ka stimulerande på stora delar av näringslivet. Vidare hava husbyggnads-
arbeten såsom sysselsättningsobjekt den fördelen, att de kunna bedrivas även
vintertid, vilket beträffande stora kategorier egentliga anläggningsarbeten är
omöjligt eller i varje fall medför oskäligt stora merkostnader.

Såsom i särskild sakkunnigutredning angående byggnadsproduktionen efter
kriget (SOU 1944: 7), framhållits torde byggnadsproduktionens väsentliga upp-
gift under de närmaste åren få anses vara att genom nyproduktion av bo-
städer häva rådande bostadsbrist. Under den tid av två à tre år, som torde
vara erforderlig härför, borde enligt uttalande i sakkunnigbetänkandet bygg-
nadsverksamheten för offentliga ändamål — till den del det icke gällde bygg-
nadsbehov av mycket hög angelägenhetsgrad — betraktas som en residuell
faktor på byggnadsmarknaden, som skulle tillgodoses endast i den mån ar-
betsmarknadsläget så krävde och de reella resurserna försloge. För att bo-
stadsbristen skulle kunna hävas inom angiven tid finge produktionsappara-
ten tagas i anspråk i största möjliga utsträckning och bland annat finge
man räkna med att antalet byggnadsarbetare totalt komme att åter uppgå
till den under förkrigstiden gällande högsta siffran, ca 150 000 man. Det kunde
emellertid befaras att, sedan bostadsbristen blivit hävd, en kris på bygg-
nadsarbetsmarknaden komme att uppstå för så vitt icke förebyggande åtgär-
der i tid vidtoges. En lämplig sådan åtgärd är att i god tid planera för tillgo-
doseende av det behov i fråga om offentliga byggnader, som ackumulerats
under krigsåren och jämväl kan väntas i viss mån ytterligare tillväxa under
tiden fram till dess bostadsbristen blivit hävd.

Det må också erinras om att det måste anses vara av värde att äga till-
gång till en färdigplanerad reserv av husbyggnadsarbeten för offentliga änd-
damål därest avsevärda arbetsstyrkor genom en på kort tid skeende demo-
bilisering skulle bli friställda och den enskilda byggnadsproduktionen icke
omedelbart skulle hinna anpassa sig efter den ökade tillgången på ar-
betskraft.

För övrigt må framhållas, att uppförandet av byggnader för administra-
tiva eller andra allmänna ändamål i många fall torde vara angeläget även ur
bostadsförsörjningssynpunkt, när därigenom komma att frigöras för dylika
ändamål ianspråktagna bostads- och kontorslokaler, vilket direkt eller indi-
rekt kan innebära ökning av tillgången på bostadslägenheter.

Sist men icke minst bör även det förhållandet beaktas, att en omfattande
bostadsproduktion oundgängligen medför behov av att samtidigt i betydande
utsträckning uppföra byggnader för offentliga ändamål. Nya bebyggelseom-
råden måste nämligen förses med erforderliga lokaler för skolor, administra-
tion, post, telegraf och sociala ändamål av skilda slag. En viss del av de i
efterföljande förslag till investeringsreserv medtagna husbyggnadsföretagen

för tillgodoseende av offentliga lokalbehov äro därför direkt betingade av bostadsproduktionsprogrammet.

Ur ovan anförda synpunkter har det befunnits lämpligt att i investeringsreserven inrymma ett relativt stort antal offentliga byggnader, oaktat större delen av husbyggnadsproduktionens kapacitet för de närmaste åren kan beräknas, i den mån materialförsörjningsläget det medgiver, bliva tagen i anspråk för bostadsbyggande och fördenskull medtagande i investeringsreserven av byggnader för annat ändamål i enlighet härmed kunde synas mindre ändamålsenligt.

För belysning av storleksordningen av den i investeringsreserven föreslagna husbyggnadsvolymen i förhållande till byggnadsindustriens totala produktionsvolym må följande siffror nämnas. I investeringsreserven hava medtagits husbyggnadsföretag av olika slag för en sammanlagd kostnad av i runt tal 187 miljoner kronor. Bostadsproduktionen för nästa budgetår beräknas enligt från statens byggnadslånebyrå inhämtade uppgifter komma att uppgå till minst 40 000 lägenheter för en produktionskostnad av närmare 700 miljoner kronor. För den händelse material- och arbetskrafttillgången det medgiver, beräknas denna produktion bliva ökad till högst 50 000 lägenheter för en kostnad av ca 850 miljoner kronor. Nu nämnda siffror avse enbart bostadsproduktionen inom tätorter. Härtill komma bostadsbyggnader på landsbygden samt industribyggnader och reparations- och underhållsarbeten. Inberäknat sistnämnda arbeten kan byggnadsproduktionen uppskattas få en maximal omslutning under budgetåret av i runt tal 1 500 å 1 700 miljoner kronor. Sedd mot bakgrunden av dessa siffror är den i investeringsreserven föreslagna husbyggnadsvolymen av relativt underordnad storleksordning.

Såsom i översikten redan nämnts kan upprättandet av föreliggande förslag till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 i huvudsak sägas hava skett genom en revidering och komplettering av den för innevarande budgetår fastställda reserven. Komplettering har varit erforderlig redan med hänsyn till att ett förhållandevis stort antal företag i den nuvarande reserven kan beräknas icke stå till förfogande som reservföretag efter utgången av innevarande budgetår. Anledningen härtill är i flertalet fall, att företagen avses komma att utföras såsom ordinarie arbeten under nästa budgetår. Detta förhållande är en naturlig och riktig följd av huvudprincipen för utväljande av investeringsreservens företag, nämligen att de skola besitta hög grad av angelägenhet. En hel del kommunala och enskilda i reserven för innevarande budgetår upptagna arbeten kunna säkerligen jämväl beräknas hava kommit till utförande såsom ordinarie företag redan under löpande år. Detsamma har i enstaka fall skett även i fråga om stalliga företag. Avgång av företag har vidare, ehuru endast i begränsad omfattning, skett därigenom, att företagen kommit till utförande med anlitande av för innevarande budgetår uppförda anslag å beredskapsstat II eller med anlitande av medel från anslaget till arbetsmarknadens reglering. Ett avförande från den del av den totala sysselsättningsreserven, vars handläggande ankommer på investeringsutredningen, har slutligen i ett

fall, nämligen beträffande cykelstigar, skett därigenom, att utredningsarbetet i fråga om sagda investeringsobjekt överförts på annat organ.

Beträffande de i reserven kvarstående företagen har i många fall en omfattande revidering visat sig erforderlig, sammanhängande främst med detaljplaneringens utförande. Härvid hava nämligen ej sällan tidigare kostnadsuppskattningar fått justeras, ofta i relativt betydande grad. Understundom hava därjämte nya synpunkter på företagens angelägenhet och lämplighet framkommit, som kunnat föranleda en omvärdering av objekten.

Efter hand som planeringsarbetet fortskridit hava vidgade möjligheter erhållits att tillföra investeringsreserven företag av de kategorier, beträffande vilka planeringsresursernas otillräcklighet tidigare begränsat reservens storlek. Samtidigt har urvalsunderlaget för sysselsättningsreserven ökat därigenom, att nya företag i samband med den under senare delen av år 1944 verkställda kompletterande inventeringen anmälts till utredningen i en omfattning, som varit betydligt större än den, vari avgång av företag i reserven ägt rum, (jfr tabellen s. 6). Sagda ökning beror till en del på att vissa helt nya grupper av arbeten tillförts urvalsunderlaget. Dessa grupper utgöras, såsom redan i annat sammanhang nämnts, av arbeten vid enskilda järnvägar, flottledsarbeten samt förstärkta underhållsåtgärder beträffande vägar och folkskolebyggnader. Beträffande andra grupper av företag, för vilka underlaget för innevarande års investeringsreserv var ofullständigt, har numera en komplettering skett så att en fullständig överblick erhållits över investeringsbehovet. Sådan komplettering har utförts bland annat i fråga om anläggningar för friluft- och reselivet, företag avseende bad- och tvättstugor på landsbygden, skjutbanor, vissa undervisningsanstalter m. m.

Investeringsutredningen har eftersträvat att för de enskilda investeringsplanernas sammansättning, omfattning och uppställning tillämpa i möjligaste mån enhetliga normer. Med hänsyn till de stundom vitt skilda faktorer, som påverkat medtagande av reservobjekt för olika förvaltningsområden eller kategorier av företag, har det emellertid varit utförbart att göra planerna fullt enhetliga. I anslutning härtill må följande synpunkter framhållas.

Bland de omständigheter, som begränsa investeringsreservens möjliga omfattning, framträda i första hand fyra huvudfaktorer, vilka var för sig kunna utstaka olika gränser för reservens storlek. Den första av dessa, och den som av naturliga skäl innebär den viktigaste gränsdragningen, är tillgången på objekt av tillräcklig angelägenhetsgrad. Den andra utgöres av planeringsresurserna, vilka på vissa områden medföra, att den investeringsreserv som det är möjligt att i tillräckligt god tid förbereda blir mindre än vad som skulle vara motiverat med hänsyn till de angelägna investeringsbehoven. Den tredje faktorn är tillgången på arbetsledarpersonal, specialarbetare, redskap, arbetsmaskiner, transportmedel och förläggingsmateriel (baracker m. m.), vilken inom många investeringsområden kan begränsa expansionsmöjligheterna. De gränser för investeringsreservens möjliga omfattning, som utstakas av nu nämnda tre faktorer, kunna i allmänhet med något så när

tillfredsställande noggrannhet uppskattas på förhand. Så är däremot icke fallet beträffande den fjärde begränsningsfaktorn, materialtillgången. Försörjningsläget i fråga om sådana råvaror, beträffande vilka tillgången är beroende av import, ävensom i fråga om sådana helfabrikat, som hitintills icke eller i endast ringa mån tillverkats inom landet, kan under nu rådande förhållanden ej med någon större grad av säkerhet bedömas annat än på mycket kort sikt. Då förändringar i materialförsörjningsläget såväl till det bättre som till det sämre torde kunna inträffa mycket snabbt, har det liksom föregående år icke ansetts lämpligt att alltför mycket begränsa investeringsreserven av hänsyn till materialåtgången. Det är dock uppenbart, att materialknapphet skulle komma att i en arbetslöshetskris nödvändiggöra en mycket kraftig beskränning av vissa kategorier av de såsom sysselsättningsobjekt eljest lämpliga och möjliga företagen.

I efterföljande förslag till investeringsreserver för olika områden eller kategorier av företag har investeringsutredningen sökt avpassa kostnadsramen för varje särskild reservs omfattning efter den av de tre i föregående stycke först nämnda faktorerna — tillgång på angelägna objekt, möjlighet att medhinna planeringsarbetet och kapacitet i fråga om utförande — som betingat den snävaste gränsen för reservens omfattning. Det är dock att märka, att i vissa fall, t. ex. i fråga om stora grupper statliga husbyggnader, samtliga för varje delområde upptagna företag visserligen utan svårigheter kunna utföras, men att deras sammanlagda omfattning sannolikt överstiger vad som är möjligt att utföra med hänsyn till kapaciteten hos det organ, i förenämnda exempel byggnadsstyrelsen, som skulle komma att handhava utförandet av företagen. Motsvarande gäller exempelvis beträffande den grupp av anläggningsarbeten, vartill vägar, flygfält, hamnar, anläggningar för vattenförsörjning och avlopp och vissa andra kommunala och enskilda anläggningsarbeten kunna hänföras. Tillgängliga resurser medgiva visserligen, att alla reservföretag inom ett eller flera av dessa områden helt utnyttjas, men det torde icke vara möjligt att utan betydande komplettering av resurserna genomföra hela det maximala programmet av sådana arbeten.

Text och tabellbilagor för de olika investeringsplanerna äro i huvudsak avfattade respektive uppställda på motsvarande sätt som i föregående betänkande. I texten liksom i tabellbilagan 28 anges för varje särskild investeringsplan det antal dagsverken, som investeringsreservens arbeten beräknas innebära. Beträffande dessa uppgifter må framhållas, att dagsverksantalet för ett arbete icke kan beräknas med någon större noggrannhet utan kännedom om ett flertal faktorer såsom terrängförhållanden, användningen av arbetsmaskiner av olika slag, arbetarnas yrkesvana etc. För vissa grupper av företag påverkas dagsverksantalet även av klimatiska förhållanden, främst sammanhängande med vid vilken årstid företagen utföras. De i betänkandet redovisade dagsverkssiffrorna avse därför endast att angiva den ungefärliga storleksordningen av antalet dagsverken.

I flertalet fall meddelas i texten förutom dagsverksantal även det häremot

svarande antal arbetare, som kan erhålla sysselsättning på anläggningsplatser. De angivna arbetsstyrkorna avse — där ej annat uttryckligen säges — det genomsnittliga antalet per arbetsdag sysselsatta arbetare, d. v. s. de hava beräknats genom att dividera antalet dagsverken med antalet arbetsdagar per år, 300. Sålunda beräknade arbetarantal måste givetvis, även vid anläggningsarbeten, som kunna bereda jämn sysselsättning under hela året, bliva mindre än antalet vid företaget anställda arbetare, beroende på att antalet arbetsdagar per man blir lägre än 300 med hänsyn till semester och sjukledighet, uppehåll i arbetet på grund av olämplig väderlek eller andra liknande orsaker.

Slutligen må omnämnas, att internationella arbetsorganisationens generalkonferens vid sitt tjugusjätte sammanträde, vilket ägde rum i Philadelphia med början den 20 april 1944, fattat vissa beslut, vilka givits formen av »Rekommendation (nr 73) angående nationell planering av offentliga arbeten».

I denna behandlas bland annat vissa med omställningen från krigs- till fredshushållning sammanhängande spörsmål. I anslutning härtill förordas, att arbetsorganisationens medlemsstater tillhandahålla internationella arbetsbyrå de upplysningar angående härutinnan vidtagna åtgärder, som arbetsbyråns styrelse må besluta att låta inhämta. Härefter säges i rekommendationen.

(1) Varje medlemsstat bör utarbete ett arbetsprogram på lång sikt, som kan komma till utförande i större eller mindre omfattning allt efter sysselsättningen inom olika landsdelar.

(2) Särskild uppmärksamhet bör ägnas betydelsen av att arbeten och materialbeställningar avvägas så, att efterfrågan på arbetskraft begränsas under perioder av full sysselsättning och ökas vid uppkommande arbetslöshet.

(3) Vid tillämpandet av denna politik bör hänsyn tagas icke blott till sysselsättningsläget i landet i dess helhet utan även till förhållandena inom dess olika delar ävensom till tillgången på lämplig arbetskraft inom varje särskilt område.

(4) Lokala myndigheter och andra organ med uppgift att förbereda sysselsättningsprojekt böra på ett så tidigt stadium som möjligt av de centrala myndigheterna underrättas om storleken av det ekonomiska stöd, som kommer att lämnas, i syfte att de lokala myndigheterna och tekniska organen i god tid må kunna vidtaga förberedande åtgärder för sysselsättning av ett stort antal demobiliserade, så snart deras arbetskraft står till förfogande.

I den mån ovannämnda rekommendationer avse frågor, i vilkas behandling investeringsutredningens arbete utgör en integrerande del, torde kunna sägas, att de blivit tillämpade i full utsträckning. I vissa fall har förordad planläggning i vårt land förts längre, än vad som angivits i rekommendationen. Sålunda har det arbete, som bedrivits genom investeringsutredningen utgjort ett led i skapandet av en detaljplanerad sysselsättningsreserv, principbehandlad av statsmakterna under former liknande dem, vilka tillämpas för arbeten på ordinarie budget. Ett så långt bedrivet planläggningsarbete synes gå utöver vad som avsetts i punkten 1 av rekommendationen. Vad angår punkt 4 om de lokala myndigheternas förberedelsearbeten må erinras, att i Sverige allt efter omständigheterna staten i viss utsträckning lämnar bidrag till kommunalt planläggningsarbete.

2. Investeringsplan för postverket.

Förslag till investeringsplan för postverket för budgetåret 1945/46, innefattande en investeringsreserv om 9 470 000 kronor att bestridas av kapitalmedel, har sammanställts i *Bil. 1*. Förslaget har uppgjorts i samråd med generalpoststyrelsen. För samma budgetår hava i statsverkspropositionen under kapitalbudgeten föreslagits anslag till postverket å ordinarie stat om tillhoppa 4 872 500 kronor, varför hela den föreslagna investeringsplanen (ordinarie arbeten jämte investeringsreserv) omfattar arbeten och anskaffningar för tillhoppa 14 342 500 kronor.

Såsom i föregående betänkande närmare angivits kan den för postverket normala investeringen under tioårsperioden närmast före kriget beräknas hava utgjort ca 3 milj. kronor per år enligt nuvarande penningvärde. Härav avsågo i runt tal två tredjedelar inköp eller uppförande av fastigheter för postverkets räkning och en tredjedel nyanskaffning av inventarier. Investeringsreserven för innevarande budgetår, 1944/45, inrymmer företag för 3 560 000 kronor, varav byggnadsföretag för en sammanlagd kostnad av 2 560 000 kronor och ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten för 1 000 000 kronor, vilket sistnämnda belopp huvudsakligen avsetts för ersättningsanskaffning av motorfordon, inklusive elektriska plattformsvagnar. — Den för nästa budgetår föreslagna investeringsreserven om 9,47 milj. kronor innebär sålunda en ökning jämfört med innevarande års reserv av i runt tal 5,9 milj. kronor.

I årets statsverksproposition, kapitalbudgeten: bil. 4, föreslås för postverket under punkten 1 ett anslag till anskaffning av motorfordon av 1 550 000 kronor. Från innevarande budgetår beräknas reservationer om sammanlagt 350 000 kronor komma att kvarstå, varför hela det belopp ordinarie medel, som under nästa budgetår skulle stå till förfogande för ändamålet, skulle utgöra 1 900 000 kronor. Enligt generalpoststyrelsens planer skall detta belopp disponeras så att 800 000 kronor skulle avse nyanskaffning och 1 100 000 kronor ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten beträffande motorfordon. I syfte att vid eventuellt behov kunna öka sysselsättningen inom de företag, som syssla med produktion av motorfordon, föreslår investeringsutredningen att i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 inräknas ett anslag till anskaffning av motorfordon. Under det att motsvarande belopp för innevarande år utgör 1 000 000 kronor, synes emellertid — med hänsyn till att de i årets statsverksproposition å riksstat äskade anslagen komma att täcka en betydande del av postverkets aktuella behov av sådan anskaffning — investeringsreserven för nästa budgetår böra minskas till 700 000 kronor, varav 500 000 kronor skulle avse nyanskaffning och 200 000 kronor ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten i fråga om motorfordon.

Beträffande investeringsreserven av byggnadsföretag må erinras att reserven för innevarande budgetår med hänsyn till i tidigare betänkande an-

givna skäl är av förhållandevis liten omfattning. I samma betänkande meddelades emellertid, att enligt generalpoststyrelsen förkrigstidens normalinvestering för sagda ändamål numera måste anses otillräcklig, enär ett oavvisligt behov av förbättrade och utökade postlokaler förelåge på ett stort antal platser, varest lokalfrågan icke förväntades kunna tillfredsställande lösas genom förhyrning. Generalpoststyrelsen har jämväl till investeringsutredningen för beaktande vid uppgörande av förslag till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 anmält ett stort antal byggnadsprojekt i fråga om posthus, och därjämte ingå bland äskandena i styrelsens petita för samma budgetår anslag till vissa sådana företag, vilka av Kungl. Maj:t icke upptagits i årets statsverksproposition utan överlämnats till investeringsutredningen att tagas under övervägande vid fullgörandet av utredningens uppdrag. Investeringsutredningen har sålunda haft ett jämförelsevis rikhaltigt material beträffande posthusbyggnader under omprövning.

Såsom i det föregående under de allmänna synpunkterna på val av investeringsobjekt framhållits, kan det förväntas att intill dess rådande bostadsbrist blivit hävd, vilket beräknas dröja minst två à tre år, det inom ramen för byggnadsproduktionens kapacitet icke kommer att givas utrymme, annat än i mycket begränsad omfattning, för en ökning av den del av husbyggnadsverksamheten som avser andra ändamål än bostäder. Det oaktat har investeringsutredningen av angivna skäl i beredskapssyfte medtagit allmänna byggnader i betydande omfattning i sina förslag till investeringsreserv för olika områden. Bland de motiv härför, som anförts i föregående kapitel (s. 12—14), må beträffande postverkets företag särskilt understrykas, att uppförande av posthus i många fall direkt föranledes av bebyggandet av nya bostadsområden och är en förutsättning för att postverket inom dessa skall kunna på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina funktioner. Ett fullföljande av det stora bostadsproduktionsprogrammet medför därför i och för sig även ett behov av posthusbyggnader. Därjämte må påpekas, att flertalet av de byggnader, som uppföras för postverkets räkning, endast till en del tagas i anspråk för verkets egna behov och förutom postlokaler jämväl innehålla för uthyrning avsedda bostads- eller kontorslägenheter, och att sålunda utförandet av posthusbyggen i sin mån kommer att medverka till minskning av bristen på lokaler för bostäder och kontor. En ytterligare anledning till att en relativt stor investeringsreserv av posthusbyggnader föreslås är den, att flera av de angelägna posthusprojekten äro belägna inom städer, där arbetslöshetsriskerna med hänsyn till arten av inom orten bedriven industri m. fl. omständigheter kunnat bedömas såsom förhållandevis stora. I enlighet med vad nu anförts hava i förslaget till investeringsreserv för nästkommande budgetår medtagits inalles 11 posthusbyggen för en sammanlagd kostnad av 8 770 000 kronor.

I likhet med reserven för innevarande budgetår innefattar ej heller förslaget till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 några arbeten eller anskaffningar att bestridas av postverkets driftmedel, enär generalpoststyrelsen an-

mält att lämpliga och angelägna sysselsättningsobjekt av denna kategori icke finnas.

Den enligt ovan föreslagna byggnadsreserven torde innebära arbetstillfällena på byggnadsplatsen om ca 120 000 dagsverken för byggnadsarbetare av olika slag. Fördelas byggena någorlunda jämnt över året, synes sysselsättning kunna beredas i medeltal ca 400 arbetare. Beträffande materialbehovet hänvisas till *bil.* 28. Reserven i fråga om anskaffning av motorfordon torde uppskattningsvis kunna anses innefatta ca 8 500 industridagsverken.

Investeringsutredningen övergår härefter att företag för företag närmare behandla de såsom investeringsreserv föreslagna byggnadsarbetena, därvid huvudsakligen återgivande av generalpoststyrelsen anförda motiveringar.

Posthusbyggnad inom Gärdesstaden i Stockholm.

Generalpoststyrelsen erinrar i sin motivering för detta företag inledningsvis om att ökningen av folkmängden i Stockholm under de senare åren fortskridit i synnerligen snabb takt. Medan innevånarantalet i landet i dess helhet under tidsperioden 1933—1944 ökats med 5 %, hade i Stockholm under samma tid inträtt en ökning med icke mindre än 21,6 % eller från 521 618 till 634 179 personer. Samtidigt härmed hade en fortlöpande uppgång av poströrelsen ägt rum, vilken ökning icke blott berodde på ökningen i folkmängd utan främst borde tillskrivas det livligare utnyttjandet av postverket för penningförmedling och distribution av försändelser. Sålunda hade antalet till postanstalterna i Stockholm ankomna försändelser av alla slag under åren 1933—1944 ökats från 102 miljoner till 180 miljoner eller med icke mindre än 76,5 %.

Generalpoststyrelsen erinrar därefter om att den stora uppgången i poströrelsen i Stockholm givetvis nödvändiggjort förbättringar och utvidgningar beträffande postlokalerna. Sådana hade också kommit till stånd beträffande åtskilliga postanstalter i Stockholm, men beträffande de postkontor, från vilka brevbäring utginge och vilka krävde synnerligen stora lokalutrymmen, hade erforderliga utökningar av de för ändamålet disponibla lokalerna i regel icke kunnat åvägabringas i motsvarande utsträckning som för de övriga postanstalterna.

Generalpoststyrelsen framhåller vidare att, då det gällt att ordna postutdelningen i Stockholm, styrelsen strävat efter att åstadkomma tämligen stora, från varandra klart avgränsade brevbäringsområden, inom vilka brevbäringen ombesörjdes från en lämpligt belägen postanstalt. För vissa längre bort från stadens centrum belägna delar hade emellertid — i avvaktan på ett fullständigare utbyggande av stadsdelarna i fråga eller av andra orsaker — särskilda anordningar av provisorisk art måst vidtagas för postutdelningens ombesörjande. Såsom exempel på sådana anordningar nämndes brevbäringen från postexpeditionerna i Ängby, Hammarbyhöjden och Midsommarkransen (Stockholm 32) samt från poststationen i Hjorthagen.

Erfarenheterna hade styrkt generalpoststyrelsen i den uppfattningen, att vid mera omfattande bebyggelse å visst område frågan om erforderliga postala

anordningar inom området borde åtminstone i huvudsak bringas till sin lösning redan på ett tidigt stadium av planläggningen för bebyggelsen. I motsatt fall bleve svårigheterna att anskaffa för de postala behoven lämpliga lokaler synnerligen besvärande och framtingade stundom anordningar, som vore mindre tillfredsställande ur såväl postverkets som allmänhetens synpunkt. Sedan planerna på ett brevbäringspostkontor för stadsdelen Bromma numera hölle på att förverkligas i och med att ordinarie anslag för ändamålet äskats i statsverkspropositionen, skulle enligt generalpoststyrelsen frågorna om nya brevbäringspostkontor för Gärdesstaden samt Enskede och Brännkyrka församlingar (dels inom området Årsta—Johanneshov—Hammarby, dels inom Hägerstenshöjden) stå närmast på programmet, varvid dock sistnämnda lokalfråga, för vars lösning styrelsen vidtagit vissa förberedande åtgärder för att försäkra sig om tomt, ansåges kunna anstå ännu något år.

Brevbäringen inom Gärdesstaden ombesörjes enligt generalpoststyrelsen för närvarande av postkontoret Stockholm 5 (Nybrogatan 57), vilket postkontor jämväl omhänderhar brevbäringen inom Östermalm med Djurgården. Beträffande behovet av en särskild brevbäringspostanstalt inom Gärdesstaden anför styrelsen bland annat följande.

På grund av den ökade postmängden — antalet ankomna försändelser vid postkontoret utgjorde år 1933 12,7 miljoner och år 1943 23,6 miljoner, vilket innebär en ökning med 85,8 % — ävensom den särskilt inom Gärdesstaden växande bebyggelsen, har antalet brevbärare vid postkontoret varit i ständigt stigande. Sålunda sysselsattes år 1933 i lösbrevbäringen 76 brevbäraförmän och brevbärare, medan motsvarande antal år 1936 — det år, då postkontoret inflyttade i de nuvarande lokalerna — utgjorde 86 och år 1944 103, vartill kommer ett 20-tal brevbärarbiträden. För det ytterligare antal tjänstemän, som i anledning av den fortsatta bebyggelsen inom Gärdesstaden erfordras för brevbäringen, saknas tillräckligt lokalutrymme vid postkontoret Stockholm 5. Ej heller kan lämpligen någon del av postkontorets nuvarande brevbäringsområde överflyttas till annan postanstalt. Fastmera är det sedan länge ett önskemål, att av postkontorets Stockholm 6 nuvarande brevbäringsområde (övre Norrmalm och Vasastaden) viss del överflyttas till postkontoret Stockholm 5. Därigenom skulle också inträda en lättnad i de besvärande lokalförhållandena vid det förstnämnda postkontoret.

En annan, både för postverket och allmänheten påtaglig olägenhet med de nuvarande anordningarna för postutdelningen inom Gärdesstaden är det stora avståndet till brevbäringspostkontoret, vilket dels förorsakar postverket icke oväsentliga utgifter för brevbärarnas bussresor till utdelningsområdet — omkring 7 000 kronor per år — dels medför försening i postutdelningen. I sistnämnda hänseende må framhållas, att omkring 24 arbetstimmar varje söckendag beräknas kunna inbesparas för personalen, därest brevbäringen utginge från ett inom ifrågavarande område lämpligt beläget postkontor. Värdet av denna besparing torde kunna uppskattas till minst 10 000 kronor per år.

Generalpoststyrelsen ingår därefter på frågan om anskaffande av lokaler och framhåller därvid, att styrelsen vid flera tillfällen undersökt möjligheterna att inom Gärdesstaden få förhyra lokaler för en brevbäringspostanstalt, vilka undersökningar emellertid givit negativt resultat. Då utbyggna- den av Gärdesstaden snart nog syntes komma att fortsätta, ansåge general-

poststyrelsen det därför nödvändigt att uppföra ett särskilt posthus inom stadsdelen. Härigenom skulle möjligheter till önskvärda justeringar i gränserna mellan brevbäringsområdena inom staden skapas i det att till det nya postkontoret överflyttades brevbäringen inom Gärdesstaden samt brevbäringen från postanstalten i Hjorthagen. Vid det nya brevbäringspostkontoret skulle redan från början komma att sysselsättas minst 50 man i brevbäringen, vartill komme arbetsledande personal och personal i kassatjänst. Huruvida någon av de nuvarande postexpeditionerna inom Gärdesstaden kunde indragas efter tillkomsten av det nya postkontoret, kunde styrelsen icke nu angiva.

Såsom lämplig plats för det planerade posthuset föreslår generalpoststyrelsen den så kallade Kampementsbacken, omedelbart öster om Värtavägen och ungefär mitt för Brantingsgatans mynning. Området tillhörde Kronan och stode under Djurgårdskommissionens förvaltning. Generalpoststyrelsen hade hos Djurgårdskommissionen hemställt, att ett område om minst 1 500 m² därstädes måtte reserveras för postverkets räkning. Tomtfrågan hade emellertid icke kunnat bringas till sin lösning bland annat av den anledningen, att bebyggelsen inom denna del av Gärdesstaden avsåges skola bestämmas i större sammanhang. Förhandlingar påginge för att om möjligt få en separatbehandling till stånd i fråga om bebyggandet av det för postverket erforderliga tomtområdet och dess närmaste grannskap.

Styrelsen framhåller vidare, att det i det läge, vari tomtfrågan nu befunne sig, icke vore möjligt att med större grad av sannolikhet angiva något pris för tomten eller beräkna kostnaderna för posthusets uppförande, då bland annat upplysningar saknades om det antal våningar, varmed tomten komme att få bebyggas. Vad tomtköpeskillingen anginge syntes densamma dock lämpligen kunna regleras genom att ett belopp motsvarande tomtens värde överfördes från vederbörande fond till postverkets fond, varför något anslag för ändamålet icke skulle erfordras.

Själva byggnaden har av styrelsen föreslagits disponerad på i huvudsak följande sätt.

I *bottenvåningen* inrymmes expedition för allmänhetens betjänande, avdelning för ankommande och avgående poster, rum för postmästare och redogörare, erforderliga kassavalv, frukostrum och toaletter m. m. ävensom butikslokaler, avsedda för uthyrning och så anordnade, att de möjliggöra framtida utvidgning av postlokalen.

Våningen 1 trappa upp upptages av brevbärarexpedition med försorteringsavdelning samt kapprum, toaletter, frukostrum m. m. för brevbärarpersonalen. Själva brevbärarsalen anordnas till en början för ca 70 brevbärare. Invid densamma förlägges en kontorslokal, som tillsvidare uthyres och vid behov kan införlivas med brevbärarexpeditionen.

I *ovanför liggande våning eller våningar* anordnas — förutom en bostadslägenhet om 2 rum och kök för byggnadens värmeledningsskötare — lokaler avsedda för uthyrning.

Källarvåningen upptages av skyddsrum, pann- och bränslerum, förrådsrum för hyresgäster och en större källarlokal, som efter omständigheterna antingen disponeras av postverket eller uthyres.

Då tomtfrågan icke blivit löst, hava några förslagsritningar hittills icke kunnat utarbetas och ej heller, såsom redan nämnts, några därpå grundade kost-

nadsberäkningar. Generalpoststyrelsen har emellertid preliminärt beräknat kostnaderna till 1 500 000 kronor. Med hänsyn till att ifrågavarande byggnadsföretag måste anses vara av hög angelägenhetsgrad har utredningen, oaktat kostnaderna endast kunnat angivas såsom preliminära, ansett sig böra medtaga detsamma i investeringsreserven för nästa budgetår.

Posthusbyggnad inom Årstaområdet i Stockholm.

Generalpoststyrelsen framhåller inledningsvis, att inom norra delen av Enskede församling (Johanneshov och Hammarby) samt inom Årstaområdet i Brännkyrka församling hade under de senaste åren en betydande byggnadsverksamhet ägt rum, vilken alltså fortsatte. Enligt beräkningar, utförda av Stockholms stads statistiska kontor, väntades folkmängden inom dessa områden komma att ökas på sätt nedanstående tabell utvisar.

	Antal invånare		
	^{31/12} 1943	^{31/12} 1944 (beräknat)	Vid fullständig utbyggnad ca
Årsta.....	2 750	6 000	27 000
Johanneshov.....	5 255	9 000	11 000
Södra Hammarby.....	13 272	14 000	20 000
			ev. 30 000
Summa	21 277	29 000	58 000
			ev. 68 000

I enlighet härmed förutsåge generalpoststyrelsen snabbt ökande krav på postanordningarna inom detta område. Antalet ankomna försändelser, som för samtliga berörda postanstalter år 1939 hade utgjort 0,95 miljon, hade år 1943 ökat till 5,2 miljoner. För år 1944 beräknades motsvarande siffra utgöra 6,1 miljoner. Ökningen fölle till övervägande del på områdets norra del.

I avvaktan på den fortsatta utbyggnaden av ifrågavarande stadsdelar hade generalpoststyrelsen icke ansett sig böra vidtaga några mera genomgripande förändringar i fråga om organisationen och belägenheten av de där erforderliga postanstalterna. Med hänsyn till att bebyggelsen emellertid nu nått en sådan omfattning, att de redan befintliga postanstalternas kapacitet inom en mycket nära framtid komme att bli otillräcklig, hade generalpoststyrelsen funnit det nödvändigt att förbereda inrättandet av ett lämpligt beläget brevbäringspostkontor för hela det angivna området för att rationellt kunna tillgodose de postala behoven därstädes. Styrelsen ansåge det dock ofrånkomligt att dessförinnan i Årstaområdets västligare del inrätta en mindre postanstalt, som kunde provisoriskt ombesörja brevbäringen inom Årstaområdet till dess att postkontoret komme till stånd. För ifrågavarande postanstalt skulle lokaler tillfälligt förhyras.

Det nu ifrågasatta brevbäringspostkontoret avsåges skola övertaga den från postexpeditionen i Hammarbyhöjden och viss del av den från postkontoret Enskede 1 utgående brevbäringen samt eventuellt även tillgodose behovet av postutdelning inom Norra Hammarby. Slutligen skulle också den planerade

brevbäringen vid nyssnämnda mindre postanstalt inom Årstaområdet överföras till postkontoret. Styrelsen hade beräknat en brevbärrstyrka om minst 50 personer redan från början bliva erforderlig vid ett särskilt brevbäringspostkontor för ifrågavarande stadsdelar.

För det avsedda nya postkontoret syntes enligt styrelsen lämpliga och tillräckliga lokaler icke kunna erhållas genom förhyrning, utan de borde åstadkommas genom uppförande av ett särskilt posthus. Styrelsen hade upptagit förhandlingar med Djurgårdskommissionen om överlåtande på postverket av kronan tillhörig mark inom den del av Årstaområdet, som gränsade till Hammarby, varom uppgörelse dock ännu icke kommit till stånd. Enligt vanlig praxis borde köpeskillingen regleras bokföringsvägen genom överförande av ett belopp motsvarande tomtens värde från vederbörande fond till postverkets fond, varför anvisande av medel för tomtköpet icke väntades bliva erforderligt.

Det vore enligt styrelsen avsett, att posthuset skulle inrymma i huvudsak

i *bottenvåningen* expedition för allmänhetens betjänande, avdelning för ankommande och avgående poster, rum för postmästaren, erforderliga kassavalv, frukostrum och toaletter m. m. ävensom butiksutrymme för uthyrning, så anordnat att det möjliggör framtida utvidgning av postlokalen;

i *våningen en trappa upp* brevbärarsal, avsedd för till en början omkring 60 brevbärare, samt försorteringsavdelning, kapprum, toaletter, frukostrum m. m. för brevbärarpersonalen ävensom en lokal för uthyrning, så belägen, att den vid behov kunde läggas till brevbärarsalen;

i *överliggande våningar* gårdskarlsbostad om 2 rum och kök samt uthyrningslokaler;

i *källarvåningen* skyddsrum, pann- och bränslerum, förrådslokaler och garage.

Generalpoststyrelsen har funnit omöjligt att nu med större säkerhet ange byggnadskostnaden. Enligt verkställda undersökningar skulle postbyggnaden delvis komma att uppföras i fem våningar och innehålla en volym av ca 17 000 m³. Enligt preliminära beräkningar skulle kostnaden för en sådan byggnad belöpa sig till omkring 1 350 000 kronor. Oaktat kostnaderna endast kunnat preliminärt beräknas, har utredningen med hänsyn till företagets höga angelägenhetsgrad medtagit detsamma i investeringsreserven för nästa budgetår.

Posthusbyggnad i Eskilstuna.

Generalpoststyrelsen erinrar till en början, att postkontoret i Eskilstuna alltsedan 1917 varit inrymt i telegrafverkets då nyuppförda fastighet. Under den tid, som förflutit sedan dessa lokaler tagits i anspråk, hade Eskilstuna stad genomgått en betydande utveckling, framför allt under det senaste årtiondet. Stadens folkmängd, som år 1933 varit 33 368 personer, hade vid årsskiftet 1943/44 vuxit till 43 546 personer. Anledningen till befolkningstillväxten vore icke att söka i inkorporering utan hade huvudsakligen för-
anletts av stark inflyttning från andra orter. Denna utveckling hade haft

ett betydande inflytande på poströrelsens omfattning i staden, och åren 1932 och 1939 hade utvidgningar av postkontoret måst företagas.

Poströrelsens utveckling framgår av följande av styrelsen lämnade sifferuppgifter.

	År 1932	År 1939	År 1943]	Ökning i %	
				1932— 1943	1939— 1943
Postkontorets uppbörd inkl. avgifter för frankostämpling, mass- och utgivarkorsband . kr	391 354	526 692	1 669 152	71	27
Inlämnade försändelser, alla slag . . . . . st	5 875 085	5 697 821	8 512 912	45	49
därav vanliga paket . . . . . »	67 940	77 038	101 081	49	31
» rekommenderade brev . . . . . »	36 653	44 680	60 286	64	35
» postanvisningar och inbetalningskort . »	116 838	205 345	232 294	99	13
Ank. försändelser, alla slag . . »	3 967 904	5 934 589	8 361 505	111	41
därav vanliga paket . . . . . »	47 030	56 665	71 669	52	26
» rekommenderade brev . . . . . »	42 074	58 629	73 589	75	26
» postanvisningar och utbetalningskort . »	68 230	91 436	149 726	119	64
Antal insättningar och uttag- ningar i postsparbanken . . »	30 102	52 395	70 244	133	34
Antal folkpensionsutbetal- ningar . . . . . »	8 948	23 451	24 642	175	5

Redan i samband med den år 1939 företagna lokalutvidgningen hade generalpoststyrelsen övervägt frågan om uppförande av byggnad för postkontoret. Nybyggnadsfrågan hade emellertid då fått bero, sedan det visat sig möjligt att avhjälpa det mest trängande behovet på annat sätt. Rörelsen vid postkontoret hade emellertid nu nått en sådan omfattning, att postkontorets lokaler icke längre kunde anses motsvara de krav, som i en stad av Eskilstunas storlek borde ställas på en ändamålsenlig postlokal.

Beträffande otillräckligheten av nuvarande lokaler framhåller generalpoststyrelsen följande.

Kassaexpeditionen är uppdelad på en brev- och en paketexpedition med gemensam avdelning för allmänheten. Inom brevpexpeditionen finnes plats för sex kassor, ett bord för vaktföreståndare, ett för överpostexpeditör samt ett reservbord för tillfälliga kassor. Vid de tider, då trafiken är som livligast, äro samtliga kassaplatser utnyttjade, men stark köbildning kan likväl icke undvikas. Behov av ytterligare kassor föreligger därför. Utrymmet mellan de olika kassaplatserna är vidare så litet, att det inverkar hinderligt på arbetets rationella utförande.

¹ Siffran är icke direkt jämförbar med tidigare årssiffror på grund av den år 1942 inträdda portohöjningen.

Inom paketexpeditionen, som har två kassaplatser, sker förutom in- och utlämning av alla slags paket och postförskott även expediering av lösväskor samt sortering till postboxar och hämtarfack. Utrymmet mellan möblerna är till ytterlighet begränsat, varför någon utökning av antalet fack för de ankommande och avgående paketen icke är möjlig.

I *avdelningen för ankommande och avgående poster* är utrymmet till trängsel utnyttjat och medger icke någon ytterligare belastning. För att belysa, vilka lokal-svårigheter denna avdelning har att dragas med, må anföras, att postkontoret nödgades förhyra lokaler ute i staden för avvecklingen av pakettrafiken under sistlidna julperiod.

Brevbärarexpeditionen, som upptager en golvyta av 103 m², har på grund av den efter hand nödvändiggjorda utökningen av brevbäradistrikten blivit till ytterlighet trångbodd. För närvarande finnes inom expeditionen plats för 33 st brevbärare. Plats erfordras emellertid för ytterligare 5 st, om de nuvarande behoven skola kunna tillgodoses. Ytterligare utökning av brevbärapersonalen väntas vidare inom en snar framtid bliva oundviklig.

Tidningsexpeditionen är inrymd i ett rum i entresolvåningen, vilket vetter mot en smal gata med höga hus på motsatta sidan och är så mörkt, att artificiell belysning måste användas under större delen av året. Rummet är vidare dragigt och i övrigt mindre lämpligt som tjänstelokal.

Frukostrum, kapprum och toaletter äro numera otillräckliga. I all synnerhet är detta fallet med brevbärarnas kapprum. Nu ifrågavarande utrymmen äro belägna i källarvåningen, som för övrigt är mörk och ohygienisk.

Förvaringsplats för extra hyllor och fack för jultrafiken samt andra tidvis behöfliga möbler m. m. saknas inom fastigheten och måste förhyras i annan fastighet.

Vid postkontoret förekommer tid efter annan provtjänstgöring för postexpeditörs-elever och utbildning av brevbäraspiranter. För den undervisning, som därvid skall meddelas, disponerar postkontoret icke över något särskilt rum, vilket givetvis är otillfredsställande.

Enligt vad generalpoststyrelsen anför vore enda utvägen för ett rationellt lösande av postkontorets lokalfråga att uppföra en för postverket avsedd byggnad. Generalpoststyrelsen hade inlett förhandlingar med ägare till tomter med ur postal synpunkt lämpligt läge. Dessa underhandlingar hade emellertid ännu icke lett till resultat. Investeringsutredningen återkommer i fortsättningen till denna tomfråga.

Som en följd av tomfrågans läge hade, framhåller styrelsen vidare, helt naturligt icke heller den blivande byggnaden kunnat närmare planeras. Verkställd utredning gåve emellertid vid handen, att för postkontorets behov erfordrades utrymmen med en sammanlagd golvyta av inemot 1 500 m². Härav avsåges omkring 200 m² för arkiv- och förrådslokaler, vilka, därest så visade sig lämpligt vid planlösningen, kunde förläggas till källaren. Postkontorslokalen i övrigt syntes sannolikt böra uppdelas i två våningar, så att kassaexpeditionen, avdelningen för ankommande och avgående poster, rum för postmästare och redogörare m. m. förlades till bottenvåningen och brevbärarexpeditionen med kapprum o. dyl. till våningen 1 trappa upp. I anslutning till såväl kassa som brevbärarexpeditionerna avsåges att anordna lokaler, som tills vidare skulle uthyras för att sedermera kunna läggas till postkontorets lokaler, om behov därav uppstode. Överliggande våning eller våningar skulle upptagas av lokaler för uthyrning.

På ovan anförda skäl har styrelsen icke kunnat för närvarande framlägga någon närmare kalkyl över byggnadskostnaden, men densamma syntes enligt styrelsen preliminärt kunna uppskattas till 1 100 000 kronor. Då ifrågasvarande byggnadsföretag måste anses angeläget, har utredningen oaktat kostnadsberäkningarnas preliminära beskaffenhet ansett det böra medtagas i investeringsreserven för nästa budgetår.

Ombyggnad av posthuset i Linköping.

För om- och tillbyggnad av posthuset i Linköping finnes anslag uppfört å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (propositionen 1944: 281, s. 221—222; se även investeringsutredningens betänkande SOU 1944: 12, s. 38—41). I underdånig skrivelse den 6 november 1944 har generalpoststyrelsen hemställt om ordinarie anslag för budgetåret 1945/46 för ifrågasvarande företag. Styrelsen har härvid åberopat samma motivering, för vilken redogjorts i investeringsutredningens nämnda betänkande, samt därutöver framhållit, bland annat, att även för tiden efter det den av investeringsutredningen i sagda betänkande behandlade framställningen gjordes poströrelsen fortsatt att visa uppgång med därav följande ökade svårigheter att inom de nuvarande lokalerna avveckla postmängden.

Styrelsen hänvisar vidare till att ytterligare postanstalter (postexpeditioner och poststationer) anordnats inom staden, bland annat för att i någon mån avlasta den i lokalhänseende synnerligen vanlottade kassaexpeditionen å postkontoret. Senast hade från och med den 1 november 1942 inrättats en poststation, Linköping 3, vilken hade förväntats medföra en minskning i besöksfrekvensen vid postkontoret. Någon nedgång hade väl också till en början blivit följden, men redan nu hade det visat sig, att — på grund av rörelsens allmänna ökning — den beräknade lättnaden icke komme att erhållas. Tillkomsten av nya postanstalter i staden föranledde för övrigt icke någon minskning i den *ankommande* postmängden vid postkontoret, alldenstund all brevbäring skedde från detta. Ej heller bleve minskningen nämnvärd i fråga om arbetet med den avgående post, som skulle sorteras och vidareexpedieras från postkontoret; huvudparten av den vid de övriga postanstalterna i staden inlämnade posten överlämnades nämligen till postkontoret för sortering och vidareexpedition, enär ifrågasvarande postanstalter saknade sorteringskunnig personal. Även om ytterligare postanstalter skulle inrättas, kunde detta därför icke medföra någon sådan lindring i postkontorets lokalsvårigheter, att med vidtagande av åtgärder för svårigheternas avhjälpande kunde anstå.

Vidare meddelar generalpoststyrelsen i sin nämnda skrivelse, att den i utredningens tidigare betänkande (s. 40) angivna möjligheten till en provisorisk förbättring i fråga om lokalutrymmena genom införlivande av en i posthuset belägen butikslokal med postlokalen för närvarande icke stode till buds, när statens hyresråd ogiltigförklarat av styrelsen verkställd uppsägning av hyresgästen.

Med stöd av sålunda anförda motiveringar har generalpoststyrelsen hemställt om anvisande för budgetåret 1945/46 av ett ordinarie investeringsanslag

av 200 000 kronor för den partiella ombyggnad av posthuset i Linköping, vilken utgör första utbyggnadsstadiet i den om- och tillbyggnadsplan, som styrelsen framlagt och för vilken redogjorts i föregående betänkande. Styrelsens hemställan har dock icke vunnit Kungl. Maj:ts bifall, i det att medel för företaget ej medtagits bland de anslagsäskanden, som innefattas i årets statsverksproposition. Investeringsutredningen har emellertid liksom föregående år ansett sig böra medtaga företaget i förslaget till investeringsreserv med från föregående års reserv oförändrat anslagsbelopp, 200 000 kronor.

Posthusbyggnad i Huskvarna.

För posthusbyggnad i Huskvarna finnes anslag uppfört å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (propositionen 1944: 281, s. 221—222; se även investeringsutredningens betänkande SOU 1944: 12, s. 41—42). I underdånig skrivelse den 6 ovember 1944 har generalpoststyrelsen hemställt om ordinarie anslag för budgetåret 1945/46 för ifrågavarande företag. Styrelsen har härvid åberopat i huvudsak samma motivering, för vilken redogjorts i investeringsutredningens nämnda betänkande, samt därutöver framhållit, att förhållandena vid postkontoret under den senaste tiden ytterligare försämrats. Postkontorsrörelsen hade fortsatt att ökas, vilket bland annat belystes därav, att sammanlagda antalet avgångna och ankomna brevfräsändelser, paket och postabonnerade tidningar under år 1944 kunde beräknas vara minst 25 % högre än år 1942, till och med vilket år styrelsens tidigare av investeringsutredningen i nämnda betänkande behandlade framställning omfattat. Härtill komme, anför styrelsen vidare, att hyresvärden, Huskvarna stad, uppsagt det för postkontorslokalen gällande hyreskontraktet till upphörande med utgången av september månad 1945, enär staden själv hade behov av lokalerna. Från postverkets sida hade visserligen hos hyresnämnden begärts uppsägningens ogiltigförklarande, men tydligt vore, att generalpoststyrelsen även av nu nämnda anledning måste räkna med att snart nog avflytta från lokalen i fråga.

Generalpoststyrelsen anför i anslutning härtill, att den på angivna skäl funne att med posthusets uppförande icke längre kunde anstå.

Ritningar till posthuset förelåge nu i allt väsentligt färdiga. De skilde sig från vad tidigare planerats framför allt därigenom, att byggnaden ansetts böra uppföras i tre i stället för endast två våningar, detta dels emedan byggelsen å angränsande tomter vore sådan, att ett hus av tre våningars höjd vore önskvärt, dels emedan det förväntades, att ett sådant hus skulle ställa sig ekonomiskt fördelaktigare för postverket än ett tvåvåningshus.

Rörande dispositionen av huset anför styrelsen följande.

I *bottenvåningen* inredes lokal för postkontoret, tillräckligt stor för att motsvara behovet vid en beräknad normal ökning av trafiken under åtskilliga år framåt. Vidare förlägges i denna våning den del av telegrafverkets station, som skall vara tillgänglig för allmänheten. Slutligen anordnas två butikslokaler med lagerutrymmen. Genom dessa senare lokalers införlivande med postkontorslokalen kan framdeles en eventuellt erforderlig utökning erhållas av postverkets tjänstelokaler.

Våningen 1 trappa upp avses skola innehålla ej mindre lokal om ca 190 m² för telefonstationen, än även kontorslokaler, avsedda för uthyrning. För att erforderliga tekniska anordningar för telefonstationen skola kunna inrymmas, är en våningshöjd av minst 3,4 m här nödvändig.

Våningen 2 trappor upp avses helt för uthyrningsändamål. Huruvida plats kan beredas för en bostadslägenhet åt postmästaren på platsen torde få bliva beroende på vilka hyresspekulanter, som anmäla sig. Utredning härom pågår. I varje fall erfordras här en bostadslägenhet för fastighetens värmeledningsskötare.

Källarvåningen slutligen skulle upptaga — förutom pann- och bränslerum — förrådslokaler och batterirum m. m. för telegrafverket, arkiv för postkontoret, skyddsrum och garage för såväl postverkets som telegrafverkets behov.

Kostnaden för uppförande av den nu planerade byggnaden hade av förslagsställaren, länsarkitekten i Jönköpings län, beräknats till 600 000 kronor. Om härtill lades ett belopp av 10 255 kronor 14 öre, motsvarande kostnaderna för den på sin tid för telegrafverkets räkning inköpta tomten, skulle hela det i fastigheten investerade kapitalet sålunda uppgå till i runt tal 610 000 kronor.

Generalpoststyrelsens hemställan om anslagsäskande för ifrågavarande företag har icke av Kungl. Maj:t upptagits i statsverkspropositionen för innevarande år. Investeringsutredningen har emellertid funnit företaget vara av den angelägenhetsgrad, att det bör medtagas i investeringsreserven för nästa budgetår, varvid utredningen utgått från det av generalpoststyrelsen nu framlagda mera omfattande byggnadsförslaget, vilket av styrelsen beräknats draga en kostnad av 225 000 kronor mera än det i beredskapsstaten för innevarande budgetår upptagna beloppet, 375 000 kronor, eller 600 000 kronor.

Posthusbyggnad i Landskrona.

Generalpoststyrelsen erinrar inledningsvis, att postkontoret i Landskrona sedan 1913 varit inrymt i förhyrda lokaler inom telegrafverkets fastighet. År 1937 hade tillbyggnad av fastigheten utförts, varvid postkontorets dåvarande lokalbehov blivit tillgodosett.

Under den tid, som gått sedan tillbyggnaden utfördes, hade rörelsen vid postkontoret undergått en avsevärd ökning, vilket framginge av följande av styrelsen lämnade uppgifter.

	1937	1943	Ökning i %
Antalet avgångna vanliga paket..... st	25 505	52 540	106·0
Antalet avgångna postanvisningar och inbetalningskort..... »	87 787	139 754	59·2
Hela antalet avgångna försändelser..... »	2 873 622	3 042 108	5·9
Antalet ankomna vanliga paket ¹ ..... »	24 735	37 850	53·0
Antalet ankomna postanvisningar och utbetalningskort ¹ ..... »	45 024	90 863	101·8
Hela antalet ankomna försändelser..... »	2 518 440	3 570 263	41·8
Antalet folkpensionsutbetalningar..... »	11 052	15 026	36·0
Antalet insättningar och uttagningar i postsparbanken..... »	19 168	34 448	79·7
Postkontorets inkomster..... kr	280 123	430 978	53·9

Till följd av trafikstegringen hade också, anför styrelsen vidare, postkontorets lokaler blivit alldeles otillräckliga. Då postkontoret för närvarande upptog en golvyta av endast 400 m² och medelstorleken av lokalerna för postkontor av den klass postkontoret i Landskrona tillhörde, klass 1 B, vore 560 m², framginge redan härav att trångboddheten vid postkontoret måste vara besvärande. Detta gällde särskilt allmänhetens avdelning och kassaexpeditionen, av vilka den förstnämnda upptog en golvyta av endast 39 m², samtidigt som utrymmet för den senare icke medgäve anordnande av tillräckligt antal kassaplatser. Vid högtrafikperioder, såsom månadsskiften och folkpensionsutbetalningsterminer, måste för den skull en särskild lokal förhyras utanför postkontoret för att bereda utrymme åt den extra kassaplats, som vore nödvändig vid nämnda tillfällen. Även vid en jämförelsevis ringa ökning av den normala trafiken försvårades arbetet med allmänhetens betjänande avsevärt på grund av det begränsade utrymmet. Förhållandena i kassaexpeditionen hade även varit föremål för stark kritik från postkunders sida. Även utrymmena för andra avdelningar inom postkontoret såsom avdelningen för ankommande och avgående poster samt brevbärareexpeditionen vore otillräckliga, vilket försvårade och fördröjde arbetet samt äventyrade postens säkra expediering. Olägenheterna av trångboddheten komme än ytterligare att ökas på grund av den personalökning, som inom den närmaste framtiden med hänsyn till stadens och posttrafikens tillväxt vore nödvändig.

Andra utrymmen, som jämväl behöfve ökas, vore postboxanläggningen, kassavalvet i kassaexpeditionen och tidningsexpeditionen, för vilken sistnämnda för närvarande särskild lokal saknades. Vidare vore även personallokaler, såsom frukostrum, kapprum och toalettanordningar, alldeles otillräckliga. Vad slutligen anginge postmästarens och redogörarens tjänsterum, vore dessa visserligen tillräckligt stora, men i förhållande till postkontorets övriga lokaler olämpligt belägna.

De olägenheter, som sålunda vidlåde de trånga och otidsenliga lokalerna, borde enligt generalpoststyrelsens mening snarast avhjälpas. Då av styrelsen verkställd utredning givit vid handen, att tillräckligt och lämpligt utrymme för postkontoret ej kunde erhållas inom telegrafverkets fastighet genom ytterligare tillbyggnad eller genom omändring av densamma, och då det ej heller vore möjligt att genom förhyrning på annat håll lösa lokalfrågan på ett tillfredsställande sätt, syntes enligt generalpoststyrelsen enda utvägen vara att inköpa tomt för uppförande av ett posthus. Styrelsen hade sedan mer än ett år tillbaka sökt förvärva en för ändamålet välbelägen och i övrigt lämplig tomt, vilket emellertid av olika anledningar dittills icke lyckats. Men strävandena att söka erhålla en godtagbar lösning av tomtfrågan påginge alltjämt. Investeringsutredningen återkommer i det följande till nämnda tomtfråga.

Styrelsen framhåller vidare att, innan tomtfrågan blivit löst, ritningar till posthusbyggnaden och därpå baserad kostnadsberäkning helt naturligt icke kunde upprättas. Det vore emellertid avsett, att byggnaden skulle disponeras på i huvudsak följande sätt, nämligen

i *bottenvåningen* lokal för postkontoret med 750 à 800 m² golvyta samt butiks- eller kontorslokaler avsedda för uthyrning och förlagda så att de lämna utvidgningsmöjligheter för postkontoret,

i *överliggande våningar* kontors- och bostadslägenheter för uthyrning; och

i *källarvåningen* arkiv- och förrådsutrymmen, skyddsrum och eventuellt någon lokal för uthyrningsändamål.

Intill dess tomtfrågan vunnit sin lösning har generalpoststyrelsen ansett sig kunna beräkna kostnaden för posthusbyggnaden till 850 000 kronor, varvid styrelsen förutsatt, att byggnadskuben skulle bli omkring 12 000 m³ och kostnaden ca 70 kronor per m³. Investeringsutredningen har i förslaget till investeringsreserv medtagit företaget med ett till nämnda summa uppgående kostnadsbelopp.

Om- och tillbyggnad av posthuset i Karlstad.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom framställda förslag (1941 års statsverksproposition, kapitalbudgeten: bil. 3, punkten 3) anvisade riksdagen för budgetåret 1941/42 ett reservationsanslag av 190 000 kronor för om- och tillbyggnad av posthuset i Karlstad i enlighet med en av generalpoststyrelsen framlagd plan, innebärande ombyggnad av posthusets huvudbyggnad och den därmed sammanhängande gårdsflygeln samt tillbyggnad av flygeln. Förslaget hade kostnadsberäknats till 480 000 kronor, varav 290 000 kronor avsåges skola bestridas av postverkets förnyelsefond. Genom beslut den 14 mars 1941 förklarade Kungl. Maj:t Sig vilja framdeles meddela beslut beträffande anslaget disposition. Då anslaget på grund av sin natur icke utan särskilt beslut av Kungl. Maj:t skulle få disponeras för ändamålet efter utgången av budgetåret 1943/44, förklarade Kungl. Maj:t, på därom gjord framställning, genom beslut den 24 mars 1944, att styrelsen finge jämväl under budgetåret 1944/45 disponera anslaget.

I samband med den omläggning av kapitalbudgetens uppställning, som beslutats vid 1944 års riksdag, har för här avsedda byggnadsföretag inom ramen av det för budgetåret 1944/45 anvisade investeringsanslaget till ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten inräknats ett belopp av 290 000 kronor, motsvarande vad som ursprungligen avsetts skola bestridas av förnyelsefondsmedel.

I sin petitaskrivelse den 31 augusti 1944 har *generalpoststyrelsen* hemställt om anvisande av medel för ifrågavarande byggnadsföretag för budgetåret 1945/46. Styrelsen har därvid erinrat att, därest ifrågavarande arbeten icke skulle kunna påbörjas under innevarande budgetår, det med hänsyn till gällande bestämmelser för äldre reservationsanslag vore nödvändigt, att medel för ändamålet ånyo anvisades av riksdagen.

Styrelsen meddelar i sin skrivelse att — sedan styrelsen i skrivelse till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet den 17 november 1939 med förslag till arbeten, lämpade att upptagas å beredskapsstat för budgetåret 1940/41, framhållit, att större lokaler snarast måste beredas postkontoret i Karlstad — behovet därav på grund av den alltjämt fortsatta trafik-

ökningen ytterligare skärpts. Stegringen av rörelsen vid postkontoret från år 1938, vilket års trafiksiffror legat till grund för sistnämnda skrivelse, till år 1943 framginge av följande siffror.

	År 1938	År 1943	Ökning %
Antal från postkontoret avgångna försändelser..	12 417 789	16 229 669	30·7
» till » inkomna » ..	5 045 525	6 494 200	28·7
» från » expedierade postabon- nerade tidningar.....	8 308 716	9 760 140	17·5
» omsättningar i postsparbanken.....	51 887	71 616	38·0
» tjänstemän vid postkontoret.....	48	62	29·2

För avveckling av den sålunda starkt ökade trafiken vid postkontoret hade, anför styrelsen, i väntan på byggnadsarbetenas utförande vidtagits provisoriska åtgärder beträffande postkontorslokalerna, så långt detta varit möjligt. För att arbetet vid postkontoret skulle kunna ordnas rationellt och postkontoret skulle bli i stånd att möta en fortgående stegring av poströrelsen i orten, vore det emellertid nödvändigt, att erforderliga utrymmen snarast bereddes detsamma i tidsenliga lokaler.

Styrelsen framhåller vidare i sin petitaskrivelse, att styrelsen med hänsyn till de prisstegringar, som inträtt sedan hösten 1940, då byggnadsföretaget ursprungligen kostnadsberäknades, funnit det nödvändigt att få byggnadskostnaderna omräknade. Styrelsen hade i sådant syfte vänt sig till byggnadsstyrelsen. Enligt vad byggnadsstyrelsen meddelat kunde kostnaderna numera preliminärt beräknas till 520 000 kronor. Utöver för ändamålet redan anvisade medel å (190 000 + 290 000 =) 480 000 kronor, erfordrades alltså ytterligare ett belopp av 40 000 kronor.

Under åberopande av det anförda har styrelsen hemställt, att till ifrågakommande om- och tillbyggnadsarbeten å posthuset i Karlstad måtte för budgetåret 1945/46 anvisas ett investeringsanslag av (190 000 + 40 000 =) 230 000 kronor.

Styrelsens ovannämnda hemställan har icke vunnit Kungl. Maj:ts bifall, i det att medel till företaget ej medtagits bland de anslagsäskanden, som innefattas i årets statsverksproposition. Investeringsutredningen har emellertid funnit skäl föreslå, att företaget måtte få ingå i investeringsreserven för budgetåret 1945/46, varvid — då med hänsyn till numera tillämpade budgettekniska regler det för byggnadsföretaget ovan avsedda beloppet, 290 000 kronor, icke torde stå till förfogande efter utgången av innevarande budgetår — anslagsbeloppet torde böra motsvara hela den ovannämnda byggnadskostnaden, 520 000 kronor.

Posthusbyggnad i Arvika.

Såsom av 1945 års statsverksproposition, kapitalbudgeten: bil. 4, punkten 7, framgår, har Kungl. Maj:t på hemställan av generalpoststyrelsen framlagt förslag dels om inköp av tomt för en ny posthusbyggnad i Arvika, dels

ock om försäljning av det nuvarande posthuset därstädes. Beträffande behovet av en ny posthusbyggnad hänvisas till den redogörelse härom, som departementschefen lämnat i propositionen. I de preliminära, av statsmakternas godkännande beroende avtalen rörande inköp av tomt och försäljning av det nuvarande posthuset har stadgats dels att den nya tomten skall tillträdas den 1 oktober 1945, dels ock att generalpoststyrelsen skall till Kungl. Maj:t framföra förslag om anvisande av anslag för uppförande under budgetåret 1946/47 av nytt posthus på ifrågakvarande tomt.

Under förutsättning av riksdagens bifall till ovannämnda i statsverkspropositionen gjorda hemställan föreligger ett principbeslut om uppförande av ny posthusbyggnad i Arvika. Med hänsyn härtill finner investeringsutredningen, att företaget bör stå till förfogande såsom sysselsättningsreserv, så snart detaljplanering av detsamma hunnit verkställas

Generalpoststyrelsen meddelar, att åt länsarkitekten i Värmlands län uppdragits att utarbeta förslagsritningar till det ifrågasatta posthuset ävensom att uppgöra kostnadsberäkning beträffande detsamma. Arbetet därmed hade ännu icke fortskridit så långt, att några skisser föreläge. Byggnaden vore emellertid avsedd att uppföras i fyra våningar utefter tomtens ena sida och tre våningar utefter en annan sida, vilket vore betingat av gällande stadsplan. Styrelsen har föreslagit, att byggnaden preliminärt skall disponeras på i hudsak följande sätt.

I bottenvåningen förläggas postkontorslokal om ca 750 m² ävensom mot torget, såsom varande det förnämligaste affärsläget, butikslokaler för uthyrning. Dessa planeras så, att de vid framtida behov av ytterligare utrymme för postkontoret kunna läggas till detta. I ovanför liggande våningar inredas utrymmen för uthyrning, i främsta rummet för kontor, läkarmottagning o. dyl. Eventuellt kunna, om detta ur ekonomisk synpunkt visar sig lämpligare, de för allmänhetens direkta betjänande avsedda utrymmena i postlokalen, avdelningen för avgående post, rum för postmästare och redogörare m. m. inrymmas i bottenvåningen samt brevbärarexpedition m. m. i våningen 1 trappa upp. Källaren upptager skyddsrum, pann- och bränslerum, förråds- m. fl. lokaler för såväl postkontorets som hyresgästernas behov samt garage, både för postverkets motorfordon och för uthyrningsändamål.

Styrelsen meddelar vidare, att i det läge, vari planeringsarbetet befunde sig, vore det icke möjligt att tillförlitligt angiva byggnadskostnaden för posthuset. Densamma hade emellertid av länsarkitekten uppskattats till i runt tal 1 400 000 kronor under förutsättning att källare utgrävdes i tomtens hela yta, att på tre sidor kringbyggd gård anordnades och att byggnadskostnaden beräknades motsvara ett pris av 80 kronor per m³ av byggnadens volym.

Styrelsen framhåller, att det dock icke vore uteslutet att kostnaden skulle kunna nedbringas något. För närvarande funne sig styrelsen emellertid icke kunna avgiva annat förslag i fråga om storleken av det behövliga anslagsbeloppet än att detsamma upptoges till 1 400 000 kronor. Utredningen finner företaget vara av sådan angelägenhet, att det bör medtagas i investeringsreserven för nästa budgetår, oaktat att endast preliminära kostnadsberäkningar ännu föreligga.

Om- och tillbyggnad av posthuset i Sala.

I sin petitaskrivelse den 31 augusti 1944 har generalpoststyrelsen hemställt om äskande av anslag för om- och tillbyggnad av posthuset i Sala och därvid inledningsvis erinrat om att styrelsen i underdånig skrivelse den 28 februari 1944 framhållit nödvändigheten av att postkontoret i Sala erhöles utvidgade lokaler och i samband därmed hemställt om anvisande av medel för inköp av tomt för tillbyggnad av postverkets fastighet. Med bifall till av Kungl. Maj:t i anledning härav den 3 mars 1944 framlagd proposition nr 153 anvisade riksdagen för budgetåret 1944/45 ett investeringsanslag av 10 000 kronor till inköp av den intill postverkets nuvarande fastighet liggande tomten nr 6 i kvarteret Serpentina i Sala. Den 12 maj 1944 godkände Kungl. Maj:t av generalpoststyrelsen beträffande tomtförvärvet upprättat köpekontrakt, enligt vilket tillträde skulle ske den 1 oktober 1944.

Generalpoststyrelsen framhåller vidare i sin skrivelse att, sedan postkontoret i Sala förlagts till den av postverket år 1922 inköpta fastigheten, postkontorets lokaler under åren 1930 och 1931 ökats med omkring 40 m² genom inlemmande av en i byggnaden befintlig bostadslägenhet. Denna utökning hade dock endast kunnat temporärt avhjälpa lokalsvårigheterna. Postkontoret upptog för närvarande en golvyta av endast 198 m², under det att medelstorleken för postkontor av klass I B, vilken klass postkontoret i Sala tillhörde, numera utgjorde 560 m². Sedan år 1931 hade någon ökning av utrymmet icke kunnat ske, ehuru omfattningen av rörelsen vid postkontoret oavbrutet stegrats. Rörelsens utveckling framgår av följande av styrelsen lämnade sifferuppgifter.

Försändelseslag m. m.	1923	1933	1938	1943	Ökning i %		
					1923-43	1933-43	1938-43
Hela antalet avgångna försändelser m. m. .... st.	1 895 021	1 900 046	2 281 668	2 650 599	39·9	39·5	16·2
Därav antalet avgångna vanliga brev-försändelser. ... »	367 569	629 041	791 740	1 001 453	172·5	59·2	26·5
Antalet avgångna postanvisningar och inbetalningskort ..... »	35 615	45 769	55 785	76 027	113·5	66·1	36·3
Antalet ankomna postanvisningar och utbetalningskort ..... »	29 184	25 137	30 535	49 077	68·2	95·2	60·7
Antalet insättningar och utbetalningar i postsparbanksrörelsen ..... »	ca 2 000	6 146	9 525	14 332	616·6	133·2	50·5
Antalet folkpensionsutbetalningar ..... »	4 578	3 813	8 259	10 029	119·1	163·0	21·4
Inkonsten av frankoteckens-uppbörden vid postkontoret ..... kr.	79 041	76 369	84 234	¹ 132 287	67·4	73·2	57·0

¹ Siffran är icke direkt jämförbar med tidigare årssiffror på grund av den år 1942 inträdda portohöjningen.

Till följd av trafikökningen hade, framhåller styrelsen vidare, olägenheter-
na på grund av utrymmesbristen blivit alltmera svårartade, vilket bland an-
nat vid högtrafikperioder medförde lång väntetid för postkunderna. Beträf-
fande allmänhetens avdelning anför styrelsen följande.

Särskilt gör trångboddheten sig starkt kännbar i allmänhetens avdelning. Denna
har en golvyta av allenast ca 15 m², vilket för en stad av Salas storlek helt naturligt
är alltför litet. Endast två kassaplatser ha kunnat permanent anordnas vid disken.
Tillgängligt utrymme medger icke en välbehörlig ökning av dessa. Förhållandena i
kassaexpeditionen ha också varit föremål för synnerligen stark kritik, bland annat
från Sala handelsförening.

Även övriga, för olika ändamål avsedda utrymmen i postkontorslokalen
vore alldeles för trånga. Sålunda upptog rummet för ankommande och av-
gående poster endast en golvyta av 23 m², vilket bland annat hade till följd att
viss post i brist på fack måste sorteras på golvet samt att hela den samtidigt
ankommande posten icke kunde införas i sagda rum. Postkontorets tidnings-
expedition hade en golvyta av endast omkring 15 m². Av brist på arkivutrym-
me måste huvudparten av arkivhandlingarna förvaras i ett uthus. Post-
mästarrummet vore så litet, att erforderlig möblering ej kunde ske där. Kapp-
rum för personalen saknades. Sammanfattningsvis framhåller styrelsen, att
det inom den nuvarande postkontorslokalen i Sala, vilken icke blott vore
trång och otidsenlig utan även otillfredsställande ur arbetshygienisk syn-
punkt, icke vore möjligt att tillgodose allmänhetens berättigade anspråk på
tillfredsställande betjäning. Förutom att det knappa utrymmet orsakade tids-
utdräkt i expeditjonsarbetet medförde det även, att arbetet inom postkon-
toret icke kunde fullgöras på ett med hänsyn till säkerheten fullt betryggan-
de sätt. Det vore därför enligt generalpoststyrelsens bestämda uppfattning
nödvändigt, att den planerade om- och tillbyggnaden av postverkets fastighet
i Sala komme till stånd så snart som möjligt.

Åt länsarkitekten i Västmanlands län hade uppdragits att utarbeta för-
slagsritningar till ifrågavarande om- och tillbyggnad. Det vore enligt före-
liggande förslag avsett att uppföra en utbyggnad i en våning samt att omdisponera
och ändra utrymmena i den befintliga bottenvåningen. I tillbyggnaden
skulle inrymmas avdelning för allmänheten, kassaexpedition, tjänsterum för
postmästare och redogörare, kassavalv samt toalett- och kapprum för kassa-
personalen. Källare skulle icke utgrävas under utbyggnaden, enär tillräck-
liga källarutrymmen redan funnes under det nuvarande posthuset. I huvud-
byggnadens bottenvåning skulle förläggas brevbärarexpedition, tidningsav-
delning, avdelning för ankommande och avgående poster, lunchrum, toalett-
och kapprum för brevbärarpersonalen samt arkiv- och blankettförråd. De be-
fintliga skyddsrummen skulle även utökas.

Kostnaden för om- och tillbyggnaden hade av arkitekten beräknats till
121 000 kronor, vilken beräkning på planeringsarbetets dåvarande stadium
endast vore preliminär. Då den nuvarande fastighetens bokförda värde vore
70 000 kronor och köpeskillingen för den tomt, varå tillbyggnaden skulle
uppföras, utgjorde 10 000 kronor, skulle efter den föreslagna om- och till-

byggnaden fastighetens nya bokföringsvärde stiga till 201 000 kronor. Styrelsen anför i anslutning härtill.

Om man räknar med en så hög avkastning på det nedlagda kapitalet som 7 %, skulle hyresvärdet för hela fastigheten utgöra 14 070 kronor. För uthyrda lägenheter inflyter nu ett årligt belopp av 3 570 kronor och för skyddsrummen torde kunna räknas med ett hyresbelopp av 500 kronor. Hyran för postkontorslokalen skulle alltså bli 10 000 kronor. Då den utökade lokalen kommer att omfatta ca 465 m², skulle hyran per m² golvyta bli endast kr. 21:51. Då medelhyran för av postverket förhyrda lokaler för postkontor av klass 1 B utgör kr. 31:97, läser lösningen av postkontorets i Sala lokalfråga på sätt nu ifrågasättes få anses vara ur ekonomisk synpunkt mycket förmånlig.

I yttrande över förslagsritningarna har byggnadsstyrelsen uttalat, att kostnaden för företaget syntes böra beräknas till 130 000 kronor.

Generalpoststyrelsens hemställan om äskande av anslag på riksstaten för budgetåret 1945/46 för om- och tillbyggnad av posthuset i Sala har icke upptagits i statsverkspropositionen för nästa budgetår, utan Kungl. Maj:t har anbefallt styrelsen att i samråd med byggnadsstyrelsen omarbeta föreliggande ritningar och därefter inkomma med nytt ritningsförslag.

Investeringsutredningen har för sin del funnit skäl föreslå, att ifrågavarande företag medtages i investeringsreserven för budgetåret 1945/46, varvid kostnaden tills vidare synes böra upptagas med det av byggnadsstyrelsen på grundval av nu förliggande ritningar beräknade beloppet 130 000 kronor.

Slutligen må meddelas, att byggnadsnämnden i Sala påyrkat, att med hänsyn till den för tillbyggnaden avsedda tomtens centrala läge och inom staden rådande knapphet på bostäder, tomten borde utnyttjas effektivare och tillbyggnaden därför uppföras i två i stället för en våning, varvid den övre våningen borde inredas för bostadsändamål. Detta skulle, bland annat, medföra dels att det för företaget erforderliga anslaget därigenom bleve avsevärt större, dels att vissa bostadsutrymmen i den befintliga byggnaden därigenom skulle komma att avsevärt försämrans på grund av de inskränkningar i fråga om dagsbelysningen som bleve en följd av tillbyggnad i två våningar. Frågan synes böra upptagas till närmare prövning vid den omarbetning av ritningarna vilken, såsom ovan nämnts, blivit anbefalld. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa tillbyggnadens slutliga utformning. I den mån den ovan angivna kostnaden härigenom kan komma att överskridas torde medel för täckning av kostnadsökningen få äskas i efterhand.

Posthusbyggnad i Skellefteå.

För posthusbyggnad i Skellefteå finnes anslag uppfört å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (propositionen 1944:281, s. 221—222; se även investeringsutredningens betänkande SOU 1944:12, s. 42—45). I fråga om detta företag hänvisas till vad i nämnda betänkande därom anförts. Utredningen föreslår, att företaget jämväl måtte ingå i investeringsreserven för nästa budgetår med oförändrat anslagsbelopp, 875 000 kronor.

Ombyggnad av posthuset i Luleå.

För ombyggnad av posthuset i Luleå finnes anslag av 180 000 kronor uppfört å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (propositionen 1944:281, s. 221—222; se även investeringsutredningens betänkande SOU 1944:12, s. 47—49). I fråga om detta företag har generalpoststyrelsen anmält, att kostnaden numera efter verkställd detaljplanering finge beräknas till 245 000 kronor. Beträffande motiveringen för företagets utförande hänvisas till nämnda betänkande. Utredningen föreslår, att företaget måtte ingå i investeringsreserven för nästa budgetår med ett till 245 000 kronor förhöjt anslagsbelopp.

Inköp av tomter i Eskilstuna och Landskrona.

Såsom i det föregående i samband med redogörelserna för de planerade posthusbyggnaderna i Eskilstuna och Landskrona meddelats, underhandlar generalpoststyrelsen angående inköp av för dessa byggnader lämpliga tomter, vilka underhandlingar emellertid hittills icke lett till önskat resultat. Såvitt möjligt avser styrelsen att senare till Kungl. Maj:t avgiva förslag i dessa frågor, avsedda att föreläggas 1945 års riksdag. Skulle sådana förslag icke hinna avgivas i tillräckligt god tid, synes en möjlig utväg att genomföra för ifrågavarande byggnadsföretag erforderliga tomtanskaffningar vara, att Kungl. Maj:t av riksdagen begär bemyndigande att låta generalpoststyrelsen förskottsvis av driftmedel bestrida kostnaderna för berörda tomtinköp.

3. Investeringsplan för telegrafverket.

Förslag till investeringsplan för telegrafverket för budgetåret 1945/46, innefattande i statsverkspropositionen upptagna arbeten för en kostnad av 86 605 000 kronor, i telegrafverkets driftkostnadsstat ingående arbeten till ett belopp av 31 485 000 kronor samt en investeringsreserv om 33 165 000 kronor, har sammanställts i *bil. 2*. Såsom jämförelse må nämnas, att motsvarande reserv för innevarande budgetår uppgår till 21 450 000 kronor.

Såsom i utredningens föregående betänkande närmare angivits har den för telegrafverket normala investeringen under tioårsperioden närmast före kriget beräknats till ca 80 miljoner kronor per år efter nuvarande penningvärde. Enligt utredningens allmänna principer skulle investeringsplanen för olika förvaltningsområden i regel omfatta ca två års normala investeringsbehov, vilket för telegrafverkets del sålunda skulle bli 160 miljoner kronor.

Det av investeringsutredningen i samråd med telegrafstyrelsen nu upprättade förslaget till investeringsplan för telegrafverket för budgetåret 1945/46 slutar dock på ett något lägre belopp eller i runt tal 150 miljoner kronor. Vid jämförelse med planen för innevarande budgetår, som slutar på ca 108 miljoner kronor, innebär detta emellertid en avsevärd ökning. Utvidgningen hänför sig väsentligen till materielbeställningar hos utomstående industrier eller till sådana arbeten, som beräknas bli utförda på entreprenad eller genom

försorg av annan myndighet än telegrafstyrelsen. Någon väsentlig ökning av arbetsbelastningen på telegrafverkets egen organisation skulle ett genomförande av det ökade programmet sålunda icke medföra.

Ett genomförande förutsätter emellertid enligt vad telegrafstyrelsen framhåller att erforderligt material för arbetena kan anskaffas, att verkstäderna kunna fullgöra de för arbetenas genomförande nödvändiga leveranserna, att specialutbildad arbetskraft kan anskaffas i erforderlig utsträckning samt att tillräckligt antal bilar med drivmedel och gummi står till telegrafverkets förfogande.

Såsom av det anförda framgår har det varit möjligt att i förhållande till den första investeringsplanen öka omfattningen av investeringsplanen för telegrafverket för budgetåret 1945/46 så att den närmare överensstämmer med vad planlägningsarbetet normalt syftar till, nämligen en förberedd arbetskvantitet motsvarande ett par års normalinvestering. Liksom beträffande investeringsreserven för innevarande år har den nu föreslagna reserven måst begränsas med hänsyn till organisatoriska förhållanden och till vad som ur materialförsörjningssynpunkt rimligen kan komma i fråga. På grund härav avviker relationen mellan olika slag av arbeten i reserven i viss grad från den normala sammansättningen av telegrafverkets investeringsverksamhet.

De medtagna företagen kunna indelas i två huvudgrupper, nämligen å ena sidan telegraf-, telefon- och radiotekniska arbeten samt å den andra husbyggnader. De förstnämnda företagen erbjuda endast i mindre mån sysselsättning för icke yrkeskunnig arbetskraft men kunna bliva av betydelse för att bereda ökade arbetstillfällen inom de av dessa arbeten berörda verkstadsindustrierna. Produktionen av den materiel, det här är fråga om, är dock huvudsakligen koncentrerad till ett fåtal industriföretag, varför såväl möjligheterna till utvidgning av beställningarna som även dessas inflytande på arbetsmarknaden äro av begränsad räckvidd. Beträffande husbyggnadsarbetena framstå dessa, såsom i kapitlet om de allmänna synpunkterna på investeringsreservens sammansättning framhållits, ej heller ur sysselsättningssynpunkt såsom särskilt värdefulla objekt, enär byggnadsindustrien på grund av bland annat det framlagda programmet för bostadsproduktion med största sannolikhet kommer att erhålla förhållandevis god sysselsättning under de närmaste åren, därest materialbrist icke skulle lägga hinder i vägen härför. Med hänsyn till den jämförelsevis höga angelägenhetsgraden hos många av telegrafverkets husbyggnadsprojekt och då det, såsom tidigare anförts, är av värde att vid vissa typer av arbetslöshetssituationer hava tillgång till en färdigplanerad, över hela landet fördelad reserv av statliga husbyggnadsföretag, som omedelbart kunna igångsättas i avvaktan på att bostadsproduktionen och annan icke statlig byggnadsverksamhet hinner anpassa sig efter den ökade tillgången på arbetskraft, har dock i investeringsreserven för telegrafverket för budgetåret 1945/46 medtagits ett relativt stort antal husbyggnadsföretag.

I förslaget till investeringsplan för nästkommande budgetår hava beträffande planens uppställning vidtagits två principiella ändringar i förhållande

till planen för innevarande år. För det första avser investeringsplanen i det nya förslaget arbeten under ett budgetår i motsats till den gamla planen, som uppgjordes för ett kalenderår. Härigenom genomföres för telegrafverket en princip, som redan tillämpas för övriga investeringsområden. För det andra har investeringsutredningen, med hänsyn till att i riksstaten uppdelningen på anslagsrubriker ändrats i årets statsverksproposition, genomfört motsvarande uppdelning även för investeringsreserven.

I enlighet härmed hava telegrafverkets investeringsobjekt indelats i följande huvudgrupper.

Telegrafverkets fastigheter.

Telefonstationsbyggnader m. m.

Förrådsbyggnader m. m.

Inköp av fastigheter.

Telefon- och telegrafanläggningar.

Riks- och landskablar m. m.

Telefon- och telegrafstationer.

Nya abonnentanläggningar, nätarbeten och blanka mellanortsledningar.

Radioanläggningar.

Rundradioanläggningar.

Radioanläggningar för kommersiell trafik.

Markradiostationer för luftfarten.

Telegrafverkets dispositionsanslag.

Allmänt underhåll, linjebesiktningar m. m.

Diverse arbeten föranledda av nya abonnentanläggningar, nätarbeten och blanka mellanortsledningar.

Linje- och nätarbeten på grund av järnvägs elektrifiering.

Ovanstående uppställning avviker dock såtillvida från den i 1945 års statsverksproposition föreslagna anslagsuppdelningen, att den upptager ytterligare två grupper av objekt, nämligen allmänt underhåll, linjebesiktningar m. m. samt linje- och nätarbeten på grund av järnvägs elektrifiering, varjämte diverse arbeten föranledda av nya abonnentanläggningar, nätarbeten och blanka mellanortsledningar och avseende förbättring av landsbygdens telefonförhållanden sammanförts till en post för sig. Kostnaderna för linje- och nätarbeten på grund av järnvägs elektrifiering bestridas av medel som ställas till telegrafverkets förfogande av berörda järnvägsförvaltningar. Arbetena utföras dock genom telegrafverkets försorg, varför det syntes investeringsutredningen lämpligt att i planen för telegrafverket upptaga ifrågavarande arbeten. Gruppen allmänt underhåll, linjebesiktningar m. m., utgöres av arbeten, som bestridas av driftmedel, varför detta slag av arbeten icke åter-

finnes i den under kapitalbudgeten i statsverkspropositionen angivna sammanställningen.

Den föreslagna investeringsreserven har uppskattats innefatta arbetstillfällen vid husbyggnadsföretag om ca 190 000 dagsverken och för övriga arbeten om ca 580 000 dagsverken, varav ca 160 000 industridagsverken. Vid jämn fördelning över hela budgetåret skulle nämnda siffror motsvara arbetsstyrkor om ungefärligen 630 respektive 1 900 man, varav 530 industriarbetare. Beträffande materialbehovet för investeringsreserven hänvisas till *bil. 28*.

Telegrafverkets fastigheter.

Under gruppen telegrafverkets fastigheter hava i investeringsreserven upptagits telefonstationsbyggnader m. m. för 10 870 000 kronor och förrådsbyggnader m. m. för 1 825 000 kronor. Beträffande dessa företag må dock framhållas, att det hittills icke varit telegrafstyrelsen möjligt att i detalj planera och kostnadsberäkna samtliga i investeringsreserven upptagna dylika företag.

I fråga om angelägenheten av de under gruppen telegrafverkets fastigheter upptagna investeringsobjekten må hänvisas till den redogörelse, som telegrafstyrelsen lämnat beträffande dessa arbeten och som investeringsutredningen i det följande refererar. Utredningen har ej haft tillfälle att ingå på detaljgranskning av de föreliggande byggnadsförslagen.

Telefonstationsbyggnad i Ystad.

För telefonstationsbyggnad i Ystad har å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944:281, s. 222—224) uppförts ett anslag av 440 000 kronor. Beträffande detta företag har telegrafstyrelsen meddelat, att senare företagen utredning givit vid handen, att större utrymmen erfordrades än som tidigare preliminärt planerats, varför kostnaden numera beräknades till 575 000 kronor. I övrigt hänvisas till vad i investeringsutredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12, s. 60—61) anförts beträffande detta företag.

Telefonstationsbyggnad i Ängelholm.

I statsverkspropositionen för innevarande år (kapitalbudgeten: *bil. 4*, punkten 24) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till inköp av en för post- och telegrafverken gemensam tomt i Ängelholm för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 140 000 kronor. Beträffande behovet av ny telefonstationsbyggnad i Ängelholm hänvisar telegrafstyrelsen till vad därom anförts i propositionen i samband med redogörelsen för tomtrågan.

Därutöver framhåller styrelsen, att det bleve allt svårare att inom ramen för nuvarande lokal och tekniska utrustningar nöjaktigt säkerställa trafikens avveckling och trafikanternas betjänande, varför nybyggnad för en automatisk telefonstation borde uppföras å ifrågavarande tomt snarast möjligt.

Utvecklingen av telegrafverkets telefonrörelse i Ängelholm framgår av nedanstående av telegrafstyrelsen lämnade tablå.

Vid ingången av år	A n t a l		
	lokal- ledning	huvud- abonnemang	telefon- apparater
1935	866	847	1 017
1938	997	975	1 181
1941	1 152	1 124	1 393
1942	1 195	1 169	1 444
1943	1 276	1 239	1 545
1944	1 340	1 305	1 638

Styrelsen har med ledning av uppgjorda stomskisser preliminärt beräknat kostnaderna för företaget till 300 000 kronor.

Telefonstationsbyggnad i Klippan.

För telefonstationsbyggnad i Klippan har ett anslag av 475 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 222—224). Utredningen hänvisar till den i dess föregående betänkande (SOU 1944: 12 s. 61—62) lämnade redogörelsen för ifrågasvarande företag.

Telefonstationsbyggnad i Hässleholm.

Telegrafstyrelsen erinrar till en början, att Kungl. Maj:t den 26 mars 1943 bemyndigat styrelsen att för telegrafverkets räkning för en köpeskilling av 20 000 kronor inköpa tomten nr 4 i kvarteret nr 48 inom Hässleholms stad. Styrelsen hade vid sin framställning om nämnda tomtköp bland annat anfört, att lokaler för telegrafverkets station i Hässleholm förhyrdes enligt hyreskontrakt, som utlöpte den 1 oktober 1949, och att telegrafverkets hyresutgift för lokalerna, vilka omfattade 18 rum, jungfrukammare och 4 kök, utgjorde 6 500 kronor, vartill komme kostnad för uppvärmning från centralvärmeanläggning enligt hyresvärdens självkostnadspris. Vidare hade styrelsen meddelat, att stationen om några år beräknades vara i behov av ombyggnad, varvid densamma icke längre kunde kvarbliva inom de nuvarande lokalerna.

Utöver vad styrelsen sålunda tidigare anfört ville styrelsen meddela, att efter planerad ökning av telefonstationen i Hässleholm med ytterligare tre växelbord stationens kapacitet beräknades motsvara behovet fram till hösten år 1947. Något reservutrymme för uppsättande av ytterligare växelbord ansåges icke kunna beredas inom nuvarande lokaler. Dessa vore redan nu överbelagda, vilket särskilt gällde kontorslokalerna och kassautrymmet, vilka vore alldeles otillräckliga i förhållande till den på senare åren kraftigt ökade rörelsen i Hässleholm. Även expeditionsarbetet å telegrafstationen för-

svårades vissa tider i hög grad på grund av bristande utrymme. Dessutom vore personalutrymmena för kapprum, toaletter m. m. trånga och otidsenliga.

Utvecklingen av telegrafverkets telefonrörelse i Hässleholm framgår av nedanstående av telegrafstyrelsen lämnade tablå.

Vid ingången av år	lokal- ledning	A n t a l huvud- abonnemang	telefon- apparater
1935	615	588	714
1938	740	712	866
1941	876	839	1 080
1942	921	885	1 150
1943	970	930	1 207
1944	1 034	982	1 322

Då stationen enligt styrelsens uppfattning icke syntes kunna kvarbliva inom nuvarande lokalutrymmen längre än till hösten 1947, vore det nödvändigt att i god tid före nämnda tidpunkt uppföra ny stationsbyggnad å ovan nämnda telegrafverket tillhöriga markområde.

Enligt styrelsens uppgift hade ritningar ännu icke upprättats, men med ledning av utförda stomskisser hade byggnadskostnaderna preliminärt beräknats till 400 000 kronor.

Iordningställande av lokaler för ny automatisk telefonstation i Kalmar.

Telegrafstyrelsen erinrar om att telefonstationen i Kalmar vore inrymd i riksbankshuset därstädes, vari även inrymdes lokaler för postkontoret på platsen. Nuvarande telefonstationsutrustning vore gammal och försliten, och dess kapacitet beräknades vara helt tagen i anspråk år 1946. Ny stationsutrustning för automatisk drift måste således snarast färdigställas. De av telegrafverket för närvarande disponerade lokalerna inom fastigheten bleve härvid otillräckliga, varför nya och för en automatisk stationsutrustning lämpliga lokaler i god tid borde anordnas.

Även postverket vore enligt vad generalpoststyrelsen meddelat telegrafstyrelsen i stort behov av ökade lokalutrymmen inom fastigheten. Företagen utredning hade visat, att erforderliga utrymmen för såväl postverket och telegrafverket som riksbanken i fortsättningen icke kunde beredas inom riksbankshuset.

Med anledning härav komme postverket att uppföra en ny posthusbyggnad i Kalmar, vartill medel redan vore anvisade av riksdagen. Sedan ritningarna för posthusbyggnaden vederbörligen blivit godkända, vore det avsett, att arbetet med uppförande av byggnaden ifråga omgående skulle igångsättas.

Telegrafstyrelsen meddelar vidare, att överenskommelse träffats med riksbanken att, sedan postverket avflyttat från fastigheten, dess nuvarande lokaler efter genomförda ändringsarbeten skulle få disponeras av telegrafverket för den nya automatstationen.

Utvecklingen av telegrafverkets telefonrörelse i Kalmar framgår av nedanstående av telegrafstyrelsen lämnade tablå.

Vid ingången av år	A n t a l		
	lokal- ledning	huvud- abonnemang	telefon- apparater
1935	2 270	2 243	2 707
1938	2 663	2 628	3 200
1941	2 962	2 927	3 653
1942	3 115	3 074	3 848
1943	3 333	3 295	4 144
1944	3 490	3 453	4 379

Styrelsen meddelar att ritningar för de ifrågavarande ändringsarbetena i riksbankens fastighet i Kalmar vore under utarbetande. Byggnadskostnaderna hade preliminärt beräknats till 220 000 kronor.

Telefonstationsbyggnad i Borgholm.

För telefonstationsbyggnad i Borgholm har ett anslag av 300 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 222—224). Utredningen hänvisar till den i utredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12 s. 59) lämnade redogörelsen för ifrågavarande företag.

Tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Jönköping.

Inledningsvis har telegrafstyrelsen erinrat om dels att Kungl. Maj:t den 12 maj 1905 bemyndigat styrelsen att inköpa tomten nr 2 i kvarteret Granen i Jönköping, dels att å ifrågavarande tomt under åren 1907—1908 uppförts nuvarande telefonstationsbyggnad, vilken jämväl inrymde lokaler för postkontoret på platsen. Sedermera hade år 1938 för säkerställande av framtida utvidgningar inköpts tomten nr 3 i samma kvarter, varjämte en mindre markdel av före detta Bryggerigrändens inköpts och sammanlagts med omnämnda tomt. Detta markområde bildade numera tomten nr 3 i kvarteret Gambrius. Förutom stationsbyggnaden funnes för närvarande på tomten tvenne äldre träbyggnader — varav den ena vore synnerligen bristfällig — vilka vore uthyrda för hotellrörelse.

Redan för några år sedan hade postverkets lokaler blivit otillräckliga på grund av den ökning, som inträtt i postverkets rörelse i Jönköping. Då ytterligare lokaler för postverkets räkning icke syntes kunna anordnas inom den befintliga stationsbyggnaden, och då enligt närmare utredning plats ej heller kunde beredas där för båda verken, även om tillbyggnad uppfördes, hade postverket numera träffat avtal med privatperson om förhyrande av lokaler inom nybyggnad, som nu vore under uppförande. De nya postkontorslokaler-
na beräknades kunna tagas i anspråk under januari månad 1945, varefter de tidigare av postverket disponerade lokalerna inom stationsfastigheten vore avsedda att efter företagna omändringsarbeten tagas i anspråk för utvidgning av telegrafverkets tjänstelokaler.

Telegrafstyrelsen meddelar vidare, att telegrafverkets nuvarande stationsutrustning i Jönköping beräknades vara helt tagen i anspråk vid årsskiftet 1947—1948. Då nämnda utrustning även vore gammal och någon utökning av densamma av tekniska skäl icke kunde företagas, borde vid nämnda tidpunkt ny stationsutrustning för automatisk drift anskaffas. Denna utrustning kunde icke monteras inom nuvarande lokaler, varför nya, för detta ändamål avsedda utrymmen i god tid måste anordnas. Verkställd utredning hade emellertid visat, att dylika lokaler icke med fördel kunde anordnas inom nuvarande stationsbyggnaden, varför särskild tillbyggnad i stället ansåges böra komma till utförande. Härvid hade styrelsen räknat med att nuvarande telefonsalar i den befintliga byggnaden skulle bibehållas oförändrade och att av postverket tidigare disponerade lokaler i bottenvåningen skulle tagas i anspråk för telegrafverkets kassa-, telegraf- och allmänhetens avdelning. Våningen en trappa upp, som härvid bleve disponibel, skulle uthyras förslagsvis till länsstyrelsen för en hyra av ca 10 000—12 000 kronor per år, varom underhandlingar påginge.

Utvecklingen av telefonrörelsen i Jönköping framgår av nedanstående av telegrafstyrelsen lämnade tablå.

Vid ingången av år	lokal- ledning	A n t a l	
		huvud- abonnemang	telefon- apparater
1935	3 497	3 448	4 344
1938	4 020	3 960	5 199
1941	4 707	4 629	6 136
1942	5 042	4 951	6 597
1943	5 253	5 160	6 922
1944	5 518	5 418	7 346

Styrelsen meddelar, att slutgiltiga byggnadsritningar ännu icke föreläge. Med ledning av uppgjorda stomskisser hade byggnadskostnaderna för tillbyggnaden preliminärt beräknats till 625 000 kronor.

Ändringsarbeten i telefonstationsbyggnaden i Borås.

Telegrafstyrelsen meddelar rörande telegrafverkets stationsbyggnad i Borås, att densamma uppförts åren 1912—1913 och jämväl inrymde lokaler för postkontoret på platsen. För ökning av såväl post- som telegrafverkets lokaler inom fastigheten hade sedermera utförts omändringsarbeten vid olika tidpunkter och senast under år 1944, då för ökning av automatstationen utförts tillbyggnad för en kostnad av 110 000 kronor.

Med den ökning, som inträtt i postverkets rörelse i Borås hade postkontorets nuvarande lokaler inom fastigheten blivit helt otillräckliga. Då ytterligare lokalutrymmen för postverkets räkning icke kunde beredas inom fastigheten, vore ny posthusbyggnad för närvarande under uppförande i Borås. Denna byggnad beräknades bliva helt färdigställd under senare delen av år 1945, och generalpoststyrelsen hade vid förfrågan meddelat, att nuvarande postkontors-

lokalerna beräknades kunna få övertagas av telegrafverket den 1 oktober 1945. Dessa lokaler måste enligt telegrafstyrelsens uppgift efter företagna omändringsarbeten helt tagas i anspråk för ökning av telegrafverkets olika avdelningar inom fastigheten.

Styrelsen meddelar, att slutgiltigt fastställda ritningar för erforderliga ändringsarbeten ännu icke uppgjorts, men enligt föreliggande förslag hade arbetena preliminärt beräknats draga en kostnad av 340 000 kronor.

Ombyggnad av telefonstationsbyggnaden i Vänersborg.

Genom kungl. brev den 12 maj 1944 hade, enligt vad telegrafstyrelsen uppger, styrelsen bemyndigats att med fullmäktige i riksbanken träffa avtal om förvärf för telegrafverkets räkning av riksbankens fastighet i Vänersborg mot en köpeskilling av 300 000 kronor.

I sin skrivelse rörande ifrågavarande fastighetsköp hade telegrafstyrelsen anfört bland annat följande.

Inom riksbankens fastighet i Vänersborg — nr 1 i kvarteret Riksbanken — äro för närvarande förutom lokaler för riksbanken även inrymda lokaler för såväl post- som telegrafverken. För sistnämnda båda verk erfordras emellertid utvidgade lokaler.

Telegrafverkets nuvarande telefonstationsutrustning är omodern och försliten och beräknas vid årsskiftet 1946/47 vara fullbelagd. Någon ytterligare utökning av nämnda utrustning är icke möjlig inom nuvarande lokaler. En ombyggnad av stationsutrustningen vid nämnda tidpunkt är således oundgängligen nödvändig, varvid stationen bör inrättas för automatisk drift. De av telegrafverket för närvarande disponerade lokalerna inom fastigheten bliva härvid otillräckliga, varför nya och för en automatisk stationsutrustning mera lämpliga lokaler i god tid måste anordnas.

Postverkets lokaler inom fastigheten äro redan nu otillräckliga och även i övrigt mindre tillfredsställande. Generalpoststyrelsen har förklarat, att postverket icke någon längre tid kan ha sin lokalfråga ordnad på detta sätt. Postverkets lokaler behöva således omändras och framför allt utökas. Då detta icke synes bliva möjligt inom riksbanksfastigheten, har generalpoststyrelsen förklarat sig bliva nödsakad att söka på annat sätt få sitt lokalbehov tillgodosett inom den närmaste framtiden.

Förslag har tidigare uppgjorts att söka lösa postens och telegrafens lokalfrågor genom tillbyggnad av fastigheten, dock utan att resultatet blivit godtagbart. Då erforderliga och lämpliga utrymmen för alla tre institutionerna således icke kunna erhållas inom riksbankshuset, har man numera enats om att bästa lösningen erhålles genom att postverket flyttar från fastigheten och att dess lokaler övertagas av telegrafverket. Likaså övertager telegrafverket riksbanksdirektörens våning.

Utöver vad styrelsen sålunda anfört ville styrelsen meddela, att generalpoststyrelsen numera träffat avtal om att förhyra lokaler för postkontoret i Vänersborg inom av privat företag planerad nybyggnad därstädes. Ifrågavarande nybyggnad beräknades bliva färdigställd under år 1945, då postverket således kunde avflytta från sina nuvarande lokaler inom riksbankshuset, varefter erforderliga ombyggnadsarbeten för att bereda för automatstationen ändamålsenliga lokaler genast måste påbörjas.

Utvecklingen av telefonrörelsen i Vänersborg framgår av nedanstående av telegrafstyrelsen lämnade tablå.

Vid ingången av år	lokal- ledning	A n t a l huvud- abonnemang	telefon- apparater
1935	1 004	991	1 318
1938	1 179	1 164	1 525
1941	1 343	1 311	1 765
1942	1 443	1 410	1 895
1943	1 519	1 482	2 020
1944	1 604	1 565	2 130

Förslagsritningar för ifrågavarande omändringsarbeten hava upprättats å styrelsens husbyggnadsavdelning, och enligt dessa beräknas arbetena draga en kostnad av 270 000 kronor.

Tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Karlstad.

Genom kungl. brev den 28 juni 1907 hade, enligt vad telegrafstyrelsen uppgiver, styrelsen bemyndigats att inköpa fastigheten å tomterna nr:ris 80—81 inom kvarteret Björnen i Karlstad. Ifrågavarande fastighet hade ombyggt under åren 1909—1910, varjämte under åren 1936—1937 utförts till- och ombyggnad. Vid telefonstationens automatisering år 1939 hade dessutom i fastighetens vindsvåning anordnats nya lokaler för uppställning av för automatiseringen erforderlig utrustning.

Telegrafstyrelsen meddelar vidare, att i fastigheten för närvarande inrymdes telegraf- och telefonstation, överdragsstation, expedition för Karlstads linjesektion samt lokaler för Karlstads rundradiostation. Då nuvarande lokalutrymmen för dessa olika avdelningar redan vore för små och då ökade utrymmen icke kunde beredas inom befintlig byggnad, vore styrelsen nödgad att i god tid tillse, att tillbyggnad uppfördes å tomten.

Utvecklingen av telefonrörelsen i Karlstad framgår av nedanstående av telegrafstyrelsen lämnade tablå.

Vid ingången av år	lokal- ledning	A n t a l huvud- abonnemang	telefon- apparater
1935	3 122	3 086	3 857
1938	3 817	3 746	4 772
1941	4 621	4 536	5 818
1942	5 036	4 932	6 447
1943	5 225	5 111	6 740
1944	5 482	5 362	7 132

Med stöd av upprättade stomskisser hava kostnaderna för uppförande av tillbyggnad till telefonstationsbyggnaden i Karlstad av styrelsen preliminärt beräknats till 600 000 kronor.

Telefonstationsbyggnad i Sunne.

För telefonstationsbyggnad i Sunne har ett anslag av 300 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 222—224). Utredningen hänvisar till den i utredningens föregående betänkande (SOU 1944:12 s. 63—64) lämnade redogörelsen för ifrågavarande företag.

Post- och telefonstationsbyggnad i Hagfors.

För telefonstationsbyggnad i Hagfors har ett anslag av 370 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 222—224; jämför riksdagens skrivelse nr 454, s. 8). Utredningen hänvisar till den i dess föregående betänkande (SOU 1944: 12, s. 63) lämnade redogörelsen för ifrågavarande företag.

Härutöver har telegrafstyrelsen i skrivelse i ärendet till Kungl. Maj:t den 5 oktober 1944 anfört, att då telegrafverkets lokaler i Hagfors, vilka vore synnerligen undermåliga, numera vore fullt belagda, måste enligt styrelsens mening nybyggnad på det tidigare omnämnda markområdet komma till utförande snarast möjligt. Även postverkets lokalfråga vore synnerligen aktuell, och generalpoststyrelsen hade i skrivelse till telegrafstyrelsen härom bland annat anfört följande.

För postexpeditionen i Hagfors förhvir postverket sedan år 1923, då postexpeditionen i fråga inrättades, lokal i en byggnad tillhörande Uddeholms Aktiebolag. Samma lokal disponerades redan dessförinnan från och med år 1917 av poststationen i Hagfors. Nu gällande hyreskontrakt utlöper med utgången av december månad 1946, men enligt överenskommelse är postverket, därest en för post- och telegrafverken gemensam byggnad kommer att uppföras i Hagfors, berättigat att uppsäga hyreskontraktet att upphöra redan efter sex månader.

Den nuvarande lokalen omfattar en golvyta av 95 m² och har icke undergått någon utvidgning, sedan densamma togs i bruk. Den är därför också sedan länge alldeles för trång och otidsenlig. I detta sammanhang kan nämnas att medelstorleken av lokalerna för postexpeditioner av samma klass som Hagfors (klass 5) för närvarande är 124 m². Förutom lokalens otillräcklighet må framhållas, att den byggnad, vari lokalen är inrymd, är gammal och i flera avseenden bristfällig. Det är därför synnerligen angeläget att postexpeditionen snarast möjligt erhåller nya och mera ändamålsenliga lokaler. Helt naturligt har behovet av ökat utrymme alltmera skärpts under de senaste åren på grund av den fortsatta stegringen i posttrafiken.

Sammanfattningsvis hade generalpoststyrelsen i sin skrivelse vidare framhållit, att lokalfrågan för postexpeditionen i Hagfors måste ordnas snarast möjligt, för att den alltjämt stegrade trafiken skulle kunna avvecklas på ett tillfredsställande sätt.

Utvecklingen av telefonrörelsen i Hagfors framgår av nedanstående av telegrafstyrelsen lämnade tablå.

Vid ingången av år	lokal- ledningar	A n t a l	
		huvud- abonnemang	telefon- apparater
1935	247	282	355
1938	357	368	493
1941	395	410	606
1942	415	424	633
1943	435	443	667
1944	459	468	703

Ritningar för den tidigare planerade telefon- och poststationsbyggnaden i Hagfors hade, enligt vad telegrafstyrelsen meddelar, på sin tid uppgjorts av arkitekten Ture Ryberg i Stockholm. På grund av ändrade dispositioner

måste emellertid dessa ritningar numera omarbetas, varmed arkitekten Ryberg för närvarande vore sysselsatt.

Styrelsen meddelar slutligen, att i samband med förslag till nybyggnad i Hagfors hade även frågan om anordnande av centralstation därstädes upptagits till behandling av styrelsen. Utredningen härom vore dock ännu icke slutförd. Förslagsritningar, enligt vilka plats även beräknats för telegrafstation, funnes emellertid uppgjorda, och byggnadskostnaderna hade enligt dessa ritningar beräknats till 390 000 kronor.

Telefonstationsbyggnad i Vimmerby.

För telefonstationsbyggnad i Vimmerby har ett anslag av 315 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 222—224). Utredningen hänvisar till den i utredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12 s. 60) lämnade redogörelsen för ifrågavarande företag.

Telefonstationsbyggnad i Nässjö.

Telegrafstyrelsen meddelar beträffande den nuvarande telefonstationsbyggnaden i Nässjö, att densamma uppförts under år 1901. Dessutom hade under åren 1928—1929 uppförts en tillbyggnad, avsedd att inrymma en överdragsstation på platsen. Telefonstationsbyggnaden vore uppförd i trä, varjämte lokalerna vore relativt enkla. Under de år, som förflutit sedan telegrafverket inflyttade i det nuvarande stationshuset, hade telegrafverkets rörelse i Nässjö ökat i betydande grad. Rörelsens utveckling under de sista 10 åren framgår av nedanstående av telegrafstyrelsen lämnade tablå.

Vid ingången av år	A n t a l		
	lokal- ledning	huvud- abonnemang	telefon- apparater
1935	879	876	1 100
1938	1 008	999	1 269
1941	1 217	1 203	1 544
1942	1 289	1 276	1 636
1943	1 374	1 334	1 745
1944	1 458	1 421	1 856

Till följd av den alltjämt fortgående utvecklingen i telefonhänseende i Nässjöområdet hade, meddelar styrelsen vidare, lokalerna för telegrafverkets station i Nässjö blivit alltmer otillräckliga. Detta vore i första hand fallet med telefonsalen, som av styrelsen beräknades bliva helt utnyttjad — och därmed stationens utvecklingsmöjligheter stängda — redan under år 1947. Även kassaavdelningen och telefonpersonalens lunchrum samt tvätt- och garderobsutrymmen vore synnerligen trånga och otidsenliga.

För att kunna tillgodose det kommande behovet av lokaler för en ny, automatisk telefonstation i Nässjö ävensom för utökning av överdragsstationen därstädes borde, anför styrelsen, utrymmen för en ny automatisk telefonstation stå färdiga före år 1947. Arbetet med uppförande av nybyggnaden borde

därför påbörjas senast under år 1946, med hänsyn till att omkring ett år åtgäring för den nya stationsmaterielens montering och provning.

Enligt företagen utredning vore det möjligt att uppföra ny stationsbyggnad på den befintliga byggnadens tomt, utan att denna byggnad dessförinnan behövde rivas. Styrelsen har anmodat arkitekten Yngve Ahlbom i Stockholm att uppgöra ritningar till den nya byggnaden, avsedd att förläggas på samma tomt som nuvarande telefonstationsbyggnad.

Enligt föreliggande förslagsritningar, vilka ännu icke slutgiltigt godkänts, hava byggnadskostnaderna av styrelsen preliminärt beräknats till 500 000 kronor.

Telefonstationsbyggnad i Arboga.

För telefonstationsbyggnad i Arboga har å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 uppförts ett anslag av 310 000 kronor (proposition 1944: 281, s. 222—224). Beträffande detta företag har telegrafstyrelsen meddelat att senare företagen utredning givit vid handen, att större utrymmen erfordrades än som tidigare preliminärt planerats, varför kostnaden numera beräknades till 400 000 kronor. I övrigt hänvisar utredningen till den i utredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12 s. 64) lämnade redogörelsen för detta företag.

Telefonstationsbyggnad i Strängnäs.

Kungl. Maj:t bemyndigade den 28 juli 1944 telegrafstyrelsen att för telegrafverkets räkning för en köpeskilling av 27 500 kronor inköpa tomten nr 18 inom kvarteret Kungsträdgården i Strängnäs.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 13 juli 1944 rörande detta fastighetsförvärv hade styrelsen anfört följande.

För telegrafverkets station i Strängnäs förhyres lokal enligt hyreskontrakt, som gäller till den 1 oktober 1955. Telegrafverkets hyresutgift för lokalen utgör 2 550 kronor per år, exklusive kostnader för lokalens uppvärmning.

Nuvarande stationsutrymmen och personalrum äro trånga och otidsenliga. Telefonstationsutrustningen är gammal och någon utökning kan icke ifrågakomma inom nuvarande lokaler. Telegrafstyrelsen måste därför vara beredd att inom en snar framtid låta anordna ny station, vilken planeras för automatisk koppling. Den nya stationen bör förläggas till en för ändamålet uppförd byggnad tillhörig telegrafverket.

Utöver vad styrelsen då anförde har styrelsen till investeringsutredningen meddelat, att utrymmen dessutom erfordrades för förråd och garage, vilka vore avsedda att förläggas till särskild uthusbyggnad å tomten.

Utvecklingen av telefonrörelsen i Strängnäs framgår av nedanstående av telegrafstyrelsen lämnade tablå.

Vid ingången av år	lokal- ledning	A n t a l	
		huvud- abonnemang	telefon- apparater
1935	781	761	921
1938	844	822	1 001
1941	1 003	977	1 184
1942	1 076	1 048	1 271
1943	1 114	1 085	1 332
1944	1 179	1 145	1 428

Med ledning av uppgjorda stomskisser hava kostnaderna för nybyggnad i Strängnäs av styrelsen beräknats till 225 000 kronor.

Post- och telefonstationsbyggnad i Nynäshamn.

Telegrafstyrelsen har i fråga om de nuvarande lokalerna för telefonstationen i Nynäshamn meddelat, att dessa — vilka förhyrdes enligt kontrakt, som gällde ett år i taget mot en hyra av 1 100 kronor per år inklusive kostnader för lokalernas uppvärmning medelst centralvärme — vore trånga och otidsenliga. Då stationen i Nynäshamn snarast borde automatiseras, kunde utrustningen för den nya automatstationen icke monteras inom de nuvarande lokalerna. Nya för ändamålet avsedda lokaler måste enligt styrelsens mening anordnas och borde då förläggas till en telegrafverkets egen fastighet, vilken vore avsedd att uppföras på telegrafverket tillhörig tomt nr 1 å stadsågan nr 530 i Nynäshamn.

Telegrafstyrelsen anför vidare, att även för postkontoret i Nynäshamn förhyrdes lokaler och att generalpoststyrelsen vid förfrågan meddelat, att dessa lokaler vore synnerligen otillräckliga och även i övrigt mindre lämpliga för sitt ändamål. Med anledning härav hade generalpoststyrelsen hemställt hos telegrafstyrelsen, att lokaler för postkontoret i Nynäshamn måtte beredas inom den av telegrafverket planerade byggnaden, samt meddelat, att det för postverkets vidkommande vore av stor vikt att den planerade nybyggnaden komme till utförande så snart ske kunde.

Utvecklingen av telefonrörelsen i Nynäshamn framgår av nedanstående av telegrafstyrelsen lämnade tablå.

Vid ingången av år	lokal- ledninggar	A n t a l	
		huvud- abonnemang	telefon- apparater
1935	878	844	970
1938	1 008	975	1 107
1941	1 278	1 259	1 638
1942	1 343	1 325	1 725
1943	1 436	1 417	1 835
1944	1 550	1 528	1 966

Styrelsen meddelar, att för den blivande post- och telefonstationsbyggnaden i Nynäshamn hade arkitekt ännu icke utsetts. Byggnadskostnaderna hava emellertid av styrelsen med ledning av uppgjorda stomskisser preliminärt beräknats till 300 000 kronor.

Telefonstationsbyggnad i Gustavsberg.

För telefonstationsbyggnad i Gustavsberg har ett anslag av 270 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 222—224). Utredningen hänvisar till den i utredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12 s. 54—55) lämnade redogörelsen för ifrågavarande företag.

Telefonstationsbyggnad i kvarteret Jericho i Stockholm.

Inledningsvis meddelar telegrafstyrelsen, att telegrafverket för närvarande ägde tomterna nr 3, 7, 8, 11, 20, 21, 22, 25, 26 och 27 inom kvarteret Jericho i Stockholm, vilka tomter numera sammanlagts till en tomt benämnd nr 29. Dessutom har Kungl. Maj:t på hemställan av telegrafstyrelsen i statsverksproposition för innevarande år (kapitalbudgeten: bil. 4, punkten 23) föreslagit riksdagen att till inköp av tomterna nr 23 och 24 inom samma kvarter anvisa ett investeringsanslag av 1 750 000 kronor.

Styrelsen framhåller, att inom de på förstnämnda tomter belägna fastigheterna numera vore inrymda telegrafverkets riks- och landsstationer, automatisk telefonstation för de centrala delarna av Stockholm, gruppnummerstation, namnanropsstation, överdragsstation, undersökning och tjänstelokaler för distriktsbyrån och stadssektionen i Stockholm, olika förrådslokaler m. m. Telegrafverkets största och viktigaste telefonanläggningar i Stockholm vore sålunda koncentrerade till kvarteret Jericho. Även utvidgningarna av dessa anläggningar måste enligt telegrafstyrelsens åsikt utföras inom kvarteret ifråga.

Styrelsen framhåller vidare, att ombyggnad av riksstationen numera vore ofrånkomlig. Emellertid måste den ske under tillgripande av ett nytt system, enligt vilket stationen i sin nya form erhöle en omfattande automatisk utrustning och därigenom finge avsevärt ökat lokalbehov. Utöver den nybyggnad, som nu för denna riksstation vore under uppförande mot Jakobsbergsgatan inom kvarteret, måste för stationens senare utbyggnadsetapper i god tid även uppföras en med denna nybyggnad sammanhängande andra fastighet på de telegrafverket tillhöriga tomterna, enligt tidigare beteckning, nr 7, 8 och 20 mot Lästmakargatan inom kvarteret.

Slutligen meddelar styrelsen, att arkitekten Carl Åkerblad i Stockholm för närvarande vore sysselsatt med uppgörande av ritningar och övriga erforderliga handlingar. Byggnadskostnaderna hade således ännu icke kunnat fastställas men hade av styrelsen preliminärt beräknats till 1 900 000 kronor.

Telefonstationsbyggnad i Ludvika.

Telegrafstyrelsen meddelar beträffande telegrafverkets nuvarande stationsfastighet i Ludvika, att densamma, som är belägen å tomt nr 6 i kvarteret Loke i hörnet av Storgatan och Köpmangatan, uppförts under åren 1909—1910 efter ritningar uppgjorda av professorn Erik Lallerstedt. Därjämte hade under åren 1930—1931 utförts tillbyggnad av fastigheten för utökning av telefonstationen. För närvarande vore samtliga utrymmen inom fastigheten helt tagna i anspråk.

Telefonstationens kapacitet utgjorde, meddelar styrelsen vidare, för närvarande 2 000 nummer, och av dessa hade vid årsskiftet 1943/44 ca 1 270 nummer varit belagda. Enär ökningen av nya abonnenter uppginge till ca 60 per år, skulle stationens nummerkapacitet kunnat vara tillräcklig för ytterligare några år framåt, men antalet expeditionsplatser kunde icke i samma

utsträckning utökas inom de nuvarande lokalerna. Av lokalavdelningens 10 expeditionsplatser vore 8 besatta, landsavdelningens expeditionsplatser vore helt tagna i anspråk och av riksavdelningens 13 expeditionsplatser vore redan nu 12 besatta. Då som styrelsen redan nämnt någon ytterligare ökning av antalet expeditionsplatser icke vore möjlig och nuvarande stationsutrustning dessutom vore gammal och försliten, måste stationen snarast möjligt förses med ny utrustning, varvid lokalstationen borde automatiseras.

Verkställd utredning hade, anför styrelsen vidare, visat, att om- och tillbyggnad av stationsfastigheten för erhållande av erforderliga lokalutrymmen skulle draga en kostnad av ca 410 000 kronor. Därvid skulle emellertid icke erhållas i alla avseenden lämpliga lokaler. Då dessutom angränsande tomtmark icke kunde förvärfvas, skulle ej heller finnas möjlighet till framtida utvidgningar av stationen. Därest en ombyggnad av nuvarande lokaler skulle komma till utförande, behövde hela gårdsutrymmet överbyggas och tagas i anspråk för stationslokaler, varigenom erforderliga garage och förrådsutrymmen måste uppföras i särskild byggnad på annan plats i staden eller förhyras i allmänna marknaden. Ett dylikt om- och tillbyggnadsarbete bleve dessutom synnerligen besvärligt, då detsamma måste utföras under upprätthållande av telefontrafiken inom nuvarande lokaler.

Under sådana förhållanden hade telegrafstyrelsen ansett en nybyggnad böra komma till uppförande. Underhandlingar hade även inletts angående förvärvande av en för telegrafverkets ändamål lämplig byggnadstomt. Enligt föreliggande erbjudande skulle en dylik tomt kunna inköpas för ett pris av 70 000 kronor.

Telegrafverkets nuvarande fastighet komme efter en sådan lösning av lokalfrågan icke att bliva behövlig för sitt nuvarande ändamål, men enligt telegrafstyrelsens mening funnes grundad anledning antaga, att fastigheten med sitt centrala läge i staden skulle kunna försälgas till ett relativt högt pris. Närmare förhandlingar angående fastighetens försäljning hade styrelsen emellertid icke ansett sig böra upptaga, förrän frågan om nybyggnad kommit närmare sin lösning.

Utvecklingen av telefonrörelsen i Ludvika framgår av nedanstående av telegrafstyrelsen lämnade tablå.

Vid ingången av år	A n t a l		
	lokal- ledningar	huvud- abonnemang	telefon- apparater
1935	652	651	857
1938	788	780	1 045
1941	1 012	988	1 330
1942	1 116	1 098	1 446
1943	1 167	1 145	1 516
1944	1 239	1 212	1 600

Styrelsen meddelar, att ritningar för ny stationsbyggnad jämte byggnad för garage och förråd ännu icke uppgjorts. Byggnadskostnaderna hava emellertid av styrelsen med ledning av upprättade stomskisser preliminärt beräknats till 450 000 kronor.

Telefonstationsbyggnad i Mora.

Telegrafstyrelsen meddelar inledningsvis, att vid telegrafverkets övertagande av Östra Dalarnas Telefon AB år 1907 i köpet ingått dåvarande telefonstationsbyggnad på tomten nr 3 i kvarteret Bastubacken eller stadsägan nr 204 i Morastrands köping. Denna byggnad, som vore uppförd i trä, hade sedan nämnda tidpunkt utnyttjats för telegrafverkets telefonstation i Mora, och i den mån stationen vuxit hade tillbyggnader till husets båda gavlarna utförts under åren 1917 och 1927. Sistnämnda år hade dessutom installerats centralvärmeledning i byggnaden. Trots vidtagna åtgärder finge emellertid de nuvarande lokalerna enligt styrelsens mening betraktas som otidsenliga.

Styrelsen anför vidare att, då telefonstationsutrustningen i Mora vore av synnerligen omodern konstruktion, styrelsen sedan länge ansett en ny stationsutrustning, avsedd för automatisk drift, böra anordnas. Då dylik stationsutrustning icke ansåges kunna förläggas inom de nuvarande lokalerna och ej heller nybyggnad syntes kunna uppföras på den nuvarande tomten, hade styrelsen för uppförande av ny stationsbyggnad i Mora enligt av Kungl. Maj:t den 14 mars 1941 lämnat bemyndigande inköpt tomten nr 9 i kvarteret Hjälten.

Utvecklingen av telefonrörelsen i Mora framgår av följande av telegrafstyrelsen lämnade tablå.

Vid ingången av år	lokal- ledningar	A n t a l	
		huvud- abonnemang	telefon- apparater
1935	468	462	604
1938	544	524	684
1941	642	615	797
1942	694	673	866
1943	741	722	930
1944	777	756	971

Det vore styrelsens avsikt att, sedan den ifrågavarande nybyggnaden blivit uppförd, försälja den nuvarande stationsfastigheten. Närmare förhandlingar därom hade styrelsen dock icke ansett sig böra upptaga förrän frågan angående nybyggnad kommit närmare sin lösning.

Styrelsen meddelar slutligen, att ritningar för den tillämnade byggnaden i Mora ännu icke föreläge. Med ledning av upprättade stomskisser har styrelsen emellertid preliminärt beräknat byggnadskostnaderna till 300 000 kronor.

Ändringsarbeten i telefonstationsbyggnaden i Gävle.

I statsverkspropositionen för innevarande år (kapitalbudgeten: bil. 4, punkten 17) har Kungl. Maj:t på hemställan av telegrafstyrelsen föreslagit riksdagen att till tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Gävle för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor. Beträffande dispositionen av nuvarande stationsbyggnad samt lokalernas otillräcklighet hänvisas till vad därom anförts i nämnda proposition.

Telegrafstyrelsen meddelar att, sedan ifrågavarande tillbyggnad uppförts, postverket — som för närvarande förfogade över lokaler i nuvarande stationsbyggnad — komme att erhålla erforderliga lokalutrymmen inom tillbyggnadens bottenvåning. Dessutom vore det avsett, att lokaler för telegrafverkets distriktsbyrå, lokaler för kursverksamhet m. m. skulle förläggas till tillbyggnaden. Styrelsen avsåge, att de lokaler, som för närvarande disponerades för ovannämnda ändamål inom nuvarande stationsbyggnaden, skulle efter vidtagna förändringsarbeten tagas i anspråk för den nya automatstationen. I samband härmed bleve det nödvändigt att utföra andra rätt omfattande omändringsarbeten inom nuvarande stationsbyggnaden. Hur dessa ändringar slutligen skulle utformas vore ännu ej fastställt.

Med ledning av förslagsritningar utarbetade av arkitekten Carl Åkerblad i Stockholm hava kostnaderna för omändringsarbetena inom nuvarande stationsbyggnad av styrelsen preliminärt beräknats till 600 000 kronor.

Post- och telefonstationsbyggnad i Tierp.

I underdånig skrivelse den 5 oktober 1944 har telegrafstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för uppförande av för post- och telegrafverken gemensam byggnad i Tierp för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 315 000 kronor. Styrelsens framställning har icke föranlett annan Kungl. Maj:ts åtgärd än att handlingarna i ärendet överlämnats till investeringsutredningen för att tagas i övervägande vid fullgörandet av utredningens uppdrag.

I sin nämnda skrivelse har telegrafstyrelsen inledningsvis erinrat om att Kungl. Maj:t tidigare bifallit en av styrelsen gjord hemställan om anslag till inköp för telegrafverkets räkning av tomt för en automatisk telegrafstation i Tierp. Telegrafstyrelsen anför vidare i sin skrivelse, att då jämväl postkontorslokalerna i Tierp vore synnerligen otillfredsställande, generalpoststyrelsen redan år 1938 påyrkat, att förslag till nybyggnad i Tierp för post- och telegrafverken skulle av telegrafstyrelsen framläggas för Kungl. Maj:t med hemställan om byggnadsanslag. På grund härav hade telegrafstyrelsen låtit länsarkitekten i Gävle upprätta ritningar till den då planerade byggnaden. Ett reservationsanslag av 233 000 kronor för uppförande av för post- och telegrafverken gemensam byggnad i Tierp hade efter därom av styrelsen gjord framställning upptagits å beredskapsstat för budgetåret 1939/40. Sedermera hade styrelsen föreslagit, att anslag för företaget ifråga måtte medtagas å beredskapsstat även för budgetåret 1940/41. Frågan om uppförande av nybyggnad hade emellertid därefter fått anstå.

Telegrafstyrelsen framhåller i skrivelsen vidare, att frågan om fastighetsbygget i Tierp icke längre syntes kunna ställas på framtiden. Även för postverkets del vore lokalfrågan synnerligen trängande. Generalpoststyrelsen hade i framställning till telegrafstyrelsen härom bland annat anfört följande.

För postkontoret i Tierp förhyr postverket sedan den 1 januari 1921 lokal i en byggnad, tillhörande Aktiebolaget Tierps Enskilda Läroverk. Från och med den 1 juli 1944 har Tierps köping, som redan tidigare var ensam ägare av samtliga

aktier i ifrågavarande bolag och dit förlagt köpingens kommunala mellanskola, formellt övertagit fastigheten. Nu gällande hyreskontrakt utlöper med utgången av september månad 1947, men såsom Kungl. Generalpoststyrelsen i skrivelser till Eder den 8 och 21 juli 1944 meddelat, har kommunalnämnden i Tierp vid flera tillfällen och senast i skrivelse den 18 juli 1944 anhållit, att postverket ville avflytta från sina nuvarande lokaler före nämnda tidpunkt, om möjligt redan den 30 september 1945. Kommunala mellanskolan vore nämligen i trängande behov av ökade utrymmen, bland annat på grund av förestående förstatligande av skolan i fråga, vilket med all sannolikhet komme att ske senast den 1 juli 1945.

Förutom att köpingen sålunda har stort intresse av att ny lokal snarast möjligt anskaffas för postkontoret, är det för postverket högeligen angeläget, att ett lokalbyte snarast äger rum. Den nuvarande postkontorslokalen, som icke undergått någon utvidgning sedan densamma togs i bruk, är nämligen numera mycket otillfredsställande och otillräcklig. Behovet av ökat utrymme har framförallt gjort sig gällande för kassaexpeditionen, som är så trång, att anordnande av en välbehövlig ytterligare kassaplats icke kan ske.

Generalpoststyrelsen hade dessutom framhållit, att rörelsen vid postkontoret i Tierp under de senaste åren ökats avsevärt och att en fortsatt trafikstegring syntes vara att vänta. För att arbetet skulle kunna ordnas rationellt och postverket bliva i stånd att möta den ytterligare trafikstegringen vore det därför angeläget, att frågan om beredande av nya lokaler för postkontoret i Tierp icke längre bleve uppskjuten.

Slutligen meddelar telegrafstyrelsen i sin ovan berörda skrivelse till Kungl. Maj:t, att av länsarkitekten Sven Häggbom i Gävle tidigare upprättade ritningar syntes kunna användas efter mindre kompletteringar. Byggnadskostnaderna, som tidigare beräknats till 233 000 kronor, måste emellertid enligt uppgift från byggnadsstyrelsen med hänsyn till prisstegringen numera beräknas till 315 000 kronor.

Tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Ljusdal.

För tillbyggnad av stationsfastigheten i Ljusdal har ett anslag av 100 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 222—224). Utredningen hänvisar till den i utredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12 s. 64—65) lämnade redogörelsen för ifrågavarande företag.

Telefonstationsbyggnad i Arvidsjaur.

Beträffande telegrafverkets telefonstation i Arvidsjaur meddelar telegrafstyrelsen, att lokal för denna förhyrdes av enskild fastighetsägare enligt hyreskontrakt, som gällde ett år i taget. Lokalen bestode av 4 rum och kök, och telegrafverkets hyresutgift för densamma utgjorde 1 465 kronor per år, var till komme kostnader för lokalens uppvärmning medelst centralvärmeledning. För erforderliga stationsutvidgningar hade samtliga för stationsutrustningen disponerade utrymmen numera tagits i anspråk, varjämte för administrativa och andra ändamål avsedda lokaler vore helt otillräckliga. Med hänsyn härtill måste telegrafstyrelsen vara beredd att om några år kunna överflytta stationen till nya lokaler, vilka helst borde beredas inom en telegraf-

verkets egen byggnad på platsen. För en blivande ny stationsbyggnad i Arvidsjaur hade emellertid ännu icke anskaffats byggnadstomt, men dylik syntes med säkerhet kunna erhållas på för telegrafverket lämplig och centralt belägen plats inom samhället.

Utvecklingen av telefonrörelsen i Arvidsjaur framgår av nedanstående av telegrafstyrelsen lämnade tablå.

Vid ingången av år	lokal- ledning	A n t a l	
		huvud- abonnemang	telefon- apparater
1935	131	125	155
1938	170	162	202
1941	201	192	236
1942	229	219	270
1943	254	243	300
1944	276	259	325

Styrelsen meddelar slutligen, att ritningar för en blivande telefonstationsbyggnad i Arvidsjaur ännu icke utarbetats. Med ledning av uppgjorda stomskisser hava emellertid byggnadskostnaderna av styrelsen preliminärt beräknats till 175 000 kronor.

Telefonstationsbyggnad i Kiruna.

Telegrafstyrelsen erinrar inledningsvis, att styrelsen den 27 oktober 1944 erhållit Kungl. Maj:ts bemyndigande att för en köpeskilling av 70 000 kronor inköpa tomterna nr 8 och 9 i kvarteret Provtagaren i Kiruna jämte en på tomten nr 9 uppförd byggnad.

I sin skrivelse till Kungl. Maj:t rörande ifrågavarande fastighetsköp anförde telegrafstyrelsen bland annat följande.

Telegrafverkets station i Kiruna inrymmer i förhyrd lokal. Hyreskontraktet rörande lokalen utgår den 1 januari 1949 och årshyran utgör 2 800 kronor, vartill kommer kostnaden för lokalens uppvärmning medelst centralvärme.

Vid hyrestidens slut bör nuvarande lokal icke längre förhyras, emedan stationen då beräknats vara helt utnyttjad och i behov av utbyte mot en ny station av tidsenlig typ. Den nya stationen bör förläggas till en telegrafverkets egen byggnad.

Telegrafstyrelsen framhöll vidare, att generalpoststyrelsen på förfrågan meddelat att, då nuvarande postkontorslokaler i Kiruna beräknades bli tillräckliga för avsevärd tid framåt, styrelsen icke ansett sig böra reflektera på anskaffande av nya lokaler inom den av telegrafverket föreslagna nybyggnaden i Kiruna.

Utvecklingen av telefonrörelsen vid stationen i Kiruna framgår av nedanstående av telegrafstyrelsen lämnade tablå.

Vid ingången av år	lokal- ledning	A n t a l	
		huvud- abonnemang	telefon- apparater
1935	616	606	728
1938	720	719	865
1941	981	976	1 158
1942	1 104	1 099	1 295
1943	1 144	1 139	1 355
1944	1 212	1 209	1 445

Även om stationens nuvarande nummerkapacitet kunde anses bliva tillräcklig för några år framåt, borde enligt telegrafstyrelsen av olika anledningar stationen automatiseras, varvid erfordrades ny stationsbyggnad. I samband därmed borde även utrymmen för erforderliga garage och förråd anodnas.

Styrelsen meddelar slutligen, att ritningar för den blivande telefonstationsbyggnaden i Kiruna ännu icke utarbetats. Med stöd av föreliggande stomskisser hava emellertid byggnadskostnaderna preliminärt beräknats till 225 000 kronor.

Förrådsbyggnader m. m.

Förrådsbyggnad i Västanfors.

Å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 222—224) finnes uppfört ett anslag av 260 000 kronor till förråds- och kontorsbyggnad i Västanfors. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 5 oktober 1944 har telegrafstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för uppförande på befintlig förrådstomt i Västanfors av en byggnad innehållande värmemagasin och kontorslokaler för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 275 000 kronor. Styrelsens framställning har icke föranlett annan Kungl. Maj:ts åtgärd än att handlingarna i ärendet överlämnats till investeringsutredningen för att tagas i övervägande vid fullgörandet av utredningens uppdrag.

Investeringsutredningen hänvisar till den i utredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12 s. 67—68) lämnade redogörelsen för ifrågavarande företag. Utöver vad i nämnda betänkande anförts, framhåller telegrafstyrelsen i sin ovannämnda skrivelse, att styrelsen nu ansåge, att utbygget av förrådet i Västanfors icke längre borde uppskjutas, när tillgång till erforderliga förrådslokaler på platsen vore nödvändig för att den planerade personal- och kostnadsbesparande sammanslagningen av förvaltningarna i Gävle och Sundsvall skulle kunna genomföras. Under det år Västanforsförrådet nu varit i drift hade det därjämte visat sig vara till stor olägenhet att ha förrådsförvaltningen skild från förrådet. Dessutom hade uppläggning icke kunnat ske av alla de materialdetaljer för främst apparater och växlar, vilka måste förvaras i uppvärmda lokaler. Områdets försörjning med dylik materiel måste nu i betydande utsträckning ske i små poster direkt från telegrafverkets verkstad i Nynäshamn med överbelastning av dess expedition samt ökade kostnader som följd.

Telegrafstyrelsen meddelar slutligen, att byggnadsstyrelsen vid översyn av de tidigare kostnadsberäkningarna funnit dessas slutbelopp böra höjas från tidigare angivna 260 000 kronor till 275 000 kronor med hänsyn till inträffade prisstegringar.

Förrådsbyggnader jämte garage i Örebro.

För förråds-, garage- och verkstadsbyggnad i Örebro har ett anslag av 420 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 222—224). Sedan telegrafstyrelsen i skrivelse till

Kungl. Maj:t den 5 oktober 1944 hemställt, att för förrådsbyggnad och garage i Örebro måtte för budgetåret 1945/46 anvisas ett investeringsanslag av 525 000 kronor, har Kungl. Maj:t i 1945 års statsverksproposition, kapitalbudgeten: bil. 12, punkten 26, för ifrågavarande ändamål föreslagit riksdagen att anvisa ett investeringsanslag av 325 000 kronor. Kungl. Maj:t har därefter överlämnat handlingarna i ärendet till investeringsutredningen för att tagas i övervägande vid fullgörandet av utredningens uppdrag till den del desamma icke föranlett förslag i statsverkspropositionen.

Föredragande departementschefen har i statsverkspropositionen — under förmälan att det ifrågavarande byggnadsarbetet på grund av det stora antalet nybyggnader som under nästa budgetår erfordrades för telegrafverket, borde utföras i två byggnadsetapper — föreslagit en första byggnadsetapp, omfattande varmförråd och garage, till utförande under budgetåret 1945/46, medan däremot den andra etappen, omfattande kallförråd, tillsvidare kunde anstå. Investeringsutredningen har funnit det till en senare byggnadsetapp hänfödda arbetet lämpligen böra utnyttjas såsom sysselsättningsobjekt vid en arbetsmarknadskris och medtagit det i förslaget till allmän investeringsreserv för budgetåret 1945/46. Kostnaderna för arbetet hava av telegrafstyrelsen beräknats till 200 000 kronor.

Förråds-, garage- och verkstadsbyggnad i Norrköping.

För förråds-, garage- och verkstadsbyggnad i Norrköping finnes å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 uppfört ett anslag av 420 000 kronor (proposition 1944: 281, s. 222—224). Beträffande detta företag har telegrafstyrelsen meddelat, att senare företagen utredning givit vid handen, att större utrymmen erfordrades än som tidigare preliminärt planerats, varför kostnaden numera beräknades till 525 000 kronor. I övrigt hänvisas till den i investeringsutredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12, s. 66) lämnade redogörelsen för detta företag.

Förråds-, garage- och verkstadsbyggnad i Gävle.

För förråds-, garage- och verkstadsbyggnad i Gävle finnes å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 uppfört ett anslag av 420 000 kronor (proposition 1944: 281, s. 222—224). Beträffande detta företag har telegrafstyrelsen meddelat, att senare företagen utredning givit vid handen, att större utrymmen erfordrades än som tidigare preliminärt planerats, varför kostnaden numera beräknades till 525 000 kronor. I övrigt hänvisas till den i investeringsutredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12, s. 67) lämnade redogörelsen för detta företag.

Tillbyggnad av kontorsfastigheten vid telegrafverkets verkstad i Nynäshamn.

För tillbyggnad av kontorsfastigheten vid telegrafverkets verkstad i Nynäshamn finnes ett anslag av 500 000 kronor uppfört å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 222—224). I

skrivelse till Kungl. Maj:t den 5 oktober 1944 har telegrafstyrelsen hemställt om uppförande å riksstaten av anslag för budgetåret 1945/46 till ifrågasvarande ändamål. Styrelsens framställning har icke föranlett annan Kungl. Maj:ts åtgärd än att handlingarna i ärendet översänts till investeringsutredningen för att tagas i övervägande vid fullgörandet av utredningens uppdrag.

Under de senaste åren hade, erinrar styrelsen i sin nämnda skrivelse, utvecklingen av telegraf- och telefontekniken gått framåt med stora steg, samtidigt som telefonnätets utveckling jämväl kvantitativt varit avsevärd. Dessa båda förhållanden hade givetvis ställt allt större krav på telegrafverkets verkstadsrörelse. Den nya kontorsbyggnaden hade planerats under år 1935, då verkstadens arbetarantal varit i genomsnitt 995 och tjänstemännens antal 94. Genom telegrafverkets allt snabbare tillväxt under de följande åren hade under år 1938 antalet arbetare stigit till i medeltal 1 435 och antalet kontorsanställda till 153, varför kontorsbyggnaden redan då den tagits i bruk varit i det närmaste fullt utnyttjad.

Styrelsen har i sin berörda skrivelse vidare upplyst, att den standardisering av material och konstruktionselement samt det arbete med omkonstruktioner av verkstadens tillverkningsobjekt med hänsyn till tillverknings-tekniska erfarenheter, som bedreves vid verkstadens tekniska avdelning, delvis måst skjutas på framtiden på grund av en av lokalbrist föranledd brist på personal. Härtill komme, att den snabba utvecklingen i tekniskt hänseende under senare år, speciellt inom materialområdet, medfört att laboratoriet behövde ökas väsentligt. För ernående av den med en modern verkstadsdrift sammanhängande rationaliseringen vore en ytterligare utvidgning av arbetsstudie- och rationaliseringsavdelningen erforderlig. Härtill krävdes emellertid ökning av personal och lokaler. Dessutom vore en utvidgning av verktygsritkontoret i hög grad önskvärd, enär det för närvarande på grund av brist på utrymme för konstruktörer icke vore möjligt att tillgodose behovet av erforderliga verktygskonstruktioner.

Utöver vad sålunda anförts framhåller styrelsen, att verkstadsbyrån vid huvudverkstaden i Nynäshamn under de senaste åren övertagit driften av telegrafverkstadsborna i Stockholm och Göteborg och startat en ny verkstad i Vänersborg, av vilka den sistnämnda stode inför en kraftig utveckling. Detta hade redan nu ökat och komme i en snar framtid ytterligare att öka arbetet och göra kontorsutrymmet än knappare vid huvudverkstadens samtliga avdelningar, enär tekniska frågor, driftsplanering och rationalisering jämte administration för verkstadsrörelsen i dess helhet centraliserats till verkstadsbyrån.

En ökning av verkstadens nuvarande kontorslokaler vore sålunda enligt styrelsens mening oundgänglig. Med anledning härav hade styrelsen låtit arkitekten Yngve Ahlbom i Stockholm uppgöra ritningar för tillbyggnad av den nuvarande kontorsbyggnaden. Tomtmark för tillbyggnaden funnes disponibel. Byggnadsstyrelsen hade efter granskning av ritningarna förklarat, att styrelsen icke funnit skäl till någon erinran. Kostnaderna för byggnads-

företaget hade beräknats till 450 000 kronor, varav 300 000 kronor erfordrades under budgetåret 1945/46.

Investeringsutredningen har funnit företaget lämpligen böra ingå i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 med ett belopp av 300 000 kronor.

Telefon- och telegrafanläggningar.

Riks- och landskablar m. m.

Beträffande läggande av nya rikskablar, ökning av överdragsstationer och pupinisering i befintliga kablar, införande respektive komplettering av bär-vågsdrift å kablar och blankledningar anför telegrafstyrelsen, att någon ökning utöver det för budgetåret 1945/46 uppgjorda programmet, som omfattade en kostnad av 19 000 000 kronor, icke vore möjlig i annan mån än att — liksom beträffande investeringsplanen för budgetåret 1944/45 — i investeringsreserven syntes kunna medtagas ett belopp av 300 000 kronor till förberedande arbeten för ny rikskabel Stockholm—Enköping—Västerås—Riddarhyttan, vilka arbeten betingades av en blivande elektrifiering av Västeråsbanan.

I fråga om landskablar, vilka enligt telegrafstyrelsen under senare år icke kunnat erhållas i önskad omfattning på grund av bland annat rådande materialbrist, har styrelsen meddelat, att redan nu ett visst behov föreläge att återhämta vad som icke rättidigt kunnat komma till utförande. För ifrågasvarande ändamål vore enligt uppgift från telegrafstyrelsen avsett att disponeras ett belopp av 4 000 000 kronor av det i 1945 års statsverksproposition äskade anslaget om 23 000 000 kronor för riks- och landskablar m. m.

Telegrafstyrelsen ville vidare föreslå, att utöver detta belopp måtte för samma ändamål i investeringsreserven upptagas ett belopp av 4 500 000 kronor.

Med hänsyn till att vid förevarande slag av arbeten i viss utsträckning kan sysselsättas arbetskraft utan särskild yrkesutbildning, har investeringsutredningen funnit skäl föreligga att i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 upptaga nya landskablar för ett belopp av 4 500 000 kronor.

Telefon- och telegrafstationer.

Några arbeten avseende telefon- och telegrafstationer synas icke kunna medtagas i investeringsreserven, enär telegrafstyrelsen icke ansett någon ökning av det ordinarie programmet i fråga om dessa arbeten vara möjlig.

Nya abonnentanläggningar, nätarbeten och blanka mellanortsledningar.

Telegrafstyrelsen har meddelat, att den för budgetåret 1945/46 beräknat, att arbeten avseende nya abonnentanläggningar, nätarbeten och blanka mellanortsledningar komme att utföras i en omfattning motsvarande 40 500 000 kronor. Med hänsyn härtill funne styrelsen det icke möjligt att i nämnvärd grad utvidga programmet beträffande arbeten av ifrågasvarande slag. Dock

kunde enligt styrelsens mening ökningskomma i fråga beträffande nätarbeten och förbättring av landsbygdens telefonförhållanden, varvid i investeringsreserven lämpligen borde medtagas nätarbeten för 2 000 000 kronor och arbeten avseende förbättring av landsbygdens telefonförhållanden för 4 000 000 kronor.

I fråga om nätarbetena anför styrelsen, att blankledningsstråken under senare år blivit hårt belastade samt att reservledningarna i befintliga kablar på sina håll strängt anlitats och nu börjat tryta, varför styrelsen, trots att det ordinarie programmet för budgetåret 1945/46 beräknats få avsevärt större omfattning än innevarande budgetårs program, ansåge det lämpligt att i investeringsreserven upptaga nätarbeten för ett belopp av 2 000 000 kronor. Beträffande förbättring av landsbygdens telefonförhållanden framhåller styrelsen att den, såsom ett led i sina strävanden härutinnan, bland annat avsåge att ytterligare öka områdena för fria huvudledningar (frikretsarna) vid telefonstationerna. För ökande och ombyggnad av abonnenter tillhöriga stolplinjer och ledningar utanför de nuvarande frikretsarna syntes enligt styrelsens åsikt i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 lämpligen böra upptagas ett belopp av 4 000 000 kronor, detta med hänsyn till att arbetena ifråga kunde anses utgöra lämpliga objekt för beredande av arbetstillfällen vid en arbetsmarknadskris. Styrelsen ville dock framhålla, att även om arbetsmarknadsskäl skulle tala för ett tidigare påbörjande, dessa arbeten icke borde igångsättas, förrän resultatet föreläge av den utredning angående förbättring av landsbygdens telefonförhållanden, som styrelsen i sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 3 oktober 1944 begärt bemyndigande att verkställa.

Radioanläggningar.

Rundradionhus i Stockholm.

Investeringsutredningen har från 1943 års rundradioutredning erhållit uppgifter angående uppförande av rundradionhus i Stockholm för en beräknad kostnad av 15 miljoner kronor. Från rundradioutredningens sida har dessutom meddelats, att denna hade för avsikt att hos Kungl. Maj:t hemställa om anslag för påbörjande av arbetena med byggnadens uppförande under budgetåret 1945/46. I statsverkspropositionen för innevarande år (kapitalbudgeten: bil. 4, s. 69) har också föredragande departementschefen förklarat sig hava för avsikt att inom den närmaste tiden föreslå anvisande av begynnelseanslag för uppförande av rundradiostation i Stockholm. Med hänsyn till det omfattande utredningsarbete, som erfordras för genomförande av detta företag, har emellertid från rundradioutredningens sida förklarats, att ytterligare arbeten utöver dem, som vore avsedda att utföras med anlitande av det beräknade begynnelseanslaget, icke syntes kunna komma till utförande under budgetåret 1945/46. Med hänsyn härtill har investeringsutredningen icke funnit skäl att i sitt förslag till investeringsreserv upptaga något belopp avseende uppförande av rundradionhus i Stockholm.

Rundradioanläggningar.

Rundradioanläggningar upptaga i det ordinarie programmet för budgetåret 1945/46 en kostnad av 4 200 000 kronor, medan i investeringsreserven upptagits arbeten för 5 270 000 kronor avseende 2 nya rundradioanläggningar för kortvåg i Hörby. I investeringsreserven för budgetåret 1944/45 upptogs icke några radioanläggningar, trots att tillgång fanns till angelägna företag, såväl radiostationer som trådradioanläggningar. Att så ej skedde berodde på att telegrafverket för radiostationernas utrustning var beroende av sådan import, vilken antogs icke kunna komma till stånd under budgetåret. Med hänsyn till den utveckling, som kriget nu tagit, synes det icke vara utslutet, att erforderlig import kan komma till stånd under nästa budgetår, och för den skull har utredningen efter förslag av telegrafstyrelsen i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 beräknat medel även för vissa radioanläggningar. Det må emellertid erinras om att dylika anläggningar, ehuru de förutsätta import av viss utrustning, även i viss utsträckning beräknas medföra beställningar inom landet hos den på detta område verk samma industrien.

Allmänt underhåll, linjebesiktningar m. m.

Det ordinarie programmet beträffande allmänt underhåll, linjebesiktningar m. m. för budgetåret 1945/46 har av telegrafstyrelsen angivits uppgå till 24 000 000 kronor. Med hänsyn till att vissa arbeten av detta slag, bland annat linjebesiktningar och därmed sammanhängande arbeten, under senare år blivit i viss mån eftersatta på grund av att arbeten av mera brådskande natur tagit den tillgängliga arbetskraften i anspråk, och då dessutom vid dessa arbeten i viss utsträckning kan utnyttjas arbetskraft utan särskild yrkesutbildning, har det ordinarie programmet ansetts böra ökas genom att även i investeringsreserven upptaga 4 000 000 kronor för samma ändamål.

Linje- och nätarbeten på grund av järnvägselektrifiering.

Linje- och nätarbeten på grund av järnvägselektrifiering hava liksom för innevarande budgetår medtagits i investeringsplanen för telegrafverket i den omfattning, som betingas av i planen för statens järnvägar upptagna elektrifieringsföretag, varjämte bland de ordinarie arbetena tillkommit arbeten å linjen Ludvika—Daglösen. I enlighet med vad härom på s. 79—81 angives hava bland telegrafverkets ordinarie företag inräknats arbeten å linjen Stockholm—Västerås—Köping för 2 000 000 kronor samt dessutom å linjen Ludvika—Daglösen för 200 000 kronor. I investeringsreserven hava upptagits de telegrafverkets arbeten, som komma att bli erforderliga i samband med elektrifiering av bansträckorna Lund—Kävlinge—Landskrona och Landskrona—Billeberga och vilka av telegrafstyrelsen kostnadsberäknats till 225 000 resp. 125 000 kronor, ävensom motsvarande förberedande arbeten utefter järn-

vägslinjen Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalla, för vilka ett kostnadsbelopp av 50 000 kronor beräknats.

Sammanlagda kostnaden för investeringsreservens arbeten av denna art utgör således (225 000 + 125 000 + 50 000 =) 400 000 kronor.

Medel till utförande av linje- och nätarbeten på grund av järnvägselektrifieringar erhåller telegrafverket genom respektive järnvägsförvaltningars försorg, varför några anslag på beredskapsstat för ifrågavarande arbeten icke äro avsedda att föreslås för telegrafverkets räkning. Företagen hava emellertid medtagits i investeringsplanen för telegrafverket i syfte att i möjligaste mån visa den totala omfattningen av telegrafverkets arbeten.

Vad slutligen angår *radioanläggningar för kommersiell trafik* och *markradiostationer för luftfarten*, hava några investeringsobjekt att intagas i investeringsreserven icke av styrelsen redovisats till utredningen.

4. Investeringsplan för statens järnvägar.

Förslag till investeringsplan för statens järnvägar för budgetåret 1945/46, innefattande en investeringsreserv att bestridas av kapitalmedel om 146 935 000 kronor, har sammanställts i *bil. 3*. Investeringsplanen har i förhållande till planen för innevarande budgetår erhållit en delvis ändrad uppställning, i det den anpassats efter den ändrade anslagsrubricering beträffande statens järnvägar, som föreslagits i årets statsverksproposition och vilken sammanhänger med vissa föreslagna budgettekniska omläggningar i fråga om medelsanvisningen. Då Kungl. Maj:t för nästa budgetår i statsverkspropositionen under kapitalbudgeten föreslagit ordinarie anslag till statens järnvägar om tillhoppa 120 350 000 kronor, omfattar hela den för budgetåret 1945/46 under kapitalbudgeten föreslagna investeringsplanen (ordinarie företag jämte investeringsreserv) arbeten och anskaffningar för sammanlagt 267 285 000 kronor.

Investeringsreserven föreslås dessutom — i likhet med reserven för innevarande budgetår — innefatta vissa företag avsedda att bestridas av andra medel än kapitalmedel, nämligen driftmedel till ett belopp av 5 900 000 kronor och rörelsemedel till ett belopp av 410 000 kronor. Den föreslagna investeringsreserven skulle alltså i sin helhet omfatta arbeten och anskaffningar för ett sammanlagt belopp av (146 935 000 + 5 900 000 + 410 000 =) 153 245 000 kronor.

För budgetåren 1944/45 och 1945/46 hava å kapitalbudgeten beviljats respektive föreslagits anslag till statens järnvägar av i runda tal 115 respektive 120 miljoner kronor. I sitt föregående betänkande (SOU 1944: 12) framhöll utredningen, att den för tiden närmast efter kriget normala investeringen för statens järnvägar sannolikt kunde antagas bliva större eller i varje fall minst lika stor som under senare år. Utredningen fann vidare att den då föreslagna investeringsreserven, vilken upptog företag för i runt tal 122 miljoner kronor

att bestridas av kapitalmedel och för 4,6 miljoner kronor att bestridas av driftmedel, snarare kunde anses för låg än för hög, varför med hänsyn till de synpunkter, som investeringsutredningen hade att företräda, en ytterligare ökning av reservens omfattning beträffande vissa slag av arbeten skulle varit motiverad. Då det emellertid finnes skäl att i viss mån avvakta efterkrigsutvecklingen i fråga om järnvägstrafiken och då vidare en ytterligare ökning av arbetsomfånget under ett första planeringsår skulle innebära en olämpligt stor belastning för de av planeringen berörda organen inom järnvägstyrelsen och dess underlydande förvaltningar, hade investeringsutredningen vid framläggandet av förslag till investeringsplan för innevarande budgetår ansett att investeringsreserven borde begränsas till ovannämnda storleksordning. Vid behandling av reserven beträffande dubbelspårsbyggnader framhöll utredningen emellertid, att det syntes angeläget, att vid den arbetsplanläggning beträffande dubbelspårsbyggnaderna, som utredningen förordade, möjligheterna att vid en kris bereda ett maximalt antal arbetare sysselsättning bleve noggrant undersökta.

Svårigheten att bedöma trafikutvecklingen efter kriget motiverar fortfarande en viss återhållsamhet i fråga om utförandet av nya anläggningar vid statens järnvägar. Å andra sidan kan belastningen av statens järnvägars planeringsorgan, med hänsyn till att en stor del av de i investeringsreserven för innevarande budgetår medtagna och nu färdigplanerade arbetena jämväl ingå i den för nästa budgetår föreslagna reserven, icke längre anses vara så stor att hinder för en utvidgning av reserven av denna orsak föreligger. Av i det föregående anförda skäl (s. 8—15) har därför investeringsutredningen nu funnit lämpligt föreslå en ökning av investeringsreserven för statens järnvägar upp till förenämnda belopp, ca 147 miljoner kronor under anslagsrubriker å kapitalbudgeten och drygt 153 miljoner kronor för reserven i dess helhet. I överensstämmelse såväl med tidigare å s. 10 citerat uttalande av 1944 års riksdag, att i investeringsreserven borde beredas utrymme för grovarbeten i betydande omfattning, som med vad i föregående betänkande anförts beträffande investeringsreserven i fråga om dubbelspårsbyggnader, representeras härvid ökningen uteslutande av företag, som till väsentliga delar bestå av grovarbeten.

Samtidigt har reserven i fråga om industribeställningar minskats något på grund av att vissa i innevarande års reserv upptagna anskaffningar enligt riksstatsförslaget överförts till ordinarie stat utan att nya anskaffningar av motsvarande art trätt i stället. Bland de grupper av företag, vilka ökats i nämnvärd omfattning, må nämnas dubbelspårsarbeten med 16,4 miljoner kronor, bangårdsarbeten med 3,9 miljoner kronor och linjeomläggningar m. m. med 1,9 miljoner kronor samt förberedande arbeten för elektrifiering med 2,5 miljoner kronor.

Ett särskilt sammandrag över den för budgetåret 1945/46 föreslagna investeringsplanen för statens järnvägar bifogas såsom *bil. 4*. I sammandraget hava även angivits motsvarande belopp i innevarande års investeringsreserv. Av sammandraget framgår överskådligt de förändringar i investeringsreservens

omfattning, som det nu framlagda förslaget till investeringsreserv innebär jämfört med den för innevarande år fastställda reserven.

Den föreslagna investeringsreserven för statens järnvägar har uppskattats innefatta arbetstillfällen vid anläggningsarbeten om inemot 4 500 000 dagsverken och ca 1 300 000 industridagsverken. De mot dessa siffror svarande arbetsstyrkorna kunna beräknas utgöra i runt tal 19 000 man, varav ca 13 500 grovarbetare, ca 1 500 yrkeskunniga anläggningsarbetare och ca 4 000 industriarbetare. Materialbehovet omfattar bland annat sammanlagt 26 000 ton järn och stål av olika slag. För närmare uppgifter angående såväl arbetstillfällen som materialbehov hänvisas till *bil. 28*.

Det må här påpekas, att i det nu framlagda förslaget till investeringsplan för statens järnvägar för budgetåret 1945/46 några medel icke upptagits för ombyggnad till normal spårvidd av smalspåriga järnvägslinjer. I fråga om detta spörsmål hänvisas till vad utredningen härom anför på s. 87—89.

Investeringsutredningen övergår härefter att närmare behandla de olika grupperna av arbeten och kostnaderna för desamma. Utredningen återgiver därvid huvudsakligen av järnvägsstyrelsen anförda motiveringar, i den mån utredningen icke funnit anledning att göra särskilt uttalande.

Företag att bestridas med kapitalmedel.

A. Byggnader och anläggningar.

I. Bangårdar.

1. Bangårdsombyggnader m. m.

Beträffande angelägenheten av arbeten avseende bangårdsombyggnader m. m. framhåller järnvägsstyrelsen, att bangårdsutvidgningar äro nödvändiga på en mångfald platser för erhållande av bättre rangerspårsutrymme och bättre växlingsmöjligheter, för åstadkommande av nya mötesplatser samt för erhållande av längre och i vissa fall även ökat antal tågspår i och för underlättande av tågföringen ävensom för erhållande av bättre och rymligare plattformsanordningar m. m.

Vad till en början beträffar den föreslagna nya tunnelbyggnaden mellan Tomtebodas och Hagalunds (nr 5 i investeringsplanen Bil. 3) finnes detta företag medtaget redan i investeringsreserven för innevarande budgetår (proposition 1944: 281, s. 33 och 227; riksdagens skrivelse 1944: 432). Utredningen hänvisar till vad om detta arbete anförts i föregående betänkande (SOU 1944: 12, s. 79). Företaget föreslås ingå i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 med oförändrat belopp, 1 000 000 kronor.

Enligt järnvägsstyrelsen borde följande större utvidgningar av bangårdar för åstadkommande av bättre rangeringsmöjligheter inom de närmaste åren komma till utförande, nämligen anordnande av tvenne godstågspår i Linköping för 225 000 kronor (nr 12), utvidgning av rangerspårerna i Kristinehamn för 120 000 kronor (nr 23) samt anordnandet av en rangerbangård i Åstorp

för 1 800 000 kronor (nr 33). För behovet av sistnämnda arbete har styrelsen redogjort i framställning till Kungl. Maj:t den 22 december 1943 angående förslag till stat för disposition av förnyelsefondsmedel under år 1944 och därvid framhållit, att rangeringsarbetet för godstrafiken å järnvägslinjerna i nordvästra Skåne ur rationaliseringssynpunkt borde koncentreras till Åstorp. För detta ändamål måste emellertid bangården därstädes avsevärt utvidgas, i det att en större rangerbangård med omlastningsmagasin måste anläggas och befintliga bangårdsanordningar ändras för erhållande av, bland annat, godstågspår till en längd av 650 m. Enär dessa arbeten skulle draga avsevärda kostnader, ansåge sig styrelsen dock för det dåvarande endast kunna förorda en del till utförande. Härvid framstode såsom mest trängande — särskilt ur militär synpunkt — behovet av längre godstågspår. Anordnande härav, vilket beräknats kosta 650 000 kronor och enligt vad som nyss nämnts inginge som ett led i ovan angivna större bangårdsutvidgning, ansåges därför böra igångsättas under år 1944. I enlighet med järnvägsstyrelsens sålunda framlagda förslag och Kungl. Maj:ts i anslutning härtill avgivna proposition 1944: 155 beviljade riksdagen det äskade beloppet, varvid det anvisades att utgå under det å riksstaten för budgetåret 1944/45 uppförda anslaget till Ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten av 29 640 000 kronor (riksdagens skrivelse 1944: 349). Ehuru medel sålunda stått till förfogande, har under de delvis ändrade trafikförhållanden, som inträtt efter anslaget beviljande, företaget med hänsyn till den rådande knappheten på arbetskraft ännu icke påbörjats. Inför en återgång till fredsmässiga förhållanden vore det emellertid, enligt vad från järnvägsstyrelsens sida under hand framhållits, av stor vikt att arbetet forcerades med tanke på storleken av den trafik och det rangeringsarbete, som vid normala förhållanden kunde förväntas respektive vore avsett att utföras vid Åstorp. Sedan totalkostnaden för bangårdsföretaget numera beräknats till 2 450 000 kronor, har det därför ansetts lämpligt, att med hela det belopp, 1 800 000 kronor, som icke täckes av redan anvisade medel, medtaga företaget i investeringsreserven. I enlighet med vad därom i årets statsverksproposition, kapitalbudgeten: bil. 4, s. 140, anförts, har förutsatts, att även efter utgången av budgetåret 1944/45 förenämnda anslag om 650 000 kronor, vilket, såsom ovan nämnts, anvisats under det för innevarande budgetår uppförda anslaget till Ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten, alltjämt skall stå till förfogande i den mån det icke redan tagits i anspråk för avsett ändamål.

Förutom de tre nu nämnda företagen avseende förbättrade rangeringsmöjligheter hava i förslaget till investeringsreserv medtagits ytterligare åtta dylika arbeten (nr 6, 16, 26—28, 32, 40, 42) för en sammanlagd kostnad av 515 000 kronor.

Å den hårt belastade och ur tågföringsynpunkt känsliga linjen mellan Falköping och Nässjö föreligger enligt järnvägsstyrelsen svårigheter för tågens tidtabellsenliga framförande på grund av det långa avståndet mellan driftplatserna å linjens mellersta del. Det vore därför önskvärt att anordna fem nya mötesplatser, nämligen vid Furusjö, Ebbarpsby, Huskvarna, Bogla

och Öggestorp. För ändamålet har i 1945 års statsverksproposition, kapitalbudgeten: bil. 4, s. 9, äskats ett ordinarie anslag av 600 000 kronor, avseende nya mötesplatser vid Huskvarna och Öggestorp. För de övriga tre platserna synas de förberedande arbetena lämpligen böra medtagas i investeringsreserven till en sammanlagd kostnad av 325 000 kronor (nr 29).

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t för nästa budgetår (kapitalbudgeten: bil. 4, s. 92) föreslagit riksdagen anvisa ett anslag av 1 000 000 kronor till förlängning av mötesspår och anordnande av tredje tågväg å vissa stationer. Beträffande motiveringen för ifrågavarande slag av företag hänvisas till den i propositionen lämnade redogörelsen härför. I enlighet såväl med vad i propositionen anföres som med till investeringsutredningen lämnade uppgifter kan behovet av nu avsedda arbeten anses stort på många platser (nr 7—11, 13—17, 19—21, 24, 30, 31, 39, 41 och 47), däribland särskilt på flertalet stationer å linjen Krylbo—Ånge—Långsele (nr 36 och 37). Förlängning av tågspår anses vidare önskvärd bland annat å linjerna Nässjö—Nybro (nr 46), Hässleholm—Kristianstad (nr 35), Alvesta—Karlskrona och Emmaboda—Kalmar C (nr 43—45). Beträffande de tre sistnämnda linjerna anses spårförlängning nödvändig vid en blivande elektrifiering. Då behovet för de närmaste åren av företag av nu nämnt slag synes vara betydande och väl vitsordat av järnvägsstyrelsen, och då desamma innefatta grovarbeten i väsentlig utsträckning, hava dylika bangårdsutvidgningar eller terrasseringsarbeten för sådana medtagits i investeringsreserven i relativt stor omfattning och intill ett belopp av 5 385 000 kronor. Denna kostnad innefattar även mindre belopp för bangårdsförbättringar av delvis annan art, såsom förbättring av kurvförhållandena å bangård (nr 38) samt diverse smärre arbeten (nr 47).

Bland större arbeten för åstadkommande av rymligare bangårdsanordningar, förbättrade plattformsanordningar m. m., vilka arbeten det enligt järnvägsstyrelsen likaledes är önskvärdt att få utförda under de närmaste åren ingå i förslaget till investeringsplan utvidgning av bangården i Floby med 500 000 kronor (nr 22)¹ samt förbättrade plattformsanordningar i Strömtorp med 130 000 kronor (nr 25) och Svedala med 200 000 kronor (nr 34). Härtill kommer ett flertal bangårdsarbeten, för vilka kostnaden är av mindre storleksordning. Erforderliga belopp för nu avsedda smärre företag hava inräknats i den i föregående stycke angivna kostnadssumman.

Å ett flertal stationer äro, enligt vad järnvägsstyrelsen framhållit, personplattformerna för korta med hänsyn till numera förekommande tåglängder, varför förlängningar anses önskvärda. Anordnandet av plattformstak på en del stationer, särskilt övergångsstationer, är också önskvärdt med hänsyn till de resandes bekvämlighet. Plattformar, lastgator och vägar till godsmagasin och lastspår anses på många platser böra hårdgöras och stensättas. Då arbeten av nu nämnd art äro relativt väl lämpade för beredande av arbetstillfällen och

¹ Samtidigt härmed bör även enligt järnvägsstyrelsen nytt stationshus uppföras, varför jämväl detta företag, för vilket kostnaden beräknats till 100 000 kronor, har medtagits i investeringsreserven (nr 91).

dessutom enligt järnvägsstyrelsens uppgifter ur järnvägsdriftens synpunkt önskvärda, hava dylika medtagits i investeringsreserven i tämligen stor omfattning och inom en kostnadsram av 1 350 000 kronor (nr 48).

Sammanfattningsvis må framhållas, att de under förevarande rubrik, Bangårdsombyggnader m. m., medtagna arbetena till väsentliga delar utgöras av grovarbeten, varför de äro förhållandevis väl lämpade för beredande av ökade arbetstillfällen. Särskilt med hänsyn härtill hava de föreslagits ingå i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 i relativt stor omfattning och för en kostnad av sammanlagt (1 000 000 + 225 000 + 120 000 + 1 800 000 + 515 000 + 325 000 + 5 385 000 + 500 000 + 130 000 + 200 000 + 1 350 000 =) 11 550 000 kronor, vilket innebär en ökning i förhållande till motsvarande arbeten i investeringsreserven för innevarande budgetår med 3 250 000 kronor.

2. Gångbroar och gångtunnlar.

Såsom i årets statsverksproposition, kapitalbudgeten: bil. 4, s. 92, framhållits hava under flertalet av de senaste budgetåren investeringsanslag varit upptagna till gångbroar och gångtunnlar. Rörande den av järnvägsstyrelsen åberopade motiveringen för dylika anläggningar hänvisas till vad härom anförts såväl i investeringsutredningens tidigare betänkande (s. 70) som ock i årets statsverksproposition. Sammanfattningsvis må framhållas, att behovet av dylika anläggningar från järnvägsstyrelsens sida förklarats vara stort och att de ordinarie anslagen för ändamålet medgiva företagens realiserande endast i begränsad takt samt att dessa företag i sin art erbjuda sysselsättning i förhållandevis stor omfattning samtidigt som de äro måttligt materialkrävande. De hava därför av utredningen föreslagits ingå i investeringsreserven i relativt stort antal. Inalles hava 11 dylika företag (nr 51—61) vid stationerna Norrviken, Mjölby, Örebro C, Stuvsta, Tumba, Uttran, Järna, Katrineholt, Eskilstuna C, Lerum och Olskroken medtagits i förslaget till investeringsreserv för budgetåret 1945/46, varjämte även upptagits ett mindre kollektivanslag för ändamålet (nr 50). Totalkostnaden uppgår till 2 100 000 kronor, innebärande en ökning jämfört med innevarande budgetår av 500 000 kronor.

3. Bangårdsmaskinerier.

I årets statsverksproposition, kapitalbudgeten: bil. 4, s. 93, föreslås anslag till bangårdsmaskinerier för budgetåret 1945/46 utgå med ett från innevarande budgetår oförändrat belopp av 500 000 kronor. För att vid sysselsättningsminskning inom av dessa anskaffningar berörda verkstäder och industrier kunna bereda där anställd arbetskraft ökade arbetstillfällen har investeringsutredningen i likhet med föregående år funnit sig böra i förslaget till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 medtaga ett belopp för förevarande ändamål, vilket dock med hänsyn till dessa arbetens speciella natur ansetts icke böra sättas högre än 150 000 kronor, innebärande en ökning jämfört med innevarande budgetår av 50 000 kronor.

I a. Tegelbackens reglering.

Enligt avtal den 8 november 1940 mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad rörande vissa markfrågor m. m. i Stockholm samt den 15 november 1941 mellan järnvägsstyrelsen och Stockholms stad, vilket sistnämnda avtal godkänts av Kungl. Maj:t den 30 juni 1942, har överenskommelse träffats om reglering av Tegelbacken samt anordnande av nya broförbindelser över Norrström och Söderström. Enär det för Stockholms stads del torde kunna bli fråga om att igångsätta ifrågavarande arbeten i arbetsmarknadsreglerande syfte, har det befunnits önskvärt att jämväl i förslaget till investeringsreserv för statens järnvägar för budgetåret 1945/46 upptaga ett från innevarande budgetårs investeringsreserv oförändrat belopp av 1 000 000 kronor för ifrågavarande ändamål.

II. Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar.

1. Fortsatt anläggning av dubbelspår.

Såsom framgår av 1939 års statsverksproposition framlade järnvägsstyrelsen hösten 1938 en på längre sikt lagd plan för bedrivande av dubbelspårsbyggnader å statens järnvägars huvudlinjer, vilken plan innebar, att linjerna Stockholm—Göteborg och Katrineholm—Malmö successivt skulle utrustas med genomgående dubbelspår. Såsom i föregående betänkande framhållits kan den med hänsyn till normala förhållanden avpassade investeringen för ifrågavarande ändamål numera uppskattas till 10 milj. kronor per år eller något därutöver. Utredningen uttalade emellertid, att vid avvägning av investeringsreserven i fråga om dubbelspårsbyggnader densamma borde givas väsentligt större omfattning än vad som motsvarade det belopp — om 10 à högst 15 milj. kronor — vilket vid tillämpning av utredningens generella direktiv kunde anses lämpligt avvägt med hänsyn till vad som kunde bedömas vara normal investering. Skälet härtill vore, att terrasseringsarbeten för dubbelspårsbyggnader — jämte vägbyggnader — tillhöra de såsom arbetsobjekt vid en arbetsmarknadskris av större omfattning bäst lämpade anläggningsarbetena, i det desamma till väsentlig del bestå av grovarbeten, vilka därjämte på många bansträckor i relativt stor utsträckning kunna bedrivas även vintertid, och vilka kunna igångsättas utan hänsyn till en temporär materialbrist. Då det av järnvägsstyrelsen anmälda behovet av dubbelspårsbyggnader vore av stor omfattning, varjämte de militära myndigheterna därutöver framfört önskemål om ytterligare mycket betydande dubbelspårsarbeten, fann utredningen, att en relativt stor mängd sådana arbeten borde ingå i investeringsreserven. För budgetåret 1944/45 hade det emellertid, såsom inledningsvis nämnts, visat sig nödvändigt att begränsa arbetsvolymen med hänsyn till vissa planeringssvårigheter, varför gränsen för dessa arbetens omfattning vid utnyttjande av samtliga de företag, som föreslagits ingå i investeringsreserven, icke ansågs kunna sättas högre än motsvarande en kostnad, inklusive de ordinarie arbetena, av ca 37 milj. kronor. Investeringsutredningen uttalade emellertid i anslutning härtill,

att det syntes angeläget att verkställa en särskild arbetsplanläggning för dubbelspårsbyggnaderna i syfte, bland annat, att på de ifrågakommande bansträckorna kunna vid en arbetsmarknadskris sysselsätta största möjliga arbetsstyrkor. I anslutning härtill har järnvägsstyrelsen beträffande dubbelspårsbyggnader uppgjort en investeringsplan för budgetåret 1945/46, vilken återgives i *bil. 5*. Såsom av denna framgår beräknar styrelsen, under vissa förutsättningar, kunna vid dubbelspårsarbeten å angivna sträckor sysselsätta en genomsnittlig arbetsstyrka av ca 7 100 man. Den häremot svarande arbetskvantiteten skulle kräva ett anslag av totalt 49 400 000 kronor under budgetåret. Då det ordinarie anslaget i statsverkspropositionen, kapitalbudgeten: *bil. 4*, s. 95, föreslagits utgöra 10 000 000 kronor, skulle följaktligen i investeringsreserven kunna upptagas dubbelspårsarbeten för ett belopp av 39 400 000 kronor. Dessa arbeten beräknas innebära sysselsättningsmöjligheter för en medelarbeitsstyrka av inemot 6 000 man.

I en i föregående betänkande (s. 77) återgiven tabell över dittills planerade och i investeringsreserven sedermera medtagna dubbelspårsbyggnader hade dessa uppdelats på smärre delsträckor, vilka — oberoende av vilken linje de tillhörde — ordnats efter angelägenhetsgrad enligt järnvägsstyrelsens bedömande. Av de i sagda tabell upptagna 18 delsträckorna hava vid uppgörandet av motsvarande tabell till investeringsplanen för nästa budgetår (*Bil. 5*) de två första sträckorna, Pålsboda—Hallsberg och Skövde—Falköping, utgått, enär desamma beräknats bliva färdigställda under budgetåret 1944/45. Ordningsföljden mellan återstående 16 delsträckor har bibehållits oförändrad, men ett nytt företag har tillkommit. Då Västeråsbanan från och med den 1 juli 1945 torde komma att helt införlivas med statsbanenätet, har järnvägsstyrelsen nämligen förklarat, att byggande av dubbelspår å sträckan Spånga—Bålsta vore ett företag av sådan aktualitet, att det borde upptagas i investeringsreserven, och därvid med hänsyn till angelägenhetsgraden placerat det som nr 7 närmast efter sträckan Almedal—Kungsbacka.

I yttrande den 20 december 1944 över investeringsutredningens preliminära förslag till investeringsplan för statens järnvägar för budgetåret 1945/46 har *statens trafikkommission* beträffande dubbelspårsbyggnaderna förklarat, att den icke hade något att erinra mot att den mycket starkt trafikerade linjen Spånga—Bålsta upptoges bland önskvärda dubbelspårsanläggningar liksom icke heller däremot, att den i angelägenhetsgrad placerades som nr 7. Kommissionen vidhölle emellertid sin i yttrande av den 9 mars 1944 över förslag till investeringsreserv för innevarande budgetår intagna ståndpunkt, att behov av dubbelspår jämväl föreläge å sträckan Krylbo—Storvik och att detta vore av sådan angelägenhet, att nämnda sträcka borde sättas före åtminstone sträckan Katrineholm—Åby och således erhålla högst nr 14 enligt den i *Bil. 5* angivna angelägenhetsordningen. Då järnvägsstyrelsen icke synes dela den av trafikkommissionen uttalade meningen i fråga om behovet av dubbelspår å sträckan Krylbo—Storvik, har investeringsutredningen, liksom i föregående betänkande, ej heller nu funnit skäl att medtaga nämnda företag i förslaget till investeringsreserv.

I fråga om planeringsarbetet för samtliga från innevarande budgetårs investeringsreserv överstående dubbelspårsbyggnader må nämnas att detsamma numera enligt från järnvägsstyrelsen inhämtade uppgifter fortskridit så långt, att arbeten å envar sträcka torde kunna påbörjas praktiskt taget omedelbart efter vederbörliga beslut i den mån de klimatiska förhållandena icke utgöra hinder därför. Det sagda kommer enligt styrelsen från nästa budgetårs ingång jämväl att gälla för sträckan Spånga—Bålsta, för vilken planeringsarbetet pågår. Såsom i föregående betänkande framhållits torde man i allmänhet först när arbetsmarknadsläget motiverar ett ökat dubbelspårsbyggande behöva taga ställning till frågan vilken eller vilka bandelar som i den aktuella situationen böra ifrågakomma med hänsyn såväl till rådande trafik- och arbetsmarknadsförhållanden som även till övriga på frågans bedömande inverkan faktorer.

Slutligen må framhållas att, såsom redan å s. 64 omnämnts, den nu i fråga om dubbelspårsbyggnader föreslagna investeringsreserven för budgetåret 1945/46, innefattande arbeten för 39 400 000 kronor, innebär en ökning jämfört med innevarande budgetår av icke mindre än 16 400 000 kronor.

2. Linjeomläggningar.

På många ställen utmed statens järnvägars huvudlinjer finnas kurvor med mindre radier än som svara mot den å linjerna i övrigt förekommande högsta tillåtna tågshastigheten. Detta är särskilt fallet beträffande vissa från enskilda järnvägsföretag övertagna linjer. I de fall då linjeomläggningar för åstadkommande av större radier kunna genomföras för rimlig kostnad, är det enligt järnvägsstyrelsen önskvärt att så sker. Bland aktuella företag av denna art må nämnas linjeomläggning å vissa delar av sträckan Göteborg—Borås för 800 000 kronor (nr 71) samt å sträckan Växjö—Karlskrona för 3 700 000 kronor (nr 73—75), på vilken sistnämnda sträcka kurvrätningar liksom de i det föregående å s. 67 behandlade bangårdsombyggnaderna äro motiverade icke minst med tanke på en kommande elektrifiering av linjen. Här avsedda arbeten utgöras till stor del av terrasseringsarbeten och äro lika lämpliga ur sysselsättningssynpunkt som terrasseringsarbeten för dubbelspårsbyggnader. Med hänsyn till att de emellerid var för sig äro av betydligt mindre omfattning än sistnämnda företag, synas de vid en begränsad arbetslöshet erbjuda vissa fördelar såsom sysselsättningsobjekt framför arbeten på nya dubbelspårssträckor.

På grund härav hava i förslaget till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 medtagits företag avseende linjeomläggningar att bestridas av anslag å kapitalbudgeten för en kostnad av inalles 5 390 000 kronor. Detta innebär en ökning i förhållande till den för innevarande budgetår fastställda investeringsreserven av i runt tal 1,9 miljoner kronor. Ökningen hänför sig praktiskt taget i sin helhet till arbeten å sträckan Växjö—Karlskrona, för vilken i föregående förslag till investeringsreserv endast medtagits smärre begynnelsebelopp, när staknings- och planeringsarbetena för det dåvarande icke voro avslutade.

Utöver de företag, som motsvaras av ovannämnda kostnadsbelopp, 5 390 000 kronor, innefattar investeringsreserven liksom föregående år jämväl vissa linjeomläggningar avsedda att bestridas med driftmedel (se s. 86). Investeringsutredningen har för sin del icke gått in på frågan, vilka företag som böra bekostas av kapital- respektive driftmedel, utan har i detta hänseende helt följt järnvägsstyrelsens förslag. Enligt uttalande från järnvägsstyrelsen torde den nu tillämpade fördelningen endast få anses preliminär, och frågan om berörda företags finansiering med kapital- eller driftmedel synes böra upptagas till närmare prövning i samband med det slutliga täckandet av kostnaden för i investeringsreserven upptaget företag av denna art, som kan komma till utförande i arbetsmarknadsreglerande syfte.

3. *Nya godstågsförbindelser.*

Några förslag i fråga om företag av denna art förefinnas enligt järnvägsstyrelsen för närvarande icke.

4. *Diverse linjearbeten.*

Investeringsutredningen har funnit erforderligt, att utöver de anslagstitlar, som angivas i årets statsverksproposition, kapitalbudgeten: bil. 4, s. 86, jämväl införa särskild titel för diverse linjearbeten. Här avsedda arbeten äro var för sig av liten omfattning, varför de, när de utföras såsom ordinarie, bestridas av statens järnvägars dispositionsanslag. För desamma har sålunda icke särskilt anslag erfordrats i statsverkspropositionen. I enlighet med den av investeringsutredningen tillämpade principen att i största möjliga utsträckning hänföra anmälda företag till sakrubriker och begränsa reservanslag av dispositionsnatur till det minsta möjliga, har utredningen funnit lämpligt att under rubriken *Diverse linjearbeten* upptaga anmälda och för medtagande i investeringsreserven lämpliga företag avseende dränerings- och tjälisoleringsarbeten, bankbreddning m. m. Järnvägsstyrelsen har om dessa arbeten uttalat, att för åstadkommande av ett gott spårläge omfattande diknings- och dräneringsarbeten vore erforderliga. Dylika företag utgöras väsentligen av grovarbeten och äro även i övrigt lämpade som sysselsättningsobjekt om än behäftade med den nackdelen, att de endast undantagsvis kunna bedrivas vintertid. På grund härav hava de, liksom skett för innevarande budgetår, föreslagits ingå i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 i relativt stor omfattning och inom en kostnadsram för kapitalbudgeten av 710 000 kronor, innebärande en ökning jämfört med innevarande budgetår av 50 000 kronor.

III. *Fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden.*

1. *Rälsutbyten m. m.*

Ehuru det enligt järnvägsstyrelsen i och för sig vore synnerligen önskvärt att utföra rälsutbyten i ökad takt, låter detta sig emellertid knappast göra på grund av de, såvitt hittills kunnat bedömas, begränsade möjligheterna att

erhålla materiel härför. Arbeten av detta slag har det därför icke befunnits möjligt att medtaga i investeringsreserven vare sig för budgetåret 1944/45 eller 1945/46.

2. Diverse åtgärder för spår förstärkning.

För spår förstärknings- och kompletteringsarbeten, huvudsakligen bestående av inläggning av makadamballast på vissa starkt trafikerade huvudlinjer, hava under en följd av år anslag beviljats av riksdagen, varjämte för enahanda åtgärder vissa belopp medräknats i driftkostnadsstaten. I årets statsverksproposition, kapitalbudgeten: bil. 4, s. 98, föreslås för budgetåret 1945/46 ett investeringsanslag av 500 000 kronor för ändamålet. Med hänsyn till dessa arbetens angelägna art och då de synas väl lämpade som sysselsättningsobjekt, även om de i allmänhet icke kunna utföras vintertid, föreslås investeringsreserven för nästa budgetår innefatta ett från innevarande år oförändrat anslag om 2 000 000 kronor till diverse åtgärder för spår förstärkning.

IV. Skenfria vägkorsningar m. m.

För detta ändamål hava under en följd av år anvisats anslag avsedda att användas till bidrag till utförande av skenfria korsningar — vägportar, vägbroar o. dyl. — eller parallellvägar som ersättning för befintliga korsningar i järnvägens plan. Förenämnda ordinarie anslag är i årets liksom i föregående års statsverksproposition upptaget med 200 000 kronor. Med hänsyn till att företag avseende skenfria korsningar komma att ingå i investeringsreserven för vägväsendet har jämväl i förslaget till investeringsreserv för statens järnvägar för budgetåret 1945/46 ansetts böra medtagas ett från innevarande budgetår oförändrat belopp av 200 000 kronor till skenfria vägkorsningar m. m.

V. Broar m. m.

I innevarande budgetårs investeringsreserv ingå icke några till rubriken Broar m. m. hänförliga företag utöver dem, som innefattas i reserven i fråga om dubbelspårsbyggnader. Såsom i föregående betänkande angivits har detta sin grund däri, att med hänsyn till då för det närmaste året föreliggande arbetsuppgifter å järnvägsstyrelsens broavdelning det syntes stöta på stora svårigheter att ytterligare öka arbetsomfånget i fråga om planering av broarbeten. Även hänsyn till befarade materialförsörjningssvårigheter i fråga om konstruktionsstål medverkade till detta ställningstagande. Sedan förenämnda planeringssvårigheter numera enligt järnvägsstyrelsens uppgift icke äro av samma omfattning som tidigare, har det befunnits lämpligt att i förslaget till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 medtaga ett anslagsbelopp under nu ifrågavarande rubrik, huvudsakligen avsett för utförande av stålkonstruktioner för broöverbyggnader för den händelse sysselsättningsläget vid av dylika arbeten berörda verkstäder skulle göra ökade beställningar av sådana arbeten önskvärda och materialsituationen så skulle medgiva. Anslaget ifråga har föreslagits till 600 000 kronor.

VI. Husbyggnader.

1. Stationshus.

Behovet av ombyggnad och modernisering av stationshus är enligt uttalande från järnvägsstyrelsen mycket stort, men dessa arbeten hava under de senare åren måst anstå på grund av arbetsmarknads- och materialsituationen. Kostnaderna för erforderliga större ombyggnader av stationshus hava av styrelsen upptagits för Ånge med 120 000 kronor (nr 102), Strängnäs med 120 000 kronor (nr 90), Trelleborgs C och F med 100 000 respektive 200 000 kronor (nr 95 och 96), Borås C med 400 000 kronor (nr 104) och Växjö med 135 000 kronor (nr 105). Därtill kommer ett stort antal stationshus, för vilka ombyggnadskostnaderna var för sig icke beräknats till så stora belopp som för nyssnämnda arbeten.

Företag av nu avsedd art äro i betydande omfattning redan detaljplanerade och kunna vid behov omedelbart utnyttjas som sysselsättningsobjekt. De äro vidare fördelade över hela landet. Med hänsyn härtill hava dessa arbeten föreslagits ingå i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 med ett totalt kostnadsbelopp av 5 200 000 kronor, vilket belopp jämfört med budgetåret 1944/45 innebär en relativt obetydlig ökning av 200 000 kronor.

2. Godsmagasin.

I fråga om företag avseende uppförande eller ombyggnad av godsmagasin kan i huvudsak anföras detsamma som beträffande stationshus. Det anmälda behovet av dylika företag — bortsett från uppförande av nytt ilgodsmagasin vid Stockholm C, till vars påbörjande medel föreslagits att anvisas å ordinarie stat — är emellertid i förhållande till behovet av stationshusarbeten relativt ringa. I investeringsreserven för budgetåret 1945/46 föreslås dylika företag medtagas för en kostnad av 500 000 kronor, innebärande en ökning jämfört med innevarande budgetår av 100 000 kronor.

3. Personallokaler.

Vid ett flertal stationer äro personallokaler såsom personalrum och överliggningslokaler enligt järnvägsstyrelsens uttalanden i behov av modernisering och ombyggnad. Härjämte erfordras å en del platser nybyggnad av dylika anläggningar. Det mest omfattande arbetet av denna art är uppförande av nytt överliggningshus i Ånge för en kostnad av 300 000 kronor (nr 115). Såsom framhållits i utredningens föregående betänkande är detta företag erforderligt bland annat på grund av att ett befintligt mindre överliggningshus inom kort måste rivras för byggande av ny väg på platsen. Investeringsreserven för budgetåret 1945/46 föreslås omfatta företag avseende personallokaler för tillsammans 1 200 000 kronor, vilket innebär en ökning i förhållande till budgetåret 1944/45 med 200 000 kronor.

4. Bostadshus.

I likhet med vad som föreslagits för innevarande budgetår har i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 medtagits uppförande av två nya bostadshus i Skutskär för en beräknad kostnad av tillsammans 100 000 kro-

nor (nr 117). Vidare hava i reserven medtagits kostnadsbelopp om 500 000 kronor till utvidgning av enrumslägenheter (nr 118) och om 1 500 000 kronor till modernisering av bostadslägenheter (nr 119), vilka belopp föreslagits oförändrade från innevarande budgetårs investeringsreserv.

I sitt föregående betänkande har investeringsutredningen närmare berört de skäl, som föranlett att reservanslagen till bostadsförbättring vid statens järnvägar föreslagits till ovannämnda i förhållande till behovet mycket blygsamma belopp och i anslutning härtill förordat en särskild planering i syfte att möjliggöra tillgodoseende inom relativt begränsad tid av förbättringsbehovet beträffande statens järnvägars bostadsbestånd. Härvid borde samtidigt möjligheterna till kostnadsbesparingar genom rationalisering och koncentring i tiden av förbättringsåtgärderna bliva föremål för undersökning. I avvaktan på utredning av angiven art har investeringsutredningen såsom framgår av det ovan sagda icke funnit skäl föreslå ökning av de i innevarande budgetårs investeringsreserv upptagna beloppen för bostadsförbättrande åtgärder. Investeringsreserven för budgetåret 1945/46 skulle således i likhet med reserven för budgetåret 1944/45 innefatta företag avseende bostadshus för en sammanlagd kostnadssumma av (100 000 + 500 000 + 1 500 000 =) 2 100 000 kronor.

5. Diverse byggnader.

Till investeringsutredningen har järnvägsstyrelsen redovisat ett antal husbyggnadsföretag, vilka icke lämpligen kunna inordnas under någon av de i årets statsverksproposition, kapitalbudgeten: bil. 4, s. 86, under anslagstiteln Husbyggnader angivna fyra underrubrikerna Stationshus, Godsmagasin, Personallokaler och Bostadshus. Utredningen har därför funnit lämpligt att sammanföra nu avsedda företag under en särskild rubrik benämnd *Diverse byggnader*. Till denna kategori hava hänförts byggnader avseende mobiliseringsförråd, banmästarförråd, verkstads- och förrådslokaler för banavdelningen, vissa byggnader för vagn tjänsten m. fl. Enligt vad järnvägsstyrelsen anfört skulle på ett flertal platser behov föreligga av om-, till- eller nybyggnad av lokaler för dylika ändamål. Efter samråd med styrelsen har därför föreslagits, att i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 måtte få ingå företag av nu nämnd art (nr 120—122) för ett sammanlagt kostnadsbelopp av 700 000 kronor, vilket belopp är oförändrat från innevarande budgetårs investeringsreserv.

VII. Växel- och signalsäkerhetsanläggningar.

Utförande av växel- och signalsäkerhetsanläggningar bereder huvudsakligen sysselsättning inom därav berörda industriföretag. Ehuru det skulle varit önskvärt att med hänsyn till risken av sysselsättningsminskning inom sådan industri låta arbeten av ifrågavarande art ingå i investeringsreserven, har detta icke ansetts möjligt vare sig för innevarande eller nästkommande budgetår på grund av det synnerligen tidskrävande planeringsarbete, som för järnvägsstyrelsens del erfordras för sådana företag.

VIII. Telefonanläggningar m. m.

I sin petitaskrivelse för budgetåret 1945/46 har järnvägsstyrelsen beräknat medelsbehovet för telefonanläggningar m. m. till sammanlagt 3 780 000 kronor. I statsverkspropositionen, kapitalbudgeten: bil. 4, s. 107—108, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål anvisa ett med 500 000 kronor minskat belopp utan att därvid hava angivit, vilka av de av styrelsen till utförande föreslagna företagen, som skulle beröras av sagda minskning. I anslutning härtill har investeringsutredningen funnit skäl föreslå, att ett belopp av 500 000 kronor, motsvarande sagda minskning, upptages i investeringsreserven för samma budgetår (nr 139).

Såsom i årets statsverksproposition angivits erfordras enligt järnvägsstyrelsen nya eller utvidgade lokaler för inrymmande av beställda eller planerade telefonväxelanläggningar. Kostnaderna härför hava beräknats till 475 000 kronor, varav för nästa budgetår begärts 300 000 kronor. Investeringsutredningen har i samråd med järnvägsstyrelsen funnit skäl upptaga det återstående beloppet, 175 000 kronor, i förslaget till investeringsreserv för samma budgetår.

Enligt den i statsverkspropositionen lämnade redogörelsen för järnvägsstyrelsens anslagsäskanden har styrelsen ansett ett belopp av 280 000 kronor bliva erforderligt för budgetåret 1945/46 till anskaffning av högtalaranläggningar till såväl person- som godsbangårdar. Då emellertid mycket betydande behov av dylika anläggningar föreligga, om än förenämnda anslagsäskande av sparsamhetsskäl begränsats till nyssnämnda kostnadssumma, föreslår investeringsutredningen i anslutning härtill, att även i investeringsreserven upptages ett belopp för anskaffning av högtalaranläggningar, vilket enligt järnvägsstyrelsen lämpligen kan beräknas till 600 000 kronor (nr 132).

Bland järnvägsstyrelsens äskanden för nästa budgetår ingår vidare ett sammanlagt belopp av 1 090 000 kronor för diverse telefonanläggningar m. m.; i detta innefattas bland annat en summa av 150 000 kronor för anordnande av impulsuranläggningar. Investeringsutredningen föreslår på därom av järnvägsstyrelsen gjord framställning, att även i investeringsreserven för samma budgetår upptagas dels ett belopp av 150 000 kronor till diverse ej specificerade arbeten och anskaffningar hänförliga till huvudrubriken Telefonanläggningar m. m. (nr 138), dels ock ett särskilt belopp av 150 000 kronor till impulsuranläggningar (nr 133).

I enlighet med det ovan anförda skulle investeringsreserven för nästa budgetår innefatta företag avseende telefonanläggningar m. m. för en sammanlagd kostnad av $(500\ 000 + 175\ 000 + 600\ 000 + 150\ 000 + 150\ 000 =)$ 1 575 000 kronor, innebärande en ökning jämfört med innevarande budgetår av 375 000 kronor.

IX. Elektriska belysningsanläggningar.

Några företag avseende elektriska belysningsanläggningar medtogos icke i förslaget till investeringsreserv för innevarande budgetår, enär från järnvägsstyrelsens sida meddelats, att erforderliga planeringsarbeten icke kunde med-

hinnas. Sedan detta numera förklarats vara möjligt, föreslås investeringsreserven för budgetåret 1945/46 innefatta ett anslag om 200 000 kronor för ändamålet. Såsom jämförelse må nämnas, att det i årets statsverksproposition föreslagna ordinarie anslaget till sådana anläggningar utgör 210 000 kronor, varjämte inalles 430 000 kronor av dispositionsmedel avses att under nästa budgetår användas för i huvudsak enahanda ändamål.

X. Anläggningar för elektrisk tågdrift.

Företag avseende anläggningar för elektrisk tågdrift medföra huvudsakligen arbete inom därav berörda industrier och böra i enlighet med de av investeringsutredningen i föregående betänkande uppställda allmänna reglerna för utväljande av investeringsreservens företag ingå i reserven i syfte att vid behov möjliggöra beredande av ökade arbetstillfällen inom dessa industrier. Mot ordinarie arbeten under budgetåret 1944/45 för ca 5 miljoner kronor hade reserven för samma budgetår, såsom i föregående betänkande framhållits, måst begränsas till företag för ca 3,6 miljoner kronor, närmast till följd av att erforderliga utredningsarbeten icke beräknades kunna medhinnas för ytterligare företag. Sedan gynnsammare förhållanden inträtt i detta avseende, föreslås investeringsreserven i fråga om anläggningar för elektrisk tågdrift erhålla en något ökad omfattning.

Å ordinarie stat har i statsverkspropositionen, kapitalbudgeten: bil. 4, s. 109, föreslagits ett begynnelseanslag om 400 000 kronor till påbörjande av ny omformarstation i Göteborg (nr 142). Totalkostnaden för denna anläggning har beräknats till 1 300 000 kronor och är avsedd att fördelas på flera budgetår. Då det emellertid — om så av arbetsmarknadsskäl blir önskvärt och materialsituationen det medger — enligt järnvägsstyrelsens uppgift är möjligt att forcera anläggningen och i huvudsak slutföra den på ett år, har i investeringsreserven upptagits ett belopp av 900 000 kronor för slutförande av detta företag.

Såsom av statsverkspropositionen framgår har järnvägsstyrelsen begärt ett anslag för budgetåret 1945/46 om 950 000 kronor för uppförande jämväl av ny omformarstation i Nyköping (nr 143), vilken hemställan Kungl. Maj:t endast bifallit i så måtto, att för ändamålet äskats ett begynnelseanslag om 450 000 kronor. Investeringsutredningen har i anslutning härtill funnit skäl upptaga det återstående beloppet, 500 000 kronor, i förslaget till investeringsreserv för samma budgetår.

I statsverkspropositionen föreslås vidare anslag för anskaffning av tre stycken transportabla omformaraggregat av större typ, vilken anskaffning betingas av anordnandet av nya omformarstationer, däribland den ovannämnda stationen i Nyköping. Därest omformarstationen i Göteborg kommer att färdigställas med anlitande av ovan föreslaget reservanslag, erfordras jämväl ett dylikt aggregat för denna omformarstation. Investeringsutredningen får med anledning härav föreslå, att i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 jämväl upptages ett belopp av 600 000 kronor för anskaffning av ytterligare ett transportabelt omformaraggregat av större typ (nr 148).

Den på senare år av de växande belastningarna nödvändiggjorda anskaffningen av större omformaraggregat har, såsom enligt statsverkspropositionen av järnvägsstyrelsen framhållits, medfört behov av förlängning av maskinhallarna i, bland andra, omformarstationerna i Ockelbo och Ånge. Kostnaderna för dessa och vissa andra i samband därmed till utförande avsedda arbeten hava beräknats till sammanlagt 320 000 kronor, varav 160 000 kronor föreslagits såsom ordinarie anslag för nästa budgetår. Då dessa arbeten emellertid, om arbetsmarknadsläget så skulle påkalla och materialsituationen det medgiva, låta sig forceras, föreslås att i investeringsreserven medtages ett för arbetenas färdigställande erforderligt belopp av 160 000 kronor (nr 150).

Av samma typ som omformarstationerna i Ånge och Ockelbo, typ 3, äro även befintliga omformarstationer i Älvsbyn, Bastuträsk, Vännäs, Mellansel, Bispgården, Östersund, Uppsala, Falköping, Uddevalla, Fjärås och Laholm. Ombyggnad av dessa är jämväl erforderlig av samma skäl som anförts i samband med anslagsäskandet för ombyggnad av Ånge- och Ockelbostationerna. Kostnaden för ombyggnad av ovannämnda 11 stationer har av järnvägsstyrelsen beräknats till totalt ($11 \times 160\ 000 =$) 1 760 000 kronor. I investeringsreserven för nästa budgetår föreslås upptaget ett belopp motsvarande hälften av denna kostnad, 880 000 kronor (nr 151).

På ordinarie stat för budgetåret 1945/46 har föreslagits anvisande av 1 400 000 kronor för anskaffning av 8 stycken ställverksvagnar att användas dels för reserv under normal drift, dels för krigsberedskap. Då, enligt järnvägsstyrelsens uppgifter, behov föreligger av ytterligare 7 dylika vagnar för utbyte av äldre provisoriskt inrättade sådana, vilka med hänsyn till driftsäkerheten befunnits olämpliga, har investeringsutredningen i samråd med styrelsen funnit skäl föreslå, att i investeringsreserven för nästa budgetår upptages ett belopp av ($7 \times 175\ 000 =$) 1 225 000 kronor för anskaffning av 7 stycken ställverksvagnar (nr 153).

För diverse kompletteringsarbeten å anläggningar för elektrisk tågdrift, varibland må nämnas inrättande av nya skyddssektioner och anordnande av nya förbiledningar å bangårdar m. m., har järnvägsstyrelsen i sin petita-skrivelse för nästa budgetår begärt 425 000 kronor, vilken summa uppgives av sparsamhetsskäl hava begränsats till denna storlek. För normala förhållanden anser styrelsen det enligt lämnad uppgift befogat att öka sagda belopp till det dubbla, då behov av dylika arbeten föreligger i stor omfattning, om än de temporärt kunna uppskjutas. I anslutning härtill har investeringsutredningen efter samråd med järnvägsstyrelsen funnit skäl föreslå, att i investeringsreserven för nästa budgetår upptages ett belopp av 425 000 kronor för diverse kompletteringsarbeten å anläggningar för elektrisk tågdrift (nr 157).

För ett rationellt bedrivande av erforderliga arbeten å linjen äro enligt järnvägsstyrelsen omformarvagnar för arbetsmaskiner behöfliga. Ytterligare 4 stycken sådana vagnar, vilka beräknats draga en kostnad av 100 000 kronor per styck, böra enligt styrelsens uppgifter anskaffas. Investeringsutredningen föreslår efter samråd med styrelsen, att i investeringsreserven för

nästa budgetår upptages ett från innevarande års investeringsreserv (se SOU 1944: 13, s. 27, nr 119) oförändrat belopp av 400 000 kronor för detta ändamål (nr 159).

I enlighet med vad som ovan föreslagits skulle i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 ingå företag avseende anläggningar för elektrisk tågdrift för ett sammanlagt belopp av (900 000 + 500 000 + 600 000 + 160 000 + 880 000 + 1 225 000 + 425 000 + 400 000 =) 5 090 000 kronor, vilket innebär en ökning jämfört med innevarande budgetårs reserv av i det närmaste 1,5 miljoner kronor.

XI. Elektrifiering.

Beträffande allmänna synpunkter på den fortsatta elektrifieringen av det svenska järnvägsnätet ävensom beträffande elektrifieringsarbetens lämplighet att utnyttjas i sysselsättningssyfte hänvisar investeringsutredningen till vad därom anförts i utredningens föregående betänkande (s. 84—89).

Sedan Kungl. Maj:t vid framläggande av allmän beredskapsstat för innevarande budgetår i proposition 1944:281 utökat den av investeringsutredningen föreslagna reserven av elektrifieringsföretag och förberedande arbeten för dylika med ytterligare ett företag avseende förberedande arbeten å linjen Uddevalla—Strömstad med Smedberg—Lysekil, innefattar den av riksdagen fastställda allmänna beredskapsstaten följande investeringsreserv i fråga om elektrifieringsarbeten.

Förberedande arbeten för elektrifiering av Ostkustbanan med bilinjer	kronor	5 000 000
Förberedande arbeten å linjen Uddevalla—Strömstad med Smedberg—Lysekil	»	1 500 000
Elektrifiering av linjen Lund—Kävlinge—Landskrona med Landskrona—Billeberga	»	6 000 000
Elektrifiering av linjen Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalla	»	12 000 000.

Av de i investeringsreserven för innevarande budgetår enligt ovan ingående företagen avsågo de två förstnämnda uteslutande förberedande arbeten av grovarbetskaraktär. Det för det sista företaget i investeringsreserven upptagna beloppet avsågs endast vara begynnelseanslag för sagda elektrifiering, varför även de häremot svarande arbetena till betydande delar voro avsedda att utgöras av grovarbeten.

För närvarande pågår elektrifiering av linjerna Östersund—Storlien och Stockholm—Tillberga—Köping. För nästa budgetår har å ordinarie stat föreslagits dels ett anslag av 3 400 000 kronor för slutförande av förstnämnda arbete, dels ock ett anslag av 12 940 000 kronor för fortsatt bedrivande av det senare.

Järnvägsstyrelsen har till investeringsutredningen anmält, att en utökning av den pågående elektrifieringen Stockholm—Tillberga—Köping vore aktuell, i det att styrelsen förutom planerad medverkan vid elektrifiering av den

i enskild ägo befintliga järnvägslinjen Köping—Frövi (jämför propositionen 1944: 186, s. 17 och 1945 års statsverksproposition, kapitalbudgeten: bil. 4, s. 114) jämväl ansåge elektrifiering av linjerna Tillberga—Ludvika och Tillberga—Sala vara av sådan angelägenhet, att förberedande åtgärder för dessa företags realiserande vore berättigade. I fråga om förutsättningarna för en elektrifiering av linjen Tillberga—Ludvika hade verkställd utredning visat, att det för elektrifiering av hela sträckan Stockholm—Tillberga—Ludvika med Tillberga—Köping erforderliga kapitalet kunde förväntas ge en procentuell avkastning, som vore endast obetydligt lägre än den, som beräknats för enbart sträckan Stockholm—Tillberga—Köping. Med hänsyn härtill och då ett sålunda utvidgat elektrifieringsprogram även syntes motiverat av drifttekniska skäl, i det att den i Ludvika tillstötande linjen Göteborg—Falun—Gävle inom närliggande tid i sin helhet beräknades bli inrättad för elektrisk drift, vore det motiverat att i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 medtaga anslag till förberedande arbeten för elektrifiering av linjen Tillberga—Ludvika. I anslutning till elektrifiering av denna sträcka borde jämväl linjen Tillberga—Sala elektrifieras, vilket visserligen icke i och för sig vore motiverat av trafikintensiteten på denna linje men fastmera av de fördelar, som ur elektrodriftens synpunkt vore förknippade med ett sammanbindande på angivet sätt av den elektrifierade linjen Stockholm—Tillberga—Ludvika med den förut elektrifierade norra stambanan.

I enlighet med vad från järnvägsstyrelsens sida sålunda anförts föreslår investeringsutredningen, att i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 medtagas förberedande arbeten för elektrifiering av linjerna Tillberga—Ludvika och Tillberga—Sala, varvid sagda arbeten med hänsyn till den såvitt för närvarande kan bedömas osäkra materialtillgången ansetts böra — i likhet med vad som tillämpats för flertalet av i investeringsreserven redan ingående företag av denna art — begränsas till att avse allenast förberedande arbeten av grovarbetskaraktär. Det med hänsyn härtill avpassade anslagsbehovet har beräknats till 2 500 000 kronor.

Ehuru det funnits skäl att ur andra synpunkter än dem, som investeringsutredningen främst har att företräda, till prövning upptaga frågan, huruvida icke före anslag till förberedande arbeten för elektrifiering av ytterligare nya linjer borde upptagas anslag till påbörjande av själva elektrifieringsarbetet å ostkustbanan med bilinjer eller delar därav, har investeringsutredningen icke ansett detta under nuvarande förhållanden vara motiverat. Anledningarna härtill hava varit dels, och i främsta rummet, den rådande materialsituationen, som icke, även om relativt avsevärd förbättring skulle inträda, torde medgiva utförande av några nya egentliga elektrifieringsarbeten, dels ock de i utredningens tidigare betänkande angivna synpunkterna i fråga om elektrifieringsarbetenas lämplighet som sysselsättningsobjekt. Härtill kommer å andra sidan att hänsyn till situationen vid de mellansvenska gruvfälten bidragit till att det syntts särskilt önskvärt att medtaga de förberedande arbetena å linjerna Tillberga—Ludvika och Tillberga—Sala i investeringsreserven för nästa budgetår.

I sitt i samband med dubbelspårsbyggnaderna redan omnämnda yttrande den 20 december 1944 över av investeringsutredningen upprättat preliminärt förslag till investeringsplan för budgetåret 1945/46 har *statens trafikkommission* beträffande elektrifieringsarbeten ansett sig böra än en gång framhålla den i kommissionens tidigare utlåtande den 9 mars 1944 uttalade åsikten, att elektrifiering av linjerna Alvesta—Karlskrona och Emmaboda—Kalmar borde givas gynnsammast möjliga turplacering bland elektrifieringsarbetena, vilket vore motiverat med hänsyn till den betydelsefulla person- och godstrafik, som dessa linjer ombesörja bland annat till landets största örlogshamn. Ehuru för dessa bansträckor några medel under rubriken Elektrifiering icke upptagits i föreliggande förslag till investeringsreserv, hava emellertid under rubrikerna Bangårdsombyggnader och Linjeomläggningar föreslagits arbeten å berörda sträckor för tillsammans 4 180 000 kronor. Dessa arbeten utgöra en nödvändig förutsättning för elektrifiering av linjerna i fråga, även om de såsom varande helt eller delvis berättigade jämväl vid fortsatt ångdrift kunna utföras såsom från elektrifieringen skilda företag. I och med att förenämnda arbeten medtagits i investeringsreserven, synes den av trafikkommissionen anförda synpunkten kunna sägas tillsvidare hava blivit tillbörligt tillgodosedd.

Tillsammans med de från investeringsreserven för budgetåret 1944/45 överstående företagen skulle investeringsreserven för nästa budgetår i fråga om elektrifiering upptaga arbeten för sammanlagt (5 000 000 + 1 500 000 + 6 000 000 + 12 000 000 + 2 500 000 =) 27 000 000 kronor, innebärande en ökning jämfört med innevarande budgetår med 2 500 000 kronor.

XII. Lokstations- och driftverkstadsanläggningar.

Liksom beträffande övriga kategorier byggnader föreligger enligt järnvägsstyrelsen behov att i ett flertal fall utöka eller förbättra även befintliga lokstations- och driftverkstadsanläggningar. I investeringsreserven för budgetåret 1945/46 föreslås ingå tre större sådana företag, nämligen ett i Hagalund övre för 280 000 kronor (nr 171), ett i Kristinehamn för 60 000 kronor (nr 172) och ett i Växjö för 100 000 kronor (nr 173) ävensom fem smärre företag för en sammanlagd kostnad av 160 000 kronor (nr 174). Den sammanlagda kostnaden för de nu angivna företagen uppgår till 600 000 kronor, innebärande en ökning jämfört med reserven för budgetåret 1944/45 av 400 000 kronor.

XIII. Anläggningar vid huvudverkstäder.

I investeringsreserven för budgetåret 1945/46 föreslås ingå två större företag avseende anläggningar vid huvudverkstäder, nämligen utvidgning av gjuveri m. m. vid huvudverkstaden i Malmö för 120 000 kronor samt tillbyggnad av hjulverkstaden vid samma verkstad för 150 000 kronor.

Beträffande det förstnämnda företaget anför järnvägsstyrelsen.

Genom den rationalisering av elektrolokunderhållet, som sedan flera år fortgått vid denna huvudverkstad, har antalet reviderade lok år från år kunnat ökas. Detta

har medfört ökade krav även på kapaciteten i de hjälpavdelningar, som tillhöra uppsättningsverkstaden. På grund av det begränsade utrymme, som speciellt stått gjuteriet och maskinverkstaden till buds, ha vissa svårigheter emellertid uppstått för dessa avdelningar att följa med i stegringen av arbetstakten.

För att avhjälpa dessa svårigheter anser styrelsen det lämpligt att utföra en tillbyggnad, som är avsedd att inrymma såväl gjuteri som verktygsförråd med tillhörande verktygssliperi. Förrådet är för närvarande beläget i maskinverkstaden och tager där ett icke oväsentligt golvutrymme i anspråk. Genom utflyttning av förrådet erhålles önskad utvidgning av maskinverkstaden samtidigt som en rationellare anordning av denna verkstad kan åstadkommas.

Den för det angivna ändamålet avsedda tillbyggnaden borde enligt järnvägsstyrelsen utföras så att i densamma även vissa andra lokalbehov kunde tillgodoses. Det vore nämligen behövt att även bereda plats för ytterligare personallokaler, wc-anläggningar m. m. i verkstaden, vilket lämpligen borde ske i samband med ifrågavarande tillbyggnad för gjuteri m. m. Kostnaden för tillbyggnaden har av styrelsen beräknats till 120 000 kronor.

Beräknade den föreslagna tillbyggnaden av hjulverkstaden anför järnvägsstyrelsen.

Revision av axlar med hjul utföres vid huvudverkstaden i Malmö dels i befintlig hjulverkstad, där huvudsakligast lokhjul revideras, dels i vagnverkstaden, där för behandling av vagnshjulen avsedda maskiner och uppställningsplatser äro belägna i ett av de stora vagnskeppen. För att mer rationellt utnyttja vagnverkstaden är det emellertid avsett att överföra ytterligare vagnrevisioner från annan huvudverkstad till Malmö, varigenom den plats, som hjularbetena nu upptaga, behöver tagas i anspråk som revisionsplats för vagnar. Genom denna omläggning kommer nuvarande hjulverkstad att bli otillräcklig, då den ej tillåter någon expansion utan ombyggnad. Dessutom lämpar sig dess nuvarande form ej för rationell drift med s. k. flytande arbetsgång, som är införd på övriga SJ större hjulverkstäder.

Med anledning härav har styrelsen ansett det lämpligt att genom en tillbyggnad av nuvarande hjulverkstad skapa ökat utrymme, som möjliggör såväl ökad produktion som mer ekonomiskt arbetsförlopp för samtliga vid verkstaden behövliga hjularbeten.

Kostnaden för den för förevarande ändamål föreslagna tillbyggnaden har av järnvägsstyrelsen uppgivits till 150 000 kronor.

Utöver de båda förenämnda företagen föreslås investeringsreserven för nästa budgetår i likhet med den för innevarande innefatta jämväl ett belopp för diverse arbeten vid huvudverkstäderna, vilket jämfört med budgetåret 1944/45 befunnits böra minskas från 325 000 kronor till 150 000 kronor. Beloppet är avsett för vissa fortlöpande förnyelse- och ersättningsarbeten vid huvudverkstäderna såsom fortsatt modernisering av personal- och verkstadslokalerna, driftomläggningar i samband med arbetsrationalisering m. m. Styrelsen har lämnat följande preliminära förslag till disposition av beloppet.

Malmö,	modernisering av personallokaler i smedjan vid huvud-		
	verkstaden	kronor	20 000
Malmö,	inredning av matsal i vagnverkstaden	»	30 000
Göteborg,	uppförande av sidobyggnad för plåtslageri	»	45 000
Borås,	förlängning av taktravers och ändring av vändskiva	»	5 000

Hälsingborg, arbeten i samband med omläggning av driften vid huvudverkstaden	kronor	40 000
Diverse arbeten av mindre omfattning vid huvudverkstäderna	»	10 000
	kronor	150 000

I enlighet med vad ovan anförts skulle investeringsreserven för budgetåret 1945/46 innefatta företag avseende anläggningar vid huvudverkstäder för en sammanlagd kostnad av (120 000 + 150 000 + 150 000 =) 420 000 kronor, vilket innebär en minskning från investeringsreserven för budgetåret 1944/45 med 380 000 kronor.

XIV. Verkstadsmaskiner m. m.

XV. Anläggningar vid förrådsavdelningen.

XVI. Färjlägen.

Några företag hänförliga till ovanstående tre rubriker hava icke av järnvägsstyrelsen redovisats till investeringsutredningen.

B. Försvarsberedskap.

I den för innevarande budgetår fastställda investeringsreserven innefattas under rubriken Försvarsberedskap ett belopp av 3,75 miljoner kronor för anskaffning av 10 stycken ånglok. Sedan denna anskaffning jämlikt statsverkspropositionen, kapitalbudgeten: bil. 4, s. 124, numera ifrågasatts att upptagas å ordinarie stat för nästa budgetår, har investeringsutredningen icke funnit skäl att i förslag till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 medtaga annat till denna rubrik hänförligt företag.

C. Rullande materiel.

I investeringsutredningens föregående betänkande (s. 90) uppgavs det normala anskaffningsbehovet i fråga om rullande materiel för de tre budgetåren 1944/45—1946/47 enligt av järnvägsstyrelsen lämnade uppgifter motsvara en kostnad av inemot 119 miljoner kronor. Föregående års lagtima riksdag anvisade för detta ändamål i runt tal 37 miljoner kronor och i årets statsverksproposition föreslås för nästkommande budgetår drygt 39 miljoner kronor. De av järnvägsstyrelsen för de senare budgetåren begärda anskaffningarna torde hava varit begränsade till de ur järnvägsdriftens synpunkt mest trängande behoven, vilket också i olika sammanhang framgår av styrelsens motvarande petitaskrivelser. Den begränsning av anslagskraven, som järnvägsstyrelsens äskanden inneburit, har förutom av sparsamhetsskäl varit motiverad av rådande knapphet på material och arbetskraft och även i vissa avseenden av den vid återgång till fredsförhållanden emotsebara nedgången i järnvägstrafikens omfattning jämfört med den exceptionella trafikvolymen

under krigsåren. Under senare år har emellertid en onormal förslitning skett av den rullande materielen samtidigt som en viss eftersättning av underhållet nödvändiggjorts på grund av de rådande förhållandena. Den befintliga vagnparken omfattar vidare ett relativt stort antal vagnar med hög ålder. De gamla godsvagnarna äro ofta av småbäriga typer, något som särskilt är fallet beträffande vagnar, vilka tillhört numera av staten övertagna enskilda järnvägsföretag. Med hänsyn till vad nu anförts är, såsom järnvägsstyrelsen i sina ovan berörda petitaskrivelser i olika sammanhang vitsordat, det efter normala grunder bedömbara anskaffningsbehovet av rullande materiel betydligt större än vad som täckes av beviljade respektive begärda anslag. För att i händelse av ett förändrat läge på arbetsmarknaden vid behov kunna tillföra berörda industrier och verkstäder ytterligare arbetsobjekt genom ökade beställningar av rullande materiel, har investeringsutredningen ansett att det i investeringsreserven för budgetåret 1944/45 uppförda anslaget till rullande materiel av 35 000 000 kronor jämväl bör upptagas i reserven för nästa budgetår med oförändrat belopp. Medlen i fråga synas på samma sätt som tillämpats för innevarande budgetårs reserv böra sammanföras under ett enda kollektivanslag, enär det icke syntts lämpligt eller möjligt — främst med hänsyn till önskvärdheten att effektivt kunna utnyttja medlen i arbetsmarknadsreglerande syfte — att i förväg fördela dem på olika anslag för skilda slag av rullande materiel.

D. Sjöfartsmateriel.

Några till rubriken Sjöfartsmateriel hänförliga företag hava icke redovisats till investeringsutredningen.

E. Biltrafik.

1. Garagebyggnader m. m.

Ett tiotal företag (nr 187—193) avseende nybyggnad, ombyggnad eller förbättring av garage- och verkstadsbyggnader för biltrafiken föreslås ingå i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 med följande kostnadsbelopp, nämligen för garagebyggnad i Strömstad 80 000 kronor, Onsala 130 000 kronor, Malmö 215 000 kronor, Övertorneå 60 000 kronor, Kungälv Ytterby 60 000 kronor och Kalmar Västra 80 000 kronor samt för byggnadsföretag på ytterligare fyra platser, varest de avsedda arbetena äro av mindre storleksordning, tillsammans 125 000 kronor. Beträffande samtliga sålunda upptagna garagebyggnader, vilka avses ersätta eller komplettera nu befintliga ur skilda synpunkter otillfredsställande lokaliteter, gäller enligt järnvägsstyrelsen, att desamma erfordras för att nedbringa kostnaderna för vagnunderhållet. I detta sammanhang framhåller styrelsen jämväl, att den nyligen utfärdad föreskrifter beträffande planmässigt underhåll och revision av bilmaterielen. För ett genomförande i full utsträckning av det sålunda avsedda underhållsprogrammet kräves enligt styrelsen i främsta rummet nödiga garage- och verkstadsutrymmen.

Ett av de fyra smärre företagen avser en mindre busstationsbyggnad i Marstrand, beträffande vilken styrelsen framhåller, att den efter Marstrandsvägens färdigställande oavslåttligt stegrade trafiken nödvändiggjort att nuvarande provisoriska anordning ersättes med en mot trafikbehovet svarande byggnad.

Investeringsreserven för budgetåret 1945/46 föreslås i enlighet med det ovan anförda innefatta företag avseende garagebyggnader m. m. för en sammanlagd kostnad av (80 000 + 130 000 + 215 000 + 60 000 + 60 000 + 80 000 + 125 000 =) 750 000 kronor, vilket innebär en minskning med 460 000 kronor jämfört med innevarande budgetår.

2. *Nganskaffning av bilmateriel.*

Under denna rubrik hänförlig anskaffning har av samma skäl, som i det föregående återopats beträffande spårbunden rullande materiel, i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 upptagits med ett kostnadsbelopp av 3 000 000 kronor, vilket avvägs mot det å ordinarie budget föreslagna anslaget av 3 170 000 kronor till motsvarande ändamål. Det i förslaget till investeringsreserv för nästa budgetår sålunda uppförda beloppet innebär en ökning med 1 000 000 kronor jämfört med innevarande budgetårs reserv.

3. *Ombyggnad av bilmateriel.*

Ombyggnad av bilmateriel kan enligt järnvägsstyrelsen icke lämpligen forceras i arbetsmarknadsreglerande syfte, varför något anslag för ändamålet icke medtagits i förslaget till investeringsreserv.

4. *Förvärv av billinjer.*

Med hänsyn till syftet med investeringsreserven bör i densamma icke inräknas något anslag för förvärv av billinjer.

F. **Inköp av fastigheter.**

G. **Nya statsbanor.**

Av skäl, som under närmast föregående rubrik anförts böra anslag till inköp av fastigheter eller förvärv av enskilda banor icke inräknas i investeringsreserven, och några företag hänförliga till ovanstående två rubriker hava ej heller av järnvägsstyrelsen anmälts till investeringsutredningen.

H. **Statens järnvägars dispositionsanslag.**

I enlighet med i årets statsverksproposition framlagt förslag skall medelsanvisning för de ändamål, som tidigare tillgodosetts dels genom dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten beträffande bana och byggnader, dels genom anslag till ersättningsanskaffning och förnyelsearbeten, numera ske antingen över i det föregående angivna specificerade anslagstitlar eller också över ett för statens järnvägars hela verksamhetsområde gemensamt dispositionsanslag. Med det nya dispositionsanslaget är enligt propositionen

avsett att täcka, förutom kostnader för genom olyckshändelser förstörd egendom intill ett belopp av 1 500 000 kronor, kostnader för sådana mindre arbeten, för vilka medelsbehovet för ett vart företag icke överstiger 100 000 kronor, varjämte efter Kungl. Maj:ts prövning anslaget jämväl skall i särskilda fall få användas för bestridande av kostnader för arbeten, för vilka medelsbehovet beräknas överstiga 100 000 kronor ävensom för täckande av emotsedd brist på annat anslag. Då investeringsutredningen med hänsyn såväl till syftet med investeringsreserven som till densamma lämpliga sakregistrering hos utredningen funnit skäl hänföra även smärre företag till respektive sakrubriker, varvid de i investeringsplanen (Bil. 3) som regel sammanförts under särskilda kollektivanslag, ett för varje berörd sakrubrik, är investeringsreservens medelsbehov under den mot det ordinarie dispositionsanslaget svarande anslagstiteln relativt obetydligt. Emellertid synes även för investeringsreservens del ett mindre dispositionsanslag böra stå till förfogande främst med tanke på att det inom ett verksamhetsområde av statens järnvägars omfattning kan visa sig att, när i en arbetsmarknadskris behov av ökad sysselsättning gör sig gällande, andra företag i enstaka fall kunna befinnas angelägnare och lämpligare att utnyttja i sysselsättningssyfte än vissa i investeringsreserven medtagna. Det avsedda dispositionsanslaget synes vidare i likhet med det ordinarie böra efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall få tagas i anspråk för täckande av eventuellt oundvikliga kostnadsöverskridanden för i investeringsreserven specificerade företag, vilket synes så mycket mera motiverat, som hittills utförd detaljplanering och kostnadsberäkning för i reserven ingående företag av naturliga skäl icke i samtliga fall hunnit verkställas med samma noggrannhet som för ordinarie företag.

Under det att det ordinarie dispositionsanslaget för budgetåret 1945/46 i statsverkspropositionen föreslagits till 10,5 miljoner kronor, har motsvarande anslag i investeringsreserven befunnits kunna begränsas till 500 000 kronor, vilket belopp är detsamma som det i innevarande budgetårs investeringsreserv upptagna dispositionsanslaget för oförutsedda och mindre arbeten beträffande byggnader och anläggningar.

Företag att bestridas med driftmedel.

I den för innevarande budgetår fastställda investeringsreserven innefattas ett antal av järnvägsstyrelsen anmälda företag, vilka enligt styrelsen äro av sådan art att de böra bekostas med driftmedel. Bland dessa företag märkes främst ett antal linjeomläggningar av mindre eller medelstor omfattning (nr 198—212) för en sammanlagd kostnad av 3 200 000 kronor ävensom diverse dräneringsarbeten, spårisoleringar och smärre banarbeten av underhållsnatur (nr 213—230), för vilka kostnaden uppgår till tillhoppa 1 470 000 kronor, samt slutligen vissa arbeten av olika slag, vilka sammanförts under rubriken Diverse arbeten, och för vilka den sammanlagda kostnaden uppgår till 230 000 kronor. De under ovannämnda tre underrubriker Linjeomläggningar m. m., Dräneringsarbeten m. m. och Diverse arbeten i investerings-

reserven upptagna medelsbehoven uppgå sammanlagt till (3 200 000 + 1 470 000 + 230 000 =) 4 900 000 kronor, vilket innebär en ökning jämfört med budgetåret 1944/45 av 300 000 kronor.

I enlighet med den i årets statsverksproposition föreslagna budgettekniska omläggningen beträffande medelsanvisningen till statens järnvägar är avsett, att sådan inventarieanskaffning, för vilken anslag hittills varit uppförda å kapitalbudgeten och för vilket ändamål för budgetåret 1944/45 anvisats 3,8 miljoner kronor, från och med nästa budgetår skall bestridas av driftmedel. I anslutning härtill har i förslaget till investeringsreserv under företag att bestridas av driftmedel upptagits ett anslag om 1 000 000 kronor för inventarieanskaffning. Motivet för uppförande av detta anslag är att därigenom vid behov genom ökade beställningar skulle beredas sysselsättning vid av sådan anskaffning berörda industrier. Beloppet är oförändrat från innevarande budgetårs investeringsreserv.

Företag att bestridas med rörelsemedel.

I investeringsreserven för budgetåret 1944/45 finnas under huvudrubriken Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar upptagna anslag för anordnande av nya grusgropar vid Abborrtjärn och Slind å 200 000 respektive 150 000 kronor. Sedan järnvägsstyrelsen numera förklarat, att företag av denna art lämpligen böra bekostas av statens järnvägars rörelsemedel, föreslås att desamma i investeringsreserven för nästa budgetår upptagas under rubriken Företag att bestridas med rörelsemedel. Utöver nämnda två företag (nr 234 och 235) föreslås i reserven ingå ytterligare två anläggningar av denna art, nämligen makadamkrossanläggningar vid Slinds och Mellansels grusgropar (nr 236 och 237), vilka beräknas draga en kostnad av vardera 30 000 kronor. Som motiv för dessa båda anläggningar har från järnvägsstyrelsens sida anförts att — förutom att de äro önskvärda redan för det normala underhållsarbetet — behovet av desamma blir ytterligare accentuerat, därest investeringsreserven för statens järnvägar skulle komma att tagas i anspråk för beredande av sysselsättning i någon mera betydande omfattning.

I enlighet med det ovan anförda skulle investeringsreserven för budgetåret 1945/46 innefatta företag att bestridas av rörelsemedel och avseende anordnande av nya grusgropar m. m. för en sammanlagd kostnad av (200 000 + 150 000 + 30 000 + 30 000 =) 410 000 kronor, innebärande en ökning jämfört med innevarande budgetårs reserv av 60 000 kronor.

Smalspårsombyggnader m. m.

I anslutning till den framlagda investeringsplanen för statens järnvägar må framhållas, att därest ombyggnad till normal spårvidd av i statens ägo varande eller blivande smalspåriga järnvägar skulle befinnas böra utföras, detta skulle innebära ett betydande antal arbetstillfällen, vilka i lämplig utsträckning kunde utnyttjas i arbetsmarknadsreglerande syfte. 1943 års järnvägs-

kommitté, åt vilken Kungl. Maj:t uppdragit att verkställa utredning av förenämnda fråga, har numera föreslagit ombyggnad dels av Bergsjöbanan (järnvägslinjen Harmånger—Bergsjö), varom förslag framlagts i skrivelse till Kungl. Maj:t den 23 oktober 1944, dels av Blekingenätets järnvägar, varom förslag innefattas i del II av utredningens den 9 januari 1945 till chefen för kommunikationsdepartementet avgivna betänkande. Förslagen i fråga hava jämväl delgivits utredningen för att kunna beaktas vid uppgörande av förslag till investeringsreserv för budgetåret 1945/46.

Då dessa ombyggnadsfrågor kunna förväntas bliva av prejudicerande betydelse för ombyggnad av smalspåriga järnvägslinjer i allmänhet och då vidare den föreslagna ombyggnaden av Blekingejärnvägarna är av stor omfattning och vittutseende karaktär, har investeringsutredningen icke ansett sig böra i förslag till investeringsreserv medtaga dessa företag förrän statsmakterna tagit ställning till de principfrågor, som sammanhånga med ifrågavarande projekt.

I de yttranden som investeringsutredningen haft att avgiva till Kungl. Maj:t respektive chefen för kommunikationsdepartementet angående ombyggnadsförslagen beträffande Bergsjöbanan respektive Blekingejärnvägarna har utredningen av givna skäl icke ingått på prövning av själva sakfrågan, nämligen huruvida de föreslagna ombyggnaderna av transporttekniska, samhällsekonomiska, näringspolitiska, sociala eller andra skäl böra komma till stånd på föreslaget sätt. I sina utlåtanden har utredningen därför inskränkt sig till att — i relation till de synpunkter, som för utredningen varit vägledande vid uppgörande av förslag till investeringsreserver — beröra dels spörsmålet i vad mån hänsyn till sysselsättningssynpunkterna lämpligen böra öva inflytande på bedömandet huruvida, när och i vilken takt de föreslagna ombyggnadsarbetena böra utföras, dels ock ombyggnadsarbetenas lämplighet att utnyttjas i arbetsmarknadsreglerande syfte.

Kungl. Maj:t har sedermera den 23 februari 1945 framlagt proposition (nr 107) angående ombyggnad av Bergsjöbanan. I propositionen har å s. 16—17 återgivits av investeringsutredningen i dess utlåtande anförda synpunkter, varför det icke torde vara erforderligt att här närmare ingå på desamma. I propositionen hemställles, att riksdagen måtte besluta att ombyggnad av Bergsjöbanan till normal spårvidd, vilken beräknas draga en kostnad av omkring 1 miljon kronor, skall utföras av staten med anlitanande av den s. k. Bergsjö bredspårsfond, varjämte uttalas att därutöver erforderligt belopp lämpligen bör anvisas å allmän beredskapsstat. Ombyggnaden bör enligt vad föredragande departementschefen anført icke komma till utförande förrän läget befinnes motivera dylika arbeten såsom led i åtgärder för sysselsättning av friställd arbetskraft. — Ombyggnadsarbetet kan beräknas innebära arbetstillfällen om inemot 30 000 dagsverken, huvudsakligen för grovarbetare, motsvarande sysselsättning för en arbetsstyrka av i runt tal 100 man under ett år.

Ej heller synes det erforderligt att här återgiva de synpunkter investeringsutredningen anlagt på förslaget till ombyggnad av Blekingejärnvägarna, då

dessa i de delar de kunna finnas värda beaktande torde komma att återgivas av chefen för kommunikationsdepartementet, därest Kungl. Maj:t må komma att framlägga proposition i ärendet eller inrymma företaget i förslag till allmän beredskapsstat för nästa budgetår. Beträffande detta ombyggnadsföretag, för vilket medelsbehovet av järnvägskommittén angivits till 27,5 miljoner kronor, lära enligt vad från järnvägsstyrelsen upplysts under nästa budgetår kunna utföras arbeten av grovarbetskaraktär för en kostnad av högst 5 miljoner kronor. Skulle en förändring beträffande landets stålförsörjning medgiva, att redan i samband med företagets påbörjande beställningar av broöverbyggnader och andra materialkrävande arbeten kunna göras, torde kostnaderna för arbeten under budgetåret kunna höjas intill 8 miljoner kronor. — Det förstnämnda kostnadsbeloppet kan beräknas motsvara arbetstillfällen om inemot 300 000 dagsverken, huvudsakligen för grovarbetare. Kunna jämväl broöverbyggnader m. m. påbörjas under budgetåret, kan detta uppskattas medföra arbetstillfällen om 40 à 50 000 dagsverken, till större delen för arbetare inom berörda verkstadsindustrier. Motsvarande arbetsstyrkor uppgå till inemot 1 000 resp. 150 man, därest arbetena kunde fördelas jämt över budgetåret. Med hänsyn till den tid, som efter det statsmakterna tagit ställning till ombyggnadsföretaget kräves för detaljprojektering av detsamma, kunna arbetena emellertid icke påbörjas i större omfattning förrän under loppet av hösten 1945, varför de arbetsstyrkor, som behöva sättas in för fullt utnyttjande under budgetåret 1945/46 av de angivna antalen arbetstillfällen, bliva större än de ovan beräknade.

Slutligen må i detta sammanhang även omnämnas, att länsstyrelsen i Gotlands län anmält ett företag avseende förlängning av järnvägslinjen Visby—Lärbro upp till Fårösund att tagas under övervägande av investeringsutredningen. Då emellertid 1943 års järnvägskommitté, som jämväl har att taga ställning till detta förslag, meddelat att den, på grund av att vissa fältundersökningar först måste utföras, icke slutligt kan pröva denna fråga förrän under senare delen av år 1945, har ej heller investeringsutredningen kunnat beakta densamma vid uppgörande av förslag till investeringsreserv för nästa budgetår.

5. Investeringsplan för statens vattenfallsverk.

I sitt föregående betänkande (SOU 1944: 12) framförde investeringsutredningen vissa principiella synpunkter på frågan om den statliga utbyggnaden av vattenkraft. Utredningen framhöll sålunda, att det vore önskvärt, att vid avvägning av storleken av erforderlig marginal mellan tillgång och efterfrågan på elektrisk kraft hänsyn toges icke blott till prognoserna beträffande de framtida konsumtionsbehoven utan även till samhällseliga arbetsmarknads- och beredskapssynpunkter. I detta spörsmål anförde utredningen bland annat.

Om utbyggnaden av vattenkraften sker i takt med konjunkturutvecklingen, med forcering vid högkonjunktur och avmattning vid lågkonjunktur, kan marginalen reduceras till ett minimum. Åsytas en jämn utbyggnadshastighet, vilket ur många tekniska och ekonomiska synpunkter är fördelaktigt, bör marginalen normalt vara så stor, att den räcker till att tillfredsställa den under en högkonjunktur accelererade konsumtionsökningen. Om man slutligen eftersträvar att i viss grad utnyttja lågkonjunkturernas i regel gynnsamma prisläge och alltså låta utbyggnadshastigheten variera så att den ökas vid lågkonjunktur och minskas vid högkonjunktur och därigenom erhålla en konjunkturutmattning inverkan, måste marginalen vara än större. Vill man därjämte lägga sådana särskilda beredskapssynpunkter på frågan, att man söker åstadkomma en extra reserv av elkraft att tillgå vid avspärning från bränsleimport eller att utnyttjas för oförutsedda industriella expansionsbehov av mera betydande omfattning, måste marginalens storlek ytterligare ökas.

Investeringsutredningen förbiser icke, att nu berörda problem kunna behöva skärskådas även ur andra synpunkter än dem, som här antydningssvis anlagts, bland annat med hänsyn till fördelarna av ett jämnt utnyttjande av kvalificerad personal för teknisk projektering och arbetsledning samt av yrkeskunnig arbetarpersonal och maskinell utrustning m. m.

I enlighet med vattenfallsstyrelsens av investeringsutredningen biträdda förslag upptogs i investeringsplanen för innevarande budgetår arbeten för en sammanlagd kostnad av 53,2 miljoner kronor, varav ordinarie arbeten för 39,2 miljoner och investeringsreserv för 14,0 miljoner kronor. För investeringsutredningen framstod denna investeringsreserv såsom förhållandevis liten i jämförelse med reserven inom andra investeringsområden, särskilt som utredningen var av den uppfattningen, att investeringar på detta område vore att — i jämförelse med de flesta andra av utredningen bearbetade investeringsområden — betrakta som särskilt produktiva och även ur andra synpunkter lämpliga. Utredningen ansåg sig likväl vid framläggande av förslaget till investeringsplan icke böra påyrka en ökning av reserven. Skälen härtill voro flera. Dels gingo såväl de då föreliggande prognoserna som uttalanden från industrihåll ut på, att med den ökning av vattenkrafttillgången, som skulle vinnas genom redan beslutade och igångsatta utbyggnader, det skulle vara möjligt att tillgodose även ett relativt osannolikt maximianspråk på kraft. Dels förelågo, enligt vad vattenfallsstyrelsen meddelade, hinder att omedelbart vidga den organisatoriska ramen så att den medgäve projektering och genomförande av ett större arbetsprogram än det föreslagna. Dels ock förelågo slutligen betydande svårigheter att i tid ernå de vattenrättsliga avgöranden, som erfordrades för bedrivande av en större utbyggnadsverksamhet.

I årets statsverksproposition hava för budgetåret 1945/46 i enlighet med förslag av vattenfallsstyrelsen äskats medel med tillhoppa 45,7 miljoner kronor till kraftstationsföretag, vattenregleringar, distributionsanläggningar samt ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten. Detta belopp innebär en ökning med 6,5 miljoner kronor jämfört med anslagen för innevarande budgetår.

Av den i statsverkspropositionen framlagda motiveringen för det utvidgade investeringsprogrammet framgår bland annat, att kraftproduktionen

under budgetåret 1943/44 varit tillräcklig för att motsvara efterfrågan och att kraftförsörjningen ansetts icke heller under innevarande budgetår komma att bereda några svårigheter under förutsättning av en något så när normal utveckling. Vattenfallsstyrelsen beräknar därjämte, att vid normal nederbörd krafttillgången vid statsblocket skall vara tillfyllest även under budgetåret 1945/46, och erinrar om, att såsom reserv vid extrem vattenbrist eller speciellt stor förbrukningsökning kunde disponeras dels ångkraft, dels vattenkraft ur Vänermagasinet, dels ock kraft som utöver träffade avtal brukar inlevereras av enskilda företag.

Styrelsen uttalar dock i fråga om den framtida utvecklingen, hurusom under tiden närmast efter ett vapenstillestånd den situationen kunde uppkomma, att trä- och cellulosaindustrierna igångsattes med full produktion, samtidigt som en del krigsförbrukning, vilken tillkommit på grund av knapp bränsletillgång, kvarstode eller eventuellt ökades. Man finge därför icke bortse från att en tillfällig åtstramning i kraftläget kunde inträda. Utvecklingen inom ett par år därefter antages kunna bli tämligen oenhetlig. Å ena sidan väntas en reduktion ske beträffande tillverkningen av försvarsmateriel och ersättningsvaror, varjämte en förbättrad tillförsel av kol och olja kan medföra minskad kraftförbrukning för värmeändamål och minskat behov av elkraftkrävande järnvägstransporter, vilket allt skulle medverka till en nedgång i kraftuttagningen. Å andra sidan kan denna nedgång kompenseras genom ökad verksamhet inom export- och byggnadsindustrierna samt genom ökning av vattenfallsstyrelsens kraftleveranser till statsbanorna. Styrelsen drager av sina överväganden den slutsatsen, att efter budgetåret 1945/46 skulle erfordras ett normalt produktionstillskott av 200 MkWh per år.

Styrelsen framhåller dock, att, till följd av att ny utbyggnad i ett angivet fall icke påbörjats tidigare än som skett, marginalen mellan krafttillgång och behov vore något mindre än vad styrelsen från början avsett.

Beträffande de krafttillskott, som kunna påräknas under den närmaste tiden, meddelar styrelsen, att ur Nämforsen skulle från och med budgetåret 1946/47 erhållas 230 MkWh per år och ur Forsmoforsen från och med budgetåret 1946/47 335 MkWh per år. Därest utbyggande av Hölleforsen påbörjades under år 1945/46, skulle för senare inträdande ökning av kraftbehovet kunna vid detta kraftverk uttagas 650 MkWh per år från och med början av 1950-talet. Ökningen av kraftproduktionen kunde vidare forceras genom snabbare utbyggnadstakt vid Forsmoforsen och Hölleforsen och genom nya regleringar i Indalsälvens och Ångermanälvens källsjöar. Därjämte finnes möjligheter till ånggenerering av kraft och till att vid vattenbrist minska kraftuttagningen genom avkoppling av en del sekunda kraft.

Det i årets statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 4, s. 146—166) i enlighet med vattenfallsstyrelsens förslag äskade beloppet till kraftverksbyggen, vattenregleringar, distributionsanläggningar samt ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten fördelar sig på olika anslagsändamål på följande sätt.

Kraftstation vid Nämforsen	kronor	9 000 000
» » Forsmoforsen	»	9 000 000
» » Hölleforsen	»	2 000 000
Tilloppstunnel och dämmningshöjning vid Porjus kraftstation	»	1 000 000
Regleringsåtgärder i Ångermanälvens flodområde	»	2 000 000
Reglering av sjöar inom Indalsälvens regleringsområde ..	»	1 700 000
Distributionsanläggningar m. m.	»	18 000 000
Mindre utvidgningar av kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag m. m.	»	1 000 000
Statens vattensfallsverks dispositionsanslag	»	2 000 000

Summa kronor 45 700 000.

Ur de konjunkturpolitiska synpunkter, som investeringsutredningen i 1944 års betänkande framhållit, vore det önskvärt om vattenfallsstyrelsens utbyggnadsverksamhet — liksom även annan statlig investering — kunde bedrivas på sådant sätt, att investeringsvolymen i lämplig omfattning ökades vid lågkonjunktur och minskades vid högkonjunktur. En sådan variation i utbyggnadsverksamheten förutsätter dock, att under lågkonjunkturen mellan produktionskapacitet och efterfrågan på kraft skapas en marginal, tillräckligt stor att under högkonjunkturen tillgodose den då accelererade ökningen av kraftuttaget, så att icke denna ökning framtvingar en forcerad utbyggnad. En tillämpning av dessa principer på investeringsplanen för nästa budgetår skulle närmast leda till, att de ordinarie arbetena med hänsyn till rådande högkonjunktur minskades och att man däremot räknade med en jämförelsevis stor investeringsreserv att tillgripa, därest en konjunkturomsvängning med friställning av arbetskraft skulle inträffa. De ordinarie arbeten, som medtagits i statsverkspropositionen, medföra emellertid en ökning av utbyggnadstakten för ordinarie arbeten, vilket i sin tur — enär den totala utbyggnadsvolymen på grund av begränsningen i verkets möjligheter att detaljplanera ytterligare arbeten och med hänsyn till de organisatoriska svårigheterna att utvidga byggnadsverksamheten utöver en viss gräns — medför minskade möjligheter att föra fram en mera omfattande investeringsreserv.

En omläggning enligt förenämnda principer kan emellertid uppenbarligen icke i nuvarande läge komma i fråga. Den befintliga kraftreserven har nämligen med hänsyn till utsikterna för den närmaste framtiden bedömts såsom väl knapp, och det har därför — icke minst på grund av det fortsatta kriget — ansetts angeläget att trots rådande goda konjunkturer forcera fram en viss ökning av marginalen mellan produktionskapacitet och förutsedd kraftkonsumtion. Det må emellertid erinras om att Kungl. Maj:t har i sin hand att även för arbeten, för vilka beviljats anslag på riksstaten, reglera byggnadsverksamheten med hänsyn till materialförsörjnings- och arbetsmarknadsläget. Även dessa ordinarie arbeten kunna därför, om förhållandena så skulle möjliggöra eller påkalla, inom vissa gränser bedrivas i konjunkturutjämnande syfte.

Då det gäller att från sålunda föreliggande utgångspunkter bedöma frågan om lämplig storlek av investeringsreserven för nästkommande budgetår, böra till en början beaktas två huvudfaktorer, nämligen kraftbehovet på längre sikt och de organisatoriska möjligheterna att utvidga byggnadsverksamheten.

Vad beträffar ökningen i kraftkonsumtionen under de närmast följande åren torde de i investeringsutredningens föregående betänkande (SOU 1944:12 s. 94 ff) återgivna utalandena från såväl den statliga som den privata kraftproduktionens representanter alltjämt kunna tillmätas väsentlig giltighet. Det anses sålunda alltjämt försvarbart att planera utbyggnadsverksamheten så, att man erhåller ett tillskott till produktionen av 400 MkWh per år, varav ungefär hälften skulle falla på vattenfallsverket. De i ett inom utredningens kansli upprättat diagram, *bil. 7*, upptagna streckprickade nedre prognoslinjerna visa, att ett visst kraftöverskott skulle — om intet oförutsett inträffar — kunna påräknas under de närmaste åren med hänsyn till pågående och föreslagna utbyggnader. Även om man utgår från det verkliga belastningsvärdet för år 1943 och för åren 1944—1946 räknar med en belastningsökning av 600 MkWh per år samt först därefter med en ökning av 400 MkWh per år, skulle en marginal ändock komma att finnas vid 1950-talets början. Ytterligare utbyggnader utöver de pågående och föreslagna skulle enligt diagrammet komma att behöva utnyttjas tidigast år 1951. Härtill kommer, att vissa svårigheter beträffande materialförsörjningen m. m. nu föreliggande och troligen även komma att finnas under nästa budgetår samt att vattenfallsstyrelsens organisation icke torde möjliggöra planering och genomförande under nästa budgetår av ett byggnadsprogram, som i mera avsevärd grad överstiger det, för vilket anslag upptagits på riksstaten.

Dessa förhållanden hava medfört, att även för nästkommande budgetår endast ett jämförelsevis begränsat förslag till investeringsreserv kunnat framläggas. Efter överläggningar med vattenfallsstyrelsen har utredningen stannat för att i reserven för budgetåret 1945/46 föreslå arbeten för en sammanlagd kostnad av 19 400 000 kronor. Om härtill läggs de i statsverkspropositionen äskade anslagen till arbeten i vanlig ordning, tillhoppa 45 700 000 kronor, skulle investeringsplanen för budgetåret 1945/46 komma att inrymma arbeten för en sammanlagd kostnad av 65 100 000 kronor. Arbetena i planen hava sammanställts i *bil. 6*.

Företagen i den föreslagna reserven uppskattas totalt kunna erbjuda selsättning på arbetsplatsen för 900 à 950 man, motsvarande 275 000 dagsverken. Härtill komma uppskattningsvis 12 000 industridagsverken för maskinbeställningarna. Materialbehovet innefattar bland annat ca 5 200 ton cement och 1 900 ton järn av olika slag.

Beträffande möjligheterna att genomföra den angivna planen har vattenfallsstyrelsen framhållit, att dessa minskas, om arbeten ingående i innevarande års investeringsreserv skulle behöva igångsättas före den 1 juli 1945. I den mån arbeten i reserven igångsättas senare än den 1 juli 1945, minskas likaledes omfattningen av vad som hinner utföras under den tid planen om-

fattar. Den omständigheten, att investeringsreserven innehåller förhållandevis stora belopp till forcering av sådana arbeten, som även kunna antagas bliva upptagna på riksstaten, och att endast ett ringa antal nya investeringsobjekt ingår i reserven, torde jämväl medföra svårigheter att helt genomföra planen.

Av olika skäl synas jämförelsevis stora svårigheter föreligga för vattenfallsstyrelsen att, parallellt med de omfattande ordinarie arbetena, med den till buds stående organisationen bedriva förberedelsearbetena så, att de i reserven upptagna företagen med kort varsel kunna tagas i anspråk i avsett syfte. Svårigheterna torde bland annat sammanhånga med inkallelser till militärtjänst, vilka orsakat brist på kvalificerad teknisk personal över huvud taget, minskat styrelsens tillgängliga personal och även försvårat nyrekryteringen till verket. Bundenheten av den statliga lönenivån har gjort det vanskligt att i en tid av brist på personal konkurrera med det enskilda näringslivet om erforderlig ny arbetskraft och har även lett till att verket mistat flera av sina egna kvalificerade tjänstemän. Tillgången på arbetsmaskiner av olika slag, vilken på grund av importsvårigheterna är svår att överblicka, är givetvis även av betydelse för möjligheterna att snabbt kunna taga reserven i anspråk. Slutligen må här erinras om, att den juridiska prövningen av byggnadsföretagen kan befaras komma att taga längre tid i anspråk än vad styrelsen från början förutsett, varigenom igångsättandet av åtminstone vissa delar av företagen kan bliva fördröjt.

Det kunde måhända tänkas, att vissa delar av vattenfallsstyrelsens planlägningsarbete för att minska belastningen på verkets organisation utfördes av enskilda konsulterande firmor. Enligt vad utredningen erfarit hava emellertid de firmor, som skulle kunna komma i fråga, för närvarande full sysselsättning och dragas snarare med större personalsvårigheter än vattenfallsstyrelsen på grund av inkallelserna till militärtjänst. Vissa olägenheter torde det också medföra att låta utomstående konstruktörer enbart på grundval av vattenfallsstyrelsens eget undersökningsmaterial utföra erforderliga konstruktioner.

Ett flertal av de i investeringsreserven ingående arbetsobjekten äro av sådan storleksordning, att de kräva en flerårig utbyggnadstid. Ett av de mest kapitalkrävande företagen, kraftstationen vid Hölleforsen, tillhör emellertid även det ordinarie byggnadsprogrammet. Investeringsreservens ianspråktagande innebär beträffande detta företag endast en forcering av arbetena och skulle sålunda icke medföra, att större kapital behövde bindas för fullbordande av arbeten, vilka igångsatts såsom arbetslöshetsarbeten. Om investeringsreserven utnyttjas, komme detta att innebära att mera betydande kapital för fullföljandet av arbetena skulle i fortsättningen erfordras endast för utbyggnaden av Harsprånget, för den händelse denna utbyggnad skulle befinnas böra omedelbart fullföljas.

Ur sysselsättningssynpunkt äro de i reserven upptagna företagen lämpliga genom sin belägenhet inom konjunkturkänsliga delar av landet och genom att synnerligen goda möjligheter föreligga att bedriva arbetena vintertid. De flesta företagen äro även lämpliga därför att arbetstakten inom vida grän-

ser kan avpassas efter de sysselsättningsbehov, som vid olika tidpunkter kunna föreligga, och därför att arbetena utan större arbetstekniska olägenheter vid behov helt kunna nedläggas.

I det följande refereras vissa uppgifter och synpunkter, som av vattenfallsstyrelsen anförts beträffande de företag, vilka varit under övervägande vid uppgörande av förslaget till investeringsreserv.

Kraftstation vid Forsmoforsen.

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i proposition 1944: 93 har riksdagen för innevarande budgetår anvisat ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor till påbörjande av arbetena med anläggning av kraftstation vid Forsmoforsen. Å allmän beredskapsstat III för innevarande budgetår har vidare uppförts ett anslag av 5 000 000 kronor till forcering av nämnda kraftstations utbyggnad (proposition 1944: 281, s. 235 och 236).

I årets statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 4, punkten 88) äskas ett investeringsanslag av 9 000 000 kronor till fortsättande av arbetena med ifrågavarande kraftstation.

Med hänsyn till att detta arbete torde komma att bedrivas i tämligen snabb takt enbart med anlitan av anslag å riksstaten, ifrågasätter vattenfallsstyrelsen, huruvida icke arbetet borde bortfalla ur investeringsreserven. Investeringsutredningen har med anledning härav ansett sig icke böra i förslaget till nästkommande års investeringsreserv upptaga något belopp till forcering av ifrågavarande arbete.

Tilloppstunnel och dämmningshöjning vid Porjus kraftstation.

I årets statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 4, punkten 90) föreslår Kungl. Maj:t riksdagen att anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor till tilloppstunnel och dämmningshöjning vid Porjus kraftstation. Vid överläggningar mellan investeringsutredningen och vattenfallsstyrelsen har bland annat dryftats möjligheterna att öka investeringsreservens omfattning genom att i densamma beräkna ett belopp till forcering av ovannämnda arbeten vid Porjus kraftstation. I skrivelse till investeringsutredningen den 19 december 1944 meddelar emellertid vattenfallsstyrelsen, att verkställda utredningar visade, att kavitationsolägenheter tills vidare begränsade nyttan av en tillämnad tredje avloppstunnel mer än som tidigare antagits. Denna tunnel borde därför för närvarande icke utföras. Det på riksstat äskade anslaget påverkades icke därav men väl möjligheten att utföra arbeten utöver det ordinarie programmet. Med anledning härav har investeringsutredningen icke räknat med något belopp för forcering av ifrågavarande företag.

Kraftstation vid Hölleforsen.

I statsverkspropositionen för innevarande år (kapitalbudgeten, bil. 4, punkten 89) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till påbörjande av kraftstation vid Hölleforsen för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor.

Beträffande stationens utförande och kostnader hänvisar vattenfallsstyrelsen till den i statsverkspropositionen lämnade redogörelsen härför. Styrelsen meddelar därutöver, att planlägningsarbetet fullbordats i sådan utsträckning, att arbetena skulle kunna igångsättas med kort tidsfrist. Schaktningsarbetena för väg till arbetsplatsen hade utförts med ett genom beslut av Kungl. Maj:t den 4 februari 1944 till förfogande ställt belopp av 250 000 kronor. En för arbetet erforderlig brobyggnad komme att utföras instundande höst, därest flottningsintressenterna lämnade medgivande till detta. Skulle överenskommelse med dessa intressenter icke kunna ernås, måste vattendomstolens behandling av frågan avvaktas, innan broarbetena kunde igångsättas. Planerna och principritningarna för företaget i dess helhet vore i huvudsak fullbordade, varför ansökan till vattendomstol torde komma att ingivas den närmaste tiden. Med hänsyn till att domstolens behandling kunde draga ut på tiden torde man emellertid vid uppgörandet av investeringsplanen för nästkommande budgetår icke böra räkna med att kunna utföra annat än sådana arbeten på land, beträffande vilka man icke behövde avvakta domstolsutslag. En viss forcering av sistnämnda arbeten syntes dock lämpligen kunna ingå i investeringsreserven. Genom att kraftstationen numera planerades att uppföras å motsatt sida av älven mot vad som förutsattes föregående år, hade de arbeten på land, som kunde utföras utan att vattendomstolens slutliga utslag avvaktades, fått betydligt ökad omfattning. Emellertid erfordrades det, framhåller styrelsen vidare, för att det utvidgade arbetsprogrammet skulle kunna genomföras, en fångdamm i älven, vilken dock komme att endast obetydligt påverka framrinningsförhållandena. En förutsättning för arbetsprogrammets genomförande vore därför, att deltillstånd för nämnda fångdamm kunde erhållas av vattendomstolen, oaktat utbyggnadens forcering vore betingad icke av kraftförsörjningen utan av förhållandena på arbetsmarknaden. Vattenfallsstyrelsen framhåller slutligen, att fångdammen borde utföras redan före budgetåret 1945/46 och att härför kunde utnyttjas anslaget till mindre utvidgningar av förefintliga kraftanläggningar och mindre regleringsföretag m. m. Styrelsen hade för avsikt att göra framställning härom till Kungl. Maj:t.

Kostnaderna enligt det nu föreliggande utbyggnadsförslaget, 48 000 000 kronor exklusive fallvärde, syntes komma att stiga, därest arbetet i stor omfattning komme att utföras som extra investeringsarbete med delvis ovan arbetskraft. Om arbetena forcerades ända från budgetårets början, beräknades medelsförbrukningen under budgetåret stiga med 6 000 000 kronor, varav hälften skulle åtgå till första likviderna för två av maskinaggregaten.

Vattenfallsstyrelsen har därutöver föreslagit, att hälften av det för utbyggnad av Hölleforsens kraftstation i investeringsreserven beräknade kostnadsbeloppet, 6 000 000 kronor, alternativt borde kunna användas till påbörjande av vissa andra kraftstationsanläggningar, som stå i tur till utbyggnad efter Hölleforsen, om förhållandena skulle utveckla sig så att detta bleve gynnsammare. Vattenfallsstyrelsen anför i denna fråga följande.

Enligt vattenfallsstyrelsens yttrande den 24 april 1944 till statsutskottet kan Killeforsen i Fjällsjö älv ifrågasättas för ordinarie utbyggnad efter Hölleforsen. Kostna-

den har våren 1944 preliminärt beräknats till 34 000 000 kronor och produktionsförmågan till 76 000 kW och 540 MkWh per år.

I Skellefte älv äger staten bland annat den för utbyggnad relativt gynnsamma Vargforsen. Närmare undersökningar om lämpligt utbyggnadssätt, produktionsförmåga och kostnader hava emellertid icke blivit utförda. Icke förrän framemot sensommaren 1945 torde utredningarna vara så klara, att utbyggnadens lämplighet kan bedömas i jämförelse med andra planerade kraftstationer.

Då det är ekonomiskt riktigtast att koncentrera förefintliga resurser på Hölleforsbygget, böra anläggningarna vid Kilforsen och Vargforsen icke ifrågakomma som extra investeringsarbeten annat än under speciella förutsättningar. Sådana kunna vara lokala förhållanden i fråga om den arbetsbrist, som föranleder reservens ianspråktagande, ytterligare stark ökning av kraftbehoven i Norrbotten m. m. Vargforsbygget torde kunna utföras på entreprenad, om detta visar sig önskvärt. Eljest äro nämnda arbeten olämpliga, särskilt om man skall räkna med att de icke med säkerhet kunna fullföljas i ett sträck utan eventuellt avbrytas efter någon tid. Båda vattenfallen ligga nära nog i ödebygd, varför bostäder och sociala anordningar i första hand erfordras, innan någon större arbetsstyrka kan sysselsättas. Vid Kilforsen blir det i huvudsak underjordssprängning, som kan utföras, under det att dammbyggnaden har relativt obetydlig omfattning samt kräver vattendomstolens tillstånd. Om transporten med bilar måste begränsas till ett minimum, är det mera möjligt att insätta andra transportmedel vid det stora Hölleforsbygget än vid de mer begränsade arbeten, som kunna pågå vid Kilforsen och Vargforsen.

För att emellertid eventuella speciella önskemål om arbeten vid Kilforsen eller Vargforsen skola kunna beaktas, bör enligt vattenfallsstyrelsens mening en sådan anordning komma till stånd, att enligt beslut av Kungl. Maj:t medelsförbrukningen vid Hölleforsen kan minskas med 3 000 000 kronor och därmed frigjort belopp i stället användas för Kilforsen eller Vargforsen eller båda.

Investeringsutredningen ansluter sig till vad vattenfallsstyrelsen ovan anfört rörande önskvärdheten av att vid behov alternativt kunna använda viss del av det för Hölleforsens kraftstation i investeringsreserven beräknade beloppet till påbörjande av nämnda kraftstationsanläggningar.

Ett tredje maskinaggregat vid Stadsforsens kraftstation.

Vattenfallsstyrelsen hänvisar till vad som anförts om detta arbete i investeringsutredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12, s. 104). Styrelsen framhåller därutöver, att planer nu förelåge att göra i företaget ingående generator större, nämligen för 55 000 kVA i stället för 40 000 kVA. Med hänsyn härtill och till inträdd höjning av prisläget beräknades kostnaden nu till 8 600 000 kronor, vilket belopp dock förutsatte utförande som ordinarie arbete med van arbetskraft i normal omfattning. Under ett första byggnadsår beräknades medelsbehovet bliva 2 000 000 kronor. Enär arbetet innefattade maskinbeställning, måste det fullföljas utan avbrott, sedan det en gång påbörjats. Den totala arbetstiden skulle bliva ca 2 år.

Förberedelsearbeten för kraftstation vid Harsprånget.

Vattenfallsstyrelsen erinrar inledningsvis, att styrelsen i yttrande den 24 april 1944 över de båda likalydande motionerna nr 3 i första kammaren och nr 20 i andra kammaren om anslag till utbyggnad av Harsprånget m. m. framhållit, att utbyggnaden av Harsprånget borde anstå, dels till dess att

vissa gynnsammare fall i mellersta Norrland utnyttjats, dels i avvaktan på resultatet av undersökningar rörande möjligheten att förbilliga överföringen av kraft från Harsprånget söderut. Vattenfallsstyrelsen har emellertid i enlighet med riksdagens uttalade önskemål (riksdagens skrivelse 1944: 369) fortsatt med undersökningar av berggrunden m. m. i sådan omfattning, att den blivande kraftstationens placering m. m. borde kunna fastställas under de närmaste månaderna. Därigenom skulle det bli möjligt att utföra vissa förberedelser på arbetsplatsen även någon tid före den egentliga utbyggnaden. Dylika förberedelsearbeten syntes lämpligen kunna ingå i investeringsreserven. De skulle närmast bestå i uppförande av bostäder och sociala anordningar för den arbetsstyrka, som bleve sysselsatt vid bygget, samt vägar o. d. Därjämte kunde den tunnel — eventuellt de två tunnlar — som under byggnadstiden skulle föra vattnet förbi kraftstationsläget, utföras under ett första byggnadsår.

I styrelsens yttrande över nyssnämnda motioner hade uppgifter om den blivande kraftstationens produktionsförmåga och kostnader angivits för två olika utbyggnadsalternativ. Till följd av grundundersökningarnas resultat hade väsentliga ändringar visat sig erforderliga i fråga om planerna för stationens utförande. Bland annat framginge av undersökningarna, att arbetet redan från början borde inriktas på det större alternativet. För närvarande förelåge emellertid icke definitiva siffror på produktionsförmåga och kostnader. Såväl av detta skäl som med hänsyn till den tid, som kunde förflyta, innan den fullständiga utbyggnaden komme att beslutas, borde, framhåller vattenfallsstyrelsen, ifrågavarande arbete i investeringsplanen angivas icke som en del av den slutliga kraftverksutbyggnaden utan som självständiga förberedelsearbeten. Totalkostnaden syntes därvid kunna upptagas till 2 800 000 kronor och medelsförbrukningen under ett första byggnadsår beräknas till 2 300 000 kronor. Arbetet vore av sådan natur, att det kunde avbrytas även innan det slutförts.

Kraftstation vid Hammarby.

Vattenfallsstyrelsen erinrar till en början, att Hammarbyfallen — vilka ligga i Dyltaån omedelbart nedanför dess utflöde ur Norasjön — inköptes år 1907 av järnvägsstyrelsen för användning till elektrisk bandrift. År 1909 överflyttades de till vattenfallsstyrelsens förvaltning. Styrelsen framhåller, att kraftanläggningen för deras utnyttjande visserligen skulle bli liten och därigenom proportionsvis dyr, men regleringsmöjligheterna vore goda och läget gynnsamt, så att överföringskostnaderna till förbrukningsplatsen bleve små. En utbyggnad hade varit aktuell vid flera tillfällen men fått anstå, därför att det ansetts riktigare att koncentrera tillgängliga resurser på de stora utbyggnaderna i Norrland. Vattenfallsstyrelsen har funnit Hammarby-utbyggnaden utgöra lämpligt objekt att medtagas i investeringsreserven.

Styrelsen meddelar vidare, att medelvattenmängden i vattendraget kunde beräknas till ca 11 m³ per sekund. Kraftstationen skulle få en fallhöjd av

32,5 m och utbyggas med ett aggregat för 20 m³ per sekund. Dammen och intaget vore avsedda att förläggas vid Norasjöns utlopp i direkt anslutning till varandra. Från intaget skulle ett vertikalt bergschakt leda ned till turbinen, och från denna skulle vattnet gå ut i ån genom en 3,4 km lång avloppstunnel. Kraftstationens maximieffekt planerades till 5 200 kW och produktionsförmågan till 22 MkWh per år. I Norasjön skulle ett magasin för fullständig dygns- och veckoregulering anordnas, varför kraftproduktionen kunde förläggas till lämpligaste tid.

Kostnaden för anläggningen exklusive fallvärde och nämnda sjöreglering har av styrelsen vid utförande som ordinarie arbete beräknats till 3 500 000 kronor, varav under ett första byggnadsår skulle erfordras 2 000 000 kronor. Vid eventuellt utförande med ovan arbetskraft beräknades kostnaden bli större.

Enär maskinaggregatet måste beställas redan under det första byggnadsåret, finner styrelsen arbetet böra fortsättas i direkt följd, sedan det en gång påbörjats. Den totala byggnadstiden beräknas bli ca 3 år.

Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk.

I statsverkspropositionen för innevarande år (kapitalbudgeten: bil. 4, punkten 93) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 18 000 000 kronor. Vattenfallsstyrelsen föreslår, att i investeringsreserven för nämnda budgetår till samma ändamål medtages ett belopp av 4 000 000 kronor. I fråga om användningen av detta belopp hänvisar styrelsen till vad därom anförts i utredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12, s. 105). Därutöver framhåller styrelsen, att planeringen för de extra investeringsarbetena nu emellertid kommit i ett något gynnsammare läge. Dock måste reservation fortfarande göras för att materialsvårigheter kunde hindra det avsedda programmets genomförande. Vidare vore det möjligt, att utvecklingen på vissa håll komme att gå fortare än vad som tidigare förutsetts, med följd att arbeten, som inginge i investeringsreserven, måste överflyttas till det ordinarie programmet.

Mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag m. m.

I statsverkspropositionen för innevarande år (kapitalbudgeten: bil. 4, punkten 95) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag m. m. för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor. Vattenfallsstyrelsen hänvisar i övrigt till vad i utredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12, s. 105) anförts om kompletterings- och förberedelsearbeten vid kraftstationer. Såsom lämpligt belopp att medtagas i investe-

ringsreserven för nästa budgetår för här ifrågavarande ändamål föreslår styrelsen 1 600 000 kronor. Styrelsen framhåller, att detta belopp till större del motsvarades av arbeten, för vilka planeringen vore helt eller i det närmaste slutförd.

Statens vattenfallsverks dispositionsanslag.

Vattenfallsstyrelsen erinrar om att i riksstaten för innevarande budgetår upptagits ett särskilt investeringsanslag av 2 000 000 kronor till ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten, avseende kraftstationer, regleringsföretag och kanaler. För budgetåret 1945/46 har i innevarande års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 4, punkten 96) hemställts om anvisande av samma belopp, varvid emellertid anslagsbeteckningen föreslagits ändrad till Statens vattenfallsverks dispositionsanslag. Anslaget stode icke till vattenfallsstyrelsens omedelbara förfogande utan skulle anvisas av Kungl. Maj:t för varje särskilt arbete efter förslag av styrelsen.

Vattenfallsstyrelsen föreslår, att ett belopp av 1 500 000 kronor för ifrågavarande ändamål medtages i investeringsreserven för budgetåret 1945/46. I huvudsak avsåges härmed att tidigare få till stånd utbyten av turbiner mot kraftigare sådana, vilka utbyten i varje fall borde göras om ett fåtal år. För användningen borde liksom för det ordinarie anslaget gälla, att anvisning av Kungl. Maj:t erfordras för varje särskilt arbete.

6. Investeringsplan för försvarsväsendet.

Förslaget till investeringsplan för försvarsväsendet för budgetåret 1945/46, innefattande ordinarie arbeten för sammanlagt 98 408 500 kronor och en allmän investeringsreserv om sammanlagt 34 928 000 kronor, samt dessutom en grovarbetsreserv om sammanlagt 55 606 000 kronor, har sammanställts i Bil. 8.

Beträffande de allmänna grunderna för utväljande av arbetsobjekt lämpade att ingå i investeringsplanen för försvarsväsendet har investeringsutredningen i sitt föregående betänkande (SOU 1944: 12, s. 106 och 107) anført, att när det gällt företag av huvudsakligen militär betydelse utredningen icke kunnat bedöma frågan om de olika företagens angelägenhetsgrad på samma sätt som beträffande anläggningar för civila ändamål.

Under kriget har en stark forcering av de militära investeringarna ägt rum, medan däremot de flesta investeringsområdena för civila ändamål hållits tillbaka. Detta måste medföra förskjutningar i storleksrelationen beträffande efterkrigsinvesteringar för militära respektive civila ändamål. Självfallet har utredningen icke ingått i prövning beträffande angelägenheten av investeringarna för försvarsväsendet ur militär synpunkt utan har därutinnan varit hänvisad till att helt och hållet bygga sina ställningstaganden på uppgifter av vederbörande militära myndigheter. De till utredningen av vederbörande

militära förvaltningar anmälda investeringsobjekten hava underställts överbefälhavaren, vilken därvid verkställt gradering av företagen alltefter deras angelägenhet.

De i utredningens ovannämnda betänkande angivna huvudprinciperna för upprättande av investeringsplaner för olika militära myndigheter hava följts även vid upprättandet av investeringsplanen för budgetåret 1945/46, varför utredningen tillåter sig att hänvisa till vad härutinnan i sagda betänkande anförts.

Den i det följande föreslagna allmänna investeringsreserven för budgetåret 1945/46 beräknas innebära arbetstillfällen motsvarande ca 360 000 dagsverken för grovarbetare och 300 000 dagsverken för yrkesarbetare i egentlig anläggningsverksamhet. De båda dagsverksantalen beräknas motsvara arbetsstyrkor om 1 200 respektive 1 000 man. Materialbehovet för investeringsreserven innefattar bland annat ca 1 430 ton järn och stål samt 11 000 ton cement; i övrigt hänvisas beträffande materialbehovet till *bil. 28*.

Utredningen lämnar i det följande en kortfattad översikt över de i investeringsplanen för respektive militära myndigheters verksamhetsområden ingående företagen.

a. Försvarsstabens verksamhetsområde.

I de å allmän beredskapsstat II och III för budgetåret 1944/45 uppförda anslagen av sammanlagt 225 milj. kronor till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. har bland annat inräknats ett belopp om 6 000 000 kronor för utförande av vissa skyddsrum och lagringsanläggningar m. m. för försvarets räkning, fördelade med 4 000 000 kronor på arméförvaltningens delfond av försvarsväsendets fastighetsfond och 2 000 000 kronor på flygförvaltningens delfond (proposition 1944: 281, *bil. 10*, s. 163). Utredningen hänvisar till vad i propositionen och i utredningens betänkande (SOU 1944: 12, s. 107 och 108) anförts beträffande dessa arbeten.

Försvarsstaben har sedermera såsom investeringsobjekt för budgetåret 1945/46 föreslagit ytterligare lagrings- och förrådsanläggningar, av vilka vissa företag av överbefälhavaren placerats i högsta angelägenhetsgrad.

Då de föreslagna företagen ur sysselsättningssynpunkt sett väl lämpa sig att ingå i en grovarbetsreserv och då företagen, enligt vad vid samråd med försvarsdepartementet inhämtats, ur försvarets synpunkt äro att anse som förhållandevis angelägna, har utredningen funnit skäl att medtaga vissa av företagen i en grovarbetsreserv för budgetåret 1945/46.

De nytillkomna företagen hava beräknats draga en totalkostnad av 26 735 000 kronor, varav arbeten för ett belopp av ca 14 000 000 kronor skulle kunna utföras under nästkommande budgetår.

Hela reserven för budgetåret 1945/46 av företag av här ifrågavarande slag skulle enligt utredningens ovan angivna förslag sålunda inrymma arbeten för en kostnad av (6 000 000 + 14 000 000 =) 20 000 000 kronor.

Av militära skäl kan någon närmare redogörelse för dessa arbeten icke här lämnas.

b. Arméns fortifikationsförvaltnings ämbetsområde.

Förslag till investeringsplan för arméns fortifikationsförvaltnings ämbetsområde för budgetåret 1945/46, innefattande en allmän investeringsreserv om 11 719 000 kronor jämte en grovarbetsreserv om 6 671 100 kronor, har sammanställts i *Bil. 8 b*. Motsvarande reserver enligt allmänna beredskapsstaten för innevarande budgetår uppgå till 5 475 000 respektive 6 760 000 kronor. I statsverkspropositionen för innevarande år (kapitalbudgeten: bil. 2, punkten 1) hava å ordinarie stat för budgetåret 1945/46 föreslagits anslag till vissa byggnadsarbeten m. m. för armén om 24 000 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Dessutom stå till fortifikationsförvaltningens förfogande vissa tidigare anvisade medel, varför hela investeringsplanen (ordinarie arbeten jämte investeringsreserv) omfattar arbeten och anskaffningar för tillhopa 63 991 800 kronor.

Med utgångspunkt från den för försvarets utbyggnad gällande femårsplanen skulle, såsom i investeringsutredningens föregående betänkande närmare angivits, det normala byggnadsprogrammet för arméns fortifikationsförvaltnings ämbetsområde omfatta ca 28 milj. kronor per år enligt prisläget den 1 juli 1941, vilket med nuvarande penningvärde skulle motsvara ca 33 milj. kronor. En investeringsplan motsvarande två års investering av denna omfattning skulle sålunda uppgå till ca 66 milj. kronor. Från fortifikationsförvaltningens sida förklarades emellertid i samband med uppgörandet av investeringsplanen för innevarande budgetår, att förvaltningens byggnadsorganisation medgäve genomförandet av ett årligt byggnadsprogram upp till 70 å 80 milj. kronor. Samtidigt meddelades att fortifikationsförvaltningens ordinarie program för budgetåret 1944/45 omfattade arbeten för över 72 milj. kronor, varför någon nämnvärd ökning av arbetsprogrammet icke med dåvarande organisation vore möjlig. Med hänsyn härtill medtogos i den allmänna investeringsreserven och grovarbetsreserven för budgetåret 1944/45 endast ett ringa antal investeringsobjekt.

Såsom framgår av den i 1945 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 2, s. 7) lämnade översikten av läget beträffande de viktigaste av 1942 års försvarsbeslut föranledda byggnadsföretagen inom armén, hava arbetena härmed numera fortskridit så pass långt, att det kan beräknas, att ifrågasvarande byggnadsarbeten skola i stort sett kunna vara slutförda i god tid före femårsperiodens utgång. På grund härav har fortifikationsförvaltningens ordinarie byggnadsprogram för nästkommande budgetår mindre omfattning än för innevarande budgetår. Det beräknas enligt uppgift från förvaltningen uppgå till ca 52 milj. kronor enligt nuvarande prisnivå. Investeringsreserven för budgetåret 1945/46 har därför kunnat ökas så att hela planen för detta år i stort sett motsvarar två års normal investering.

De av arméns fortifikationsförvaltning anmälda investeringsobjekten utgöras liksom föregående år dels av husbyggnadsföretag (exercishus, gymnastikbyggnader och matinrättningar m. m.), dels av vägarbeten, dräneringar, skjutbanearbeten och dylikt. Beträffande flertalet av husbyggnaderna har

från försvarsdepartementets sida förklarats, att de, därest de icke komme att utnyttjas som sysselsättningsobjekt i en arbetslöshetskris, torde i vanlig ordning komma till utförande under de närmaste åren. I anslutning härtill har investeringsutredningen till ett belopp av 11 102 000 kronor medtagit dylika arbetsobjekt i den allmänna investeringsreserven.

Vad angår av fortifikationsförvaltningen anmälda väg-, idrottsplats- och liknande anläggningsarbeten utanför femårsplanens ram, vill investeringsutredningen framhålla att dessa arbeten äro föga materialkrävande och att vid dem kan i stor utsträckning sysselsättas icke fackutbildad arbetskraft. Från försvarsdepartementets sida har förklarats, att det ur försvarsväsendets synpunkt vore önskvärdt, att dessa företag komme till utförande under de närmaste åren. Med hänsyn till dessa omständigheter har investeringsutredningen i grovarbetsreserven medtagit dylika grovarbeten för ett sammanlagt belopp av 6 671 100 kronor.

Beträffande anmälda stensättningsarbeten utanför femårsplanens ram synas dessa arbeten icke lämpligen kunna medtagas i grovarbetsreserven, enär de i jämförelsevis stor utsträckning fordra tillgång på fackutbildad arbetskraft. Utredningen har emellertid, efter samråd med försvarsdepartementet och fortifikationsförvaltningen, ansett sig kunna i den allmänna investeringsreserven medtaga dylika arbeten i sådana fall, då de äro av hög angelägenhetsgrad. Med stöd av dessa överväganden hava i den allmänna investeringsreserven medtagits stensättningsarbeten för en sammanlagd kostnad av 355 000 kronor.

För arbetena avseende väg-, avlopps-, dränerings- och stensättningsarbeten hava med hänsyn till företagens stora antal endast vissa allmänna uppgifter till belysning av deras angelägenhet lämnats av arméns fortifikationsförvaltning. På grund härav förutsätter investeringsutredningen att, i den mån det kan bliva aktuellt att utnyttja något eller några av ifrågakvarande företag såsom sysselsättningsobjekt, de olika företagen då bliva föremål för särskild prövning från fall till fall.

Med ledning av från fortifikationsförvaltningen lämnade uppgifter åter-giver investeringsutredningen i det följande vissa synpunkter beträffande de i den allmänna investeringsreserven respektive grovarbetsreserven medtagna företagen.

Exercisbyggnader.

För exercisbyggnader vid Värmlands regemente, Livregementets grenadjärer, Göta artilleriregemente och Smålands artilleriregemente har ett belopp av 640 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 163—165). Utredningen hänvisar till vad i propositionen och i utredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12, s. 110) anförts beträffande ifrågakvarande slag av arbeten.

I investeringsplanen för budgetåret 1945/46 har utredningen efter samråd med försvarsdepartementet och fortifikationsförvaltningen medtagit exercisbyggnader vid sammanlagt tolv förband, nämligen förutom vid de fyra ovan

angivna vid Livgrenadjärregementet, Norra skånska infanteriregementet, Upplands regemente, Kronobergs regemente, Jönköpings-Kalmar regemente, Älvsborgs regemente, Hallands regemente och Bohusläns regemente. För ifrågavarande ändamål har i den allmänna investeringsreserven upptagits ett belopp om sammanlagt 2 300 000 kronor.

Furirbostäder.

I 1944 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 2, s. 26 och 27) har föredragande departementschefen i fråga om furirbostäder bland annat anför, att verkställd utredning klarlagt behovet i stort av dylika bostäder under vissa givna förutsättningar. Då emellertid frågan, vid vilka förband dylika bostäder erfordrades, tills vidare vore lämnad öppen liksom även frågan om de särskilda byggnadernas utformning m. m., funne departementschefen sig icke för det dåvarande kunna beräkna medel för detta ändamål.

I sin petitaskrivelse till Kungl. Maj:t den 31 augusti 1944 har arméns fortifikationsförvaltning, utöver vad i 1944 års statsverksproposition anförts, bland annat meddelat att, sedan den vidare utredningen av frågan angående uppförande av furirbostäder uppdragits åt 1940 års militära byggnadsutredning, byggnadsutredningen utarbetat förslag avseende frågans lösning. Förslaget avsåge dels uppförande av bostadsbyggnader för furirer, dels ock inredande till furirbostäder av vissa befintliga tjänstebostäder för underofficerare. Av de sålunda föreslagna åtgärderna borde uppförande av nya bostadshus omedelbart ifrågakomma, under det att ombyggnad av tjänstebostäderna kunde tillgripas först efter hand som bostäderna bleve lediga genom avflyttning. Fortifikationsförvaltningens handläggning av ärendet hade därför tillsvidare inriktats på ett genomförande av det ovan angivna nybyggnadsprogrammet, vilket av byggnadsutredningen beräknats draga en kostnad av i runt tal 3 800 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Med hänsyn till medelsläget för femårsplanens genomförande hade emellertid fortifikationsförvaltningen funnit sig böra begränsa sitt äskande beträffande nybyggnad av furirbostäder till av förvaltningen tidigare beräknat belopp, 1 000 000 kronor, varvid i första hand de förband syntes böra ifrågakomma, vid vilka förläggningssvårigheterna med särskild styrka gjort sig gällande. Med tillämpning av de angivna principerna ville förvaltningen sålunda framlägga ett förslag till uppförande av bostadshus för furirer vid sju olika förband. Kostnaderna härför hade beräknats till sammanlagt 893 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Med hänsyn till att definitiva förslag till situationsplaner för de olika byggnaderna ännu icke förelåge, syntes emellertid vissa justeringar av de beräknade kostnaderna komma att bli erforderliga. För budgetåret 1945/46 syntes därför böra anvisas ett belopp av 1 000 000 kronor för uppförande av furirbostäder. De förband, vid vilka furirbostäder enligt det framlagda förslaget nu skulle komma till utförande, vore Västerbotens regemente, Västernorrlands regemente, Livregementet till häst, Norrlands dragonregemente, Svea trängkår, Skånska trängkåren och Signalregementet. Anslag för ifrågavarande ändamål har icke upptagits i 1945 års statsverksproposition.

Efter samråd med försvarsdepartementet och arméns fortifikationsförvaltning har investeringsutredningen i den allmänna investeringsreserven för budgetåret 1945/46 funnit lämpligt upptaga ett belopp av 1 150 000 kronor enligt nuvarande prisläge för uppförande av furirbostäder vid ovannämnda förband.

Om- och tillbyggnad av matinrättningar.

För om- och tillbyggnad av matinrättningar vid Jämtlands fältjägerregemente, Södra skånska infanteriregementet, Hälsinge regemente, Västernorrlands regemente, Livregementet till häst, Livregementets husarer, Norrlands dragonregemente och Göta artilleriregemente har ett belopp av 2 100 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 165 och 166). Utredningen hänvisar till vad i nyssnämnda proposition samt i proposition 1944: 175 (s. 82—85) anförts beträffande behovet av om- och tillbyggnad av matinrättningar vid armén.

Efter samråd med försvarsdepartementet och fortifikationsförvaltningen har investeringsutredningen i investeringsplanen för budgetåret 1945/46 upptagit om- och tillbyggnad av matinrättningar vid sammanlagt femton förband, nämligen, förutom vid de åtta tidigare nämnda, vid Livgrenadjärregementet, Norra skånska infanteriregementet, Kronobergs regemente, Jönköpings-Kalmar regemente, Smålands artilleriregemente, Södermanlands pansarregemente och Östgöta luftvärnsregemente. För ifrågavarande ändamål har i den allmänna investeringsreserven upptagits ett belopp om sammanlagt 4 029 000 kronor.

Hundgårdar för arméns truppförband.

I petitaskrivelse till Kungl. Maj:t den 31 augusti 1944 har arméns fortifikationsförvaltning, under hänvisning till Kungl. Maj:ts proposition 1943: 302 och till 1944 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 2, s. 48 och 49), erinrat om att medel tidigare anvisats för anordnande av hundgårdar vid nio av arméns truppförband, samt hemställt, att medel för budgetåret 1945/46 måtte anvisas för anordnande av hundgårdar vid ytterligare fjorton förband. Anslag för ifrågavarande ändamål har icke av Kungl. Maj:t beräknats i 1945 års statsverksproposition.

Utöver vad i förenämnda propositioner anförts i denna fråga återoppar fortifikationsförvaltningen i sin skrivelse en av chefen för arméns hundväsande till förvaltningen ingiven promemoria. Denne har däri bland annat framhållit, att i och med den igångsatta, till decentralisering syftande omorganisationen av försvarets tjänstehundväsande ytterligare och mycket tungt vägande skäl tillkommit för det tidigare anmälda behovet av permanenta och delvis vinterbonade hundgårdar vid de truppförband (15 st.), där sådana ännu ej uppförts. De vid samtliga dessa förband — utom kavalleriregementena (2 st.) — nu upprättade hunddetaljerna komme att få en verksamhet, som ställde ytterligare och ovillkorliga krav på centrala uppställningsmöjligheter icke blott för året runt under utbildning varande ordinarie truppförbands-

hundar, utan även för tillfälligt inhysande och vård av det avsevärda antal kontinuerligt in- och utgående bevaknings-, vakt-, spår- och skyddshundar, som även i ett blivande fredsläge komme att utväljas, prövas och användas inom varje hundregistreringsområde. I byggnadsplanen för varje permanent hundgård inginge även expeditionslokal, och denna vore med hänsyn till de nu tillkomna hunddetaljerna än mera nödvändig. Då de nu hundtilldelade förbanden inom andra och sjätte militärområdena jämte samtliga flygflottiljer redan fått permanenta hundgårdar, syntes en komplettering med hänsyn till de återstående av de förenämnda truppförbanden icke längre kunna uppskjutas. De mycket avsevärda belopp, som redan inbesparats och som ytterligare borde kunna inbesparas genom ett effektivt utnyttjande av hundbevakningstjänstens möjligheter, syntes även mer än väl motivera den kostnad, som de nu begärda hundgårdarna betingade.

Sedan fortifikationsförvaltningen från arméstaben inhämtat uppgifter rörande de truppförbandshundgårdar, som nu borde komma till utförande utöver dem för vilka medel tidigare anvisats, hade förvaltningen beräknat kostnaderna för dessa till 252 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, motsvarande 290 000 kronor enligt nuvarande prisnivå.

De truppförband, vid vilka hundgårdar enligt det framlagda förslaget nu vore avsedda att komma till utförande, vore Värmlands regemente, Livregementets grenadjärer, Livgrenadjärregementet, Norra skånska infanteriregementet, Upplands regemente, Kronobergs regemente, Jönköpings-Kalmar regemente, Älvsborgs regemente, Hallands regemente, Gotlands infanteriregemente, Skånska kavalleriregementet, Skånska pansarregementet, Skaraborgs pansarregemente och Skånska trängkåren.

Efter samråd med försvarsdepartementet och fortifikationsförvaltningen har investeringsutredningen i den allmänna investeringsreserven för budgetåret 1945/46 upptagit ett belopp av 290 000 kronor för ifrågavarande ändamål.

Gymnastikbyggnader.

Å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 167) har för gymnastikbyggnader vid sex av arméns nytillkomna förband uppförts ett avrundat belopp av 2 175 000 kronor. Utredningen hänvisar till vad i utredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12, s. 110) anförts beträffande ifrågavarande företag. Liksom för innevarande budgetår har utredningen även i den allmänna investeringsreserven för budgetåret 1945/46 upptagit förenämnda sex gymnastikbyggnader. Beträffande kostnaderna har emellertid fortifikationsförvaltningen meddelat att, sedan fullständigt förslag till gymnastikbyggnad vid Göta trängkårs detachement i Nora numera utarbetats, kostnaderna för denna byggnad beräknas uppgå till 332 000 kronor i stället för tidigare beräknade 144 000 kronor. I den allmänna investeringsreserven för budgetåret 1945/46 har utredningen med hänsyn härtill upptagit ett sammanlagt belopp av 2 376 000 kronor.

Idrottsplatser.

I de å allmän beredskapsstat II och III för budgetåret 1944/45 upptagna anslagen av sammanlagt 225 milj. kronor till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (proposition 1944: 281, s. 55 och 56) har bland annat inräknats ett belopp av 2 000 000 kronor för anläggande av idrottsplatser vid vissa av arméns truppförband (proposition 1944: 281, s. 168 och 169). Nämnade belopp motsvarade den avrundade kostnadssumman för tjugosex specificerade anläggningar, vilka kostnadsberäknats till sammanlagt 2 065 000 kronor.

Utredningen hänvisar till vad i sagda proposition och i utredningens betänkande (SOU 1944: 12, s. 110) anförts beträffande ifrågavarande företag.

I investeringsplanen för budgetåret 1945/46 har utredningen upptagit ovan berörda i grovarbetsreserven för innevarande år ingående idrottsplatser, dock med undantag för fyra anläggningar, nämligen vid Livregementets grenadjärer, Kronobergs regemente, Bohusläns regemente och Gotlands artillerikår, var och en kostnadsberäknad till 75 000 kronor, vilka arbeten fortifikationsförvaltningen anser icke längre böra medtagas.

Grovarbetsreserven för budgetåret 1945/46 beträffande detta slag av arbeten har i anslutning härtill reducerats med 300 000 kronor till 1 765 000 kronor.

Vägarbeten.

I de å allmän beredskapsstat II och III för budgetåret 1944/45 upptagna anslagen om tillhoppa 225 milj. kronor till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (proposition 1944: 281, s. 55 och 56) hava bland annat inräknats 760 000 kronor för vissa vägarbeten vid arméns truppförband (proposition 1944: 281, s. 169 och 170).

Utredningen hänvisar till vad i nyssnämnda proposition och i utredningens betänkande (SOU 1944: 12, s. 111) anförts angående ifrågavarande förelag.

De förband, för vilka medel till vägarbeten beräknats å beredskapsstaten för innevarande budgetår, äro Södra skånska infanteriregementets förläggningar i Ystad och vid Revingehed, Södermanlands pansarregemente och Skaraborgs pansarregemente.

Beträffande kostnaderna för dessa arbeten har fortifikationsförvaltningen meddelat att, sedan närmare planer för dessa företag utarbetats, tre av företagen, nämligen vid Södra skånska infanteriregementets förläggningar i Ystad och Revingehed samt Södermanlands pansarregemente i Strängnäs, av förvaltningen numera kostnadsberäknats till respektive 184 000, 450 000 och 450 000 kronor, medan kostnaden för arbetena vid Skaraborgs pansarregemente i Skövde, 172 000 kronor, kvarstår oförändrad.

I skrivelse till investeringsutredningen med förslag angående lämpliga investeringsobjekt för budgetåret 1945/46 har fortifikationsförvaltningen upptagit ett avsevärt större antal vägarbeten än vad som ingår i investeringsplanen för innevarande år.

Beträffande dessa vägarbeten har från förvaltningens sida framhållits, att

samtliga anmälda företag vore av så pass hög angelägenhetsgrad, att de syntes böra komma till utförande under de närmaste åren. Någon detaljerad redogörelse för varje särskilt företag har med hänsyn till det stora antalet arbeten av detta slag icke lämnats, men såsom allmän motivering har framhållits, att den ökade motoriseringen vid truppförbanden hade förorsakat stor förslitning av vägar och körplaner. Det vore därför av största betydelse att iståndsättnings- och förbättringsarbeten bleve utförda, så att icke körbarnornas dåliga tillstånd komme att medföra skador å dyrbar krigsmateriel. Genom nyanläggning samt omläggning och förbättring av vägar uppstode dessutom i många fall en avsevärd tidsvinst vid förflyttning av trupp och materiel. Vidare vunnes genom en standardförbättring av vägarna ökad trafiksäkerhet, varjämte vägunderhållskostnaderna beräknades kunna minskas i avsevärd grad, särskilt i tjällossningstider.

Vägarbeten kräva, såsom tidigare anförts, föga material samtidigt som de i stor utsträckning kunna utföras av icke fackutbildad arbetskraft. De äro därför mycket lämpade som sysselsättningsobjekt vid en arbetsmarknadskris. Med hänsyn härtill har investeringsutredningen efter samråd med försvarsdepartementet funnit lämpligt att i grovarbetsreserven för budgetåret 1945/46 medtaga de företag, som från fortifikationsförvaltningens sida förklarats vara av hög angelägenhetsklass.

De förband, för vilka vägarbeten sålunda skulle ingå i grovarbetsreserven för budgetåret 1945/46, framgå av följande uppställning.

Truppförband eller motsvarande	Kostnad
Livregementets grenadjärer, Örebro	kronor 100 000
Livgrenadjärregementet, Linköping	» 130 000
Södra skånska infanteriregementets förläggning i Ystad . .	» 184 000
Södra skånska infanteriregementets förläggning vid Revingehed	» 450 000
Upplands regemente, Uppsala	» 75 000
Kronobergs regemente, Växjö	» 90 000
Jönköpings-Kalmar regemente, Eksjö	» 70 000
Dalregementet, Falun	» 75 000
Hälsinge regemente, Gävle	» 40 000
Älvsborgs regemente, Borås	» 110 000
Bohusläns regemente, Uddevalla	» 100 000
Gotlands infanteriregemente, Visby	» 70 000
Västerbottens regemente, Umeå	» 10 000
Västernorrlands regemente, Sollefteå	» 50 000
Norrlands dragonregemente, Umeå	» 35 000
Skånska pansarregementets förläggning i Brösarp	» 175 000
Södermanlands pansarregemente, Strängnäs	» 450 000
Skaraborgs pansarregementes förläggning i Skövde	» 172 000
Skaraborgs pansarregementes förläggning vid Kråk	» 60 000
Göta artilleriregemente, Göteborg	» 130 000

Truppförband eller motsvarande	Kostnad
Norrlands artilleriregementes förläggning i Östersund	kronor 30 000
Norrlands artilleriregementes förläggning vid Grytan	» 75 000
Norrbottnens artillerikår, Boden	» 10 000
Smålands artilleriregemente, Jönköping	» 75 000
Gotlands artillerikårs förläggning i Visby	» 18 000
Gotlands artillerikårs förläggning vid Tofta	» 60 000
Bodens artilleriregemente, Boden	» 210 000
Östgöta luftvärnsregemente, Linköping	» 100 000
Svea trängkår, Linköping	» 40 000
Skånska trängkåren, Hässleholm	» 40 000
Infanteriskjutskolan, Rosersberg	» 13 000
Artilleriskjutskolan, Skillingaryd	» 100 000
Karlsborgs fästningsområde	» 100 000
	<hr/>
	Summa kronor 3 447 000

Hela grovarbetsreserven av vägarbeten vid arméns truppförband skulle sålunda för budgetåret 1945/46 draga en kostnad av 3 447 000 kronor.

Stensättningar.

Fortifikationsförvaltningen har som investeringsobjekt bland annat anmält stensättningsarbeten vid vissa förband. Såsom inledningsvis anförts anser utredningen, att dylika arbeten i viss begränsad utsträckning kunna medtagas i den allmänna investeringsreserven.

Från fortifikationsförvaltningens sida har framhållits, att vägar och körplaner vid förbanden i allmänhet icke vore byggda för den tunga och för körbanan påfrestande trafik som motorfordon, i synnerhet fordon med larvfötter, medförde. Vägar och körplaner vid motoriserade förband borde därför snarast förses med permanentbeläggning, lämpligen gatsten. De nu synnerligen höga underhållskostnaderna för de motoriserade förbandens vägar och körplaner beräknades genom stensättningarna kunna nedbringas till ett minimum. Slutligen har från fortifikationsförvaltningens sida framhållits, att det, trots höga kostnader för underhåll, icke kunde undvikas, att på vägar och körbanor utan beläggning uppstode stora ojämnheter och kraftig dammbildning, medförande hastig förslitning av motormaterielen. Dessa olägenheter kunde i hög grad minskas genom stensättning av körbanorna.

Kostnaderna för de mest angelägna stensättningarna hava av fortifikationsförvaltningen beräknats till sammanlagt 355 000 kronor och fördela sig på de olika förbanden med 120 000 kronor för Södermanlands pansarregemente, 70 000 kronor för Göta artilleriregemente, 65 000 kronor för Karlsborgs luftvärnsregemente och 100 000 kronor för Östgöta luftvärnsregemente. Efter samråd med försvarsdepartementet har utredningen i anslutning till det ovan anförda medtagit stensättningar för ett belopp av 355 000 kronor i förslaget till allmän investeringsreserv för budgetåret 1945/46.

Dräneringsarbeten.

Från fortifikationsförvaltningens sida har till utredningen framhållits, att övningsfälten vid en del förband delvis bestode av vattensjuk mark, som i vissa fall vore så sank, att den höst och vår vore översvämmad. Genom dränering av sådana vattensjuka områden skulle de berörda förbanden erhålla avsevärt förbättrade möjligheter att bedriva sina övningar, varför förvaltningen ville föreslå, att dräneringsarbeten i viss utsträckning medtoges i investeringsplanen för budgetåret 1945/46. Därjämte har förvaltningen framhållit, att vissa fält vore dränerade genom öppna diken, vilka fordrade ett dyrbart underhåll för att icke bliva helt igenkörda genom övningarna. I stället för dessa öppna diken borde täckdiken komma till utförande.

De föreslagna dräneringsarbetena framgå av följande sammanställning.

Förband	Kostnad
Värmlands regemente, Karlstad	kronor 125 000
Livgrenadjärregementet, Linköping	» 80 000
Jämtlands fältjägarregemente, Östersund	» 15 000
Upplands regemente, Uppsala	» 60 000
Hälsinge regemente, Gävle	» 50 000
Älvsborgs regemente, Borås	» 20 000
Norrbottnens regemente, Boden	» 50 000
Västerbottnens regemente, Umeå	» 20 000
Smålands artilleriregemente, Jönköping	» 65 000
Östgöta luftvärnsregemente, Linköping	» 100 000
Luleå luftvärnskår, Luleå	» 24 000
Svea trängkår, Linköping	» 50 000
Summa kronor 659 000	

Efter samråd med försvarsdepartementet har investeringsutredningen funnit skäl att i grovarbetsreserven medtaga dräneringsarbetena vid ovannämnda 12 förband för en av fortifikationsförvaltningen beräknad sammanlagd kostnad om 659 000 kronor.

Avloppsledningar.

Fortifikationsförvaltningen har till investeringsutredningen bland annat föreslagit vissa avloppsarbeten såsom lämpliga arbetsobjekt att ingå i investeringsplanen för budgetåret 1945/46.

Beträffande behovet av dylika arbeten har förvaltningen meddelat, att vid många äldre etablissemang förefunnes gamla avloppsledningar, som vore mycket bristfälliga och i stort behov av översyn och även omläggning. På grund av ledningarnas dåliga beskaffenhet, såsom otillräckliga dimensioner och lutningar, uppstode lätt översvämmning i källarutrymmen och liknande, varigenom skador kunde uppstå å i sådana utrymmen förvarad dyrbar materiel. De rådande missförhållandena medförde vidare, att underhållskostnaderna bleve höga på grund av ständigt återkommande rensningar och dylikt.

Fortifikationsförvaltningen har därför föreslagit, att avloppsledningsarbeten vid fem förband skulle medtagas i investeringsreserven för en av förvaltningen beräknad kostnad av sammanlagt 225 000 kronor. De olika företagen framgå av följande sammanställning.

Förband	Kostnad
Kronobergs regemente, Växjö	kronor 30 000
Hallands regemente, Halmstad	» 60 000
Bodens artilleriregemente, Boden	» 55 000
Bodens ingenjörskår, Boden	» 30 000
Norrlands trängkår, Sollefteå	» 50 000
	<hr/>
	Summa kronor 225 000.

Efter samråd med försvarsdepartementet har investeringsutredningen i förslaget till grovarbetsreserv för budgetåret 1945/46 upptagit 225 000 kronor för ifrågavarande ändamål.

Badhus med simhall och fäktsal vid krigsskolan på Karlberg.

I en till försvarsdepartementet ingiven promemoria beträffande badhus med simhall och fäktsal vid krigsskolan på Karlberg har fortifikationsförvaltningen inledningsvis erinrat om vad i Kungl. Maj:ts propositioner 1942: 270 och 1944: 175 samt i statsutskottets utlåtande 1944: 134 anförts i fråga om detta företag.

Fortifikationsförvaltningen meddelar vidare, att den med hänsyn till bland annat begränsningen av anslaget till byggnadsarbeten för armén under femårsperioden 1942—47 icke ansett sig böra upptaga ifrågavarande byggnadsföretag i sina medelsäskanden för budgetåret 1945/46 utan i stället föreslagit att företaget måtte medtagas i investeringsreserven för samma budgetår.

Enligt upprättat förslag, vilket innebure att anläggningen komme att er-hålla samma standard som motsvarande anläggning för marinen, skulle i simhallen utföras en bassäng om 10 × 25 m. Byggnaden syntes lämpligen kunna uppföras såsom en fristående byggnad med sin längdaxel parallell med gymnastikhuset. De båda byggnaderna syntes böra förbindas med varandra genom omklädningsrummet, förlagt i en övervåning med underliggan-de portik. Mellan de båda flygelbyggnaderna skulle erhållas en mot söder öppen plan för utegymnastik.

Själva simhallsbyggnaden skulle enligt förslaget även innehålla fäktsal, bastuanläggning, vaktmästarbostad och panncentral.

Kostnaderna för anläggningen hava enligt förslaget beräknats till 447 000 kronor enligt nuvarande prisnivå.

Efter samråd med försvarsdepartementet har investeringsutredningen för uppförande av badhus med simhall och fäktsal vid krigsskolan i förslaget till allmän investeringsreserv för budgetåret 1945/46 upptagit ett belopp av 447 000 kronor.

Sanitära anläggningar vid krigsskolan på Karlberg.

Arméns fortifikationsförvaltning har beträffande sanitära anläggningar vid krigsskolan, vilka jämväl behandlas i den i föregående avsnitt berörda promemorian, hänvisat till vad härutinnan anförts i Kungl. Maj:ts propositioner 1942: 270 och 1944: 175 samt till statsutskottets utlåtande 1944: 134.

Härutöver har förvaltningen meddelat, att ett villkor för att den i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 medtagna simhallsanläggningen skulle komma till stånd vore, att avloppsfrågan för krigsskolan samtidigt bleve löst.

Kostnaden för de sanitära anläggningarna har av förvaltningen beräknats till 192 000 kronor vid nuvarande prisläge.

Efter samråd med försvarsdepartementet har investeringsutredningen funnit skäl föreligga att i den allmänna investeringsreserven för budgetåret 1945/46 för sanitära anläggningar vid krigsskolan upptaga ett belopp av 192 000 kronor.

Säkerhetsanordningar på krigsskolans skolskjutningsbana vid Karlberg.

I sin petitaskrivelse den 31 augusti 1944 har fortifikationsförvaltningen hemställt om medel till säkerhetsanordningar på krigsskolans skjutbana vid Karlberg. Förvaltningen hänvisar därvid inledningsvis till vad i 1944 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 2, s. 45 och 46) anförts i anledning av förvaltningens då gjorda hemställan om medel för samma ändamål.

Vidare framhåller förvaltningen i sin skrivelse, att vid förnyad utredning angående skjutbanans iordningställande enligt tidigare framlagt förslag bland annat framkommit, att på grund av att skjututbildningen under nuvarande förhållanden övertygande bedreves på Järvabanorna, densamma måste koncentreras till ett fåtal övningspass med större timantal än som med hänsyn till trupputbildningen i skjutning vore lämpligt. Vidare hade elevernas personliga färdighet i skjutning nedgått i mycket hög grad, beroende på att tillfälle till träning på fritid icke gäves. Till följd av att Järvabanorna disponerades av andra trupper i mycket stor utsträckning hade svårigheter uppstått att kunna få utnyttja ifrågakvarnande banor på för krigsskolan lämpliga tider och dagar.

Med hänsyn till på senare tid vunna erfarenheter hade de föreslagna säkerhetsanordningarna befunnits böra utföras med motståndskraftigare konstruktioner än vad tidigare ansetts nödvändigt. På grund härav hade kostnaderna för arbetena funnits böra höjas. De beräknades nu uppgå till 190 400 kronor enligt rådande prisläge. Medel för ändamålet hava icke av Kungl. Maj:t äskats å den ordinarie budgeten.

Efter samråd med försvarsdepartementet och fortifikationsförvaltningen har utredningen med hänsyn till arbetets art i förslaget till grovarbetsreserv för budgetåret 1945/46 upptagit säkerhetsanordningar på krigsskolans skolskjutningsbana vid Karlberg med 190 400 kronor.

Korthållsskjutbana för Livgrenadjärregementet i Linköping.

Fortifikationsförvaltningen har föreslagit, att i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 måtte medtagas anläggande av ny korthållsbana för Livgre-

nadjärregementet i Linköping. Som motiv härför har från förvaltningens sida framhållits, att den nuvarande korthållsbanan, vilken vore av ganska ringa omfattning, ur säkerhetssynpunkt icke kunde begagnas för vissa skjutövningar, varför skjututbildningen vid regementet icke kunde bedrivas i den utsträckning, som vore önskvärd. Kostnaden för korthållsbanan har av fortifikationsförvaltningen beräknats till 48 500 kronor enligt nuvarande prisläge.

Investeringsutredningen har efter samråd med försvarsdepartementet funnit, att arbetet i fråga lämpligen bör medtagas i grovarbetsreserven med ett belopp av 48 500 kronor.

Ombyggnad av skjutbanorna C och D vid Gotlands infanteriregemente i Visby.

I 1945 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 2, s. 25 och 26) har föredragande departementschefen vid anmälan av frågan om anslag till en skolskjutningsbana för Gotlands artillerikår bland annat berört förhållandena vid Gotlands infanteriregementes skjutbanor.

Utöver vad i statsverkspropositionen anförts har arméns fortifikationsförvaltning meddelat, att länsstyrelsen i Gotlands län med hänsyn till belägenheten hos två av regementets banor utfärdat säkerhetsbestämmelser för möjliggörande av båttrafik och fiske inom det utanför skjutbanan belägna vattenområdet. Dessa bestämmelser hade under de senaste åren i allt högre grad medfört svårigheter för skjututbildningens bedrivande, i det att skjutningen på grund av båttrafik eller fiske ofta måst avbrytas eller inställas.

Efter samråd med försvarsdepartementet har investeringsutredningen i förslaget till grovarbetsreserv upptagit ett belopp av 130 000 kronor till ombyggnad av skjutbanorna C och D vid Gotlands infanteriregemente.

Skolskjutningsbana för Gotlands artillerikår på Tofta skjutfält.

Beträffande skolskjutningsbana för Gotlands artillerikår på Tofta skjutfält har föredragande departementschefen i årets statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 2, s. 26) vid anmälan av frågan om anordnande av en skolskjutningsbana i Visby för kåren anför, att såväl skolskjutningsbana i Tofta som vissa andra av fortifikationsförvaltningen föreslagna skjutbaneanläggningar lämpligen syntes kunna hänföras till investeringsreserven för nästa budgetår.

I sin petitaskrivelse den 31 augusti 1944 till Kungl. Maj:t har fortifikationsförvaltningen återgivit bland annat följande av chefen för Gotlands artillerikår i skrivelse till förvaltningen i ärendet anförda uppgifter.

Vid Blåhäll å Tofta skjutfält vore förlagd en division om stab (reducerad) och två batterier. Framdeles torde denna styrka i Blåhäll komma att minskas eller i sin helhet indragas under vinterhalvåret men bibehållas och eventuellt ökas under sommarhalvåret. För utförande av skolskjutningar med eldhandvapen hade Blåhällstyrkan ditintills begagnat sig av en längs havsstranden liggande provisorisk bana, vilken medgivit skjutning på högst 300 meters avstånd, och på vilken de lösa måltavlorna, högst 5 stycken, varit uppställda i anslutning till en befintlig ravin, vilken

fått tjänstgöra såsom skydd för markörerna. Vid varje markering hade således markörerna nödgats springa upp från sitt för övrigt ganska bristfälliga skydd, vilket i hög grad fördröjt skjutningarna. Att förhyra en vid Gnisvärd på ett avstånd av 6 kilometer från Blåhäll belägen, med 3 tavelställ försedd privat skjutbana hade på grund av lokala förhållanden icke låtit sig göra.

Verkställd rekognoscering hade givit vid handen, att på skjutfältet omkring 1 kilometer sydväst Blåhäll lämpligen kunde anordnas en skjutbana för eldhandvapen med plats för 10 tavelställ och med skottriktning mot havet samt medgivande skjutning på avstånd upp till 800 meter.

Härutöver har fortifikationsförvaltningen meddelat, att genom förvaltningens försorg verkställd utredning givit vid handen, att den vid Tofta skjutfält förlagda styrkan för skolskjutning disponerade allenast primitiva och ur säkerhetssynpunkt mindre lämpliga anordningar. Enligt vad fortifikationsförvaltningen meddelat hade chefen för armén tillstyrkt anordnande av skolskjutningsbana med åtta tavelställ på Tofta skjutfält.

Kostnaderna för företaget hava av fortifikationsförvaltningen beräknats till 34 000 kronor enligt nuvarande prisläge.

Då arbetet synes kunna utnyttjas för sysselsättning av icke fackutbildad arbetskraft, har investeringsutredningen med hänsyn till det ovan anförda i grovarbetsreserven för budgetåret 1945/46 upptagit ett belopp om 34 000 kronor för ifrågakvarande företag.

Skolskjutningsbana för Göta artilleriregemente på Tånga hed.

I promemoria till försvarsdepartementet har fortifikationsförvaltningen meddelat, att Göta artilleriregemente på Tånga hed för utförande av skolskjutningar för närvarande hade tillgång endast till en av en frivillig skytteförening ägd skjutbana. Denna bana, som för övrigt vore belägen långt bort från förläggningen, vore synnerligen bristfällig, varför det ur utbildningssynpunkt vore synnerligen angeläget, att ny skolskjutningsbana anlades på Tånga hed.

Kostnaderna för företaget hava av fortifikationsförvaltningen beräknats till 36 800 kronor vid nuvarande prisnivå.

Efter samråd med försvarsdepartementet och fortifikationsförvaltningen har utredningen för ifrågakvarande ändamål i grovarbetsreserven upptagit ett belopp om 36 800 kronor.

Skolskjutningsbana vid Hälsinge regemente.

I sin petitaskrivelse den 31 augusti 1944 har fortifikationsförvaltningen meddelat, att förvaltningen, sedan chefen för Hälsinge regemente anmält, att regementet vore i trängande behov av förbättrade och utökade skjutbanor, låtit verkställa utredning rörande regementets skjutbaneförhållanden. Av utredningen framgår, att regementet för närvarande disponerade dels en kronan tillhörig skjutbana med 24 tavelställ, dels ock enligt ett på 50 år slutet arrendekontrakt av den 5 november 1897 den så kallade Tolfforsbanan med 12 tavelställ. Dessutom bedreve regementet skolskjutning på Gävle stads fri-

villiga skarpskytteförening tillhöriga tre skjutbanor vid Rödningen med sammanlagt 36 tavelställ. Skjutbanorna vid Tolffors och Rödningen vore belägna på ca 3,5 kilometers avstånd från kasernerna, varför banornas utnyttjande medförde tidsödande förflyttningar.

För Tolfforsbanan utginge ett årligt arrende av 424 kronor. Då emellertid banan vore belägen på ur jordbrukssynpunkt värdefull mark, syntes vid arrendekontraktets utgång den 5 november 1947 förlängning av detsamma på oförändrade villkor icke kunna påräknas. Banan vore dessutom i starkt behov av ombyggnad. Kostnaderna härför hade av förvaltningen beräknats till 22 000 kronor.

Skarpskytteföreningens banor, för vilkas nyttjande erlades en ersättning av 10 kronor per dag och bana, kunde av säkerhetsskäl icke begagnas för skjutning med kulspruta och i viss utsträckning ej heller för skjutning med kulsprutegevär. Under tid, då skogsarbete påginge i närheten av banorna, kunde dessa överhuvudtaget icke användas. På grund av de för upplåtelsen stipulerade villkoren vore regementet skyldigt utföra förekommande större reparationer på banorna, vilka arbeten hittills visat sig bliva tämligen omfattande.

Företagen undersökning hade utvisat, att en ny skjutbana med 12 tavelställ kunde iordningsställas öster om regementets nuvarande skolskjutningsbana och i anslutning till denna.

Kostnaderna härför hade av fortifikationsförvaltningen beräknats till 55 000 kronor.

Chefen för armén, vilkens anvisningar i ärendet inhämtats, hade i skrivelse den 6 juli 1944 anmodat fortifikationsförvaltningen att vidtaga åtgärder för anläggande av ny skjutbana vid regementet enligt ovan angivna grunder.

Av utredningen syntes sålunda framgå, att av såväl utbildningstekniska som ekonomiska skäl en ny skolskjutningsbana med 12 tavelställ borde anläggas och i samband därmed regementets utnyttjande av Tolffors- och Rödningenbanorna upphöra.

I förslaget till grovarbetsreserv har investeringsutredningen därför efter samråd med försvarsdepartementet och fortifikationsförvaltningen för ifrågasatt arbeten upptagit ett belopp av 55 000 kronor.

Utbyggnad av kulsprutebanan vid Västernorrlands regemente.

I en promemoria av den 12 december 1944 till försvarsdepartementet har fortifikationsförvaltningen meddelat, att den nuvarande kulsprutebanan vid Västernorrlands regemente, som endast omfattade sex tavelställ, vore alltför liten, varför en utbyggnad av banan till nio tavelställ vore erforderlig. De nuvarande förhållandena hade gjort det nödvändigt att utföra skolskjutning med kulspruta i fältskjutningsterrängen. Den utbildning i skjutning, som härigenom kunde bibringas, måste anses vara av lägre standard, än den som kunde uppnås genom skjutning på kulsprutebana i ett tidigt utbildningsstadium.

En utbyggnad av kulsprutebanan från sex till nio tavelställ har av fortifikationsförvaltningen beräknats draga en kostnad av 38 400 kronor enligt nu rådande prisläge.

Efter samråd med försvarsdepartementet och fortifikationsförvaltningen har investeringsutredningen för ifrågavarande företag i förslaget till grovarbetsreserv upptagit ett belopp av 38 400 kronor.

Korthållsskjutbana vid Norrbottens artillerikår.

Beträffande korthållsskjutbana vid Norrbottens artillerikår har fortifikationsförvaltningen i sin petitaskrivelse anfört i huvudsak följande.

I skrivelse den 19 juni 1944 till arméns fortifikationsförvaltning hade kårchefen framhållit, att tillgången på skjutbanor i Boden vore sådan, att utbildningens krav för närvarande ej kunde tillgodoses. Skjutning med pjäs-karbin och skarp ammunition kunde för närvarande icke utföras på närmare håll än omkring 7 kilometer från kårens kasernetablissemment. Den tidsödande förflyttningen vore till stort men för utbildningsarbetet. Skjutning med kam-marammunition gäve icke godtagbart resultat.

Ljus- och väderleksförhållandena i Boden inverkade även högst avsevärt på utbildningsarbetet under vinterhalvåret. Genom anläggande av en kort-hållsbana med skjuthall skulle möjlighet skapas att vintertid bedriva en stor del av skjututbildningen oberoende av väderleks- och ljusförhållanden.

Vid av fortifikationsförvaltningens skjutbaneofficer verkställd utredning av ärendet hade framkommit, att kårens nuvarande, redan från början tämligen primitivt anordnade korthållsbana befunde sig i mycket bristfälligt skick. Med hänsyn härtill och då banan endast medgäve skjutning i riktning mot bebyggda områden, kunde densamma ur säkerhetssynpunkt icke godkännas för skjutning med skarp ammunition enligt gällande utbildningsbestämmelser. Erforderlig förbättring och utvidgning av banan kunde ej lämpligen komma i fråga på grund av dels terrängförhållanden, dels ock närheten till kårens ridbana.

Kostnaderna för företaget, avseende en bana av 20 meters bredd, hava av fortifikationsförvaltningen beräknats till 42 000 kronor enligt nu rådande prisläge.

Anslag till företaget har icke upptagits i 1945 års statsverksproposition.

Efter samråd med försvarsdepartementet och fortifikationsförvaltningen har investeringsutredningen för ifrågavarande företag upptagit ett belopp av 42 000 kronor i förslaget till grovarbetsreserv.

Brandstation vid Karlsborgs luftvärnsregemente.

I sin petitaskrivelse för budgetåret 1943/44 hemställde fortifikationsförvaltningen, bland annat, om medel för uppförande av brandstation i Karlsborg.

Fortifikationsförvaltningen framhöll därvid, att med hänsyn till önskvärdheten av en centralisering av brandmaterielen vid garnisonen i Karls-

borg föreläge ett stort behov av att brandstation med slangtorn uppfördes. Brandmateriel vore sålunda uppställd i en brandbod. Dessutom vore två bilar uppställda i ett förråd i närheten därav. Ett icke uppvärmt torn för torkning av slangar funnes på ytterligare ett tredje ställe. Då materiel för betydande värden funnes upplagd i Karlsborg och i anläggningar i s. k. Norra skogen, vore det med hänsyn till möjligheterna att nedbringa utryckningstiden vid eldsvådettillfällen synnerligen önskvärt, att förlägningsutrymme för första utryckningsomgången samt bostad för maskinist anordnades i brandstationen. Kostnaderna för uppförandet av byggnaden i fråga hade av förvaltningen beräknats till 200 000 kronor. Anslag för ändamålet har icke uppförts på riksstaten.

Fortifikationsförvaltningen har även anmält förevarande byggnadsföretag till investeringsutredningen att för en av förvaltningen omräknad kostnad av 108 000 kronor medtagas i investeringsreserven för budgetåret 1945/46. Från förvaltningens sida har sedermera under hand meddelats, att en i nödfall godtagbar brandstationsbyggnad syntes kunna uppföras i Karlsborg för en kostnad av 80 000 kronor enligt nuvarande prisnivå.

Fortifikationsförvaltningen har utöver det ovan anförda beträffande behovet av anläggningen meddelat, att då den brandmateriel, som avsetts bliva inrymd i byggnaden i fråga numera anskaffats, det för materielens bestånd vore nödvändigt att snarast uppföra brandstationen.

Efter samråd med försvarsdepartementet har investeringsutredningen i förslaget till allmän investeringsreserv upptagit ett belopp av 80 000 kronor för ifrågavarande ändamål.

Truppförbandssjukhus vid Bohusläns regemente.

Investeringsutredningen har under hand erfarit, att förslag till uppförande av truppförbandssjukhus vid Bohusläns regemente i Uddevalla är under utarbetande genom försorg av den av Kungl. Maj:t tillkallade sakkunnige för utredning rörande sjukhusfrågornas lösande vid vissa truppförband. Utredningen har vidare erfarit, att ifrågavarande sjukhusbygge, som ansetts vara mycket angeläget, preliminärt kostnadsberäknats till 430 000 kronor. Betänkande i ärendet, innehållande bland annat förslag att företaget snarast måtte komma till utförande, är enligt uppgift avsett att avgivas inom kort.

Efter samråd med försvarsdepartementet och arméns fortifikationsförvaltning har investeringsutredningen för ifrågavarande arbete upptagit 430 000 kronor i förslaget till allmän investeringsreserv.

c. Marinförvaltningens ämbetsområde.

Förslag till investeringsplan för marinförvaltningens ämbetsområde, innefattande en allmän investeringsreserv om 6 164 000 kronor jämte en grovarbetsreserv om 7 333 000 kronor, har sammanställts i *Bil. 8 c.* Motsvarande reserver enligt allmänna beredskapsstaten för innevarande budgetår uppgå till 4 037 000 respektive 6 045 000 kronor. I statsverkspropositionen för inne-

varande år (kapitalbudgeten: bil 2, punkten 4) hava å riksstaten för budgetåret 1945/46 äskats anslag till vissa byggnadsarbeten m. m. för marinen om 10 000 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Dessutom stå till marinförvaltningens förfogande vissa tidigare anvisade medel, varför hela investeringsplanen (ordinarie arbeten jämte allmän investeringsreserv) omfattar arbeten och anskaffningar för tillhopa 18 033 700 kronor.

Såsom i investeringsutredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12, s. 111) närmare angivits, har det normala byggnadsprogrammet för marinförvaltningens ämbetsområde under åren 1942—1947, med utgångspunkt från den för försvarets utbyggnad gällande femårsplanen, beräknats uppgå till i medeltal 9,6 milj. kronor per år, enligt prisläget den 1 juli 1941, vilket med nuvarande penningvärde beräknas motsvara ca 11 milj. kronor per år. Om investeringsplanen skulle omfatta två års investeringar enligt femårsplanen, skulle planen sålunda omfatta ca 22 milj. kronor per år. Av skäl, som angåvos i utredningens föregående betänkande, har emellertid planens omfattning för budgetåret 1944/45 begränsats till en sammanlagd kostnad av ca 16,7 milj. kronor.

Med skrivelse till investeringsutredningen den 30 augusti 1944 har marinförvaltningen översänt uppgifter angående samtliga de företag, till vilka ämbetsverket i skrivelser till Kungl. Maj:t hemställt om anvisande av medel på ordinarie stat för budgetåret 1945/46. Förvaltningen har samtidigt meddelat att — under förutsättning att samtliga i dess petita begärda medel, uppgående till totalt ca 22,6 milj. kronor enligt prisläget den 1 juli 1944 inklusive administrationskostnader, komme att ställas till förfogande för de föreslagna arbetenas utförande — det under nästkommande budgetår icke vore möjligt att med den tillgängliga organisationen utföra ytterligare arbeten. Därest emellertid medel komme att av Kungl. Maj:t äskas endast för vissa av de arbetsobjekt, som av förvaltningen föreslagits, borde de övriga arbetena medtagas i investeringsreserven för budgetåret 1945/46. Enär medelsäskandena i 1945 års statsverksproposition icke innefatta hela det av marinförvaltningen föreslagna investeringsprogrammet finnas alltså enligt förvaltningens uppfattning vissa möjligheter att upptaga byggnads- och anläggningsarbeten jämväl i en investeringsreserv.

Vissa av de av förvaltningen föreslagna, i statsverkspropositionen ej medtagna företagen ingå i det för försvarets utbyggnad fastställda byggnadsprogrammet, medan andra företag icke rymmas därinom. En stor del av företagen utanför femårsplanens ram äro väl lämpade att utnyttjas för beredande av arbetstillfällen för icke fackutbildad arbetskraft och äro dessutom föga materialkrävande i förhållande till sin storlek. Från försvarsdepartementets sida har under hand framhållits, att vissa av de av marinförvaltningen angivna företagen finge betraktas såsom ur försvarets synpunkt betydelsefulla men att utförandet av desamma vore möjligt att fördela över en längre tidrymd, såvida det icke av arbetsmarknadspolitiska skäl befundes angeläget att utföra dem tidigare. Dylika arbeten hava i den mån de äro lämpliga samsättningsobjekt för ovan arbetskraft av investeringsutredningen hänförs

till grovarbetsreserven. Övriga ifrågakommande arbeten av tillräcklig angelägenhetsgrad hava medtagits i förslaget till allmän investeringsreserv. Samråd har i fråga om urvalet av investeringsobjekt ägt rum med försvarsdepartementet.

I fråga om behovet av de i allmänna investeringsreserven och grovarbetsreserven föreslagna företagen har marinförvaltningen i skilda skrivelser till Kungl. Maj:t lämnat detaljmotiveringar, vilka investeringsutredningen i det följande i korthet återger. Beträffande vissa av företagen får utredningen dock framhålla, att de äro av sådan karaktär, att någon närmare redogörelse för desamma icke ansetts böra lämnas här.

Simhall vid sjökrigsskolan på Näsby.

Beträffande anordnandet av simhall i anslutning till befintlig idrottsbyggnad på Näsby har marinförvaltningen bland annat anfört följande:

Det är allmänt erkänt, att simkunnighet och färdighet i livräddning m. m. äro egenskaper, som i största utsträckning borde besittas av gemene man. Att de äro erforderliga i särskilt hög grad hos dem, som hava sin verksamhet på sjön, är uppenbart. Under marina övningar eller uppdrag ställes den aktiva personalen ofta nog inför uppgifter, som ställa mycket stora krav på dylika färdigheter. Det framstår därvid såsom ett nära nog oeftergivligt krav, att den utbildningsanstalt, som har att svara för skolningen av våra marinofficerare, även borde kunna meddela förstklassig undervisning i detta avseende. Från denna anstalt utgå de män, som skola bära ansvaret för utbildningen av marinens manskap. De böra därför vara fullt utlärdade instruktörer i bland annat simning, livräddning och andra arbeten i vatten (mindesarmering, hängning av torpeder etc.). Kravet på en simhallsbyggnad är sålunda synnerligen väl motiverat. Befintliga anläggningar i trakten äro dels icke lämpade för ändamålet, dels belägna på sådant avstånd, att de icke ekonomiskt kunna utnyttjas.

Kostnaderna för anläggningen hava av marinförvaltningen beräknats till 253 000 kronor enligt nu rådande prisnivå. Företaget föreslås av investeringsutredningen att intagas i den allmänna investeringsreserven för budgetåret 1945/46.

Förlängning av Gustavsviks torrdocka.

I de å allmän beredskapstat II och III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 55—56) uppförda anslagen av 225 milj. kronor till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. har för förlängning av Gustavsviks torrdocka inräknats ett belopp av 1 630 000 kronor. Beträffande ifrågavarande företag hänvisar utredningen till vad härutinnan anförts i proposition 1944: 281 (bil. 10, punkten 2, s. 176). Företaget har jämväl för budgetåret 1945/46 medtagits i grovarbetsreserven.

Avloppsledning på Galärvarvet.

Marinförvaltningen har hemställt om anvisande av medel för budgetåret 1945/46 för anläggande av emscherbrunn för avlopp vid färjläget på Galärvarvet med hänsyn till att nuvarande emscherbrunn icke vore tillräcklig.

Från marinförvaltningens sida har vidare under hand meddelats, att Stockholms stads gatukontor begärt medel för anläggande av anslutningsledningar från vissa delar av södra Djurgården till stadens avskärande avloppsledningar. Så snart avloppsledning genom stadens försorg framdragits till tomtgränsen vid Galärvarvet, måste, enligt vad hälsovårdsnämnden meddelat förvaltningen, anslutning av varvets avloppsnät ske till denna ledning. Den tidigare planerade emscherbrunnen vid färjläget syntes därför enligt marinförvaltningens mening icke böra komma till utförande. I stället borde anslutningsledning till stadens avloppsledning utföras.

Kostnaderna för sålunda erforderliga avloppsledningar å Galärvarvet hava av marinförvaltningen preliminärt beräknats till 104 000 kronor enligt 1944 års prisnivå. Företaget har av investeringsutredningen upptagits i förslaget till allmän investeringsreserv.

Ombyggnad och modernisering av tjänstebostäder vid Vaxholms kustartilleriregemente.

För ombyggnad och modernisering av tjänstebostäder vid Vaxholms kustartilleriregemente har ett belopp av 580 000 kronor beräknats å allmän beredskapstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 177). Utredningen hänvisar till den i dess föregående betänkande (SOU 1944: 12 s. 113) lämnade redogörelsen för ifrågavarande företag. Härutöver har marinförvaltningen bland annat meddelat, att bostadsförhållandena på platsen för officerare och underofficerare vore synnerligen otillfredsställande, vilket vid flera tillfällen påtalats. Ett flertal officersfamiljer kunde för närvarande icke erhålla bostad på förläggningsorten utan måste bo i Stockholm. Ett icke ringa antal officerare saknade fast bostad. Läget förvärrades alltmera, ju längre tiden fortskred utan åtgärd för avhjälpande av bostadsbristen. Jämväl vad underofficerarna beträffade vore läget svårt. Bostadsanskaffningsnämnden hade som sin mening ansett, att ytterligare ombyggnadsarbeten måste genomföras för att täcka den rådande bristen på bostäder.

Företaget har av investeringsutredningen upptagits i förslaget till allmän investeringsreserv.

Ytterligare iståndsättningsarbeten vid f. d. I 2 V:s kasernetablissemment på Rindö.

Beträffande ytterligare iståndsättningsarbeten vid f. d. I 2 V:s kasernetablissemment på Rindö har marinförvaltningen inledningsvis erinrat om att ifrågavarande kasernetablissemment vid genomförandet av den nya härordningen överlåtit till marinen. Under flera år hade underhållet å byggnaderna varit eftersatt, men sedermera hade medel för deras iståndsättning i flera omgångar anvisats. Emellertid återstode ännu omfattande iståndsättningsarbeten, och marinledningen ansåge det vara nödvändigt att dessa iståndsättningsarbeten snarast igångsattes, för att byggnadernas allmänna standard skulle kunna fylla gängse fordringar. Sålunda behövde å kasernerna III och IV samt å västra matsalsbyggnaden och marketenteriet utföras iståndsätt-

ningsarbeten till en sammanlagd kostnad av 174 000 kronor enligt 1941 års prisnivå. Vidare borde barackerna 42, 43 och 44 renoveras och ombyggas genom uppdelning i logement, inredning av expeditionslokaler m. m. till en sammanlagd kostnad av 122 000 kronor.

Marinförvaltningen har hemställt, att under budgetåret 1945/46 måtte utföras arbeten intill en kostnad av 100 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Anslag för ändamålet har icke föreslagits i 1945 års statsverksproposition.

För ifrågavarande arbeten har investeringsutredningen i förslaget till allmän investeringsreserv räknat med ett efter nuvarande prisnivå omräknat belopp av 114 000 kronor.

Renovering av tvättrum i kasern I och II på Oscar-Fredriksborg.

Marinförvaltningen har framhållit, att de nuvarande tvättrummen i kasernerna I och II på Oscar-Fredriksborg vore ur hygienisk synpunkt bristfälliga, vilket förhållande även påtalats av vederbörande läkare. Det vore därför synnerligen önskvärt, att ifrågavarande tvättrum snarast bleve renoverade. Enligt vad marinförvaltningen meddelat hava tidigare nya tvättrum inretts i kasernerna III och IV.

Kostnaderna för arbetena hava av marinförvaltningen beräknats till 19 000 kronor enligt nuvarande prisläge. Investeringsutredningen har upptagit företaget i den allmänna investeringsreserven.

Komplettering av förlägningsbyggnader och baracker, uppförande av ny kasern samt uppförande av splittersäkert kabelförråd för Gotlands kustartilleriförsvar och Gotlands kustartillerikår.

Å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 178—179) har ett sammanlagt belopp av 730 000 kronor beräknats för komplettering av förlägningsbyggnader och baracker samt uppförande av ny kasern, splittersäkert kabelförråd och beklädnads- och persedelförråd jämte vissa vägarbeten för Gotlands kustartilleriförsvar och Gotlands kustartillerikår. I 1945 års statsverksproposition har för ett av dessa företag, nämligen beklädnads- och persedelförråd, föreslagits anslag å riksstaten för budgetåret 1945/46. Av förenämnda företag hava i anslutning härtill i förslaget till allmän investeringsreserv för budgetåret 1945/46 arbeten medtagits avseende komplettering av förlägningsbyggnader och baracker, uppförande av nya kasern, uppförande av splittersäkert kabelförråd samt planering av vägar till en sammanlagd kostnad av 635 000 kronor.

I övrigt hänvisas till vad i nyssnämnda proposition samt i utredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12, s. 113) anförts beträffande ifrågavarande företag.

Idrottshall på Stumholmen i Karlskrona.

För idrottshall på Stumholmen i Karlskrona har ett belopp av 560 000 kronor beräknats å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (pro-

position 1944: 281, s. 179—181). Utöver vad i utredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12, s. 114) och i nyssnämnda proposition anförts beträffande ifrågavarande företag har marinförvaltningen bland annat anført, att i Karlskrona, där vintrarna sällan kunde utnyttjas för härdande vinteridrott, föreläge stora svårigheter att använda gymnastiklokalerna både för gymnastik och för sport och idrott. Detta gällde särskilt under vinterhalvåret, då de militära utbildningsskolorna påginge och kasernerna vore överbelagda med personal. Gymnastiklokalerna vore icke tillräckliga för att varje gymnastikavdelning skulle kunna få en timmes gymnastik om dagen under övningstid. Sålunda hade under övningsåret 1943/44 uppstått en brist på 56 övningstimmar i veckan för gymnastik. Under fredstid bleve behovet av en idrottshall ännu större om, såsom varit fallet före den förstärkta beredskapen, större enheter ur kustflottan bleve förlagda till Karlskrona. Särskilt för fartygsbesättningarna vore kroppsövningar av stor betydelse. Fritidsproblemet vore synnerligen svårt att ordna i Karlskrona, och en sporthall på Stumholmen skulle därför även bliva av värde genom att erbjuda manskapet möjlighet till förströelse.

Företaget har av utredningen jämväl för nästa budgetår medtagits i förslaget till allmän investeringsreserv.

Verkstadsskola i Karlskrona.

I proposition 1944: 175 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att anvisa ett anslag till uppförande av verkstadsskola i Karlskrona för en beräknad kostnad av 235 000 kronor. Emellertid beslöt riksdagen, att förnyad utredning skulle verkställas rörande lämpligaste sättet att tillgodose lokalbehovet för skolan. Marinförvaltningen har nu meddelat, att ämbetsverket efter samråd med ett flertal berörda myndigheter verkställt den anbefallda utredningen, samt hemställt, att medel för skolans uppförande under budgetåret 1945/46 måtte ställas till förvaltningens förfogande.

Kostnaderna för företaget hava med ledning av det nya förslaget av marinförvaltningen beräknats till 435 000 kronor enligt nuvarande prisnivå. Investeringsutredningen hänvisar till vad i proposition 1944: 175 anförts beträffande behovet av byggnad för ifrågavarande ändamål. Företaget har av investeringsutredningen upptagits i förslaget till allmän investeringsreserv.

Båthamn för flottans sjömansskola i Karlskrona.

Till utförande av båthamn för flottans sjömansskola har ett belopp av 200 000 kronor beräknats å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 181). Utöver vad i nämnda proposition anförts har marinförvaltningen meddelat, att det vid numera företagen omarbetning av det föreliggande båthamnsförslaget visat sig fördelaktigt att i stället för tidigare föreslagen pontonbrygga anordna fast brygga i ett något nordligare läge än vad tidigare avsetts. Härigenom skulle förtöjningsplatser för större fartyg (jagare och dylik) kunna erhålla på bryggans utsida, under det att sjömansskolans småbåtar skulle erhålla skyddade platser å bryggans insida.

De krav på ytterligare förtöjningsplatser inom örlogsvarvet, som uppkommit i samband med ökningen av flottans fartygsbestånd, skulle genom denna åtgärd i viss utsträckning kunna minskas. Den fasta bryggan har av marinförvaltningen föreslagits bli utförd med en total längd av ca 130 meter samt med en bredd av ca 6 meter. Överbyggnaden vore avsedd att utföras i betong med grundläggning på träkistor.

Kostnaderna för företaget hava av förvaltningen beräknats till ett belopp av 200 000 kronor enligt nuvarande prisläge, d. v. s. samma belopp som för motsvarande företag upptagits på årets beredskapsstat. Båthamnen enligt det nya förslaget har av investeringsutredningen upptagits i förslaget till grovarbetsreserv för budgetåret 1945/46.

Broförbindelse till Lindholmen i Karlskrona.

För iståndsättande av broförbindelsen Högvakten-Laget-Lindholmen inom Karlskrona örlogsvarv har ett belopp av 300 000 kronor beräknats å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 182—183). Utredningen hänvisar till vad i propositionen anförts angående ifrågavarande företag. Broförbindelsen har av investeringsutredningen medtagits i förslaget till allmän investeringsreserv för budgetåret 1945/46.

Stensättning av vissa huvudvägar inom Karlskrona örlogsvarv.

För stensättning av vissa huvudvägar inom Karlskrona örlogsvarv har ett belopp av 135 000 kronor beräknats å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 184). Utredningen hänvisar till den i dess föregående betänkande (SOU 1944: 12, s. 114) lämnade redogörelsen för ifrågavarande företag. Stensättningsarbetena hava av investeringsutredningen medtagits i förslaget till allmän investeringsreserv för budgetåret 1945/46.

Gymnastik- och exercisbyggnad samt bastubad vid Göteborgs örlogsstation.

För gymnastik- och exercisbyggnad samt bastubad vid Göteborgs örlogsstation har ett belopp av 335 000 kronor beräknats å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 185). Utredningen hänvisar till den i dess föregående betänkande (SOU 1944: 12, s. 114) lämnade redogörelse för ifrågavarande företag. Utöver vad tidigare anförts har marinförvaltningen hänvisat till att sjöförsvarets utbildningskommission i sitt betänkande (SOU 1943: 44) uttalat, att behovet av gymnastikbyggnad å platsen vore mycket stort. Kostnaden för företaget, 335 000 kronor, har av investeringsutredningen upptagits i förslaget till allmän investeringsreserv för budgetåret 1945/46.

Gymnastikbyggnad vid Älvsborgs kustartilleriregemente.

Marinförvaltningen har beträffande gymnastikbyggnad vid Älvsborgs kustartilleriregemente meddelat, att ämbetsverket hade för avsikt att snarast

till Kungl. Maj:t inkomma med framställning om medel för utförande av ifrågavarande byggnad. Förvaltningen har hänvisat till vad föredragande departementschefen i proposition 1943:222 (s. 172) anfört i denna fråga, samt därutöver meddelat, att sjöförsvarets utbildningskommission i sitt betänkande (SOU 1943: 44), uttalat, att behovet av denna gymnastikbyggnad vore mycket stort. Företaget har av investeringsutredningen efter samråd med försvarsdepartementet medtagits i förslaget till allmän investeringsreserv med en kostnad av 380 000 kronor.

d. Flygförvaltningens ämbetsområde.

Förslag till investeringsplan för flygförvaltningens ämbetsområde för budgetåret 1945/46, innefattade en allmän investeringsreserv om 17 045 000 kronor jämte en grovarbetsreserv om 21 602 000 kronor, har sammanställts i bil. 8 d. Motsvarande reserver enligt allmänna beredskapsstaten för innevarande budgetår uppgå till 4 946 000 respektive 26 732 000 kronor. I statsverkspropositionen för innevarande år (kapitalbudgeten: bil. 2, punkten 6) hava å riksstaten för budgetåret 1945/46 äskats anslag till vissa byggnadsarbeten m. m. för flygvapnet å 34 000 000 kronor, varför hela investeringsplanen (ordinarie arbeten jämte investeringsreserven) omfattar arbeten och anskaffningar för tillhoppa 51 311 000 kronor.

Såsom i utredningens föregående betänkande närmare angivits, skulle byggnadsprogrammet för flygförvaltningens ämbetsområde enligt femårsplanen omfatta ca 30,6 milj. kronor per år enligt prisläget den 1 juli 1941, vilket med nuvarande penningvärde skulle motsvara ca 36 milj. kronor. En investeringsplan inrymmande dubbla detta investeringsbelopp skulle alltså uppgå till ca 72 milj. kronor.

Enligt vad föredragande departementschefen anfört i 1945 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 2, punkten 6, s. 90) hava de med 1942 års försvarsbeslut sammanhängande byggnadsarbetena för flygvapnets del numera fortskridit så långt, att vid fyra förband etablissemanten äro i det närmaste färdigställda och att arbetena med uppförande av vissa centralförråd äro avslutade. Vidare äro två andra förbands etablissemant ävensom centrala flygverkstaden i Arboga under uppförande och delvis tagna i bruk. Slutligen äro vid ytterligare två förband etablissemanten under uppförande, varjämte av försvarsbeslutet föranledda flygfältsarbeten och markförvärv äro i huvudsak genomförda. Enär sålunda det genom 1942 års försvarsbeslut fastställda byggnadsprogrammet numera till stora delar blivit genomfört, har flygförvaltningens ordinarie arbetsprogram i avsevärd grad minskats i omfattning och beräknas för budgetåret 1945/46 uppgå till ca 34 milj. kronor mot ca 72 milj. kronor innevarande budgetår. Från flygförvaltningens sida har emellertid under hand framhållits, att trots att de i den s. k. femårsplanen ingående arbetena numera till stor del utförts, härutöver dock i betydande utsträckning kvarstode sådana arbeten, som icke kunnat rymmas inom femårsplanens ram men som enligt flygförvaltningens mening antingen vore

angelägna för möjliggörande av ett effektivt bedrivande av utbildningen eller — i fråga om vissa flygfältsarbeten — visat sig erforderliga på grund av flygteknikens snabba utveckling under det pågående kriget. I anslutning härtill har investeringsutredningen efter samråd med försvarsdepartementet och flygförvaltningen funnit skäl föreligga att i förslaget till allmän investeringsreserv upptaga arbeten i sådan utsträckning, att investeringsplanen skulle erhålla en omfattning av ca 51 milj. kronor, exklusive arbeten för ca 21 milj. kronor, som föreslagits ingå i den särskilda grovarbetsreserven.

Enligt vad från flygförvaltningens sida meddelats har förvaltningen numera möjlighet att, därest så skulle befinnas önskvärt, genomföra ett årsprogram om 100 à 110 milj. kronor, varav på planeringsbyrån inom flygförvaltningens byggnadsavdelning skulle falla ca 70 milj. och på flygfältsbyrån 30 à 40 milj. kronor.

För planeringsbyrån synes enligt tillgängliga uppgifter det ordinarie byggnadsprogrammet för budgetåret 1945/46 komma att uppgå till ca 29 milj. kronor, varför möjlighet finnes att, därest så skulle anses lämpligt, i avsevärd grad öka byggnadsverksamheten under denna byrå. Bland de av flygförvaltningen anmälda till planeringsbyråns verksamhetsområde hörande företagen hava emellertid relativt få varit av sådan art, att de ansetts böra medtagas i den allmänna investeringsreserven eller grovarbetsreserven.

Beträffande flygfältsbyråns ordinarie program för budgetåret 1945/46 har framgått, att detta synes komma att omfatta arbeten för endast ca 5 milj. kronor, varför möjlighet här föreläge att, därest det skulle visa sig lämpligt, i investeringsplanen medtaga flygfältsarbeten för ett relativt stort belopp att ingå antingen i den allmänna investeringsreserven eller i grovarbetsreserven.

Bland de av flygförvaltningen såsom lämpliga investeringsobjekt föreslagna företagen utgöres det stora flertalet av sådana företag, som icke rymmas inom ramen för försvarets femårsplan. Investeringsutredningen har beträffande dessa arbeten ansett sig icke böra söka ingå på någon angelägenhetsprövning. Utredningen har emellertid samrått med försvarsdepartementet och flygförvaltningen och rättat sitt ställningstagande därefter. De förevarande företagen utgöras beträffande planeringsbyråns arbeten av husbyggnader och vissa smärre anläggningsarbeten, medan flygfältsbyråns företag bestå av flygfältsarbeten — i huvudsak utvidgning av flygfält samt permanentbeläggning av rullbanor.

Såsom tidigare i annat sammanhang framhållits, framstå husbyggnadsarbeten ur sysselsättningsynpunkt vid en kris i regel icke såsom särskilt eftersträfvansvärda sysselsättningsobjekt, enär byggnadsindustrien för att avhjälpa den rådande bostadsbristen kan väntas, utan något tillskott av statliga husbyggadsföretag, erhålla god sysselsättning under de närmaste åren, därest materialbrist icke skulle lägga hinder i vägen för byggnadsverksamheten. Med hänsyn till de principiella synpunkter på husbyggnadsarbetena i investeringsplanen, som i andra sammanhang framförts, synes det dock vara av värde att i vissa arbetslöshetssituationer äga tillgång till en färdigplanerad och över hela landet fördelad reserv av statliga husbyggnadsföretag. Fördenskull har

det även beträffande flygförvaltningens verksamhetsområde ansetts lämpligt att i förslaget till allmän investeringsreserv medtaga husbyggnader i viss utsträckning.

Liksom för budgetåret 1944/45 hava för budgetåret 1945/46 av flygförvaltningen i relativt stor omfattning anmälts företag avseende permanentbeläggning på rullbanor. Med hänsyn till att dylika arbeten fordra tillgång till importerade materialier beträffande vilka förutsågos betydande importsvårigheter för budgetåret 1944/45, hava för detta budgetår inga dylika arbeten medtagits i investeringsplanen. Då det med hänsyn till det pågående krigets utveckling icke kan anses uteslutet, att import av asfalt eller av råmaterial för asfaltframställning i viss utsträckning skall kunna komma i gång under nästkommande budgetår, har investeringsutredningen, med hänsyn till att vissa av de till utredningen anmälda beläggningsarbetena av flygförvaltningen angivits såsom synnerligen angelägna, funnit skäl att i begränsad utsträckning medtaga dylika arbeten i förslaget till allmän investeringsreserv för budgetåret 1945/46. De av flygförvaltningen utöver husbyggnader och beläggningsarbeten föreslagna investeringsobjekten utgöras huvudsakligen av föga materialkrävande arbeten, för vilkas utförande i stor utsträckning kan anlitas icke fackutbildad arbetskraft.

Från försvarsdepartementets sida har under hand meddelats, att de företag, som avse utvidgning av flygfält och permanentbeläggning av rullbanor, bedömdes såsom på längre sikt nödvändiga arbeten, vilka kunde aktualiseras under de närmaste åren men vilka dock vore möjliga att fördela på en längre tidrymd. Därest så befunnnes lämpligt ur investeringsutredningens synpunkt, borde företagen alltefter sin art kunna medtagas i den allmänna investeringsreserven eller i grovarbetsreserven för budgetåret 1945/46. Vad angår de övriga företagen, har en del av dessa ansetts äga sådan betydelse för försvaret, att skäl funnits tala för att även dessa vid behov skulle kunna komma till utförande under en arbetsmarknadskris.

Med stöd av vad sålunda framkommit efter samråd med försvarsdepartementet och med flygförvaltningen har investeringsutredningen funnit skäl föreligga för att vissa av de av flygförvaltningen angivna företagen redan nu bliva föremål för detaljplanering även om de icke rymmas inom femårsplanens ram. Investeringsutredningen har också medtagit dessa företag i förslaget till investeringsplan, varvid de mest angelägna, d. v. s. vissa permanentbeläggningar och därmed sammanhängande fältutvidgningar, medtagits i den allmänna investeringsreserven, medan övriga företag förts till grovarbetsreserven.

Beträffande angelägenheten av de i allmänna investeringsreserven respektive grovarbetsreserven upptagna nytillkomna investeringsobjekten har flygförvaltningen förebragt motiveringar, vilka i den mån det ansetts lämpligt med hänsyn till arbetenas natur återgivas i det följande.

Musikbyggnader.

Flygförvaltningen har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 augusti 1944 under återopande av vad ämbetsverket i tidigare skrivelse till Kungl. Maj:t här-

utinnan anført, bland annat föreslagit, att musikbyggnader måtte komma till utförande under budgetåret 1945/46 vid Västmanlands, Södermanlands, Bråvalla och Blekinge flygflottiljer, samt hemställt att medel för ändamålet måtte beräknas under sagda budgetår. Kostnaderna hade av ämbetsverket beräknats till 40 000 kronor per musikbyggnad enligt prisläget den 1 juli 1941, vilket omräknat till nuvarande prisläge inklusive administrationskostnader motsvarar 49 000 kronor per byggnad. Anslag för ändamålet har emellertid icke upptagits i 1945 års statsverksproposition.

Utöver vad flygförvaltningen i sin tidigare skrivelse till Kungl. Maj:t anført i ämnet, vilket i huvudsak finnes återgivet i 1944 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 2, s. 95), ville styrelsen nu framhålla, att erfarenheterna vid flottiljerna sedan nämnda förslag avgivits ytterligare stärkt de motiveringar, som då framlagts.

Efter samråd med försvarsdepartementet och flygförvaltningen har investeringsutredningen funnit, att de förevarande musikbyggnaderna vid behov böra kunna utnyttjas såsom sysselsättningsobjekt för friställd arbetskraft, varför utredningen medtagit desamma i förslaget till allmän investeringsreserv med 49 000 kronor per byggnad eller sammanlagt 196 000 kronor.

Gymnastikbyggnader.

För gymnastikbyggnader vid Västmanlands, Östgöta, Jämtlands, Svea, Hallands, Hälsinge och Blekinge flygflottiljer samt vid krigsflygskolan på Ljungbyhed har ett belopp av tillhoppa 2 300 000 kronor upptagits å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 189 och 190). Utredningen hänvisar förutom till vad i nämnda proposition anförts även till den i utredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12, s. 117—118) lämnade redogörelsen för ifrågavarande företag.

För budgetåret 1945/46 har flygförvaltningen äskat medel för uppförande av gymnastikbyggnad med bastuavdelning vid var och en av Västmanlands flygflottilj, Skånska flygflottiljen, Hallands, Hälsinge och Blekinge flygflottiljer ävensom vid Södertörns flygflottilj samt enbart gymnastikbyggnader vid Östgöta, Jämtlands och Svea flygflottiljer jämte krigsflygskolan på Ljungbyhed. Några anslag för ifrågavarande ändamål hava emellertid icke upptagits i 1945 års statsverksproposition.

Dessutom har flygförvaltningen till investeringsutredningen såsom lämpliga investeringsobjekt vid en arbetsmarknadskris anmält gymnastikbyggnader med bastuavdelning vid Skånska flygflottiljen och Södertörns flygflottilj. Kostnaderna härför hava av ämbetsverket enligt nuvarande prisläge beräknats till 258 000 respektive 394 000 kronor.

I sin framställning angående medel för gymnastikbyggnader jämte bastu har flygförvaltningen hänvisat till vad den i tidigare framställning till Kungl. Maj:t anført i denna fråga, vilket i huvudsak återfinnes i 1944 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 2, s. 95). Utöver det tidigare anförda ville flygförvaltningen nu framhålla, att den senaste flygmedicinska forskningen givit vid handen, att de påfrestningar, som organismen utsattes för under luftstrid, vida överträffade tidigare uppfattningar härom. Dessa påfrest-

ningar komme oavbrutet att ökas, så länge flygplanens prestanda stege. För att överhuvud taget kunna motstå dessa påkänningar utan plötslig kollaps eller bestående men för organismen, fordrades, att personalen förutom förstklassig fysik besatte den bästa tänkbara kondition. Enär flygningen i och för sig icke innebure någon som helst motion, vore det, framhåller flygförvaltningen, nödvändigt, att personalen vid sidan om flygtjänsten oavlåtligt och allsidigt tränade sin fysik. Såväl gymnastikbyggnader som även idrottsplatser vore därför ofrånkomliga anläggningar vid varje flygflottilj eller motsvarande förband.

Beträffande bastubad anförde ämbetsverket samtidigt, att även detta — om än icke i motsvarande grad — syntes befordra den allmänna konditionen. Därutöver syntes det ur hygienisk synpunkt vara av stort värde, att personalen regelbundet bereddtes tillfälle till bad. Om bastuanläggningarna icke bleve uppförda måste personalen transporteras i de flesta fall lång sträcka till närmaste badinrättning, vilket bland annat medförde avsevärda kostnader.

I anslutning till det ovan anförda har investeringsutredningen efter samråd med försvarsdepartementet upptagit föreslagna gymnastikbyggnader vid Västmanlands, Östgöta, Jämtlands och Svea flygflottiljer, Skånska flygflottnats för i grovarbetsreserven medtagna anläggningar för idrottsplatser vid krigsflygskolan på Ljungbyhed i förslaget till allmän investeringsreserv för budgetåret 1945/46 till ett sammanlagt belopp av 2 856 000 kronor.

Idrottsplatser.

Av de å allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45 uppförda anslagen av 225 000 000 kronor till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (proposition 1944: 281, s. 55—56) har ett belopp av 395 000 kronor beräknats för i grovarbetsreserven medtagna anläggningar för idrottsplatser vid Västmanlands flygflottilj, Skånska flygflottiljen, Hallands, Hälsinge och Blekinge flygflottiljer samt vid flygvapnets underofficers-, signal- och tekniska skolor i Västerås (proposition 1944: 281, s. 190). I sin petitaskrivelse till Kungl. Maj:t den 31 augusti 1944 har flygförvaltningen hemställt, att medel måtte för nästa budgetår beräknas å riksstat för anläggande av idrottsplatser vid ovannämnda fem flygflottiljer samt vid Södertörns flygflottilj. Kostnaderna för de olika idrottsplatserna hade av flygförvaltningen beräknats till 60 000 kronor för var och en utom för idrottsplatsen vid Södertörns flygflottilj, för vilken kostnaden beräknats till 70 000 kronor, allt enligt prisläget den 1 juli 1941, vilket med hänsyn till numera inträffade prisstegringar inklusive administrationskostnader motsvarade 70 000 respektive 86 000 kronor. I sin nyssnämnda skrivelse den 31 augusti 1944 hänvisar flygförvaltningen till vad den tidigare anført i ämnet. Detta finnes i huvudsak återgivet i 1944 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 2, s. 96). Anslag för idrottsplatser vid flygvapnets förband hava icke upptagits i statsverkspropositionen för innevarande år.

Efter samråd med försvarsdepartementet och flygförvaltningen har investeringsutredningen, med hänsyn till att för ifrågakvarande slag av arbeten,

vilka icke äro materialkrävande, kan anlitas arbetskraft utan särskild yrkesutbildning, funnit desamma lämpliga att utnyttjas som sysselsättningsobjekt vid en arbetsmarknadskris. Utredningen har därför för ifrågavarande ändamål i förslaget till grovarbetsreserv upptagit anläggningar för ett sammanlagt belopp av 482 000 kronor.

Simbassänger.

I skrivelse till investeringsutredningen den 16 oktober 1944 har flygförvaltningen såsom lämpliga investeringsobjekt vid en arbetsmarknadskris föreslagit anläggande av simbassänger vid Jämtlands, Svea, Göta, Södermanlands, Kalmar, Bråvalla, Hälsinge, Blekinge och Södertörns flygflottiljer samt vid Norrbottens flygbaskår. Kostnaderna för dessa företag hade av förvaltningen beräknats till 80 000 kronor per anläggning enligt nuvarande prisläge.

Beträffande simbassänger vid Jämtlands, Svea och Göta flygflottiljer meddelade flygförvaltningen, att för ifrågavarande ändamål tidigare anvisats sammanlagt 120 000 kronor (proposition 1941: 338), motsvarande halva totalkostnaden för dessa tre företag. De anvisade medlen hade ännu icke utnyttjats.

Flygförvaltningen har i övrigt beträffande simbassänger anfört, att desamma vore avsedda att utföras av betong med en storlek av 25×12 meter och förses med reningsanläggning och trampoliner.

Angående behovet av anläggningarna ville flygförvaltningen framhålla, att simbassänger ur sportslig och rekreationssynpunkt vore mycket värdefulla för de från simbad i allmänhet avlägset belägna flygflottiljerna. Emellertid hade förslaget en allvarligare bakgrund. Flygplan hade under flygning över öppen sjö eller skärgård blivit borta med man och allt. Det vore därför ett krav, som icke kunde i längden avvisas, att den flygande personalen beredes tillfälle till simträning och livräddningsövningar.

Med hänsyn till vad flygförvaltningen sålunda anfört och då arbetena ur de synpunkter, som investeringsutredningen har att företråda, synas kunna utnyttjas som sysselsättningsobjekt vid en arbetsmarknadskris, har utredningen efter samråd med försvarsdepartementet och flygförvaltningen i förslaget till grovarbetsreserv för budgetåret 1945/46 upptagit ett belopp av sammanlagt 800 000 kronor till simbassänger vid vissa av flygvapnets förband. Av detta belopp finnas dock, såsom tidigare framhållits, 120 000 kronor redan anvisade å ordinarie stat.

Vissa flygfältsarbeten.

Av de å allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45 uppförda anslagen av 225 000 000 kronor till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (proposition 1944: 281, s. 55—56) har ett belopp av 24 000 000 kronor beräknats under vissa förutsättningar kunna disponeras för vissa i grovarbetsreserven upptagna flygfältsarbeten (proposition 1944: 281, s. 192).

I skrivelse till investeringsutredningen den 16 oktober 1944 med uppgifter angående lämpliga investeringsobjekt för budgetåret 1945/46 har flyg-

förvaltningen i vad angår flygfältsarbeten meddelat, att efter ingående beredning i flygstaben ett reviderat och utökat program för flygfältsarbeten m. m. numera hade upprättats, vilket föresloges dels få ersätta det program, som framlagts i propositionen 1944: 281, dels utgöra förslag till investeringsplan för budgetåret 1945/46.

De olika företagens angelägenhetsgrad hade angivits på så sätt, att företagen fördelats på förstahands- och andrahandsarbeten. Kostnaderna för de föreslagna arbetena hade av flygförvaltningen beräknats till sammanlagt ca 263 milj. kronor, varav på förstahandsarbeten skulle belöpa i runt tal 68 milj. kronor, allt enligt nu rådande prisnivå. Kostnaderna vore endast överslagsmässigt beräknade.

Bland flygfältsarbetena hade av flygförvaltningen även medtagits permanentbeläggning av rullbanor för sammanlagt ca 174 milj. kronor, varav förstahandsarbeten för ca 35 milj. kronor. Kostnaderna för beläggning av rullbanor hade beräknats under förutsättning av likartad konstruktion av bärlager och beläggning på samtliga fält, oberoende av undergrundens beskaffenhet. Med hänsyn till den korta tid, som stått till förfogande för beräkningarnas genomförande, hade hänsyn ej heller kunnat tagas till olikheterna i tillgången på för makadamframställning lämpligt stenmaterial. Rullbanorna hade av flygförvaltningen förutsatts bli utförda med beläggning av tät tjärbetong på samtliga fält med undantag för fältet vid Hälsinge flygflottilj, där det förutsatts banor av vibrobetong. Banorna skulle utföras för ett hjultryck av 6 ton. Flygförvaltningen har sedermera under hand reserverat sig för att kostnaderna för beläggning av rullbanor efter närmare utredning i vissa fall kunde komma att visa sig för låga med hänsyn till att det hjultryck för vilket banorna hade beräknats, 6 ton, kunde komma att stiga, exempelvis till 12 ton.

Bland de flygfältsarbeten, som enligt ovan av flygförvaltningen föreslagits i första hand böra ingå i investeringsplanen för budgetåret 1945/46, äro fjorton medtagna i grovarbetsreserven för innevarande budgetår. För vissa av dessa fjorton företag har emellertid arbetenas omfattning numera ändrats.

Från flygförvaltningens sida har meddelats, att den av flygförvaltningen nu föreslagna ändringen av investeringsplanens sammansättning dikteras av bland annat sedan den föregående planens upprättande inträdda förändringar beträffande behovet av ökade utrymmen och förbättrade banor på vissa flygfält. I övrigt gäller fortfarande vad som i utredningens föregående betänkande (SOU 1944:12 s. 116) anförts beträffande ifrågavarande slag av arbeten.

Liksom beträffande investeringsplanen för innevarande år har investeringsutredningen med hänsyn till att flygfältsarbeten enligt de principer utredningen har att företräda kunna anses såsom lämpliga sysselsättningsobjekt vid en arbetsmarknadskris funnit, att dylika arbeten i viss utsträckning böra medtagas i investeringsplanen för budgetåret 1945/46. Hänsyn har därvid tagits till att, såsom förut nämnts, import av bland annat asfalt och tjära icke torde vara utesluten under det kommande budgetåret, vilket skulle möj-

liggöra utförande av beläggningar av asfalt- och tjärbetong och dylikt. Dessutom hava från flygförvaltningens sida vissa av de såsom förstahandsarbeten anmälda permanenta rullbanorna framhållits såsom synnerligen angelägna. Beträffande sådana i investeringsplanen ingående flygfältsarbeten, vilka i huvudsak bestå av fältutvidgningar och därmed sammanhängande arbeten, må framhållas att sådana arbeten, vilka äro föga materialkrävande och för vilkas utförande i stor utsträckning kan anlitas arbetskraft utan särskild yrkesutbildning, huvudsakligen upptagits i förslaget till grovarbetsreserv, dock med det undantaget att sådana angelägna fältutvidgningar, som sammanhånga med de ovannämnda beläggningsarbetena, upptagits i förslaget till allmän investeringsreserv. Beträffande permanenta banor anser flygförvaltningen det vara önskvärt och lämpligt, att sådana banor på utvidgningsområden bleve utförda i samband med själva utvidgningsarbetena. Härigenom skulle — enligt förvaltningens uppfattning — kostnaderna komma att bliva lägre, varjämte de gjorda utvidgningarna kunde tagas i bruk ca två år tidigare än vad annars bleve fallet.

Efter samråd med försvarsdepartementet och flygförvaltningen har investeringsutredningen i förslaget till allmän investeringsreserv för budgetåret 1945/46 medtagit beläggningar av rullbanor för 8 805 000 kronor och med dessa arbeten sammanhängande fältutvidgningar för 4 681 000 kronor, medan i förslaget till grovarbetsreserv upptagits fältutvidgningsarbeten för sammanlagt 19 207 000 kronor.

Transportvägar och uppställningsplatser på vissa flygfält.

Flygförvaltningen har i skrivelse till investeringsutredningen den 16 oktober 1944 föreslagit vissa arbeten avseende vägar och uppställningsplatser på flygfält att ingå i investeringsplanen för budgetåret 1945/46. Beträffande dessa företag har förvaltningen meddelat, att tillämnade fältutvidgningar i ett flertal fall nödvändiggjorde anläggandet av transportvägar och uppställningsplatser, vilka bleve behövliga för utnyttjande av utvidgningsområdena.

Efter samråd med försvarsdepartementet och flygförvaltningen har investeringsutredningen med hänsyn till att dylika företag utgöra lämpliga sysselsättningsobjekt funnit skäl att, i den mån arbetena äro föranledda av i investeringsplanen upptagna fältutvidgningar, i förslaget till grovarbetsreserv upptaga transportvägar och uppställningsplatser på vissa flygfält. Kostnaderna för dessa arbeten hava av flygförvaltningen beräknats till sammanlagt 789 000 kronor.

Skjutbanor vid Västmanlands flygflottilj.

Av de å allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45 uppförda anslagen av 225 000 000 kronor till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (proposition 1944: 281, s. 55—56) har ett belopp av 151 000 kronor beräknats under vissa förutsättningar kunna disponeras för i grovarbetsreserven medtagen anläggning av skjutbana vid Västmanlands flygflottilj (proposition 1944: 281, s. 190).

Flygförvaltningen har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 augusti 1944 föreslagit, att skjutbanor vid flotttiljen måtte komma till utförande med anslag på riksstat under budgetåret 1945/46, och därvid meddelat, att företaget kostnadsberäknats till 95 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, vilket motsvarade 125 000 kronor enligt nu rådande prisläge.

I statsverkspropositionen för innevarande år (kapitalbudgeten: bil. 2, punkten 2, s. 96) har föredragande departementschefen beträffande ifrågasvarande företag bland annat anfört, att efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1944:288 hade riksdagen (skrivelse nr 497) för anläggande av en i företaget ingående inskjutningsbana för påmonterade kulsprutor beräknat ett belopp av 22 500 kronor (28 000 kronor enligt nupris). Med hänsyn härtill och till vissa andra i statsverkspropositionen angivna skäl hava några ytterligare medel för skjutbana vid Västmanlands flygflottilj icke av Kungl. Maj:t beräknats för budgetåret 1945/46.

Beträffande de föreslagna skjutbanearbetena har flygförvaltningen i sin ovannämnda skrivelse, utöver vad i proposition 1944:281 anförts, framhållit, att handvapenskjutbanan borde förses med anordningar för rörliga skjutmål samt att härjämte erfordrades skjutgård för avmonterade flygplanskulsprutor. Beträffande anordningar för rörliga skjutmål har flygförvaltningen framhållit, att den flygande personalens skjutskicklighet vore av utslagsgivande betydelse för utgången av en luftstrid såväl vid anfall som försvar. För att förvärva en godtagbar färdighet i skjutning från flygplan erfordrades mycken övning såväl i markskjutning som i skjutning från flygplan. Då skjutning från flygplan av ekonomiska skäl (flygtid och ammunition) ej kunde ske i så stor omfattning som vore önskvärd, måste markskjutningen övas desto mer. Behovet av dylika flygtids- och ammunitionsbesparande åtgärder bleve, anför flygförvaltningen, större allteftersom flygvapnet tillfördes modernare och i underhåll dyrare flygplan, samtidigt som kalibern på flygplanbeväpningen ökades. Hittills hade förutom skjutning med tjänstevapen markutbildningen bedrivits med lerduveskjutning och skjutning med pistol. Det hade emellertid visat sig, att detta icke vore tillräckligt, utan krav hade uppstått på användning av tyngre vapen och längre avstånd vid skjutning mot rörliga mål.

I anslutning till det ovan anförda och efter samråd med försvarsdepartementet och flygförvaltningen har investeringsutredningen ansett sig böra i förslaget till grovarbetsreserv för budgetåret 1945/46, utöver de arbeten, till vilka medel tidigare anvisats å riksstat, medtaga de erforderliga ytterligare skjutbanearbetena vid Västmanlands flygflottilj. Hänsyn har härvid även tagits till att arbetena i fråga äro väl lämpade som sysselsättningsobjekt för ovan arbetskraft. Kostnaden för dessa arbeten beräknas till 97 000 kronor.

Iordningställande av norra delen av flygfältet vid Västmanlands flygflottilj.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 augusti 1944 har flygförvaltningen hemställt, att för budgetåret 1945/46 måtte anvisas medel till iordningställande av norra delen av flygfältet vid Västmanlands flygflottilj. Kostnaderna härför

beräknades till 76 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, vilket med nu rådande priser motsvarade 100 000 kronor. Anslag på riksstaten för ifrågavarande ändamål har emellertid icke föreslagits i 1945 års statsverksproposition.

Flygförvaltningen har beträffande detta företag anfört, att de södra delarna av flygfältet på grund av sin låglänta belägenhet invid Mälaren hade besvärliga dräneringsförhållanden och att som följd härav mindre tuvbildning uppstått, vilken befarades i framtiden bliva mera omfattande. En utvidgning av flygfältet norrut genom iordningställande av ett mellan det nuvarande fältet och den norr därom belägna kommandocentralen beläget plant markområde skulle emellertid komma att medgiva start och landning i nordsydlig riktning även för det fall, att de södra delarna av fältet bleve oanvändbara.

Efter samråd med försvarsdepartementet och flygförvaltningen har investeringsutredningen för ifrågavarande ändamål upptagit 100 000 kronor i förslaget till allmän investeringsreserv för budgetåret 1945/46.

Ombyggnad av kanslihus vid Roslagens flygflottilj.

Beträffande detta företag hänvisas till vad därom anförts i statsverkspropositionen för innevarande år (kapitalbudgeten: bil. 2, s. 97 och 98). Investeringsutredningen har efter samråd med försvarsdepartementet funnit skäl föreligga att i den allmänna investeringsreserven medtaga företaget. Kostnaden för företaget har av flygförvaltningen beräknats till 123 000 kronor enligt nuvarande prisläge.

Inomhusskjutbanor vid Jämtlands och Hälsinge flygflottiljer.

För inomhusskjutbanor vid Jämtlands och Hälsinge flygflottiljer hava sammanlagt 82 000 kronor upptagits å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 189). Utredningen hänvisar till den i dess föregående betänkande (SOU 1944: 12, s. 118) lämnade redogörelsen för ifrågavarande företag.

Flygförvaltningen har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 augusti 1944 föreslagit, att arbetena med anordnande av skjutbanorna i fråga måtte komma till utförande under instundande budgetår. Kostnaderna för företagen hade av ämbetsverket beräknats till 35 000 kronor per bana enligt prisläget den 1 juli 1941, motsvarande 41 000 kronor enligt nuvarande prisläge. Anslag på riksstaten för ändamålet har emellertid icke föreslagits i 1945 års statsverksproposition.

Utredningen har efter samråd med försvarsdepartementet och flygförvaltningen ansett sig böra medräkna ifrågavarande arbeten med ett sammanlagt belopp av 82 000 kronor i förslaget till allmän investeringsreserv jämväl för budgetåret 1945/46.

Ändring av gamla gymnastikbyggnaden vid Svea flygflottilj till fritidsbyggnad.

Å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 189) har i samband med anslag för gymnastikbyggnad vid Svea flygflottilj även beräknats ett belopp av 58 000 kronor till ändring av gamla gymnastikbyggnaden vid samma flottilj till fritidsbyggnad. Utredningen hänvisar beträffande detta företag till den i utredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12, s. 118) lämnade redogörelsen.

Flygförvaltningen har hos Kungl. Maj:t föreslagit, att företaget måtte komma till utförande med anslag på riksstaten för budgetåret 1945/46. Anslag för ändamålet har icke beräknats i statsverkspropositionen för innevarande år.

Företaget synes böra kvarstå i allmänna investeringsreserven för budgetåret 1945/46, varför i investeringsreserven upptagits ett belopp av 58 000 kronor för ifrågavarande ändamål.

Utökning av reningsverk vid Svea flygflottilj.

Flygförvaltningen har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 augusti 1944 föreslagit, att en utökning av reningsverket för avloppsvatten vid Svea flygflottilj måtte med anslag på riksstaten komma till utförande under budgetåret 1945/46. Kostnaderna för företaget hade av flygförvaltningen beräknats till 70 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, vilket numera motsvarade en kostnad av 86 000 kronor. Anslag för ifrågavarande ändamål har emellertid icke föreslagits i 1945 års statsverksproposition.

I skrivelse till investeringsutredningen den 18 januari 1945 har flygförvaltningen beträffande ifrågavarande företag meddelat följande.

Det nuvarande reningsverket fungerar icke tillfredsställande. Bland annat är den avsedda höggradiga biologiska reningen ofullständig, delvis beroende på otillfredsställande avslamning och tillskott av dagvatten till avloppsledningarna. Därjämte saknas anordningar för avlägsnande av slammet i efterklaringsbassängen. Frånvaron av slampumpanordningar medför, att det i bassängen kvarhållna högrötande slammet förruttnar och infekterar det avgående spillvattnet så, att detta efter att ha passerat reningsverket är mer illaluktande än före inträdandet i detsamma.

Spillvattnet avledes i en sluten ledning under vägen Stockholm—Enköping till ett öppet dike med utlopp i Bällsta-ån, vilken efter att ha passerat genom Spånga, Bromsten och Sundbyberg mynnar i Ulvsundasjön. Då vattenföringen i diket under vegetationsperioden är mycket obetydlig, är föroreningen tidvis besvärande för kringboende. Hälsovårdsnämnden i Järfälla socken känner väl till missförhållandena, men har hittills underlåtit giva något föreläggande.

Om Jakobsbergs samhälle kommer att bygga en huvudavloppsledning till Stockholms stads kloakpumpstation vid Sundby skulle flygflottiljens avloppsfråga lämpigen kunna lösas i samband härmed. Flygförvaltningen vet icke om utsikt finnes för en sådan lösning inom rimlig tid.

Efter samråd med försvarsdepartementet och flygförvaltningen har utredningen ansett sig böra föreslå, att ifrågavarande företag medtages i allmänna investeringsreserven för budgetåret 1945/46 för en beräknad kostnad av 86 000 kronor.

Skyddsplantering, vägar och planering vid Norrbottens flygbaskår.

Av de å allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45 uppförda anslagen av 225 milj. kronor till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (proposition 1944: 281, s. 55—56) har ett belopp av 134 000 kronor beräknats under vissa förutsättningar kunna disponeras till skyddsplantering, vägar och planering vid Norrbottens flygbaskår (proposition 1944: 281, s. 190). Utredningen hänvisar till vad som anförts beträffande företaget i utredningens betänkande (SOU 1944: 12, s. 118).

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 augusti 1944 har flygförvaltningen hemställt om anvisande av medel för budgetåret 1945/46 till företagets genomförande. Kostnaderna beräknades till 115 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, motsvarande 134 000 kronor enligt nuvarande prisläge. Anslag för företaget har emellertid icke föreslagits i 1945 års statsverksproposition.

Utöver vad tidigare anförts beträffande behovet av de föreslagna arbetena har flygförvaltningen i sin nyssnämnda skrivelse till Kungl. Maj:t meddelat, att förhållandena numera vore sådana att skyddsplantering snarast borde komma till stånd, när sanden åstadkomme stor skada på flygmateriel, i första hand motorer. Vidare hade, anför förvaltningen, sandlagret på hangartaken till större delen rasat ned genom inverkan av snösmältning, nederbörd och vind. Sanden borde därför åter påfyllas och på något sätt bindas. Bäst syntes vara att föra på torv och matjord, så att viss plantering kunde ske på taken, varvid planteringen samtidigt komme att utgöra maskeering.

Efter samråd med försvarsdepartementet och flygförvaltningen har investeringsutredningen ansett sig böra föreslå, att ifrågavarande arbeten intagas i förslaget till grovarbetsreserv för budgetåret 1945/46.

Stensättning av vägar vid centrala flygverkstaden i Västerås.

För vägarbeten vid centrala flygverkstaden i Västerås har ett belopp av 58 000 kronor beräknats å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 191). Enligt vad från flygförvaltningens sida meddelats kvarstår fortfarande behovet av att ifrågavarande vägarbeten, vilka utgöras av stensättningsarbeten, komma till utförande. Investeringsutredningen har efter samråd med försvarsdepartementet och flygförvaltningen i förslaget till allmän investeringsreserv för budgetåret 1945/46 upptagit ett belopp av 58 000 kronor för stensättning av berörda vägar.

7. Investeringsplan för statliga och statsunderstödda vägar och gator m. m.

Förslag till investeringsplan för statliga och statsunderstödda vägbyggnader m. m. har sammanställts i *bil. 9* och innefattar dels ett ordinarie arbetsprogram för 121,8 milj. kronor, dels en allmän investeringsreserv för 216 650 000 kronor. Därjämte föreslår investeringsutredningen en extra grovarbetsre-

serv för en kostnad av 168 800 000 kronor. Av den allmänna investeringsreserven skulle 159,65 milj. kronor belöpa sig på landsbygdens allmänna vägväsende, 51,0 milj. kronor på städernas allmänna vägar och för biltrafiken viktiga gator samt 6,0 milj. kronor på enskilda vägar. Till landsbygden räknas vid behandlingen av investeringsplanen för vägar och gator även de smärre städer, i vilka kronan är väghållare för de allmänna vägarna, och till städerna de stadsliknande samhällen, som själva äro väghållare. Dessa avvikelser från den vanliga innebörden av begreppen landsbygd och städer äro betingade av gällande vägförfattningar och i riksstaten tillämpad anslagsuppdelning.

I utredningens föregående betänkande (SOU 1944:12, s. 119—121) hava framförts vissa synpunkter beträffande vägbyggnadsbehovet. Därvid påpekades bl. a., att de preliminära behovsutredningar, som förelågo beträffande arbeten på huvudvägar, visade att ett mycket stort behov av förbättringsarbeten på dessa vägar förelåge. Gjorda erfarenheter tydde också på, att det även beträffande vägarbeten av andra slag förelåge ett mycket stort behov. Det visades också i utredningens förenämnda betänkande, att vägbyggnadsverksamheten under krisåren varit synnerligen begränsad och att därför aktuella förbättrings- och nyanläggningsarbeten i fråga om allmänna och enskilda vägar i stor omfattning ackumulerats. Vad utredningen i dessa hänseenden framhöll äger allttjämt giltighet. Vid ingången av nästa budgetår har ytterligare ett år förflutit, under vilket vägbyggnadsverksamheten av olika skäl varit starkt reducerad, varför man snarare har att räkna med en ökning än med en minskning av det uppdämda vägbyggnadsbehovet.

Omfattningen av den vägbyggnadsverksamhet, som det är möjligt att i arbetsmarknadsreglerande syfte bedriva under nästkommande budgetår, är bland annat beroende av vilken mängd företag av erforderlig angelägenhetsgrad, som finnes eller i så god tid kan bliva färdigplanerad, att arbetena kunna igångsättas under budgetåret i fråga. I detta hänseende är läget numera väsentligt gynnsammare än det var, då planen för innevarande budgetår uppgjordes. Planeringsarbetet beräknas den 1 juli 1945 hava hunnit så långt, att angelägna företag då skola finnas förberedda icke endast i den utsträckning, som erfordras för att bedriva arbetena i den omfattning, som framgår av de i det följande angivna investeringsplanerna, utan jämväl i sådan utsträckning, att vissa, om än begränsade möjligheter till urval bland planerade företag komma att föreligga, även om man skulle behöva genomföra det största i investeringsplanen beräknade arbetsprogrammet. I fråga om planeringsarbetets läge lämnas vissa uppgifter längre fram vid behandlingen av investeringsplanen för olika slag av vägarbeten.

Liksom beträffande andra områden gäller också i fråga om vägväsendet, att organisationens grad av elasticitet är bestämmande för omfattningen av den utvidgning av byggnadsverksamheten, som utan alltför stora olägenheter kan göras i en arbetslöshetskris. Sedan planen för löpande budgetår framlades hava emellertid förhållandena även i detta hänseende avsevärt förbättrats. De svårigheter, som tidigare kunde beräknas föreligga på grund av

att vägväsendets förstatligande så nyligen genomförts och den nya vägorganisationen därför icke hunnit över begynnelsestadiet, torde för nästkommande budgetår kunna väntas vara till betydande del övervunna. Den statliga vägorganisationen, som vid starten var utbyggd för en väsentligt mindre byggnadsverksamhet än normalt, har vidare under året i viss omfattning förstärkts. Det omfattande projekteringsarbetet för att få fram en färdigplanerad investeringsreserv av tillräcklig omfattning har nämligen föranlett en utbyggnad av organisationen med tillfällig personal, vilken åtminstone delvis torde kunna utnyttjas som ledningspersonal för byggnadsarbeten. Därutöver har inom ett flertal län anställts särskild personal för vägbyggnader för att svara för de organisatoriska förberedelserna för en utvidgad byggnadsverksamhet.

Med hänsyn till dessa omständigheter hava vissa utvidgningar av investeringsprogrammet kunnat företagas. Investeringsutredningen har emellertid icke ansett det vara motiverat eller tillrådligt att ifrågasätta en mera radikal utvidgning av förslaget till investeringsplan för väg- och gatuarbeten utan funnit, att man även för budgetåret 1945/46 bör eftersträva en investeringsplan av i huvudsak samma storleksordning som för innevarande budgetår, d. v. s. motsvarande ungefär tre års normal investering. Även om man tager hänsyn till att de organisatoriska resurserna ökats och till att planeringssvårigheterna icke längre torde vara av avgörande betydelse måste dock uppgiften att genomföra ett arbetsprogram av den stora omfattning, det här är fråga om, vara mycket svår och kräva utnyttjande av alla resurser såväl hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som hos entreprenörerna inom facket.

Därest den allmänna investeringsreserven, sådan den i det följande närmare anges, tages i anspråk helt och hållet, beräknas den under budgetåret 1945/46 lämna ca 7 450 000 dagsverken, motsvarande ca 25 000 man i genomsnitt per arbetsdag under året. Största arbetsstyrkan vintertid beräknas till 17 700 och sommartid till 54 400 man. De i den särskilda grovarbetsreserven upptagna arbetena beräknas kunna giva 5 600 000 dagsverken under budgetåret, d. v. s. arbete i genomsnitt per arbetsdag åt 18 600 man samt maximalt vintertid åt 21 500 och sommartid åt 42 500 man.

Ett fullt utnyttjande av den allmänna investeringsreservens arbeten uppskattas under budgetåret 1945/46 medföra en materialåtgång av 11 000 ton cement, 10 000 ton järn och 50 000 ton tjära och asfalt. Åtgången av övriga material, beträffande vilka knapphet kan uppstå, beräknas bli jämförelsevis obetydlig.

Planlägningsarbetet för de i planen ingående statliga företagen utföres genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

I sitt föregående betänkande (SOU 1944: 12) redovisade investeringsutredningen särskilda detaljplaner beträffande följande olika kategorier av vägarbeten:

Byggande av allmänna vägar på landsbygden (omfattande nyanläggning av bygdevägar, nyanläggning av ödebygdsvägar, byggande av huvudvägar, förbättring av bygdevägar och ödebygdsvägar).

- Byggande av städernas allmänna vägar och för biltrafiken viktiga gator.
- Vägbeläggningar.
- Stensättning av vägar och gator.
- Byggande av broar.
- Byggande och förbättring av vissa för riksförsvaret betydelsefulla vägar.
- Uppförande av garage- och förrådsbyggnader.
- Byggande av enskilda vägar.
- Förslaget till investeringsplan för nästkommande budgetår innefattar förutom förenämnda slag av arbeten även en detaljplan för vägunderhåll. Beträffande dessa olika detaljplaner redogöres närmare i följande avsnitt av betänkandet.

Innan utredningen övergår till att behandla nämnda detaljplaner vill utredningen slutligen erinra om att vid uppgörandet av förslaget till investeringsplan för innevarande budgetår övervägdes att i planen inrymma sådana åtgärder, som sammanhånga med en eventuell övergång till högertrafik, men att utredningen, med hänsyn till att statsmakterna icke tagit ställning till själva principfrågan, icke ansåg sig böra framlägga något förslag i denna riktning. Ej heller i nu framlagda förslag till investeringsplan för nästkommande budgetår hava åtgärder av ifrågavarande slag inrymts, enär statsmakterna alltfört icke tagit ställning till principfrågan och därjämte väg- och vattenbyggnadsstyrelsen numera erhållit Kungl. Maj:ts uppdrag att göra vissa kompletterande utredningar beträffande kostnaderna och metoderna för en övergång. Därest statsmakterna skulle besluta införande av högertrafik, blir frågan om infogande i investeringsreserven av härför erforderliga arbeten självfallet beroende av möjligheterna att efter arbetsmarknadsförhållandena avpassa tidpunkten för trafikomläggningen.

Barmarksunderhåll på landsbygden.

Inom vägväsendets område hava hittills i huvudsak endast vägbyggnadsarbeten utnyttjats som sysselsättningsobjekt vid arbetsmarknadskriser, medan däremot vägunderhållsarbeten icke i nämnvärd grad uppmärksammats i dylika sammanhang. Under de senaste åren hava emellertid anslagen till underhåll av de allmänna vägarna — vilkas sammanlagda längd uppgår till ca 9 000 mil — av statsfinansiella skäl samt med hänsyn till bristen på arbetskraft och transportmedel starkt beskurits, så att det på detta område finnes ett återhållet angeläget investeringsbehov, vilket kan utnyttjas i arbetsmarknadsreglerande syfte.

Till påbörjande av återhämtning av eftersatt underhåll hava beräknats 1 650 000 kronor på riksstaten för innevarande budgetår, och samma belopp beräknas för nästkommande budgetår i anslagsäskandena i årets statsverksproposition. Föredragande departementschefen har framhållit, att underhållet för närvarande vore hållet så i underkant, att en viss successiv återhämtning av detsamma syntes ofrånkomlig.

I sin petitaskrivelse den 11 september 1944 framhöll väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att det enligt styrelsens mening krävdes en avsevärd ytterligare återhämtning utöver vad de ovannämnda anslagstilläggen medgåve, om vägarna skulle kunna mottaga den trafik, som kunde väntas efter världskriget. Styrelsen hade emellertid icke ansett sig böra i den egentliga underhållsstaten upptaga någon ytterligare kostnad för höjande av vägarnas under krisåren sänkta standard. I stället hade styrelsen till investeringsutredningen anmält arbetsobjekt inom vägunderhållets område, lämpliga att igångsättas vid en eventuell arbetsmarknadskris. Härvid skulle sådana arbeten ifrågakomma, som vore ägnade att höja krisstandarden till en mera normal underhållsstandard.

De eftersatta vägunderhållsarbetena utgöras väsentligen av sådana arbeten, som utan ett alltför stort eftersättande av trafikens och särskilt trafiksäkerhetens krav kunnat skjutas på framtiden. Huvudsakligen utgöras dessa arbeten av utförande av nytt grusslitlager på mera trafikerade sträckor, ombyggnad av vägtrummor, dikesrensning och röjning, reparation av skydds-räcken och vägmärken samt reparation av broar.

Sådana underhållsarbeten bjuda ur sysselsättningssynpunkt många fördelar. De fordra förhållandevis ringa detaljplaneringsarbete, äro föga materialkrävande och kunna i stort sett utföras av oskolad arbetskraft. Det må också framhållas, att de finnas att tillgå över hela landet, i varje kommun och i en omfattning och spridning inom kommunen, som sammanhänger med vägnätets utsträckning och beskaffenhet, varför de medgiva en geografiskt väl fördelad investeringsverksamhet.

Ur vissa andra arbetsmarknadssynpunkter äro dock arbetena mindre lämpliga. Den övervägande delen av dem måste utföras sommartid. Den relativt ringa storleken av varje särskilt sysselsättningsobjekt gör det också mindre lämpligt att till sådana arbeten hänvisa arbetare från annan ort och medför att man i regel icke för dem kan ordna särskilda arbetsplatser med förläggningsbaracker och särskild ledningspersonal. Detta liksom även det nära sammanhanget mellan dessa arbeten och det ordinarie vägunderhållet talar för, att man bör söka begränsa arbetskvantiteten så att den kan utföras under ledning av befintlig arbetsledningsorganisation för vägunderhållet.

Med skrivelse till investeringsutredningen den 14 oktober 1944 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen överlämnat en utredning, enligt vilken tillgången på angelägna underhållsarbeten utöver det regelmässiga underhållet beräknats motsvara en sammanlagd kostnad av ca 68,3 milj. kronor (bil. 10 och 11). Under förutsättning, att erforderligt antal förmän samt kontors- och kamerala biträden får anställas utöver vägförvaltningarnas inklusive vägmästarområdenas personal samt att erforderligt antal lastbilar — egna eller lejda — bliva att tillgå för med arbetena sammanhängande transporter, beräknar väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att under budegtåret 1945/46 kunna utföras underhållsarbeten av här ifrågavarande slag för ca 40 500 000 kronor. För det arbete med krossning och sortering av grus, som ingår i detta arbetsprogram, beräknas med vissa kompletteringar vägförvaltningarnas maskin-

park vara tillräcklig. Investeringsutredningen föreslår, att mot förenämnda kostnad svarande arbeten medräknas i investeringsreserven för nästa budgetår.

Ett fullständigt ianspråktagande av denna investeringsreserv av vägunderhållsarbeten beräknas giva ca 1 700 000 dagsverken, motsvarande en arbetsstyrka om ca 5 700 man i genomsnitt per arbetsdag under året. Det största antal arbetare, som samtidigt kunna sysselsättas med dessa arbeten, beräknas till ca 2 300 man vintertid och ca 14 300 man sommartid.

Beträffande investeringsreservens fördelning på län och på olika slag av arbeten hänvisas till *bil. 10 och 11*.

Byggnad av allmänna vägar på landsbygden.

Den förutnämnda knapphet på vägbyggnadsmedel, som rått under ett flertal år och åstadkommit en betydande uppdämning av vägbyggnadsbehoven, kan antagas få till följd att den normala investeringen i vägbyggnadsföretag blir betydligt större under efterkrigsåren än den var under tiden före kriget. Med hänsyn härtill och till vägarbetenas särskilda lämplighet som sysselsättningsobjekt i arbetsmarknadskriser ansåg utredningen, såsom redan inledningsvis nämnts, det vara befogat att giva förslaget till investeringsplan för budgetåret 1944/45 för dessa slag av arbeten en omfattning, som svarade mot tre normala förkrigsårs investering. För de tre budgetåren 1936/37—1938/39 beräknades investeringen i byggnadsarbeten för allmänna vägar på landsbygden — omräknat till 1944 års prisnivå — uppgå till 105 milj. kronor, och förslaget till investeringsplan för innevarande budgetår ansågs därför böra sluta på denna summa. Eftersom expansionsmöjligheterna för denna verksamhet, såsom i det föregående framhållits, numera ökats, och alldenstund även vägbyggnadsbehovet med hänsyn till de små anslagen under det löpande budgetåret måste få anses snarare hava ökat än minskat, har utredningen ansett sig böra för nästkommande budgetår föreslå ökning av investeringsplanen (d. v. s. det ordinarie byggnadsprogrammet jämte den allmänna investeringsreserven) med 27,1 milj. kronor till 132,1 milj. kronor. Ökningen hänför sig emellertid till övervägande delen till den utvidgning av det ordinarie arbetsprogrammet, som äskandena i årets statsverksproposition åsyfta.

En jämförelse mellan de för budgetåren 1944/45 och 1945/46 föreslagna allmänna investeringsreserverna beträffande olika slag av vägbyggnader utvisar ökning för nyanläggning av bygdevägar, byggande av huvudvägar och förbättring av bygdevägar och ödebygdsvägar med respektive 2,4, 0,2 och 4,9 milj. kronor eller tillhoppa 7,5 milj. kronor. Beträffande nyanläggning av ödebygdsvägar beräknas den allmänna investeringsreserven i förhållande till innevarande budgetår minska med 2,1 milj. kronor från 8,3 till 6,2 milj. kronor. Minskningen kompenseras emellertid genom att det ordinarie arbetsprogrammet för detta slag av vägar beräknas undergå en ökning från 1,1 till 3,8 milj. kronor. En nettoökning av investeringsplanen med 0,6 milj. kronor skulle sålunda uppkomma. Expansionsmöjligheterna beträffande dylika arbeten äro relativt begränsade med hänsyn till arbetssäsongens kortvarighet,

förläggningssvårigheter m. m. Vidare hava särskilda omständigheter i viss mån verkat hämmande på projekteringsverksamheten beträffande detta slag av vägarbeten. Sålunda föreligga för närvarande militära hinder mot utförande av vägbyggnader i stora delar av de områden, där ödebygdsvägar normalt brukas komma till utförande. Därest förhållandena ej radikalt förändras, skulle genomförandet av ett mera omfattande byggnadsprogram för ödebygdsvägar bliva svårt. Det må även erinras om att, såsom investeringsutredningen redan i sitt föregående betänkande framhöll, företag beträffande ödebygdsvägar i regel äro mindre lämpliga ur sysselsättningssynpunkt än vägbyggnader beträffande bygdevägar och huvudvägar. Beträffande ödebygdsvägarna anförde utredningen sålunda.

De ligga i allmänhet i avsides belägna och glest befolkade bygder, varför det kan komma att bereda svårigheter att ordna inkvartering. Med hänsyn till att terrasseringsarbetena å ödebygdsvägar av sparsamhetsskäl måste göras relativt små och till att dessa arbeten därjämte ligga i sådana landsdelar, där klimatet är särskilt strängt, kunna de endast bedrivas under en tämligen begränsad tid av året. Å andra sidan må framhållas, att behovet av ödebygdsvägar på många håll är betydande. Härtill kommer, att det ur beredskapssynpunkt måste anses önskvärt att kunna i ett givet läge bereda sysselsättning åt arbetslösa skogsarbetare vid dylika företag.

Med beaktande av dessa synpunkter samt under förutsättning att de militära hindren mot utförande av vägbyggnader i vissa gränstrakter till väsentlig del bortfallit vid den tidpunkt, då reserven skulle behöva tagas i anspråk i större omfattning, har utredningen ansett sig böra i förslaget till investeringsreserv räkna med nyanläggning av ödebygdsvägar för ovannämnda be-
lopp, 6,2 milj. kronor.

Investeringsplanen i vad den avser byggande av allmänna vägar på landsbygden skulle enligt förslaget (*bil. 9*) uppdelas på fyra typer av vägarbeten enligt följande:

	Ordinarie arbetspro- gram milj. kronor	Allmän investerings- reserv milj. kronor	Hela investerings- planen milj. kronor
Nyanläggning av bygdevägar.....	7·4	23·3	30·7
Nyanläggning av ödebygdsvägar.....	3·8	6·2	10·0
Byggande av huvudvägar.....	15·6	48·7	64·3
Förbättring av bygdevägar och ödebygds- vägar.....	6·2	20·9	27·1

Fördelningen på län och vägtyper av kostnaderna och dagsverksantalet framgår av *bil. 12*.

Totala byggnadskostnaderna för de i investeringsplanen medräknade företagen uppgå till 225,0 milj. kronor, varav 52,0 till nyanläggning av bygdevägar, 16,0 till nyanläggning av ödebygdsvägar, 112,0 till byggande av huvudvägar och 45,0 till förbättring av bygde- och ödebygdsvägar. Återstående byggnadskostnad vid slutet av budgetåret 1945/46 skulle sålunda, därest investeringsplanen genomföres i full utsträckning, bliva (225,0 — 132,1 =) 92,9 milj. kronor, varav 21,3 till nyanläggning av bygdevägar, 6,0 till nyan-

läggning av ödebygdsvägar, 47,7 till byggande av huvudvägar och 17,9 till förbättring av bygde- och ödebygdsvägar. Det bör härvid uppmärksammas, att vägbyggnader som regel äro gynnsammast ur sysselsättningssynpunkt i början av byggnadstiden, emedan de utpräglade grovarbetena och de arbeten, som kunna utföras vintertid, övervägande tillhöra den tidigare delen av ett vägbyggnadsföretag. Den till slutskedet hänförliga delen består däremot i stor omfattning av hårdgörings- och andra arbeten, som kräva jämförelsevis stor insats av transportmedel och specialutbildat folk och som därjämte huvudsakligen måste utföras sommartid, då behovet av sysselsättningsobjekt för arbetslösa i regel är avsevärt mycket mindre än under vintern.

Om den allmänna investeringsreserven tages helt i anspråk, skulle detta innebära ca 2 900 000 dagsverken eller sysselsättning för 9 600 man i medeltal per arbetsdag under året. Största lämpliga arbetsstyrka beräknas vintertid bliva 9 000 man och sommartid 25 000 man. Om man räknar med i genomsnitt 95 vinterarbetsdagar och 185 sommararbetsdagar, skulle ca 5 300 man kunna sysselsättas vintertid och ca 13 000 sommartid.

Utredningen övergår här efter till att beröra planläggningsarbetets utförande. Såsom redan i utredningens föregående betänkande (SOU 1944:12 s. 122) framhållits, förutsätter den nya väglagen en relativt tidsödande handläggning av ärenden avseende vägbyggnader. Tack vare att längre tid stått och ännu står till förfogande för förberedelsearbetena beträffande investeringsplanen för nästkommande budgetår synes dock den administrativa handläggningen av dessa icke annat än i ringa mån behöva verka fördröjande på möjligheterna att under budgetåret vid behov utnyttja företagen som sysselsättningsobjekt. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har lämnat utredningen en redogörelse för planläggningsarbetet och sättet för urval av arbetsobjekt. Till belysning av de överväganden och överläggningar, som föregått upprättandet av förslag till arbeten att ingå i den allmänna investeringsreserven, återger utredningen här denna redogörelse.

I cirkulärskrivelse den 5 april 1944 lämnade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen på grundval av samråd med investeringsutredningen vägförvaltningarna en orientering över redan utfört arbete, över omfattning och sammansättning av investeringsplanen för budgetåret 1944/45 samt i fråga om vissa allmänna synpunkter beträffande förberedelsearbetena m. m. Vägförvaltningarna anmodades samtidigt att skyndsammast *dels* inkomma med uppgift om eventuella utbyten eller ändringar, som i samråd med länsstyrelserna och de lokala organen ansåges böra företagas, *dels* vidtaga alla erforderliga förberedande åtgärder för att möjliggöra ett snabbt igångsättande av företagen, *dels ock* inkomma med kompletterande uppgifter beträffande medelsbehovet för vidtagande av dessa åtgärder.

Ifrågavarande samråd med länsstyrelserna och de lokala organen skedde på skilda sätt i de olika länen. I en del län höllos gemensamma sammanträden med länsvägnämnderna och representanter för länsstyrelserna. I andra fall remitterades planerna till vägnämnder och länsvägnämnder för yttranden, varefter samråd skedde mellan vägförvaltningarna och länsstyrelserna.

I några fall förekom det även, att endast muntligt samråd ägde rum med ordförandena i vägnämnderna. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen erinrar i sammanhanget om att de flesta av de ifrågakommande företagen tidigare hade diskuterats av såväl förutvarande vägstämmor som nuvarande vägnämnder vid olika tillfällen (av vägnämnderna bl. a. vid upprättandet av de nu gällande flerårsplanerna).

Efter hand som planerna återkommo från vägförvaltningarna, kompletterades i styrelsen uppgjorda förteckningar över företag i investeringsplanen, i första hand med alla i de fastställda flerårsplanerna ingående företag. I den omfattning så lät sig göra granskades de övriga företagen med hänsyn till deras angelägenhet. Beträffande huvudvägarna kunde därvid vissa angelägenhetsuppgifter hämtas ur det inom styrelsen under utarbetande varande förslaget till generalplan för rikets huvudvägnät. En stor del av de i investeringsplanen upptagna företagen avseende andra vägar än huvudvägar återfunnos bland framförda företag i samband med tidigare beredskapsplaner samt i vägnämndernas yttrande över länsstyrelsernas förslag till fyraårsplaner.

Då det så småningom visade sig nödvändigt att erhålla mera detaljerade uppgifter beträffande i planerna ingående företag, än vad som framgick av de tidigare omnämnda förteckningarna, utskrevos för varje företag registerkort i två exemplar. Parallellt härmed inritades företagen på översiktskartor i skalan 1: 400 000.

En omgång av korten översändes till vägförvaltningarna med anmodan att kontrollera tidigare lämnade uppgifter ävensom att komplettera korten med uppgifter om vägbredder, väglängd samt konstbyggnader.

Sedan korten återkommit till styrelsen i kompletterat skick, infördes eventuella ändringar och kompletteringar på den omgång, som fanns kvar hos styrelsen. Vägförvaltningarna erhöilo sedan den första omgången i retur med anmodan att så snart för resp. företags påbörjande erforderliga förberedande arbeten vidtagits lämna meddelande härom till styrelsen. Detta skulle ske på så sätt, att de vidtagna åtgärderna infördes på företagets kort, varefter kortet insändes till styrelsen.

För flera av de i planerna ingående vägföretagen hade länsgräns angivits såsom ändpunkt. Beträffande sådana företag undersöktes, huruvida den inom grannlänerna belägna delen av berörda väg nyligen varit föremål för omläggning. Därest så icke var fallet, anmodades vägförvaltningen i grannlandet att undersöka, huruvida vägföretaget inom det första länet givits sådan sträckning vid länsgränsen, att lämplig fortsättning kunde erhållas inom det andra. Ansågs omläggning erforderlig även inom det senare, anmodades vägförvaltningen där att verkställa erforderliga förberedelsearbeten härför och inkomma med de uppgifter, som erfordrades för att arbetet skulle kunna intagas i investeringsplanen.

Av de svar som ingingo till styrelsen i berörda avseende framgick, att i några fall en omläggning av vägen icke lämpligen kunde ske enbart i det ena länet utan en samtidig omläggning i det andra.

Motsvarande samråd skedde med avdelningen för rikets städer beträffande företag slutande vid gräns till stad eller samhälle, som själv är väghållare.

Samråd ägde därjämte rum med väg- och vattenbyggnadsstyrelsens militäravdelning för kontroll att ur militär synpunkt hinder icke mötte mot företagens utförande. I en del fall erfordrades för sådana avgöranden remiss till chefen för försvarsstaben.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen överlämnade slutligen till varje länsstyrelse en avskrift av resp. läns förteckningar över de i förslaget till investeringsplan upptagna företagen. I samband härmed påpekade styrelsen, att de nu upprättade förteckningarna icke vore att anse som definitiva utan att ändringar och utbyten fortfarande kunde ske, och anhöll, att styrelsen måtte underrättas, så snart behov och önskemål om utbyten, ändringar eller kompletteringar uppkomme.

Av de till länsstyrelserna ställda skrivelserna överlämnades genomslagskopior till vederbörande vägförvaltningar, som samtidigt anmodades att i samråd med länsarbetsnämnden undersöka, huruvida ytterligare komplettering av investeringsplanen borde komma till stånd med hänsyn till önskvärdheten att äga tillgång till lämpliga vägarbeten i närheten av sådana orter, där speciell risk för arbetslöshet kunde anses föreligga. Sådant samråd borde därvid ske på så tidigt stadium, att de företag, som med anledning härav kunde komma att föreslås, hunne bli föremål för vederbörande länsvägnämnds uttalande i samband med nämndens yttrande över planen i dess helhet.

Då i investeringsplanerna för vägar ingick ett icke oväsentligt antal brobyggnader, ansågs det lämpligt, att på de tidigare omtalade registerkorterna uppgifter lämnades om brobyggnader och deras beräknade kostnader, detta bl. a. med hänsyn därtill, att omarbetningen av de för broarna upprättade arbetsplanerna kunde bli ganska tidsödande. Efter hand som registerkorterna återkommo från vägförvaltningarna överlämnades till brobyråns förteckningar över de broar, som ingingo i investeringsplanen för vägar och vilka icke upptagits i förslaget till investeringsplan för broar. För att detaljplaneringen av dessa broar skall kunna bedrivas efter en viss plan har vidare utredning verkställt, vilka broar som på grund av sitt läge i arbetsprofilen böra komma till utförande tidigare än eller samtidigt med vägarbetena i deras första stadium.

Sådana broföretag erhålla viss förtursrätt vid planeringsarbetet. Detaljplaneringen av broarna bedrives jämväl med hänsyn till den ordning, i vilken respektive vägföretag beräknas bli färdiga för igångsättning, ävensom med beaktande av huruvida vägföretaget anses vara beläget å eller i närheten av ort med särskilda arbetslöshetsrisker och på grund härav kan behöva igångsättas på ett tidigt stadium av en arbetsmarknadskris.

Det kan nämnas, att enbart i förslaget till investeringsplan för landsbygdens vägar ingående broar med en spännvidd av tio meter och därutöver representera en beräknad byggnadskostnad av ca 15 milj. kronor. Antalet dy-

lika broar uppgår till närmare 200. Härtill kommer kostnaden för broar med spännvidd mindre än tio meter.

Den huvudsakliga delen av här ifrågakvarande investeringsreserv består av grusvägbyggnader. Vägbeläggningar ingå däremot icke utan hava redovisats under särskild rubrik här nedan.

I förslaget till investeringsplan ingående vägföretag äro utvalda med hänsyn till angelägenheten, medan däremot de speciella sysselsättningssynpunkterna endast spelat en sekundär roll vid urvalet. Det är fördenskull avsevärd skillnad mellan de olika företagen beträffande deras användbarhet som sysselsättningsobjekt vid olika årtider och för olika typer av arbetslöshet. Uppgifter angående de olika företagens lämplighet som vinterarbeten och andra ur sysselsättningssynpunkt viktiga uppgifter finnas samlade hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och investeringsutredningen.

Planläggningsarbetet bedrivs så, att enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens uppgifter kunna den 1 juli 1945 beräknas föreligga fullt förberedda vägföretag i den allmänna investeringsreserven för 155 milj. kronor mot för 20 milj. kronor den 1 maj 1944. Den färdigplanerade investeringsreservens tillväxt framgår av nedanstående tablå.

Tidpunkt	Färdigplanerade företag Milj. kronor
1/5 1944	20
1/7 1944	42
1/10 1944	65
1/1 1945	115
1/7 1945	155

Vägbeläggningar på landsbygden.

I sitt föregående betänkande (SOU 1944: 12 s. 133—135) framhöll investeringsutredningen, hurusom ett ackumulerat behov föreläge av betongbeläggningar och bituminösa beläggningar med hänsyn till att sådana arbeten på grund av materialbrist icke kunnat komma till utförande under krigsåren. Utredningen framhöll också, att ett rationellt underhåll av befintliga bituminösa beläggningar under en följd av år kunnat utföras endast i obetydlig omfattning och att därför ett mycket stort behov att iståndsätta sådana beläggningar förefunnes, vilket om möjligt borde tillgodoses innan trafiken åter komme igång i full omfattning.

Vad utredningen i sitt föregående betänkande anförde om behovet av nya beläggningar och om upprustning av de under kriget starkt förslitna bituminösa beläggningar gäller fortfarande fullt ut. Under år 1944 hava utförts ca 600 000 m² tunna slitlager samt ca 700 000 m² ytbehandlingar. Dessutom hava flickningsarbeten verkställt med användande av tjärbetongmassa. De utförda arbetena kunna endast anses som mycket nödortfigt underhåll av redan befintliga beläggningar och motsvara ej normalt underhåll. Vägbeläggningarna äro därför alltfört i stort behov av förstärkt underhåll. I vissa fall

torde beläggningsarna komma att spolieras, om de ej inom en nära framtid ytbehandlas eller förses med slitlager.

I petitaskrivelse den 11 september 1944 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen äskat anslag på riksstaten för budgetåret 1945/46 med tillhoppa 9,5 milj. kronor till vägbeläggningar. I årets statsverksproposition har föredragande departementschefen visserligen understrukit behovet av anslag till vägbeläggningar men av hänsyn framför allt till svårigheterna att anskaffa erforderligt material ansett sig endast kunna förordna anslag av 3,0 milj. kronor, vilket anslag skulle användas till underhållsbehandling av befintliga beläggningar. Härom anför departementschefen bland annat.

På grund av den brist, som under krigsåren rått å material för utförande av slitlager å äldre vägbeläggningar, äro i sådana beläggningar nedlagda värden nu i fara att förspillas. Det är enligt min mening nödvändigt, att medel ställas till förfogande för utförande av dylika arbeten i avsevärd omfattning, i den mån materialläget det tillåter. Emellertid råder ännu stor brist å material för utförande av slitlagerbeläggningar med bituminösa bindemedel, och det synes mig för närvarande knappast finnas anledning räkna med, att sådana beläggningar skola under arbetsåret 1946 kunna utföras i den relativt stora omfattning väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förutsatt. Jag vill förordna, att för ifrågavarande ändamål upptages ett anslag av 3 000 000 kronor.

För investeringsutredningens räkning har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gjort vissa utredningar angående lämplig storlek av en investeringsplan för vägbeläggningar på landsbygden för budgetåret 1945/46. I det följande lämnas en kortfattad redogörelse för styrelsens utredningsarbete och för de resultat detta arbete givit.

I skrivelse den 7 november 1944 anhöll väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hos länsstyrelserna om uppgift på sådana vägar, som lämpligen borde förses med betongbeläggning eller bituminös beläggning. Över de inkomna uppgifterna bereddes länsvägnämnderna tillfälle att yttra sig. Beträffande behovet av underhållsytbehandlingar eller eventuella tunna slitlager på befintliga bituminösa beläggningar infordrades uppgifter från vägförvaltningarna.

Av länsstyrelsernas uppgifter angående det aktuella behovet av nya beläggningar framgick, att detta är utomordentligt stort och avsevärt överstiger vad som överhuvud taget med hänsyn till tillgången på maskiner och specialarbetare m. m. kunde anses möjligt att utföra på två år. Vid studium av länsstyrelsernas uppgifter visade det sig vidare utomordentligt svårt att rättvist avväga de olika länens verkliga behov av beläggningar. Vid en sådan avvägning måste nämligen hänsyn tagas till ett flertal faktorer, som kunna vara svåra att bedöma, exempelvis tillgången på lämpligt grus- och stenmaterial inom länet, barmarksunderhålllets varaktighet, trafikens art och storlek m. m. Beläggningar borde, framhåller vederbörande väginpektör inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, först och främst läggas på sådana vägar, där grusunderhållet ställer sig ofördelaktigt ur ekonomisk synpunkt. I stort sett stiger underhållskostnaden med trafikintensiteten, varför det kunde anses rimligt att de starkast trafikerade vägarna i första hand erhöles beläggning. Undantag från denna regel hava emellertid tidigare gjorts i stor

utsträckning. I några fall hava säkerligen undantagen varit välmotiverade, men i andra fall anses de åtminstone delvis kunna hava berott på att lokalintressen fått göra sig alltför starkt gällande.

Enligt tidigare gjorda utredningar skulle även den enklaste bituminösa beläggning som regel icke vara motiverad ur ekonomisk synpunkt med mindre trafiken uppginge till eller överstege 300 à 400 fordon per dygn. Den senast tillgängliga trafikräkningen är av år 1936, och uppskattningsvis har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen räknat med att trafiksiffrorna, sedan trafiken kommit igång i full omfattning efter det nu pågående krigets slut, kan komma att överstiga 1936 års trafiksiffror med 70—100 procent. Med utgångspunkt härifrån skulle man i stort sett kunna räkna med, att vägbeläggningar vore motiverade på de delar av vägnätet, vilka år 1936 hade en trafik av minst 200 fordon per dygn. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har utgått från detta antagande och även räknat med att det för de vägar, som år 1936 hade en trafik av mellan 200 och 500 fordon per dygn, vore motiverat med en beläggning av enklare typ, medan däremot en högklassig beläggning skulle vara motiverad i regel endast på de vägar, som år 1936 hade en trafik av mer än 500 fordon per dygn. I *bil. 13* hava länsvis sammanställts uppgifter om befintliga vägbeläggningar, om väglängd med större trafik år 1936 än 200 fordon per dygn samt om aktuellt behov av vägbeläggningar enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens uppskattning. Behovsplanen för nya vägbeläggningar i de olika länen har därvid avpassats så, att totalkostnaden för hela landet icke skulle komma att överskrida 30 milj. kronor eller vad som beräknas maximalt kunna utföras på två år.

Även i fråga om underhållsytbehandling och utförande av tunna slitlager på redan befintliga beläggningar har ett stort behov kunnat konstateras. En sammanlagd vägyta av 2 750 000 m² skulle vara i behov av omedelbart underhåll, varjämte under år 1946 ca 7 000 000 m² skulle behöva underhållas genom ytbehandling eller genom att beläggas med tunt slitlager.

Det finnes sålunda ett betydande och angeläget behov av vägbelägningsarbeten på de allmänna vägarna. Investeringsplanens omfattning kan dock av flera skäl icke givas så stor omfattning, som kunde anses vara motiverat med hänsyn till omfattningen av de angelägna arbetena. I sitt föregående betänkande framhöll investeringsutredningen bl. a. följande.

Utförandet av asfalt- och cementbetongbeläggningarna förutsätter tillgång på asfalt och cement, och det är för närvarande omöjligt att förutse, huru snabbt importen av lämplig asfalt kan komma igång efter kriget och huru stora kvantiteter härav samt av cement, som kunna bliva tillgängliga för vägbeläggningar. Även andra skäl tala för en minskning av totalbeloppet. Sålunda är den maskinella utrustningen för bl. a. tillverkning av blandningsmassor begränsad. I detta sammanhang må även framhållas, att belägningsarbeten ej äro lika lämpliga ur sysselsättningssynpunkt som andra vägarbeten, när de äro i hög grad beroende av årstid och väderlek och därjämte kräva rätt betydande insatser av fackarbetare.

Dessa synpunkter hava fortfarande full giltighet. Beträffande den maskinella utrustningen må utöver det anförda framhållas, att inom landet befintliga maskiner för vägbelägningsarbeten till allra största delen ägas av

entreprenörer och att en stor del av dessa maskiner icke varit i användning sedan tiden före kriget, varför ganska omfattande maskinreparationer kunna beräknas bliva erforderliga. Vissa maskintyper torde numera vara föråldrade och mindre lämpliga. Även av andra skäl synes man böra räkna med en viss kassation. Avsevärda nyanskaffningar av maskiner torde därför bliva nödvändiga innan vägbeläggningsverksamheten kan återupptagas i full utsträckning, och detta kan utgöra ett hinder för ett hastigt igångsättande av större arbeten.

Med beaktande av de anförda omständigheterna har investeringsutredningen i år liksom i fjol ansett sig böra begränsa arbetsprogrammet för beläggningar på landsbygdens vägar inom en kostnadsram av 15 milj. kronor. I årets statsverksproposition äskas som förut nämnts anslag till vägbeläggningar med 3 milj. kronor. Härutöver finnas disponibla besparingar om 1,9 milj. kronor på tidigare anslag, varför sammanlagt 4,9 milj. kronor stå till förfogande för ordinarie arbeten. Inom ramen för vad som anses kunna utföras under nästkommande budgetår skulle sålunda kunna inrymmas en investeringsreserv för en kostnad av 10 100 000 kronor. Investeringsutredningen anser sig böra föreslå en reserv av denna storlek.

Byggnad av städernas allmänna vägar och för biltrafiken viktiga gator.

Såsom närmare framgår av investeringsutredningens tidigare betänkande gäller för väg- och gatuhållningen, i vad avser allmänna vägar och för biltrafiken viktiga gator inom de städer och samhällen, vilka själva äro väghållare, att tilldelning av statsbidrag till byggandet som regel sker enligt fördelningsplaner upprättade för tvåårsperioder samt att statsbidrag utgår med 95 procent. Beträffande gatuarbeten skola dock i vissa fall avdrag göras för gatukostnadsbidrag.

För budgetåret 1944/45 framlade investeringsutredningen ursprungligen en preliminär investeringsplan för dylika väg- och gatuarbeten, vilken omfattade dels ett ordinarie arbetsprogram upptagande arbeten, till vilka medel funnos tillgängliga för budgetåret, dels en investeringsreserv. Inom det ordinarie arbetsprogrammet beräknades under ifrågavarande budgetår arbeten kunna utföras för en byggnadskostnad av 4,6 milj. kronor. Investeringsreserven omfattade arbeten för en beräknad kostnad av 35,4 milj. kronor.

Med skrivelse den 9 september 1944 överlämnade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen till investeringsutredningen en ny plan, avsedd att ersätta den preliminära planen. Av nämnda skrivelse och av föredragningar inför utredningen har bl. a. följande inhämtats i fråga om planläggningsarbetet.

Den preliminära investeringsplanen, vilken uppgjordes av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i samarbete med investeringsutredningen, hade tillställts respektive vägförvaltningar med begäran att dessa skulle avgiva yttrande över densamma efter samråd med vederbörande länsstyrelser. Samtidigt hade respektive städer och samhällen fått tillfälle yttra sig över densamma. Med ledning av uppgifter, som på sådant sätt införskaffats, samt efter besikt-

ningar och utredningar av annat slag hade den nya planen utarbetats. Denna omfattade icke endast det närmaste året utan sträckte sig över flera år och kunde följaktligen snarast betraktas som en behovsplan för väg- och gatubyggandet under den närmaste framtiden. I planen fanns angiven de olika företagens angelägenhetsgrad genom numrering från I till IV. Med I betecknades sådana företag, vilka ansågos såsom synnerligen angelägna och som borde komma till utförande omedelbart. De övriga grupperna omfattade företag av något lägre angelägenhetsgrad. Till gruppen IV, vilken upptog företag med den relativt lägsta angelägenhetsgraden, hade förts företag, som visserligen voro önskvärda men ej särskilt angelägna. Det ordinarie arbetsprogrammet och den allmänna investeringsreserven för budgetåret 1945/46 anses enligt behovsplanen böra omfatta företag tillhörande grupperna I—II samt de mest angelägna tillhörande gruppen III. Återstående företag tillhörande gruppen III och alla tillhörande gruppen IV synas, i den mån de äro lämpliga ur sysselsättningssynpunkt och icke ställa större krav på svåråtkomligt material, böra tillföras den särskilda grovarbetsreserv, varom utredningen lämnar uppgifter i det följande (s. 162—165). Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen avser att, allt eftersom förberedelsearbetet fortskrider, komplettera och revidera investeringsreserven med beaktande av de nya omständigheter, som efterhand kunna tillkomma och motivera justeringar.

Hela den i det föregående nämnda behovsplanen för vägbyggnadsarbeten på städernas allmänna vägar och gator inrymmer arbetsobjekt för ca 130 milj. kronor oberäknat beläggningsarbeten. För att utröna, hur stor del av denna behovsplan som skulle kunna utföras under budgetåret 1945/46, gjordes först en approximativ bedömning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med ledning av tidigare lämnade uppgifter. I och för kontroll anmodades därefter vederbörande städer och samhällen att meddela styrelsen, huruvida något eller några av företagen icke voro så förberedda, att de kunde igångsättas enligt vad i planen förutsatts. I den mån uppgifterna gävo vid handen, att en förskjutning i tiden måste ske, reviderades planen med hänsyn därtill. Såsom exempel härpå kan nämnas, att en betydande nedskärning måste företagas för Stockholms stads vidkommande, sammanhängande med att staden under de närmaste åren nödgas räkna med en begränsning av anläggningsverksamheten på grund av att frågan om stadsplan för nedre Norrmalm, med vilken fråga ett flertal av de större anläggningsföretagen sammanhänga, ännu icke blivit slutgiltigt löst. Efter gjorda justeringar omfattar förslaget till investeringsplan nu arbeten under budgetåret 1945/46 för en kostnad av 42,2 milj. kronor oberäknat beläggningsarbeten. I planen ingå arbeten för en byggnadskostnad av omkring 3,0 milj. kronor, vilka beräknas kunna bestridas med bidrag av redan beviljade men ännu ej i anspråk tagna medel, samt arbeten, för en kostnad av 1,3 milj. kronor, vilka beräknas kunna bestridas med bidrag av anslag på riksstaten för budgetåret 1945/46. Det ordinarie arbetsprogrammet skulle alltså motsvara en kostnad av 4,3 milj. kronor. Med hänsyn till vederbörande städernas och samhällens rätt att inom vissa gränser fritt disponera tilldelade medel är denna kost-

nadsram dock icke definitivt bestämd, men den kan anses utgöra ett sannolikt värde på omfattningen av dylika ordinarie arbeten. Den allmänna investeringsreserven för budgetåret 1945/46 skulle omfatta återstående del av den enligt ovan föreslagna investeringsplanen eller arbeten för en kostnad av (42,2 — 4,3 =) 37,9 milj. kronor.

Vad först beträffar de arbeten, som beräknas komma till utförande med bidrag av ordinarie medel, torde man, såsom redan i investeringsutredningens tidigare avgivna betänkande framhållits, icke hava att räkna med möjligheten att i nämnvärd utsträckning vid dessa bereda arbetstillfällen åt arbetslösa utomstående, enär arbetena i fråga praktiskt taget endast torde motsvara sysselsättningsbehovet för städernas kommunalarbetare.

I fråga om den allmänna investeringsreserven, vilken till skillnad från det ordinarie arbetsprogrammet bör kunna giva arbete åt friställd arbetskraft utanför kommunalarbetarkåren, har från väg- och vattenbyggnadsstyrelsens sida framhållits följande. Under budgetåret 1945/46 skulle, såsom nyss nämnts, arbeten på de i reserven ingående företagen kunna utföras för en kostnad av sammanlagt 37,9 milj. kronor. I vissa fall komma emellertid företag som ingå i reserven icke att kunna slutföras under året, och dessa företag komma följaktligen att vid budgetårets utgång kvarstå i mer eller mindre ofullbordat skick. Det kommer då helt säkert att framställas anspråk på statsbidrag även till företagens fullbordande. Hela den vid budgetårets slut återstående byggnadskostnaden för påbörjade företag beräknas, därest reserven tages i anspråk i sin helhet, komma att uppgå till ca 45 milj. kronor.

I viss utsträckning kan denna kostnad beräknas bli minskad i mån som företagen kunna uppdelas på delföretag. I större utsträckning lär det emellertid ej låta sig göra, då redan vid investeringsplanens uppgörande en med hänsyn till deras användning för arbetsmarknadsreglerande ändamål önskvärd uppdelning av företagen gjorts så långt detta varit möjligt. I de förenämnda beloppen för väg- och gatubyggnader ingå icke vägbeläggningar, utan sådana arbeten redovisas särskilt på s. 152—153 och 154—156. Där-est de i här ifrågavarande investeringsplan upptagna företagen, vilka bestå av terrasseringsarbeten och vanliga hårdgöringsarbeten, skulle utföras i större omfattning utan att belägningsarbeten i motsvarande grad komme till utförande, skulle det relativa behovet av belägningsarbeten växa och ett skede så småningom inträda, då det bleve angeläget att framför andra arbeten utföra beläggningar.

För att påskynda och underlätta förberedelsearbetet för de i investeringsplanen upptagna företagen hava olika åtgärder vidtagits av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. En fråga av betydelse för förberedelsearbetets programliga genomförande är möjligheten att med minsta möjliga tidsutdräkt få stadsplaneändringar fastställda. Det har under förberedelsearbetets gång ofta visat sig, att helt obetydliga stadsplanetekniska frågor kunnat verka fördröjande på arbetsplanernas fastställande och därmed också på möjligheterna att få företagen igångsatta. Exempelvis kunna avsevärda fördröjningar uppstå innan man kunnat få fastställa smärre justeringar av gatuhöj-

der eller smärre omDispositioner, t. ex. att för gatuändamål utnyttja även obetydliga markytor, som i stadsplan avsetts till förgårdar o. d. Hos 1944 års stadsplaneutredning har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med hänsyn härtill framställt önskemål, att i stadsplanelagen sådan ändring måtte vidtagas, att dylika smärre avvikelser från fastställd stadsplan kunna företagas utan större omgång än nödvändigt.

Då denna fråga synes vara av betydelse för de här ifrågavarande arbetenas programenliga genomförande, vill investeringsutredningen för sin del förorda, att det tages under övervägande om icke en förenklad handläggning, sådan som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen åsyftar, kunde genomföras.

Understundom hava städerna och samhällena haft svårigheter av finansiell art vid planläggningen av de i investeringsplanen ingående arbetena. Med anledning av från kommunerna gjorda ansökningar om statsbidrag för genomförandet av förberedelsearbetet hava i vissa fall särskilda projekteringsbidrag beviljats från ett anslagsbelopp av 250 000 kronor, som för ändamålet ställts till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande. Som villkor för bidrags åtnjutande har i regel stipulerats, att projekteringen skall vara slutförd inom viss angiven tid, i allmänhet inom ett halvt år efter det att bidraget beviljats, samt, för att göra det möjligt att följa förberedelsearbetet, att vederbörande skall vara skyldig att varannan månad redogöra för utredningsarbetets fortgång.

Vissa slutsatser beträffande storleken i relation till folkmängden av de sysselsättningsmöjligheter, som här ifrågavarande allmänna investeringsreserv jämte den längre fram i detta betänkande berörda särskilda grovarbetsreserven skulle innebära, må anföras. Sålunda skulle antalet arbetare, som kunde sysselsättas vid ifrågavarande arbeten i förhållande till invånarantalet uppgå till följande promilletal för angivna städer och samhällen.

Mindre än 1 ‰:

Kalmar, Karlskrona, Katrineholm, Kiruna, Landskrona, Lysekil, Norrtälje, Nässjö, Oskarshamn, Simrishamn, Tomelilla, Trelleborg, Umeå, Visby, Värnamo och Växjö.

Mellan 1 och 2 ‰:

Borås, Eskilstuna, Göteborg, Hudiksvall, Härnösand, Kristianstad, Kristinehamn, Lidköping, Linköping, Malmö, Norrköping, Stockholm, Ulricehamn, Uppsala, Ystad, Ängelholm och Örnsköldsvik.

Mellan 8 och 10 ‰:

Arboga, Avesta, Degerfors, Eksjö, Karlskoga, Mjölby och Sundsvall.

Mer än 10 ‰:

Fagersta, Kungälv och Ljungby.

I övriga, här ej uppräknade 64 städer och samhällen, som själva äro väghållare, beräknas kunna sysselsättas mellan 2 och 8 arbetare per 1 000 in-

vånare. Sysselsättningsmöjligheterna äro, som framgår av förenämnda relativtal, mycket ojämnt fördelade på olika städer och stadsliknande samhällen. Vissa, som t. ex. Norrtälje, Växjö och Tomelilla, äro mer eller mindre i sådant läge, att aktuella byggnadsbehov i fråga om allmänna vägar och för biltrafiken viktiga gator icke framkommit, och dessa orter äro icke heller representerade med något arbete bland reservföretagen. De större städerna beräknas i allmänhet med arbeten av här ifrågavarande kategori kunna sysselsätta 1 à 2 arbetare per 1 000 invånare.

Med ledning av uppgifter — i den mån sådana stått att få — från städer och samhällen angående möjligheten att vid dessa arbeten bereda sysselsättning vintertid har en uppskattning härutinnan gjorts beträffande företagen i den allmänna investeringsreserven. Uppgifterna giva närmast stöd för det antagandet, att denna reserv vintertid skall kunna utnyttjas till omkring hälften. Vid berörda arbeten torde vintertid kunna sysselsättas maximalt 1 500 man och sommartid maximalt 4 500 man. Antalet dagsverken, som skulle kunna erhållas ur den allmänna investeringsreserven under budgetåret 1945/46, beräknas till 1 200 000, vilket skulle innebära en arbetsstyrka i genomsnitt per arbetsdag av 4 000 man.

Beträffande genomförandet av investeringsplanen är även följande synpunkt värd beaktande. Genom städernas och de stadsliknande samhällenas olika tillgång på arbetsmaskiner och arbetsbefäl m. m. äro deras möjligheter att fullfölja programmet varierande. De hava därför av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tillfrågats om vilka möjligheter de hava att genomföra arbeten i egen regi. Av de svar som lämnats på dessa förfrågningar vill det synas, som om ca 85 procent av arbetena skulle kunna och även i förekommande fall vore avsedda att utföras i egen regi. I övriga fall, omfattande ca 15 procent av det hela, har man räknat med att låta utföra arbetena på entreprenad. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har uppmanat de städer och samhällen, som avsåge att anlita entreprenör för arbetenas utförande, att i god tid låta uppgöra erforderliga entreprenadhandlingar, så att arbetena framdeles kunna igångsättas med minsta möjliga dröjsmål.

Betongbeläggningar, bituminösa beläggningar och stensättningar ingå icke i den behovsplan, som av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen upprättats för väg- och gatubyggnader i städer och stadsliknande samhällen, som själva äro väghållare, och för vilken närmare redogörelse lämnats i det föregående. Det har också, framhåller väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, mött vissa svårigheter att närmare angiva, vilket vägbeläggningsbehov som för närvarande föreligger i nämnda orter. Gjorda förfrågningar synas emellertid visa, att behovet skulle vara högst betydande. Detta torde hava sin förklaring däri, att sagda tätorter under en följd av år icke erhållit tillräcklig tilldelning av asfalt och tjära för att kunna vidmakthålla väg- och gatubeläggningarna i ett tillfredsställande skick. Från många håll har också framförts den synpunkten, att det icke kunde anses vara ekonomiskt välbetänkt att utföra vägbeläggningar med de beläggningsämnen av icke fullgod kvalitet, som för närvarande stå till buds, även om tillstånd medgäves att med dessa beläggningsämnen utföra nya beläggningar.

Under förutsättning av en normal utveckling och med ledning av tidigare förbrukning av bituminösa bindemedel har det normala behovet av beläggningar uppskattats till omkring 1 milj. m² per år. För närvarande äro ca 50 procent av här ifrågavarande städers och samhällets vägar och gator allmänna, respektive av sådan betydelse för automobiltrafiken att de äro berättigade till statsbidrag. Med utgångspunkt härifrån har det normala behovet av beläggningar för sistberörda vägar och gator beräknats till hälften av ovannämnda belopp eller till 0,5 milj. m² per år. I investeringsplanen har räknats med 1 milj. m², vilket motsvarar det dubbla normalårsbehovet. Under förutsättning att bindemedel skulle kunna erhållas torde denna belägningsareal utan alltför stora svårigheter kunna utföras. För ett byggnadsprogram av sagda storlek torde ej heller behöva anskaffas nya maskiner.

Kostnaden för utförande av beläggningar i här angiven omfattning kan uppskattningsvis angivas till 8,0 milj. kronor, med vilket belopp investeringsutredningen räknat i föreliggande förslag till investeringsplan för budgetåret 1945/46.

Arbetena i den särskilda grovarbetsreserven behandlas gemensamt med motsvarande arbeten för landsbygden i ett särskilt avsnitt av betänkandet (s. 162—165).

Sammanlagt skulle enligt det föregående investeringsplanen för budgetåret 1945/46 för byggande av städernas allmänna vägar och för biltrafiken viktiga gator asfaltbelägningsarbeten omfatta arbeten för 50,2 milj. kronor, varav det ordinarie arbetsprogrammet 4,3 milj. kronor och den allmänna investeringsreserven 45 900 000 kronor. Hela den allmänna investeringsreserven beräknas kunna giva 1 300 000 dagsverken och sysselsätta i genomsnitt per arbetsdag 4 300 man.

Byggande av enskilda vägar.

I samband med den förnyade inventering av kommunala och enskilda investeringsobjekt, för vilken närmare redogöres i det följande under rubriken Investeringsplan för vissa kommunala och enskilda arbeten (s. 255), hava kompletterande uppgifter inhämtats angående de till utredningen tidigare anmälda enskilda vägföretagen, varjämte tillfälle beretts väginressenter att genom respektive kommuner anmäla nya företag. Av utredningen företagen bearbetning av utredningsunderlaget har givit vid handen, att kostnaden för som investeringsobjekt lämpliga företag uppgår till 11,6 milj. kronor. Häri innefattas samtliga de företag, som med ledning av till buds stående upplysningar kunnat bedömas vara angelägna och så förberedda, att de kunna påbörjas vid ingången av budgetåret 1945/46. Antalet sedan utredningens första inventering nyanmälda företag har varit relativt litet, men en avsevärd ökning av planens omfattning har dock kunnat ske, huvudsakligen på grund därav att planläggningen av ett betydande antal tidigare anmälda företag, vilka vid den första inventeringen icke voro tillräckligt förberedda för att medtagas i den investeringsplan, som då uppgjordes, numera fortskridit så långt, att

vägarbetena torde kunna bli påbörjade under nästa budgetår och företagen därför synas böra inräknas i förslaget till investeringsplan. Beträffande vissa av de i den nu gällande planen ingående företagen har det emellertid befunnits, att de förlorat sin aktualitet som enskilda vägar till följd av den fortskridande planläggningen för det allmänna vägnätet. Vidare hava vissa i den tidigare planen medtagna företag utmönstrats på grund av att planläggningen konstaterats vara bristfällig. Till grund för de gjorda bedömandena hava legat yttranden från respektive vägförvaltningar och uttalanden av kommunala förtroendemän i vederbörande kommuner.

Under förutsättning att ungefär tre fjärdedelar av den tillgängliga mängden angelägna och förberedda arbeten skulle kunna komma till utförande under ett år, skulle totala investeringsvolymen avseende enskilda vägar kunna ökas med arbeten för 3,0 milj. kronor för nästkommande budgetår och givas en omfattning motsvarande en kostnad av 9,0 milj. kronor.

I årets statsverksproposition äskas för budgetåret 1945/46 ett anslag av 1,5 milj. kronor till bidrag till byggande av enskilda vägar. Då någon behållning på tidigare anvisade anslag icke beräknas föreligga vid utgången av löpande budgetår, kan det ordinarie arbetsprogrammet för nästföljande budgetår beräknas få en omfattning motsvarande vad som kan utföras med bidrag från det äskade anslaget, d. v. s. under antagande av i regel 50 procents statsbidrag arbeten för ca 3,0 milj. kronor. Den allmänna investeringsreserven föreslås med utgångspunkt härifrån omfatta arbeten för 6 000 000 kronor.

Oaktat de enskilda vägföretagen, på sätt tidigare framhållits, huvudsakligen måste komma till utförande sommartid och sålunda icke kunna anses vara idealiska såsom sysselsättningsobjekt i arbetsmarknadsreglerande syfte, synas de på grund av det stora behovet av dylika vägbyggnader och med hänsyn till att dessa arbeten äro föga materialkrävande och till största delen kunna utföras med ovan arbetskraft böra tillmätas relativt stor betydelse som arbetsreserv, särskilt för beredande av sysselsättning åt friställd arbetskraft inom orten.

Stensättning av vägar och gator.

I årets statsverksproposition äskas icke något anslag till stensättning av vägar och gator. Föredragande departementschefen har under sjätte huvudtiteln, punkten 21, framhållit, att förnyad medelansvisning för ändamålet icke vore påkallad med hänsyn till det nuvarande arbetsmarknadsläget och till rådande svårigheter att transportera för ifrågavarande arbeten erforderlig sten. Viss behållning kvarstår också under hittills beviljade anslag. Av tidigare anvisade anslag beräknas vid slutet av löpande budgetår ca 2,0 milj. kronor vara oförbrukade, och utredningen har fördenskull ansett sig böra räkna med, att det ordinarie arbetsprogrammet kommer att innefatta arbeten för detta kostnadsbelopp.

Med skrivelse till investeringsutredningen den 9 december 1944 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen överlämnat en förteckning över investeringsobjekt avseende stensättningar av vägar på landsbygden och i sådana städer

och stadsliknande samhällen, där kronan är väghållare (*bil. 15*). Denna plan slutar på 6 445 200 kronor eller i avrundat tal 6,4 milj. kronor, för ett budgetår. Beträffande motsvarande arbeten i sådana städer och samhällen, som själva äro väghållare, har styrelsen lämnat uppgifter till utredningen med skrivelse den 31 januari 1945. Av dessa uppgifter framgår, att stensättningar av vägar och gator inom ifrågavarande städer och samhällen skulle under ett budgetår kunna utföras för 6 036 900 kronor eller i avrundat tal 6,0 milj. kronor. Uppgifter angående dessa arbetens fördelning på de berörda städerna och samhällena återgivas i *bil. 14*. Tillgången på anmälda investeringsobjekt på landsbygden samt i städer och stadsliknande samhällen skulle sålunda vara tillräcklig för en investeringsplan för nästkommande budgetår omfattande arbeten för 12,4 milj. kronor.

En plan av sådan storlek torde emellertid svårligen kunna genomföras, detta med hänsyn till att stensättningar till betydande del måste utföras av sådan specialutbildad arbetskraft, varpå tillgången är begränsad, och i betraktande jämväl av att säsongen för stensättningsarbeten är kort. Investeringsutredningen har fördenskull ansett sig böra föreslå en begränsning av investeringsplanen för budgetåret 1945/46 till att omfatta arbeten på landsbygden och i städer och stadsliknande samhällen för ett sammanlagt belopp av 9,5 milj. kronor eller samma belopp, som beräknats i planen för innevarande budgetår. Härav skulle 2,0 milj. kronor avse ordinarie arbetsprogram och 7 500 000 kronor allmän investeringsreserv.

I investeringsplanen för stensättningar hava icke medräknats några kostnader för steninköp, utan det har förutsatts att sten skall kunna erhållas från statens stenförråd på sedvanliga villkor, d. v. s. utan ersättning.

I sitt föregående betänkande framhöll investeringsutredningen å ena sidan beträffande möjligheterna att utnyttja stensättningsarbeten i arbetsmarknadsreglerande syfte, att sådana arbeten icke gärna kunde utföras vintertid, att de ansträngde transportapparaten i jämförelsevis hög grad och att de krävde tillgång till specialutbildad personal i jämförelsevis stor omfattning samt därför endast i begränsad utsträckning kunde bereda sysselsättning åt friställd, icke yrkesutbildad arbetskraft. Å andra sidan erinrades om att arbetena medförde avsättning för gatssten och därigenom indirekt kunde giva sysselsättning inom stenhuggeridistriktet.

Utredningen vill slutligen lämna en översikt över det utredningsarbete på förevarande område, som utförts av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och legat till grund för det framlagda förslaget till investeringsplan. I skrivelser till länsstyrelserna den 31 oktober 1944 begärde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppgifter, vilka vägsträckor på landsbygden samt i de städer och stadsliknande samhällen, där kronan är väghållare, som lämpligen borde stensättas. Över de inkomna förslagen bereddes länsvägnämnderna tillfälle att yttra sig.

Ur uppgifterna om önskvärda stensättningsarbeten utvaldes av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen de företag, som enligt styrelsens åsikt i första hand borde ifrågakomma. Urvalsprincipen var därvid, att sådana vägar, som ligga

i städer och samhällen eller äro infartsvägar till dessa och som på grund av trafikens storlek eller av andra orsaker lämpligen borde stensättas, i första hand togos under omprövning. Hänsyn togs jämväl till företagens belägenhet med tanke på erforderliga stentransporter. Arbetsprogrammet begränsades genom ett första urval till att omfatta stensättningar för en sammanlagd byggnadskostnad av ca 8 milj. kronor. Beträffande de företag, som upptagits i det preliminära programmet, kommer väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att föranstalta om detaljplanering för att nå fram till ett förberedelsestadium, då arbetena omgående skola kunna igångsättas för den händelse omständigheterna påfordra detta. Härutöver vill utredningen nämna, att vissa av länsstyrelserna till stensättning föreslagna vägsträckor slutligen av skilda anledningar — bl. a. med hänsyn till att trafikintensiteten varit för låg — av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansetts ej böra komma i fråga för stensättning, varför de överförts till planen för vägbeläggningar av annat slag.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utrednings- och förberedelsearbete beträffande stensättningar i sådana städer och samhällen, som själva äro väghållare, har utförts efter enahanda linjer som och i samband med motsvarande utredningar och förberedelser för investeringsplanen för byggande av vägar och gator. Samarbete har sålunda vid planernas uppgörande ägt rum med länsstyrelser, vägförvaltningar samt vederbörande städer och samhällen.

Byggande av broar.

Såsom i investeringsutredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12 s. 131) framhållits hava under en följd av år särskilda anslag anvisats på riksstaten till byggande av broar. För budgetåret 1945/46 äskas i årets statsverksproposition (sjätte huvudtiteln, punkterna 27 och 28) dels ett anslag av 4,0 milj. kronor till byggande av broar, dels ett särskilt anslag av 1,8 milj. kronor till byggande av bro vid Hjulsta. Inberäknat arbeten, som kunna komma att utföras för behållning på tidigare beviljade anslag, beräknas det ordinarie arbetsprogrammet för brobyggnader under nästkommande budgetår komma att uppgå till 9,8 milj. kronor. Härutöver föreslår investeringsutredningen en allmän investeringsreserv av brobyggnader om 3 300 000 kronor, varigenom hela den brobyggnadsverksamhet, som finansieras med särskilda broanslag, skulle uppgå till 13,1 milj. kronor. Till jämförelse må nämnas att innevarande budgetårs investeringsplan för byggande av broar uppgår till 10,0 milj. kronor, varav det ordinarie arbetsprogrammet 6,9 milj. kronor och den allmänna investeringsreserven 3,1 milj. kronor.

Utnyttjandet av förslaget till allmän investeringsreserv för nästa budgetår skulle giva 65 000 dagsverken, motsvarande en arbetsstyrka av 230 man per arbetsdag under året.

Innan utredningen ingår på en närmare diskussion angående de synpunkter, som kunna läggas på dimensioneringen av investeringsplanen för byggande av broar, vill utredningen referera en av väg- och vattenbyggnadssty-

relsen lämnad redogörelse för dess utrednings- och planeringsarbete i fråga om brobyggnader.

Förslaget till investeringsplan för broar för innevarande budgetår utsändes till vägförvaltningarna med skrivelser den 22 april 1944. Vägförvaltningarna anmodades därvid dels att skyndsammast samråda med länsstyrelserna och de lokala organen angående de i planen intagna företagen samt därefter inkomma till styrelsen med uppgift om de eventuella utbyten och ändringar i övrigt, som ansågos böra företagas, dels att i enlighet med vad som för varje län angavs i skrivelserna vidtagna erforderliga förberedande åtgärder för att möjliggöra ett snabbt igångsättande av företagen.

Med ledning av de från vägförvaltningarna inkomna svaren justerades sedan den ursprungliga planen. De väsentligaste av dessa ändringar meddelades investeringsutredningen i en promemoria tillhörande styrelsens skrivelse den 17 augusti 1944. Sedan planen sålunda justerats, upptog densamma 59 företag med en sammanlagd byggnadskostnad av 14,04 milj. kronor.

De förberedande arbetena hade bedrivits och påginge alltjämt dels inom styrelsen, dels vid respektive vägförvaltningar. Uppdelningen av förberedelsearbetena skedde på så sätt, att för alla större företag förslagsritningarna överarbetades eller omarbetades, vattendomstols tillstånd att utföra broarna inhämtades samt programhandlingar upprättades genom försorg av brobyrå i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, under det att för de mindre företagen motsvarande åtgärder vidtogos genom vägförvaltningarnas försorg. Åtgärder för ordnande av marklösenfrågorna ombesörjdes av vägförvaltningarna.

Till den 1 december 1944 hade förberedelsearbetena fortskridit så långt, att desamma voro helt slutförda för sammanlagt 15 företag motsvarande en byggnadskostnad av 4,64 milj. kronor. Under förutsättning att förberedelsearbetena i fortsättningen kunde bedrivas i avsedd omfattning beräknades till den 1 april 1945 förberedelsearbetena vara färdiga för ytterligare 28 företag motsvarande en byggnadskostnad av sammanlagt 3,47 milj. kronor. Till den 1 april 1945 skulle sålunda de förberedande arbetena vara färdiga för sammanlagt 43 företag för en total byggnadskostnad av 7,91 milj. kronor. Orsaken till att ett relativt stort antal företag återstå att förbereda efter den 1 april 1945, vore, framhåller styrelsen, att omarbetningen av förslagen berodde av utlåtanden från statens geotekniska institut, vilka utlåtanden på grund av institutets stora arbetsbörda icke kunnat erhållas i så god tid, att förslagen hunnit omarbetas före nämnda tidpunkt. Därjämte saknades beträffande ett flertal broföretag ännu vattendomstols utslag, varför utan arbetena ej kunde igångsättas.

I investeringsplanen för budgetåret 1944/45 inginge företag, till vilka medel föreslagits utgå från reservationsanslaget till byggande av broar för budgetåret 1943/44, ävensom sådana företag, till vilka medel tidigare beviljats men vilka företag ännu icke kunnat igångsättas på grund av att byggnadstillstånd icke erhållits. För vissa av de förstnämnda företagen hade Kungl. Maj:t ställt medel till styrelsens förfogande och beviljat byggnadstillstånd, varefter arbe-

tena igångsatts eller beräknades bliva igångsatta i början av år 1945. Därest, såsom av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagits, byggnadstillstånd för de företag, som föreslagits erhålla medel från reservationsanslaget till byggande av broar för budgetåret 1943/44 eller till vilka medel tidigare anvisats, skulle meddelas i början av år 1945, beräknades arbeten kunna bliva utförda på 25 företag för en sammanlagd kostnad av 1,6 milj. kronor före den 1 juli 1945. På dessa företag skulle därefter återstå arbeten för ungefär 4,3 milj. kronor motsvarande omkring 84 000 dagsverken.

Förslag till fördelning av reservationsanslaget på riksstaten till byggande av broar budgetåret 1944/45 hade uppgjorts inom styrelsen. Samtliga de i styrelsens förslag till fördelning av nämnda anslag ingående företagen hade upptagits i investeringsplanen för budgetåret 1945/46. Tillsammans med de företag, som vid slutet av innevarande budgetår beräknades kvarstå från budgetåret 1944/45, och de företag, vilka beräknades bliva påbörjade under första halvåret 1945 men på vilka vissa arbeten beräknades återstå efter den 1 juli 1945, skulle i förslaget till investeringsplan för nästkommande budgetår kunna inrymmas inalles 69 företag med en sammanlagd byggnadskostnad — oberäknat vad som beräknades bliva nedlagt i företagen före den 1 juli 1945 — av ungefär 14,2 milj. kronor, motsvarande ett beräknat dagsverksantal av ungefär 285 000. Av denna byggnadskostnad beräknades arbete för ungefär 9,8 milj. kronor, motsvarande ett beräknat dagsverksantal av 200 000, kunna utföras under ett budgetår.

Såsom av denna väg- och vattenbyggnadsstyrelsens redogörelse framgår beräknas av de i innevarande budgetårs investeringsplan upptagna företagen vid ingången av nästa budgetår endast återstå arbeten tillräckliga för det ordinarie arbetsprogrammet. Dels med hänsyn till önskvärdheten av en investeringsreserv av broarbeten, dels med hänsyn till att nytillkomna omständigheter motivera framförande av vissa nya broföretag av hög angelägenhetsgrad synes planens omfattning böra ökas. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslår en ökning av planen till att omfatta arbeten under budgetåret 1945/46 för 12,5 milj. kronor, motsvarande i runt tal 260 000 dagsverken.

Styrelsens preliminära förslag till investeringsplan för budgetåret 1945/46 avser företag med en total byggnadskostnad av 14,2 milj. kronor. Jämförelsevis små belopp till fortsättande av påbörjade företag skulle sålunda bindas genom planens ianspråktagande. Styrelsen framhåller beträffande det överlämnade preliminära förslaget till investeringsplan, att sedan det uppgjorda förslaget till fördelning av reservationsanslaget på riksstaten till byggande av broar för budgetåret 1944/45 underställts vederbörande länsstyrelser och länsvägnämnder för yttrande, ändringar eventuellt kunde bliva nödvändiga i detta förslag, varvid motsvarande ändringar skulle behöva göras i investeringsplanen. Justerat förslag till investeringsplan beräknar styrelsen icke kunna avlämnas förrän under andra kvartalet 1945. Sedan motsvarande förfaringsätt tillämpats beträffande förslag till fördelning av reservationsanslaget för budgetåret 1945/46 till byggande av broar, skulle definitiv investeringsplan kunna översändas, vilket dock, enligt vad styrelsen framhållit, icke skulle kunna ske förrän efter nästkommande budgetårs ingång.

Som av ovanstående redogörelse framgår innefattar väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag till investeringsplan för budgetåret 1945/46 arbeten för 12,5 milj. kronor, medan investeringsutredningens slutar på 13,1 milj. kronor. Styrelsen har därvid räknat med att för visst broföretag kunna disponera ett tidigare anvisat belopp av 0,6 milj. kronor av anslaget till Bidrag till byggande av broar (B), vilket belopp emellertid icke skulle stå till förfogande vid bifall till av föredragande departementschefen i proposition nr 111 till årets riksdag avgivet förslag, att utsträckt tid för disposition av nämnda anslag icke bör ifrågakomma. Kostnaden för ifrågavarande broföretag hade tidigare beräknats till 0,6 milj. kronor, varvid arbeten för 0,2 milj. kronor beräknades bli utförda under innevarande budgetår och återstående arbeten för 0,4 milj. kronor beräknades tillhöra investeringsplanen för nästa budgetår. I anledning av nyssnämnda proposition beräknas numera hela arbetet tillhöra nästa års investeringsplan. Härutöver må meddelas, att i enlighet med framställning från statens järnvägar viss utvidgning av företaget torde vara att räkna med, innebärande en kostnadsökning av 0,4 milj. kronor. Investeringsutredningen har fördenskull ökat förslaget till investeringsplan med 0,6 milj. kronor.

Av den lämnade redogörelsen för planläggningsarbetet torde framgå, att planläggningsarbetet för broar är mycket tidskrävande och att redan de begränsade möjligheterna att genomföra erforderliga förberedelsearbeten måste verka återhållande vid dimensioneringen av en investeringsplan för brobyggnader.

Det må också erinras om att i investeringsplanerna och grovarbetsreserverna för väg- och gatubyggnader ingå ett mycket stort antal broar. Det totala antalet broföretag ingående i sådana vägföretag på landsbygden uppgår till omkring 800 med en byggnadskostnad, som preliminärt uppskattats till mellan 40 och 50 milj. kronor. Enbart av broar med mer än 10 meters spännvidd ingå i byggnadsprogrammet för statliga vägar över 300 för en uppskattad byggnadskostnad av över 30 milj. kronor. Det förberedande arbetet för dessa företag pågår såväl inom styrelsen som vid vägförvaltningarna jämsides med motsvarande arbete för den särskilda investeringsplanen för broar, men enligt vad som uppgivits från styrelsen har detta förberedelsearbete ännu icke fortskridit så långt. Sedan av vägbyrån infordrade uppgifter rörande angelägenhetsgraden för nämnda broar inkommit från vägförvaltningarna, avses att bedriva planeringsarbetet i sådan takt, att broföretagen skola kunna igångsättas samtidigt med de vägföretag, i vilka broarna ingå.

Med hänsyn till den stora mängd broarbeten, som sålunda skulle ingå i investeringsplanerna, och i betraktande av det omfattande förberedelsearbete, som dylika företag tarva och som ännu i betydande grad återstår, synes det icke vara tillrådligt att för nästa budgetår öka investeringsplanen utöver vad investeringsutredningen föreslagit.

Utredningen vill också uttala, att i genomsnitt de i investeringsplanerna för vägbyggnader ingående broarbetena torde vara ur sysselsättningssynpunkt värdefullare än arbetena i den särskilda planen för brobyggnader,

eftersom de sammanhånga med och ofta äro nödvändiga förutsättningar för genomförande av större vägarbeten, vilken sistnämnda kategori av arbeten ju är särskilt lämpad att bereda sysselsättning åt friställd, icke yrkesutbildad arbetskraft. I den mån en utvidgning av den särskilda investeringsplanen för broarbeten skulle medföra en fördröjning av planeringsarbetet för de i vägbyggnadsplanerna ingående broarna, skulle detta t. o. m. kunna verka minskande på det totala sysselsättningsprogram, som i ett givet läge skulle stå till buds.

Även att genomföra ett brobyggnadsprogram av den omfattning, varom här är fråga, torde komma att stöta på svårigheter, dels emedan arbetet med uppgörandet av detaljritningar och granskning av dessa komme att bli mycket omfattande i förhållande till den begränsade tillgången på härför kvalificerad personal, dels emedan behovet av arbetsledare, kontrollanter och arbetsmaskiner skulle bli svårt att fylla, särskilt som samtidigt måste förutsättas en expansion även av i tekniskt hänseende närstående kategorier av arbeten.

Vad angår brobyggnaders lämplighet ur sysselsättningssynpunkt vill utredningen ur sitt föregående betänkande (SOU 1944: 12 s. 131) åberopa följande.

Brobyggnader kräva relativt stor mängd material, och deras verkan ur arbetsmarknadssynpunkt berör därför även verkstadsindustrin. För arbetenas utförande erfordras en jämförelsevis stor procent specialarbetare, varför detta slag av arbeten vanligen icke är särskilt förmånligt ur sysselsättningssynpunkt i en arbetslöshetsperiod. En utökning av arbetsstyrkan vid pågående företag är vidare i regel möjlig att genomföra blott i mycket begränsad omfattning, när broarbeten i regel äro av sådan art, att de icke lämpligen kunna bedrivas annat än med ett begränsat antal arbetare. Den fördelen erbjuda dock brobyggnader, att deras utförande kan ske relativt oberoende av årstiden.

Byggnad och förbättring av vissa för riksförsvaret betydelsefulla vägar.

Under de senaste åren hava särskilda anslag med jämförelsevis stora belopp beviljats till byggnad och förbättring av vissa för riksförsvaret betydelsefulla vägar. Investeringsutredningen har icke ansett sig för nästkommande budgetår böra föreslå någon särskild investeringsreserv beträffande dylika vägar. Av militära skäl väsentligen eller delvis betingade vägarbeten förutsättas ingå i tillräcklig omfattning under andra rubriker.

Vid utgången av löpande budgetår återstående belopp — uppskattningsvis 4,5 milj. kronor — av tidigare beviljade anslag jämte i statsverkspropositionen för nästa budgetår äskat anslag av 3,5 milj. kronor skulle för övrigt räcka till en investering i för riksförsvaret betydelsefulla vägar av 8,0 milj. kronor.

Uppförande av garage- och förrådsbyggnader m. m.

I investeringsutredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12 s. 135 och 136) framhölls bl. a., att det i samband med vägväsendets förstärkande visat sig, att i vissa delar av landet de garage- och förrådsutrymmen, som

stode till buds, vore otillräckliga och att det, med hänsyn till de stora värden vägväsendets maskiner och förråd representerade, vore en angelägenhet av stor vikt att anskaffa garage- och förrådsbyggnader i tillräcklig utsträckning.

Till 45 garagebyggnader jämte vissa färjvaktstodäder anvisade fjolårets riksdag anslag på riksstaten med 4,7 milj. kronor, varjämte på allmän beredskapsstat upptogs 0,5 milj. kronor till vissa förrådsbyggnader.

I underdånig skrivelse den 30 september 1944 med riksdagspetita rörande förslag för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förrådsfond för budgetåret 1945/46 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen angående behov av nyanläggning av förråds- och garagebyggnader anfört i huvudsak följande.

Av riksdagen hade för budgetåret 1944/45 beviljats medel till byggande av 45 garageanläggningar. Nybyggnadsbehovet hade emellertid av skilda anledningar ökat, och en närmare undersökning hade givit vid handen ett totalt nybyggnadsbehov av 105 garageanläggningar och lika många förrådsbyggnader. De 60 garageanläggningar, för vilka medel icke anvisats, syntes böra uppföras under en tvåårsperiod. Kostnaden beräknades med ledning av tidigare erfarenheter till 125 000 kronor per anläggning och således kapitalbehovet för 30 dylika till 3 750 000. För uppförande av förrådsbyggnader under budgetåret 1945/46 beräknade styrelsen på grundval av uppgifter från vägförvaltningarna medelsbehovet till 2 000 000 kronor, vilket belopp inkluderade de 500 000 kronor, som i investeringsutredningens betänkande beräknats för förrådsbyggnader, samt för markinköp och anläggningsarbeten för såväl garage- som förrådsbyggnader till 1 000 000 kronor. Styrelsens sammanlagda medelsäskanden för här ifrågavarande ändamål uppgick således till $(3\,750\,000 + 2\,000\,000 + 1\,000\,000 =) 6\,750\,000$ kronor.

Beträffande medelsbehovet för uppförandet av garagebyggnader har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i en den 31 oktober 1944 dagtecknad promemoria till kommunikationsdepartementet framhållit.

Utöver de garageanläggningar, som beräknats kunna uppföras med utnyttjande av 1944/45 års anslag å kapitalbudgeten, skulle nybyggnad av 60 garageanläggningar erfordras i enlighet med de av vägförvaltningarna anmälda behoven. I proposition nr 187/1944 har förutsatts, att med de medel, vilka sedermera beviljades å kapitalbudgeten för budgetåret 1944/45 såsom förslag för väg- och vattenbyggnadsväsendets förrådsfond skulle kunna uppföras 45 garageanläggningar. Detta torde emellertid icke bli möjligt, när en del av dessa medel måst tagas i anspråk för andra ändamål, varjämte byggnadskostnaderna efter den erfarenhet, som numera vunnits, komma att ställa sig högre än vad tidigare antagits. Såsom erforderliga ytterligare garageanläggningar utöver dem, som inrymmas i nyssnämnda anslag, har likväl icke upptagits mera än 60 med hänsyn till att behovet av återstående av vägförvaltningarna upptagna nybyggnader icke nu kan med säkerhet bedömas.

Ifrågavarande 60 anläggningar hava inom styrelsen inordnats i tre angelägenhetsgrader. Till första angelägenhetsgraden hava hänförts sådana garageanläggningar, vilka äro erforderliga med hänsyn till att vägförvaltningen icke disponerar garage inom vägmästarområdet, med påföljd att maskinerna måst uppställas utomhus eller till viss del i smärre skjul på skilda håll. Till andra graden hava hänförts anläggningar, där äldre garage finnas, i vilka ventilationsanordningar endast med svårighet och stora kostnader kunna uppsättas och uppvärmningsanordningar saknas eller äro bristfälliga. Vidare har till denna grad hänförts sådana nybyggnader, som skola ersätta förhyrda garage i sådana fall, då möjligheten att framdeles hyra icke torde förefinnas. Slutligen hava till tredje angelägenhetsgraden hänförts sådana anläggningar, som böra ombyggas för förbättring av driftsekonomin (driftkostnaderna i garaget höga, garagets läge inom vägmästarområdet olämpligt). Antalet anlägg-

ningar i de olika angelägenhetsgraderna samt motsvarande kostnad framgå av nedanstående sammanställning.

Angelägenhetsgrad	Antal	Beräknad kostnad
1	15	2 280 000
2	23	3 575 000
3	22	3 505 000
		9 360 000

I ovan angivna belopp ingå kostnaderna för markinköp samt för dränering, planering, hårdgöring och inhägnad av markområdena.

De förrådsbyggnader, vilka enligt från vägförvaltningarna lämnade uppgifter böra uppföras, hava av styrelsen likaledes hänförs till tre angelägenhetsgrader. Till första graden hava hänförs sådana förrådsbyggnader, vilkas uppförande erfordras med hänsyn till att byggnad av detta slag icke finnes eller tillfälligt ersatts med provisorium. Uppförande av förrådsbyggnader såsom ersättning för förrådsutrymmen, vilka visat sig vara så underdimensionerade, att det icke finnes möjlighet att i desamma uppnå erforderliga effekter, har hänförs till angelägenhetsgrad 2. I tredje angelägenhetsgraden hava upptagits förrådsbyggnader, vilka böra uppföras för att möjliggöra en rationell förrådsrörelse. I nyssnämnda fall disponeras nu äldre förrådsbyggnader eller förhyrda förrådsutrymmen.

De beräknade kostnaderna för dessa förrådsbyggnader uppdelade å olika angelägenhetsgrader framgå av följande uppställning.

Angelägenhetsgrad	Antal	Beräknad kostnad
1	35 förråd, därav 3 depåförråd	870 000
2	48 förråd, därav 2 depåförråd	1 130 000
3	27 förråd, därav 6 depåförråd	760 000

De förråd, som hänförs till angelägenhetsgraderna 1 och 2 böra komma till utförande under budgetåret 1945/46. Anläggningskostnaden för dessa förråd har såsom av ovanstående uppställning framgår beräknats till i runt tal 2 000 000 kronor.

För ifrågavarande ändamål har Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition å kapitalbudgeten äskat 2 500 000 kronor men därvid förutsatt, att medel icke skulle ställas till styrelsens förfogande för några byggnadsföretag förrän i varje särskilt fall utredning förebragts såväl rörande byggnadsbehovet som i fråga om lämpligaste förläggning och anordnande av byggnaderna med hänsyn till underhålls- och vägbyggnadsverksamhetens organisation.

För genomförande av det enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens framställning särskilt angelägna byggnadsprogrammet skulle sålunda utöver det äskade anslaget erfordras 4,25 milj. kronor.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i skrivelse till investeringsutredningen den 4 december 1944 hemställt, att samtliga förrådsbyggnader samt garageanläggningarna under grupperna 1 och 2 i styrelsens förut återgivna promemoria måtte, i den mån medel till desamma icke anvisades å ordinarie stat, intagas i investeringsreserven.

Med hänsyn till vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anfört beträffande angelägenheten av ifrågavarande arbeten vill investeringsutredningen för sin

del tillstyrka, att de medtagas i den allmänna investeringsreserven för budgetåret 1945/46 till en kostnad av 4 250 000 kronor. Härvid förutsätter investeringsutredningen, att även beträffande de i reserven ingående företagen skola gälla de för motsvarande arbeten på ordinarie budget föreslagna förutläggningarna, att vissa ytterligare utredningar först skola göras, innan medel för arbetena ställas till disposition.

Särskild grovarbetsreserv.

Utöver den allmänna reserven av arbeten för statliga och statsunderstödda vägar och gator m. m. beräknas på allmänna beredskapsstaten för löpande budgetår även medel till en särskild grovarbetsreserv av vägarbeten för en sammanlagd kostnad av 170 milj. kronor. Av detta belopp torde uppskattningsvis 11 milj. kronor vara erforderliga för marklösen o. d. och 159 milj. kronor stå till förfogande till täckande av byggnadskostnader. Investeringsutredningen föreslår, att jämväl för budgetåret 1945/46 räknas med en särskild grovarbetsreserv av vägarbeten. Grunderna för sammansättningen av en sådan reserv hava av utredningen närmare angivits i dess föregående betänkande (SOU 1944: 12, s. 138), och i fråga om principerna för en sådan reservs utnyttjande hänvisas till vad utredningen därom yttrat i nyssnämnda betänkande (s. 20, 22, 138 och 257) ävensom på s. 341 ff i föreliggande betänkande.

Vid framläggandet av förslag till grovarbetsreserv för innevarande budgetår meddelade investeringsutredningen, att den hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärt utredning angående en dylik reserv, vilken helst borde vara så omfattande att den kunde giva sysselsättning åt 15 000 à 20 000 man. Det framhölls även, att kostnaderna för en sådan reserv kunde uppskattas till 170,0 milj. kronor och att detaljplanerandet av hela denna reserv icke torde medhinnas före ingången av budgetåret 1945/46 men att vissa företag borde kunna vara färdigplanerade vid budgetårsskiftet och att resten borde planeras så snabbt som möjligt, så att grovarbetsreserven under loppet av ifrågavarande budgetår efter hand kunde tagas i anspråk.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har nu verkställt ifrågavarande utredning angående en särskild grovarbetsreserv. Beträffande vägföretag på landsbygden och i städer och stadsliknande samhällen, i vilka kronan är väghållare, har styrelsen även påbörjat detaljplanering av de företag som föreslås ingå i ifrågavarande reserv, under det att detaljplaneringen av företagen i sådana städer och stadsliknande samhällen, som själva äro väghållare, ombesörjes av städerna och samhällena själva under överinseende av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Utredningsarbetet beträffande arbetena i grovarbetsreserven har bedrivits med tillämpande av samma tillvägagångssätt i fråga om samarbete med lokala myndigheter som beträffande motsvarande arbeten i den allmänna investeringsreserven.

Den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagna grovarbetsreserven består av företag, som medföra liten åtgång av svåråtkomligt material och som — även vintertid — lämna möjlighet att sysselsätta jämförelsevis stora arbetsstyrkor. Även i övrigt hava de rena sysselsättningssynpunkterna tillmätts större vikt vid urvalet till denna reserv än i fråga om den allmänna investeringsreserven. Sålunda har större hänsyn tagits till företagens läge genom att visst företräde givits arbeten på och i närheten av särskilt konjunktur känsliga trakter. På grund av dessa synpunkter hava i fråga om grovarbetsreservens fördelning på länen och på de olika kategorierna av vägar icke tillämpats samma relationer som för motsvarande arbeten på ordinarie budget. För de län, där arbetslöshetsriskerna äro störst, har sålunda beräknats särskilt stor grovarbetsreserv. Ävenså har på huvudvägarna kommit en jämförelsevis något större andel av grovarbetsreserven än på andra slag av vägar, eftersom arbeten på de större vägarna i regel äro gynnsammare ur sysselsättningssynpunkt än arbeten på småvägar.

Grovarbetsreserven för landsbygdens vägar skulle enligt tillgängligt utredningsmaterial erhålla följande omfång.

	Totalkostnad milj. kronor	Härv under budgetåret 1945/46 milj. kronor
Nyanläggning av bygdevägar	33·5	20·2
Nyanläggning av ödebygdsvägar	8·9	5·1
Byggande av huvudvägar	151·9	90·0
Förbättring av bygdevägar och ödebygdsvägar	57·2	36·1
Summa	251·5	151·4

I den angivna slutsumman, 151,4 milj. kronor, för arbeten under nästkommande budgetår, hava icke kostnader för marklösen inräknats. Sistnämnda kostnader kunna för ett första byggnadsår uppskattas till 11,2 milj. kronor. Kostnaden för hela grovarbetsreserven av vägbyggnader på landsbygden skulle enligt detta förslag för nästa budgetår sluta på 162,6 milj. kronor mot 130,0 milj. kronor för innevarande budgetår, d. v. s. en ökning med 32,6 milj. kronor.

Arbetena i denna del av grovarbetsreserven beräknas kunna giva 5 000 000 dagsverken, motsvarande i medeltal per arbetsdag under året 16 600 arbetare. Vid företagen skulle, om man räknar med i genomsnitt 95 vinterarbetsdagar och 185 sommararbetsdagar, kunna sysselsättas 10 000 man vintertid och 20 000 sommartid. Största arbetsstyrka, som utan mera avsevärda olägenheter skulle kunna temporärt sysselsättas vid ifrågavarande arbeten uppskattas till 20 000 man vintertid och 40 000 sommartid.

Planläggningsarbetet beträffande grovarbetsreserven är icke lika långt kommet som beträffande den allmänna investeringsreserven, men tillgången på fullt färdigplanerade företag ökas dock i jämförelsevis god takt, såsom framgår av nedanstående uppgifter beträffande kostnaderna för den detaljplanerade och administrativt fullt förberedda grovarbetsreserv, som varit resp. beräknas komma att bli disponibel vid nedan angivna tidpunkter.

Tidpunkt	Milj. kronor
¹ / ₆ 1944	4
¹ / ₇ 1944	18
¹ / ₁₀ 1944	30
¹ / ₁ 1945	65
¹ / ₇ 1945	85

Vad angår väg- och gatubyggnader i städerna beräknades för innevarande budgetår en grovarbetsreserv av arbeten för 40,0 milj. kronor. Tillgången på förberedda arbetsobjekt, vilka samtidigt äro tillräckligt angelägna och tillräckligt lämpliga ur sysselsättningssynpunkt, är emellertid mindre god för ett sysselsättningsprogram av denna storlek. Med hänsyn härtill föreslås, att som underlag för grovarbetsreserven för nästkommande budgetår medräknas företag för en sammanlagd totalkostnad av 36,0 milj. kronor, varav under budgetåret skulle kunna utföras arbeten för 17,4 milj. kronor.

Grovarbetsreserven för städerna under budgetåret 1945/46 beräknas innebära 600 000 dagsverken, varigenom skulle i genomsnitt per arbetsdag under året kunnat sysselsättas 2 000 arbetare. Största arbetsstyrkan vintertid synes kunna uppgå till 1 500 man och sommartid till 2 500 man.

Förslaget till grovarbetsreserv för budgetåret 1945/46 innebär alltså för städernas del en minskning med 22,6 milj. kronor, medan samtidigt motsvarande reserv för landsbygden ökats med 32,6 milj., d. v. s. för hela grovarbetsreserven i vad den består av vägbyggnader en ökning av $(32,6 - 22,6 =)$ 10,0 milj. kronor till 180 000 000 kronor. I detta belopp ingå dock kostnader för marklösen med 11,2 milj. kronor, varför de egentliga byggnadskostnaderna för grovarbetsreserven uppgå till 168 800 000 kronor. Förskjutningen inom reserven, så att för nästa budgetår en större del än för närvarande skulle avse arbeten på landsbygden, står i samklang med ett uttalande i denna riktning i statsutskottets utlåtande vid förra årets riksdag i anledning av propositionen (nr 281) med förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45.

8. Investeringsplan för civila flygplatser.

Investeringsutredningen föreslår för budgetåret 1945/46 en investeringsplan för statliga och statsunderstödda flygplatser omfattande arbeten för en totalkostnad av 50,0 milj. kronor. Härav skulle enligt preliminärt antagande 40,0 milj. kronor komma på det ordinarie arbetsprogrammet och 10 000 000 kronor på den allmänna investeringsreserven. Därjämte har utredningen räknat med en grovarbetsreserv om 5 000 000 kronor. Beträffande förslaget må följande anföras.

I utredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12 s. 139—142) framhölls bland annat, att det på frågans dåvarande ståndpunkt icke var möjligt att ens tillnärmelsevis angiva, vad som kunde anses vara normal investeringsvolym, och erinrades om att hela spørsmålet om utbyggnad av civila flygplatser befann sig under utredning genom 1944 års flygplatsutredning. Denna

har den 25 november 1944 framlagt förslag dels till anläggning av en storflygplats, dels till vissa flygplatsutvidgningar för provisoriskt tillgodoseende av långdistanstrafiken under den tid, storflygplatsen utbygges. Detta förslag har varit utsänt på remiss till ett antal myndigheter och är, såvitt angår storflygfältet, för närvarande återremitterat till flygplatsutredningen för ytterligare utredning. Flygplatsutredningens arbete är emellertid icke avslutat i och med att frågan om en storflygplats för den interkontinentala trafiken blir utredd. Därefter återstår ett omfattande utredningsarbete, innan en samlad överblick över behoven av flygplatsarbeten kan erhållas. Med hänsyn härtill måste det förslag till investeringsplan, vilket här framlägges, i väsentlig grad vara baserat på antaganden och uppskattningar.

I investeringsutredningens planer för löpande budgetår ingå en allmän investeringsreserv för 4,3 milj. kronor och en grovarbetsreserv för 3,0 milj. kronor. Av de arbeten, som ingå i den allmänna investeringsreserven, beräknas emellertid de upptagna arbetena på flygplatserna Stockholm—Bromma, Malmö—Bulltofta, Norrköping—Kungsängen och Sundsvall—Härnösand bliva fullbordade under innevarande budgetår, varefter endast arbeten vid flygplatserna Göteborg—Torslanda, Karlstad och Umeå skulle återstå vid början av nästa budgetår. Kostnaderna för dessa återstående arbeten beräknas till 1,8 milj. kronor.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i petitaskrivelse den 18 september 1944 hemställt om anvisande av anslag på riksstaten för budgetåret 1945/46 med 1,19 milj. kronor till belyningsanläggningar för luftfartsleder, 0,3 milj. kronor till radiofyrrar för luftfarten, 25,0 milj. kronor till byggande och förbättring av flygplatser samt 0,2 milj. kronor till ersättningsanskaffningar och ersättningsarbeten. I utlåtande den 1 december 1944 har flygplatsutredningen föreslagit vissa jämkningar av de av styrelsen äskade beloppen ävensom att delar av de begärda anslagen skulle anvisas redan för innevarande budgetår. Därefter har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i skrivelser till Kungl. Maj:t den 27 december 1944 och den 1 februari 1945 hemställt om anvisande på tilläggsstat för budgetåret 1944/45 av bland annat följande anslag, nämligen

till byggande och förbättring av flygplatser	kronor	6 750 000
» radiofyrrar för luftfarten	»	215 000
» belyningsanläggningar för luftfartsleder	»	790 000.

Dessa anslag torde av styrelsen hava begärts på tilläggsstat för innevarande budgetår för att möjliggöra att de arbeten, som sammanhånga med upptagande av interkontinental flygtrafik, skola kunna påbörjas snarast möjligt. Däremot torde man kunna räkna med att genomförandet av ifrågavarande arbeten väsentligen kommer att ske under budgetåret 1945/46. Arbetena i fråga hava därför medtagits i investeringsplanen för nästkommande budgetår och beräknats tillhöra detta budgetårs ordinarie arbetsprogram. Vad beträffar dessa arbeten på tilläggsstat för innevarande budgetår torde proposition komma att framläggas inom den närmaste tiden.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t icke tagit ställning till frågan

om anslag för nästa budgetår till civila flygplatser utan i avbidan på den proposition i ämnet, som senare kan bli riksdagen förelagd, endast preliminärt beräknat anslagen till samma belopp, som anvisats för innevarande budgetår. Beträffande frågorna om det ordinarie arbetsprogrammets omfattning och de arbeten, som kunna komma att ingå i detta program, har investeringsutredningen sålunda icke något slutgiltigt förslag från Kungl. Maj:t att utgå ifrån. Investeringsutredningen har därför varit hänvisad till att bygga på vissa antaganden beträffande storleken av det ordinarie programmet.

I den mån det ordinarie programmet vid statsmakternas slutliga prövning skulle komma att ökas eller minskas i förhållande till det belopp investeringsutredningen räknar med, bör detta föranleda motsvarande minskning respektive ökning av den allmänna investeringsreserven.

Vad därefter angår frågan om storleken av den allmänna investeringsreserven och grovarbetsreserven för nästkommande budgetår har investeringsutredningen samrått såväl med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som med 1944 års flygplatsutredning.

I skrivelse till investeringsutredningen den 13 november 1944 har flygplatsutredningen framhållit följande.

Utredningen kom redan på ett tidigt stadium till insikt om att arbetet icke kunde bedrivas så att förslag till flygplatsers utbyggnad i riket kunde framläggas i ett sammanhang. Det visade sig nödvändigt att uppdelat arbetet i etapper med hänsyn till angelägenhetsgraden av olika flygplatsers utbyggnad icke minst ur flygtrafiksynpunkt. Sålunda har utredningen i skrivelse till chefen för kommunikationsdepartementet den 21 mars 1944 framlagt förslag till arbeten å vissa viktigare flygplatser. Utredningen har därjämte för avsikt att inom den närmaste tiden avgiva förslag till anläggning av storflygplats. Då byggnadstiden för denna anläggning sannolikt kommer att taga en tid av minst fyra år, avser utredningen föreslå kompletteringsarbeten å vissa andra flygplatser. Utredningen kommer att tillstyrka att av ordinarie medel under innevarande och nästa budgetår anvisas ett sammanlagt belopp av 25 000 000 kronor för nu ifrågavarande arbeten. För nämnda ändamål därefter erforderliga medel kommer utredningen att sedermera avgiva förslag om.

Vid sidan av dessa arbeten pågår planeringsarbetet avseende anläggning och förbättring av övriga flygplatser inom landet och beräknar utredningen att under loppet av nästkommande år framlägga förslag beträffande dessa. Såvitt utredningen nu kan bedöma torde de i utbyggnadsplanen ingående företagen komma att omfatta 20 å 30 flygplatser. Utredningen har tänkt sig, att dessa företag i regel icke skola komma till utförande i annan mån än arbetsmarknadsläget så kräver. Sammanlagda kostnaden för dylika flygplatser torde kunna uppskattas till ett avrundat belopp av 50 000 000 kronor.

Sedan vissa överläggningar därefter hållits mellan investeringsutredningen och representanter för flygplatsutredningen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för att söka få fram ett till vissa bestämda anläggningar preciserat investeringsprogram, har flygplatsutredningen med skrivelse den 12 december 1944 överlämnat en inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen upprättad sammanställning av uppgifter angående statliga investeringsobjekt 1945/46—1946/47, vilken med vissa mindre omredigeringar återgives i *bil. 16*. I sistnämnda skrivelse framhöll flygplatsutredningen bland annat följande.

Enär flygplatsutredningen f. n. icke kan taga ställning till utbyggnadsplanerna för varje särskild flygplats får flygplatsutredningen, som i princip är för en snabb utbyggnad av flygplatserna, härmed rekommendera, att i första hand vissa ur trafikhänseende betydelsefulla flygplatser (bl. a. Norrköping—Kungsängen, Göteborg—Torslanda, Malmö—Bulltofta) snarast måtte utbyggas i föreslagen omfattning. Kostnaderna för dessa förstahandsarbeten hava beräknats till ca 11 000 000 kronor.

I övrigt får flygplatsutredningen förorda, att övriga i sammanställningen upptagna investeringsobjekt komma till utförande i den ordning och omfattning, som läget på arbetsmarknaden kan påfordra.

Såsom framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen såväl för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens äskanden av anslag på riksstaten som för de lämnade uppgifterna om arbeten, lämpliga att intagas i en investeringsreserv, är utredningsläget för närvarande sådant, att någon mera bestämt utformad investeringsplan icke är möjlig att framlägga beträffande civila flygplatser. Då det emellertid utan tvivel föreligger ett stort behov av flygplatsanläggningar och flygplatsutvidgningar och då sådana arbeten äro mycket lämpliga för att bereda arbete åt friställd, icke yrkesutbildad arbetskraft, har investeringsutredningen det oaktat ansett sig böra föreslå, att i investeringsreserven för nästkommande budgetår inrymmas flygplatsarbeten för vissa belopp. Investeringsutredningen utgår därvid ifrån att utrednings- och planläggningsarbetet även i fortsättningen forceras, varigenom investeringsreserven, efterhand som slutgiltiga utredningsresultat föreligga, kan tillföras utredda och prövade byggnadsprojekt inom den beräknade kostnadsramen.

Vad angår de olika slag av flygplatsarbeten, som kunna komma i fråga, har investeringsutredningen av flera skäl ansett sig icke böra föreslå någon investeringsreserv av belyningsanläggningar och radiofyrar. Dels är nämligen projekteringen av sådana arbeten jämförelsevis tidskrävande och tillgänglig personal för sådan projektering torde komma att bliva fullt sysselsatt med anläggningar ingående i det ordinarie arbetsprogrammet, dels bestå sådana arbeten till stor del av materialbeställningar, vilka delvis äro beroende av import och i övrigt kunna effektueras endast av ett fåtal svenska företag.

I investeringsreserven beräknas däremot komma att ingå fältarbeten (terrasserings- och beläggningsarbeten) samt husbyggnader, vilka normalt finansieras under det å riksstaten uppförda gemensamma anslaget till byggande och förbättring av flygplatser. I väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förenämnda sammanställning (bil. 16) redovisas fältarbeten för 22 075 000 kronor och husbyggnader för 4 315 000 kronor, d. v. s. sammanlagt arbeten för 26 390 000 kronor. Härtill komma arbeten på ett storflygfält för ett beräknat belopp av 25 000 000 kronor, varför hela byggnadsprogrammet för nu redovisade företag skulle uppgå till 51 390 000 kronor. Investeringsutredningen räknar i sitt förslag med en investeringsplan om 50 milj. kronor, varav i det ordinarie arbetsprogrammet antagas ingå arbeten för ca 40 milj. kronor och i den allmänna investeringsreserven för ca 10 milj. kronor.

Härutöver synas flygplatsarbeten till ett begränsat belopp kunna intagas i grovarbetsreserven. Till denna reserv synes böra föras den flygplatsanlägg-

ning i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens sammanställning, som avser segelflyget, nämligen Ålleberg. Detta är ur anslagssynpunkt en förenkling, enär arbeten av denna kategori normalt icke finansieras av anslaget till byggande och förbättring av flygplatser men väl synas kunna få bidrag av anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering, från vilket sistnämnda anslag den särskilda grovarbetsreserven enligt investeringsutredningens principer skulle finansieras. Därjämte synas de minst angelägna av övriga i förteckningen upptagna företag, nämligen Hästholmens och Visingsö flygplatser, böra tillföras grovarbetsreserven. Övriga i sammanställningen angivna arbeten synas i vad det gäller de delar, som äro möjliga att utföra under nästa budgetår, kunna inrymmas inom den investeringsvolym, som omslutes av det ordinarie programmet jämte den allmänna investeringsreserven. Under det fortsatta utredningsarbetet kunna emellertid nya projekt framkomma av sådan angelägenhetsgrad, att de antingen böra utföras som ordinarie arbeten eller tillföras den allmänna reserven eller också, om de äro av något lägre angelägenhetsgrad, böra hänföras till grovarbetsreserven. Även i de fall, då nytillkomna arbeten inordnas i det ordinarie programmet eller i den allmänna reserven, får man emellertid räkna med, att grovarbetsreserven kan erhålla ökad omfattning genom att som en följd härav andra företag, vilka befinnas mindre angelägna än de nytillkommande, överföras från det ordinarie programmet eller den allmänna reserven till grovarbetsreserven. Med hänsyn till dessa omständigheter har investeringsutredningen ansett, att man vid beräkningen av medelsbehoven bör utgå från en grovarbetsreserv för civila flygplatser av 5,0 milj. kronor.

Den allmänna investeringsreserven beträffande civila flygplatser har uppskattats innefatta ca 200 000 dagsverken, motsvarande en genomsnittlig arbetsstyrka av ca 650 man. För grovarbetsreserven uppskattas motsvarande summor till ca 100 000 respektive ca 330. Den största arbetsstyrka, som vintertid kan sysselsättas vid arbetena, beräknas bliva för den allmänna investeringsreserven 1 000 man och för grovarbetsreserven 500 man.

Beträffande de flygplatsarbeten, som upptagits i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förenämnda sammanställning och som — intill dess flygplatsutredningen framlagt en plan för utbyggnad av landets flygleder och flygplatser — torde få tagas till underlag för nästa års investeringsplan, hava från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen erhållits följande uppgifter.

Göteborg—Torslanda flygplats.

Utbyggnaden av flygplatsen bedrives efter en i september 1939 uppgjord generalplan. Återstående arbeten bestå i huvudsak av planering och dränering av genom mudderutfyllnad erhållna utvidgningsområden öster och sydost om gamla flygfältet samt utbyggnad av en rullbana åt sydost jämte förbindelsebanor för flygplanens ändamålsenliga rangering vid start och landning samt förflyttning mellan stations- och hangarområdena. I samband med färdigställandet av själva flygfältet erfordras jämväl iordningsställande av nytt hangar- och serviceområde jämte byggnader ävensom framdragande av erforderliga vatten- och avloppsledningar.

Arbetena hava kostnadsberäknats till 2 200 000 kronor för fältarbeten och 1 000 000 kronor för byggnader.

Malmö—Bulltofta flygplats.

Nuvarande flygfält har i huvudsak cirkulär form med en diameter av ca 1 100 meter. Fältytan är emellertid icke utnyttjningsbar i hela sin utsträckning på grund av större höjddpartier invid flygfältets östra och södra gränser. Det måste därför anses vara synnerligen önskvärt att vidtaga härför erforderliga justerings- och utvidgningsarbeten. Utvidgningsarbetena skulle i huvudsak beröra områdena nordväst om nuvarande fältet samt justeringsarbetena höjdområdet söder om fältet. Arbetena, som vore planerade så, att de utgjorde del av planerad eventuell framtida större utvidgning av flygfältet, hava kostnadsberäknats till 2 100 000 kronor.

Tillbyggnad av befintlig stationsbyggnad samt övertagande av hangarbyggnader hava kostnadsberäknats till 600 000 kronor.

Norrköping—Kungsängens och Uppsala flygplatser.

Med hänsyn till att färdigställandet av en storflygplats invid Stockholm för interkontinental flygtrafik beräknas taga ganska lång tid i anspråk, anses det ur trafiksynpunkt vara lämpligt att förse Norrköping—Kungsängens och Uppsala flygplatser med permanentbelagda rullningsbanor i sådan omfattning, att desamma tillsammans med befintligt bansystem på Stockholm—Bromma flygplats interimistiskt skulle kunna tillgodose beräknat trafikbehov under den tidrymd, som beräknas åtgå för utbyggnaden av storflygplatsen. Anläggningskostnaden för en kompletteringsbana vid var och en av Norrköping—Kungsängens och Uppsala flygplatser hava beräknats till 3 800 000 respektive 3 300 000 kronor.

Jönköpings flygplats.

Arbetena avse komplettering av befintligt dräneringssystem inom gamla flygfältet. De hava kostnadsberäknats till 250 000 kronor.

Det beräknas vidare vara nödvändigt att förse flygplatsen med administrations- och servicebyggnader för en kostnad av 150 000 kronor.

Hästholmens flygplats.

Nuvarande fältyta bör utvidgas för att erhålla bättre start- och landningsmöjligheter. Vidare bör flygplatsen förse med mindre driftbyggnader. Kostnaderna hava beräknats till 100 000 respektive 50 000 kronor.

Visingsö flygplats.

Med hänsyn till flygplatsens stora betydelse för ön vid eventuella olycksfall eller dylikt under isoleringsperioder vintertid är det välbetänkt att öka flygplatsens utnyttjningsbarhet genom vissa smärre utvidgningsarbeten. Kostnaderna härför hava beräknats till 50 000 kronor.

Örebro flygplats.

Under åren 1943—1944 har i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens regi bedrivits utvidgningsarbeten vid flygplatsen, varigenom fältet erhållit en sådan storlek, att det nu är att hänföra till de större civila flygplatserna. Inom fältområdet befintlig gammal fältyta anses emellertid böra bliva föremål för justering och omplanering för att bliva av samma goda kvalitet som de nytillkomna fältområdena. Vidare understrykes behovet av att iordningställa ett stationsområde jämte tillfartsvägar samt uppföra bland annat en mindre administrationsbyggnad. Kostnaderna för fältarbeten och byggnader hava beräknats till 200 000 respektive 80 000 kronor.

Varbergs flygplats.

Med hänsyn till flygplatsens belägenhet utefter en av de större inhemska trafiklinjerna är det önskvärt att vidtaga utvidgningsarbeten. Dessa arbeten sammanhånga i viss mån med frågan om förbättring av Varbergs hamn, enär avsikten är att, om hamnförbättringen kunde komma till stånd samtidigt med flygplatsarbetena, använda muddermassor från hamnarbetena till flygplatsens utvidgning. Hamnarbetena hava medtagits i förslaget till allmän investeringsreserv för handelshamnar och farleder.

Utöver dessa flygfältsarbeten erfordras för flygplatsens rationella användande och drift uppförande av en mindre hangarbyggnad jämte administrationsbyggnad.

Kostnaderna hava beräknats till 200 000 kronor för fältarbetena och 125 000 kronor för byggnaderna.

Eslövs flygplats.

I samband med beräknad ökning av flygtrafiken vid Malmö—Bulltofta flygplats är det ur trafiksäkerhetssynpunkt önskvärt att vid trafikstörningar av olika slag hava tillgång till ytterligare en större flygplats. På basis av iakttagelser under längre tidsperiod har Eslövs flygplats uppvisat ett ur väderlekssynpunkt synnerligen gott läge. Då utvidgningsmöjligheterna synas goda, har därför förslag till utvidgning av nuvarande flygfält upprättats. Kostnaderna hava beräknats till 600 000 kronor.

Inom flygplatsen är även erforderligt att uppföra en mindre administrations- och förrådsbyggnad till en beräknad kostnad av 100 000 kronor.

Visby flygplats.

Visby flygplats uppvisar en ständigt ökande trafikintensitet. Trafiken bedrivs numera hela året om. Med hänsyn till det milda klimatet på Gotland är fältytan vintertid utsatt för synnerligen ofta förekommande frost med därpå följande upptining. Med den erfarenhet, som vunnits senaste åren, har konstaterats, att markunderhållet vintertid är mycket kostsamt samt att hinder i vissa fall uppstått i flygtrafikens ändamålsenliga drift.

Det är därför önskvärt att förse flygplatsen med en permanentbelagd rullbana. Kostnaderna för densamma hava beräknats till 1 600 000 kronor.

Karlstads flygplats.

Nu pågående anläggningsarbeten omfatta utbyggnad av flygplatsen med en huvudbansträckning norr—söder. Med hänsyn till flygplatsens goda läge i befintligt och planerat flygtrafiksystem är det önskvärt att utvidga fältet åt norr samt förse flygplatsen med såväl en permanentbelagd rullbana som administrations- och hangarbyggnader.

Kostnaderna för fältarbetena hava beräknats till 1 500 000 kronor. Husbyggnadskostnaderna hava uppskattats till 550 000 kronor.

Sundsvall—Härnösands flygplats.

Flygplatsen utgör en av huvudpunkterna i befintlig trafikflyglinje Stockholm—Luleå. Nuvarande fältyta behöver utvidgas i huvudsak åt sydväst och söder. För flygtrafikens ändamålsenliga upprätthållande synes såväl en permanentbelagd bana som administrations- och hangarbyggnader böra komma till utförande.

Kostnaderna för fältarbeten och byggnader hava kostnadsberäknats till 2 000 000 respektive 550 000 kronor.

Skellefteå och Umeå flygplatser.

Undersökningar för anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Umeå pågå. Kostnaderna för fältbyggnad och husbyggnader hava preliminärt uppskattats för vardera av fälten till 2 000 000 respektive 180 000 kronor.

Ällebergs flygplats.

Den alltmer ökande segelflygverksamheten vid Älleberg har ställt allt större krav på landnings- och startmöjligheterna uppe på bergkalotter å Älleberg. Kostnaderna för vissa justerings- och förbättringsarbeten, avseende att i första hand avhjälpa befintliga bristfälligheter, hava preliminärt beräknats till 175 000 kronor.

9. Investeringsplan för handelshamnar och farleder.

Förslag till investeringsplan för handelshamnar och farleder för budgetåret 1945/46, innefattande en investeringsreserv om 30 986 200 kronor, har sammanställts i bil. 17. Beträffande förslaget får investeringsutredningen anföra följande.

För budgetåret 1944/45 framlade utredningen i sitt föregående betänkande (s. 143—149 och bil. 18) en investeringsplan för handelshamnar och farleder, vilken upprättats med utgångspunkt från en av kommerskollegium verkställd utredning. Enligt denna hänfördes till handelshamnarna sådan i kommunal eller enskild ägo varande hamn, för vilken Kungl. Maj:t fastställt hamntaxa. Vid tiden för utredningens verkställande förelågo beträffande 73 dylika hamnar projekt avseende reparations- och underhållsar-

beten för en sammanlagd kostnad av ca 15,7 milj. kronor samt utvidgnings- och nyanläggningsarbeten för sammanlagt ca 138,7 milj. kronor.

I investeringsplanen för budgetåret 1944/45 upptogos arbeten för i runt tal 40 milj. kronor, vilket belopp motsvarade dubbla den av kommerskollegium vid dess utredning beräknade normala årliga investeringen. Planen inrymde dels i stort sett alla de förenämnda reparations- och underhållsarbete- na, dels ock av utvidgnings- och nyanläggningsarbetena sådana företag, som projekterats i vissa av kommerskollegium angivna, för sjöfarten och landets samfärdsel i övrigt särskilt betydelsefulla hamnar. Sistnämnda hamnar utgjordes av dem, som hittills visat den större utvecklingskraften med avseende på trafikens omfattning.

Den investeringsplan, som för innevarande budgetår sammanställdes enligt de nämnda, i korthet återgivna principerna omfattade hamnarbeten i 34 städer och samhällen.

Till följd av arbetsmarknadssituationen och materialförsörjningsläget har endast ett fåtal i planen ingående företag hittills utförts eller påbörjats. Endast i förhållandevis ringa omfattning hava vidare nya arbetsobjekt av hit hörande art anmälts till investeringsutredningen. Ej heller hava viktiga skäl framkommit för modifiering av de av kommerskollegium angivna principerna för utväljande av hamnbyggnadsprojekt att ingå i investeringsplanen. Undantag representeras dock av vissa i föreliggande förslag medtagna företag i Kalmar och Södertälje. För de motiv, som föranlett att dessa arbeten föreslagits att inrymmas i planen, redogöres i det följande.

Ehuru det med hänsyn till i föregående stycke anförda förhållanden kunnat förväntas att investeringsplanen för budgetåret 1944/45 utan större förändringar skulle vara tillämplig även för nästföljande budgetår har dock en relativt omfattande revidering av planen av andra orsaker blivit erforderlig. Sålunda hava vid den detaljplanering av de skilda företagen, som pågått under det gångna året, ej oväsentliga justeringar av de beräknade kostnaderna för arbetena visat sig nödvändiga. Beträffande några av de största hamnarna hava nya synpunkter framkommit i fråga om de projekterade företagens angelägenhetsgrad. Vidare har den arbetstakt, vari varje särskilt företag vid behov kan bedrivas, numera säkrare kunnat bedömas, sedan arbetsplanerna i stor omfattning blivit färdigställda.

Följande arbetsföretag hava, sedan föregående investeringsplan upprättades, påbörjats och i allt väsentligt färdigställts, varför de nu avförts från planen:

Gävle: Verkstads- och kontorsbyggnad,

Karlskrona: Färdigställande av Östra kajen,

Luleå: Utbyggnad av södra hamnen samt muddring i Tjuvholmssundet,

Valdemarsvik: Reparation av träkaj i Åhamnen, samt

Limhamn: Fortsättning av muddringsarbeten.

Beträffande de i planen upptagna projekten i Halmstad, Jönköping, Kristinehamn, Mariefred, Trosa, Uddevalla, Umeå och Oxelösund hava några förändringar icke anmälts vare sig i fråga om angelägenheten eller i fråga om

företagens avsedda omfattning eller beträffande den beräknade kostnaden, varför uppgifterna om projekten å dessa orter bibehållits oförändrade i den nu upprättade planen.

I fråga om övriga arbeten i det nu föreliggande förslaget till investeringsplan må anföras följande.

Gävle hamn. Verkstads- och kontorsbyggnaden har såsom ovan nämnts strukits ur planen. I övrigt har ingen ändring inträffat i fråga om stadens i planen intagna arbeten.

Göteborgs hamn. Planen har underkastats omarbetning i enlighet med synpunkter, som framkommit vid detaljplaneringen och föranlett upprättande av ett modifierat tidsschema för utförande av stadens hamnarbeten. Under det att investeringsplanen för budgetåret 1944/45 upptog arbeten i Göteborg för en kostnad av 18,26 milj. kronor, innefattar den reviderade planen arbeten för tillhoppa endast 14,69 milj. kronor, varav för ordinarie arbeten 7,44 milj. kronor och för investeringsreservens arbeten 7,25 milj. kronor. Omfattningen av de i den reviderade planen numera ingående arbetena anses motsvara vad som är möjligt att utföra av anläggningar i hamnen under budgetåret 1945/46.

Hjo hamn. I samband med detaljplanering av de i planen upptagna arbetena i Hjo hamn har den beräknade kostnaden reviderats och utgör numera 210 200 kronor.

Hälsingborgs hamn. Av de två i investeringsplanen för budgetåret 1944/45 upptagna företagen har hamnmagasinet vid Oceankajen numera utlysts på entreprenad och avses bli utförd under år 1945. Arbetet har därför överflyttats till gruppen ordinarie arbeten.

Det andra företaget, kajanläggning i Oceanbassängen, avsågs tidigare såsom en första etapp i utvidgningen av den nuvarande hamnen. Verkställda utredningar hava emellertid givit vid handen, att en utvidgning av anläggningarna vid Oceanbassängen icke kan förväntas slutgiltigt lösa stadens hamnproblem, varför planer numera uppkommit på anläggande av en helt ny massgods- och industrihamn söder om Grängsgatan. Projekteringen av denna hamn beräknas bli färdig under år 1945, så att arbetena kunna påbörjas under år 1946. Med förkrigspriser har totalkostnaden beräknats till 15,9 milj. kronor, vilket belopp vid nuvarande prisläge torde motsvara ca 20 milj. kronor. I investeringsreserven har härav upptagits 1 milj. kronor för arbetenas påbörjande.

Kalmar hamn. Det i investeringsplanen för budgetåret 1944/45 upptagna arbetet, 120 m kaj vid Finngrundet, kvarstår oförändrat.

Sedan segelleden i Kalmarsund fördjupats för oceangående fartyg, föreligger ett stort behov och ett starkt intresse för åstadkommande av en djuphamn i Kalmar. De föreliggande projekten härutinnan äro av betydande omfattning. Tillräckliga motiv hava ansetts föreligga att i investeringsplanen inrymma en första etapp av en sådan djuphamnsanläggning, avseende en utvidgning av anläggningarna på Tjärhovet. Arbetena avse muddring och utfyllning med muddermassorna av området utmed Tjärhovets sjöside. En-

ligt föreliggande arbetsplan skulle kostnaderna uppgå till 1 milj. kronor, varav arbeten för omkring hälften inrymts i investeringsplanen.

Karlshamns hamn. Det i investeringsplanen för budgetåret 1944/45 upptagna företaget avseende viss bergsprängning har utökats med anläggning av ett hamnspår, varigenom den beräknade kostnaden höjts till 50 000 kronor, varjämte företaget, som avses att påbörjas så snart byggnadstillstånd erhållits, hänförts till ordinarie arbeten.

Karlstads hamn. Det i investeringsplanen för budgetåret 1944/45 inrymda muddringsarbetet för en ny hamnbassäng avses utfört såsom ordinarie arbete under år 1945.

Kommerskollegium förordade i sin ovannämnda utredning intagande i investeringsplanen av förefintliga utvidgningsprojekt i Karlstad. Genom stadens försorg verkställt utredningsarbete i fråga om hamnens utvidgningsbehov föreligger nu, och staden har till investeringsutredningen såsom lämpligt arbetsobjekt anmält en första utbyggnadsetapp med en beräknad kostnad av 680 000 kronor avseende en kajbyggnad. Företaget anses särskilt lämpligt såsom sysselsättningsobjekt, enär vid detsamma kan sysselsättas relativt stor arbetsstyrka, och enär materialåtgången för kajbyggnaden är förhållandevis ringa. Företaget har inrymts i investeringsreserven.

Köpings hamn. I fråga om stadens i investeringsplanen för budgetåret 1944/45 inrymda företag har ingen annan förändring vidtagits än att kostnaden för den del av arbetena med brokran, spår m. m., som hänförts till investeringsreserven, ökats till 400 000 kronor.

Landskrona hamn. Det företag, som avser utförande av dykdalber vid ön Gråen, har bibehållits oförändrat i planen. Kajanläggningen vid Fosfatfabriken har under år 1944 påbörjats, och återstående arbeten beräknas motsvara en kostnad av 250 000 kronor. Muddringsarbetena i östra och södra hamnbassängerna äro avslutade och hava därför utgått ur planen.

Staden har anmält ytterligare ett företag avseende en 50 m lång kajbyggnad i norra hamnbassängen med en beräknad kostnad av 115 000 kronor. Företaget, som framdeles eventuellt kommer att ökas till att omfatta ytterligare 350 m kajanläggning, har intagits i förslaget till investeringsplan.

Malmö hamn. Av de i investeringsplanen för budgetåret 1944/45 upptagna arbetena har utbyggnad av Neapelgatan överförts till gruppen ordinarie arbeten.

I övrigt har planen underkastats revidering i samråd med vederbörande hamnförvaltning, varvid i densamma inrymts tre nya företag, nämligen tullpackhus vid Jörgen Kocksgatan, hägnads-, spår- och gatuarbeten i Frihamnen samt ombyggnad av Varvskanalens södra kaj.

Norrköpings hamn. En mindre del av det företag, som inrymts i investeringsplanen för budgetåret 1944/45, har nyligen påbörjats i anledning av lokal arbetslöshet, därvid statsbidrag i viss utsträckning ställts i utsikt. Den andel av företaget, som hänförts till investeringsreserven, har ökats till 700 000 kronor.

Nyköpings hamn. Vid projektering av det i investeringsplanen för bud-

getåret 1944/45 inrymda företaget, avseende ombyggnad av en kaj i västra delen av stadens hamn, har befunnits, att även andra hamnkajer äro i sådant tillstånd, att de böra ombyggas. Projektet har på grund härav kommit att omfatta ombyggnad av kajer för en beräknad kostnad av 886 000 kronor. Enär frågan om angelägenheten av ifrågavarande kajers ombyggnad anses böra ytterligare utredas, har i planen tillsvidare intagits endast den kajombyggnad, som i första hand ansetts vara i behov av ombyggnad och förstärkning, vilken beräknats kosta 110 000 kronor.

Oskarshamns hamn. Beträffande det i investeringsplanen för budgetåret 1944/45 inrymda företaget, avseende ombyggnad av södra hamnkajen på en längd av 450 m, har i planen icke företagits annan förändring än att kostnaden för den del av företaget, som hänförts till investeringsreserven, ökats till 1 000 000 kronor, enär företaget enligt uppgift från hamnstyrelsen anses kunna bedrivas i snabbare takt än som tidigare beräknats.

Stockholms hamn. De i investeringsplanen för budgetåret 1944/45 intagna uppgifterna om hamnarbeten i Stockholm hava justerats efter samråd med hamndirektören i staden. Vidare hava två nyanmälda företag, avseende dels en hamnanläggning i Bällstaviken, dels en tillbyggnad av magasin 5 i Frihamnen intagits i planen. Sistnämnda företag ingår i en större plan för utbyggnad av Stockholms frihamn, som framlagts av hamnförvaltningen och vilken omsluter en sammanlagd beräknad kostnad av ca 20 milj. kronor. Vissa andra, av hamnförvaltningen i Stockholm nyanmälda företag hava ansetts äga den karaktär, att de hänförts till den särskilda investeringsplanen för kommunala arbeten. Hamnförvaltningen har meddelat, att utredningar pågå rörande ytterligare ett antal större hamnutvidgningar samt att resultaten av dessa utredningar kunna förväntas föreligga inom en nära framtid.

Strängnäs hamn. I förslaget till investeringsplan har icke vidtagits annan förändring än att beräknade kostnaden för ombyggnad av Visholmskajen ökats från 64 000 kronor till 78 000 kronor.

Sundsvalls hamn. Det i investeringsplanen för budgetåret 1944/45 inrymda företaget, avseende ombyggnad av kajer vid järnvägsbassängen, har påbörjats under år 1944 såsom beredskapsarbete och beräknas bliva färdigställt under år 1945. Kostnaden för den 1 juli 1945 återstående arbeten beräknas uppgå till 0,6 milj. kronor, vilket belopp i den reviderade planen upptagits såsom investeringsreserv. Övriga företag i den äldre planen böra kvarstå oförändrade.

Ett nyanmält företag, ombyggnad av Finnkajen för en kostnad av 600 000 kronor, har intagits i planen. Ifrågavarande kaj, som är utförd av trä, är mycket gammal och i dåligt skick. Den anses särskilt värdefull för trafiken på grund av sitt centrala läge i hamnen.

Södertälje hamn. Drätselkammaren i Södertälje har till investeringsutredningen anmält ett företag avseende förbättring av Södertälje uthamn, omfattande kajförlängning samt förbättring av befintlig kaj, hamnplan och spår-förbindelser jämte vissa muddringsarbeten för en sammanlagd kostnad av 850 000 kronor. Företaget är huvudsakligen att hänföra till gruppen utvidg-

ningsarbeten i handelshamnar. Sådana arbeten har kommerskollegium såsom i det föregående nämnts förordat till utförande endast i ett fåtal hamnar, utvalda med hänsyn till att de hittills visat den större utvecklingskraften med avseende å trafikens omfattning. Bland sålunda angivna hamnar ingår icke Södertälje uthamn och i betraktande härav skulle förenämnda företag icke medtagas i investeringsplanen för handelshamnar och farleder.

Emellertid har investeringsutredningen på grundval av vad från stadens sida anförts kommit till den uppfattningen, att utbyggnad av uthamnen i Södertälje är att anse såsom nödvändig, därest hamnen i fortsättningen skall kunna mottaga den alltmer ökade trafiken. På grund av sitt läge har Södertälje såsom hamnstad ett mycket begränsat uppland, och tillväxten hos sjöfarten på staden torde praktiskt taget helt vara betingad av inom staden befintlig industri. Hamnens utbyggnad kan därför ej medföra överflyttning av trafik från andra hamnar till Södertälje. Ej heller de övriga förhållanden, som kommerskollegium angivit i sitt i investeringsutredningens föregående betänkande, s. 143—147, återgivna utlåtande, torde utgöra skäl för att med den föreslagna utbyggnaden borde anstå. På grund härav har investeringsutredningen prövat skäligen medtaga företaget i det nu upprättade förslaget till investeringsreserv för handelshamnar och farleder.

Sölvesborgs hamn. I planen har icke vidtagits annan förändring än att beräknade kostnaden för stadens kajanläggning ökats till 474 000 kronor.

Valdemarsviks hamn. Det i investeringsplanen för budgetåret 1944/45 intagna företaget, avseende reparation av en träkaj i Åhamnen, har utförts under år 1944 och därför uteslutits ur planen. Köpingens andra projekt, en kajombyggnad, kvarstår emellertid i planen, dock med den ändringen att kostnaden numera beräknats till 53 000 kronor.

Varbergs hamn. I förslaget till investeringsplan har icke vidtagits annan förändring än att beräknade kostnaden för arbetena med kajförstärkning och muddring ökats till 485 000 kronor.

Västerviks hamn. I förslaget till investeringsplan har icke vidtagits annan förändring än att beräknade kostnaden för breddning av Blockholmssundet ökats till 341 000 kronor.

Västerås hamn. Beträffande det i investeringsplanen för budgetåret 1944/45 inrymda företag, som avser en verkstadsbyggnad i djuphamnen, har staden numera fattat beslut om arbetets utförande, dock i enlighet med ett något utökat arbetsprogram, varigenom beräknade kostnaden ökats till 130 000 kronor. Det företag, som avser anläggning av 280 m kaj väster om djuphamnen, kvarstår i planen, dock att kostnaden för arbeten möjliga att utföra på ett år befunnits kunna ökas till 0,8 milj. kronor. Det företag i planen, som avsåg anläggning av 260 m kaj öster om oljekajen, har numera ökats till att omfatta 400 m kaj. Totalkostnaden för det utvidgade förslaget uppskattas till 1,7 milj. kronor, varav under nästa budgetår beräknas kunna utföras arbeten för 1 milj. kronor.

Örnsköldsviks hamn. Ombyggnaden av strandkajen, som tidigare beräknades draga en kostnad av 358 000 kronor, anses med hänsyn till kajens då-

liga tillstånd vara brådskande. Ny arbetsplan för arbetet har emellertid upprättats, enligt vilken den nya kajen skulle erhålla förenklat utförande, därvid kostnaden beräknas komma att nedgå till 185 000 kronor.

Degerhamns hamn. Det i investeringsplanen för budgetåret 1944/45 upptagna arbetet torde inom den närmaste tiden komma att igångsättas och har på grund härav överförts till gruppen ordinarie arbeten.

Revideringen av investeringsplanen har utförts efter samråd med myndigheterna i respektive kommuner. Därvid har konstaterats, att detaljplaneringen av det stora flertalet av de i planen ingående arbetena numera avslutats. Man kan på grund härav räkna med, att företagen skola kunna utan tidsutdräkt igångsättas.

Från 1944 års hamnutredning har investeringsutredningen inhämtat yttrande över ett preliminärt förslag till investeringsplan för budgetåret 1945/46, vilket i huvudsak överensstämde med det nu framlagda, dock att företaget avseende vissa förbättringar av uthamnen i Södertälje icke ingick i detsamma. I sitt utlåtande anför hamnutredningen bland annat.

Hamnutredningens arbete befinner sig ännu i ett förberedande stadium, då uppgifter av skilda slag infordrats från statliga och kommunala myndigheter samt enskilda hamnförvaltningar och olika industrier m. fl. Ifrågavarande uppgifter hava ännu icke annat än till en del inkommit. Redan med hänsyn härtill finner sig utredningen sakna den överblick över hamnförhållandena, som erfordras för avgivande av det önskade yttrandet. Utredningen ser sig sålunda icke i stånd att prestera någon verklig granskning och ett bedömande av de olika hamnbyggnadsprojekt, som upptagits i investeringsplanen.

Då emellertid investeringsutredningen icke gått utanför det förslag till investeringsplan, som kommerskollegium på sin tid avgav, i vad gäller de ifrågakommande hamnarna, och då de gjorda förändringarna i den tidigare planen huvudsakligen betingats av detaljplaneringsarbetet samt därav, att vissa arbeten under år 1944 blivit färdigställda, vill det synas hamnutredningen, som om det icke förelåge någon anledning att göra ändring i de grunder, som hittills tillämpats vid urvalet av investeringsobjekt ingående i en investeringsplan.

Utredningen vill till slut understryka nödvändigheten av, att den utav kommerskollegium uppdragna gränsen mellan arbeten, som äga karaktär av reparationer och underhåll, och arbeten, som innebära en fördjupning och utvidgning av hamnarna, upprätthålles. Det förra slaget av arbeten har ansetts utan vidare prövning kunna utföras, medan det senare slaget endast i ett fåtal hamnar kunnat förordas. Ur de synpunkter, hamnutredningen äger att företräda, synes det vara angeläget att tillsvidare inga nya arbeten av det senare slaget förordas, utan att en ingående prövning äger rum.

För planens genomförande kunna beräknas åtgå omkring 630 000 dagsverken, motsvarande en arbetsstyrka i genomsnitt per arbetsdag av ca 2 000 man. Beträffande materialbehovet hänvisas till bil. 28.

10. Investeringsplan för fiskehamnar.

Förslag till investeringsplan för statliga och statsunderstödda fiskehamnar för budgetåret 1945/46, innefattande en investeringsreserv om 8 951 500 kronor, har sammanställts i bil. 18. Beträffande förslaget får investeringsutredningen anföra följande.

Vid framläggande av förslag till investeringsplan för ifrågavarande hamnar för budgetåret 1944/45 redogjorde investeringsutredningen till en början för verkställd beräkning av den normala investeringen i dessa hamnar under en 10-årsperiod före kriget; se utredningens föregående betänkande s. 149—150. Denna investering angavs till ett värde vid nuvarande prisläge av 3 milj. kronor per år. Investeringsplanen för nämnda budgetår ansågs därför böra omfatta företag med en beräknad kostnad av tillhoppa ca 6 milj. kronor. Utredningen angav vidare omfattningen av de projekt och ansökningar om statsbidrag till fiskehamnar, som förelågo, samt de principer, enligt vilka de i planen intagna företagen utvalts. I sistnämnda hänseende framhöllos de stora svårigheter, som förelågo då det gällde att avgöra, vilka företag som framför andra vore särskilt angelägna. Över planen hade 1944 års fiskehamnsutredning hörts och därvid bland annat anfört.

Fiskehamnsutredningen, som först nyligen påbörjat sitt arbete, vill till en början framhålla, att det icke är möjligt att redan nu ingående pröva, huruvida de i förslaget till investeringsplan upptagna fiskehamnarna utan undantag tillhöra dem, som vid jämförelse med det mycket stora antal i övrigt inom landet föreliggande fiskehamnsprojekt äro de mest angelägna. Utredningen har emellertid vid genomgång av investeringsplanen funnit de däri upptagna företagen vara så angelägna, att utredningen anser sig kunna förorda dem till sådan detaljplanering, som av investeringsutredningen avses.

Vid den nu av investeringsutredningen verkställda omarbetningen av investeringsplanen för fiskehamnar hava icke några omständigheter framkommit, vilka giva anledning till ändrad uppfattning om storleken av den normala investeringen i dessa hamnar. Då emellertid fiskehamnsprojekt av betydande angelägenhet föreligga på ett mycket stort antal platser utmed rikets kuster och då hamnarbetena i många fall utgöra lämpliga sysselsättningsobjekt vid arbetslöshet, har investeringsutredningen ansett skäl föreligga att öka investeringsplanen, så att densamma kommit att omfatta arbeten med en sammanlagd beräknad kostnad av ca 9 milj. kronor. Med hänsyn till de mycket begränsade anslag, som under de senaste åren anvisats under sjätte huvudtiteln till fiskehamnsarbeten samt när det icke nu kan bedömas, för vilka arbeten dessa anslag kunna komma att tagas i anspråk, torde samtliga i planen intagna företag kunna betecknas såsom investeringsreserv.

I fråga om urvalet av företag, vilka intagits i föreliggande förslag till investeringsplan för nästa budgetår, må anföras följande. Enligt vid samråd med 1944 års fiskehamnsutredning erhållna uppgifter om föreliggande behov av hamnarbeten för fiskets behov har, utöver tidigare till investeringsutredningen anmälda ca 200 företag med en beräknad kostnad av ca 30 milj.

kronor, numera anmäls behov av ytterligare ett relativt stort antal hamnförbättringar. Samtidigt torde emellertid ett antal av de förut anmälda företagen kunna såsom mindre angelägna avföras ur planen. Överslagsvis torde de företag, vilkas utförande nu kunna förordas, omfatta en beräknad kostnad av ca 35 milj. kronor.

Länsstyrelserna och vederbörande fiskeriintendenter hava meddelat fiskehamnsutredningen sin uppfattning om angelägenhetsordningen mellan de inom respektive län föreliggande hamnbyggnadsprojekten. Med mycket få undantag har därvid befunnits, att det av investeringsutredningen tidigare upprättade och av fiskehamnsutredningen med förut nämnd reservation tillstyrkta förslaget till investeringsplan innehåller de företag, vilka av länsstyrelserna och fiskeriintendenterna betecknats såsom de mest angelägna.

Vid planens nu verkställda omarbetning hava företag, vilka beräknas bli utförda under budgetåret 1944/45, strukits. Vidare hava de beräknade kostnaderna för vissa företag justerats till överensstämmelse med nu föreliggande reviderade arbetsplaner.

De nya företag, vilka inrymts i planen, hava utvalts i enlighet med samma principer som tidigare. Liksom i fråga om investeringsplanen för budgetåret 1944/45 har hänsyn tagits till de resurser i fråga om arbetsledning och arbetsmaskiner, särskilt mudderverk, som stå till förfogande för arbetenas utförande.

Över ett preliminärt förslag till investeringsplan för fiskehamnarna för budgetåret 1945/46 har investeringsutredningen inhämtat yttrande av 1944 års fiskehamnsutredning, som därvid anfört bland annat följande.

Fiskehamnsutredningen har underkastat den nya investeringsplanen granskning och vill förorda följande ändringar:

1. Det projekt, som avser utvidgning av fiskehamnen i Hönö—Klåva för en beräknad kostnad av 1 390 000 kronor, synes böra utbytas mot ett i samma fiske-läge planerat arbete avseende anläggning av vinterhamn för en beräknad kostnad av 1 000 000 kronor. Fiskehamnsutredningen, som numera prövat den speciella frågan om inrättande av särskilda vinterhamnar för fisket, avsedda att underlätta fisket och ilandföringen av fisk under stränga vintrar, då andra hamnar icke kunna hållas öppna, har nämligen kommit till den slutsatsen, att anläggning av vinterhamnen i Hönö—Klåva under vissa förutsättningar måste anses mera brådskande än genomförandet av den förenämnda utvidgningen. Sistnämnda arbete avser nämligen bland annat anordnande av en större hamnbassäng i nuvarande hamnens inre del. Denna bassäng kan ej beräknas komma till nytta under stränga vintrar, enär isbrytning i densamma då icke torde kunna ske. Däremot medföra de anläggningar, som ingå i förslaget till vinterhamn, en ej föraktlig utvidgning av hamnens nuvarande kapacitet. Även de delar av vinterhamnsprojektet, som avse utförande utanför hamnens vågbrytare av kajanläggningar, vid vilka fiskebåtarna alltså icke erhålla tillräckligt skydd vid stormtillfällen, torde dessutom kunna utnyttjas under perioder av gott väder. Genom vinterhamnsprojektets utförande löses sålunda ej blott frågan om vinterhamn vid Hönö—Klåva utan vinnes jämväl ej obetydlig utvidgning av den nu alltför trånga hamnen.

2. I investeringsplanen har i fråga om Hallands län intagits anläggning av fiskehamn i Grötvik eller Lerkil. Fiskehamnsutredningen anser sig av dessa båda alternativ böra förorda Lerkil och föreslår alltså att Grötvik tills vidare utgår ur investeringsplanen.

3. Vid sin ovanberörda prövning av frågan om särskilda vinterhamnar har fiskehamnsutredningen ansett sig böra förorda inrättande av sådan hamn i Gravarne. Sådan vinterhamn erhålles enligt numera föreliggande arbetsplaner därest det i investeringsplanen intagna företaget, avseende en synnerligen trängande utvidgning av befintlig hamn i Gravarne, kommer till utförande. Fiskehamnsutredningen föreslår därför beträffande Gravarne endast det tillägget, att i investeringsplanen företaget angives såsom vinterhamn.

4. Projektet i Asperö synes böra utbytas mot en föreslagen anläggning i Hönö—Röd, kostnadsberäknad till 295 000 kronor, vilket företag vid verkställd angelägenhetsprövning av olika skäl ansetts viktigare.

5. Därest annan hamnanläggning i Göteborgs och Bohus län i samband med det förenämnda utbytet och med hänsyn till investeringsplanens sammanlagda kostnadsram anses böra utgå ur planen, torde projektet i Hyppeln tills vidare kunna slopas.

Fiskehamnsutredningen har vidare ansett sig nu kunna preliminärt angelägenhetsgradera de i investeringsplanen efter ovan förordade ändringar ingående företagen länsvis, så att inom varje län företagen angivas i den ordning, i vilken de böra komma till utförande. Härvid torde det emellertid vara olämpligt att gradera de statliga hamnarna för sig och de statsunderstödda för sig, varför fiskehamnsutredningen vill förorda att investeringsplanen gives den förändrade uppställning, som framgår av härtill fogad bilaga.

De ändringar, som sålunda av fiskehamnsutredningen förordats, hava vidtagits i det slutliga förslaget.

Fiskehamnsutredningen har vidare uttalat sin tillfredsställelse över den ovanberörda utökningen av investeringsplanens omfattning samt därefter anfört.

Under fiskehamnsutredningens arbete har det nämligen allt starkare framgått, att behovet av fiskehamnsförbättringar i landet är mycket stort och att en mängd företag måste anses nödiga och brådskande. Genom den återhållsamhet, som iakttagits under krisåren, då synnerligen begränsade anslag av statsmedel stått till förfogande, har en ackumulering av behoven skett. Det torde därför få anses synnerligen viktigt, att forcering av arbetet med förbättring av fiskehamnarna sker, så snart tillgången på arbetskraft och materialier gör detta möjligt. Företag av denna art torde också i regel vara mycket lämpliga såsom sysselsättningsobjekt.

I planen ingå efter omarbetningen 8 företag vid statliga fiskehamnar och 39 företag vid statsunderstödda fiskehamnar eller sammanlagt 47 företag. Beträffande det övervägande antalet anläggningar föreliggande erforderliga arbetsplaner, beträffande övriga företag äro sådana planer under utarbetande eller revidering. Investeringsplanen bör sålunda, om så erfordras, kunna fullt utnyttjas under det avsedda budgetåret 1945/46.

De i planen ingående arbetena beräknas innefatta omkring 300 000 dagsverken, motsvarande en medelarbetsstyrka per arbetsdag under året av ca 1 000 man. Beträffande materialåtgången hänvisas till bil. 28.

11. Investeringsplan för lotsverket.

Förslag till investeringsplan för lotsverket för budgetåret 1945/46, innefattande för investeringsreserven färdigplanerade eller under planering varande företag för en sammanlagd kostnad av 2 776 000 kronor, har sammanställts i *bil. 19*; förslaget har uppgjorts i samråd med lotsstyrelsen. Såsom i det följande skall närmare angivas sätta emellertid särskilda med en ansvällning av lotsverkets anläggningsverksamhet förknippade svårigheter en snävare gräns för sysselsättningsmöjligheterna inom detta område än vad tillgången på angelägna objekt och planeringsresurserna göra. Enligt lotsstyrelsens uppgifter kan man icke räkna med att under budgetåret 1945/46 arbeten, utöver det ordinarie arbetsprogrammet, kunna utföras i större utsträckning än motsvarande en kostnad av omkring 1 600 000 kronor, vilket belopp alltså anger reservens effektiva omfattning. Då för nästa budgetår i statsverkspropositionen föreslagits ordinarie arbeten för lotsverket för en kostnad av sammanlagt 1 404 000 kronor, omfattar således hela den föreslagna investeringsplanen (ordinarie företag jämte investeringsreserv), i den utsträckning den kan anses möjlig att utnyttja för arbetsmarknadsreglerande syfte under budgetåret, arbeten och anskaffningar för tillhoppa i runt tal 3 000 000 kronor.

Såsom i investeringsutredningens föregående betänkande (s. 152—153) närmare angivits har det medelsbehov för lotsverkets nybyggnadsändamål som under förutsättning av fredsmässiga förhållanden borde anses motsvara normal investering under de närmaste åren av lotsstyrelsen uppgivits till ca 1,6 miljoner kronor per år vid nuvarande prisläge. Beloppet hade erhållits på grundval av en inom styrelsen verkställd beräkning av medelsbehovet för ifrågavarande ändamål under en tioårsperiod, som börjat 1940. Jämväl den faktiska medelsanvisningen under de fem budgetåren 1939/40—1943/44 gav stöd för skäligheten av det angivna beloppet. Ytterligare bekräftelse härpå har erhållits genom en motsvarande av lotsstyrelsen framlagd och i årets statsverksproposition (X ht. s. 122—123) återgiven redogörelse för kostnaderna för sådana arbetsuppgifter rörande sjöfartens säkerhetsanstalter, som redan nu enligt styrelsen kunde sägas vara av den angelägenhetsgrad, att de borde komma till utförande under de närmaste tio åren räknat från och med nästa budgetår. Dessa arbeten skulle i nuvarande prisläge draga en kostnad av omkring 16 miljoner kronor. Därutöver förutser styrelsen behov av bland annat två nya tjänstefartyg samt eventuellt även krav på ny eller förbättrad fyrbelysning i vissa farvatten, allt till en kostnad av sammanlagt ett flertal miljoner kronor. Inom lotsverkets verksamhetsområde förefinnes alltså en förhållandevis stor mängd angelägna investeringsobjekt.

Den för innevarande budgetår fastställda investeringsplanen inrymmer i runda tal ordinarie företag för 0,8 miljoner kronor och en investeringsreserv om 1,5 miljoner kronor eller arbeten för tillsammans 2,3 miljoner kronor. Att investeringsplanen, som enligt utredningens direktiv borde uppgå till dubbla normala investeringen, d. v. s. för lotsverket ca 3,2 miljoner kro-

nor, för innevarande budgetår begränsades till 2,3 miljoner kronor, berodde på de med lotsverkets anläggningsarbeten förknippade särskilda omständigheterna, vilka icke tillåte verkets anläggningsverksamhet att utan väsentliga olägenheter ökas utöver en viss gräns. Sagda omständigheter vore främst dels arbetenas art och storlek — de vore i allmänhet var för sig av liten omfattning — dels deras belägenhet, spridda utefter rikets kuster som de vore, och till betydande antal i transport- och kommunikationshänseende svårtillgängligt belägna. Även förefintligheten av vissa reservationer samt svårigheter att medhinna planering av ytterligare företag bidrogo till att förenämnda begränsning befanns erforderlig. Då en ökning av den färdigplanerade investeringsreserven, såsom tidigare under kapitlet Allmänna synpunkter etc. framhållits, befunnits önskvärd dels med hänsyn till att den för nästa budgetår föreslagna reserven i själva verket skall fungera som sysselsättningsreserv under närmare ett och ett halvt år, dels i syfte att skapa ökade urvalsmöjligheter i fråga om såsom sysselsättningsobjekt i olika arbetsmarknadssituationer användbara företag, har reserven av detaljplanerade företag för nästa budgetår föreslagits få en ökad omfattning. Under det att den för innevarande år fastställda reserven innefattar företag för i runt tal 1,5 miljoner kronor, vilken reserv i sin helhet ansetts vara möjlig att utnyttja under budgetåret, föreslås nu, att för nästa budgetår färdigplaneras och ställas till förfogande såsom sysselsättningsobjekt företag för i runt tal 2,8 miljoner kronor. Såsom inledningsvis redan framhållits, beräknas dock på grund av i föregående betänkande angivna och här ovan omnämnda omständigheter endast företag för en sammanlagd kostnad av omkring 1,6 miljoner kronor kunna utnyttjas som sysselsättningsobjekt under budgetåret. Vilka av de i den föreslagna reserven av företag för 2,8 miljoner kronor som inom kostnadsramen 1,6 miljoner kronor böra komma till utförande i sysselsättnings syfte, torde först i samband med att investeringsreserven tages i anspråk böra avgöras med hänsyn till det då aktuella arbetsmarknads- och materialläget, detta emedan de medtagna reservföretagen kunna anses vara tämligen jämställda i fråga om angelägenhet.

De i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 nytillkommande företagen hava i alldeles övervägande grad utvalts med hänsyn till angelägenhet enligt lotsstyrelsens bedömning. Därjämte hava dock, med hänsyn till den stora tillgången på angelägna objekt, även i avsevärd utsträckning kunnat beaktas de synpunkter på berörda företagskategoriers lämplighet som sysselsättningsobjekt, vilka anförts i investeringsutredningens föregående betänkande. I löpande budgetårs reserv ingå fyranläggningar och därmed sammanhängande arbeten och anskaffningar endast i relativt begränsad omfattning, emedan de äro mindre lämpade än andra lotsverkets företag att utnyttjas för beredande av ökade arbetstillfällen på arbetsplatsen. Då emellertid ett betydande antal angelägna företag av denna art förefinnas, har det vid den utökning av reservens omfattning, som det nu framlagda förslaget innebär, ansetts motiverat att medtaga ett proportionsvis större antal fyranläggningar än som innefattas i innevarande budgetårs investeringsreserv.

Även enligt förslaget till investeringsplan för nästa budgetår utgöra dock fyranläggningar en betydligt mindre procentuell andel av investeringsreserven än av lotsverkets ordinarie arbeten, vilket framgår av sammanställningen i bil. 19.

Liksom för innevarande budgetår har investeringsreserven för budgetåret 1945/46 befunnits icke böra omfatta några företag av natur att böra bestri-
das av medel å lotsverkets omkostnadsstat eller av medel till reparation och underhåll av anläggningar, som tillhöra lotsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond.

Beträffande de i investeringsplanen angivna kostnaderna för lotsuppassningshus må nämnas, att dessa kostnader inkludera vissa mindre belopp för anskaffning av inventarier.

De mot de disponibla reservföretagen för tillhopa 2,8 miljoner kronor svarande arbetstillfällena kunna beräknas till ca 28 000 dagsverken för grovarbetare och 48 000 för yrkesarbetare i egentlig anläggningsverksamhet jämte 3 000 industrideggsverken. Såsom ovan framhållits kunna emellertid dessa arbetstillfällen icke alla utnyttjas under en tid av ett år. De arbetsstyrkor, som kunna beredas sysselsättning vid ianspråktagande av lotsverkets investeringsreserv i största lämpliga utsträckning — intill en kostnad av ca 1,6 miljoner kronor — torde icke böra beräknas högre än till ca 80 grovarbetare och ca 140 yrkeskunniga anläggningsarbetare. Det må ock påpekas att arbetet som regel endast kan bedrivas under 8 à 9 månader av året.

Materialbehovet och dagsverksantalet för arbeten av sist avsedd omfattning angivas i bil. 28; de däri angivna kvantiteterna hava beräknats i proportion till materialbehovet för hela den mot kostnadssumman 2,8 miljoner kronor svarande reserven. Beroende på vilka företag som inom den lägre kostnadsramen må bliva tagna i anspråk kan materialbehovet komma att variera avsevärt, varför de angivna materialkvantiteterna endast utgöra approximativa medelvärden.

Investeringsutredningen övergår härefter att företag för företag referera de förslag och motiveringar, som lotsstyrelsen förebragt för de nytillkommande företagen och vilka icke givit utredningen anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Fyrar.

Ny fyr på Brämö kalv sydost Sundsvall.

I fråga om detta företag, som överstår från innevarande budgetårs investeringsreserv med oförändrat kostnadsbelopp, kronor 20 000, hänvisas till vad om detsamma i investeringsutredningens föregående betänkande, s. 154, anförts.

Anordnande av nytt fyrtorn och förbättrad fyrbelysning vid Björns fyrplats.

I investeringsutredningens föregående betänkande har under rubriken Anordnande av ny fyr vid Björns fyrplats m. m. föreslagits dels uppförande av

nytt fyr torn för en kostnad, inklusive viss apparatur, av 40 000 kronor, dels viss hamnförbättring för 25 000 kronor. Anordnandet av ny fyr föreslås att med oförändrad kostnad, 40 000 kronor, ingå i investeringsreserven för budgetåret 1945/46. Till frågan angående förbättring av hamnförhållandena återkommer utredningen i det följande.

Anordnande av fyr på Grepensgrund i Öregrundsgrepen samt elektrifiering av fyrarna Örskär och Djursten.

I den utförliga motivering för detta företag, som återgivits i föregående betänkande, s. 155—157, anfördes bland annat, att kostnaderna för företaget i dess helhet beräknades uppgå till 700 000 kronor, varav skulle belöpa sig på erforderliga byggnadsarbeten inalles 260 000 kronor, fördelade med 225 000 kronor på fyrbyggnaden på Grepensgrund samt 20 000 kronor på uppförande av maskinhus vid Örskär och 15 000 kronor på ombyggnad av fyren Djursten. Återstående kostnad, 340 000 kronor, skulle belöpa sig på apparatur, kraftledning, kablar och dylikt. I investeringsreserven för budgetåret 1944/45 upptogs 225 000 kronor för utförande av det förstnämnda arbetet.

Efter verkställd detaljplanering av byggnadsarbetena och på grund av de erfarenheter, som vunnits i samband med uppförande under sommaren och hösten 1944 av bottenfast fyr vid Utgrunden i Kalmarsund, har lotsstyrelsen emellertid numera funnit kostnaderna för fyrbyggnaden på Grepensgrund och för ombyggnaden av fyren Djursten böra upptagas med till 250 000 respektive 20 000 kronor förhöjda belopp. Totalkostnaden för hela företaget skulle i enlighet härmed ökas med 30 000 kronor till 730 000 kronor. I investeringsreserven för budgetåret 1945/46 föreslås ingå arbetena avseende uppförande av fyrbyggnaden på Grepensgrund och maskinhus vid Örskär samt ombyggnad av fyren Djursten, för vilka den sammanlagda kostnaden uppgår till $(250\ 000 + 20\ 000 + 20\ 000 =) 290\ 000$ kronor.

Ny fyr på Slätö vid Singöfjärden.

I fråga om detta företag anför lotsstyrelsen att i inomskärsfarleden genom Singöfjärden väster om Singö, belägen i Öregrunds södra skärgård, beredde passagen förbi fyren Halvvägen stora svårigheter under mörker, särskilt för de större fartyg, vilka numera anlöpte Hallstavik med dess stora industri-anläggningar. Såväl från sjöfartshåll som från personalen vid de båda lotsplatser, Öregrund och Svartklubben, varifrån lotsningen i leden ombesörjdes, hade önskemål uttalats, att fyrbelysningen i farleden måtte förbättras. Lotsstyrelsen finge därför föreslå, att en ny fyr anordnades på sydöstra delen av Slätö, belägen väster om Singö. Kostnaden för denna fyr vore beräknad till 10 000 kronor.

Ny fyr mellan Furusund och fyrarna Växlet.

Om behovet av denna anläggning har lotsstyrelsen meddelat att södra delen av farledsavsnittet mellan fyren Furusund och fyrarna Växlet södra och

norra, belägna ca 8 distansminuter sydväst om Furusund i norra huvudfarleden genom Stockholms skärgård, vid disig luft vore svårnavigabel under mörker på grund av det stora avståndet mellan fyrarna och farledens ringa bredd. Flera grundstötningar hade ock inträffat i det här mycket grunduppfyllda farvattnet. Lotsstyrelsen finge därför föreslå, att en ny fyr uppfördes på ett undervattensgrund ca 50 meter sydost om skäret Gryten, beläget ungefär mitt emellan Furusund och fyrarna Växlet. Kostnaden för denna fyr beräknades till 20 000 kronor.

Ny fyr på skäret Båtsmansmössan vid Höggarnsfjärden i inloppet till Stockholm.

I den starkt trafikerade farleden mellan Långholmsfjärden och Höggarnsfjärden i inloppet till Stockholm förbi Granholmens fyr, belägen ca en halv distansminut söder om Bogesundslandet, föreligga, enligt lotsstyrelsen, vissa navigeringssvårigheter under mörker, särskilt vid fartygsmöten, på grund av den mindre tillfredsställande fyrbelysningen. För avhjälpan av sagda svårigheter i denna starkt trafikerade led föreslår styrelsen anordnandet av en ny agafyr på skäret Båtsmansmössan, beläget omkring 600 meter utanför Lidingölandets östligaste del. Kostnaden för denna fyr har av styrelsen beräknats till 10 000 kronor.

Ombyggnad av fyrarna Fjärdhällan och Hummelkläpp vid farleden Stockholm—Dalarö.

Lotsstyrelsen erinrar beträffande detta företag, att huvudfarleden Stockholm—Dalarö framginge öster om sistnämnda plats över en vidsträckt fjärd, benämnd Jungfrufjärden. Till ledning vid passerandet av denna fjärd tjänade bland annat fyrarna Fjärdhällan och Hummelkläpp. Den förra vore uppförd på ett skär ungefär mitt i fjärden och den senare på en holme strax nordost om Dalarö. Båda dessa fyrar hade små ljusstyrkor och vore belägna på ringa höjd över vattenytan, varigenom deras lysvidder bleve otillfredsställande, särskilt på grund av i detta farvatten ofta förekommande, lågt liggande dimbankar. Från såväl fartygsbefälhavare som lotsar hade upprepade gånger önskemål uttalats, att dessa fyrar måtte göras mera effektiva. Lotsstyrelsen, som jämväl ansåge att på grund av farledens stora betydelse en förbättring av ifrågavarande fyrbelysning vore av behovet påkallad, finge därför föreslå, att fyrarnas höjd ökades från respektive 5 och 3 meter till omkring 8 meter samt att deras ljusstyrka väsentligt förstärktes genom anskaffning av större linsapparater. Kostnaden för ifrågavarande förbättringar beräknades till 20 000 kronor.

Ny fyr på Kurön i Mälaren.

För utförande av ovannämnda företag, som av lotsstyrelsen kostnadsberäknats till 16 000 kronor, har styrelsen hemställt om anvisande av medel å ordinarie stat för nästa budgetår, vilket emellertid icke vunnit Kungl. Maj:ts bifall. Rörande motivering för företaget torde få hänvisas till vad härom i årets statsverksproposition, X ht., s. 126, anförts.

Ny fyr på Selaön i Mälaren.

Den del av stora farleden genom Mälaren som framginge över Grönsöfjärden väster om norra Björkfjärden, ca 16 distansminuter nordnordväst om Södertälje, vore fyrbelyst medelst två agafyrar, benämnda Ytterholm och Grönsö, belägna på ett avstånd från varandra av ca 6,5 distansminuter. Mellan dessa fyrar framginge farleden vid nordöstra delen av Selaön i en skarp kurva, och på grund därav vore dessa fyrar otillräckliga för att under mörker vid dålig sikt giva en säker ledning för navigeringen. För avhjälpandet av denna olägenhet borde en ny agafyr uppföras på Selaön mitt för nämnda farledskrök. Kostnaden härför beräknades till 10 000 kronor.

Nya fyrar på Fagerö och Ridö samt flyttning av fyren Kalven i farleden Stockholm—Västerås.

En av de svåraste passagera i farleden Stockholm—Västerås vore enligt vad lotsstyrelsen anført farledsavsnittet mellan Granfjärden och Ridöfjärden genom Aggarösund, beläget ca 8 distansminuter sydost om Västerås. En förbättring av fyrbelysningen i detta ledavsnitt hade på grund av den under senare år inträdda och alltjämt pågående ökningen av såväl trafikintensiteten som fartygens storlek visat sig alltmer nödvändig. I anledning härav föresloge lotsstyrelsen dels uppförande av två nya fyrar, den ena på nordvästra delen av Fagerö, belägen i östra delen av Granfjärden, och den andra på ett litet skär vid östra stranden av Ridön, belägen ca en distansminut rakt väster om Aggarösund, dels ock flyttning av den nord fardleden befintliga fyren Kalven ca en distansminut västeröver till Snesarbo udde, belägen strax öster om Aggarösund. Kostnaden för dessa arbeten beräknades till 20 000 kronor.

Nya fyrar på Bryggholmen i farleden Stockholm—Västerås.

Farleden Stockholm—Västerås framginge, erinrar lotsstyrelsen, mellan Stabyfjärden och Oknöfjärden förbi Flatgarn och Bryggholmen ca 7 distansminuter sydsydost om Enköping i flera kurvor mellan uddar och landgrundningar. För tryggande av navigeringen under mörker i detta farledsavsnitt finnes två agafyrar, Flatgarn och Oknö Hälludde. Denna fyrbelysning kunde dock ej anses tillräcklig för de stora fartyg, som numera här framfördes. Lotsstyrelsen föresloge därför, att fyrbelysningen i fråga kompletteras med två fyrar på ön Bryggholmen, av vilka den ena borde uppföras på den södra och den andra på den västra delen av ön. Kostnaden för dessa fyrar beräknade styrelsen till 20 000 kronor.

Elektrifiering av fyren Hoburg jämte mistsignalstation.

För behovet av detta företag finnes motivering angiven i årets statsverksproposition, X ht., s. 127. Då av lotsstyrelsen framlagt förslag, att å ordinarie stat för budgetåret 1945/46 för detta företag skulle anvisas 75 000 kronor av den till 145 000 kronor beräknade totalkostnaden, icke vunnit Kungl.

Maj:ts bifall, har investeringsutredningen med förstnämnda belopp funnit skäl medtaga företaget i förslaget till investeringsreserv för samma budgetår.

Förbättring av fyrbelysning och mistsignalering för angöring av Oxelösund.

Enligt vad lotsstyrelsen uttalar angjordes inloppet till Oxelösund icke blott av de fartyg, som vore destinerade till nämnda plats, utan även av fartyg på ingående till och utgående från Norrköping. Det sistnämnda gällde särskilt sådana fartyg, som anlidade lots, enär lotsombyte därvid skulle verkställas utanför inloppet till Oxelösund.

Angöringen av ifrågavarande inlopp, varest kringliggande farvatten vore uppfyllda av en mångfald grund, bränningar och låga skär, vore vid mindre goda siktförhållanden mycket riskabel, enär befintliga säkerhetsanstalter därvid icke gäve nöjaktig vägledning. Ingen av de tre fyror, vilka vore belägna i inloppet, kunde nämligen sägas uppfylla de fordringar, som numera borde uppställas på en angöringsfyr. Två av de nämnda fyrarna befunne sig i enskild ägo och anordnades på sin tid — år 1908 — såsom ledfyror för navigering i inloppet. Den tredje vore lotsverkets år 1867 anlagda fyr Femörehuvud. Sistnämnda fyr, vilken tillika vore mistsignalstation och hade ständig bevakning, vore belägen vid den nordligaste farledsgrenen västerifrån till Oxelösund, vilken vid tiden för fyrens anläggande utgjorde en huvudfarled. Numera användes emellertid denna farledsgren blott av mindre fartyg i inomskärstrafik. Fyrplatsens apparatutrustning vore mycket föråldrad. Fyren utgjordes av en mindre lykta, placerad i en utbyggnad på platsens bostadshus; den vore lotsverkets enda kvarvarande fyr med veklampa som ljuskälla. Dess ljusstyrka uppginge allenast till 70 hefnerljus, medan ljusstyrkan hos de båda övriga fyrarna i inloppet till Oxelösund utgjorde 200 och 400 hefnerljus. Mistsignalanordningen vid Femörehuvud bestode av en primitiv anordning med signalklocka, vars kläpp drevs av ett urverk med lod.

Lotsstyrelsen hade sedan länge haft uppmärksamheten riktad på frågan om förbättring av fyrbelysning och mistsignalering vid inloppet till Oxelösund men hade hittills varit nödsakad att låta frågan anstå i avvaktan på genomförandet av ett flertal andra nyanläggningar och förbättringar av säkerhetsanordningar för sjöfarten, vilka varit av än större vikt och därför måst givas företräde. Det hade emellertid länge stått klart, att fyren Femörehuvud borde kunna indragas eller i varje fall ändras till obehövad fyr i samband med frågans slutliga lösning, oavsett dennas detaljutformning. Styrelsen hade därför hållit fyrmästarbefattningen — den enda ordinarie befattningen vid fyrplatsen — tillsatt allenast på förordnande alltsedan dess siste ordinarie innehavare avgick med pension den 31 maj 1941.

I och för frågans lösning föresloge lotsstyrelsen anläggande av en från Oxelösunds lotsstation fjärrmanövrerad elektrisk angöringsfyr jämte mistsignalutrustning på skäret Vinterklasen i yttre delen av inloppet till Oxelösund samt uppförande av en mindre agafyr med kolsyredriven mistklocka vid Femörehuvud i stället för den nuvarande föråldrade fyr- och mistsignal-

anläggningen därstädes, varigenom bevakningen på denna fyrplats, bestående av en fyrmästare och ett extra fyrbiträde, kunde indragas. Den nya angöringsfyren på Vinterklasen avsågs ansluten till allmänt elektriskt distributionsnät i Oxelösund. Från Oxelösunds lotsstation kunde då mistignal-maskineriet alltefter behov till- och fränkopplas och övervakning i övrigt av anläggningarnas funktion verkställas genom vakthavande lotspersonals försorg. Anläggningen borde jämväl omfatta anordnande av ett brännolje-drivet reservkraftaggregat, som vid avbrott på kraftnätet automatiskt skulle träda i verksamhet. Kostnaden för förenämnda arbeten beräknades uppgå till omkring 200 000 kronor.

Ny fyr på ön Jungfrun i Vättern.

Beträffande detta företag må hänvisas till vad härom i årets statsverksproposition, X ht., s. 127, anförts. Kungl. Maj:t har emellertid icke föreslagit riksdagen att för budgetåret 1945/46 anvisa erforderligt anslag, 20 000 kronor, för företaget i fråga. Investeringsutredningen har för sin del funnit skäl medtaga det i sitt förslag till investeringstreserv för samma budgetår.

Elektrifiering av fyren Ölands södra udde jämte mistignalstation.

Även beträffande detta företag må hänvisas till årets statsverksproposition, X ht., s. 127—128, varest motivering för detsamma finnes angiven. Företaget har av lotsstyrelsen kostnadsberäknats till 140 000 kronor, varav styrelsen för nästa budgetår hemställt om anvisande av 70 000 kronor. Då denna hemställan icke vunnit Kungl. Maj:ts gillande, har investeringsutredningen i stället medtagit företaget i förslag till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 med enahanda belopp.

Förbättring av mistignaleringen och anordnande av nytt fyrorn vid Vens fyrplats.

Detta företag, vilket innefattar anordnandet av en elektrisk mistignalanläggning för 45 000 kronor och uppförande av nytt fyrorn för 20 000 kronor, har närmare behandlats i utredningens föregående betänkande, s. 157—158. Företaget föreslås ingå i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 med för nu nämnda arbeten oförändrat kostnadsbelopp, 65 000 kronor.

I investeringsreserven för innevarande år är företaget upptaget med 75 000 kronor, varav 10 000 kronor avse reparation av vid fyrplatsen befintligt strandskydd. Till detta företag återkommer investeringsutredningen i fortsättningen.

Förbättring av fyrbelysningen i farleden mellan Skalkorgarna och Lilla Varholmen i Göteborgs norra skärgård.

Beträffande detta företag torde få hänvisas till årets statsverksproposition, X ht., där motivering för detsamma återfinnes å s. 131—132. Då Kungl. Maj:t icke bifallit lotsstyrelsens förslag om uppförande av anslag för ändamålet å ordinarie stat, har investeringsutredningen i stället funnit skäl medtaga det i förslaget till investeringsreserv för budgetåret 1945/46. Den beräknade kostnaden uppgår enligt lotsstyrelsen till 15 000 kronor.

Hamnar och vägar.

Förbättring av hamnförhållandena vid Rödkallens lotsuppassningsställe under Luleå lotsplats.

För behovet av sagda företag har närmare redogjorts i investeringsutredningens föregående betänkande, s. 158—159. Totalkostnaden för detsamma hade därvid enligt lotsstyrelsens uppgifter i avvaktan på närmare undersökningar på platsen angivits till 150 000 à 200 000 kronor. Sedan numera detaljplanering av företaget verkställt har lotsstyrelsen meddelat, att totalkostnaden numera finge beräknas till 200 000 kronor. I investeringsreserven för budgetåret 1945/46 föreslås uppfört ett från innevarande budgetår oförändrat belopp av 100 000 kronor.

Förbättring av hamnförhållandena vid Rönnskärs lotsplats.

Även detta företag ingår i investeringsreserven för budgetåret 1944/45, och i utredningens föregående betänkande, s. 159, har lotsstyrelsens motivering för detsamma återgivits. Såsom därav framgår hade kostnaden för företaget preliminärt beräknats till 100 000 kronor. Lotsstyrelsen har sedermera anmält, att det vid verkställd detaljplanering befunnits, att hamnanläggningen för erhållande av bättre skydd mot sjön måste förläggas innanför befintlig stenpir och ej, som tidigare varit meningen, utanför densamma. Härigenom bleve emellertid betydligt ökade muddringsarbeten erforderliga, förorsakande en kostnad av 50 000 kronor utöver vad som tidigare beräknats. Totalkostnaderna uppginge alltså numera till 150 000 kronor, varav i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 befunnits bära upptagas 100 000 kronor.

Förbättring av hamn- och vägförhållandena vid Järnäs lotsplats.

I förslaget till investeringsreserv för innevarande budgetår ingick ett företag avseende förbättring av hamnförhållandena vid Järnäs lotsplats, vilket dåmera beräknats kosta 75 000 kronor och avsåge anläggande av ny båthamn på annan plats än den befintliga, numera uppgrundade lotshamnen. I samband med detaljplaneringen av detta arbetsföretag har det enligt uttalande av lotsstyrelsen befunnits att vissa vägförbättringar vore erforderliga på lotsplatsen, vilka lämpligen borde komma till utförande i samband med hamnanläggningen. Lotsplatsen vore belägen på ett litet skär, benämnt Storklubb, skilt från fastlandet genom ett ca 100 meter brett sund av ringa vattendjup. För att erhålla fast landförbindelse hade lotsarna på egen bekostnad fyllt ut en stenbank över sundet. Denna stenbank vore dock alltför låg och smal för att under olika förhållanden kunna fylla sitt ändamål på ett tillfredsställande sätt. Vid högvatten låge sålunda banken nästan under vatten, och förbindelsen vore då mycket besvärlig, särskilt om sjöhävning rådde. Banken borde därför höjas ca 75 cm och givas en krönbredd av ca 2 meter. Härjämte borde förbättringsarbeten utföras å ca 300 meter väg å

Storklubb och ca 600 meter väg å fastlandet, vilka vägsträckor anslöte till nämnda vägbank. Slutligen borde i samband med dessa arbeten ett i närheten av upppassningshuset beläget kärr dikas ut. Kostnaden för utfyllning av vägbanken, vägförbättringar och utdikning av kärret beräknades till 25 000 kronor. Kostnaden för hamnanläggningen uppginge, såsom tidigare anförts, till 75 000 kronor, varför ett anslag av sammanlagt 100 000 kronor föresloges för utförande av samtliga förenämnda arbeten. Sagda belopp har av investeringsutredningen upptagits i förslaget till investeringsreserv för nästa budgetår.

Förbättring av hamnförhållandena vid Skags lotsupppassningsställe under Örnsköldsviks lotsplats.

Vid Skags lotsupppassning, belägen på Stora Harskåret ca 11 distansminuter ostsydost om Örnsköldsvik, vore hamnen enligt lotsstyrelsen nästan obrukbar, enär lotsbåtarna vid hårt väder och vissa vindar ej kunde taga sig ut ur eller in i hamnen, på grund av att vattendjupet i inloppet till densamma blott utgjorde ca 2 meter vid medelvatten. Den innanför liggande hamnbassängen vore däremot 3 meter djup. Lotsarna måste därför ständigt passa vädret och vid annalkande storm, innan sjöhävningen i hamninloppet blivit alltför svår, föra lotskuttern ur hamnen och förlägga densamma vid en brygga på en annan plats å stora Harskåret. Vattendjupet vid sistnämnda brygga började dock numera likaledes bliva otillräckligt till följd av landhöjning och uppgrundning. En förbättring av hamnförhållandena vid lotsplatsen borde därför komma till stånd. Då lotshamnens hamnbassäng vore tillräckligt djup samt erbjöde det bästa skyddet mot sjön, borde enligt lotsstyrelsens mening dylik förbättring lämpligen åvägabringas genom muddring och undervattenssprängning i lotshamnens inlopp till ett djup av minst 3,5 meter vid medelvatten. Samtidigt härmed borde båtbyggnaden i lotshamnen repareras. Kostnaden för dessa arbeten beräknades till 40 000 kronor.

Förbättring av hamn- och vägförhållandena vid Björns fyrplats.

Såsom tidigare anförts innefattade föregående års förslag till investeringsreserv under rubriken Anordnande av ny fyr vid Björns fyrplats m. m., även anläggande av ny hamn för fyrplatsen jämte väg därifrån till fyren och bostäderna. Kostnaden härför hade lotsstyrelsen beräknat till 25 000 kronor. Vid detaljplanering av detta arbete hade det emellertid enligt vad lotsstyrelsen senare meddelat befunnits, att sagda belopp vore otillräckligt för åvägabringande av en tillfredsställande lösning av hamnfrågan. Antalet sten-kistor för hamnanläggningen måste nämligen väsentligt utökas för att hamnarmen skulle nå ut till erforderligt vattendjup, ca 2 meter vid medelvatten. Den sammanlagda längd av hamnarmen, som härför erfordrades, vore ca 40 meter. Vidare borde en ca 100 meter lång, 0,5 meter hög och 2 meter bred vägbank anläggas närmast hamnen, varjämte planeringsarbetena vid hamnen måste göras mera omfattande än tidigare ansetts erforderligt, för att ej

vattnet vid storm och högvatten skulle översvämma hamnplanen och vägpartiet närmast hamnen. Sammanlagda kostnaden för hamn- och väganläggningarna vid fyrplatsen komme enligt i anslutning till detaljplaneringen upprättad kostnadsberäkning att belöpa sig till 50 000 kronor.

Förbättring av hamnförhållandena vid Svartklubbens lotsplats samt anläggande av väg och brygga å Singö.

För detta företag finnes motivering återgiven å s. 162—163 i investeringsutredningens föregående betänkande. I enlighet med vad däri anförts hade kostnaden för arbetets utförande beräknats till sammanlagt 45 000 kronor, varav 35 000 kronor för hamnförbättring vid Svartklubben och 10 000 kronor för väg, vägbank och brygga å Singö. Enligt vad lotsstyrelsen senare meddelat hade emellertid vid närmare undersökningar på platsen i samband med detaljplanering av företaget befunnits, att arbetena å Singö ej kunde utföras till lägre kostnad än 25 000 kronor, varför totalkostnaden för företaget i dess helhet numera uppginge till 60 000 kronor, med vilket belopp företaget föreslås ingå i investeringsreserven för budgetåret 1945/46.

Förbättring av hamnförhållandena vid Furusunds lotsplats.

Enligt vad lotsstyrelsen meddelar vore vid Furusunds lotsplats, belägen på norra delen av ön Yxlan i Stockholms skärgård, lotsarnas båtslip samt platsens prickupplag, varest ett hundratal prickar förvarades, förlagda till ett strandområde beläget ca 1 000 meter norr om lotsuppassningshuset och lotshamnen. För angöring av detta strandområde med båtar från sjön funnes inga särskilda anordningar, varför båtarna finge landa vid stranden, när prickar eller förnödenheter för båtarna skulle lossas eller avhämtas. Härigenom bleve emellertid det dyrbara båtmaterialiet utsatt för onödig försurning, varjämte lastnings- och lossningsarbetet bleve synnerligen besvärligt och tidsödande.

För avhjälpan av dessa olägenheter borde å nämnda område anordnas en båtbygga av ca 15 meters längd ut till erforderligt vattendjup, ca 3,0 meter vid medelvatten. Strandområdet borde därjämte utökas genom att avschackning av en hög jordslänt verkställdes inom området samt genom utfyllning av schaktmassorna, så att en större kajplan bildades i och för prickupplag. Härjämte borde en spontkaj anordnas utanför det utfyllda området och vidare en förrådsbod uppföras för förnödenheter och inventarier till lotsbåtarna. Kostnaden för dessa arbeten beräknades till 25 000 kronor.

Förbättring av hamnförhållandena vid Grönskärs fyrplats.

Lotsstyrelsen framhåller beträffande detta företag, att vid Grönskärs fyrplats, belägen på ön Grönskär ca 4 distansminuter öster om Sandhamn, vore anställda en fyrmästare, en fyrvaktare samt ett extra fyrbiträde under semester, sjukdom eller annat förfall för den ordinarie personalen.

Hamnförhållandena vid platsen vore mycket otillfredsställande, i det att vattendjupet i hamnen och hamninloppet för närvarande blott uppginge till

1,0 meter vid medelvatten, oaktat upprensning genom muddring skett ett flertal gånger. Det nuvarande bottenskiktet vore emellertid så hårt, att någon ytterligare muddring ej kunde ske. Den upprensning, som nu ånyo borde komma till stånd, måste därför utföras genom torrläggning av hamnen medelst fångdammar, varefter sprängning och utgrävning av densamma skulle verkställas till erforderligt vattendjup, ca 2,0 meter vid medelvatten. I samband med torrläggningen borde en mindre tilläggsplats byggas vid ena sidan av hamnbassängen. Kostnaden för dessa arbeten beräknades till 30 000 kronor.

Förbättring av hamnförhållandena vid Dalarö lotsplats.

Vid Dalarö lotsplats i Stockholms södra skärgård vore enligt losstyrelsen hamnförhållandena mindre tillfredsställande. Som tilläggsplats för lotsplatsens tjänstebåtar, lotsverkets tjänstefartyg och i viss mån även för marinens fartyg funnes anlagd en ca 30 meter lång träkaj, belägen invid farleden mitt för lotsuppassningshuset. Vattendjupet längs kajen varierade mellan 2,0 och 2,5 meter, vilket vore otillräckligt. På det grundaste stället sköte en bergrygg upp, men i övrigt utgjordes botten av hård pinnmo. Det hände ofta, att de båtar som låge förtöjda vid kajen höggo i botten. Vattendjupet utmed kajen borde lämpligen genom bortsprängning av nämnda bergrygg och genom muddring ökas, så att närmast invid kajen erhöles ett djup av minst 3 meter och på ett avstånd av 3 meter från kajen ett djup av 4 meter. I samband med dessa arbeten borde kajen och därtill ansluten kajplan, vilken liksom kajen vore av träkonstruktion, bliva föremål för reparation. Kostnaden för dessa arbeten beräknades till 25 000 kronor.

Förbättring av väg vid Landsorts lotsplats.

Vid Landsorts lotsplats, belägen på ön Öja i sydligaste delen av Stockholms skärgård, funnes enligt vad lotsstyrelsen meddelar för lotsarnas behov tre skilda hamnplatser på olika sidor av ön, vilka användes alternerande allt efter vind- och väderleksförhållandenas växlingar. En av hamnplatserna vore belägen vid den s. k. Skravleviken på västsidan av öns norra del. Vägen från hamnen vid Skravleviken till uppassningshuset och lotsarnas bostäder, vilken hade en längd av ca 3 km, vore av synnerligen primitiv beskaffenhet. Den ginge på flera ställen fram över sank mark och bleve där ofta översvämmad vid regn, enär all dränering saknades. Vägbanan vore till större delen av mycket lös beskaffenhet, och på vissa avsnitt förekomme svåra backar och tvära krökar i bergig terräng. Vägen borde därför förbättras genom hårdgöring av vägbanan och genom anordnande av dräneringsdiken och vägtrummor, där så erfordrades, varjämte en del backar och krökar borde utjämnas och rätas genom bortsprängning av vissa bergpartier. Kostnaden för dessa arbeten hade beräknats till 15 000 kronor.

Förbättring av hamnförhållandena vid Östergarns fyrplats.

I förslaget till investeringsreserv för lotsverket för innevarande budgetår hade jämlikt lotsstyrelsens förslag upptagits ett belopp av 25 000 kronor till

förbättring av de båda hamnarna vid Östergarns fyrplats på Gotland; se investeringsutredningens föregående betänkande s. 163. Vid numera verkställd detaljplanering av ifrågavarande arbeten hade emellertid enligt vad lotsstyrelsen meddelat befunnits, att förbättring av den södra hamnen icke vore möjlig att utföra till rimlig kostnad, enär erforderligt vattendjup — 2,5 à 3 meter under medelvattenytan — uppnåddes först på mycket stort avstånd från land. Lotsstyrelsen yttrar vidare i denna fråga.

Botten vid detta hamnläge är täckt av ett tunt lager lösa stenar, under vilket kalkberget omedelbart vidtager. En fördjupning av hamnen finge därför till största delen utföras genom undervattenssprängning och skulle sålunda ställa sig mycket dyrbar. Vidare kan befaras, att hamnen efter dylik fördjupning snart nog skulle grundas upp på nytt, enär det stenlager, varmed botten och jämväl stranden vid denna plats äro belagda, vid sjöhävning lätt råkar i rörelse och därvid igenfyller förefintliga fördjupningar i botten. Sagda förhållande skulle medföra ofta återkommande behov av muddring i en på angivet sätt fördjupad hamnbassäng i den nuvarande södra hamnen. Ungefär 400 meter söder om denna finnes emellertid en plats, som är väl lämpad för en hamnanläggning. Vattendjupet är här tillräckligt strax utanför strandkanten, och botten består av berg, varför någon risk för uppgrundning icke förefinnes. Enligt lotsstyrelsens mening bör på denna plats anläggas en ny hamn, bestående av en ca 30 meter lång hamnarm med sträckning ungefär vinkelrätt mot stranden och med en ca 15 meter lång vinkelarm i den yttre änden. Härjämte bör en mindre vågbrytare anordnas strax norr om hamnen. Såväl hamnarmarna som vågbrytaren böra utgöras av stenfyllda träkistor. Utöver dessa anläggningar erfordras uppförande av en båtslip samt byggande av en ca 400 meter lång rälsbana såsom fortsättning på en redan befintlig dylik bana, ledande från fyrplatsen till den nuvarande södra hamnen och använd för materialtransporter.

Kostnaden för samtliga nu berörda arbeten jämte förbättring av norra hamnen på sätt angivits i investeringsutredningens föregående betänkande har av lotsstyrelsen beräknats till 60 000 kronor, varav 6 000 kronor för slipanläggningen och rälsbanan.

Anordnande av vägförbindelse till Ölands norra uddes fyrplats.

Beträffande detta företag, som föreslås ingå i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 med från innevarande budgetårs reserv oförändrat belopp, 25 000 kronor, må hänvisas till investeringsutredningens föregående betänkande, s. 163—164.

Anläggande av väg till Ölands södra uddes fyrplats.

Lotsstyrelsen framhåller inledningsvis, att vid Ölands södra uddes fyrplats vore anställda tre befattningshavare, som med sina familjer bebodde vid fyrplatsen uppförda boningshus. Den yttersta delen av Ölands södra udde kring fyrbyggnaden hade av ålder disponerats för fyrplatsens behov. För dess förbindelse med allmänna vägnätet funnes en väg av ca 4,5 km längd från fyrplatsen till Ottenby gård, beträffande vilken lotsstyrelsen yttrar.

Denna vägförbindelse utgöres icke av någon anlagd väg i egentlig mening. Endast sådana åtgärder, som erfordrats för att erhålla en för gångtrafik och hästskjutsar nödortfigt användbar väg, hava vidtagits. Å sträckan närmast fyrplatsen går så-

lunda vägen till en längd av 4 km direkt på kalkberget utan att någon nämnvärd planering eller några dräneringsanordningar kommit till utförande. Å sträckan närmast Ottenby gård går vägen fram i jordterräng och här hava några gånger grus och bindjord pålagts. Denna sträcka är emellertid särskilt besvärlig ur trafiksynpunkt. Genom den tunga trafiken från och till gården och på grund av att gårdens stora kreatursbesättning, uppgående till flera hundra djur, under den varma årstiden här dagligen passerar fram och tillbaka, har vägbanan blivit i hög grad sönderkörd samt upptrampad och bemängd med kreatursspillning. Efter nederbörd är vägbanan härstädes så lös, att nästan all trafik omöjliggöres. Särskilt höst, vinter och vår äro förhållandena mycket svåra.

Ifrågavarande vägförbindelse, som ursprungligen endast torde hava nyttjats för fyrplatsens behov, anlätades sommartid under åren närmast före krigsutbrottet för den alltmåra tilltagande turisttrafiken till fyrplatsen. Förutom fyren gällde turistbesöken vid platsen det därstädes synnerligen livliga fågellivet samt badning vid havsstranden. Det beräknas, att fyrplatsen varje sommar under nämnda tid besökts av 2 000—3 000 turister. En stor del av dessa färdades i automobil, och under senare delen av 1930-talet torde omkring 300 automobiler årligen hava trafikerat vägen. På grund av denna trafik har vägen blivit sönderkörd och är numera tidvis nära nog oframkomlig. På vägen har tidigare jämväl framförts turistomnibussar, men denna trafik, liksom även till stor del biltrafiken i övrigt, har upphört under kriget. Det kan emellertid med säkerhet förutsägas, att trafiken med motorfordon efter kriget kommer att återupptagas, och det är att förmoda, att trafikintensiteten kommer att bli ännu större än tidigare.

På grund av vägens dåliga beskaffenhet ansågo lotsstyrelsen erforderligt, att densamma snarast möjligt iordningställdes, så att bättre vägförbindelse erhöles för bland annat transporter för fyrens behov, för personalens resor efter proviant och post och för barnens skolgång. Därest vägen allenast komme att trafikeras för lotsverkets räkning, skulle densamma kunna iordningställas och underhållas för en jämförelsevis låg kostnad. Vidtoges emellertid endast sådana enkla anordningar, som krävdes för lotsverkets behov, skulle vägen efter turisttrafikens återupptagande inom kort ånyo bli sönderkörd och ofrafikabel. Med hänsyn härtill vore det enligt lotsstyrelsens förmenande erforderligt, att en sådan vägförbindelse anordnades, som verkligen förmådde att tåla belastningen av all den trafik, som normalt kunde beräknas förekomma därstädes. Lotsstyrelsen hade tidigare hos länsstyrelsen i Kalmar län gjort ett flertal framställningar i syfte att erhålla medverkan från det allmänna vägväsendets sida till åstadkommande av en dylik vägförbindelse. Enligt vad lotsstyrelsen från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen numera inhämtat vore det emellertid icke möjligt att inrymma företaget inom flerårsplanen för nyanläggning av bygdevägar inom Kalmar län för tiden fram till och med år 1947. Lotsstyrelsen, som för sin del ansågo, att denna väganläggning borde komma till stånd snarast möjligt, hade därför upptagit detta arbetsobjekt bland de företag, som lämpligen borde ingå i investeringsreserven för lotsverket. Kostnaderna för en mot behovet svarande väganläggning — med 3 meters vägbredd jämte mötesplatser — finge vid nuvarande prisläge beräknas till i runt tal 85 000 kronor.

Anordnande av ny båtbygga m. m. vid Aspö lotsplats.

Beträffande detta företag hänvisas till investeringsutredningens föregående betänkande s. 165. Företaget upptages i förslaget till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 med från innevarande år oförändrat belopp, 35 000 kronor.

Reparation av strandskydden vid Vens fyrplats.

Såsom i det föregående nämnts innefattades i det i innevarande budgetårs investeringsreserv ingående företaget Förbättring av mistsignaleringen samt anordnande av nytt fyrtorn och reparation av strandskydden vid Vens fyrplats ett preliminärt beräknat belopp av 10 000 kronor för sistnämnda ändamål. Lotsstyrelsen har sedermera meddelat, att nämnda strandskydd, vilka utförts under åren 1884—85, i huvudsak utgjordes av 6 stycken 20 meter långa pirar av pålvirke, sten och betong, vilka med ca 60 meters mellanrum sträckte sig ut i sjön vinkelrätt mot stranden nedanför fyrplatsen. I varje mellanrum mellan pirarna och parallellt med dessa vore därjämte anbragt en rad tätt nedslagna pålar. Strandskydden vore avsedda att dämpa vågorna och därigenom förebygga underminering och skred i den härstädes ca 20 meter höga, av sandblandad lera bestående strandbrinken. Då fyrplatsen vore belägen på själva krönet av strandbrinken, skulle ett skred i densamma kunna medföra, att hela platsen med därtill hörande anläggningar rasade ut i sjön. Verkställd undersökning av strandskydden hade givit vid handen, att samtliga pirar och pålrader inom en nära framtid måste grundligt repareras, enär de vore så illa medfarna av sjö och is, att de eljest löpte fara att helt raseras. Pålverket i pirar och pålrader borde härvid utbytas mot betongspont, varjämte pirarna borde avtäckas med betonggjutning. Dessutom borde i strandskyddens östra del en längsgående betongspont anordnas utmed en ca 100 meter lång sträcka av stranden. Sedan reparationsbehovet sålunda blivit närmare fastställt, finge kostnaden för erforderliga arbeten beräknas till 50 000 kronor.

Förbättring av hamnförhållandena vid Falkenbergs lotsplats.

Lotsstyrelsen erinrar beträffande detta företag, att i investeringsreserven för innevarande budgetår funnes uppfört ett företag avseende nybyggnad av upppassningshus vid Falkenbergs lotsplats m. m. för en kostnad av 25 000 kronor. Detta företag föreslås såsom i det följande angives att jämväl ingå i investeringsreserven för budgetåret 1945/46. Samtidigt med uppförande av nytt lotsuppåpassningshus borde emellertid enligt vad lotsstyrelsen sedermera meddelat jämväl en förbättring av hamnförhållandena vid lotsplatsen komma till stånd. För lotsningstjänsten användes en större motorkutter, vilken nu måste förtöjas vid ett enkelt s. k. pålverk bestående av fyra stycken pålar, nedslagna invid farledsrännan in till Falkenbergs hamn utanför tomten för det föreslagna nya lotsuppåpassningshuset. Denna anordning erbjöde dock intet skydd för kuttern mot vågorna från sjön och från förbipasserande fartyg, varför kuttern nu bleve illa medfaren genom att den finge

ligga och slå mot pålverket, varjämte förtöjningsgodset bleve utsatt för onormal förslitning. På grund av de olägenheter, som den nuvarande förtöjningsplatsen sålunda medförde, borde invid densamma och vid sidan av farledsrännan en mindre hamnbassäng uppmuddras, som på två sidor försåges med ett som vågskydd avsett tätt pålverk av sammanlagt ca 25 meters längd. Strandslänten måste i och för muddringen förstärkas genom en stödspont. För förvaring av inventarier och förbrukningsartiklar för kuttern behövde en materialbod uppföras i samband med hamnanläggningen. Kostnaderna för dessa arbeten beräknades till 20 000 kronor, varav 3 000 kronor till materialbod.

Lotsuppassningshus.

Om- och tillbyggnad av upppassningshuset vid Rödkallens lotsuppassning under Luleå lotsplats.

Om- och tillbyggnad av upppassningshuset vid Rönnskärs lotsplats.

Beträffande dessa båda företag, vilka föreslås överförda från investeringsreserven från innevarande budgetår med oförändrade kostnadsbelopp, 55 000 respektive 40 000 kronor, må hänvisas till vad härom i investeringsutredningens föregående betänkande, s. 155—156, angivits.

Om- och tillbyggnad av upppassningslokalerna vid Ratans lotsplats.

Beträffande detta företag framhåller lotsstyrelsen inledningsvis, att vid Ratans lotsplats, belägen i kustbandet ca 20 distansminuter nordost om Umeå, vore anställda en lotsförman, två ordinarie lotsar och en extra ordinarie lots. Uppassningslokalerna befunno sig på Rataskär, en mindre ö strax öster om Ratan. På Rataskär funnes en i början av 1800-talet uppförd större intäckt båk av timmer, i vilken år 1903 inretts ett mycket primitivt vakt- rum för lotsarna. Härjämte funnes en mindre stuga, uppförd på 1850-talet, vilken innehölle ett överliggningsrum. Stugan kunde i sitt nuvarande skick ej längre tjäna sitt ändamål, och en restaurering av densamma vore ej möjlig att genomföra till rimlig kostnad. Enligt lotsstyrelsens uppfattning borde i stället ett nytt överliggningsrum anordnas i båken. Samtidigt härmed borde den i båken inrymda vaktlokalen ombonas och inredas enligt nutida standard samt värmeledning installeras i båda rummen. Härjämte vore erforderligt att med en trappa ersätta en nu i båken befintlig ca 9 meter hög stege. I samband med dessa byggnadsarbeten borde vidare båken i sin helhet repareras. Kostnaden för samtliga arbeten beräknades uppgå till 25 000 kronor varav 1 000 kronor till inventarier.

Nybyggnad av upppassningshus vid Stugsunds lotsuppassningsställe under Lilljungfruns lotsplats.

Vid Lilljungfruns lotsplats, belägen på en ö i havsbandet utanför Söderhamn, vore, yttrar lotsstyrelsen, anställda en överlots, tio ordinarie lotsar,

en extra ordinarie lots och en båtman. Till lotsplatsen hörde två olika upppassningsställen, det ena vid Lilljungfrun och det andra vid Stugsund, ett samhälle å fastlandet strax utanför Söderhamn.

Upppassningshuset vid Stugsund, uppfört år 1868, utgjordes av en en-våningsbyggnad av timmer innehållande ett större vaktrum och ett mindre förmansrum. Huset vore av mycket primitiv beskaffenhet med, bland annat, en rumshöjd av endast 2,15 meter. Grunden vore ej nedförd till frostfritt djup, och under kalla vintrar uppstode därför förskjutningar i densamma med åtföljande sprickbildningar i huset. Detta befunne sig för övrigt icke i sådant skick att det kunde restaureras för rimliga kostnader. Byggnaden borde därför rivas, och i dess ställe uppföras ett nytt upppassningshus, inrymmande ett kombinerat lotskontor och förmansrum, ett vaktrum och ett överliggningsrum för lotsar från andra platser. Det nya huset borde förses med w. c., vatten och avlopp samt värmeledning. Härjämte erfordrades vissa planeringsarbeten på tomten, varjämte staketet borde förnyas. Kostnaden för ifrågavarande arbeten beräknades belöpa sig till 25 000 kronor, däri inberäknat 1 000 kronor för nya inventarier.

Om- och tillbyggnad av upppassningshuset samt förbättring av hamnförhållandena vid Bönans lotsuppässning under Gävle lotsplats.

Om- och tillbyggnad av upppassningshuset vid Söderarms lotsplats.

Beträffande dessa båda företag torde få hänvisas till vad om desamma i investeringsutredningens föregående betänkande, s. 166—168, anförts. Företagen föreslås ingå i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 med från innevarande budgetårs reserv oförändrade belopp, 60 000 respektive 20 000 kronor.

Om- och tillbyggnad av upppassningshuset vid Furusunds lotsplats.

Vid förenämnda lotsplats vore enligt vad lotsstyrelsen meddelar anställda en lotsförman, åtta lotsar, en extra lots och en båtman. Upppassningshuset, som ursprungligen uppförts år 1884 och tillbyggt år 1927, utgjordes av en tvåvåningsbyggnad, innehållande ett vaktrum, ett kombinerat dagrum och kök, ett sovrum med 6 sängplatser för den vaktfria personalen, ett sovrum med 10 sängplatser för lotsar från andra platser samt diverse skåp- och förrådsutrymmen för platsens lotsar. De befintliga sovrummen måste bland annat av hygieniska skäl anses otillräckliga. Sovutrymmena borde därför utökas genom anordnandet av ett antal mindre sovhytter. Dessutom erfordrades följande nya lokaler, nämligen ett förmansrum, ett rum för båtman och extra personal samt ett tvättrum. Vidare borde värmeledning installeras. De sålunda erforderliga förbättringarna nödvändiggjorde en relativt omfattande till- och ombyggnad av det befintliga huset i samband varmed en del sprängningsarbeten måste utföras på tomten. Kostnaden härför beräknades till 50 000 kronor varav 4 000 kronor till nya inventarier.

Om- och tillbyggnad av upppassningshuset vid Idö lotsplats.

Beträffande Idö lotsplats erinrar lotsstyrelsen, att den vore belägen i havsbandet ca 6 distansminuter sydost om Västervik. Personalen bestode av en lotsförman, fem ordinarie lotsar, en extra ordinarie lots och en båtman. Lotsupppassningshuset vid platsen utgjordes av en tvåvåningsbyggnad av trä, innehållande ett vaktrum å nedre botten samt ett lotskontor å övre botten. Huset, vilket byggts år 1880, erbjöde icke längre tillräckliga utrymmen utan borde utökas med bland annat ett överliggningsrum för lotsar från andra lotsplatser och ett bostadsrum för båtman och extra personal. Härutöver borde byggnaden i sin helhet underkastas en genomgripande reparation samt förses med värmeledning.

För vakttjänsten funnos invid upppassningshuset en ca 11,5 meter hög utkiksställning av järn, försedd med en utvändig lejdare upp till en på ställningens topp anordnad mindre vaktkur, vilken saknade uppvärmningsanordning. På grund av utkikens primitiva beskaffenhet innebure vakttjänsten, särskilt vid dåliga väderleksförhållanden, onödigt stora påfrestningar för personalen, som för erhållande av fri sikt måste klättra upp till vaktkuren på toppen av ställningen och härvid vore hänvisad att begagna den öppna lejdaren, vilken saknade varje skydd mot vind, nederbörd och kyla. Vintertid bleve lejdaren ofta nedisad, varvid beträdandet av densamma vore förenat med risk för olycksfall. Enär kringliggande skog numera vuxit upp så högt, att utkiksställningen — vilken uppfördes år 1909 — blivit för låg för att i erforderlig omfattning bereda fri sikt utåt sjön, skulle ställningen inom den närmaste framtiden i allt fall behöva ombyggas. Med hänsyn till förut anförda förhållanden ansåge lotsstyrelsen emellertid lämpligare att i stället helt slopa den nuvarande utkiken och ersätta densamma med en inbyggd ca 15 meter hög utkiksställning i direkt förbindelse med upppassningshuset. I den nya utkiksställningens vaktkur borde värmeledning anordnas.

I samband med de förut omförmälda arbetena borde ett till upppassningshuset hörande uthus ävensom vägen mellan upppassningshuset och lotsarnas bostäder ombyggas, varjämte stängsel kring lotstomten med en total längd av ca 350 meter till stor del vore i behov av förnyelse.

Kostnaden för samtliga ifrågavarande arbeten beräknades till 40 000 kronor, varav 3 000 kronor till inventarier, 33 000 kronor till upppassningshuset och uthuset och resten, 4 000 kronor, till övriga anläggningar.

Om- och tillbyggnad av upppassningshuset vid Ystads lotsplats.

Vid Ystads lotsplats vore anställda en lotsförman, två ordinarie lotsar och en extra ordinarie lots. Uppassningshuset vid platsen, som uppfördes år 1926, utgjordes av en envåningsbyggnad, innehållande ett vaktrum samt ett rum, vilket användes som lotskontor och tjänsterum för lotsförmannen. Huset erbjöde i sitt nuvarande skick icke tillräckliga utrymmen och motsvarade ej heller nutida krav på hygien och bekvämlighet. Avsevärda förbättringar vore därför nödvändiga. Sålunda borde särskilda sovhytter för den vaktfria personalen och för främmande lotsar samt ett rum för den extra personalen

anordnas, varjämte kokvrå och tvättrum borde inrättas och värmeledning, vatten, avlopp och w. c. installeras. För vinnande av erforderligt ökat utrymme måste härvid huset påbyggas med en våning samt den nu befintliga våningen ombyggas. Kostnaden för samtliga ifrågavarande arbeten beräknades till 25 000 kronor, varav 2 000 kronor avsåges för anskaffning av nya inventarier.

Om- och tillbyggnad av upppassningshuset vid Halmstads lotsplats.

Beträffande detta företag framhåller lotsstyrelsen inledningsvis, att vid Halmstads lotsplats vore anställda en lotsförman, tre ordinarie lotsar, en extra ordinarie lots samt vid vissa tillfällen en särskild båtman. Upppassningshuset vid platsen, uppfört år 1856, utgjordes av en envåningsbyggnad, inrymmande ett vaktrum och ett förmansrum. Huset fyllde ej tillnärmelsevis nutida krav på bekvämlighet och hygien. Sålunda saknades sovhytter för den vaktfria personalen liksom rum för främmande lotsar, rum för den extra personalen, kokvrå, tvättrum, w. c., vatten, avlopp och värmeledning. För vinnande av nödigt utrymme och ökad bekvämlighet måste huset påbyggas med en våning samt den befintliga våningen ombyggas. I samband härmed borde vaktrummet förläggas till övre våningen för förbättring av utrikismöjligheterna. Kostnaden för de erforderliga arbetena hade beräknats till 25 000 kronor, varav 2 000 kronor för nya inventarier.

Nybyggnad av upppassningshus vid Falkenberg's lotsplats.

Såsom i samband med frågan om förbättring av hamnförhållandena vid Falkenberg's lotsplats redan omnämnts föreslår investeringsutredningen, att det i investeringsreserven för innevarande budgetår ingående företaget avseende uppförande av nytt upppassningshus vid nämnda lotsplats jämväl måtte upptagas i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 med oförändrat kostnadsbelopp, 25 000 kronor.

Bostadshus.

Förbättring av bostadsförhållandena vid Rönnskärs fyrplats.

Vid Rönnskärs fyrplats, belägen på en ö i havsbandet omkring 18 distansminuter söder om Piteå, vore enligt vad lotsstyrelsen framhåller anställda en fyrmästare ävensom ett extra fyrbiträde under vintern samt vid semester, sjukdom eller annat förfall för fyrmästaren. På platsen finnes ett bostadshus, byggt år 1905, innehållande en lägenhet om två rum och kök samt en lägenhet om ett rum och kök. Huset borde ombyggas, så att en lägenhet om tre rum och kök erhöles för fyrmästaren och en lägenhet om ett rum och kök för det extra fyrbiträdet. Härjämte vore erforderligt att huset i sin helhet underkastades grundlig reparation ut- och invändigt samt ombonades, varjämte värmeledning borde anordnas. Platsens samtliga uthus, bestående av tvättstuga med underliggande källare, ved- och visthusbodar, förrådsbod för fyren samt avträden, borde likaledes repareras, och vidare vore önskvärt

att anordna ett för personalen gemensamt badrum i tvättstugan. Kostnaden för dessa arbeten beräknades uppgå till 30 000 kronor.

Förbättring av bostadsförhållandena vid Stora Fjäderäggs fyrplats.

Vid Stora Fjäderäggs fyrplats, belägen på en ö ca 3 distansminuter öster om nordspetsen av Holmön i Norra Kvarken, utgjordes personalen av en fyrmästare, en fyrvaktare och ett fyrbiträde, varjämte ett extra fyrbiträde tjänstgjorde under vintern samt vid semester, sjukdom eller annat förfall bland den ordinarie personalen. Fyrplatsens bostadsbyggnader bestode av två bostadshus, ett mindre, avsett för fyrmästaren, och ett större för den övriga personalen jämte nödiga uthusbyggnader. Det större bostadshuset, vilket om- och tillbyggdes år 1938, varvid jämväl värmeledning anordnades, vore i gott stånd. I fyrmästarhuset installerades nämnda år likaledes värmeledning men i övrigt hade detta hus enligt vad lotsstyrelsen framhåller icke varit föremål för någon genomgripande reparation alltsedan det uppfördes år 1914. Huset behövde nu grundligt renoveras och ombonas och borde därvid bland annat förses med kopplade fönster samt modern köksinredning. Ett för personalen gemensamt badrum borde vidare anordnas, varjämte platsens uthusbyggnader vore i behov av översyn. Kostnaden för dessa arbeten hade styrelsen beräknat till 20 000 kronor.

Förbättring av bostadsförhållandena vid Berguddens fyrplats.

Detta företag, för vilket närmare redogjorts i utredningens föregående betänkande, s. 169, föreslås överflyttat från investeringsreserven för innevarande budgetår med oförändrat kostnadsbelopp, 30 000 kronor.

Förbättring av bostadsförhållandena vid Agö fyrplats.

I investeringsreserven för innevarande budgetår upptogs jämlikt förslag i investeringsutredningens betänkande, s. 170, ett belopp av 50 000 kronor för ovannämnda ändamål. Lotsstyrelsen har sedermera anmält, att under budgetåret måst utföras vissa reparations- och ombyggnadsarbeten å fyrmästarbostaden vid platsen, vilka på grund av ombyte av befattningshavare ej längre kunde anstå, varjämte även rör och pumpanordningar tillhörande en på platsen befintlig 80 meter djup borrbrunn delvis måst förnyas. Kostnaderna för sålunda utförda arbeten, vilka hade bestritts av tillgängliga ordinarie medel, belöpte sig till ca 10 000 kronor, varför förbättringsföretaget i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 föreslås upplaget med en till 40 000 kronor minskad kostnadssumma.

Förbättring av bostadsförhållandena m. m. vid Örskärs fyrplats.

Vid Örskärs fyrplats, belägen ca 12 distansminuter norr om Öregrund på en mindre ö, benämnd Örskär, strax norr om Gräsö på östra sidan av Öregrundsgrepen, vore enligt vad lotsstyrelsen yttrar anställda en fyrmästare, en fyrvaktare och ett fyrbiträde, varjämte ett extra fyrbiträde tjänstgjorde vissa månader av året under semester, sjukdom eller annat förfall bland den

ordinarie personalen. Bostadshusen på platsen vore två till antalet, av vilka det ena beboddes av fyrmästaren och det extra fyrbiträdet, det andra av fyrvaktaren och det ordinarie fyrbiträdet. Fyrmästaren disponerade en lägenhet om tre rum och kök, fyrvaktaren och fyrbiträdet vardera en lägenhet om två rum och kök samt det extra fyrbiträdet ett enkelrum. Fyrmästarhuset uppfördes på 1870-talet av en befattningshavare vid fyrplatsen samt inköptes av lotsverket år 1929 och ombyggdes samma år till fyrmästarbostad. Det andra huset vore byggt år 1852 och tillbyggdes år 1929. Samtliga lägenheter i båda husen saknade i det närmaste alla nutida bekvämligheter, varjämte husen vore dragiga och kalla. Lotsstyrelsen ansåge därför erforderligt, att husen moderniserades och ombonades samt förseddes med värmeledning, i samband varmed det extra fyrbiträdets rum borde tillbyggas med en kokvrå. En ny källare borde därjämte anordnas för det ordinarie fyrbiträdet, enär dennes nuvarande källare ej vore frostfri. Samtliga uthus behövde vidare över ses, varjämte ett för personalen gemensamt badrum borde anordnas.

Fyrplatsens förbindelse med Gräsö, där post och varor avhämtades, ginge via en ca 2 km lång gångstig tvärs över Örskär samt vidare med roddbåt över sundet mellan Örskär och Gräsön. Nämda gångstig borde förbättras, så att den åtminstone bleve framkomlig med dragkärra, och för båten borde en mindre tilläggsbrygga samt en upphalningsbädd anordnas på Örskär.

Kostnaden för samtliga nämnda arbeten beräknades till 50 000 kronor, varav 5 000 kronor för vägförbättring, båtbygga och upphalningsbädd.

Förbättring av bostadsförhållandena vid Understens fyrplats.

Vid Understens fyrplats, belägen på en mindre ö i Södra Kvarken ca 15 distansminuter öster om Öregrund, utgjordes personalen av en fyrmästare, en fyrvaktare och ett fyrbiträde samt under större delen av året jämväl ett extra fyrbiträde. Bostadsbyggnaderna på platsen bestode av ett bostadshus för fyrmästaren, uppfört år 1915 och innehållande tre rum och kök å nedre botten jämte ett vindsrum, ett bostadshus för fyrvaktaren, uppfört år 1868 och tillbyggt år 1922 samt innehållande två rum och kök, jämte ett bostadshus uppfört år 1848 och innehållande två rum och kök för fyrbiträdet, ett rum för extra fyrbiträdet samt ett rum och kök, tidigare använda som skollokaler men numera ej i bruk. Samtliga hus borde genomgå en genomgripande renovering och ombyggnad samt förses med tidsenlig inredning, varjämte värmeledning borde installeras. Om så visade sig kunna ske till rimlig kostnad, borde jämväl avlopp anordnas. Ovannämnda lägenhet om ett rum och kök, vilken tidigare använts till skollokaler, borde iordningställas för det extra fyrbiträdet. Platsens uthus, som delvis befunde sig i mycket dåligt skick, tarvade dessutom grundlig översyn, varjämte ett för personalen gemensamt badrum borde anordnas. Kostnaden för samtliga nämnda arbeten hade av lotsstyrelsen beräknats belöpa sig till 65 000 kronor.

Förbättring av bostadsförhållandena vid Fårö fyrplats.

I fråga om behovet av detta förbättringsföretag må hänvisas till investeringsutredningens föregående betänkande, s. 171, och föreslås företaget med oförändrad kostnad, 45 000 kronor, jämväl ingå i investeringsreserven för budgetåret 1945/46.

Förbättring av bostadsförhållandena m. m. vid Häradskärs lotsplats.

Vid Häradskärs lotsplats, belägen på en ö i havsbandet ca 13 distansminuter öster om Valdemarsvik, vore enligt vad lotsstyrelsen erinrar anställda en lotsförman, två ordinarie lotsar, en extra lots och en båtman. Bostadsbeståndet utgjordes av tre hus, varav två uppförts år 1858 och det tredje år 1877. Av de båda förstnämnda husen innehölle det ena två lägenheter om vardera två rum och kök, avsedda för de ordinarie lotsarna, och det andra en lägenhet om två rum och kök samt två lägenheter om vardera ett rum och kök, avsedda för extra lotsen samt för båtmannen respektive för lotsar från andra lotsplatser. Det tredje huset disponerades för en lotsförmansbostad om tre rum och kök samt en skollokal. Lotsplatsens skola vore numera indragen, men skollokalen borde likväl bibehållas för att kunna tagas i bruk för inkvartering av främmande lotsar vid exceptionellt livlig sjöfart. Samtliga bostadshus befunde sig i mindre gott skick och borde genomgå grundlig renovering och ombyggnad samt därvid bland annat förses med modern köksinredning och värmeledning. Uthusen, bestående av källare, tvättstuga, ved- och visthusbodas samt avträden, borde likaledes överses och repareras, varjämte det vore önskvärt att anordna ett för personalen gemensamt badrum. I samband med dessa arbeten borde även lotsstugan på platsen, innehållande endast ett vaktrum, restaureras. Kostnaden för dessa arbeten beräknades uppgå till sammanlagt 85 000 kronor.

Förbättring av bostadsförhållandena vid Häradskärs fyrplats.

Vid Häradskärs fyrplats, belägen på en ö omedelbart intill den ö, på vilken lotsplatsen vore förlagd, utgjordes personalen enligt vad lotsstyrelsen framhåller av en fyrmästare jämte ett extra fyrbiträde under vintern samt vid semester, sjukdom eller annat förfall för fyrmästaren. På platsen finnes ett bostadshus, byggt år 1863, innehållande en lägenhet för fyrmästaren om kök och tre rum, varav ett vindsrum, samt två lägenheter om vardera kök och två rum, varav det ena likaledes vore förlagt till vinden. Sistnämnda lägenheter vore tidigare, då fyrplatsen hade större bemanning, båda i bruk, men numera användes endast den ena, nämligen såsom bostad för det extra fyrbiträdet. Då huset numera vore i dåligt skick, borde det underkastas en grundlig reparation ut- och invändigt samt ombonas, varjämte de två i fortsättningen erforderliga bostäderna borde förses med värmeledning. I samband härmed vore det lämpligast att omdisponera utrymmena så, att dessa båda lägenheter, en om tre rum och kök för fyrmästaren och en om ett rum och kök för det extra fyrbiträdet, helt förlades till

bottenvåningen. Platsens samtliga uthus, bestående av tvättstuga, visthusbod, källare och avträden, vore det likaledes erforderligt att reparera. Ett för personalen gemensamt badrum borde dessutom anordnas. Kostnaden för dessa arbeten beräknades till 30 000 kronor.

Förbättring av bostadsförhållandena vid Högbys fyrplats.

Detta företag, som närmare behandlats i investeringsutredningens föregående betänkande, s. 172, föreslås medtaget i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 med från innevarande budgetår oförändrat anslagsbelopp, 15 000 kronor.

Förbättring av bostadsförhållandena för personalen vid Dämmans fyrplats.

Lotsstyrelsen erinrar inledningsvis, att personalen vid Dämmans fyrplats, som utförde sin vakttjänst i den på ett undervattensgrund mitt i Kalmar-sund uppförda fyren, hade sina bostäder förlagda vid Svartö på fastlandet ca 9 km nordost om Mönsterås och på ett avstånd sjöledes från fyren av ca 4 distansminuter. Vid platsen vore anställda tre ordinarie befattningshavare, nämligen en fyrmästare, en fyrvaktare och ett fyrbiträde, varjämte ett extra fyrbiträde tjänstgjorde under vintern samt under semester, sjukdom eller annat förfall bland den ordinarie personalen. Bostadsbyggnaderna vid Svartö bestode av två hus, av vilka det ena, uppfört år 1923, innehölle en lägenhet om kök och tre rum, varav ett vindsrum, för fyrmästaren samt ett vindsrum för det extra fyrbiträdet. Det andra huset, som uppförts år 1874, innehölle två lägenheter om vardera kök och två rum, varav ett vindsrum, vilka lägenheter vore avsedda för fyrvaktaren och fyrbiträdet. Det förstnämnda bostadshuset vore i tämligen gott stånd men borde moderniseras i vissa avseenden och bland annat förses med värmeledning samt vatten och avlopp. Det andra bostadshuset däremot vore dragigt och kallt och i hög grad angripet av röta samt saknade helt tidsenlig inredning, varjämte husets planlösning vore mycket otillfredsställande. Detta hus borde om- och tillbyggas samt förses med ny inredning ävensom värmeledning samt vatten- och avloppsledningar. Ett för personalen gemensamt badrum borde vidare anordnas, varjämte samtliga uthusbyggnader behövde överses. Vattenförhållandena vid platsen vore dessutom otillfredsställande. En ny brunn borde därför anordnas, eventuellt genom jord- och bergborrning. Kostnaden för de vid platsen erforderliga arbetena beräknades uppgå till sammanlagt 40 000 kronor.

Förbättring av bostadsförhållandena vid Smygehuks fyrplats.

Vid Smygehuks fyrplats, belägen på Skånes sydkust ca 7 distansminuter öster om Trelleborg, vore anställda tre ordinarie befattningshavare, nämligen en fyrmästare, en fyrvaktare och ett fyrbiträde, varjämte ett extra fyrbiträde tjänstgjorde vid semester, sjukdom och annat förfall bland den ordinarie personalen. Fyrplatsens bostadsbyggnader bestode av ett bostadshus för

fyrmästaren, uppfört år 1921, ett bostadshus för de båda övriga ordinarie befattningshavarna, uppfört år 1883, varjämte funnes erforderliga uthusbyggnader. Bostadshuset saknade tidsenlig inredning, vatten- och avloppsledning samt värmeledning, varför omfattande förbättringsarbeten vore erforderliga. Det äldre huset, vilket ej genomgått någon större reparation eller renovering sedan det byggdes, vore mycket kallt och dragigt, och en grundlig reparation och ombonad av detta hus borde därför komma till stånd i samband med övriga förbättringsarbeten. Dessutom borde för det extra biträdet en bostad om ett rum med kokvrå anordnas genom tillbyggnad av det äldre bostadshuset, och slutligen behöfde samtliga uthusbyggnader på platsen överses. Kostnaderna för ifrågavarande arbeten beräknades till 40 000 kronor.

Förbättring av bostadsförhållandena vid Kullens fyrplats.

Vid Kullens fyrplats, belägen på Skånes västkust ca 7 distansminuter nordnordväst om Höganäs vore anställda tre ordinarie befattningshavare, nämligen en fyrmästare, en fyrvaktare och ett fyrbiträde, varjämte ett extra fyrbiträde tjänstgjorde under semester, sjukdom eller annat förfall bland den ordinarie personalen. Fyrplatsens bostadsbyggnader bestode, enligt vad lotsstyrelsen yttrar, av ett bostadshus för fyrmästaren och ett för den övriga personalen, varjämte funnes erforderliga uthusbyggnader.

Fyrmästarhuset, som uppförts år 1900, vore rymligt men mycket kallt och dragigt beroende bland annat därpå, att fönstren vore onödigt stora och av olämplig konstruktion. Byggnaden tarvade en genomgående reparation ut- och invändigt, häri inbegripet insättning av nya kopplade fönster, modernisering och komplettering av köksinredningen, införande av värme- och vattenledning, varjämte ett för personalen gemensamt badrum borde anordnas i byggnadens källarvåning.

Det andra bostadshuset vore uppfört år 1866 och tillbyggt åren 1926—27. Det innehölle tre lägenheter om vardera två rum och kök. Två av dessa lägenheter hade år 1942 ombonats och försetts med tidsenlig köksinredning samt avlopp. Den tredje behöfde jämväl ombonats och renoveras, och samtidigt borde samtliga lägenheter förses med värme- och vattenledning, varjämte byggnaden i sin helhet borde genomgå en grundlig reparation utvändigt.

Vid platsen funnes en ca 100 meter djup borrhunn, som utförts år 1942. Vattennivån i brunnen låge emellertid så djupt, att det vore förenat med stor möda att pumpa upp vattnet med handkraft, varför en elektriskt driven djupvattenpump och ett mindre pumphus för denna borde anordnas.

Förutom nämnda arbeten erfordrades slutligen jämväl reparation av platsens uthusbyggnader.

Kostnaden för samtliga arbeten hade lotsstyrelsen beräknat till 40 000 kronor.

Förbättring av bostadsförhållandena m. m. vid Vinga fyrplats.

Detta företag, för vilket lotsstyrelsens motivering finnes återgiven i investeringsutredningens föregående betänkande, s. 172—173, föreslås med-

taget i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 med från innevarande budgetår oförändrat anslagsbelopp, 65 000 kronor.

Förbättring av bostadsförhållandena vid Väderöbods fyrplats.

Vid Väderöbods fyrplats, belägen i yttersta havsbandet i Bohusläns skärgård ca 8 distansminuter västsydväst om Fjällbacka, vore anställda en fyrmästare, en fyrvaktare, ett fyrbiträde och ett extra fyrbiträde under vintern samt vid semester, sjukdom eller annat förfall bland den ordinarie personalen. På platsen funnes enligt vad lotsstyrelsen framhåller två bostadshus, båda byggda år 1866, varav det ena, innehållande tre rum och kök, vore avsett för fyrmästaren. Det andra huset inrymde två lägenheter om två rum och kök för fyrvaktaren respektive fyrbiträdet samt ett vindrum för det extra fyrbiträdet. Båda husen borde grundligt renoveras och ombonas och förses med tidsenlig inredning samt värme- och avloppsledning. Ett för personalen gemensamt badrum borde därjämte anordnas. Dessutom tarvade samtliga uthus vid platsen översyn och reparation. Slutligen borde även vissa väg- och hamnförbättringar komma till utförande. Kostnaden för dessa arbeten beräknades till sammanlagt 50 000 kronor, varav 5 000 kronor belöpte å väg- och hamnförbättringar.

12. Investeringsplan för statliga husbyggnadsföretag för verk och myndigheter m. m.

Förslag till investeringsplan för budgetåret 1945/46 för statliga husbyggnadsföretag för förvaltning, sjukhus, vårdanstalter, vetenskapliga och kulturella institutioner, undervisning o. s. v. har sammanställts i *Bil. 21* och innefattar ordinarie arbeten för inalles 47 454 200 kronor samt en investeringsreserv om 28 904 100 kronor. Det må framhållas, att bland de ordinarie arbetena även medräknats sådana, till vilka anslag tidigare beviljats men vilka på grund av rådande förhållanden icke ännu kunnat komma till utförande. Till jämförelse må nämnas, att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45 under de olika departementens verksamhetsområden uppförts anslag av sammanlagt 17 301 200 kronor, varav å beredskapsstat II 7 018 200 kronor och å beredskapsstat III 10 283 000 kronor.

I fråga om husbyggnadsföretagens lämplighet såsom sysselsättningsobjekt i en arbetsmarknadskris efter ett vapenstillestånd må hänvisas till vad utredningen härom anfört under de allmänna synpunkterna, s. 12—14.

I övrigt får utredningen beträffande principerna för investeringsplanens sammansättning och för investeringsreservens storlek hänvisa till vad i utredningens föregående betänkande härutinnan anförts (SOU 1944: 12, s. 173 och 174).

I investeringsreserven för nästa budgetår har utredningen i första hand funnit sig böra medtaga de statliga husbyggnadsföretag, till vilka anslag upp-

förts å beredskapsstaten för innevarande budgetår. Emellertid kommer ett icke obetydligt antal av dessa icke längre i fråga för medtagande i reserven dels på grund av att medel för företagen redan anvisats eller föreslagits skola anvisas å riksstaten, dels på grund av inträffade förändringar rörande behovet av företagen. I stället har utredningen, efter samråd med vederbörande departement, uppfört i reserven åtskilliga nya av verk och myndigheter anmälda företag.

Vid upprättandet av det föreliggande förslaget till investeringsplan för statliga husbyggnader för verk och myndigheter m. m. har utredningen vidare haft samråd med byggnadsstyrelsen, vilken verkställt granskning av till utredningen inkomna uppgifter

Den föreslagna investeringsreserven har uppskattats innefatta ca 110 000 dagsverken för grovarbetare och ca 325 000 dagsverken för yrkeskunniga byggnadsarbetare, motsvarande genomsnittliga arbetsstyrkor om 370 respektive 1 100 man. Av material erfordras bland annat ca 12 400 ton cement och 2 000 ton valsat järn; i övrigt hänvisas beträffande materialbehovet till *Bil. 28*.

I fråga om angelägenheten av de nytillkomna husbyggnadsarbetena hänvisas till de redogörelser, som vederbörande verk eller myndigheter lämnat och som i det följande i huvudsak återgivas. Vad de olika uppgiftslämnarna härutinnan anfört har icke givit utredningen anledning till erinran eller särskilt uttalande. Utredningen vill emellertid framhålla, att den icke haft tillfälle att ingå på detaljgranskning av de föreliggande byggnadsförslagen.

Justitiedepartementet.

Förslaget till investeringsplan för statliga husbyggnadsföretag för verk och myndigheter m. m. för budgetåret 1945/46 innefattar, i vad detsamma avser företag hänförliga till justitiedepartementets verksamhetsområde, en investeringsreserv om 298 500 kronor. En sammanställning av de i planen ingående arbetena återfinnes i *Bil. 21*.

Till investeringsutredningen har anmälts ett relativt stort antal byggnadsföretag vid fångvårdsanstalterna, vilka ur de synpunkter investeringsutredningen har att företräda skulle vara lämpliga att medtagas i förslaget till investeringsreserv för budgetåret. Utredningen har emellertid funnit, att samtliga anmälda arbeten vid fångvårdsanstalterna i större eller mindre omfattning beröras av det av strafflagberedningen den 14 november 1944 avgivna betänkandet angående verkställighet av frihetsstraff m. m. (SOU 1944: 50). Med hänsyn till att det stora byggnadsprogram för fångvårdsanstalter, som strafflagberedningens i nämnda betänkande avgivna förslag komme att medföra, i flera fall innebure omfattande förändringar eller nedläggande av befintliga anstalter, och då förslaget fortfarande är under Kungl. Maj:ts prövning, har investeringsutredningen funnit sig icke böra såsom investeringsobjekt för budgetåret 1945/46 föreslå några av nämnda byggnadsprogram berörda företag utöver de i planen för innevarande budgetår medtagna. I

anslutning härtill har utredningen i den föreslagna investeringsreserven för budgetåret 1945/46 endast medtagit å allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45 upptagna byggnadsföretag vid fångvårdsanstalterna. Härvid hava dock efter samråd med justitiedepartementet vissa företag ansetts böra uteslutas med hänsyn till dels att medel redan anvisats till företagen, dels att det på grund av strafflagberedningens förslag vore ovisst, huruvida företagen borde komma till utförande.

I investeringsreserven för budgetåret 1945/46 föreslås alltså följande arbeten, till vilka anslag uppförts å allmänna beredskapsstaten för innevarande budgetår (proposition 1944: 281, s. 149—159), ingå med nedan angivna kostnader.

Ekonomibyggnader vid ungdomsanstalten å Skenäs och vårdanstalten å Hall	kronor	75 000
Verkstadslokal vid kronohäktet i Ystad	»	32 000
Gymnastik- och skolbyggnad vid ungdomsanstalten å Skenäs	»	82 500
Värmeledningsanläggning vid rannsakhäktet i Hudiksvall	»	64 000
Värmeledningsanläggning vid rannsakhäktet i Visby ..	»	45 000
	Summa kronor	298 500

Utredningen hänvisar till vad i ovan angivna proposition anförts i fråga om dessa företag.

Utredningen har emellertid ansett sig böra i detta sammanhang framhålla, att därest principbeslut angående anstalternas blivande utbyggnad förelegat, följande till utredningen anmälda, av strafflagberedningens förslag berörda byggnadsföretag borde hava medtagits i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 med nedan angivna kostnader, nämligen gymnastikbyggnad vid centralfängelset å Långholmen 100 000 kronor, rättspsykiatrisk klinik vid centralfängelset å Härlanda 100 000 kronor, gymnastikbyggnad vid straffängelset i Uppsala 80 000 kronor, nybyggnad för straffängelset i Gävle 600 000 kronor, gymnastikbyggnad vid kronohäktet i Ystad 80 000 kronor och nybyggnad för kronohäktet i Örebro 600 000 kronor. Av de nämnda företagen hava nybyggnaderna för straffängelset i Gävle respektive kronohäktet i Örebro efter samråd med justitiedepartementet befunnits vara de mest angelägna.

Socialdepartementet.

Förslaget till investeringsplan för statliga husbyggnadsföretag för verk och myndigheter m. m. för budgetåret 1945/46 innefattar, i vad detsamma avser företag hänförliga till socialdepartementets verksamhetsområde, en investeringsreserv om 5 616 100 kronor. En sammanställning av de olika i planen ingående arbetena återfinnes i *bil. 21*.

För innevarande år hava till statliga husbyggnadsföretag inom socialdepartementets verksamhetsområde å beredskapsstat II och III uppförts anslag av

sammanlagt 5 680 200 kronor, varav å delstat II komma anslag för 2 628 700 kronor och å delstat III anslag för 3 051 500 kronor.

I fråga om angelägenheten av de i den föreslagna investeringsreserven ingående företagen hänvisar investeringsutredningen till de redogörelser, som lämnats beträffande dessa arbeten av vederbörande verk och myndigheter och som i det följande i huvudsak återgivas, till den del icke redogörelser för företagen återfinnas i av Kungl. Maj:t avgivna propositioner, då utredningen endast hänvisar till dessa.

Uppförande av hem för blinda i förskolåldern:

Till bidrag till uppförande av hem för blinda i förskolåldern har ett anslag av 72 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 69—71). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Byggnadsstyrelsen, som företagit granskning av de till investeringsutredningen inkomna uppgifterna angående företaget, har meddelat, att kostnaderna efter detaljplanering av företaget numera av styrelsen beräknades till 175 000 kronor, innebärande en kostnadsökning av 45 000 kronor. I anslutning härtill har investeringsutredningen i förslaget till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 för ifrågavarande ändamål upptagit ett belopp av 175 000 kronor, varav 58 000 kronor avses att bestridas av tillgängliga fondmedel och återstoden, 117 000 kronor, genom bidrag av statsmedel.

Vissa byggnadsarbeten vid statens alkoholistanstalt å Venngarn.

Centraltvättstuga för personal m. m.

Till uppförande av centraltvättstuga för personal m. m. vid statens alkoholistanstalt å Venngarn har ett anslag av 45 000 kronor upptagits å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 71). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Ombyggnad av den s. k. gula flygeln.

I skrivelse till Kungl. Maj:t angående anslagsäskanden för budgetåret 1945/46 har styrelsen för statens alkoholistanstalt å Venngarn bland annat anfört, att vid Venngarns slott finnes en från 1700-talet kvarstående flygelbyggnad, benämnd gula flygeln, som med avseende på exteriören vore skyddad som byggnadsminnesmärke. Byggnaden befunne sig i förfallet skick, men på grund av rådande bostadsbrist hade tre i desamma inredda lägenheter måst upplåtas till anställningshavare vid anstalten. Sedan numera nya bostadshus uppförts vid anstalten, vore för närvarande endast en av lägenheterna i flygelbyggnaden tagen i anspråk såsom familjebostad om ett rum och kök, medan övriga utrymmen disponerades tillfälligt dels för ogift personal, dels för provisorisk förläggning av vårdtagare, vilket senare förhållande blivit nödvändigt med anledning av tidvis förekommande överbeläggning vid anstalten.

Enligt ett genom anstaltsstyrelsens försorg upprättat förslag till ombyggnad av gula flygeln hade avsetts att i byggnaden inrymma bostad för lantbruksinspektoren samt gårdskontor. Härutöver disponibelt utrymme borde ordnas så, att detsamma alternativt kunde tagas i anspråk för kontor eller bostäder. Den byggnad, i vilken inspektorsbostaden och även gårdskontoret nu vore inrymda, vore på grund av sin belägenhet mindre lämplig som familjebostad, varför en bättre bostad för inspektoren borde anskaffas. Ej heller gårdskontorets förläggning till denna byggnad vore tillfredsställande med hänsyn till att densamma vore belägen ca 400 meter från slottet, i vilket anstaltens övriga expeditioner vore inrymda.

Det upprättade förslaget till gula flygelns ombyggnad anslöte sig, meddelar styrelsen vidare, nära till den nuvarande rumsindelningen, varför befintliga mellanväggar av timmer kunde bibehållas. För uppnående av bättre belysning i en del rum hade föreslagits upptagande av fyra nya fönster, vilka dock hade placerats så, att byggnadens från slottsgården synliga sidor bleve helt orörda. Under husets västra del hade avsetts att inredas ett brandsäkert arkivrum, enär sådant saknades vid anstalten. Befintlig källare under husets östra del borde bibehållas såsom hushållskällare med hänsyn till att den hade ålderdomlig karaktär med murade valv. Det syntes vara av ett visst kulturhistoriskt intresse, att den icke ombyggdes. Uppvärmning av byggnaden skulle ske genom anslutning till en i slottets södra flygel befintlig värmecentral. Kostnaden för den föreslagna ombyggnaden hade beräknats till 50 000 kronor.

Anslag till förevarande ombyggnadsarbeten hava icke föreslagits å riksstaten för budgetåret 1945/46.

Vissa byggnadsarbeten vid statens skyddshem.

Såsom investeringsobjekt lämpliga att medtagas i en investeringsreserv för nästa budgetår, har socialstyrelsen till investeringsutredningen anmält ett flertal företag avseende uppförande eller inredande av personalbostäder vid statens skyddshem. Styrelsen har beträffande behovet av dylika bostäder meddelat utredningen, att detta finge anses vara synnerligen trängande, då bostadsförhållandena för personalen vid ett flertal av skyddshemmen vore mycket bristfälliga. De nuvarande otillfredsställande förhållandena berodde enligt styrelsens uppgift på att den byggnadsverksamhet, som varit avsedd att bedrivas vid skyddshemmen efter dessas förstatligande år 1938, icke hade kunnat genomföras på grund av det nu pågående kriget. Samtidigt hade emellertid bostadsbehovet vid hemmen ökats till följd av skyddshemsverksamhetens utvidgning. De av styrelsen föreslagna bostadsbyggnaderna motsvarade endast minimibehovet, och de borde inom den allra närmaste tiden komma till utförande.

Några mera detaljerade förslag till de olika arbetena hava i allmänhet icke framlagts av styrelsen. Kostnaderna hava också av styrelsen uppgivits vara preliminärt beräknade. Utredningen har med hänsyn härtill icke velat taga

ställning till den slutliga utformningen av de föreslagna byggnadsobjekten, utan har förutsatt, att därest arbetena skulle befinnas lämpliga att utnyttjas såsom sysselsättningsobjekt vid en kris, desamma bliva föremål för särskild prövning från fall till fall.

Beträffande de olika byggnadsföretagen må i huvudsak anföras följande.

Ombyggnad av magasinsbyggnad till bostadshus vid Lövstahemmet.

Socialstyrelsen har i skrivelse till investeringsutredningen den 14 oktober 1944 meddelat, att en vid Lövstahemmet befintlig magasinbyggnad lämpligen borde ombyggas till bostadshus, inrymmande dels en lägenhet om 1 rum med pentry, dels 2 enkelrum, dels ock ett samlingsrum. På grund av den under senare tid vidtagna personalökningen vid hemmet vore det nödvändigt att utöka matsalen för hemmets ogifta personal. Detta kunde ej ske på annat sätt än att den i anstaltens huvudbyggnad boende biträdande lärarinnans bostad toges i anspråk härför. Denna befattningshavare skulle i stället få disponera den blivande lägenheten om 1 rum och pentry i den gamla magasinsbyggnaden. De två föreslagna enkelrummen vore avsedda att utgöra en nödig bostadsreserv för vikarier, hospitanter och annan tillfälligt anställd personal samt för besökande föräldrar och andra gäster. Anstalten hade för närvarande blott ett rum disponibelt för nu angivna ändamål. Det föreslagna samlingsrummet vore avsett som sällskapsrum för anstaltens ogifta personal. Denna, som uppginge till ett tjugotal personer, hade i allmänhet sina bostäder — ett möblerat rum — i elevförläggningarna. Under fritiden vore befattningshavarna hänvisade till dessa små bostadsutrymmen. Någon lokal där de ostörda av eleverna kunde idka sällskaplig samvaro funnes icke. Lövstahemmets isolerade läge medförde, att befattningshavarna i allmänhet vore nödgade att tillbringa sin fritid på anstalten. Kostnaden för ombyggnad av magasinsbyggnaden hade beräknats till 20 000 kronor.

Uppförande av personalbostadshus vid Lövstahemmet.

Till uppförande av två personalbostadshus vid Lövstahemmet har ett belopp av 50 000 kronor beräknats under det å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 uppförda anslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens skyddshem (proposition 1944: 281, s. 80). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Socialstyrelsen har i förenämnda skrivelse meddelat, att behov föreläge att uppföra ett personalbostadshus vid Lövstahemmet utöver de två å allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45 upptagna personalbostadshusen. För skötseln av Lövstahemmets jordbruk funnes anställd — förutom rättare och ladugårdsförman — en jordbruksförman. Med tanke på det speciellt svårskötta klientel, som funnes vid hemmet, måste befattningshavarna vara särskilt kvalificerade. Det vore även av vikt, att lämplig personal så vitt möjligt bleve knuten till hemmet under längre tidsperioder, då vana och rutin vore av stor betydelse för detta slags arbete. Erfarenheten hade visat att

det förefunnes vissa svårigheter att varaktigt knyta en dugande kraft till hemmet, därest icke familjebostad funnes. Särskilt gällde detta jordbrukspersonalen. Med hänsyn till det anförda borde uppföras ett bostadshus för jordbruksförmannen. Kostnaden för ifrågavarande byggnad, vilken vore avsedd att utföras enligt fastställd typritning, hade beräknats till 25 000 kronor.

Uppförande av lärarbostad vid Lövstahemmet.

Till uppförande av lärarbostad vid Lövstahemmet har ett belopp av 39 500 kronor beräknats under det å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 uppförda anslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens skyddshem (proposition 1944: 281, s. 79, statsutskottets utlåtande nr 215). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Vissa byggnadsarbeten vid Folåsa skolhem.

Till vissa byggnadsarbeten vid Folåsa skolhem har ett anslag av 327 500 kronor uppförts å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 72—74, statsutskottets utlåtande nr 215). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande arbete.

Uppförande av gymnastikhus vid Ljungaskogs yrkeshem.

Till uppförande av gymnastikhus vid Ljungaskogs yrkeshem har, utöver tidigare å riksstaten anvisade medel, beräknats ett belopp av 45 300 kronor under det å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 uppförda anslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens skyddshem (proposition 1944: 281, s. 74—76). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Uppförande av två personalbostadshus vid Ljungaskogs yrkeshem.

Socialstyrelsen har i sin skrivelse till investeringsutredningen beträffande uppförande av två personalbostadshus vid Ljungaskogs yrkeshem meddelat att dessa båda byggnader, som vardera skulle inrymma två rum och kök, vore avsedda för anstaltens nattvakter, vilka hittills fått hyra bostad på 3 kilometers avstånd från yrkeshemmet. Detta vore mindre lämpligt med hänsyn till att i nattvakternas tjänsteåligganden inginge bland annat viss morgon- och kvällstjänstgöring med övervakning och tillsyn av eleverna. Vid förekommande rymningar, olycks- och sjukdomsfall och dylikt vore det även av vikt att jämväl befattningshavare, som vid sådant tillfälle ej hade tjänstgöring, vore lätt tillgängliga, varför bostad borde beredas desamma inom anstaltens område. Kostnaden för uppförandet av de föreslagna två personalbostadshusen hade beräknats till sammanlagt 54 000 kronor.

Uppförande av tre personalbostadshus vid Ljungaskogs yrkeshem.

Socialstyrelsen har i förutberörda skrivelse beträffande uppförandet vid Ljungaskogs yrkeshem av ytterligare tre personalbostadshus utöver de två i det föregående nämnda bostadshusen vid anstalten meddelat, att en av dessa

byggnader vore avsedd för yrkesläraren i skrädderi, vilken nu bebodde en tvårumslägenhet, som ur flera synpunkter vore mindre lämplig som personalbostad. Bland annat vore lägenheten trång och av betydligt sämre kvalitet än övriga yrkeslärarbostäder vid hemmet. Lägenheten borde lämpligen kunna användas som lokal för skrädderiverkstaden, vilken nu vore provisoriskt inrymd i en skolsal.

Det andra av de föreslagna personalbostadshusen vore avsett för gårdskarlen vid yrkeshemmet. Denne förhörde nu i närheten av hemmet en mycket primitiv bostad, vilken vore av en sådan beskaffenhet, att den inom de närmaste åren sannolikt komme att bliva utdömd såsom hälsofarlig. I gårdskarlen arbetsuppgifter inginge pannskötsel, reparationer på belysningsnätet och på vattenuppforderingsverket med flera dylika arbeten. Dessa åligganden vore av sådan art, att han borde hava sin bostad förlagd till hemmets område eller i dess omedelbara närhet. Någon möjlighet att förhyra annan bostad i närheten av hemmet än den, som gårdskarlen nu bebodde, funnes icke.

Det tredje föreslagna bostadshuset vore avsett för yrkeshemmets rättare. Den nuvarande innehavaren av rättarbefattningen bebodde egen fastighet i närheten av yrkeshemmet. Han skulle inom den närmaste framtiden pensioneras men komme även för tiden därefter att bo kvar. Hans efterträdare kunde icke beredas bostad i yrkeshemmets närhet på annat sätt än genom att bostad för hans räkning uppfördes genom statens försorg. Kostnaden för de föreslagna tre personalbostadshusen, vilka vore avsedda att uppföras enligt fastställda typritningar, hade beräknats uppgå till sammanlagt 75 000 kronor.

Uppförande av två lärarbostadshus och tre personalbostadshus samt vissa ändringsarbeten i elevförläggningen vid Gräskärrens skolhem.

I sin skrivelse till investeringsutredningen har socialstyrelsen meddelat, att vid Gräskärrens skolhem funnes anställda bland annat två folkskollärare, en arbetsledare, en ladugårdsförman och en rättare. Endast för en av folkskollärarna funnes familjebostad inom hemmet. Denna vore inrymd i elevförläggningen, vilket vore olämpligt, särskilt för en familj med minderåriga barn. Om särskild bostad anordnades i stället för den befintliga bostaden i elevförläggningen, vunnas där ett utrymme, som lämpligen borde användas till elevmatsal. Den nuvarande elevmatsalen vore nämligen inrymd i en källarlokal och gjorde ett mörkt och dystert intryck. Av hygieniska och även pedagogiska skäl vore det önskvärt, att mera ljusa och luftiga lokaler användes som elevmatsal.

För den andre folkskolläraren saknades familjebostad. Sådan kunde ej heller förhyras i skolhemmets närhet. Den kvalificerade och lämpliga lärarkraft, som nu vore anställd vid skolhemmet, kunde lättare bindas vid hemmet, där est han bereddes familjebostad på platsen. Även för denne lärare syntes därför böra uppföras ett bostadshus.

Ladugårdsförmannen saknade familjebostad. Då det gällde att få behålla kvalificerad jordbrukskraft, vore det av särskild vikt, att tillgång till familjebostad för denne funnes.

Arbetsledaren och rättaren vid hemmet bebodde bostäder av synnerligen dålig beskaffenhet. Bostäderna kunde icke ens genom grundlig reparation sättas i fullgott skick. Ej heller dessa befattningshavare kunde erhålla familjebostad i närheten av skolhemmet på annat sätt än genom statens försorg, varför personalbostadshus borde uppföras för de båda befattningshavarna. Kostnaderna för de föreslagna byggnadsarbetena hade av socialstyrelsen preliminärt beräknats till 152 500 kronor, varav för lärarbostäderna 79 000 kronor, de tre övriga personalbostadshusen 63 000 kronor och för ändringsarbetena i elevförläggningen 10 500 kronor.

Uppförande av svinhus vid Brättegårdens skolhem.

Till uppförande av svin- och hönshus vid Brättegårdens skolhem har ett belopp av 11 000 kronor beräknats under det å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 uppförda anslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens skyddshem (proposition 1944: 281, s. 83). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Från socialstyrelsen har meddelats, att hönshuset numera vore utfört. Investeringsutredningen har i förslaget till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 endast upptagit kostnaderna för uppförandet av svinhuset, vilka uppgå till 4 900 kronor.

Uppförande av personalbostadshus vid Forsane yrkeshem.

Till uppförande av personalbostadshus vid Forsane yrkeshem har ett belopp av 43 000 kronor beräknats under det å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 uppförda anslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens skyddshem (proposition 1944: 281, s. 81—82). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Uppförande av svinhus vid Forsane yrkeshem.

Till uppförande av svinhus vid Forsane yrkeshem har ett belopp av 9 500 kronor beräknats under det å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 uppförda anslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens skyddshem (proposition 1944: 281, s. 82). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Socialstyrelsen har under hand meddelat investeringsutredningen, att svinhuset numera kostnadsberäknats till 12 000 kronor, varför utredningen i förslaget till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 upptagit ifrågavarande byggnadsarbeten med nämnda belopp.

Uppförande av gymnastikhus vid Sundbo yrkeshem.

Till uppförande av gymnastikhus vid Sundbo yrkeshem har, utöver tidigare å riksstaten anvisade medel, ett belopp av 50 900 kronor beräknats under det å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 uppförda anslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens skyddshem (proposition 1944: 281, s. 74—76). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Uppförande av personalbostadshus vid Sundbo yrkeshem.

I skrivelse till investeringsutredningen har socialstyrelsen beträffande uppförandet av ett personalbostadshus vid Sundbo yrkeshem meddelat, att det föreslagna bostadshuset vore avsett för en av yrkeshemmets två nattvakter. Denne kunde icke beredas familjebostad i närheten av yrkeshemmet. Den ende platsen, där bostad möjligen kunde förhyras för ifrågavarande befattningshavare, vore Fagersta, vilket emellertid låge på ett avstånd av 8 kilometer från yrkeshemmet, varför det icke vore lämpligt att därstädes anskaffa bostad åt nattvakten. I dennes tjänstgöring inginge nämligen övervakning och tillsyn av eleverna även under viss del av dagen, varjämte det vore av vikt att han även under sin fritid lätt kunde inställa sig på arbetsplatsen vid förekommande sjukdoms- och olycksfall, rymningar och dylikt. Genom uppförande av den föreslagna nattvaktsbostaden skulle yrkeshemmets bostadsbehov vara täckt. Kostnaden för det föreslagna personalbostadshuset, vilket vore avsett att uppföras enligt fastställda typritningar, hade beräknats till 25 000 kronor.

Uppförande av personalbostadshus vid Vemyra skol- och yrkeshem.

Till uppförande av personalbostadshus vid Vemyra skol- och yrkeshem har ett belopp av 45 000 kronor beräknats under det å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/4 uppförda anslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens skyddshem (proposition 1944: 281, s. 80—81). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Uppförande av rektorsbostad vid Johannisbergs skol- och yrkeshem.

Till uppförande av rektorsbostad vid Johannisbergs skol- och yrkeshem har ett belopp av 49 000 kronor beräknats under det å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 uppförda anslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens skyddshem (proposition 1944: 281, s. 78—79). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande detta företag.

Ombyggnad av elevförläggningarna samt uppförande av två assistentbostäder vid Johannisbergs skol- och yrkeshem.

I sin skrivelse till investeringsutredningen har socialstyrelsen beträffande ombyggnad av elevförläggningarna samt uppförande av två assistentbostäder vid Johannisbergs skol- och yrkeshem i huvudsak anfört följande.

Johannisbergs skol- och yrkeshem bestode av två elevförläggningar, nämligen skolhemmets avdelning för 21 elever i skolåldern och yrkeshemmets avdelning för 19 elever i åldern 15—18 år. I skolhemmets avdelning vore inrymda rektorsbostad, kontorslokaler och bostad för husmor. I yrkeshemsavdelningen funnes förutom kök och ekonomilokaler en assistentbostad om tre rum och kök.

Det ursprungliga byggnadsprogrammet för Johannisberg hade bland annat upptagit uppförande av en ny förläggning för de äldre eleverna. Anslag här-

för hade beviljats av 1939 års riksdag, men företaget hade — enligt Kungl. Maj:ts proposition 1939: 79 — upptagits bland sådana arbeten beträffande vilka bestämts, att de skulle komma till utförande endast då Kungl. Maj:t prövat sådana förutsättningar vara för handen, som gällde för användning av anslag upptaget å allmän beredskapsstat. De anvisade medlen, 99 500 kronor, som ännu icke blivit utnyttjade för avsett ändamål borde enligt socialstyrelsens mening användas till förevarande byggnadsarbeten.

Den nuvarande förläggningen för äldre elever hade emellertid numera reparerats. Vissa ändringsarbeten återstode dock för att den skulle kunna användas i stället för den byggnad som enligt den ursprungliga byggnadsplanen ansetts nödvändig. De för eleverna avsedda utrymmena, vilka vore mycket trånga, borde sålunda utökas. Detta kunde lämpligast ske därigenom, att en i förläggningen inrymd assistentbostad ändrades till förläggningsutrymmen. Då den nuvarande assistentbostaden låge i omedelbar anslutning till elevernas sovrum, kunde på detta sätt skapas en praktiskt ordnad sammanhängande elevförläggning med goda utrymmen för ca 25 elever.

Såsom ersättning för den till elevförläggning ändrade assistentbostaden syntes enligt socialstyrelsen böra uppföras en särskild assistentbostad av samma typ som förekomme vid andra hem inom skyddshemsorganisationen.

Socialstyrelsen anför vidare, att den nuvarande arbetsledarbostaden hade provisoriskt inrymts i en äldre gårdsbyggnad. Denna byggnad kunde icke längre användas som familjebostad, då den hade alltför små utrymmen för familjer med barn. Arbetsledaren borde därför beredas annan familjebostad. Det vore emellertid troligt att Johannisberg inom en snar framtid komme att omändras till yrkeshem, avsett enbart för pojkar i åldern 15—21 år. Vid sådant förhållande måste den nuvarande arbetsledartjänsten utbytas mot en assistenttjänst. Med anledning härav ansåge socialstyrelsen det vara praktiskt, att arbetsledarbostaden redan nu gjordes så stor, att den sedermera kunde användas som assistentbostad.

I fråga om skolhemsavdelningen anför styrelsen, att den där inrymda rektorsbostaden vore avsedd att användas till elevutrymmen. (Ny rektorsbostad har såsom av det föregående framgår medtagits i förslaget till investeringsreserv för budgetåret 1945/46.) Skolhemsavdelningen saknade bland annat lokaler för samlingsrum och bibliotek, vilka enligt den föreslagna ombyggnadsplanen skulle kunna förläggas till den nuvarande rektorsbostaden. Genom ändringsarbetena skulle i skolhemsavdelningen kunna förläggas ca 25 elever. Inga ytterligare ändringsarbeten skulle behövas å denna avdelning, därest Johannisberg sedermera bleve enbart yrkeshem.

Kostnaderna för de föreslagna byggnadsarbetena vid Johannisberg hava enligt socialstyrelsens uppgifter preliminärt beräknats till 79 000 kronor för uppförande av två assistentbostäder och 30 000 kronor för ombyggnad av elevförläggningarna eller sammanlagt 109 000 kronor. Då förevarande byggnadsarbeten synas intill ett kostnadsbelopp av 99 500 kronor komma att bestridas av tidigare anvisade medel såsom ordinarie arbeten, har investeringsutredningen för de föreslagna byggnadsarbetena vid Johannisbergs skol- och

yrkeshem i förslaget till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 endast upptagit ett belopp av 9 500 kronor.

Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus.

Uppförande av två personalbostäder samt vissa ändringsarbeten vid Sundby sjukhus vid Strängnäs.

Till vissa byggnadsarbeten m. m. vid Sundby sjukhus vid Strängnäs, avseende uppförande av två personalbostäder samt ändringsarbeten, har ett anslag av 120 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 195—197). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Uppförande av specialpaviljong vid Sundby sjukhus vid Strängnäs.

Till uppförande av specialpaviljong vid Sundby sjukhus vid Strängnäs har ett anslag av 1 380 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 197—200). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Utvidgning och förbättring av vattenverket vid S:ta Gertruds sjukhus i Västervik.

Till utvidgning och förbättring av vattenverket vid S:ta Gertruds sjukhus i Västervik har ett anslag av 63 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 200—201). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Renovering av paviljong vid S:t Lars sjukhus i Lund.

Till renovering av paviljong vid S:t Lars sjukhus i Lund har ett anslag av 250 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 201—202). Utredningen hänvisar till vad i angiven proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Uppförande av nya ekonomibyggnader å arrendegården Hunnerup under S:t Lars sjukhus i Lund.

Till uppförande av nya ekonomibyggnader å arrendegården Hunnerup under S:t Lars sjukhus i Lund har ett belopp av 108 000 kronor beräknats under det å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 uppförda anslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus (proposition 1944: 281, s. 211—213). Utredningen hänvisar till vad i ovan angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Växthus och tvättbyggnad vid S:t Lars sjukhus i Lund.

Till uppförande av växthus och tvättbyggnad vid S:t Lars sjukhus i Lund har, utöver tidigare å riksstat anvisade medel, beräknats ett belopp av 30 500

kronor under det å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 uppförda anslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus (proposition 1944: 281, s. 215—216). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Utvidgning av centralvärmeledningen vid S:t Lars sjukhus i Lund.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 6 mars 1942 har medicinalstyrelsen bland annat anfört, att sedan en ny ångcentral uppförts vid S:t Lars sjukhus i Lund och sjukhusets centralvärmeledning fått en ökad kapacitet, hade frågan om en ökning av antalet till centralvärmeledningen anslutna byggnader blivit aktuell. Den föreslagna utvidgningen av värmeledningsnätet komme att medföra stora fördelar för sjukhuset, varför densamma snarast möjligt borde komma till utförande. Den under kriget rådande bränslesituationen och de senare årens stränga vintrar hade särskilt starkt framhävt behovet av utvidgningens genomförande. Enligt det förslag, som upprättats för utvidgning av sjukhusets centralvärmeledning, avsåges att införa värmeledning dels i den s. k. västra administrationsbyggnaden, dels ock i åtta av västra sjukhusets personalbostadshus. Anslag till ifrågavarande arbeten hava icke uppförts å riksstaten. Kostnaden för företaget har av byggnadsstyrelsen preliminärt beräknats till 135 000 kronor.

Uppförande av ny paviljong för kvinnor vid Vipeholms sjukhus i Lund.

Till uppförande av ny vårdpaviljong för kvinnor vid Vipeholms sjukhus i Lund har ett anslag av 880 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 203—205). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Uppförande av personalbostäder vid Vipeholms sjukhus i Lund.

Till uppförande av personalbostäder vid Vipeholms sjukhus i Lund har ett belopp av 75 000 kronor beräknats under det å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 uppförda anslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus (proposition 1944: 281, s. 213—214). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Renovering och ombyggnad av ekonomibyggnaden vid S:t Jörgens sjukhus i Göteborg.

Till renovering och ombyggnad av ekonomibyggnaden vid S:t Jörgens sjukhus i Göteborg har ett anslag av 560 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 205—208). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Ombyggnad av administrationsbyggnaden vid Restads sjukhus vid Vänersborg.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 17 februari 1942 hemställde medicinalstyrelsen, att å riksstaten för budgetåret 1942/43 måtte upptagas anslag till renovering av administrationsbyggnaden vid Restads sjukhus vid Vänersborg, enligt ett genom styrelsens försorg utarbetat förslag. Kostnaden för företaget hade beräknats till 193 000 kronor.

Medicinalstyrelsen har i sin förutberörda skrivelse till investeringsutredningen bland annat anfört, att sjukhusets administrationsbyggnad, alltsedan sjukhuset tagits i bruk år 1905, icke undergått några väsentliga förändringar med avseende på de i byggnaden inrymda, för sjukhusets förvaltning och medicinska centrum avsedda lokalerna. Utvecklingen på sinnessjukvårdens område sedan sjukhusets öppnande hade medfört, att lokalerna blivit både för små och otidsenliga. Dessutom hade beläggningssiffran ökats från 1 000 till ca 1 350. Vidare hade behovet av lokaler för arbetsplatser åt läkare och förestånderskor inom sjukhuset avsevärt ökats. De anförda omständigheterna ävensom det förhållandet, att särskilda utrymmen för tandvård och röntgen saknades, hade sedan flera år tillbaka aktualiserat frågan om renovering och ombyggnad av administrationsbyggnaden.

Enligt det framlagda förslaget skulle i byggnadens norra del anordnas expeditjonslokaler för hjälpverksamhet, sjukhuschef, direktion och kansli samt överläkare jämte arbetslokaler för underordnade läkare. Vidare skulle i byggnadens södra del ordnas ett rum för syssloman, varjämte därstädes befintliga bostadsrum skulle inredas till expedition för uppsyningsman och förestånderskor.

I den till byggnaden anslutna flygelbyggnaden vore sjukhusets medicinska centrum avsett att förläggas, såsom undersöknings-, röntgen-, tandbehandlings- och operationsrum med tillhörande biutrymmen. Vidare vore avsett att där inreda kapprum för festsalen, bostäder m. m.

Byggnadsstyrelsen hade i yttrande över ombyggnadsförslaget den 16 december 1941 meddelat, att styrelsen intet hade att erinra mot detsamma och ej heller mot de för företaget beräknade kostnaderna.

Anslag till de föreslagna arbetena har icke uppförts å riksstaten.

Byggnadsstyrelsen har till investeringsutredningen meddelat, att kostnaden för ombyggnad av administrationsbyggnaden med hänsyn till inträffade prisstegringar numera av styrelsen beräknades uppgå till 212 000 kronor.

Uppförande av nytt svinhus m. m. vid Restads sjukhus vid Vänersborg.

Medicinalstyrelsen har i berörda skrivelse till investeringsutredningen meddelat, att det svinhus, som tidigare funnits vid Restads sjukhus, hade förstörts vid eldsvåda. Vid en anstalt av Restadssjukhusets storlek med omkring 1 400 personer vore det lämpligaste sättet för tillvaratagande av köksavfall och dylikt att vid anstalten bedriva svinskötsel, vilket också vore ekonomiskt lönande för sjukhuset. Ett nytt svinhus borde således med

det snaraste uppföras. Några närmare uppgifter angående byggnadens utformning hava icke av medicinalstyrelsen kunnat lämnas till investeringsutredningen. Kostnaden för företaget hade beräknats till 118 000 kronor.

Uppförande av växthus vid Källshagens sjukhus i Vänersborg.

Till uppförande av växthus vid Källshagens sjukhus i Vänersborg har, utöver tidigare å riksstat anvisade medel, beräknats ett belopp av 10 500 kronor under det å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 uppförda anslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus (proposition 1944: 281, s. 215—216). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Fest- och samlingssal vid Västra Marks sjukhus i Örebro.

Till inredande av fest- och samlingssal vid Västra Marks sjukhus i Örebro, har, utöver tidigare å riksstat anvisade medel, ett belopp av 20 000 kronor beräknats under det å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 uppförda anslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus (proposition 1944: 281, s. 215—216). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Fest- och samlingssal vid Salberga sjukhus i Sala.

Till inredande av fest- och samlingssal vid Salberga sjukhus i Sala har, utöver tidigare å riksstat anvisade medel, ett belopp av 16 000 kronor beräknats under det å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 uppförda anslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus (proposition 1944: 281, s. 215—216). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Tvättstuga och desinfektionsanläggning vid Furunäsets sjukhus i Piteå.

Till uppförande av tvättstuga och desinfektionsanläggning vid Furunäsets sjukhus vid Piteå har, utöver tidigare å riksstat anvisade medel, ett anslag av 15 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 215 och 216). Utredningen hänvisar till vad i ovan angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Uppförande av läkarbostäder vid statens sinnessjukhus.

Till uppförande av läkarbostäder vid statens sinnessjukhus har ett anslag av 200 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 217 och 218). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande förevarande byggnadsföretag.

Såsom av propositionen framgår är det å beredskapsstat III upptagna beloppet avsett för läkarbostäder vid sex sinnessjukhus, nämligen vid Sundby, S:t Lars, S:ta Maria, Restads, Källshagens och Sätters sjukhus. Efter samråd med socialdepartementet och medicinalstyrelsen har utredningen med hänsyn till det stora behovet av nya bostäder för läkare vid sinnessjukhusen i för-

slaget till investeringsreserv för budgetåret 1945/46, utöver läkarbostäder vid de nämnda sex sjukhusen tagit med ytterligare tre dylika bostadshus, nämligen ett bostadshus vid Frösö sjukhus och två bostadshus vid Mariebergs sjukhus. Kostnaderna för de tre sistnämnda byggnaderna hava av medicinalstyrelsen beräknats till 42 000 kronor per byggnad eller sammanlagt 126 000 kronor. I anslutning till det ovan anförda har i förslaget till investeringsreserv upptagits ett avrundat belopp av 325 000 kronor.

Kommunikationsdepartementet.

Förslaget till investeringsplan för statliga husbyggnadsföretag för verk och myndigheter m. m. för budgetåret 1945/46 innefattar, i vad detsamma avser företag hänförliga till kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, en investeringsreserv om 10 345 000 kronor. En sammanställning av de olika i planen ingående arbetena återfinnes i *Bil. 21*.

För innevarande budgetår hava till statliga husbyggnadsföretag inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde å beredskapsstat II och III uppförts anslag av sammanlagt 4 536 000 kronor, varav å delstat II komma anslag för 2 770 000 kronor och å delstat III anslag för 1 766 000 kronor.

I fråga om angelägenheten av de i den föreslagna investeringsreserven ingående företagen hänvisar investeringsutredningen till de redogörelser, som lämnats beträffande dessa arbeten av vederbörande verk och myndigheter och som i det följande i huvudsak återgivas, till den del icke redogörelser för företagen återfinnas i av Kungl. Maj:t avgivna propositioner, då utredningen endast hänvisar till dessa.

Vissa byggnadsarbeten vid Haga slott.

I skrivelse till ståthållarämbetet på Haga slott den 20 oktober 1944 har chefen för H. K. H. Hertigens av Västerbotten hovförvaltning beträffande behovet av ökade utrymmen vid Haga slott bland annat meddelat, att redan några år efter det att slottet år 1932 varit föremål för ombyggnad det blivit nödvändigt att taga i anspråk alla inom slottet tillgängliga utrymmen. Bland annat hade i byggnadens entresolvåning måst inredas ett par provisoriska tjänarorum, i vilka takhöjden emellertid endast uppginge till 185 centimeter. Bostadsrum för uppvaktning funnes icke, och en del av tjänarpersonalen hade ej heller kunnat erhålla bostad inom slottet.

De förvaringsutrymmen, som funnes, vore mycket begränsade, enär å vinden inretts barnkammare och dessutom ingen källare funnes under huvudbyggnaden. Tillgängliga källarutrymmen vore belägna under den s. k. ekonomibyggnaden och vore på grund av sitt läge m. m. mindre lämpliga för förvaring av matvaror.

I första hand borde åtgärder vidtagas för åstadkommande av bättre bostadsförhållanden för tjänstepersonalen och av ändamålsenligare ekonomikutrymmen. Därvid borde lämpligen uppföras vissa nybyggnader, varjämte

smärre ombyggnadsarbeten inom slottet bleve nödvändiga. Sålunda borde uppföras en byggnad i en våning över helt inredd källare och försedd med värmeledning. Denna byggnad skulle innehålla huvudsakligen bostadsrum för kvinnlig personal vid slottet jämte källarutrymmen för slottets och kungsgårdens behov. Värmeledningen skulle anslutas till värmecentralen i slottet, vilken därvid eventuellt finge förses med större pannor.

Vidare borde i samband med byggnadsarbetena i övrigt uppföras en enklare byggnad utan uppvärmning, avsedd för förvaring av ved, brandredskap, cyklar m. m.

Ståthållarämbetet på Haga slott har i skrivelse i ärendet till riksmarskalks-ämbetet den 30 oktober 1944 framhållit, att de för tjänstepersonalen bestämda lägenheterna på Haga slott dels vore otillräckliga, dels icke kunde anses uppfylla nutida hygieniska fordringar, samt att källarutrymmen helt saknades under huvudbyggnaden. Ingående undersökningar hade givit vid handen, att ett envåningshus med källarutrymmen borde komma till utförande. Ämbetet betecknade de angivna arbetena såsom mycket angelägna och hemställde, att åtgärder måtte vidtagas i syfte att arbetena måtte komma till utförande under budgetåret 1945/46 enligt ett härför upprättat förslag.

Byggnadsstyrelsen har i skrivelse till investeringsutredningen den 12 februari 1944 anmält de ovannämnda byggnadsarbetena vid Haga slott såsom lämpligt investeringsobjekt under budgetåret 1945/46 samt meddelat, att kostnaderna för företaget beräknats till 160 000 kronor.

Uppförande av byggnad för hovrätten för Västra Sverige.

Enligt uppgift från byggnadsstyrelsen har till uppförande av byggnad för hovrätten för Västra Sverige, vilken av byggnadsstyrelsen preliminärt kostnadsberäknats till 520 000 kronor, tidigare å riksstaten anvisats ett sammanlagt belopp av 320 000 kronor, varjämte Göteborgs stad ställt ett belopp av 200 000 kronor till förfogande för samma ändamål. Vid detaljplaneringen av byggnadsföretaget hade det visat sig, att den tidigare beräknade kostnaden vore för låg med hänsyn till under mellantiden inträffade förändringar. Kostnaden beräknades numera till 900 000 kronor. Företaget hade av byggnadsstyrelsen förklarats vara synnerligen angeläget med hänsyn till tidpunkten för processreformens ikraftträdande.

I anslutning till det anförda har investeringsutredningen i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 upptagit det till täckande av merkostnaderna erforderliga anslagsbeloppet, 380 000 kronor.

Hovrättsbyggnader i Malmö, Jönköping och Sundsvall.

Från byggnadsstyrelsen har till investeringsutredningen meddelats, att det vore mycket angeläget att lokalfrågorna för Göta hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge samt för den år 1943 beslutade hovrätten för Nedre Norr-

land snarast bleve lösta. Den av statsmakterna fastställda processreformen medförde ett ökat lokalbehov såväl för Göta hovrätt som för hovrätten över Skåne och Blekinge. Enligt genom byggnadsstyrelsens försorg upprättade förslag borde ökade lokaler lämpligen beredas de båda sistnämnda hovrätterna genom om- och tillbyggnad av respektive hovrättsbyggnader. För den nya hovrätten för Nedre Norrland, vilken skulle förläggas till Sundsvall, kunde icke anskaffas lämpliga lokaler inom Sundsvall på annat sätt än genom uppförande av en ny byggnad. Enligt byggnadsstyrelsens förslag borde alltså hovrättsbyggnaderna i Jönköping och Malmö bliva föremål för om- och tillbyggnad, medan i Sundsvall borde uppföras en hovrättsbyggnad.

Kostnaderna för de olika företagen hava av byggnadsstyrelsen preliminärt beräknats till 600 000 kronor för om- och tillbyggnad av hovrättsbyggnaden i Jönköping, 650 000 kronor för om- och tillbyggnad av hovrättsbyggnaden i Malmö samt 650 000 kronor för uppförande av hovrättsbyggnad i Sundsvall.

Ökade lokaler för länsstyrelsen i Jönköpings län.

Till ökade lokaler för länsstyrelsen i Jönköpings län har ett anslag av 450 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 238—240).

Enligt vad investeringsutredningen inhämtat är utredningen angående länsstyrelsens lokalfråga ännu icke slutförd. Med hänsyn till att en utökning av de nuvarande lokalerna ansetts angelägen har utredningen funnit medel för ändamålet böra beräknas i investeringsreserven även för budgetåret 1945/46.

Tillbyggnad av landsstatshuset i Göteborg.

För tillbyggnad av landsstatshuset i Göteborg har ett anslag av 590 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 242 och 243). Utredningen hänvisar beträffande ifrågavarande företag till vad i nyssnämnda proposition om detsamma anförts.

I promemoria till investeringsutredningen har byggnadsstyrelsen därutöver meddelat, att vid utarbetandet av ritningarna för den planerade ombyggnaden det program, som legat till grund för byggnadsstyrelsens tidigare kostnadsberäkningar, utvidgats genom att en garagebyggnad avsedd för vägförvaltningens bilar hade tillkommit. Merkostnaden på grund av denna utvidgning hade av styrelsen beräknats till 30 000 kronor. Då utvidgningen syntes ändamålsenlig, hade byggnadsstyrelsen funnit sig böra begära att det anvisade anslaget måtte höjas med 30 000 kronor. Kostnaden för tillbyggnad av landsstatshuset i Göteborg beräknades sålunda numera uppgå till 620 000 kronor.

Nybyggnad för länsstyrelsen i Älvsborgs län.

Å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 har till nybyggnad för länsstyrelsen i Älvsborgs län uppförts ett anslag av 290 000 kronor (proposition 1944: 281, s. 245). Investeringsutredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande företaget.

Tillbyggnad av landsstatshuset i Mariestad.

För tillbyggnad av landsstatshuset i Mariestad har ett anslag av 780 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 246 och 247). Utredningen hänvisar till vad i sagda proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Om- och tillbyggnad av länsresidenset i Karlstad.

Länsstyrelsen i Värmlands län har hos investeringsutredningen föreslagit, att om- och tillbyggnad av länsstyrelsens lokaler i länsresidenset i Karlstad måtte upptagas i investeringsreserven för budgetåret 1945/46. Länsstyrelsen har därvid framhållit, att frågan om en om- och tillbyggnad länge varit aktuell. Behovet av utökning av lokalerna måste anses trängande.

I promemoria till investeringsutredningen beträffande ifrågavarande företag har byggnadsstyrelsen meddelat, att länsstyrelsen i Värmlands län genom beslutad nybyggnad i kvarteret Mätaren i Karlstad finge lokaler för vägförvaltningen, länsarkitektkontoret och egnahemsnämnden. För själva länsstyrelsen erfordrades emellertid ytterligare lokaler, beroende bland annat på utökningen av taxeringsavdelningen och den nya civilförsvarsavdelningen inom länsstyrelsen. Byggnadsstyrelsen hade låtit verkställa utredning av länsstyrelsens lokalfråga, varav framginge, att lämpliga lokaler för länsstyrelsen kunde erhållas genom om- och tillbyggnad av residenset. Med ledning av ett upprättat skissförslag hade kostnaderna för om- och tillbyggnaden preliminärt beräknats till 890 000 kronor.

Nybyggnad för vägförvaltningen m. m. i Gotlands län.

I promemoria till investeringsutredningen har byggnadsstyrelsen i fråga om nybyggnad för lantmäterikontor, vägförvaltning och länsarkitektkontor m. m. i Visby i huvudsak meddelat följande.

Länsstyrelsen i Gotlands län hade i skrivelse till byggnadsstyrelsen hemställt, att utredning måtte verkställas för beredande av ökade lokaler för länsstyrelsen. För närvarande förhyrdes lokaler i Visby för länsarkitektkontor, egnahemsnämnd, vägförvaltning och lantmäterikontor. Då dessa lokaler, särskilt vägförvaltningens, vore olämpliga och för trånga, vore en nybyggnad för dessa institutioner synnerligen angelägen. Byggnadsstyrelsen hade låtit verkställa utredning i frågan, enligt vilken hade föreslagits, att en nybyggnad inrymmande ovannämnda institutioner skulle förläggas till en

staden tillhörig tomt ca 300 meter från landsstatshuset. Kostnaderna för nybyggnaden hade enligt preliminära skisser beräknats till 400 000 kronor.

**Nybyggnader för vägförvaltningen och för lantmäterikontoret m. m. i
Gävleborgs län:**

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har i skrivelse till investeringsutredningen den 16 augusti 1944 såsom investeringsobjekt för budgetåret 1945/46 föreslagit anordnande av lokaler för länsstyrelsen och densamma närstående statsinstitutioner i Gävle.

Länsstyrelsen ville därvid särskilt framhålla det ökade behov av utrymmen, som uppstått för länsstyrelsen dels genom inrättandet av en särskild taxeringsavdelning på landskontoret, dels genom den utökning av landskansliet, som föranleddes av den nya civilförsvarslagen, dels ock genom skyldigheten för länsstyrelsen att bereda lokal åt länstrafikledaren. Vid anskaffande av nya lokaler för landsfogden syntes lokal jämväl för statspolisen böra inrymmas i samma byggnad.

Länsarkitekten i Gävleborgs län hade i skrivelse till länsstyrelsen framhållit, att lokalbehovet för vägförvaltningen i länet vore särskilt trängande, enär förvaltningens nuvarande lokaler vore otillräckliga. Vad beträffade länsstyrelsens taxeringsavdelning, vilken för närvarande disponerade förhyrda provisoriska lokaler, borde denna avdelning av praktiska skäl snarast överflyttas till lantmäterikontorets och landsfogdens nuvarande lokaler i landsstatshuset.

Enligt av länsarkitektkontoret verkställd utredning vore avsett att å den tomt, som för närvarande disponerades av straffängelset i Gävle, uppföra nybyggnader för länsstyrelsen och andra statliga myndigheter, varvid i en första byggnadsetapp skulle uppföras en byggnad för vägförvaltningen och en byggnad för lantmäterikontor och yrkesinspektion samt för jägmästaren i Gästriklands revir. Kostnaden för första byggnadsetappen hade av byggnadsstyrelsen beräknats till 800 000 kronor.

Enär såsom ovan nämnts de föreslagna byggnaderna äro avsedda att uppföras å fängelsets nuvarande område, är det framlagda förslagets realiserande beroende av huruvida nytt fängelse kommer att uppföras utanför staden, såsom strafflagberedningen föreslagit i sitt den 14 november 1944 avgivna betänkande angående verkställigheten av frihetsstraff m. m. (SOU 1944: 50). Vid samråd med justitiedepartementet har utredningen emellertid erfarit, att det kunde förutsättas, att den föreslagna förflyttningen av fängelset skulle komma till stånd under de närmaste åren, varefter fängelsets tomt kunde disponeras för länsstyrelsens behov. Med hänsyn härtill och då de i den första byggnadsetappen ingående nybyggnaderna för länsstyrelsen med flera myndigheter enligt uppgift kunna uppföras å fängelsetomten oberoende av de å tomten för närvarande befintliga byggnaderna, har investeringsutredningen funnit skäl att i förslaget till investeringsreserv för ifrågasvarande ändamål upptaga ett belopp av 800 000 kronor.

Nybyggnad för vägförvaltningen m. m. i Västerbottens län.

I promemoria till investeringsutredningen har byggnadsstyrelsen meddelat, att länsstyrelsen i Västerbottens län och densamma närstående statsinstitutioner i Umeå sedan flera år fått dragas med betydande lokalsvårigheter. De under senare år nytillkomna organen vid länsstyrelsen, såsom taxerings- och civilförsvarsavdelningarna samt vägförvaltningen, hade till följd av bristen på lämpliga utrymmen ej kunnat erhålla nöjaktiga lokaler, men även för vissa övriga statliga organ i Umeå, såsom landsfogden och lappfogden samt försvarsområdesstaben, måste lokalfrågan bringas till en lösning. Verkställda undersökningar hade givit vid handen, att det icke vore möjligt att genom förhyrning anskaffa lokaler för de berörda organen, varför ingen annan utväg stode öppen än att uppföra en nybyggnad för vissa av de statliga institutionerna i staden.

Utredningar beträffande nybyggnad, avsedd att inrymma lokaler för vägförvaltning, landsfogde, lappfogde, länsarkitektkontor, civilförsvarsförvaltning och försvarsområdesstab, påginge för närvarande inom styrelsen. Utredningen hade fortskridit så pass långt att, därest anslag för ändamålet komme att ställas till förfogande, byggnadsarbetena skulle kunna påbörjas under budgetåret 1945/46. Genom den förevarande nybyggnaden komme inom länsstyrelsens nuvarande lokaler att frigöras vissa utrymmen, vilka vore avsedda att efter vissa ombyggnader utnyttjas för en välbehörlig utvidgning av de till länsstyrelsens förfogande stående utrymmena. På utredningens nuvarande ståndpunkt kunde kostnaderna icke överblickas med någon större grad av säkerhet, men de hade av byggnadsstyrelsen preliminärt beräknats uppgå till 600 000 kronor. Från byggnadsstyrelsens sida har dessutom förklarats, att uppförandet av den föreslagna nybyggnaden måste anses vara angeläget.

Nybyggnad för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

I promemoria till investeringsutredningen har byggnadsstyrelsen meddelat, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen på grund av bristen på lämpliga lokaler arbetade under mycket otillfredsställande förhållanden. De för styrelsen tillgängliga lokalerna vore trånga och dessutom splittrade på 10 olika ställen inom Stockholm. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens byggnadsfråga vore för närvarande föremål för utredning inom byggnadsstyrelsen. Med stöd av redan verkställd utredning angående lokalbehovet för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade byggnadskostnaderna för en nybyggnad preliminärt beräknats till 3 250 000 kronor. För byggnaden lämplig tomt funnes tillgänglig, varför företaget enligt byggnadsstyrelsens åsikt borde påbörjas under budgetåret 1945/46. Byggnadsstyrelsen hade för avsikt att för ifrågavarande ändamål hemställa om anvisande av 1 500 000 kronor för budgetåret 1945/46.

Därest Kungl. Maj:t icke kommer att till årets riksdag föreslå anvisande av medel å riksstaten till påbörjande av ifrågavarande byggnadsföretag och detsamma således icke medtages i investeringsplanen såsom ordinarie ar-

bete, har utredningen, med hänsyn till det synnerligen trängande behovet av att lokalfrågan för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen snarast ordnas, funnit detsamma böra medtagas i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 med ett belopp av 1 500 000 kronor.

Uppförande av grovlaboratorium m. m. vid statens väginstitut.

Till uppförande av grovlaboratorium m. m. vid statens väginstitut har ett anslag av 60 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 248). Investeringsutredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts om detta företag.

Nybyggnad för statens geotekniska institut.

Genom beslut den 30 juni 1944 har Kungl. Maj:t uppdragit åt byggnadsstyrelsen att utreda frågan om nybyggnad för statens geotekniska institut och för ifrågavarande utredningsarbete anvisat ett belopp av 7 000 kronor. I skrivelse till investeringsutredningen har statens geotekniska institut beträffande behovet av nybyggnad för institutet anført i huvudsak följande.

Enligt statsmakernas beslut (proposition 1943: 333, riksdagens skrivelse 1943: 480) hade vid årsskiftet 1943/44 väg- och vattenbyggnadsstyrelsens geotekniska avdelning utbrutits ur styrelsen och omorganiserats till ett statens geotekniska institut. Detta hade till uppgift att stå statliga och kommunala myndigheter samt enskilda till tjänst med geotekniska undersökningar och utredningar samt att bedriva geoteknisk forskning och undervisning. Institutet hade tills vidare sina kontorslokaler inrymda i huset Narvavägen 25 och sitt laboratorium inrymt i statens väginstituts huvudbyggnad vid Drottning Kristinas väg i Stockholm. Kontorslokalerna hade en golvyta av 370 kvadratmeter och laboratoriet en yta av 180 kvadratmeter. En mindre ökning av laboratorieutrymmet vore säkerställd därigenom, att geotekniska institutet komme att få disponera utrymmen om ytterligare 48 kvadratmeter av väginstitutets lokaler.

Genom sistnämnda ökning komme utrymmet, om än med svårighet, att åtminstone räcka för den fåtaliga personal (25 personer), som institutet nu med hänsyn till byggnadsverksamhetens minskade omfattning under krigsåren behövde. Så snart byggnadsverksamheten vuxe, komme emellertid personalen vid institutet att ökas mycket starkt, och då bleve enligt institutets uppfattning lokalerna absolut otillräckliga. I detta sammanhang ville institutet även framhålla, att i propositionen angående inrättande av institutet föreslagits, att statens järnvägars geotekniska avdelning, vid vilken vore sysselsatta 12 personer, skulle införlivas med institutet den 1 oktober 1945. Därest införlivandet av statens järnvägars geotekniska avdelning komme till stånd, vore det uppenbart, att institutet vid denna tidpunkt måste få större lokaler, även om byggnadsverksamheten i landet då komme att hava lika liten omfattning som nu. Institutet har vidare anført, att ett visst samarbete vore avsett att äga rum mellan institutet och tekniska högskolan i fråga om under-

visning i geoteknik. Därvid skulle demonstrationer, elevlaborationer och examensarbeten m. m. anordnas inom institutet. Uppenbarligen kunde detta icke ske i nämnvärd omfattning, förrän institutet fått större lokaler. Slutligen ville institutet framhålla, att det vore en mycket stor olägenhet att kontorslokalerna vore belägna så långt från laboratorierna som nu vore fallet. Arbetet bleve därigenom splittrat, och mycken tid ginge förlorad för personalen vid förflyttning mellan de båda arbetsplatserna. Det vore alltså synnerligen önskvärt, att kontoret och laboratoriet snarast möjligt förlades till samma byggnad.

Från byggnadsstyrelsen har till investeringsutredningen meddelats, att utredning angående nybyggnad för statens geotekniska institut numera påginge inom styrelsen och att kostnaden för en dylik byggnad av styrelsen preliminärt beräknats uppgå till 900 000 kronor.

Nybyggnad för lantmäterikontor och vattendomstol i kvarteret Palmén i Vänersborg.

Till nybyggnad för lantmäterikontor och vattendomstol i kvarteret Palmén i Vänersborg har ett anslag av 290 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 243—245). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande företaget i fråga.

Lantmäterikontorsbyggnad i Mariestad.

Å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 har till uppförande av lantmäterikontorsbyggnad i Mariestad uppförts ett anslag av 325 000 kronor (proposition 1944: 281, s. 248). Investeringsutredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Finansdepartementet.

I förslaget till investeringsplan för nästkommande budgetår i vad det gäller husbyggnader inom finansdepartementets verksamhetsområde ingå liksom för innevarande budgetår endast av generaltullstyrelsen anmälda byggnadsarbeten. Investeringsreserven omfattar sex dylika företag för en sammanlagd kostnad av 395 000 kronor mot 120 000 kronor för innevarande budgetår (proposition 1944: 281, s. 251 och 252). De i reserven ingående företagen utgöras samtliga av tjänstebostadshus för tullverkets gränsbevakning. Beträffande behovet av dylika bostäder hänvisar utredningen till den i 1945 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 5, punkten 2) i samband med anmälan av anslag till vissa byggnadsarbeten vid tullverkets gränsbevakning lämnade allmänna redogörelsen härför. I fråga om detaljmotiveringarna för de i reserven ingående företagen återgives i det följande i huvudsak vad av tullstyrelsen till investeringsutredningen härutinnan meddelats.

Tjänstebostadshus i Hovilsrud.

Vid gränsposteringen Hovilsrud i Värmlands län vore för närvarande två gränsuppsyningsmän stationerade. Då den ene av dem, vilken bodde i eget hus, avginge från sin tjänst den 1 april 1945, syntes någon möjlighet för efterträdaren att erhålla bostad på lämpligt avstånd från riksgränsen icke komma att föreligga. Den andre gränsuppsyningsmannen hade icke kunnat få hyra bostad på närmare håll från gränsen än 5 kilometer. Uppförandet av ett tjänstebostadshus under kommande budgetår vore därför angeläget. Byggnaden, som borde uppföras i trä, behövde inrymma två bostadslägenheter om två rum och kök jämte ett expeditionsrum ävensom ett rum för extra personal; i källaren borde finnas pannrum, bad- och tvättstuga, hushållskällare, vedkällare och tullbod. Kostnaderna för bostadshuset inklusive tomtmark och inhägnad hade av generaltullstyrelsen preliminärt beräknats till 65 000 kronor, varav ett belopp av högst 2 500 kronor avsåge marklösen.

Tjänstebostadshus i Posåsen.

Vid gränsposteringen Posåsen i Värmlands län vore för närvarande två gränsuppsyningsmän placerade. Den ene av dessa hade i Posåsen fått hyra en lägenhet om två vindsrum utan kök, medan den andre nödgades bo 5 kilometer från Posåsen i en förhyrd lägenhet om två vindsrum, av vilka ett provisoriskt inretts till kök. Med hänsyn till de begränsade möjligheterna att i Posåsen skaffa lämpliga bostäder syntes det styrelsen vara av vikt, att ett bostadshus för gränsbevakningspersonalen därstädes bleve uppfört under budgetåret 1945/46. Byggnaden syntes böra uppföras av trä samt inrymma två bostadslägenheter om två rum och kök jämte ett expeditionsrum ävensom ett rum för extra personal; i källaren borde finnas pannrum, bad- och tvättstuga, hushållskällare, vedkällare och tullbod. Kostnaderna för bostadshuset jämte tomtmark och inhägnad hade av generaltullstyrelsen preliminärt beräknats till 65 000 kronor, varav ett belopp av högst 2 500 kronor avsåge marklösen.

Tjänstebostadshus i Matarengi.

Beträffande gränsposteringen i Matarengi i Norrbottens län har i 1945 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 5, punkten 2) lämnats en kortfattad redogörelse för bostadsförhållandena på platsen. Härutöver har generaltullstyrelsen meddelat, att tjänstebostadshus i Matarengi syntes böra uppföras i två våningar inrymmande å nedre botten en lägenhet om 3 rum och kök samt ett expeditionsrum, en trappa upp en lägenhet om 2 rum och kök samt ett rum för extra personal och i källaren pannrum, hushållskällare, vedkällare, bad- och tvättstuga, tullbod och garage. Kostnaderna för byggnaden inklusive marklösen m. m. hade av styrelsen preliminärt beräknats till 70 000 kronor.

Tjänstebostadshus i Kukkolaskog.

Även i fråga om gränsposteringen i Kukkolaskog har i årets statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 5, punkten 2) lämnats en kortfattad redogörelse för bostadsförhållandena på platsen. Härutöver har generaltullstyrelsen anfört, att ett bostadshus i Kukkolaskog borde innehålla å nedre botten en lägenhet om 2 rum och kök jämte ett expeditionsrum, en trappa upp en lägenhet om 2 rum och kök samt ett rum för extra personal och i källaren pannrum, hushållskällare, vedkällare, bad- och tvättstuga, tullbod och garage. Kostnaderna för byggnaden inklusive tomtmark hade av styrelsen preliminärt beräknats till 70 000 kronor.

Tjänstebostadshus i Huuki.

Generaltullstyrelsen meddelar, att den vid gränsposteringen i Huuki stationerade ordinarie gränsbevakningsmannen, vilken innehade egen fastighet, komme att avgå med pension den 1 april 1946. Någon möjlighet att i Huuki förhyra bostadslägenhet funnes icke och vore ej heller att framdeles påräkna. På grund av bostadsbristen kunde vid posteringen ej placeras någon tjänsteman, som vore familjeförsörjare. Med hänsyn till de otillfredsställande bostadsförhållandena syntes därför i Huuki böra uppföras tjänstebostadshus för gränsbevakningspersonalen. Kostnaderna för den föreslagna byggnaden inklusive tomtmark hade av styrelsen preliminärt beräknats uppgå till 65 000 kronor.

Tjänstebostadshus i Neistenkangas.

Generaltullstyrelsen erinrar om att den enda lägenhet, som kunnat förhyras för den nu i Neistenkangas stationerade ordinarie gränsuppsyningsmannen, vilken vore familjeförsörjare, vore mycket bristfällig. Bland annat vore den trång och illa ombonad. Då någon ytterligare lägenhet icke stått att uppbringa, hade i Neistenkangas förutom nyssnämnda tjänsteman måst stationeras en extra gränsuppsyningsman, som icke vore familjeförsörjare. Till förbättring av de svåra bostadsförhållandena ville generaltullstyrelsen föreslå, att i Neistenkangas uppfördes ett bostadshus inrymmande 2 tvårumslägenheter, ett rum för extra personal samt expeditionsrum. Kostnaderna för den föreslagna byggnaden hade av styrelsen uppskattats till ca 60 000 kronor.

Ecklesiastikdepartementet.

Förslaget till investeringsplan för statliga husbyggnadsföretag för verk och myndigheter m. m. för budgetåret 1945/46 innefattar, i vad detsamma avser företag hänförliga till ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, en investeringsreserv om 6 225 000 kronor. En sammanställning av de olika i planen ingående arbetena återfinnes i bil. 21.

För innevarande budgetår hava till statliga husbyggnadsföretag inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde å beredskapsstat II och III uppförts anslag av sammanlagt 3 690 500 kronor, varav å delstat II komma anslag med 1 212 500 kronor och å delstat III anslag med 2 478 000 kronor.

I fråga om angelägenheten av de i den föreslagna investeringsreserven ingående företagen hänvisar investeringsutredningen till de redogörelser, som lämnats beträffande dessa arbeten av vederbörande verk och myndigheter och som i det följande i huvudsak återgivnas, till den del icke redogörelser för företagen återfinnas i av Kungl. Maj:t avgivna propositioner.

Om- och tillbyggnad av landsarkivet i Göteborg.

Beträffande behovet av ökade lokaler för landsarkivet i Göteborg uttalade statens organisationsnämnd redan år 1932 i ett detta år av nämnden avgivet betänkande, att en utvidgning av expeditions- och tjänstelokalerna vid landsarkivet vore oundviklig och lämpligen borde komma till utförande senast under budgetåret 1941/42. I Kungl. Maj:ts proposition 1938: 275 lämnades en utförlig redogörelse för ärendet samt föreslogs, att för till- och ombyggnad av landsarkivet i Göteborg enligt ett av länsarkitekten i Göteborg upprättat förslag skulle för budgetåret 1938/39 upptagas ett förskottsanslag av 63 000 kronor. Anslaget anvisades av riksdagen men utnyttjades icke. Samma anslag var sedermera uppfört som beredskapsanslag för budgetåren 1939/40 och 1940/41. Arbetet kom emellertid icke till utförande.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 7 oktober 1940 hemställde byggnadsstyrelsen, att å riksstaten för budgetåret 1941/42 måtte anvisas ett reservationsanslag av 72 000 kronor till ombyggnad av landsarkivet i Göteborg. Något anslag för ändamålet upptogs emellertid icke på riksstaten.

Sedan Kungl. Maj:t den 11 augusti 1944 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att verkställa förnyad utredning rörande om- och tillbyggnad av landsarkivet i Göteborg, har styrelsen med skrivelse till Kungl. Maj:t den 14 december 1944 överlämnat ett genom styrelsens försorg i samråd med vederbörande landsarkivarie upprättat förslag till om- och tillbyggnad av landsarkivet. Riksarkivet hade i yttrande förklarat förslaget förtjänstfullt utformat och endast anfört vissa detaljerinringar mot detsamma.

Kostnaderna för byggnadsföretaget hade beräknats till 245 000 kronor enligt följande uppställning.

Byggnadsarbeten

Tillbyggnad	kronor	160 000	
Ombyggnad	»	25 000	kronor 185 000
Värmeledning och ventilation samt vatten, avlopp och sanitetstekniska installationer	»		30 000
Elektriska ledningar	»		8 000
Ritningar, kontroll och administration samt oförutsedda utgifter	»		22 000

Summa kronor 245 000.

Byggnadsstyrelsen har anfört, att från riksarkivets sida framhållits angelägenheten av att det sedan länge trängande behovet av utvidgning av landsarkivets i Göteborg lokaler snarast möjligt bleve tillgodosett.

Under hänvisning till det anförda har byggnadsstyrelsen hemställt, att å riksstaten för budgetåret 1945/46 måtte anvisas ett anslag av 245 000 kronor till om- och tillbyggnad av landsarkivet i Göteborg. Anslag för ändamålet har emellertid icke föreslagits i 1945 års statsverksproposition.

Ombyggnadsarbeten vid kungl. biblioteket.

Till ombyggnadsarbeten vid kungl. biblioteket har ett anslag av 440 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 253—256). Utredningen hänvisar till vad i angivna proposition anförts beträffande detta företag.

Magasinsbyggnad vid statens etnografiska museum.

Föreståndaren för statens etnografiska museum har i skrivelse till investeringsutredningen inledningsvis erinrat om att 1937 års riksdag för budgetåret 1937/38 anvisat ett reservationsanslag av 160 000 kronor till uppförande av en magasinsbyggnad för museet. Därjämte hade av 1938 års riksdag anvisats ett tilläggsanslag för täckande av beräknad merkostnad för byggnaden ifråga. Innan arbetena på magasinsbyggnaden hunnit igångsättas, hade emellertid Kungl. Maj:t föreskrivit, att uppförandet av ifrågavarande byggnad icke finge påbörjas, förrän Kungl. Maj:ts tillstånd därtill lämnats. De anvisade anslagen hade sedermera förfallit.

Beträffande behovet av magasinsbyggnaden framhåller museets föreståndare, att museet sedan flera decennier måst kämpa med olidliga lokalförhållanden, vilka icke blott försvårat utan nästan omöjliggjort vården av museets dyrbara, staten tillhöriga samlingar. Enär samlingarna på grund av bristande utrymmen måste hållas nedpackade i lådor och lårar, hade det icke kunnat undvikas, att desamma tagit skada på grund av bristande vård. Under rådande förhållanden vore det icke heller möjligt att utöva den kontroll över föremålens tillstånd, som rätteligen skulle krävas. Vidare anför föreståndaren, att en av museets viktigaste uppgifter, nämligen att utgöra ett forskningsinstitut för allmän etnografi, i högsta grad försvårats, då samlingarna endast delvis vore tillgängliga för studerande och forskare. Genom den föreslagna magasinsbyggnadens tillkomst skulle avsevärda lättnader beredas för arbetet inom museet, varjämte den etnografiska forskningens bedrivande i hög grad skulle underlättas.

Enligt uppgift av byggnadsstyrelsen har kostnaden för magasinsbyggnaden numera beräknats till 300 000 kronor.

Iordningställande av Skara domkapitels arkiv och sessionssal.

Skara domkapitel har i skrivelse till investeringsutredningen bland annat meddelat, att domkapitlets arkivlokaler ur brandsäkerhetssynpunkt vore synnerligen otillfredsställande. Redan år 1933 hade vederbörande landsarkivarie vid inspektion av arkivlokalerna framställt anmärkningar mot befintliga anordningar för arkivets skyddande mot brandfara. Förhållandena härutinnan hade därefter ytterligare försämrats. Vid en genom byggnadsstyrelsens försorg år 1938 verkställd besiktning av arkivlokalerna hade vissa ifrågasatta anordningar till skydd mot brandfara funnits nödvändiga. Med hänsyn till de utomordentligt värdefulla och delvis oersättliga handlingar, som förvarades i lokalerna, kunde det enligt domkapitlets uppfattning icke anses försvarligt att underlåta vidtagandet av erforderliga åtgärder för lokalernas behöriga iordningställande.

De åtgärder, som enligt ett genom domkapitlets försorg upprättat förslag till lokalernas iordningställande vore avsedda att komma till utförande, vore i korthet dels ökning till erforderlig tjocklek av arkivlokalernas av tegelmurverk uppförda innerväggar mot angränsande lokaler, dels utbyte av de nuvarande, synnerligen primitiva ytterdörrarna och fönsterluckorna mot brandsäkra dörrar och luckor, dels ock upphuggning och nyläggning av golv samt putsning av väggar och tak.

Vidare vore avsett att i sessionssalen igenmura en dörröppning samt ändra vissa ventilationsanordningar, varjämte väggarna skulle lagas och putsen kompletteras. Vidare skulle taket vattenrivas och golvet läggas om. Kostnaderna för iordningställande av domkapitlets arkivlokaler och sessionsrum hade preliminärt beräknats till 43 000 kronor.

Uppförande av domkapitelshus i Växjö.

Till uppförande av domkapitelshus i Växjö har ett anslag av 120 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 107—109). Investeringsutredningen hänvisar till vad i ovan angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande byggnadsarbete.

Restaurering av Visby domkyrka.

Domkapitlet i Visby har till investeringsutredningen meddelat, att domkapitlet i skrivelser till Kungl. Maj:t den 30 augusti och den 14 september 1938 samt den 23 augusti 1939 hemställt om anvisande av ett anslag av 82 000 kronor för restaurering av Visby domkyrka enligt ett år 1938 upprättat program. Enligt ämbetsskrivelse från ecklesiastikdepartementet till domkapitlet den 21 juni 1939 hade framställningarna med hänsyn till rådande förhållanden icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Enligt det upprättade restaureringsprogrammet skulle å domkyrkan utföras dels utvändiga, dels invändiga arbeten. Beträffande de utvändiga arbetena

hade föreslagits, att vissa delar av kyrkans tak efter hand skulle omläggas, varvid åtminstone takytorna å tornhuvorna borde täckas med kopparplåt. I fråga om inre arbeten borde enligt förslaget bland annat utföras erforderlig behandling av putsytor å väggar och valv, vilka skadats på grund av yttertaketets dåliga tillstånd. Vidare borde befintliga fönsterspröjsar utbytas mot nya. Kostnaderna för de föreslagna arbetena hade beräknats till 75 000 kronor, vartill komme ett belopp av 7 000 kronor, avseende kostnader för av pastoratet år 1936 utförda reparationer av yttertaket till förhindrande av alltför stor skadegörelse å byggnaden.

I underdånigt utlåtande i ärendet den 8 november 1938 hade byggnadsstyrelsen för sin del vitsordat behovet av de i ovannämnda förslag upptagna arbetena till den del de vore att hänföra till underhållet. Däremot hade de föreslagna restaureringsarbetena enligt byggnadsstyrelsens mening inneburit alltför obetydliga åtgärder för domkyrkans försättande i ett skick, som motsvarade byggnadens arkitektoniska möjligheter och kulturhistoriska värde. Med hänsyn härtill hade byggnadsstyrelsen funnit det behövt, att domkyrkan gjordes till föremål för en ingående teknisk och byggnadshistorisk undersökning och att förslag upprättades till en mera omfattande restaurering. Byggnadsstyrelsen hade vidare framhållit, att de föreslagna underhållsarbetena, såsom omläggning av yttertaken och dylikt, snarast borde komma till utförande, då dessa arbeten icke kunde anses föregripa en kommande restaurering. Styrelsen hade i anslutning till det anförda tillstyrkt, att medel måtte anvisas till utförande av vissa underhållsarbeten å Visby domkyrka samt verkställande av en teknisk och byggnadshistorisk undersökning av domkyrkan och upprättande av preliminärt förslag till en mera ingående restaurering av byggnaden.

Byggnadsstyrelsen har sedermera meddelat till investeringsutredningen, att förslag till restaurering av Visby domkyrka numera upprättats genom styrelsens försorg, vilket förslag även blivit fastställt. Enligt detta förslag hade kostnaderna för restaureringen beräknats till 168 600 kronor, varav i en första etapp borde utföras arbeten för 113 000 kronor.

I anslutning till det ovan anförda har investeringsutredningen funnit skäl att i förslaget till allmän investeringsreserv för budgetåret 1945/46 upptaga 113 000 kronor för ifrågasvarande ändamål.

**Iordningställande av undervisnings- och konserveringslokaler i vitterhets-,
historie- och antikvitetsakademiens ämbetsbyggnad.**

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien har vid överlämnandet till investeringsutredningen av förslag till arbetsobjekt lämpade att ingå i en investeringsreserv bland annat upptagit frågan om iordningställande av undervisnings- och konserveringslokaler för statens historiska museum. Härutinnan har akademien anført, att det ansåges vara utomordentligt värdefullt för museet, om stadigvarande förbindelse kunde knytas mellan museets verksamhet och Stockholms högskolas undervisning i konsthistoria och ar-

keologi. Därigenom skulle, framhåller akademien, ett levande samband åstadkommas mellan museets studiematerial och landets högsta läroanstalt inom förevarande område, till ömsesidig båtnad för båda parter. Från högskolans sida hade ansetts, att ett dylikt samarbete bäst kunde ordnas därigenom, att de konsthistoriska och arkeologiska seminarierna vid högskolan för sin undervisning och för sina bibliotek och fotografisamlingar finge lokaler upplåtna inom vitterhetsakademiens ämbetsbyggnad, till vilken akademiens stora bibliotek och utbildningssamlingar vore förlagda. Ett dylikt arrangemang syntes även ur akademiens synpunkt vara det lämpligaste. Enligt akademiens uppgift hade avsetts, att högskolan skulle betala hyra för de sålunda upplåtta lokalerna. Lokalerna vore avsedda att inredas i tillgängliga utrymmen i bottenvåningen i akademiens ämbetsbyggnad.

Vitterhetsakademien anför vidare, att stort behov föreläge att inom akademiens byggnad jämväl inrymma lokaler för en ateljé för konservering av äldre textilier, huvudsakligen åt kyrkor och museer. Det vore enligt akademiens mening möjligt att inrymma dessa lokaler inom samma del av ämbetsbyggnadens bottenvåning, där de förutnämnda seminarielokalerna vore avsedda att inredas.

Kostnaderna för de föreslagna arbetena hade beräknats till sammanlagt 32 000 kronor.

Ombyggnads- och installationsarbeten i byggnaden för kemiska institutionen vid universitet i Uppsala.

Till ombyggnads- och installationsarbeten i byggnaden för kemiska institutionen vid universitetet i Uppsala har ett anslag av 140 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 256 och 257). Utredningen hänvisar till vad i ovan angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Nybyggnad för fysiologiska institutionen vid universitetet i Lund.

Till nybyggnad för fysiologiska institutionen vid universitetet i Lund har ett anslag av 785 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 259—263). Utredningen hänvisar till vad i ovan angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Nybyggnad för institutionen för ärftlighetsforskning vid Lunds universitet.

Till nybyggnad för institutionen för ärftlighetsforskning vid Lunds universitet samt till förvärv av härför erforderlig mark hava anslag av 360 000 respektive 80 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, bil. 14, punkten 5).

För markförvärvet har numera ett anslag av 80 000 kronor föreslagits å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45 (proposition 1945: 2, s. 117 och 118). Investeringsutredningen hänvisar till vad i ovan angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

I fråga om kostnaderna för uppförande av institutionsbyggnaden har byggnadsstyrelsen meddelat, att dessa vid den pågående detaljplaneringen av företaget visat sig vara för lågt beräknade och att desamma numera av styrelsen beräknats till 420 000 kronor.

I anslutning till det ovan anförda har investeringsutredningen funnit skäl att för institutionsbyggnad för institutionen för ärftlighetsforskning vid Lunds universitet i förslaget till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 upptaga ett belopp av 420 000 kronor.

Nybyggnad för bakteriologiska institutionen vid universitetet i Lund.

Till nybyggnad för bakteriologiska institutionen vid universitetet i Lund har ett anslag av 525 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944:281, s. 267—269). Utredningen hänvisar till vad i ovan angivna proposition anförts i fråga om detta företag.

Nybyggnad för en reumatisk och en ortopedisk avdelning vid akademiska sjukhuset i Uppsala.

De jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 17 oktober 1941 av chefen för socialdepartementet tillkallade sakkunniga för fortsatt utredning av frågan om reumatikervårdens utbyggande och de reumatiska sjukdomarnas bekämpande (1941 års reumatikervårdssakkunniga) hava i en den 28 februari 1942 avgiven utredning om reumatikervårdens ordnande uttalat, att det otvivelaktigt krävdes ett ökat antal vårdplatser på specialsjukhus för reumatiska och andra invalidiserande sjukdomars vård. Dessa platser borde i första hand förläggas till avdelningar vid undervisningssjukhus. De sakkunniga hava föreslagit inrättandet dels vid Karolinska sjukhuset i Stockholm av en avdelning för reumatiska och andra invalidiserande sjukdomars vård, dels ock vid Akademiska sjukhuset i Uppsala av en avdelning för reumatisk och en avdelning för ortopedisk vård. Beträffande behovet av reumatikervårdens ordnande hänvisas i övrigt till vad i propositionen 1943:151 härutinnan anförts.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 november 1943 meddelade byggnadsstyrelsen, att styrelsen på uppdrag av Kungl. Maj:t upprättat förslag jämte kostnadsberäkningar för uppförande av en reumatisk och en ortopedisk avdelning vid akademiska sjukhuset i Uppsala. Kostnaderna för företaget hade av styrelsen beräknats till 2 765 000 kronor. Styrelsen hemställde att för budgetåret 1944/45 måtte för ifrågavarande ändamål anvisas ett belopp av 1 000 000 kronor. Anslag för byggnadsföretaget har emellertid icke upptagits å riksstaten.

Byggnadsstyrelsen har till investeringsutredningen meddelat, att kostnaden för den förevarande nybyggnaden numera beräknats till 2 180 000 kronor.

Vid utförandet av byggnadsarbeten vid akademiska sjukhuset i Uppsala synes enligt vad investeringsutredningen erfarit den principen i allmänhet

hava tillämpats, att Uppsala läns landsting bidragit med viss del av kostnaden. Huruvida så bör ske även beträffande här föreliggande byggnadsföretag, har utredningen icke ansett sig böra taga ställning till.

Investeringsutredningen har med nyss angivna reservation funnit skäl att i förslaget till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 för ifrågavarande arbete upptaga ett belopp av 1 000 000 kronor, motsvarande kostnaderna under ett första byggnadsår.

Nybyggnad för bibliotek m. m. vid Chalmers tekniska högskola.

Till nybyggnad för bibliotek m. m. vid Chalmers tekniska högskola har ett anslag av 1 000 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 270—275). Utredningen hänvisar till vad i ovan angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Ändrings- och reparationsarbeten i byggnaden för kemiska institutionen vid Chalmers tekniska högskola.

Till ändrings- och reparationsarbeten i byggnaden för kemiska institutionen vid Chalmers tekniska högskola har ett anslag av 63 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 275—276). Utredningen hänvisar till vad i ovan angivna proposition anförts beträffande ifrågavarande företag.

Tillbyggnad av fysiska institutionen vid Chalmers tekniska högskola.

Styrelsen för Chalmers tekniska högskola har i skrivelse till investeringsutredningen den 16 oktober 1944 angående tillbyggnad av fysiska institutionen vid högskolan bland annat meddelat, att nuvarande lokaler för fysiska institutionen vore belägna i den år 1926 uppförda byggnaden för fysik och kemi. Fysikinstitutionen vore utbyggd för ett studerandental av 120 per årskurs. 1940 års sakkunniga för den högre tekniska undervisningen hade ansett att, med hänsyn till landets behov av ingenjörer, i högskolans första årskurs årligen borde intagas 280 elever, av vilka minst 250 beräknades komma att delta i fysikundervisningen. Genom omfattande dubbleringar hade det varit möjligt att öka antalet nyintagna elever som deltog i fysikundervisningen betydligt över siffran 120. Under läsåret 1943/44 hade sålunda omkring 175 elever deltagit i denna undervisning. Att öka antalet deltagare därutöver vore emellertid av schematekniska skäl knappast möjligt.

1940 års sakkunniga för den högre tekniska undervisningen hade, anför högskolestyrelsen, vidare räknat med att den nuvarande föreläsningssalen, som hade 145 platser, skulle kunna användas även i fortsättningen om den utökades med ett angränsande utrymme. Vid närmare bearbetning av detta förslag hade det emellertid visat sig, att endast omkring 30 nya platser därvid kunde erhållas i salen, ett resultat som icke stode i riktigt proportion

till det ingrepp, som skulle behöva göras i byggnadskroppen. Högskolan ville därför föreslå, att föreläsningssalen bleve förlagd till en särskild tillbyggnad, medan den gamla föreläsningssalen omändrades till övningslaboratorium.

Enligt de ovannämnda sakkunnigas beräkningar borde fysiska institutionens föreläsningssal rymma 200 platser. Då salen nu måste förläggas till en nybyggnad, syntes det lämpligt att göra den något större än vad de sakkunniga föreslagit, med hänsyn dels till framtida behov, dels därtill att högskolan, innan blivande byggnad för första och andra årskurserna komme till stånd, hade behov av någon sal, som kunde rymma en hel årskurs på 250 studerande. Den föreslagna föreläsningssalen hade därför beräknats för 250 platser.

Enligt ett genom högskolans försorg upprättat förslag skulle byggnaden vidare innehålla preparationsrum, förberedningsrum och lobaratorium samt verkstad.

I underdånigt utlåtande den 9 november 1944 har byggnadsstyrelsen förklarat sig intet hava att erinra mot det upprättade förslaget eller mot den till 360 000 kronor beräknade kostnaden för företaget.

Vissa ändrings- och reparationsarbeten vid folkskoleseminariet i Uppsala.

Till vissa ändrings- och reparationsarbeten vid folkskoleseminariet i Uppsala har ett anslag av 45 000 kronor uppförts å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 276 och 277). Utredningen hänvisar till vad i ovan angivna proposition anförts beträffande detta företag.

Uppförande av simhallsanläggning vid gymnastiska centralinstitutet.

Föreståndaren för gymnastiska centralinstitutet har i skrivelse till investeringsutredningen den 15 mars 1944 beträffande behovet av simhallsanläggning vid institutet bland annat anført följande.

Den i institutets utbildningsplaner ingående simundervisningen bedreses för närvarande i olika badanläggningar inom Stockholm. Förutom de tidsödande och för institutets elever kostsamma resorna uppstode därigenom även den olägenheten, att undervisningen stördes av den samtidigt badande allmänheten. Simundervisningen vid institutet kunde därför under de rådande förhållandena icke bedrivas på ett tillfredsställande sätt.

För att eleverna skulle kunna uppfylla de fordringar, som komme att ställas på dem såsom lärare i fysisk fostran, vore det oundgängligt, att de utbildades till duktiga simlärare. I utbildningen inginge därför, förutom förvärvande av personlig färdighet i olika simsätt, jämväl undervisningsövningar och livräddningsövningar.

Den föreslagna simhallen vore avsedd att jämväl upplåtas åt allmänheten varje dag efter klockan 16 samt hela dagarna under de tider av året, då

undervisning icke bedreves vid institutet. En på hemställan från institutets direktion av Stockholms stads idrottsstyrelse verkställd beräkning av driftkostnaderna för simhallen hade givit vid handen, att hallen kunde beräknas giva ett årligt netto på minst 20 000 kronor. Kostnaderna för simhallsanläggningen hade beräknats till 594 000 kronor.

Jordbruksdepartementet.

Förslaget till investeringsplan för statliga husbyggnadsföretag för verk och myndigheter m. m. för budgetåret 1945/46 innefattar, i vad detsamma avser företag hänförliga till jordbruksdepartementets verksamhetsområde, en investeringsreserv om 3 379 500 kronor. En sammanställning av de olika i planen ingående arbetena återfinnes i *bil. 21*.

För innevarande budgetår hava till statliga husbyggnadsföretag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde å beredskapsstat II och III uppförts anslag av sammanlagt 3 690 500 kronor, varav å delstat II komma anslag med 1 212 500 kronor och å delstat III anslag med 2 478 000 kronor.

I fråga om angelägenheten av de i den föreslagna investeringsreserven ingående företagen hänvisar investeringsutredningen till de redogörelser, som lämnats beträffande dessa arbeten av vederbörande verk och myndigheter, och som i det följande i huvudsak återgivas, till den del icke redogörelser för företagen återfinnas i av Kungl. Maj:t avgivna propositioner, då utredningen endast hänvisar till dessa.

Anordnande av lokaler för institutionen för fysik och meteorologi vid lantbrukshögskolan.

För anordnande av lokaler för institutionen för fysik och meteorologi i den s. k. Hoffman-Bangska villan vid lantbrukshögskolan har tidigare å ordinarie stat anvisats ett belopp av 10 000 kronor. Ifrågavarande företag upptogs bland de ordinarie arbetena i investeringsplanen för budgetåret 1944/45. Byggnadsstyrelsen har till investeringsutredningen meddelat, att det anvisade beloppet vid av styrelsen gjord kostnadsberäkning visat sig bliva otillräckligt för arbetenas genomförande. Ett belopp av 20 000 kronor skulle sålunda bliva erforderligt. Då medel för företagets utförande tidigare anvisats å riksstaten och företagets angelägenhet alltså måste anses styrkt, har utredningen funnit sig böra för ifrågavarande ändamål upptaga ett belopp av 10 000 kronor i förslaget till investeringsreserv för budgetåret 1945/46.

Vegetationsgård vid lantbrukshögskolan.

Lantbrukshögskolans styrelse har i skrivelse till investeringsutredningen meddelat, att vid högskolan för närvarande funnes en mindre vegetationsgård, som vore mycket förfallen. En del av densamma vore för övrigt redan

bortriven. Vegetationsgården vore avsedd att utnyttjas såväl av jordbruksförsöksanstalten som av vissa av högskolans övriga institutioner. Den nuvarande anläggningen täckte endast en ringa del av högskolans behov av utrymme för kärlförsök, varför det ur högskolans synpunkt vore synnerligen angeläget, att en ny vegetationsgård snarast komme till stånd.

Kostnaderna för vegetationsgården hade av styrelsen beräknats till 160 000 kronor.

Högskolans styrelse har i detta sammanhang meddelat, att utredning pågånge rörande svenska vall- och mosskulturföreningens framtida organisation och föreningens eventuella införlivande med högskolan. I samband därmed bedreves även undersökning, i vad mån föreningen och försöksanstalterna kunde erhålla gemensamma lokaler. Utförandet av förevarande försöksgård berördes emellertid icke av nämnda utredning.

I anslutning till det ovan anförda har investeringsutredningen funnit skäl att för ifrågavarande ändamål i investeringsreserven upptaga ett belopp om 160 000 kronor.

Varmväxthus och lagringsrum för potatis vid lantbrukshögskolan.

Lantbrukshögskolans styrelse har i skrivelse till investeringsutredningen meddelat, att många av de problem, som inom institutionen för växtodlingslära vid högskolan upptoges till behandling, behövde fullföljas med vegetationsförsök även under senhösten och vintern. Ofta nog kunde förberedande arbeten i stor utsträckning utföras i växthus under den mörka årstiden, varför tillgång till ett varmväxthus vore synnerligen viktigt. För dessa förberedande arbeten kunde emellertid plats icke beredas inom de varmväxthus, som disponerades av andra institutioner. Ett särskilt växthus syntes sålunda böra uppföras för ändamålet. Det föreslagna växthuset syntes icke behöva göras större än att det erhöle ca 100 kvadratmeters golvyta. Därest varmväxthuset uppfördes i anslutning till högskolans vegetationsgård, syntes vegetationsgårdens värmeanläggning kunna utnyttjas även för växthuset. Kostnaden för varmväxthuset hade beräknats till 16 300 kronor. Detta belopp hade också upptagits å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 för ifrågavarande ändamål.

Högskolans styrelse meddelar vidare, att å beredskapsstat för budgetåret 1939/40 ett anslag av 34 300 kronor upptagits till uppförande av nämnda växthus jämte lagringsrum för potatis vid lantbrukshögskolan. Då det för verksamheten vid institutionen för växtodlingslära vid högskolan vore av stor vikt, att såväl varmväxthus som lagringsrum för potatis komme till utförande, hemställde styrelsen, att medel för båda dessa ändamål måtte upptagas i investeringsreserven.

Byggnadsstyrelsen har efter granskning av de lämnade uppgifterna meddelat, att kostnaderna för byggnadsföretagen ifråga numera av styrelsen beräknats till 50 000 kronor.

I anslutning till det ovan anförda har investeringsutredningen funnit skäl att i förslaget till investeringsreserv upptaga ett belopp av 50 000 kronor för uppförande av varmväxthus samt lagringsrum för potatis vid lantbrukshögskolan.

Institutionsbyggnad m. m. vid botanisk-genetiska trädgården vid lantbrukshögskolan.

Utöver den i 1945 års statsverksproposition (IX ht., s. 42) lämnade redogörelsen för behovet av uppförande av ny institutionsbyggnad m. m. vid botanisk-genetiska trädgården vid lantbrukshögskolan, till vilken redogörelse utredningen hänvisar, har högskolans styrelse meddelat, att i anslutning till institutionsbyggnaden borde uppföras växthusutrymmen avsedda att inrymma för undervisning och forskning nödvändigt levande material. Härför erforderlig byggnad syntes böra vara uppdelad i ett varmhus, ett tempererat hus och ett kallhus samt erhålla anknytning till föreläsningssalar i institutionsbyggnaden. Vidare hade institutionen för systematisk botanik och ärftlighetslära stort behov av en bostad för trädgårdsmästaren vid botanisk-genetiska trädgården samt av en lada, avsedd för det växtmaterial, som skördades i de försök, som utlagts av institutionen. Styrelsen ville vidare framhålla, att det av byggnadsstyrelsen nu upprättade byggnadsförslaget endast upptog minimiutrymmen. Lantbrukshögskolans styrelse hade dock, sedan det upplysts att den föreslagna institutionsbyggnaden utan större svårighet kunde tillbyggas, ansett sig kunna godtaga det framlagda förslaget.

Slutligen hade högskolans styrelse föreslagit, att de till 700 000 kronor kostnadsberäknade arbetena måtte fördelas på två år samt att under ett första år måtte få utföras arbeten för sammanlagt 529 000 kronor.

I anslutning till vad sålunda anförts har utredningen funnit skäl föreligga att i investeringsreserven medtaga byggnadsarbetena ifråga. Med hänsyn till att det vid ett kristillfälle kan befinnas lämpligt att hava tillgång till ett flertal byggnadsobjekt och då från byggnadsstyrelsens sida förklarats att samtliga de projekterade byggnadsföretagen vid behov kunna komma till utförande under ett år, har utredningen upptagit hela det för byggnadsarbetena vid botanisk-genetiska trädgården beräknade kostnadsbeloppet, 700 000 kronor, i förslaget till investeringsreserv.

Nybyggnad för restaurang m. m. vid lantbrukshögskolan.

Även för föreslagen nybyggnad för restaurangen m. m. vid lantbrukshögskolan har en kortfattad redogörelse lämnats i årets statsverksproposition (IX. ht., s. 42). Härutöver har lantbrukshögskolans styrelse beträffande behovet av byggnadsarbetena framhållit, att studentkåren redan år 1938 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt om utredning angående byggnad för studentkårens räkning, inrymmande kårlokaler och restaurang. Därvid hade studentkåren påvisat de otillfredsställande lokalförhållandena för kåren. I anledning därav hade Kungl. Maj:t under år 1938 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att verkställa den begärda utredningen och samtidigt anvisat medel härtill.

Förslag till nybyggnad för restaurang, kårlokaler, aula, motionshall m. m. vid lantbrukshögskolan upprättades också år 1941 genom byggnadsstyrelsens försorg och slutade på en kostnad av 825 000 kronor. Enligt nu rådande prisläge beräknades kostnaderna för företaget till 1 030 000 kronor, varav 700 000 kronor beräknades för en första byggnadsetapp, omfattande samtliga lokaler utom aulabyggnaden.

Högskolans styrelse ville understryka, att kårlokalerna sedan länge vore alldeles för trånga. Svårigheterna hade efter hand ökats och komme ytterligare att ökas, sedan elevantalet i första årskursen numera höjts från 20 till 30. En förflyttning av kårens lokaler från institutionsbyggnaden vore även ur andra synpunkter än kårens synnerligen önskvärd. Även de båda husdjursinstitutionerna, som vore inrymda i stora institutionsbyggnaden, disponerade alltför ringa utrymmen. Om studentkåren flyttade från sina nuvarande lokaler, kunde dessa disponeras för ökning av de båda nämnda institutionernas utrymmen.

Beträffande aulan har styrelsen framhållit, att den nuvarande aulan rymde endast 127 personer, varför det redan nu vore svårt att samtidigt bereda plats åt samtliga lärare och studenter. Med hänsyn till att högskolan ofta besöktes av studiegrupper och sammanslutningar, vilka borde kunna samlas i aulan för åhörande av föredrag och dylikt, borde högskolan äga tillgång till en aula rymmande minst 500 personer. En aula av denna storleksordning kunde emellertid icke inrymmas i den nuvarande institutionsbyggnaden, varför nybyggnad måste uppföras för ändamålet.

De nuvarande restauranglokalerna vid lantbrukshögskolan vore, enligt vad högskolans styrelse anfört, synnerligen otidsenliga, vilket medförde stora svårigheter för restaurangens behöriga skötsel. Därtill komme, att matsalen endast rymde högst 80 gäster, vilket medförde stark trängsel under lunchtid. De olidliga förhållandena hade medfört, att praktiskt taget samtliga befattningshavare vid lantbrukshögskolan upphört att äta lunch å restaurangen och i stället medförde matsäck.

Av årets statsverksproposition framgår, att statskontoret i yttrande över byggnadsfrågorna vid lantbrukshögskolan bl. a. anfört, att särskild uppmärksamhet syntes böra fästas vid frågan, om uppförandet av kårlokal för studenter borde anses vara en sådan statlig angelägenhet, att statsverket skulle bestrida hela kostnaden härför. Utredningen har icke ansett sig böra ingå på frågan, i vad mån kostnaderna för kårlokalen böra bestridas av andra medel än statsmedel.

I anslutning till vad ovan anförts har investeringsutredningen i investeringsreserven upptagit medel för utförande av första etappen av restaurang m. m. vid lantbrukshögskolan med 700 000 kronor.

Uppförande av två tjänstebostadshus vid lantbrukshögskolan.

I 1945 års statsverksproposition (IX ht., s. 45) har bland annat under det till byggnadsarbeten vid lantbrukshögskolan föreslagna reservationsanslaget

av 115 000 kronor för uppförande av bostadshus för två äldre vid lantbrukshögskolan beräknats ett belopp av 36 000 kronor.

Utöver vad i nyssnämnda proposition anförts har från högskolans sida meddelats, att en vaktmästare jämte två av högskolans fyra äldre för närvarande hade sina tjänstebostäder inrymda i restaurangbyggnaden. Därest, såsom av högskolans styrelse föreslagits, ny restaurangbyggnad komme till stånd och den nuvarande restaurangbyggnaden helt komme att tagas i anspråk för de båda husdjursinstitutionerna, bleve det nödvändigt att för dessa befattningshavare bereda annan bostad inom högskolans område. Från styrelsens sida föresloges därför, att i så fall ytterligare ett tvåfamiljshus av den typ, som föreslagits i årets statsverksproposition, samt en s. k. småstuga av den typ, som redan funnes vid högskolan, måtte uppföras. Kostnaderna för de sålunda föreslagna tjänstebostäderna hade av styrelsen beräknats till 59 000 kronor, varav 36 000 kronor för tvåfamiljshuset och 23 000 kronor för enfamiljshuset.

Investeringsutredningen har i förslaget till investeringsreserv upptagit nämnda byggnadsarbeten till det föreslagna beloppet, 59 000 kronor.

Bostäder för assistenter vid lantbrukshögskolan.

Lantbrukshögskolans styrelse har i skrivelse till investeringsutredningen meddelat, att vid högskolan saknades bostäder för gifta assistenter, vilka under rådande förhållanden tvingades anskaffa bostad utanför högskolans område. Vissa av assistenterna hade emellertid sådana arbetsuppgifter, att det ur arbetssynpunkt vore mycket önskvärt, att de vore bosatta på Ultuna. För tillgodoseende av detta önskemål borde sålunda uppföras bostäder för åtminstone tre gifta assistenter. Enligt styrelsens mening borde bostäderna uppföras efter av domänstyrelsens jordbruksbyrå upprättad typritning B 10. Kostnaderna för ifrågakvarande bostäder hade beräknats till 30 000 kronor per styck eller sammanlagt 90 000 kronor.

Byggnadsstyrelsen har efter granskning av till investeringsutredningen inkommet material meddelat, att utöver kostnaderna för själva bostadsbyggnaderna tillkomme kostnader för utvändiga ledningar och dylikt, vilket av styrelsen beräknats draga en kostnad av 15 000 kronor. Totalkostnaden för de föreslagna assistentbostäderna uppginge därför till sammanlagt 105 000 kronor.

I anslutning till det nu anförda har investeringsutredningen i investeringsreserven för ifrågakvarande ändamål upptagit 105 000 kronor.

Nybyggnad för lärosal, elevrum m. m. vid Ultuna lantbruksskola.

Beträffande nybyggnad för lärosal, elevrum m. m. vid Ultuna lantbruksskola har i 1945 års statsverksproposition (IX ht., s. 42) lämnats en kortfattad redogörelse, vartill investeringsutredningen tillåter sig hänvisa. Härutöver har lantbrukshögskolan meddelat, att antalet ansökningar till Ultuna lantbruksskola under senare år varit mycket högt. På grund av rådande lokal-

brist hade emellertid endast en ringa del av sökandena kunnat mottagas vid skolan. Detta hade i sin tur resulterat i att antalet antagna elever vid skolan ofta visat sig vara väl litet under den tid av året, då eleverna deltog i jordbruksarbetet på Ultuna egendom. För att möjliggöra en tillfredsställande skötsel av gården hade därför måst anställas 6 à 7 lönarbetare, vilket medfört en kostnadsökning för driften av ca 1 500 kronor per månad.

Vidare har styrelsen meddelat, att användbart samlingsrum för eleverna saknades, att såväl det befintliga torkrummet som den nuvarande matsalen vore alltför små samt att tvättrum saknades i en elevvåning.

En utvidgning av lokalerna vid lantbruksskolan vore således synnerligen angelägen för att göra förhållandena vid skolan mera drägliga.

Det upprättade förslaget, enligt vilket kostnaden beräknats till 183 500 kronor, avsåge ombyggnad av den nuvarande internatbyggnaden så att där kunde inrymmas 40 elever i stället för nu 32. Vidare avsåge förslaget nybyggnader för dels lärosal, lärarrum, bibliotek och materialrum, dels befallningsmansbostad, dels bostad för husmor och köksbiträden, dels ock bostad för andre lärare vid skolan.

I anslutning till vad ovan anförts har investeringsutredningen i förslaget till investeringsreserv upptagit ett belopp om 183 500 kronor för ifrågavarande ändamål.

Uppförande av vaktmästarbostad vid husdjursförsöksanstalten vid Ultuna, häststall vid Kungsängen samt förmansbostad och ekonomibygnad vid Brännbergs försöksgård.

Å beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944:281, s. 129—131) har för bygnadsarbeten vid lantbrukshögskolan uppförts ett anslag av 208 000 kronor, varav 23 000 kronor vore avsedda för uppförande av vaktmästarbostad vid husdjursförsöksanstalten, 55 000 kronor för häststall vid Kungsängen och 130 000 kronor för förmansbostad och ekonomibygnad vid Brännbergs försöksgård. Utredningen, som medtagit företagen jämväl i reserven för nästa budgetår, tillåter sig hänvisa till vad i nyssnämnda proposition anförts beträffande desamma.

Ombyggnad av ladugården vid Kungsängen.

I anslutning till vad i 1945 års statsverksproposition (IX ht., s. 43) anförts beträffande ombyggnad av ladugården vid Kungsängen, har investeringsutredningen för ifrågavarande ändamål upptagit ett belopp om 23 000 kronor i förslaget till investeringsreserv för nästa budgetår.

Utbyggnad av husdjursförsöksanstaltens lokaler för fjäderfäförök vid Bäcklösa.

I årets statsverksproposition (IX ht., s. 43) har lämnats en kortfattad redogörelse för behovet av utbyggnad av husdjursförsöksanstaltens lokaler för fjäderfäförök vid Bäcklösa.

I anslutning till vad i propositionen anförts har investeringsutredningen i förslaget till investeringsreserv upptagit ett belopp om 50 000 kronor för ifrågavarande ändamål.

Byggnadsarbeten vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut.

För byggnadsarbeten vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut har å beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 131—134) uppförts ett anslag av 860 000 kronor. De byggnadsarbeten, för vilka ifrågavarande anslag avsetts, äro institutionsbyggnad för jordbrukslära, husdjurslära m. m., elevbostäder vid trädgårdsavdelningen, lärarbostad för ämneslärare vid mejeriskolan, bostad åt föreståndaren vid statens trädgårdsförsök, maskinhall för undervisning angående lantbruksmaskiner, lagerkällare vid statens trädgårdsförsök samt växthus- och värmeanläggning.

I 1945 års statsverksproposition (IX ht., s. 57—60) har bland annat för uppförande av den ovannämnda maskinhallen beräknats ett belopp av 90 000 kronor under ett till byggnadsarbeten vid institutet i Alnarp föreslaget anslag.

Övriga här ovan angivna företag har utredningen medtagit jämväl i förslaget till investeringsreserv för näsa budgetår med ett belopp av sammanlagt 770 000 kronor.

Beträffande behovet av de olika arbetena tillåter sig utredningen att hänvisa till vad i nysnämnda propositioner härutinnan anförts.

Renovering av de s. k. kommenderingsstallarna vid Flyinge hingstdepå.

För vissa byggnadsarbeten vid statens hingstdepåer och stuteri har å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 136 och 137) uppförts ett anslag av 25 000 kronor. Med ifrågavarande anslag avsågs att bestrida kostnaderna för renovering av de s. k. kommenderingsstallarna vid Flyinge hingstdepå och stuteri samt reparation av södra hingststallet vid Strömsholms hingstdepå.

I statsverkspropositionen för innevarande år (IX ht., punkten 3) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för budgetåret 1945/46 anvisa ett reservationsanslag av 32 800 kronor till vissa byggnadsarbeten vid statens hingstdepåer och stuteri, omfattande bland annat reparation av södra hingststallet vid Strömsholms hingstdepå.

Investeringsutredningen har i förslaget till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 för renovering av ytterväggarna å de s. k. kommenderingsstallarna vid Flyinge hingstdepå och stuteri upptagit ett från reserven för innevarande budgetår oförändrat belopp av 6 000 kronor.

Beträffande behovet av ifrågavarande företag hänvisar utredningen till vad i propositionen 1944: 281 härutinnan anförts.

Kombinerat luftskyddsrum och garage vid veterinärhögskolan.

Från veterinärhögskolan har till investeringsutredningen anmälts utförande av kombinerat luftskyddsrum och garage såsom lämpligt investeringsobjekt att medtagas i reserven. Nuvarande skyddsrum vid högskolan rymde, enligt vad högskolan anför, endast 205 personer mot beräknade minst 300 skyddsbehövande, vilket antal komme att ytterligare ökas, när obstetrisk-bujatriska kliniken vid högskolan bleve färdigställd. Vid högskolan finnes vidare behov av garage för såväl person- som lastbilar. Då det inom högskolans område finnes möjlighet att åstadkomma ett fullträffsäkert utrymme genom utsprängning i berg, ansåges denna möjlighet böra utnyttjas. Därest skyddsrummet gäves en lämplig utformning, syntes detsamma även kunna användas såsom garage, varigenom garageringsfrågan för bilarna vid högskolan samtidigt bleve löst. Kostnaderna för anläggande av ett kombinerat luftskyddsrum och garage hade av högskolan preliminärt beräknats till 50 000 kronor.

En jämförande överslagsberäkning av kostnaden för ett friliggande garage för samma antal bilar, som kunde rymmas i det föreslagna bergrummet, har givit vid handen, att kostnaden för ett sådant garage icke i nämnvärd grad komme att understiga den beräknade kostnaden för bergrummet.

I anslutning till det ovan anförda har investeringsutredningen funnit skäl att i förslaget till investeringsreserv upptaga ett belopp om 50 000 kronor för kombinerat luftskyddsrum och garage vid veterinärhögskolan.

Uppförande av två personalbostäder vid statens veterinärmedicinska anstalt.

Såsom lämpligt investeringsobjekt att medtagas i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 har från statens veterinärmedicinska anstalt bland annat föreslagits uppförande av två personalbostäder vid anstalten. Anstalten har beträffande behovet av personalbostäder meddelat, att i det år 1939 framlagda förslaget rörande nybyggnader vid anstalten upptagits fem bostadslägenheter om 3 rum och kök, inrymda i ett radhus. Sedan det framlagda byggnadsprogrammet i besparingssyfte blivit kraftigt beskuret, hade emellertid endast två av de ursprungligen föreslagna tjänstebostäderna kommit till utförande. Ett uppförande av de två nu aktuella bostäderna skulle alltså, framhåller anstalten, icke medföra någon ökning av det ursprungligen framlagda byggnadsförslaget.

De båda bostadslägenheterna syntes enligt anstaltens mening närmast böra avses för en smådjursskötare och en befattningshavare i serumstallarna. Genom att dessa befattningshavare bleve bosatta inom anstaltens område, skulle möjligheterna att anordna en tillfredsställande vård av och tillsyn över anstaltens olika försöksdjur och för serumframställning använda hästar i hög grad förbättras, vilket med hänsyn till de stora värden anstaltens djurbestånd representerade måste betraktas såsom synnerligen eftersträvansvärt. Anstalten ville i detta sammanhang nämna, att en uppimmuniserad häst kunde beräknas besitta ett värde av mellan 8 000 och 12 000 kronor.

Kostnaden för de två tjänstebostäderna, vilka avsetts uppföras såsom radhus liksom de tre tidigare uppförda, hade av anstalten beräknats till 55 000 kronor.

I anslutning till vad statens veterinärmedicinska anstalt sålunda anfört har investeringsutredningen för ifrågavarande ändamål i förslaget till investeringsreserv upptagit ett belopp av 55 000 kronor.

Uppförande av två laboratorsbostäder vid statens veterinärmedicinska anstalt.

Statens veterinärmedicinska anstalt har såsom lämpligt investeringsobjekt att ingå i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 vidare föreslagit uppförande av två laboratorsbostäder vid anstalten.

Beträffande ifrågavarande byggnadsarbeten har anstalten meddelat, att det syntes angeläget att de två laboratorsbostäderna bleve uppförda, bland annat av den anledningen, att veterinär därigenom komme att finnas omedelbart tillgänglig under hela dygnet vid hastigt uppkommande sjukdomsfall bland anstaltens djur ävensom för omhändertagande av utom arbetstiden inkommande undersökningsmaterial i sådana fall, då undersökning med minsta möjliga tidsutdräkt behövde företagas. Även i övrigt syntes det bliva till gagn för arbetet och ordningen inom anstalten, att två befattningshavare i ledande ställning bleve boende inom anstaltens område.

Anstalten har slutligen meddelat, att den undersökt möjligheterna att för laboratorsbostad få disponera ett av lantbruksakademien ägt bostadshus inom anstaltens område. Lantbruksakademien hade emellertid förklarat sig för närvarande icke kunna överlåta ifrågavarande bostadshus till statsverket.

Kostnaden för uppförande av två laboratorsbostäder vid veterinärmedicinska anstalten har av anstalten beräknats till 90 000 kronor.

I anslutning till det ovan anförda har investeringsutredningen för ifrågavarande ändamål i förslaget till investeringsreserv upptagit ett belopp av 90 000 kronor.

Serumstallar vid statens veterinärmedicinska anstalt.

Såsom lämpligt arbetsobjekt att medtagas i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 har veterinärmedicinska anstalten även föreslagit uppförande vid anstalten av serumstallar för tjugo hästar.

Beträffande behovet av dessa stallar har anstalten meddelat, att det i det ursprungligen framlagda byggnadsprogrammet för anstalten varit avsett att uppföra dels stallar för 84 serumhästar, dels särskilda stallar för framställning av mjältbrandsserum och piroplasmosympämne. I det slutliga byggnadsförslaget hade emellertid samtliga nyssnämnda stallar sammanförts till en byggnad, omfattande endast de utrymmen som från början avsetts enbart för serumhästarna. Genom dessa åtgärder hade antalet för serumhästar avsedda spiltor nedbragts till 60, vilket vore ett absolut minimum för anstaltens behov. Med nuvarande hästbestånd — 80 hästar — hade anstalten för rena serumhästar måst taga i anspråk även de spiltor, vilka avsetts för sjuka häs-

tar och försöksdjur. Därjämte hade anstalten nödgats träffa avtal om uppställande av hästar utanför anstaltens område. För tillgodoseende i fortsättningen av väntade anspråk på serumtillverkning vid anstalten syntes det nödvändigt, att stallutrymmena för serumhästarna ökades med åtminstone 20 spiltplatser.

Kostnaden för det ökade stallutrymmet hade av anstalten beräknats till 160 000 kronor.

I anslutning till vad veterinärmedicinska anstalten sålunda anfört har investeringsutredningen för uppförande av serumstallar i förslaget till investeringsreserv upptagit ett belopp av 160 000 kronor.

Handelsdepartementet.

Förslaget till investeringsplan för statliga husbyggnadsföretag för verk och myndigheter m. m. för budgetåret 1945/46 innefattar, i vad detsamma avser företag hänförliga till handelsdepartementets verksamhetsområde, en investeringsreserv om 2 645 000 kronor. En sammanställning av de olika i planen ingående arbetena återfinnes i bil. 21.

För innevarande budgetår hava till statliga husbyggnadsföretag inom handelsdepartementets verksamhetsområde icke uppförts några anslag å allmän beredskapsstat.

I fråga om angelägenheten av de i den föreslagna investeringsreserven ingående företagen hänvisar investeringsutredningen till de redogörelser, som lämnats beträffande dessa arbeten av vederbörande verk och myndigheter och som i det följande i huvudsak återgivas, till den del icke redogörelser för företagen återfinnas i av Kungl. Maj:t avgivna propositioner, då utredningen endast hänvisar till dessa.

Nybyggnad av laboratorium för byggnadstekniska avdelningen vid statens provningsanstalt.

Statens provningsanstalt har i skrivelse till investeringsutredningen beträffande lokalbehovet för byggnadstekniska avdelningen bland annat anfört, att avdelningen för närvarande vore inrymd dels i en tvåvånings flygelbyggnad, uppförd år 1919, dels i en envånings provisorisk byggnad, uppförd i ett flertal etapper och tillbyggd senast år 1938. I flygelbyggnaden, som delades med mekaniska avdelningen, disponerade byggnadstekniska avdelningen ca 1 000 kvadratmeters golvyta. Envåningsbyggnaden upptog ca 425 kvadratmeters golvyta.

För byggnadstekniska avdelningens räkning vore dessutom under uppförande en nybyggnad om ca 750 kvadratmeters golvyta, vilken byggnad vore avsedd för cement- och betongprovningar och utgjorde första etappen i ett större byggnadsprogram, avsett att möjliggöra byggnadstekniska avdelningens utflyttning ur flygelbyggnaden för att bereda ökat utrymme åt mekanis-

ka avdelningen. I samband med nybyggnaden måste den provisoriska envåningsbyggnaden rivras, enär tomtutrymmets begränsning nödvändiggjorde ett bättre utnyttjande av utrymmet.

Den provisoriska envåningsbyggnaden inrymde, enligt vad anstalten vidare meddelar, bland annat lokaler för provning av värmeisoleringsförmåga hos väggar, olika slags provningar i kyla, brandprovningar m. m. Byggnaden vore för trång för dessa ändamål och fyllde icke de krav, som måste ställas på tidsenliga laboratorier av ifrågavarande slag, varför den inom en snar framtid borde ersättas med permanenta, ändamålsenliga lokaler. Sedan nybyggnaden för cement- och betongprovningar tagits i bruk, komme byggnadstekniska avdelningens lokaler att vara fördelade på tre byggnader inom anstalten, vilket med tanke på dels tidsförluster vid transporter och förflyttningar mellan olika lokaler, dels arbetsledning och kontroll komme att medföra avsevärda olägenheter.

För byggnadstekniska avdelningen funnes således i flera avseenden behov av en tillbyggnad.

Även för mekaniska avdelningen vid anstalten föreläge ett trängande behov av ökade lokaler, och i den mån nya utrymmen iordningställdes för byggnadstekniska avdelningen vore dennas nuvarande lokaler avsedda för beredande av ökade utrymmen för mekaniska avdelningen.

Den föreslagna nybyggnaden för byggnadstekniska avdelningen vore avsedd att uppföras i tre våningar jämte källare och omfatta en golvyta av ca 2 000 kvadratmeter. Kostnaden för byggnaden hade av provningsanstalten beräknats till 700 000 kronor.

I anslutning till det ovan anförda har investeringsutredningen för ifrågavarande byggnadsföretag i förslaget till investeringsreserv upptagit ett belopp av 700 000 kronor.

Tillbyggnad av verkstadsavdelningen vid flygtekniska försöksanstalten.

I skrivelse till investeringsutredningen har flygtekniska försöksanstalten beträffande behovet av tillbyggnad av verkstadsavdelningen vid anstalten bland annat anför, att utvecklingen av verksamheten vid anstalten på senaste tiden nödvändiggjort bland annat en väsentlig ökning av verkstadsens maskinpark. Detta hade medfört, att belastningen på verkstadsgolvet blivit för stor och utrymmet i verkstaden för knappt. Dessutom hade behov av större förrådsutrymmen uppstått. Anstalten anför vidare följande.

Den ökade belastningen på verkstadsgolvet har medfört, att då arbetsmaskinerna äro i drift, kraftiga vibrationer uppstå i detsamma, så kraftiga till och med, att risk för golvet utmattning inom en snar framtid kan föreligga. Detta förhållande inverkar i hög grad menligt på arbetsresultatet i maskinerna. På grund av det knappa utrymmet i verkstaden har det varit nödvändigt att uppställa en dyrbar slipmaskin i flygplanhallen, vilket ur flera synpunkter är mindre tillfredsställande. Av det sagda framgår, att en utökning av verkstadslokalerna respektive en förstärkning av verkstadsgolvet är nödvändig.

Enligt uppgift av byggnadsstyrelsen hava kostnaderna för den förevarande tillbyggnaden preliminärt beräknats till 125 000 kronor.

Investeringsutredningen har i anslutning till vad sålunda anförts funnit skäl att i förslaget till investeringsreserv upptaga 125 000 kronor för ifrågasvarande ändamål.

Uppförande av laboratoriebyggnad för ingenjörsvetenskapsakademien.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 november 1944 har ingenjörsvetenskapsakademien hemställt, att dess försöksstation vid Drottning Kristinas väg i Stockholm snarast måtte utbyggas i enlighet med av akademien framlagd plan. Anslag för ifrågasvarande ändamål har emellertid icke föreslagits å riksstaten för budgetåret 1945/46.

Akademien har i sin nyssnämnda skrivelse inledningsvis erinrat om att den i skrivelse till statssekreteraren i handelsdepartementet den 22 september 1943 framfört en plan för utbyggnad av akademiens försöksstation. Planen hade grundat sig på ett projekt, som uppgjorts av akademien under åren 1939 och 1940, avseende ett centralt forskningsinstitut bestående av fyra byggnader samt en något större huvudbyggnad. Samtliga byggnader skulle vara belägna invid den redan uppförda första byggnaden, och de fyra nytillkommande byggnaderna borde i stort sett uppföras efter mönster av den redan förefintliga försöksstationen.

Utöver vad sålunda tidigare anförts ville akademien framhålla vissa synpunkter och önskemål, grundade på de erfarenheter, som vunnits av den sedan ca ett år i drift varande försöksstationsbyggnaden. Det hade sålunda visat sig, att de i försöksstationen inrättade s. k. servisavdelningarna, särskilt servislaboratoriet och verkstaden, blivit tagna i anspråk i betydligt större utsträckning än som tidigare beräknats. Detta hade sin grund i att de olika laboratorieavdelningarna inom stationen i allt större omfattning kommit till insikt om fördelen av att på servisavdelningarna överlåta sådana uppgifter, för vilka dessa vore avsedda, såsom analysarbeten, mätningar och dylikt liksom arbete av verkstads- och hantverksmässig natur. Därigenom frigjordes forskningsavdelningarnas tid för mera centrala arbetsuppgifter.

Den omfattande apparaturen för försök i halvt teknisk skala fordrade vidare för sin drift ett betydande antal hjälpkrafter från servisavdelningarna. Som en följd av detta vore servisavdelningarna trångbodda, varför endast med svårighet plats kunde beredas för den personal, som erfordrades för fullgörande av inlämnade uppdrag. Det vore akademiens uppfattning, att dessa avdelningar borde hållas samlade i den nu färdigställda byggnaden. Den erforderliga utvidgningen skulle åstadkommas på så sätt att vissa i byggnaden nu arbetande laboratorier förflyttades till någon av de nytillkommande byggnaderna.

En annan erfarenhet, som vunnits, gällde frågan om förrådsutrymmen. De nu tillgängliga förrådsutrymmena vore alltför knappt tillräckliga. Det låge i forskningsarbetets natur, att ett ständigt utbyte av apparaturen måste förekomma. För apparater, som för tillfället icke användes, borde finnas möj-

lighet till uppställning i särskilda närbelägna reservutrymmen. Sådana uppställningsplatser krävde i själva verket nästan lika stort utrymme som själva arbetsplatserna. Det vore alltså av största vikt, att behovet av nödvändiga reservutrymmen bleve tillgodosett. Även beträffande förråden i egentlig mening ställdes åtminstone delvis stora anspråk.

De vunna erfarenheterna visade

att servisavdelningarna i den nuvarande byggnaden behövde ökat utrymme, varför vissa av laboratorieavdelningarna i den nuvarande byggnaden måste överflyttas till de planerade,

att i de planerade byggnaderna borde införas rikligt med förstklassiga förråds- och extrautrymmen (vilka delvis även borde täcka behovet för den redan uppförda byggnaden)

samt att det vore ytterst önskvärt att i de planerade byggnaderna plats reserverades för mer eller mindre temporära ännu ej förutsebara forskningsbehov.

De planerade byggnaderna syntes böra givas i huvudsak samma utförande som den redan uppförda byggnaden samt förses med källare under varje byggnad. I vardera byggnaden beräknades erhållas en nyttig golvyta om 2 000 kvadratmeter. Kostnaderna hade av akademien beräknats till 1 200 000 kronor per byggnad.

Enligt ingenjörsvetenskapsakademiens mening syntes i första hand två av de föreslagna byggnaderna (nr 2 och 3 enligt upprättad plan) böra komma till utförande. Skulle ett samtidigt uppförande av båda dessa byggnader icke anses möjligt, borde enligt akademiens mening uppförandet av byggnaden nr 2 i första hand komma ifråga.

Efter företagen granskning av till investeringsutredningen inkomna uppgifter har byggnadsstyrelsen meddelat, att kostnaderna för de två föreslagna byggnaderna för ingenjörsvetenskapsakademiens forskningsanstalt av styrelsen beräknats uppgå till sammanlagt 2 500 000 kronor eller 1 250 000 kronor per byggnad. Vidare har från styrelsens sida meddelats, att båda byggnadsföretagen icke helt kunde färdigställas under ett budgetår.

I anslutning till det ovan anförda har investeringsutredningen i förslaget till investeringsreserv upptagit ett belopp av 1 250 000 kronor för uppförande av en byggnad vid ingenjörsvetenskapsakademiens forskningsanstalt.

Nybyggnad m. m. vid statens skeppsprovvningsanstalt.

Statens skeppsprovvningsanstalt har i skrivelse till investeringsutredningen föreslagit, att i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 måtte medtagas utbyggnad av anstalten. Beträffande behovet av den föreslagna utbyggnaden har anstalten i huvudsak anfört följande.

Genom beslut den 14 april 1944 hade Kungl. Maj:t anvisat ett belopp av 7 000 kronor för utredningsarbeten rörande utbyggnad av skeppsprovvningsanstalten. Utredningsarbetet, som därefter omedelbart igångsatts, hade till fullo ådagalagt behovet av utbyggnad av anstaltens lokaler, betingad där-

av att verksamheten vid anstalten tagit en avsevärt större omfattning än som vid anstaltens ursprungliga planering hade kunnat förutses. Detta berodde bland annat därpå, att ett stort antal uppdrag utförts och utfördes för danska och norska uppdragsgivare. Dylika uppdrag kunde enligt anstaltens mening beräknas öka i omfattning, sedan tidsförhållandena blivit mera normala. Anstalten hade på grund av de relaterade omständigheterna redan efter blott fyra års verksamhet visat sig trångbodd såväl i fråga om verkstads- som kontorslokaler.

De lokaler, beträffande vilka vid den verkställda utredningen framkommit önskemål om utvidgning eller nybyggnad, framgå av följande av anstalten lämnade uppställning.

1. Utvidgning av verkstadslokalerna. Rum för verkmästaren.
2. Vattenbassäng för förvaring av paraffinmodeller i väntan på försökens slutförande. Erfarenheten har visat, att man måste räkna med att 20 à 25 st. modeller alltid måste hållas lagrade. Härför kräves en bassäng med en yta av ca 20×7 m samt ett djup på ca 1 m.
3. Utvidgad upplagsplats för paraffin.
4. Upplagsplats för virke.
5. Monteringsplan (= plan för montering av mera skrymmande anordningar även för förvaring av dem med tanke på framtida användning).
6. Rum för förråd av material och verktyg; samtidigt finmekanisk verkstad.
7. Utvidgning av ritkontoret (med hänsyn även tagen till behovet av ritplatser för personalen vid ett framtida kavitationslaboratorium).
8. Utvidgning av kontorslokalerna.
9. Lunchrum (samtidigt föreläsningssal och sal för sammanträden). Personalen utgöres f. n. av 30 personer.
10. Bokförråd och läsrum.
11. Lokal för portvakt (även plats för telefonväxel, skrivrum).
12. Bostad för vaktmästaren. Med hänsyn till anstaltens läge och säregna karaktär är det med tanke på brandfaran och behovet av tillsyn f. ö. önskvärt, att vaktmästaren har sin bostad inom anläggningen.

På basis av de framkomna önskemålen hade upprättats preliminära förslag till utbyggnad av anstalten inom den tillgängliga tomten, varvid även tagits nödig hänsyn till ett framtida kavitationslaboratoriums anslutning till byggnadskomplexet.

En preliminär beräkning av kostnaderna för den föreslagna utbyggnaden av anstalten hade givit följande resultat.

Nybyggnader	kronor 365 000
Byggnadsarbeten i den befintliga byggnaden	» 8 000
Planering av vägar	» 67 000
Sanitär installation	» 15 000
Värme och ventilation	» 40 000
Elektrisk installation	» 15 000
Ritningar, kontroll och oförutsett	» 60 000

Summa kronor 570 000.

Utöver den preliminärt beräknade byggnadskostnaden om 570 000 kronor förutsatte anstalten, att kostnader skulle tillkomma för utrustning och fast inredning med 25 000 kronor, för möbler, mattor och elarmatur med 15 000 kronor samt för nyanskaffning av verktygsmaskiner med 15 000 kronor eller tillhopa 55 000 kronor.

I anslutning till det ovan anförda har investeringsutredningen i förslaget till investeringsreserv upptagit ett belopp av 570 000 kronor för utbyggnad av statens skeppsprovvningsanstalt.

13. Investeringsplan för reparations- och underhållsarbeten å byggnader och anläggningar tillhörande statens fastighetsfonder.

Förslag till investeringsplan för budgetåret 1945/46 för reparations- och underhållsarbeten å staten tillhöriga fastigheter, innefattande för statens allmänna fastighetsfond en investeringsreserv om 2 130 000 kronor och för försvarsväsendets fastighetsfond en investeringsreserv om 500 000 kronor, har sammanställts i *bil.* 22. Såsom jämförelse må nämnas, att motsvarande reserv för innevarande budgetår uppgår till 1 380 000 kronor för statens allmänna fastighetsfond och 500 000 kronor för försvarets fastighetsfond. Beträffande det föreliggande förslaget får investeringsutredningen anföra följande.

a. Statens allmänna fastighetsfond.

Såsom nämnts i utredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12, s. 175 och 176) hava reparations- och underhållsarbeten å fastigheter för statliga verk och myndigheter, sjukhus, vårdanstalter, vetenskaps- och kulturella institutioner, undervisningsanstalter och dylika ändamål, vilka arbeten bestridas av anslagsposter å staten för statens allmänna fastighetsfond, sedan det pågående krigets utbrott i viss mån blivit eftersatta dels på grund av rådande brist på material och arbetskraft, dels ock till följd av en av statsfinansiella skäl betingad restriktiv medelsanvisning. Reparations- och underhållsarbetena hade därför de sista åren måst avsevärt inskränkas, så att endast de mest angelägna åtgärderna kunnat komma till stånd. Till följd av att stora delar av erforderliga reparations- och underhållsarbeten sålunda ställts på framtiden har för de berörda verken och myndigheterna uppstått ett stort behov av att, så snabbt förhållandena det medgiva, få utföra eftersatta arbeten. När fredsförhållanden åter inträda, torde det vara uppenbart, såväl att anslagen för reparations- och underhållsarbeten å kronans fastigheter böra utgå med normala belopp, som att under ett antal år medelstilldelningen därutöver bör ökas i syfte dels att relativt snabbt kunna utföra de erforderliga förbättringar, som hittills fått anstå, dels ock att kunna bringa

byggnadernas standard med avseende på underhållet upp till den nivå, som för normala förhållanden anses skälig.

De för de olika delfonderna å allmänna beredskapsstaten för budgetåret 1944/45 beräknade beloppen för reparations- och underhållsarbeten (proposition 1944: 281, s. 147 och 148) hava hittills icke utnyttjats, varför investeringsutredningen i förslaget till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 för dessa delfonder upptagit oförändrade belopp i enlighet med följande sammanställning.

Fångvårdsstyrelsens delfond	.....	kronor	120 000
Medicinalstyrelsens	»	»	500 000
Byggnadsstyrelsens	»	»	500 000
Uppsala universitets	»	»	125 000
Lunds	»	»	75 000
Karolinska sjukhusets	»	»	60 000

Härutöver har utredningen i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 upptagit ett belopp om 750 000 kronor för reparationsarbeten å byggnader och anläggningar tillhörande slottsbyggnadernas delfond. Totalbeloppet för reparationsarbeten å byggnader och anläggningar under statens allmänna fastighetsfond skulle alltså uppgå till 2 130 000 kronor.

Utöver vad utredningen i sitt föregående betänkande anfört angående reparations- och underhållsarbeten å byggnader och anläggningar tillhörande de olika delfonderna av statens allmänna fastighetsfond vill utredningen anföra följande i fråga om *slottsbyggnadernas delfond*.

I 1945 års statsverksproposition har, i enlighet med vid 1944 års riksdag fattat principbeslut, föreslagits, att från och med den 1 juli 1945 skulle inrättas en slottsbyggnadernas delfond av statens allmänna fastighetsfond. På denna delfond skulle enligt det framlagda förslaget redovisas de kungl. slotten med tillhörande byggnader samt vissa historiska byggnader och byggnadsminnesmärken.

Såsom av propositionen framgår har reparationsmedelsbehovet för byggnader och anläggningar tillhörande slottsbyggnadernas delfond i förslaget till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1945/46 upptagits till sammanlagt 560 000 kronor. Enligt propositionen hade byggnadsstyrelsen beräknat behovet av medel för erforderliga iståndsättningsarbeten, på grund av att reparationer tidigare eftersatts, till omkring 800 000 kronor. Någon närmare granskning av de förevarande arbetena hade styrelsen icke medhunnit, men enligt vad som framkommit vore vissa arbeten av den art, att de måste utföras eller åtminstone igångsättas under nästa budgetår. Styrelsen hade i anslutning härtill hemställt om upptagande i staten av ett belopp av 150 000 kronor för detta ändamål. Föredragande departementschefen fann detta icke böra ske utan ansåg ifrågasvarande medelsbehov böra tillgodoses på beredskapsstat.

Till investeringsutredningen har anmälts ett flertal arbeten hänförliga

till reparations- och underhållsarbeten å byggnader och anläggningar tillhörande slottsbyggnadernas delfond. Kostnaderna för dessa arbeten uppgå till sammanlagt ca 3,6 milj. kronor. Av de anmälda företagen synas enligt utredningens bedömande arbeten för ca 750 000 kronor vara av sådan angelägenhetsgrad med hänsyn till berörda byggnaders framtida bestånd, att de i första hand böra komma till utförande.

b. Försvarets fastighetsfond.

I förslaget till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1945/46 hava enligt preliminära uppgifter till reparations- och underhållskostnader upptagits anslag å arméns delfond med 5 200 000 kronor, å marinens delfond med 1 900 000 kronor och å flygvapnets delfond med 1 100 000 kronor eller tillsammans 8 200 000 kronor. Efter samråd med försvarsdepartementet har investeringsutredningen icke funnit skäl att i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 beträffande reparations- och underhållsarbeten å byggnader tillhörande försvarets fastighetsfond upptaga ytterligare medel utöver dem, som beräknats å beredskapsstaten för budgetåret 1944/45 för ifrågavarande ändamål. Utredningen har därför i investeringsplanen för nästa budgetår uppfört ett belopp av 500 000 kronor för reparations- och underhållsarbeten å fastigheter tillhörande marinens delfond.

14. Investeringsplan för vissa kommunala och enskilda arbeten.

Investeringsplanen för vissa kommunala och enskilda arbeten för budgetåret 1945/46 (*bil. 24*) är i likhet med den nu gällande planen uppdelad efter olika slag av arbetsobjekt. I densamma ingå icke enskilda vägföretag eller statsbidragsberättigade gator inom städer och större samhällen. Dylika företag hava redovisats i investeringsplanen för statliga och statsunderstödda vägbyggnader. Ej heller sådana i vissa fall kommunala eller enskilda arbeten som civila flygfält, handelshamnar och farleder samt fiskehamnar inrymmas i här ifrågavarande plan utan hava behandlats i särskilda avsnitt i det föregående.

I jämförelse med investeringsplanen för innevarande budgetår hava i det här framlagda förslaget till plan för budgetåret 1945/46 vissa kompletteringar verkställts. Sålunda har genom medverkan av Skytteförbundens överstyrelse och Svenska sportskytteförbundet en särskild utredning verkställts angående angelägna arbeten för skjutbanor av olika slag. Sådana arbeten ingå i planen för innevarande år endast i den mån de redovisats till investeringsutredningen i svaren på den rundfråga till kommunala myndigheter, som väsentligen bildade underlaget för löpande budgetårs investeringsplan beträf-

Investeringsobjekt	Fördelning av kostnaderna för samtliga i planen upptagna företag		Fördelning av kostnaderna vid av utredningen beräknat största lanspråktagande av planen	
	kronor	procent	kronor	procent
	1	2	3	4
<i>Vatten- och avloppsledningar</i>				
i bebyggelseområden med mindre än 10 000 invånare	116 961 000	17.20	45 000 000	12.30
i bebyggelseområden med mer än 10 000 invånare	52 921 000	7.75 24.95	20 000 000	5.45 17.75
<i>Skolbyggnader</i>				
Allmänna läroverk	16 651 000	2.45	6 250 000	1.70
Kommunala mellanskolor o. kommunala flickskolor	17 158 000	2.50	6 500 000	1.80
Byggnader för folkskoleväsendet				
Nybyggnader	80 616 000	11.90	30 000 000	8.20
Underhåll	1 800 000	0.25	1 800 000	0.50
Högre folkskolor och praktiska mellanskolor	2 468 000	0.35	1 000 000	0.30
Byggnader för yrkesutbildning	16 816 000	2.45 19.90	6 250 000	1.70 14.20
<i>Diverse kommunala husbyggnader</i>				
Samlingslokaler	4 825 000	0.70	2 000 000	0.55
Brandstationer	7 300 000	1.10	3 000 000	0.80
Övriga kommunala husbyggnader (sjukhus, ålderdomshem, kommunalhus, medborgarhus, tvättstugor etc.)...	114 891 000	16.85 18.65	45 000 000	12.30 13.65
<i>Diverse kommunala anläggningsarbeten</i>				
Branddammar	5 000 000	0.75	5 000 000	1.35
Gator och vägar	37 024 000	5.45	32 500 000	8.90
Övriga kommunala anläggningsarbeten (hamnar, el- och gasverkens utvidgningsarbeten, kyrkogårdar etc.)	41 593 000	6.10 12.30	32 500 000	8.90 19.15
<i>Diverse byggnadsföretag för landstingen ..</i>	58 064 000	8.60	43 000 000	11.80
<i>Fritidsanläggningar</i>				
Idrottsplatser, anläggningar för inomhusidrott	8 836 000	1.30	6 700 000	1.85
Vandrarhem, friluftso. semesteranläggningar, friluftsbad etc.	13 386 000	1.95 3.25	7 000 000	1.90 3.75
<i>Skjutbanor .....</i>	510 000	0.10	510 000	0.15
<i>Torrlägningsföretag¹ .....</i>	22 856 000	3.35	18 000 000	4.90
<i>Flottildsarbeten .....</i>	6 920 000	1.05	6 900 000	1.90
<i>Arbeten vid enskilda järnvägar .....</i>	13 000 000	1.90	13 000 000	3.50
<i>Elektrifieringsarbeten .....</i>	20 000 000	2.95	20 000 000	5.45
<i>Diverse enskilda arbeten</i>				
Byggnader för hushållningssällskapen	225 000	0.05	160 000	0.05
Byggnader för lantbrukets undervisningsverksamhet	15 387 000	2.25	10 440 000	2.85
Byggnader för folkhögskolväsendet	3 437 000	0.50	2 400 000	0.65
Byggnader för vissa statsunderstödda institutioner m. m.	1 470 000	0.20 3.00	1 000 000	0.25 3.80
Summa	680 115 000	100.00	365 910 000	100.00

¹ I tabellen angivna uppgifter avse företag vilkas anläggningskostnad överstiger 15 000 kr.

fande kommunala och enskilda arbeten. Under medverkan av Svenska flottledsförbundet hava vidare inforrats uppgifter angående förbättringsarbeten för enskilda och allmänna flottleder, av vilka arbeten flertalet medtagits i planen under rubriken Flottledsarbeten. I fråga om investeringsobjekt inom de enskilda järnvägarnas förvaltningsområden har Svenska järnvägsföreningen avgivit förslag till lämpliga arbeten, av vilka de mest angelägna medtagits i planen under rubriken Arbeten vid enskilda järnvägar. Vad beträffar investeringar för folkhögskolväsendet har utredningen efter direkta förfrågningar hos samtliga folkhögskolor i landet mottagit ett stort antal förslag till arbeten, vilka i fråga om angelägenheten prövats av skolöverstyrelsen och folkhögskolinspektören. De företag, som befunnits böra inrymmas i planen, hava medtagits under rubriken Diverse enskilda arbeten.

Ytterligare må nämnas, att utredningen särskilt undersökt möjligheterna att bland investeringsobjekten upptaga reparationsarbeten av olika slag. Endast vissa enhetliga grupper av specialarbeten hava härvid kunnat ifrågakomma. Med hänsyn till svårigheten att administrera dylika arbeten och med beaktande av att storleksordningen av kostnaderna för reparationsarbeten oftast är mycket liten ävensom att arbetena kunna giva sysselsättning huvudsakligen endast åt vissa slag av specialarbetare, såsom målare och snickare, har utredningen funnit skäl att i planen upptaga endast reparationsarbeten för folkskoleväsendets byggnader, vilka arbeten utgöra en relativt stor och enhetlig kategori. Redogörelse för arbetena återfinnes under rubriken Underhåll av skolbyggnader.

I samråd med skogsstyrelsen har utredningen beslutat att icke vidare ombesörja utarbetandet av investeringsplan för cykelstigar utan överlämnat utredningsarbetet till styrelsen.

Av sammanställningen på föregående sida framgår, vilka olika slag av företag som förekomma i investeringsplanen för kommunala och enskilda arbeten. I sammanställningen hava i kolumn 1 angivits totalkostnaderna för de olika kategorierna av arbetsprojekt, och i kolumn 2 huru dessa kostnader procentuellt äro fördelade. Siffrorna avse samtliga de företag, som med hänsyn till angelägenhetsgraden kunnat upptagas i planen och vilka äro så förberedda, att de vid behov kunna igångsättas under instundande budgetår.

I kolumnerna 3 och 4 hava på motsvarande sätt angivits dels totalkostnaderna för de olika slagen av arbeten, dels den procentuella fördelningen av kostnaderna. Härvid avse siffrorna fördelningen av kostnaderna vid av utredningen beräknat största tänkbara ianspråktagande av planen under budgetåret 1945/46.

Den i sammanställningen redovisade minskningen av totalkostnaderna för de olika kategorierna av till förfogande stående angelägna och förberedda företag från i kolumn 1 angivna belopp till lägre, i kolumn 3 angivna värden, vilka för varje kategori av företag representera den högsta sammanlagda kostnad, för vilken arbeten beräknas kunna bliva utförda under budgetåret 1945/46, har utredningen ansett önskvärd och nödvändig av följande skäl. Samtliga företag, vilka bedömts vara angelägna och tillräckligt förberedda och

som därför upptagits i planen, representera en byggnadssumma, som betydligt överstiger värdet av två års normal investering inom de investeringsområden, om vilka här är fråga. Skulle sålunda alla dessa företag utföras före utgången av budgetåret 1945/46, innebure detta ett utnyttjande av företag med lägre angelägenhetsgrad än de, som ingå i investeringsplanerna för statliga arbeten och skulle sålunda medföra en icke motiverad förskjutning av förhållandet mellan planernas omfattning inom olika verksamhetsområden. I detta sammanhang må vidare erinras om att ett icke obetydligt antal av de planerade företagen kan komma att igångsättas i vanlig ordning redan innevarande budgetår, varför även av detta skäl en reducering är nödvändig för att erhålla en uppfattning om storleken av den arbetsvolym, som verkligen kan beräknas stå till förfogande under det instundande budgetåret.

En annan anledning till att det ansetts skäligt att genomföra vissa reduktioner är, att större svårigheter måste bedömas föreligga att med kort tidsfrist igångsätta de kommunala och enskilda företagen än motsvarande statliga. Dessa svårigheter kunna vara av olika slag, exempelvis, då fråga är om kommunala företag, nödvändigheten att avvakta kommunala beslut, beroendet av underställningspliktig upplåning samt den omständigheten att kommunerna kunna hava intresse av att vid föga omfattande arbetslöshet inom den egna kommunen söka reservera arbetsobjekten inom denna för eventuell arbetslöshet framdeles inom den egna kommunen. I fråga om enskilda arbeten är igångsättandet ofta beroende av gemensamt beslut av ett flertal intressenter, vilket kan vålla tidsutdräkt. Dessutom torde såväl kommunala som enskilda företagare kunna tänkas i vissa fall sakna intresse av att som arbetslöshetsarbeten utföra även angelägna företag med hänsyn till de villkor i fråga om hänvisning av arbetskraft m. m., som äro förknippade med sådana arbeten.

Vad beträffar storleken av den reduktion, som genomförts, har denna varierat beroende på företagets art. Å ena sidan har exempelvis förutsatts, att i fråga om husbyggnader endast ca 40 procent av de företag, vilka upptagits i investeringsplanen, skulle kunna bli utförda under budgetåret till följd av bland annat den väntade svårigheten att anskaffa byggnadsmaterial och den med hänsyn till det omfattande programmet för produktion av bostadshus och andra angelägna byggnader sannolika bristen på fackkunniga byggnadsarbetare. Å andra sidan har utredningen funnit skäl till antagande, att grovarbetsbetonade företag i betydligt större utsträckning än husbyggnader kunna beräknas bli utförda under en arbetsmarknadskris.

Sammanfattningsvis torde om den investeringsplan för kommunala och enskilda arbeten, vilken utredningen nu framlägger, kunna anföras följande. Genom att arbetet kunnat bedrivas utan samma uppdrivna forcering, som var nödvändig vid upprättandet av förslaget till investeringsplan för budgetåret 1944/45, samt på grund av att det till utredningens förfogande stående utredningsmaterialet blivit fullständigare har angelägenhetsgraden av de anmälda företagen nu kunnat prövas noggrannare och en vidgad känne-

dom kunnat vinnas om i vilken utsträckning företagen varit i erforderlig grad detaljplanerade. Till följd härav torde möjligheterna att med begränsad tidsfrist igångsätta kommunala och enskilda arbeten, i den omfattning planen förutsätter, numera hava ökat i väsentlig grad.

Kommunernas planlägningsarbete torde hava underlättats av att statens arbetsmarknadskommission i samråd med investeringsutredningen kunnat bevilja statsbidrag för erforderliga undersöknings- och planlägningsarbeten till kommuner och intressenter, vilka på grund av sin ekonomiska ställning, de avsedda företagens relativa storlek eller andra skäl kunnat bedömas vara i behov härav. Kungl. Maj:t har efter framställning av investeringsutredningen genom beslut den 4 augusti 1944 och den 10 november 1944 ställt till arbetsmarknadskommissionens förfogande 500 000 respektive 1 000 000 kronor att disponeras till bidrag till här avsedda planeringsarbeten. Av dessa medel hava intill den 15 februari 1945 beviljats bidrag med tillsammans 587 233 kronor.

En viss ojämnhet i planlägningsarbetet har emellertid kunnat konstateras. Städerna och de större tätorterna hava sålunda i allmänhet bedrivit förberedelserna mera energiskt än landskommunerna. Exempel finnas på landskommuner som, trots att de under tidigare arbetsmarknadskriser haft stora svårigheter att sysselsätta inom kommunen boende arbetslösa, föga åtgjort för att förbereda arbetsmöjligheter inom den egna kommunen. Även om städerna och de större samhällena i allmänhet ägnat frågan om lämpliga investeringsobjekt mycken uppmärksamhet, hava vissa av dem visat sig sakna full förståelse för betydelsen av långt drivna förberedelser.

Kommunernas allmänna inställning till de åtgärder, som redan vidtagits och som planeras för att möta en eventuell uppkommande arbetslöshet, har dock visat sig vara mycket positiv, och i många fall synes orsaken till att planlägningsarbetet icke bedrivits med önskad intensitet hava varit bristen på teknisk personal av olika slag.

Det utredningsunderlag, som stått till förfogande vid upprättande av förslag till 1945/46 års investeringsplan, har, såsom förut nämnts, varit betydligt mera omfattande än det, som legat till grund för den tidigare planen, beroende främst på att investeringsbehoven blivit mera fullständigt utredda. Genom förmedling av länsarbetsnämnderna hava av de blanketter, å vilka investeringsobjekten anmälts vid 1943 års inventering, samtliga de, som innehålla uppgifter å företag, vilka av olika skäl ej medtagits i investeringsplanen för 1944/45, återsänts till respektive kommuner i och för komplettering av sakuppgifterna. Med ledning av under det tidigare utredningsarbetet vunna erfarenheter har anmälningsblanketten för kommunala företag ändrats och kompletterats, varigenom en precisering av de väsentliga uppgifterna möjliggjorts. En vidgad kännedom har vidare vunnits om den tidpunkt, vid vilken investeringsplanens företag tidigast kunna komma till utförande, genom användande av i *bil. 27* återgiven blankett, vilken utredningen likaledes genom förmedling av länsarbetsnämnderna utsänt till kommunerna för besvarande. Då alla uppgifter infordrats genom länsarbetsnämnderna, har den lokalkän-

nedom, som nämnderna representera, kunnat nyttiggöras och en värdefull kontroll dessutom erhållits över de av kommunrepresentanterna lämnade uppgifterna.

För utväljande av de företag, som medtagits i investeringsplanen, hava, såsom närmare behandlats i kapitlet Allmänna synpunkter på investeringsreservens sammansättning och omfattning m. m. (s. 8—17), med endast obetydliga justeringar tillämpats samma urvalsprinciper, som angivits i investeringsutredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12). I enlighet med vad i förenämnda kapitel anförts har utredningen eftersträvat en ökning av den färdigplanerade investeringsplanens omfattning i den mån tillgången på angelägna objekt och planeringsmöjligheter ansetts medgiva en sådan. Investeringsplanen för vissa kommunala och enskilda arbeten, som enligt det föregående år framlagda förslaget innefattade arbeten för i runt tal 321 miljoner kronor, varav ordinarie arbeten uppskattades belöpa sig till 143 miljoner kronor och för reserven återstodo arbeten för 178 miljoner kronor, har i det nu framlagda förslaget utvidgats att omfatta arbeten för totalt 372 miljoner kronor, vilken summa kan uppskattas fördela sig på ordinarie arbeten och investeringsreserv med 147 resp. 225 miljoner kronor.

Investeringsplanens omfattning enligt det förslag, som nu framlägges, bör bedömas med beaktande bland annat av den tillämpade normen för storleksordningen av investeringsplanerna, nämligen att sådan plan skall ungefär motsvara två års normal investering. I investeringsutredningens föregående betänkande har närmare redogjorts för tillvägagångssättet vid uppskattandet av kommunernas normala investeringsverksamhet. Anledning har icke förelegat att företaga någon förnyad utredning i avseende på storleken av den normala investeringen för kommuner, varför de tidigare erhållna värdena — en årlig investering av ca 8 kronor per invånare i landskommuner och ca 27 kronor per invånare i städer — tills vidare godtagits. Om totalkostnaden för den beräknade normala investeringen inom de kommuner, som varit föremål för utredningens planlägningsarbete — ca 127 milj. kronor, varav för Stockholms stad ca 50 milj. kronor — jämföres med den del av investeringsplanen, 290 milj. kronor, som utgöres av anläggningskostnader för de rent kommunala företag, vilka i ett krisläge kunna antagas bli igångsatta, framgår, att den kommunala investeringsplanen innehåller arbeten till en omfattning motsvarande något mer än det dubbla normala investeringsbeloppet.

Enskilda statsunderstödda arbetsobjekt, som upptagits i planen, beräknas kunna bli utförda för en totalkostnad av ca 82 milj. kronor.

Investeringsplanen för kommunala och enskilda arbeten innebär uppskattningsvis följande antal dagsverken, nämligen för grovarbetare ca 7 500 000, för yrkeskunniga arbetare i anläggningsverksamhet ca 2 400 000 och för industriarbetare ca 202 000. Fråndragas de dagsverken, som kunna beräknas belöpa på ordinarie arbeten, återstå för investeringsreserven respektive 5 000 000, 1 350 000 och 100 000 dagsverken, vilket motsvarar arbetsstyrkor om 17 300 grovarbetare, 4 500 yrkeskunniga arbetare i anläggningsverksamhet och 350 industriarbetare.

Den beräknade materialåtgången för genomförande av planen framgår av *bil. 28*.

Av en i *bil. 25* sammanställd översikt framgår hur de för kommunal och enskild investering tillgängliga arbetena fördela sig på landets olika delar samt på städer och landskommuner. I översikten hava icke medtagits Stockholms stads investeringsobjekt.

De svårigheter, som kunna befaras vid ett ianspråktagande av den kommunala investeringsplanen, bland annat genom att utförandet av åtskilliga arbetsobjekt måste bli beroende på kommunala beslut, underställningspliktig kommunal upplåning eller medelsanskaffning, hava, såsom framgår av den följande redogörelsen, kunnat i viss mån kompenseras genom jämförelsevis rikligare urvalsmöjligheter än vad investeringsplanen för statliga arbeten erbjuder.

Innan utredningen övergår till att behandla de olika kategorier av arbetsobjekt, som intagits i planen, torde skäl föreligga att separat behandla de i planen inrymda arbetena för Stockholms stad.

a. Investeringsobjekt för Stockholms stad.

Primäruppgifterna beträffande de arbetsobjekt, vilka av Stockholms stad anmäldes till utredningen i samband med den allmänna inventeringen i september 1943, hava på framställning av investeringsutredningen underkastats särskild granskning och försetts med erforderliga kompletteringar. Arbetena ifråga hava, tillsammans med under år 1944 nyanmälda, tidigare icke redovisade företag upptagits i en särskild förteckning, vilken legat till grund för utredningens bedömande vilka företag, som böra upptagas i investeringsplanen. Den tidigare uppgivna beräknade kostnaden har för ett flertal företag ändrats beroende på att nya planer eller kostnadsberäkningar utarbetats. Stadens uppgifter rörande de olika företagen hava kompletterats bland annat med tidsuppgifter rörande planläggningen. Därigenom har det blivit möjligt att till investeringsplanen hänföra ännu icke färdigplanerade arbeten eller delar av arbeten, som med hänsyn till planläggningens fortsatta bedrivande kunna påräknas såsom investeringsobjekt under budgetåret 1945/46.

Totalkostnaderna för de företag, som upptagits i planen, uppgå till ca 107 milj. kronor. Motsvarande belopp för budgetåret 1944/45 uppgick till 116 milj. kronor. Den normala investeringsverksamheten har av Stockholms stad angivits omfatta en anläggningssumma av 50 milj. kronor, varför investeringsreserven kan beräknas upptaga arbeten för en kostnad av ca 57 milj. kronor. Sistnämnda belopp kan dock ökas med återstående kostnader för sådana arbeten, som påbörjats under år 1944 och första halvåret 1945 men vilka till följd av opåräknade hinder icke hunnit utföras. Kostnaderna för detta tillskott av arbeten, genom vilket urvalsmöjligheterna vid planens utnyttjande ökas, torde emellertid ännu icke kunna beräknas.

På grund av att det primärmaterial, som stått till utredningens förfogande

vid upprättandet av den nya investeringsplanen, varit fullständigare än vid föregående inventering och att stadens myndigheter mera i detalj hunnit utreda de hithörande frågorna, torde den för budgetåret 1945/46 föreslagna investeringsreserven hava större värde vid ett snabbt ianspråktagande än den formellt större reserven för innevarande budgetår. Genom det förbättrade utredningsunderlaget har utredningen även varit i tillfälle att uträna möjligheten av ett ianspråktagande av reserven tidigare än vid ingången av budgetåret 1945/46. Härvid har framkommit, att den totala möjliga investeringen under de tre halvåren 1 januari 1945—1 juli 1946 skulle uppgå till ca 152 milj. kronor, varav 51 milj. kronor maximalt skulle kunna investeras under första halvåret 1945. Detta innebär att, därest investeringsplanen tagits i anspråk i början av år 1945 i full utsträckning, arbeten för 101 milj. kronor skulle återstå för budgetåret 1945/46. Jämföres detta belopp med omfattningen av investeringsplanen för budgetåret 1945/46, därest denna tagges i anspråk först med ingången av detta budgetår, 107 milj. kronor, framgår att investeringsplanens beroende av tidpunkten för dess ianspråktagande måste anses vara av relativt ringa betydelse. Detta sammanhänger med att ett stort antal av de i planen ingående arbetena kräva lång utbyggnadstid samt med möjligheten att successivt öka tillgången på arbetsobjekt genom fortsatt planläggningsarbete.

De i planen ingående företagen bestå av två huvudgrupper, dels husbyggnadsarbeten, såsom skolhus, fattigvårds- och barnavårdsanstalter samt sjukhus och förvaltningsbyggnader av olika slag, dels skilda slag av anläggningsarbeten, såsom gatur regleringsarbeten, brobyggnader, spårvägsanläggningar etc.

Husbyggnadsarbetena representera en samlad arbetsvolym av ca 50 milj. kronor, vilken med hänsyn till den beräknade stora omfattningen av bostadsproduktionen i staden väl med största sannolikhet icke i sin helhet torde behöva eller kunna tagas i anspråk under ett budgetår. Stadens husbyggnadsarbeten utföras i regel på entreprenad, varför dessas genomförande främst torde komma att belasta entreprenadfirmornas organisationer och medföra en direkt ökning av den öppna marknadens arbetstillfällen.

Anläggningsarbetena motsvara en arbetsvolym av ca 57 milj. kronor, vilka arbeten i största utsträckning utföras i kommunens egen regi. Härav följer, att endast beträffande en del av dessa arbeten igångsättandet kommer att betyda ett ökat utbud av arbetstillfällen på den fria marknaden. Arbeten utöver vad som åtgår för att sysselsätta kommunalarbetarkåren komma framförallt att finnas inom gatunämndens, idrottsstyrelsens och hamnstyrelsens förvaltningsområden. Särskilt komma de planerade tunnelarbetena att erbjuda arbeten även för andra än kommunalarbetare.

Enligt vad Stockholms stad upplyst syftar stadens planläggning på längre sikt till att öka exploateringsarbetena för planerade bostadsområden i stadens ytterområden, särskilt inom Brännkyrka, Enskede och Spånga. Staden söker sålunda utvidga omfattningen av dylika arbeten för nästa år till stor-

leksordningen 10 milj. kronor i stället för 4 milj. kronor innevarande år. I den mån exploateringsarbetena kunna ökas att omfatta arbeten för än större belopp, skulle en mycket lämplig reserv av grovarbeten kunna ställas till förfogande. I utredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12, s. 186) har närmare redogjorts för de svårigheter, som möta för en utvidgad markområdesexploatering genom den ökade belastningen på den inre stadens trafiknät. Planeringsarbetet fördröjes dessutom på grund av att vissa stadsplanefrågor ännu ej blivit lösta, varför den önskvärda utvidgningen av investeringsplanen för Stockholms stad synes bliva i viss mån beroende av möjligheterna att forcera stadsplanearbetet.

Bland de arbetsobjekt av större betydelse, vilka upptagits i Stockholms stads investeringsplan, må nämnas Södersjukhusets fullbordan, Klarabergsgatans förlängning över Klara sjö, fortsättning av arbetena med Skansbron och dess tillfarter samt igångsättande av arbetena med tunnelbanan inom Nedre Norrmalm. Ett betydande belopp — ca 6 milj. kronor — har upptagits för vissa exploateringsarbeten för fastighetsnämndens räkning. För vattenledningsverkets räkning planeras en utvidgning av Norsborgsverket och för elverket transformatorstation vid Untraverket, kraftledning Horndal —Untraverket samt ett tredje maskinaggregat vid Järpströmmens kraftstation.

Det må här anmärkas, att en väsentlig del av hamnstyrelsens arbeten återfinnes i investeringsplanen för hamnar och farleder (s. 172 ff.). Vad slutligen beträffar planerade väg- och gatuarbeten, hänförliga till statsbidragsberättigade allmänna vägar och för automobiltrafiken viktiga gator, hänvisas till investeringsplanen för statliga och statsunderstödda vägbyggnader m. m. (s. 148 ff.).

Efter att sålunda hava lämnat en allmän överblick över investeringsplanen för Stockholms stad övergår utredningen till att mera i detalj redogöra för de olika avsnitten av investeringsplanen för vissa kommunala och enskilda arbeten. Härvid är att märka, att även Stockholms stads arbeten behandlas i anslutning till investeringsobjekten för övriga kommuner inom landet.

b. Vatten- och avloppsledningar.

Under den tid, som förflutit sedan investeringsutredningen år 1943 företog den första inventeringen av arbetsobjekt, har — på sätt i det föregående framhållits — det kommunala planläggningsarbetet bedrivits med ökad intensitet. De planeringsbidrag, som beviljats av statens arbetsmarknadskommission, hava i särskilt stor utsträckning utgått till planläggning av anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. Det kommunala intresset för en utvidgad planläggning av detta slag av anläggningar har uppenbarligen också stigit, sedan vissa möjligheter ställts i utsikt till statsbidrag till sådana företag, även i de fall då arbetena icke äro påkallade för avhjälpande av arbetslöshet.

Till följd av det utvidgade planläggningsarbetet har tillgången på mer eller mindre färdigplanerade företag, bland vilka utredningen kunnat utvälja lämpliga investeringsobjekt, ökats i avsevärd omfattning i jämförelse med underlaget för investeringsplanen för innevarande budgetår. Med anledning härav har utredningen ansett sig kunna föreslå en utvidgning av investeringsplanen för budgetåret 1945/46, så att den skulle komma att omfatta arbeten för ca 12 milj. kronor mera än innevarande års plan. Lämpliga och angelägna företag för ca 170 milj. kronor beräknas vid ingången av budgetåret 1945/46 vara fullt färdigplanerade. Av dessa företag äro arbeten för ca 53 milj. kronor belägna i bebyggelseområden med mer än 10 000 invånare och för ca 117 milj. kronor i bebyggelseområden med mindre än 10 000 invånare. En jämförelse med motsvarande siffror i planen för innevarande budgetår — respektive 70 och 88 milj. kronor — visar, att en förskjutning ägt rum, så att planen minskats i vad den avser större bebyggelseområden, medan en kraftig ökning skett för landsbygden och de mindre tätorterna. Orsaken härtill torde vara, att i större orter den kommunala investeringsverksamheten, sedan den första planen uppgjordes, fortgått i jämförelsevis betydande omfattning, varför de i denna första investeringsplan upptagna arbetena under året tagits i anspråk i större utsträckning än inom de mindre bebyggelseområdena.

Anläggningsarbeten för beredande av vattenförsörjning och avlopp äro enligt utredningens uppfattning väl ägnade att tagas i anspråk för att bereda sysselsättning åt arbetslösa. I stor utsträckning kunna de utföras vintertid och med icke yrkesutbildad arbetskraft. I vilken omfattning investeringsplanen kan bliva tagen i anspråk, kommer emellertid i första hand att bliva beroende av tillgången på rör av olika slag. Därest, som ju kan befaras, möjligheterna att få till stånd en import av rör omedelbart efter ett vapenstillestånd bliva små, blir man för genomförande av investeringsplanen väsentligen hänvisad till inhemsk produktion. Enligt vad som upplysts från statens industrikommission tillverkas för närvarande inom landet enligt ett speciellt förfaringssätt grova rör av betong, vilka äro väl ägnade att ersätta eljest använda heltjocka tryckrör av gjutjärn. Vidare har tillverkning upptagits av stålmuffrör avsedda att fylla behovet av rör med klenare dimensioner. Industrikommissionen har slutligen träffat avtal med vissa gjuterier, varigenom en förhållandevis betydande tillverkning av medelgrova tryckrör av gjutjärn kunnat upprätthållas. Den beräknade totala produktionen vid ingången av budgetåret 1945/46 torde motsvara det konsumtionsbehov, som — huvudsakligen betingat av den pågående bostadsproduktionen — förelegat under de senare åren. Även om utvidgningar av den inhemska produktionen äro planerade, torde denna emellertid endast förslå till genomförande av en investeringsplan med tämligen begränsad omfattning. Andra skäl, som tala mot en alltför stor optimism vid bedömningen av investeringsmöjligheterna för vattenförsörjning och avlopp, äro att tillgången på oundgängligen nödvändiga specialarbetare icke torde medgiva en alltför stor ansvällning av verksamheten och att bristen på kvalificerad ingenjörspersonal

kan verka hämmande. Härtill kommer, att byggnadstiden för vissa av de större företagen torde komma att överstiga ett år, varigenom det angivna kostnadsbeloppet för dessa företag endast delvis kommer att kunna utnyttjas under det ifrågavarande budgetåret. Med hänsyn till de ovan antydda svårigheterna att i större utsträckning taga investeringsplanen i anspråk har utredningen icke ansett sig våga förutsätta, att arbeten för mer än ca 40 procent av totalkostnaden för de i planen ingående företagen skulle kunna utföras under investeringsåret. Tages planen i anspråk i denna utsträckning, innebär detta en byggnadsverksamhet motsvarande ett kostnadsbelopp av 65 milj. kronor, varav ca 45 milj. kronor för samhällen med mindre än 10 000 invånare och ca 20 milj. kronor för samhällen med mer än 10 000 invånare.

Här må anmärkas, att den av investeringsutredningen upprättade planen endast omfattar sådana byggnadsföretag, som — såvitt vid en preliminär bedömning kunnat utrönas — skulle komma att handläggas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Gränsdragningen mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsens och egnahemsstyrelsens befogenhet såvitt angår handläggningen av statsbidragsärenden har genom Kungl. Maj:ts kungörelse i ämnet (SFS 1944: 733) reglerats så, att statsbidraget beviljas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, då fråga är om anläggning gemensam för minst fem till bostad avsedda fastigheter. Vid prövning av ansökan om statsbidrag till anläggning för högst tjugo bostadsfastigheter skall väg- och vattenbyggnadsstyrelsen emellertid samråda med egnahemsstyrelsen. Finna väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och egnahemsstyrelsen därvid, att statsbidrag till den ifrågasatta anläggningen lämpligen bör beräknas enligt de grunder, som gälla för bidrag av bostadsförbättringsmedel, vilka stå till egnahemsstyrelsens förfogande, skall ansökningsen överlämnas till sistnämnda styrelse. Vid skiljaktig mening mellan styrelserna skall frågan om ärendets handläggning hänskjutas till Kungl. Maj:ts avgörande. Det slutliga avgörandet i tveksamma fall, huruvida ett statsbidragsärende skall handläggas av den ena eller andra styrelsen, torde icke kunna fattas på nuvarande stadium utan först i samband med beviljandet av statsbidrag. Planläggningen av de företag, som redan nu kunna bedömas falla under egnahemsstyrelsens administration, har utförts av denna styrelse.

c. Skolor.

Uppförande av skolbyggnader.

Över de nya skolbyggnadsprojekt, vilka inkommit till utredningen sedan 1943 års inventering, hava yttranden angående angelägenhetsgraden avgivits av skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning. Det utredningsmaterial, som vid uppgörandet av investeringsplanen för innevarande budgetår var föremål för angelägenhetsprövning, har kompletterats i erforderlig omfattning. I investeringsplanen för budgetåret 1945/46 hava upptagits sådana skolbyggnadsföretag, som av skolöverstyrelsen eller överstyrelsen för

yrkesutbildning prövats angelägna och vilka äro så väl förberedda, att de kunna utföras under nämnda budgetår. De i planen upptagna företagen, representerande ett sammanlagt byggnadsvärde av 134 milj. kronor, fördela sig på följande grupper.

Allmänna läroverk	kronor	16 651 000
Kommunala mellanskolor och kommunala flickskolor ..	»	17 158 000
Byggnader för folkskoleväsendet	»	80 616 000
Högre folkskolor och praktiska mellanskolor	»	2 468 000
Byggnader för yrkesutbildning	»	16 816 000

Summa kronor 133 709 000.

I det följande redogöres under rubriken Diverse enskilda arbeten för de byggnadsföretag för folkhögskoleväsendet, vilka utredningen på anförda skäl ansett böra upptagas i investeringsplanen.

Skolbyggnadsplanen innehåller huvudsakligen husbyggnader, vilket, som i de föregående allmänna överbågandena framhållits, innebär vissa olägenheter ur sysselsättningssynpunkt. Då det emellertid föreligger ett mycket stort ackumulerat behov av skolbyggnader och då dessutom en riklig tillgång på fullständigt planlagda företag är av största värde vid investeringsplanens ianspråktagande, hava samtliga tekniskt förberedda byggnader med hög angelägenhetsgrad medtagits i planen.

I utredningens föregående betänkande (SOU 1944: 12, s. 191) framhölls att, med hänsyn till den begränsade tillgången på byggnadsmaterial för husbyggnader och den sannolikt mycket livliga bostadsbyggnadsverksamheten efter kriget, det kunde antagas, att planen endast delvis skulle kunna utnyttjas. Utredningen beräknade, att högst halva antalet av de i planen för 1944/45 ingående företagen skulle kunna bli utfört under ett första investeringsår, motsvarande en byggnadskostnad av ca 50 miljoner kronor. Med hänsyn till det i viss mån försämrade marknadsläget vad beträffar byggnadsmaterialier anser utredningen befogat att innevarande år ännu försiktigare bedöma den omfattning, i vilken investeringsplanen för skolbyggnader kan tagas i anspråk. Utredningen utgår sålunda från att möjligen högst 40 procent av de planerade företagen kunna utföras under ett budgetår. Detta skulle innebära en kapitalinvestering av i runt tal 50 miljoner kronor, varav 30 miljoner kronor belöpa å folkskoleväsendets byggnader.

Underhåll av skolbyggnader.

I statsverkspropositionen för innevarande år (VIII ht., s. 417—419) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att under rubriken Folkskolor m. m. för budgetåret 1945/46 till underhålls- och materielbidrag anvisa ett förslagsanslag av 900 000 kronor. Utredningen hänvisar till den redogörelse, som i ämnet lämnats i sammanhang med det i propositionen framlagda förslaget.

Skolöverstyrelsen hade i samband med sina anslagsäskanden för ifrågavarande ändamål inkommit med av riksdagen begärd motivering rörande grun-

derna för ifrågavarande anslags disposition och därvid förordat, att det nu utgående statsbidraget skulle inskränkas till att avse endast inventarie- och materielanskaffningen men däremot ej underhållet av skollokaler. Överstyrelsen hade funnit, att ett bortfallande av de jämförelsevis obetydliga belopp, som med nu utgående låga statsbidrag kunnat disponeras för lokalunderhållet, för det övervägande antalet skoldistrikt endast skulle få ringa inverkan i ekonomiskt avseende. Överstyrelsen hade emellertid samtidigt framhållit att styrelsen alltjämt vore av den meningen, att starka skäl talade för att bidrag utginge för underhåll av skollokaler med hänsyn till skoldistrikts stora kostnader därför.

Utredningen anser det vara ställt utom tvivel, att det behöriga underhållet av skollokaler inom landet blivit mer eller mindre eftersatt under de senare åren, i viss mån till följd av det efter år 1940 minskade statsbidraget till underhåll m. m. Skäl synas således föreligga att under en efterkrigsperiod åtminstone temporärt höja statsanslagen till underhåll av skollokaler. Syftet med denna höjning skulle då närmast vara att skapa förutsättningar för att hastigt kunna tillgodose de mest trängande kraven på reparationsarbeten.

De byggnadsarbeten, om vilka här är fråga, äro emellertid, på grund av varje särskilt företags förhållandevis ringa omfattning och på grund av att genom dem arbetstillfällena huvudsakligen beredas åt specialarbetare såsom målare och snickare, icke särskilt lämpade att ingå i en investeringsreserv. Arbetena måste i regel utföras under skolfrier, och stora svårigheter föreligga att ordna en tekniskt sakkunnig tillsyn och kontroll. De hava emellertid i allmänhet en mycket hög angelägenhetsgrad och fordra intet omfattande planlägningsarbete. Utredningen anser det därför skäligt, att de beaktas vid utformningen av investeringsreserven av kommunala och enskilda objekt, ehuru med hänsyn till ovan anförda omständigheter en viss restriktivitet torde böra iakttagas, när anslag för ändamålet ställes till förfogande. Utredningen tillstyrker för sin del, att i investeringsplanen upptagas arbeten motsvarande två års normal investering.

Under förutsättning att beträffande storleken av statsbidraget till underhåll de före år 1940 gällande bestämmelserna skulle tillämpas, skulle bidraget motsvara ca 25 kronor per skollokal, d. v. s. hälften av det gemensamma anslaget till underhåll av skollokaler samt för tillhandahållande av inventarier och undervisningsmateriel. Två års normal investering skulle sålunda förutsätta ett statsbidrag av 50 kronor för varje skoldistrikt tillhörig lokal. Före den år 1940 företagna sänkningen av bidragsbeloppen till hälften anvisades till underhålls- och materielbidrag ett anslag om 1 800 000 kronor, varav halva beloppet kan anses hava varit beräknat för underhållsbidrag. Det normala underhållsbidraget kan således anses hava uppgått till 900 000 kronor. Det anslag, som efter angivna beräkningsgrunder erfordras vid ett genomförande av en till två års normal investering beräknad investeringsplan under budgetåret 1945/46, skulle sålunda bliva 1 800 000 kronor.

d. Diverse kommunala husbyggnader m. m.

Samlingslokaler.

För att få en så fullständig kännedom som möjligt om det aktuella behovet av nya samlingslokaler har utredningen hos statens nämnd för samlingslokaler gjort framställning om en närmare undersökning av de byggnadsprojekt, som varit kända av nämnden. Efter av nämnden företagen gallring av inkomna projekt har en förteckning utarbetats dels över sådana byggnader, vilka helt eller med hänsyn till ingivna byggnadsritningar godkänts av nämnden, dels över sådana, vilka för närvarande äro föremål för prövning inom nämnden bland annat i avseende å byggnadsritningar. Av de förtecknade företagen hava i investeringsplanen endast sådana medtagits, vilka nämnden ur sina synpunkter bedömt vara angelägna och vilka dessutom varit så väl förberedda, att de kunna beräknas bliva påbörjade redan vid ingången av nästa budgetår. I planen hava medtagits sådana samlingslokaler, som anmälts till utredningen via nämnden, för en sammanlagd kostnad av 3,5 miljoner kronor. Av de samlingslokaler, som från kommunalt håll anmälts direkt till utredningen, hava i planen upptagits företag för en totalkostnad av 1,3 miljoner kronor. I denna summa ingå 550 000 kronor för två samlingslokaler inom Stockholms stad. Hela kostnaden för de i planen upptagna samlingslokalerna uppgår således till 4,8 miljoner kronor. Det må här nämnas, att under rubriken Samlingslokaler icke upptagits sådana kommunala företag, där lokalerna endast upptaga en mindre del av byggnadskroppen, medan återstoden reserverats för andra kommunala ändamål. För byggnader av detta slag redogöres närmare i det följande.

Brandstationer.

De förslag till brandstationer, som inkommit till utredningen och ur tekniska synpunkter bedömts såsom lämpliga, hava för yttrande angående angelägenheten remitterats till statens brandinspektion. Inspektionen, som i sin tur infordrat länsbrandinspektörernas respektive länsbrandkonsulenternas yttranden, har efter verkställd utredning kunnat vitsorda angelägenheten ur brandteknisk synpunkt av samtliga de underställda förslagen. Totalkostnaden för de brandstationsanläggningar, vilka upptagits i planen, uppgår till 6,3 miljoner kronor, varav 2,1 miljoner kronor avse byggnadskostnad för inom Stockholms stad planerade dylika anläggningar. Härtill kommer en kostnad av 1,9 miljoner kronor för byggnader, vilka äro avsedda att förutom brandstationer inrymma lokaler även för andra ändamål, såsom polisstationer, kommunala tvättstugor etc. Då utredningen överslagsvis uppskattat den del av byggnadssumman, som kan anses belöpa på brandstationerna, till ca 1 miljon kronor, skulle sålunda investeringsplanens totala kostnad för brandstationer uppgå till 7,3 miljoner kronor.

Övriga husbyggnader.

Under denna rubrik ha i planen upptagits samtliga sådana tekniskt förberedda och ur kommunal synpunkt angelägna kommunala husbyggnadsföretag, vilka icke äro att hänföra till skolbyggnader, fritidsanläggningar, brandstationer eller samlingslokaler. Totalkostnaderna för dessa hava av utredningen upptagits till ca 115 miljoner kronor. Vid investeringsutredningens urval har huvudvikten lagts på tillräckligt förberedda byggnader av större socialt värde, varför sjukhus, barnhem, ålderdomshem, tandpolikliniker, tvättstugor och badhus kommit att medtagas i en i förhållande till det hos utredningen redovisade materialet större utsträckning än övriga företag. I planen ingå vidare sådana angelägna arbeten, som avse kommunalhus, medborgarhus, polisstationer, förråd, verkstäder och garage, kyrkor, ecklesiastika boställen, krematorier etc. Av totalsumman utgöra 5 miljoner kronor beräknade kostnader för tvättstugor och badhus samt 16,6 miljoner kronor kostnader för sjukvårdsinrättningar, vilka icke administreras av landstingen, varav 14,7 miljoner kronor för sjukhus inom Stockholm. Till gruppen Övriga husbyggnader hava även, som framgår av den tidigare redogörelsen för samlingslokaler, hänförts sådana byggnader, av vilka viss del är avsedd att inrymma samlingslokaler. Dessutom redovisas inom denna grupp delkostnad för brandstationsbyggnader, som äro avsedda att inrymma lokaler även för andra ändamål, vilken kostnad enligt det föregående beräknats till 0,9 miljoner kronor.

Totalkostnaden för de byggnader, vilka under rubriken Diverse kommunala husbyggnader tillförts investeringsplanen, uppgår till 127 miljoner kronor. I jämförelse med planen för budgetåret 1944/45 föreligger en ökning med 17 miljoner kronor. Urvalsmöjligheterna vid planens ianspråktagande skulle sålunda bli större för nästa budgetår. På grund av den sannolika svårigheten att kunna genomföra ett så stort kommunalt husbyggnadsprogram vid sidan av den oundgängligen nödvändiga bostadsproduktionen och det omfattande statliga husbyggnadsprogrammet utgår utredningen från att högst 40 procent av de i planen upptagna företagen kunna komma till utförande under ett budgetår. Detta innebär, att efter avrundning av beloppet den aktuella investeringsplanen skulle innehålla arbeten för ca 50 miljoner kronor.

e. Diverse kommunala anläggningsarbeten.

De arbeten, vilka i investeringsplanen redovisas under rubriken Diverse kommunala anläggningsarbeten, utgöras av alla de rent kommunala företag, vilka icke kunna hänföras till husbyggnader, hamnbyggnader, statsbidragsberättigade vägar, gator och broar, vatten- och avloppsledningar eller fritidsanläggningar. Enligt nedanstående närmare specifikation har utredningen vid upprättandet av förslaget till investeringsplan för nästkommande budgetår beräknat, att arbeten under denna rubrik kunna utnyttjas i en omfattning motsvarande en totalkostnad av ca 70 miljoner kronor, d. v. s. samma belopp, som beräknats i investeringsplanen för innevarande budgetår.

Branddammnar.

I planen hava upptagits samtliga till utredningen anmälda planerade branddammnar till en sammanlagd kostnad av 1,4 miljoner kronor. På grund av den nya brandlagstiftningens bestämmelser angående skyldighet för kommuner att ordna tillfredsställande brandförsvar torde dessa företag kunna betraktas som ordinarie kommunala arbeten, och anledning finnes att förmoda, att samtliga komma till utförande under det instundande budgetåret, därest investeringsplanerna tagas i anspråk. Statens brandinspektion har efter hörande av länsbrandinspektörerna och länsbrandkonsulenterna vitsordat behovet av samtliga de i planen upptagna branddammarna. Beträffande arbetenas storlek och kostnad har inspektionen icke ansett sig kunna göra något uttalande.

Här må nämnas, att statens arbetsmarknadskommission och luftskyddsinspektionen gemensamt under år 1940 genomförde en inventering av behovet av särskilda anläggningar för eldsläckning. De båda myndigheterna konstaterade därvid, att behov föreläge av 9 196 olika företag — branddammnar, brandbrunnar, bäckuppdämningar samt uppremsningar av befintliga vattendrag — för en sammanlagd kostnad av i runt tal 24 miljoner kronor. En av luftskyddsinspektionen år 1943 genomförd undersökning gav vid handen, att under tiden $\frac{1}{2}$ 1941— $\frac{1}{2}$ 1944 1 944 stycken anläggningar av de ovan nämnda 9 196 utförts. Kostnaden för återstoden torde kunna uppskattas till 19 miljoner kronor, varav ca 5 miljoner kronor skulle erfordras för anläggningar inom större samhällen. Då det är att förvänta, att statens brandinspektion kommer att föranstalta om en intensifiering av planläggningsarbetena och då dessa äro av jämförelsevis enkel och föga tidskrävande beskaffenhet, torde enligt utredningens uppfattning en väsentligt större investeringsplan än den, som motsvaras av de nu färdigplanerade företagen, kunna redovisas. Med hänsyn jämväl till att arbeten av ifrågavarande slag äro föga materialkrävande och kunna utföras av icke yrkesutbildad arbetskraft har utredningen ansett sig i investeringsplanen för budgetåret 1945/46 kunna upptaga branddammnar för en totalkostnad av 5 miljoner kronor.

Gator och vägar.

Under rubriken Byggande av städernas allmänna vägar och för biltrafiken viktiga gator hava i det föregående (s. 148—153) redovisats sådana arbeten på gator och vägar, vilka äro att hänföra till statliga arbeten eller kunna komma i åtnjutande av statsbidrag under normala anslagsrubriker på riksstaten. Här nedan behandlas övriga slag av gatu- och vägarbeten.

Bland investeringsobjekten finnas sådana gatu- och vägarbeten för en totalkostnad av 37 miljoner kronor, varav 15 miljoner kronor representera arbeten inom Stockholms stad. Gatu- och vägarbeten hava med hänsyn till deras grovarbetskaraktär medtagits i all den utsträckning, de befunnits angelägna och varit färdigplanerade. Särskild uppmärksamhet har därvid riktats på sådana kommunikationsleder, vilka kunna anses nödvändiga för

den efter ett fredsslut behövliga nyproduktionen av bostäder. Med hänsyn till de långt drivna förarbetena särskilt beträffande Stockholms stads arbeten förutsätter utredningen, att 90 procent av de i planen medtagna företagen skulle kunna komma till utförande under det instundande budgetåret, vilket skulle innebära arbeten för en kostnad av ca 32,5 miljoner kronor.

Övriga kommunala anläggningsarbeten.

Bland de under rubriken Övriga kommunala anläggningsarbeten upptagna företagen, vilka sammanlagt draga en kostnad av 41,6 miljoner kronor — härav inom Stockholm 21 miljoner kronor — märkas kyrkogårdsanläggningar, spårvägsarbeten, vissa hamnbyggnader samt de kommunala gas-, elektricitets- och vattenledningsverkens utvidgnings- och förnyelsearbeten. Vad beträffar de sistnämnda projekten hava i planen allenast medtagits sådana arbeten, som motsvara den normala årliga utvecklingen, emedan arbetena måste bedömas vara i hög grad beroende av tillgången på ledningsmaterial av olika slag.

Särskilt med hänsyn till att hälften av samtliga här avhandlade arbeten utgöres av Stockholms stads anläggningsföretag, vilka sannolikt i mycket stor utsträckning kunna behöva tagas i anspråk under en kris, vågar utredningen räkna med att 80 procent av samtliga företag skulle kunna komma till utförande, d. v. s. arbeten för ca 32,5 miljoner kronor.

f. Diverse byggnadsföretag för landstingen.

Landstingens omfattande byggnadsverksamhet avser så gott som uteslutande husbyggnader. Av de byggnadsföretag, som av landstingen anmälts till utredningen, utgöres övervägande delen av lasarett, sjukstugor, sanatorier, vårdhem av olika slag ävensom bostadshus för sjukhuspersonal. Då dessa representera ur social synpunkt värdefulla investeringar, är det angeläget att i en större arbetslöshetskris, därest icke särskilda omständigheter (materialförsörjningen, tillgången på specialarbetare etc.) lägga hinder i vägen, utnyttja så många som möjligt av de planerade investeringsobjekten. Totalkostnaden för sådana företag, som ur teknisk synpunkt äro så väl förberedda att de omedelbart vid nästa budgetårs början kunna påbörjas, uppgår till 58 miljoner kronor. En betydande ökning av mängden planerade företag beräknas således jämfört med innevarande budgetårs investeringsplan, vilken innehåller arbeten för 33 miljoner kronor. Utvidgningen förklaras av att längre tid stått till buds för detaljplaneringsarbetet.

Till följd av de olägenheter, som överhuvud taget vidlåda husbyggnadsarbeten som arbetslöshetsarbeten, och med hänsyn till att vissa arbeten äro så omfattande att de torde tarva mer än ett års byggnadstid, anser sig utredningen emellertid icke kunna räkna med, att samtliga förberedda företag skola kunna genomföras helt och hållet under ett budgetår. Om man räknar med att ungefär tre fjärdedelar av projekten skulle kunna komma till ut-

förande, skulle detta innebära, att i den utnyttjningsbara investeringsplanen skulle ingå förberedda företag för en totalkostnad av i runt tal 43 miljoner kronor.

Bland de av landstingen administrerade, till utredningen anmälda företagen ingår även uppförande av centrala verkstadsskolor, vilka emellertid av investeringsutredningen behandlats i samband med andra skolbyggnader men under en särskild rubrik Skolbyggnader, byggnader för yrkesutbildning (s. 266 och 324; bil. 24). Av landstingen anmälda och förvaldade byggnader för lantbrukets undervisningsverksamhet hava behandlats i sammanhang med andra liknande företag under rubriken Diverse enskilda arbeten (s. 286 och 341; bil. 24).

g. Fritidsanläggningar.

I investeringsplanen hava medtagits till fritidsanläggningar hänförliga kommunala och enskilda byggnadsföretag, vilkas genomförande kunnat med stöd av tillgängliga uppgifter bedömas vara av mera allmänt intresse. De i planen upptagna företagen, för vilka närmare redogöres i den följande detaljmotiveringen, representera ett sammanlagt byggnadsvärde av 22,2 miljoner kronor enligt följande fördelning.

Idrottsplatser och anläggningar

för inomhusidrott ..... kronor 8 835 600

Övriga fritidsanläggningar.

Anläggningar för folkrörelsernas rese- och semesterorganisation (RESO)	»	2 020 000
Anläggningar för Svenska Turistföreningen	»	950 000
Anläggningar för Skid- och friluftsförbundet	»	2 798 950
Friluftsbad	»	7 232 950
Diverse anläggningar	»	384 500

Summa kronor 22 222 000.

Idrottsplatser och anläggningar för inomhusidrott.

Riksidrottsförbundets idrottsplatskommitté har på framställning av utredningen verkställt en inventering av mer eller mindre aktuella projekt av hit-hörande slag inom landet i dess helhet med undantag av Stockholm. Därvid hava icke tagits i betraktande de i investeringsplanen för innevarande budgetår medtagna företagen. De enligt förbundets mening lämpliga arbetsobjekten motsvara en byggnadssumma av 18,8 miljoner kronor, varav 12,6 miljoner kronor utgöras av beräknade kostnader för anläggningar för inomhusidrott. Om hänsyn icke tages till sistnämnda slag av specialanläggningar, vilka icke synas böra upptagas i investeringsplanen för nästa budgetår annat än i samma begränsade omfattning som i innevarande budgetårs plan, stå sålunda arbeten för 6,2 miljoner kronor till förfogande för urval av lämpliga objekt av ren idrottsplatskaraktär.

De anmälda företagen hava av riksidrottsförbundet indelats i 3 grupper med angelägenhetsgraden I, II och III. I investeringsplanen hava med hänsyn till att här ifrågavarande arbeten äro föga materialkrävande och med godtagande i stort sett av riksförbundets klassificering upptagit de idrottsplatser, som betecknats med angelägenhetsgraden I i förslaget till investeringsplan. Dessa i planen upptagna arbeten representera en totalkostnad av ca 2 miljoner kronor. Från Stockholms stad hava anmälts angelägna idrottsplatsanläggningar för en kostnad av 1,8 miljoner kronor, förutom de i investeringsplanen för innevarande budgetåret ingående företagen. De företag i investeringsplanen för innevarande år, vilka äro hänförliga till idrottsplatsanläggningar, och vilka icke av olika skäl bortfallit från planen, representera arbeten för en sammanlagd kostnadssumma av 3,9 miljoner kronor. Även dessa företag hava medtagits i planen för nästa budgetår. Den totala investeringsplanen skulle således omfatta idrottsplatsanläggningar för en kostnad av 7,7 miljoner kronor. Härtill komma de i planen för 1944/45 redan upptagna anläggningarna för inomhusidrott m. m. för ca 1,16 miljoner kronor, vilka företag torde kunna anses hava så hög angelägenhetsgrad att de trots de förut anförda nackdelarna ur sysselsättningssynpunkt böra överföras till planen för nästa budgetår.

Utredningen har med hänsyn till idrottsplatsernas grovarbetskaraktär räknat med att under en arbetsmarknadskris ca 80 procent av de anmälda företagen eller arbeten för en kostnad av 6,1 miljoner kronor skulle kunna komma till utförande. Av de från planen för innevarande budgetår medtagna anläggningarna för inomhusidrott beräknas liksom för innevarande budgetår endast hälften kunna utföras under ett år, d. v. s. arbeten för en kostnad av 0,6 miljoner kronor. Den utnyttjningsbara investeringsvolymen av här ifrågavarande arbeten, till vilka bidrag kan erhållas ur fonden för idrottens främjande, kan således beräknas till 6,7 miljoner kronor.

Övriga fritidsanläggningar.

Anläggningar för folkrörelsernas rese- och semesterorganisation (RESO).

På grundval av de uppgifter beträffande aktuella projekt, som ingivits till utredningen av folkrörelsernas rese- och semesterorganisation (RESO), hava i planen upptagits första byggnadsetappen för fritids- och semesteranläggning å Fjärdlång i Stockholms skärgård, fritidsanläggningen Kapelludden i Borgholm samt fritidsanläggningen å Fammarps kronopark invid Halmstad, vilka anläggningar enligt uttalanden av statens fritidsnämnd i första hand böra ifrågakomma till utförande. Fritidsnämnden har icke prövat angelägenhetsgraden ur sysselsättningssynpunkt utan begränsat sig till uttalanden om den betydelse de olika projekten kunna hava med hänsyn till friluftslivets främjande. Den totala byggnadskostnaden för anläggningarna uppgår till 2,02 miljoner kronor.

Anläggningar för Svenska turistföreningen.

Svenska turistföreningen har icke nu kunnat uppgiva, på vilka orter föreningen avser att uppföra vandrarhem under det instundande budgetåret, beroende på svårigheter att träffa avtal om disposition av mark och befintliga byggnader med kommuner och enskilda innan respektive företags ekonomi blivit tryggad. Statens fritidsnämnd förordar emellertid med hänsyn till vandrarhemmens stora betydelse för friluftslivet, att för budgetåret 1945/46 beräknas en utbyggnad av vandrarhem för en kostnad av 375 000 kronor utöver den normala byggnadsverksamheten, som beräknas motsvara en byggnadskostnad av 125 000 kronor. Nämnden förutsätter, att frågan om beloppens närmare fördelning blir föremål för prövning i samma ordning, som hittills tillämpats beträffande anslag ur fonden för friluftslivets främjande.

Utöver vandrarhemmen hava i planen upptagits utbyggnad av Kebnekaise turiststation, tillbyggnad till Grövelsjöns turiststation samt nyanläggning av turiststationen i Nikkaluokta för en sammanlagd kostnad av 375 000 kronor. Dessutom hava en stuga på Karmansplatån samt tvenne turiststugor på turistleden Fjällnäs—Grövelsjön medtagits, dragande en total kostnad av 75 000 kronor. Ovannämnda anläggningar hava med hänsyn till turisttrafikens krav förordats av fritidsnämnden.

Totalkostnaden under budgetåret 1945/46 för Turistföreningens i planen upptagna anläggningar beräknas till 950 000 kronor.

Anläggningar för Skid- och friluftsförbundet.

Skid- och friluftsförbundet har inkommit med förslag till anläggningar för en total kostnad av 4,9 miljoner kronor. Av dessa har statens fritidsnämnd i första hand förordat företaget motsvarande en kostnad av 1,7 miljoner kronor. Häribland märkas turiststation i Lofsdalen för en beräknad kostnad av 250 000 kronor, vartill statsmedel redan beviljats av Kungl. Maj:t, friluftsgård i Åsljunga, 410 800 kronor, till vilken fritidsnämnden tillstyrkt statsbidrag, samt friluftsgårdar i Ånnaboda på Kilsbergen, Dals Långed, Sätravallen och Simlångsdalen. Utöver dessa anläggningar hava med hänsyn till angelägenheten av att erhålla bättre urvalsmöjligheter i planen medtagits ytterligare anläggningar för en sammanlagd kostnad av ca 1,1 miljoner kronor. Bland dessa märkas friluftsgård i Lerjevallen, friluftsgårdar vid Bollnäs och Piteå samt utbyggnad av Rämshyttans turiststation, Skeviks friluftsgård och sporthemmet Höjden, de två sistnämnda anläggningarna invid Stockholm.

Friluftsbad.

I investeringsplanen för budgetåret 1944/45 upptogs projekt avseende byggande av friluftsbad till en sammanlagd kostnad av ca 4 miljoner kronor. Då hittills under innevarande budgetår icke några av dessa torde hava utförts, har investeringsplanen kunnat ökas med vissa företag, vilkas planläggning slutförts under året. I förslaget till investeringsplan för budgetåret 1945/46 upptagas sålunda arbeten för en sammanlagd kostnad av 7,2

miljoner kronor. Större delen av denna summa representerar anläggningar inom Stockholm, bland vilka märkas Daneliibadet i Eriksdalslunden samt friluftsbad vid Smedsudden.

Diverse anläggningar.

Genom statens fritidsnämnd hava ingivits av nämnden förordade förslag dels till ungdoms- och semestergård i Visby för en kostnad av 50 000 kronor, dels till gästhem i Rättvik för en kostnad av 335 000 kronor. Förslagsställare äro stiftelsen Visby stifts kyrkliga ungdoms- och semestergård respektive stiftelsen Stiftsgården i Västerås.

Totalkostnaden för de anläggningar, till vilka bidrag kunna erhållas ur fonden för friluftslivets främjande och vilka utredningen funnit skäl upptaga i investeringsplanen, uppgår till ca 13,5 miljoner kronor.

Med hänsyn till att de flesta anläggningarna utgöras av husbyggnader, i många fall förlagda till isolerade trakter med därav härrörande svårigheter i byggnadshänseende och med hänsyn till att företagens verkställighet är beroende av överenskommelse med enskilda företagare, vilket ofta försvårar igångsättandet, har utredningen ansett skäligt att endast räkna med att 50 procent av företagen kunna komma till utförande under budgetåret 1945/46, även om investeringsreserverna i största möjliga utsträckning skulle tagas i anspråk.

Investeringsplanen skulle sålunda efter denna beräkningsgrund omfatta byggnadsarbeten för en kostnad av i runt tal 7 miljoner kronor.

h. Skjutbanor.

Skjutbanor för föreningar, organiserade under Skytteförbundens överstyrelse.

Genom Skytteförbundens överstyrelse har till utredningen anmälts ett stort antal av överstyrelsen tillstyrkta framställningar om statsanslag till företag avseende utvidgnings- och reparationsarbeten för befintliga skjutbanor. Totalkostnaderna för de anmälda arbetena uppgå till ca 370 000 kronor. För flertalet arbeten understiger kostnaden 10 000 kronor. Samtliga dessa mindre företag uppgå till ca 185 000 kronor. Med hänsyn till att företagen äro tämligen jämt fördelade inom landet och dessutom i stor utsträckning av grovarbetsnatur, äro de förhållandevis lämpliga att utföra under en arbetsmarknadskris. Skäl synas sålunda tala för att i den allmänna investeringsreserven för budgetåret 1945/46 upptaga samtliga de föreslagna arbetena.

Då enligt överstyrelsens uppgift vissa svårigheter förelegat att vid inventeringen av arbetsobjekten kunna överblicka det totala behovet av skjutbanearbeten under budgetåret 1945/46, torde ytterligare ansökningar om bidrag vara att förvänta. Utgifterna härför torde emellertid kunna täckas med det å riksstaten under fjärde huvudtiteln föreslagna anslaget till bidrag till skjutbanors ordnande.

Skjutbanor för föreningar, organiserade under Svenska pistolskytteförbundet.

Svenska pistolskytteförbundet har erhållit tillfälle att inkomma med uppgifter å de anläggningar för pistolskytte, som under förutsättning av bidrag av statsmedel planeras komma till utförande. Förbundet uppgiver sig emellertid icke hava kunnat i detalj redovisa de behov, som i detta avseende finnas hos de olika till förbundet anslutna föreningarna. Av de från föreningarna av förbundet infordrade uppgifterna framgår, att i ett trettiotal fall mera betydande belopp erfordras för uppförande av bananläggningar. Kostnaderna för dessa banor, av vilka flertalet skulle förläggas till de större städerna, hava dock icke för närvarande närmare kunnat angivas med hänsyn bland annat till svårigheten att beräkna kostnaderna för förvärv av tomtmark. För mindre banor har däremot anmälts ett bidragsbehov av tillhoppa i runt tal 120 000 kronor. Arbetena, åtminstone vad de mindre banorna beträffar, torde till övervägande del vara av grovarbetskaraktär.

Med hänsyn till att pistolskjutbanor i årets statsverksproposition (IV ht., punkten 65) av föredragande departementschefen i bidragshänseende förordats bliva jämställt med de gevärsskjutbanor, till vilka bidrag utgår från det under fjärde huvudtiteln uppförda anslaget till bidrag till skjutbanors ordnande, har utredningen funnit sig kunna i den allmänna investeringsreserven medtaga vissa arbeten för pistolskjutbanors anläggande. Arbetena hava dock ansetts böra begränsas till ett sammanlagt kostnadsbelopp av 30 000 kronor.

Skjutbanor för föreningar, organiserade under Svenska sportskytteförbundet.

Genom Svenska sportskytteförbundet hava av olika under förbundet sorterande lokalavdelningar ingivits förslag till vissa arbeten av typen korthållsbana, jaktskyttebana, sportskyttebana och pistolbana. Totalkostnaden för de arbeten, vilka kunna tillstyrkas av förbundet, uppgår till ca 120 000 kronor. Med hänsyn till att staten bidrager till förbundets administration och i viss omfattning utövar kontroll av dess verksamhet, har utredningen icke velat motsätta sig, att i den allmänna investeringsreserven medtagas sådana mera angelägna arbeten, vilkas kostnader överstiga 4 000 kronor. Totalkostnaden för dessa arbeten uppgår till ca 110 000 kronor. Bland de största anläggningarna märkas sportskyttebana i Göteborg för 50 500 kronor och korthållsskjutbana i Jönköping för 16 000 kronor.

i. Torrlägningsföretag.

I samband med den förnyade inventering av samtliga arbetsobjekt, som investeringsutredningen företagit under sommaren och hösten 1944, hava av representanter för berörda kommuner särskilda detaljuppgifter avlämnats beträffande de torrlägningsföretag, som vid 1943 års inventering anmälades till utredningen genom lantbruksstyrelsens förmedling. Härigenom har en

god kännedom om de olika torrlägningsföretagens lämplighet ur sysselsättningssynpunkt kunnat vinnas, varjämte utredningen med stöd av de erhållna upplysningarna med relativt stor säkerhet kunnat bedöma den tidpunkt, vid vilken de planerade företagen lämpligen kunna igångsättas. Genom lantbruksstyrelsens förmedling hava dessutom uppgifter erhållits på ytterligare ett betydande antal torrlägningsföretag, vilka färdigplanerats under år 1944 eller vilka för närvarande handläggas av förrättningsmän. Efter vederbörlig prövning har utredningen funnit skäl föreligga att i underlaget till investeringsplan för budgetåret 1945/46 upptaga alla de redovisade torrlägningsföretag, som fylla villkoren för erhållande av statsbidrag i författningsenlig ordning, d. v. s. beträffande vilka båtnaden beräknas överstiga anläggningskostnaden. De företag däremot, för vilka båtnaden är otillräcklig för att medgiva statsbidrag enligt normala statsbidragsgrunder, har investeringsutredningen icke ansett sig böra räkna med i förslaget till investeringsplan. Från vissa håll har till utredningen framförts den meningen, att gällande grunder för båtnadsberäkningen icke vore tillfredsställande utan borde ändras så att större hänsyn toges till de vinster, som ett torrlägningsföretag kunde medföra ur social synpunkt, exempelvis genom att giva mark till komplettering av ofullständiga jordbruk och genom att åvägabringa bättre arrondering m. m. Investeringsutredningen har ansett denna fråga, som gäller själva principerna för produktivetsbedömning av företag av här ifrågavarande slag, ligga utanför utredningens uppgift, så mycket hellre som spørsmål i samband med den statsunderstödda torrlägningsverksamheten nyligen varit under utredning genom 1942 års torrlägningskommitté (SOU 1944: 56) och statsmakterna ännu icke tagit ställning till de därvid framkomna förslagen. Därest grunderna för beräkning av båtnadsvärdet i anledning av nyssnämnda utredning eller av annan orsak skulle ändras, förutsätter investeringsutredningen att dessa ändrade grunder skola äga tillämpning jämväl på investeringsreserven.

De till investeringsutredningens uppgiftsmaterial hörande företagen, motsvarande en kostnad per företag av 15 000 kronor eller mer, vilka enligt gällande författningar kunna erhålla statsbidrag, representera en sammanlagd anläggningskostnad av 22,9 milj. kronor. Vidare har lantbruksstyrelsen meddelat, att det därjämte finnes en betydande tillgång på smärre, till utredningen icke anmälda företag. Om även sistnämnda kategori företag medräknas, torde hela tillgången på statsbidragsberättigade företag kunna uppskatlas motsvara en kostnad av i avrundat tal 30 milj. kronor.

Utredningen anser företag av här ifrågavarande slag vara ur flera synpunkter lämpliga som sysselsättningsobjekt i en arbetslöshetskris. Sålunda kunna de till största delen utföras av oskolad arbetskraft, och de medföra i regel endast ringa åtgång på material, varpå brist kan befaras. Det må också erinras om att i statsutskottets utlåtande vid fjolårets riksdag över propositionen med förslag till allmän beredskapsstat särskilt framhölls värdet av vattenavledningsföretag som sysselsättningsobjekt.

Med hänsyn till ovan angivna synpunkter och med beaktande av att dessa

arbeten äro väl förberedda och att intresset för deras genomförande i regel synes vara stort hos vederbörande sakägare, har utredningen, såsom förut nämnts, ansett sig böra som underlag för förslaget till investeringsplan räkna med alla enligt gällande bidragsgrunder statsberättigade företag. Man torde kunna uppskattningsvis antaga, att ca 80 procent av företagen, d. v. s. arbeten för ca 24,0 milj. kronor skulle kunna komma till utförande under ett budgetår. Investeringsplanen för nästkommande budgetår föreslås med anledning härav innefatta arbeten för nyssnämnda kostnad, 24,0 milj. kronor.

k. Flottledsarbeten.

I samband med den allmänna inventering av arbetsobjekt, som genomförts under senare delen av år 1944, har investeringsutredningen i cirkulärskrivelser till landets flottningsföreningar hemställt om uppgifter på sådana för flottningen angelägna arbeten, vilka kunde vara lämpliga sysselsättningsobjekt under en arbetsmarknadskris. Av 179 tillfrågade flottningsföreningar hava 28 anmält sammanlagt 53 företag för en beräknad kostnad av ca 7 milj. kronor. De ifrågavarande arbetena, vilka i flertalet fall äro färdigplanerade, avse huvudsakligen förbättringsarbeten å redan befintliga flottleder. Upprensningar och förbättringar av flottlederna kunna verksamt bidra till att främja och underlätta flottningen, varför angelägenheten av de föreslagna åtgärderna torde få anses vara hög. Då härtill kommer, att de redovisade företagen i stor utsträckning äro belägna inom delar av landet, som äro särskilt känsliga för störningar på arbetsmarknaden, och då vidare arbetena i regel kunna och böra utföras under tider av lågvattenföring i vattendragen, d. v. s. vintertid, äro de mycket lämpliga att utnyttjas i arbetsmarknadsreglerande syfte. Utredningen har för den skull upptagit i det närmaste samtliga anmälda objekt i investeringsplanen och förutsätter, att i ett krisläge företagen utan större svårigheter kunna tillfullo utnyttjas. Investeringsplanen avseende flottledsarbeten föreslås sålunda erhålla en omfattning av totalt 7 milj. kronor.

l. Arbeten vid enskilda järnvägar.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 oktober 1944 har Svenska järnvägsföreningen och Svenska järnvägsmanaförbundet hemställt, att även företag vid de enskilda järnvägarna måtte få ingå i sådan investeringsreserv, varom investeringsutredningen hade att framlägga förslag, och komma ifråga till utförande i den mån arbetslöshet så kunde komma att påkalla. Enligt de nämnda organisationernas mening skulle samma skäl för anordnande av arbetslöshetsarbeten för enskilda järnvägar som för statens föreligga, ej minst med hänsyn därtill, att huvudparten av de enskilda järnvägarna inom relativt kort tid vore avsedda att inlösas av staten. Järnvägsföreningen hade i anslutning härtill och under hänvisning till det i investeringsutred-

ningens betänkande, SOU 1944: 12 och 13, angivna förslaget till investeringsreserv för statens järnvägar inhämtat förslag till reservarbeten från de enskilda järnvägsförvaltningarna. De i anslutning härtill av förvaltningarna anmälda företagen hade tillhoppa en omfattning, som framgår av följande sammanställning.

A. Linje- och bangårdsarbeten, huvudsakligen krävande arbets-		
kostnad	kronor	20 007 000
B. Linje- och bangårdsarbeten, huvudsakligen krävande mate-		
rialkostnad (Härav banelektrifiering 27 034 000 kronor) ..	»	29 707 000
C. Husbyggnader	»	9 505 000
D. Rullande materiel och verkstadsmaskiner	»	44 553 000
		<hr/>
	Summa kronor	103 772 000.

I anslutning härtill anfördes i skrivelsen.

Arbeten, som vid de enskilda järnvägarna äro avsedda att utföras som ordinarie sådana, hava ej medtagits bland förslagen. Dylika arbeten torde trots dyrtiden kunna påräknas komma att bli utförda i ungefär normal omfattning.

De föreslagna reservarbetena äro sådana, som ingå i förvaltningarnas långsiktiga planer men som förvaltningarna äro beredda att med i regel kort varsel igångsätta redan under en näralliggande arbetslöshetsperiod, därest bidrag eller medel ställas till förfogande. Det förhållandet, att förvaltningarna framfört bifogade förslag till reservarbeten får emellertid ej ges annan innebörd än att förvaltningarna förbinda sig att utföra desamma i den mån myndigheterna önska arbetena igångsätta och överenskommelse därom inklusive om bidragsgrunderna kan komma att träffas.

Sedan Kungl. Maj:t genom remiss den 21 oktober 1944 anbefallt investeringsutredningen att avgiva utlåtande i ärendet, upptog utredningen förberedande diskussioner med representanter för Svenska järnvägsföreningen och den inom järnvägsstyrelsen fungerande förstatligandeberedningen. De härvid framkomna synpunkterna kunna sammanfattas på följande sätt.

I enlighet med vad som redan i den citerade skrivelsen uttalats torde ökning i konjunkturutjämnande syfte av omfattningen av anläggnings- m. fl. arbeten vid de enskilda järnvägarna icke, i varje fall icke i någon mera betydande utsträckning, vara att påräkna, utan att bidrag från det allmänna därvid utgår i en eller annan form. Genom statsbidrag kunna emellertid komma att tillskapas värden, som vid senare statsinlösen av enskild järnväg kunna bli svårbedömda, vilket kan komma att komplicera blivande inlösningsförhandlingar. I det extrema fallet kunde staten, sedan den först lämnat bidrag till en anläggnings utförande, vid en senare tidpunkt få inlösa samma anläggning till fulla anläggningskostnaden eller i ett åtmistone teoretiskt tänkbart fall till än högre värde. Då de som reservföretag föreslagna arbetena äro sådana, som normalt skulle komma till utförande först efter ett par eller flera års tid, vid vilken tidpunkt järnvägen i allmänhet, efter vad som nu kan bedömas, torde komma att vara överförd i statens ägo, kunna å ena sidan vissa skäl tala för att man icke genom en ur järnvägssynpunkt opåkallad tidigareläggning av de föreslagna reservföretagen med ty åtföljande statsbidrag bör försvåra eller komplicera det blivande inlösningsförfarandet. Denna tankegång står för övrigt helt i överensstämmelse med den i direk-

tiven för 1943 års järnvägskommittés utredningsuppdrag i fråga om ombyggnad av smalspårsbanor angivna förutsättningen, att eventuell ombyggnadsåtgärd icke syntes böra vidtagas, innan förstatligande av vederbörande järnvägsföretag ägt rum, samt att hänsyn till eventuella ombyggnadsplaner toges vid uppgörelserna om förstatligande.

Å andra sidan kan just den omständigheten, att flertalet enskilda järnvägar inom den närmaste tiden äro avsedda att förstatligas, åberopas som skäl för att staten redan dessförinnan helt eller delvis bekostar arbeten, som vid en arbetsmarknadskris kunna bereda ökad sysselsättning och vilka äro av sådan angelägenhetsgrad, att de ändock skulle komma till utförande inom den allra närmaste tiden efter ett förstatligande. Vidare skulle det ur samhällsekonomisk synpunkt te sig felaktigt, om man vid en omfattande arbetsmarknadskris finge tillgripa andra arbeten av relativt låg angelägenhetsgrad, under det att vid de enskilda järnvägarna funnes mera angelägna arbeten, vilkas utförande uppskötes till en senare tidpunkt allenast av den anledningen, att statsbidragsfrågans lösande befunnits medföra vissa särskilda svårigheter.

I förbigående må nämnas att, med hänsyn till den komplicerande inverkan, som arbetens utförande med statsbidrag eventuellt kan innebära vid kommande inlösningsförhandlingar, investeringsutredningen inledningsvis även diskuterat möjligheten att utvälja företag för en de enskilda järnvägarnas investeringsreserv på sådant sätt, att dylika komplikationer i möjligaste mån undvikas. Vid inlösen av enskild järnväg bedömes järnvägens värde i övervägande grad efter det på driftresultatet grundade affärsvärdet. I anslutning härtill låge det nära till hands att såsom reservföretag i första hand utvälja sådana företag, vilkas tillkomst icke kan annat än indirekt och på längre sikt inverka på driftresultatet. Sådana företag äro i första hand t. ex. anläggande av gångbroar och gångtunnlar samt utförande av plattformstak och vissa andra plattformsarbeten, vilka anläggningar huvudsakligen äro till för trafikanternas säkerhet och bekvämlighet men vilka endast i ringa mån torde direkt påverka järnvägens driftkostnader eller trafikinkomster. I fråga om anläggning av dubbelspår samt linjeomläggningar kan även sägas, att dylika arbeten icke kunna väntas medföra någon omedelbar inverkan på driftresultatet annat än i obetydlig mån. Anläggande av dubbelspår kommer av givna skäl icke till stånd förrän detta är erforderligt för att tillfredsställande kunna avveckla redan förevarande eller därutöver endast obetydligt ökad trafikmängd. I flertalet fall kan därför en dubbelspårsanläggning i och för sig icke väntas medföra någon trafikökning med ty åtföljande inkomstökning utan torde snarare vara att anse som en av den redan föreliggande trafikomfattningen nödvändigjord standardförbättring. Det beträffande dubbelspårsbyggnader nu anförda torde i huvudsak kunna sägas gälla även beträffande linjeomläggningar. Vad åter angår bangårdsombyggnader och spårutvidgningar m. m., torde dylika arbeten i allmänhet vara att hänföra till sådana rationaliseringsåtgärder, som mera direkt än redan nämnda företag påverka trafikavvecklingen och därmed driftresultatet, om än det omedel-

bara ekonomiska utbytet icke är av större betydelse eller direkt påvisbart. Beträffande t. ex. grusgrops- och ballasteringsarbeten torde däremot flertalet sådana arbetens utförande med statsbidrag innebära en omedelbar vinst för järnvägsföretaget genom minskade underhållskostnader under en längre eller kortare tid efter det arbetet utförts. Vissa andra arbeten såsom utbyte av grusballast mot ballast av makadam innebära en standardförbättring, vars värde ur driftekonomisk synpunkt är mera svårbedömbart.

Att utvälja företag enligt de synpunkter, som ovan antytts, vore emellertid mindre rationellt, icke minst med hänsyn till att vid tillämpning av investeringsutredningens direktiv i första hand de ur nytto- och normala angelägenhetssynpunkter viktigaste företagen böra tagas i anspråk för arbetsmarknadsreglerande syfte, vilket knappast kan ske annat än i begränsad utsträckning, om urvalsgrunder av i det föregående angivet slag skulle tillämpas.

Av flera skäl och icke minst med tanke på ett kommande överförande i statens ägo av flertalet av de enskilda järnvägsföretagen fann investeringsutredningen, att en eventuell statsunderstödd investeringsreserv för nämnda järnvägar i princip borde sammansättas efter väsentligen samma grunder som för statens järnvägar, ehuru modifikationer i vissa avseenden kunde befinnas motiverade, betingade bland annat av de förstnämndas privatägda karaktär och av det avsedda förstatligandet av desamma.

I enlighet med vad i föregående stycke anförts borde förslag till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 av arbeten vid enskilda järnvägar huvudsakligen innefatta företag, som utöver ordinarie arbeten för tiden intill den 1 juli 1946 av vederbörande järnvägsförvaltning under förutsättning av normal angelägenhetsprövning och normala förhållanden i övrigt kunde bedömas komma till utförande i vanlig ordning under tiden fram till den 1 juli 1948, d. v. s. under en tidrymd av tre år från och med ingången av budgetåret 1945/46. I skrivelse till Svenska järnvägsföreningen den 26 oktober 1944 hemställde utredningen, att genom föreningens förmedling de enskilda järnvägsförvaltningarna måtte inkomma med närmare uppgifter beträffande sådana i skrivelsen till Kungl. Maj:t av den 18 oktober 1944 avsedda företag, som vore av sålunda angiven angelägenhetsgrad. Med hänsyn främst till den i kapitlet Allmänna synpunkter etc. berörda önskvärdenheten, att investeringsreservens företag i betydande utsträckning utgjordes av grovarbeten, borde — i den mån begränsning av uppgiftsmaterialet av tids- eller andra skäl befunnes erforderlig — uppgifter i första hand lämnas beträffande företag tillhörande den i järnvägsföreningens meromnämnda skrivelse till Kungl. Maj:t angivna gruppen A. Linje- och bangårdsarbeten, huvudsakligen krävande arbetskostnad.

Till svar på investeringsutredningens nu nämnda framställning ingav Svenska järnvägsföreningen med skrivelse den 20 november 1944 närmare uppgifter angående de företag, vilka enligt uppgiftslämnarna vore av ovan avsedd angelägenhetsgrad. Uppgifterna avsågo sammanlagt 78 arbetsobjekt för en totalsumma av 12 786 300 kronor, fördelade sålunda:

J ä r n v ä g a r	Antal arbets- objekt	Kostnads- summa Kronor
Gotlands	5	95 000
Nora Bergslags	6	735 000
Nordmark—Klarälvens	3	433 000
Norsholm—Västervik—Hultsfreds	3	80 000
Nässjö—Oskarshamns	2	245 000
Stockholm—Nynäs	3	375 000
Stockholm—Roslagens	9	3 280 300
Stockholm—Saltsjöns	3	3 442 000
Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds	16	730 000
Trafikförvaltningen Göteborg—Dalarne—Gävle	23	3 165 000
Trafikförvaltningen Östergötlands smalspåriga	3	100 000
Ölands	2	106 000
	Summa 78	12 786 300.

De olika företagen angivas närmare i en hos investeringsutredningen tillgänglig förteckning.

De nu avsedda arbetena vore, framhölls det i skrivelsen, berörda järnvägsförvaltningar villiga att igångsätta, därest överenskommelse kunde träffas om grunderna för statsbidrags erhållande m. m. I skrivelsen framställdes jämväl vissa förslag beträffande statsbidragsgrunder.

Genom skrivelse den 8 december 1944 hemställde investeringsutredningen, att järnvägsstyrelsen till utredningen måtte avgiva yttrande, huruvida ovan avsedda företag kunde anses vara av motsvarande angelägenhetsgrad som huvudparten av de företag, vilka inginge i det förslag till investeringsreserv för statens järnvägar för budgetåret 1945/46, som innefattas i detta betänkande.

I ett i anledning härav den 23 december 1944 avgivet yttrande anförde järnvägsstyrelsen, att de förenämnda arbetena i huvudsak syntes vara av samma art som de i förslaget till investeringsreserv för statens järnvägar upptagna företagen. Huruvida de ur angelägenhetssynpunkt kunde anses jämställda med dessa senare, vore givetvis svårt för styrelsen att bedöma, enär härför krävdes en ingående lokalkännedom. Styrelsen hade emellertid ingen anledning betvivla, att så i regel vore fallet, eftersom ifrågavarande arbeten under förutsättning av normal angelägenhetsprövning och normala förhållanden i övrigt av vederbörande enskilda järnvägsförvaltningar bedömts böra komma till utförande under tiden fram till den 1 juli 1948.

I sitt yttrande berörde järnvägsstyrelsen vidare statsbidragsfrågan och gav i anslutning härtill uttryck åt den i detta kapitel redan angivna synpunkten, att utförande med statsbidrag av arbeten vid enskild järnväg i vissa fall kunde förväntas innebära ett komplicerande moment vid kommande förhandlingar angående statsinköp av sådan järnväg. Skrivelsens innehåll var i denna del av följande lydelse:

Slutligen anser sig styrelsen böra fästa uppmärksamheten vid att så gott som samtliga berörda järnvägar äro avsedda att förvärvas av staten och att arbetena i fråga kunna tänkas medföra viss höjning av banornas standard, som i sin tur kan

komma att inverka på inköpspriset. För att förebygga att statens medverkan till arbetenas utförande och finansiering skall få en sådan följd synes det kunna ifrågasättas, huruvida icke som villkor för statsbidragets åtnjutande även bör föreskrivas, att, då fråga är om järnväg, som är avsedd att förvärfvas av staten, avtal härom skall föreligga, innan någon del av statsbidraget utbetalas.

Vad järnvägsstyrelsen sålunda anfört överstämmer såsom jämväl tidigare framhållits med för 1943 års järnvägskommittés arbete meddelade direktiv.

Vid sin behandling av spörsmålet, huruvida i investeringsreserven böra inrymmas företag vid enskilda järnvägar, har investeringsutredningen funnit övervägande skäl tala för att så bör ske. Investeringsutredningen föreslår därför, att i den allmänna investeringsreserven upptagas företag vid enskilda järnvägar motsvarande en kostnadsram av i runt tal 13 milj. kronor. Företagen ifråga böra med de smärre avvikelser, som kunna befinnas motiverade, utgöras av de i förenämnda, detta betänkande ej bifogade förteckning angivna företagen.

Den för de enskilda järnvägarna sålunda föreslagna investeringsreserven kan uppskattas innefatta arbetstillfällen på anläggningsplatsen om ungefär 600 000 dagsverken, motsvarande en arbetsstyrka av ca 2 000 man. Beträffande materialbehovet hänvisas till bil. 28.

Det förutsättes, att i investeringsreserven ingående företag genom berörda järnvägsförvaltningars försorg med det snaraste detaljplaneras i sådan omfattning, att de omedelbart eller med endast kort varsel kunna igångsättas efter det överenskommelse härom träffats mellan därtill bemyndigat statligt organ och vederbörande förvaltning. I den mån för planeringsarbetet behöver anlitas särskild personal eller detsamma eljest medför kostnader, som icke kunna inrymmas inom ramen av förvaltningarnas normala utgifter för ändamål av liknande art, torde statsbidrag till planeringen kunna ifrågasomma av de medel till detaljplanering av vissa kommunala och enskilda anläggningsarbeten, som administreras av statens arbetsmarknadskommision.

Till företag, vilka efter överenskommelse som ovan nämnts komma till utförande i arbetsmarknadsreglerande syfte, torde visst statsbidrag böra utgå. Beträffande grunderna härför får investeringsutredningen framhålla följande. Då i investeringsreserven endast föreslagits ingå sådana företag, som vederbörande järnvägsförvaltningar förklarar under förutsättning av normal angelägenhetsprövning och normala förhållanden i övrigt kunnat bedömas komma till utförande i vanlig ordning före den 1 juli 1948, synes statsbidraget böra beräknas på sådant sätt, att bidraget täcker dels den fördyring vid arbetets utförande, som kan bli en följd av företagets utnyttjande för arbetsmarknadsreglerande ändamål, t. ex. på grund av användning av hänvisad, vid arbetet ovan arbetskraft, arbetets utförande under olämplig års-tid eller eljest på mindre rationellt sätt etc., dels ock sådana räntekostnader, som för tiden fram till den 1 juli 1948 belöpa sig på kostnader, vilka före nämnda tidpunkt nedlagts på i arbetslöshetsmotverkande syfte igångsatt fö-

retag, i den mån järnvägsföretagets nytta av arbetet icke kan anses motsvara sagda räntekostnader. De statsbidrag, som i enlighet med vad nu anförts skulle kunna komma att utgå för här avsedda företag, torde i allmänhet icke överstiga 30 procent av totalkostnaderna för desamma. Därest en sådan begränsning befinner påkallad, synes det därför i anslutning härtill vara möjligt att generellt maximera statsbidraget till nämnda procenttal.

Svenska järnvägsföreningen framlade i sin förut omnämnda skrivelse den 20 november 1944 vissa förslag i fråga om statsbidragsregler, vilka för flertalet fall skulle innebära högre statsbidrag än vad ovan angivits. Som motiv härför torde bland annat, såsom redan tidigare framhållits, kunna åberopas, att, eftersom staten ändock avser att inlösa de enskilda järnvägarna, det vore av underordnad betydelse, till vilken del reservarbeten finansieras av statsmedel, då ju hänsyn härtill i varje fall skulle kunna tagas vid beräkning av inlösensumman. Med hänsyn till de av järnvägsstyrelsen befarade olägenheterna av att arbeten överhuvud taget komma till utförande med statsbidrag, enär detta kunde väntas i viss mån försvåra kommande inlösningsförhandlingar, har investeringsutredningen funnit skäl begränsa sitt förslag i statsbidragsfrågan till vad ovan angivits; ej mindre har denna begränsning ansetts motiverad för den händelse statsinköp av berörd järnväg icke skulle komma till stånd. Genom att enskilt järnvägsföretag enligt investeringsutredningens förslag till bidragsgrunder endast erhåller ersättning för med ett arbetes utnyttjande i arbetsmarknadsreglerande syfte förenade merkostnader synes staten icke kunna bliva försatt i ett sämre förhandlingsläge än om arbetet ej komme till utförande.

Om såsom förutsatt reservföretagen fylla uppställda angelägenhetskrav synas de föreslagna bidragsreglerna jämväl ur de enskilda järnvägsförvaltningarnas synpunkter kunna anses tillfredsställande.

Ehuru det torde framstå såsom självklart må likväl framhållas, att då fråga är om företag vid järnväg, som avses att övertagas av staten, torde, innan reservföretag kommer till utförande, järnvägsstyrelsen böra hava vitsordat behovet av och godkänt arbetsplan för detsamma.

m. Elektrifieringsarbeten.

De förslag till elektrifieringsarbeten, som av berörda kommuner ingivits till investeringsutredningen, avse huvudsakligen större projekt i Norrbottens och Västerbottens län. Bland de anmälda företagen ingå vissa redan påbörjade arbeten inom Arjeplog och Älvsby. Därjämte hava anmälts icke påbörjade men tekniskt förberedda större företag i Arvidsjaur och Malå. Totalkostnaden för de från kommunalt håll anmälda företag, som beräknas kunna utföras under budgetåret 1945/46, uppgår till ca 3 miljoner kronor.

Utöver dessa företag, vilka medtagits i investeringsplanen, föreligger emellertid alltfört ett betydande behov av bygdeelektrifieringsarbeten inom samt-

liga delar av landet. Beträffande storleken av elektrifieringsbehovet anför elektrifieringsberedningen i skrivelse den 31 augusti 1944 till Kungl. Maj:t, att de kvalificerade bidragsanspråken under de senaste två åren uppgått till ungefär 7 miljoner kronor per år och att någon tendens till avmattning ej kunnat spåras. Vid ingången av budgetåret 1944/45 inelåge hos beredningen och hos Kungl. Maj:t kvalificerade ansökningar motsvarande ett subventionsbelopp av över 4 miljoner kronor. Under tiden $\frac{1}{7}$ — $\frac{31}{8}$ 1944 hade därutöver inkommit kvalificerade anspråk på ytterligare 1 miljon kronor, och beredningen räknade med att under återstoden av budgetåret anspråk skulle inkomma på ytterligare 6 miljoner kronor. Sammanlagt syntes behovet under innevarande budgetår kunna uppskattas till ca 11 miljoner kronor. Beredningen erinrade om att på innevarande års riksstat för ifrågavarande ändamål endast anvisats 4 miljoner kronor och förordade, att ytterligare medel ställdes till förfogande å tilläggsstat för innevarande budgetår med 7 miljoner kronor.

Kungl. Maj:t har emellertid å tilläggsstat endast äskat 3 miljoner kronor, vilket skulle innebära, att vid bifall till Kungl. Maj:ts förslag utförandet av arbeten motsvarande ett subventionsbelopp av 4 miljoner kronor skulle få anstå till budgetåret 1945/46. Det ordinarie behovet av bidragsmedel för samma budgetår torde enligt elektrifieringsberedningens mening icke komma att väsentligt avvika från hittillsvarande årsmedelvärde, 7 miljoner kronor. Sammanlagt skulle sålunda erfordras ett bidragsbelopp av 11 miljoner kronor för att under nästa budgetår tillgodose de beräknade kvalificerade anspråken på bidrag. Detta belopp motsvarar enligt elektrifieringsberedningens beräkningar nyanläggning av omkring 125 000 subventionerade enheter. Bidragen förutsättas härvid för den närmaste framtiden komma att utgå med i medeltal ca 80 kronor per enhet. Om intressenternas andelar uppskattas till samma belopp, skulle bidragsbeloppet innebära nya anläggningar till en kostnad av ca 22 miljoner kronor.

Elektrifieringsarbeten äro mycket materialkrävande och måste till stor del utföras av specialarbetare. Trots detta hava med hänsyn till arbetenas höga angelägenhetsgrad och till värdet i vissa arbetslöshetssituationer av de verkstadsbeställningar, de skulle medföra, i planen för budgetåret 1945/46 medtagits arbeten för 20 miljoner kronor eller samma belopp som i planen för innevarande budgetår.

Det bör i detta sammanhang framhållas, att de elektrifieringsarbeten, om vilka här är fråga, endast innebära anordnandet av utomhusledning. Ett utnyttjande av elkraften förutsätter sålunda även relativt omfattande installationsarbeten, anskaffning av elektriska motorer och dylikt. Kostnaderna för inomhusinstallationer beräknas uppgå till ca hälften av totalkostnaden för byggandet av utomhusledning. Den föreslagna investeringsplanen om 20 miljoner kronor innebär sålunda tilläggsarbeten för ca 10 miljoner kronor, vilka arbeten åtminstone till större delen kunna beräknas bli utförda i samband med ett ianspråktagande av den föreslagna investeringsplanen.

n. Diverse enskilda arbeten.

Under rubriken Diverse enskilda arbeten hava i förslaget till investeringsplan upptagits företag, motsvarande en totalkostnad av ca 20,5 miljoner kronor. Denna kostnad fördelar sig på olika kategorier av byggnadsföretag enligt följande sammanställning.

Byggnader för hushållningssällskapen	kronor	224 500
» » lantbrukets undervisningsverksamhet	»	15 387 000
» » folkhögskolväsendet	»	3 438 500
» » vissa statsunderstödda institutioner m. m. »		1 470 000
Summa kronor		20 520 000.

Med hänsyn till att, såvitt nu kan bedömas, de i planen upptagna företagen äro tekniskt väl förberedda och måste bedömas hava en hög angelägenhetsgrad, kan skäligen förväntas, att de flesta projekten komma till utförande, där-est investeringsplanen i någon större utsträckning behöver tagas i anspråk och förutsättningar därför i materialavseende bliva för handen. Med hänsyn till att omfattningen av investeringsplanen för enskilda arbeten betydligt ökats i jämförelse med föregående år och med beaktande av att möjligheterna äro begränsade att under en arbetsmarknadskris utnyttja husbyggnadsarbeten, torde emellertid enligt utredningens uppfattning endast böra räknas med att ca 70 procent av de i planen medtagna företagen kunna komma till utförande. Under denna förutsättning skulle den aktuella investeringsplanen för diverse enskilda arbeten till omfattningen komma att motsvara ett kostnadsbelopp av ca 14 miljoner kronor.

Byggnader för hushållningssällskapen.

Av de investeringsobjekt, som anmälts av olika hushållningssällskap, hava i planen medtagits arbeten för en kostnad av 224 500 kronor. Företagen utgöras samtliga av husbyggnader, nämligen vissa ekonomibyggnader vid hushållningssällskapets i Kalmar län försöksgård samt frörenseribyggnader för hushållningssällskapen i Södermanlands och Blekinge län.

Byggnader för lantbrukets undervisningsverksamhet.

De till denna grupp hörande företag — samtliga husbyggnader — vilka upptagits i förslaget till investeringsplan, utgöras av lantmannaskolor, lant-hushållsskolor och lantbruksskolor. För att erhålla möjligast fullständiga underlag vid upprättandet av investeringsplanen har utredningen med förfrågningar angående aktuella byggnadsprojekt direkt tillskrivit samtliga anstalter av här ifrågavarande slag. Under rubriken Diverse enskilda arbeten hava för överskådlighetens skull upptagits samtliga byggnader för lantbrukets undervisningsverksamhet. Till skillnad mot tillvägagångssättet i utredningens föregående betänkande hava sålunda under denna rubrik uppförts även sådana med hänsyn till ändamålet hithörande, av landstingen anmälda företag, som

vid den föregående inventeringen redovisades under kategoribeteckningen Diverse byggnadsföretag för landstingen. Totalkostnaden för de företag, vilkas planläggning fortskridit så långt, att de kunna igångsättas vid ingången av budgetåret 1945/46, uppgår till 15,4 miljoner kronor. Av detta belopp utgör 0,31 miljoner kronor den beräknade kostnaden för sådana företag, till vilka statsbidrag icke kan utgå enligt normala bidragsgrunder, exempelvis lantbruksskolor samt ekonomibyggnader vid vissa lantbruksskolor och lantmannaskolor. 1,98 miljoner kronor motsvara kostnaden för sådana statsbidragsberättigade byggnader, till vilka anslag redan utgått men vilka ännu icke påbörjats, medan 6,3 miljoner kronor representera de statsbidragsberättigade företag, vilkas bidragsansökningar för närvarande handläggas inom lantbruksstyrelsen. Till kostnaderna för återstoden av företagen, vilka samtliga äro statsbidragsberättigade, beräknas ansökningar om bidrag komma att ingivas till lantbruksstyrelsen under den närmaste tiden.

Byggnader för folkhögskolväsendet.

Av den av utredningen vid framläggandet av föregående betänkande genomförda inventeringen av lämpliga arbetsobjekt framgick, att ett icke obetydligt byggnadsbehov föreligger för folkhögskolväsendet inom landet. Sålunda anmälde på dåvarande stadium vederbörande landsting ett flertal aktuella projekt. För att få investeringsplanen av kommunala och enskilda arbeten möjligast fullständig har utredningen i samband med den senast genomförda inventeringen genom direkta förfrågningar hos vederbörande folkhögskolor erhållit kompletterande uppgifter om det aktuella byggnadsbehovet. Efter samråd med skolöverstyrelsen, som yttrat sig över de föreslagna projekten, har utredningen funnit skäl att i investeringsplanen upptaga arbeten för folkhögskolorna till en sammanlagd kostnad av ca 3,4 miljoner kronor fördelad på 17 skolor.

Byggnader för vissa statsunderstödda institutioner m. m.

Enär någon byggnadsverksamhet av betydelse icke ägt rum under innevarande budgetår för de statsunderstödda institutioner, vilkas planerade ny- och ombyggnadsarbeten upptagits i investeringsplanen för budgetåret 1944/45, har utredningen kunnat överföra de ifrågavarande arbetena till investeringsplanen för budgetåret 1945/46. Kostnadsbeloppen hava därvid justerats med hänsyn till de mera detaljerade beräkningar, som för vissa av dem framlagts i propositionen 1944: 281 angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45 och i årets statsverksproposition. De i planen för innevarande budgetår ingående företagen, nämligen nybyggnaden för Konung Gustav V:s forskningsinstitut inom karolinska sjukhusets område samt ny- och ombyggnadsarbeten vid vissa erkända alkoholistanstalter, hava föreslagits bliva överförda till planen för nästa budgetår med oförändrade belopp, 750 000 respektive 280 000 kronor. Byggnadsarbetena för folksanatorierna hava, i enlighet med vad i statsverkspropositionen (V ht., punkten 141) därom närmare anförts, be-

räknats ingå i planen för nästa budgetår med 400 000 kronor. Vidare hava ombyggnadsarbetena vid August Abrahamssons stiftelse för slöjdlärover utbildning, för vilka arbeten å allmänna beredskapsstaten för innevarande år anslag under fonden för låneunderstöd uppförts med 20 000 kronor (proposition 1944: 281, s. 277), upptagits med samma belopp i investeringsplanen för budgetåret 1945/46. Därutöver hava i planen medtagits vissa reparationsarbeten vid en akademien för de fria konsterna tillhörig byggnad, vilka arbeten icke av utredningen medtogos i planen för innevarande budgetår med hänsyn till att desamma icke voro färdigplanerade men till vilka arbeten anslag sedermera uppfördes å allmänna beredskapsstaten för nämnda budgetår med ett belopp av 21 000 kronor. Kostnaderna för arbetena, som avses helt skola bestridas av staten, hava i planen beräknats till nämnda belopp. Totalkostnaderna för samtliga ovannämnda företag skulle således bliva 1 470 000 kronor.

C. Investeringsreservernas finansiering.

1. Allmänna synpunkter beträffande anslagsuppdelning m. m.

Såsom av de i det föregående lämnade redogörelserna för de olika investeringsplanerna framgår, utgöras investeringsobjekten av dels statliga, dels kommunala eller enskilda arbeten. Med hänsyn till storleken av erforderliga anslag intaga de förra främsta rummet. De båda senare slagen av investeringsobjekt utgöras dels av sådana arbeten, till vilka normalt pläga utgå bidrag av statsmedel från särskilda för ändamålet å riksstaten uppförda anslag, dels ock av sådana arbeten, som normalt finansieras helt med kommunala eller enskilda medel men vilka kunnat erhålla statsbidrag från det allmänna anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering, då de i vissa situationer på arbetsmarknaden utförts såsom beredskaps- eller reservarbeten. Även de i investeringsplanerna ingående kommunala och enskilda arbetena förutsätta med hänsyn till sin storleksordning betydande anslagsbelopp.

Vad angår finansieringen av de i nu föreliggande investeringsplaner såsom ordinarie betecknade arbetena, vilka äro avsedda att helt eller delvis bestridas av statsmedel, finnas för vissa av dem genom tidigare medelsanvisningar anslag redan disponibla, ehuru arbetena av olika skäl ännu icke kunnat komma till utförande, medan för övriga ordinarie arbeten anslag i propositioner till årets riksdag föreslagits eller beräknas komma att föreslås å riksstaten för budgetåret 1945/46 eller å tilläggsstat för budgetåret 1944/45.

Vad därefter angår finansieringen av de för budgetåret 1945/46 föreslagna reservföretag, som helt eller delvis äro avsedda att bestridas av statsmedel, hava för dessa, såsom av den i det följande lämnade framställningen närmare framgår, beräknats anslag å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46. Investeringsutredningen har därvid, så långt detta varit möjligt, följt de anslagsrubriker, som tillämpas vid anvisande av anslag å riksstaten. En uppdelning har sålunda skett på en mängd specialanslag, vilket å ena sidan kommer att underlätta statsmakternas sedvanliga sakbehandling av anslagsäskandena men å andra sidan i någon mån inskränker handlingsfriheten vid utnyttjandet av beredskapsstaten.

Förutom de för skilda ändamål specificerade anslag, vilka föreslagits för till den allmänna investeringsreserven hänförliga företag, har beräknats ett allmänt anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering av samma typ som det å beredskapsstaten för innevarande budgetår för samma ändamål uppförda. En närmare redogörelse för principerna för anslagets använd-

ning lämnas i det följande vid behandlingen av motsvarande anslagsfråga (s. 342 ff).

Det totala beräknade anslagsbehovet för de i reserverna föreslagna arbetena uppgår till i runt tal 835 milj. kronor, varav ca 595 milj. kronor belöpa å den allmänna investeringsreserven och ca 240 milj. kronor å den särskilda grovarbetsreserven. Utredningen vill emellertid understryka, liksom skedde vid framläggandet av förslaget om investeringsplaner för innevarande budgetår, att de sammanlagda anslagssummornas storlek knappast giva en riktig bild av investeringsreservernas verkliga anslagsbehov. Sålunda är att märka, att grovarbetsreserven är avsedd att tillgripas endast som ett alternativ under speciella förhållanden, i första hand då brist på material för de i den allmänna reserven medtagna företagen omöjliggör genomförande av ett differentierat arbetsprogram. Vidare kunna olika arbetslöshetssituationer ställa skilda krav på ett utnyttjande av de i beredskapsstaten ingående anslagen. En allmän investeringsökning kan i en viss situation och under vissa betingelser bli nödvändig och möjlig och då medföra ett ganska stort ianspråktagande överhuvud av de olika anslagen. I en del fall kunna visst eller vissa slag av arbeten anses böra påskyndas och till och med utökas utöver vad det särskilda anslaget giver utrymme för. I andra fall åter kan den lokala arbetslöshetsfördelningen kräva en ökning av arbetena allmänt eller av ett visst slags arbeten på en särskilt utsatt ort. För att kunna möta de mest skilda krav i olika arbetslöshetssituationer har anslagsbehovet för varje företag eller varje grupp av företag beräknats under förutsättning att ett totalt utnyttjande av ifrågavarande anslag kan bli en nödvändighet. Under angivna förhållanden har en viss överdimensionering av beredskapsstaten måst ske. Ett utnyttjande av beredskapsstaten i dess helhet är varken möjligt eller avsett. Till hur stor del beredskapsstaten maximalt kan komma att tagas i anspråk låter sig givetvis icke beräknas.

I årets statsverksproposition (Inkomsterna å driftbudgeten, s. 6 ff) har chefen för finansdepartementet bland annat upptagit till behandling med den allmänna beredskapsstatens utformning och finansiering sammanhängande spörsmål. Den för innevarande budgetår tillämpade uppställningen av allmänna beredskapsstaten i tre skilda delstater föreslås på i propositionen angivna skäl icke komma till användning för den allmänna beredskapsstat, som förebådas för budgetåret 1945/46. Den av departementschefen förordade omläggningen av den allmänna beredskapsstaten innebär, att densamma göres helt enhetlig och närmast kommer att motsvara allmänna beredskapsstaten III för innevarande budgetår. Å sistnämnda stat har redovisats den arbetsreserv, som i händelse av omfattande arbetslöshet kan användas i syfte att bereda sysselsättning, medan beredskapsstat II avses bland annat att utnyttjas redan vid en arbetslöshet av mindre omfattning. Beredskapsstat III får emellertid icke sättas i kraft såsom förskottsstat utan riksdagens hörande eller riksdagskallelse. Vissa avvikelser från de för beredskapsstaten III angivna förutsättningarna, sammanhängande med att beredskapsstaterna av typ I och II försvinna, hava emellertid förordats för

nästa budgetårs allmänna beredskapsstat. Anslagen till planering av allmänna arbeten och till kostnader för överflyttning av arbetskraft, vilka för innevarande budgetår äro uppförda å beredskapsstat I, föreslås sålunda visserligen kvarstå å beredskapsstaten även för nästa budgetår men anses böra delvis få disponeras av Kungl. Maj:t utan riksdagens förnyade prövning. Därutöver förordas rätt för Kungl. Maj:t att utan ytterligare prövning av riksdagen disponera å staten uppförda anslag intill visst sammanlagt belopp. En sådan särskild finansfullmakt för Kungl. Maj:t skulle göra det möjligt att begränsa arbetslöshetsanslagen på riksstaten till vad som motsvarar de vid en mera normal arbetsmarknadsutveckling motsedda medelsbehoven. Skulle den allmänna beredskapsstaten — med undantag för nyssnämnda båda anslag — i sin helhet bindas genom krav på riksdagens hörande, bleve det, enligt vad i propositionen vidare anföres, nödvändigt att beräkna arbetslöshetsanslagen på riksstaten så, att de täckte utgiftsbehoven även vid en eventuell försämring av arbetsmarknadsläget, som påkallade särskilda åtgärder men som icke utlöste en arbetslöshet av sådan omfattning, att den kunde motivera ett ianspråktagande av alla de sysselsättningsmöjligheter, för vilka den allmänna beredskapsstaten lämnar utrymme. Denna lösning skulle vara förenad med uppenbara nackdelar utan att lämna riksdagen större kontrollmöjligheter. Slutligen erinras i detta sammanhang om att vid utformning av riksstaten för nästa budgetår en jämfört med för innevarande budgetår vidare marginal måste lämnas för anslagsanvisningarna till allmänna arbeten än vad arbetskrafts- och arbetsmaterialförsörjningsläget vid en sträng bedömning skulle tillåta, detta med hänsyn till att beredskapsstat II, på vilken för innevarande budgetår uppförts anslag till arbeten, som skola få utföras i händelse av en förbättring av försörjningsläget, helt försvinner.

Investeringsutredningen har, i anslutning till vad sålunda av departementschefen anförts, funnit sig böra ingå på frågan om den förordade särskilda finansfullmaktens lämpliga storlek. Några fastare hållpunkter för ett bedömande av den lämpliga avvägningen av finansfullmaktens belopp kunna enligt utredningens uppfattning icke erhållas med hänsyn till omöjligheten att förutse det framtida läget på arbetsmarknaden. Det belopp, som skall ställas till Kungl. Maj:ts disposition för att möta en arbetsmarknadskris av den omfattningen att icke hela den allmänna beredskapsstaten behöver sättas i kraft, bör emellertid vara av sådan storleksordning, att ett snabbt och effektivt ingripande möjliggöres i det fall att en arbetslöshet skulle inträffa av visserligen begränsad omfattning men ändå i och för sig ganska svårartad karaktär. Finansfullmakten bör med hänsyn härtill snarare göras för vid än för snäv.

Utredningen har vid sina överväganden beträffande den lämpliga storleken av den föreslagna finansfullmakten kommit fram till att ett belopp av 150 milj. kronor torde vara tillfyllest att för angivet fall stå till Kungl. Maj:ts förfogande. Utredningen har därvid utgått från att nämnda belopp skulle avse hela den allmänna beredskapsstaten för budgetåret 1945/46 och alltså icke enbart investeringsreserven i fråga om de områden och grupper av före-

tag, som ligga inom investeringsutredningens arbetsområde. Följande synpunkter må framhållas till belysning av lämpligheten av det föreslagna beloppets storlek.

Såsom ovan anförts måste de föreslagna investeringsreservernas effektiva omfattning anses vara åtskilligt mindre än de sammanlagda anslagssummornas storlek utvisar. Om beredskapsstaten i sin helhet skulle hava finansierats med en finansfullmakt utan specificerad användning, kunde storleken av denna hava satts till ett lägre belopp än det, till vilket det totala medelsbehovet för samtliga i reserverna ingående arbeten uppgår. Samma synpunkter få anses gälla även i fråga om den nu ifrågasatta finansfullmakten, som visserligen är avsedd att utnyttjas för endast en mindre del av beredskapsstaten men som samtidigt icke är bunden vid specificerade ändamål. Denna bör således icke sättas i relation till beredskapsstatens totala omfattning. Vid en jämförelse med den allmänna beredskapsstaten för innevarande budgetår bör detta även hållas i minnet. De å beredskapsstat II uppförda anslagen få av Kungl. Maj:t disponeras för därmed avsedda ändamål om och i den mån försörjnings- eller arbetsmarknadsläget det medger, respektive om och i den mån en försämring av arbetsmarknadsläget det påkallar. Om hänsyn tagges endast till det sistnämnda villkoret, innebär beredskapsstat II en finansfullmakt av liknande innebörd som den nu förordade, ehuru med den skillnaden, att den är bunden vid vissa av de i beredskapsstaten specificerade ändamålen. Beredskapsstat II slutar å 276,9 miljoner kronor och beredskapsstat III å 655,4 miljoner kronor, vilket för båda delstaterna utgör tillhopa 932,3 miljoner kronor. Om dessa två stater, med undantag för de företag i den förra, som äro avsedda att utföras redan vid bättre läge i fråga om tillgång på material och arbetskraft, skulle hava sammanslagits och i stället en finansfullmakt av nu föreslagen typ skulle ersatt beredskapsstat II, kunde denna fullmakt hava givits en i förhållande till de båda staternas sammanlagda storlek proportionsvis betydligt mindre omfattning än vad beredskapsstat II nu har.

Den senaste arbetsmarknadskrisen av svårare slag inträffade under åren 1932—1935 med kulmen år 1933, då nära 200 000 arbetslösa hjälpsökande registrerades. Av visst intresse i förevarande sammanhang kan vara att belysa, i vilken omfattning medel då anslogos av staten i arbetslöshetsbekämpande syfte. I anslutning härtill angivas i det följande vissa anslags- och kostnadssiffror, omräknade med hänsyn till nuvarande prisnivå.

Först upptagas till behandling de anslag, som ställdes till dåvarande statens arbetslöshetskommissions förfogande. För budgetåret 1932/33 anvisades medel till bekämpande av arbetslösheten om sammanlagt 110 miljoner kronor, av vilket belopp enligt från statens arbetsmarknadskommission till utredningen lämnade uppgifter ca 57 miljoner kronor användes till utgifter sammanhängande med statliga och statskommunala reservarbeten. Det högsta antalet arbetslösa, som sysselsattes vid nämnda arbeten under en månad av budgetåret uppgick till 34 000 man, medan medeltalet per månad för hela budgetåret utgjorde 25 800 man. Under budgetåret 1933/34, då medel om till-

hopa 97 miljoner kronor anvisades för nämnda ändamål, uppgingo motsvarande utgifter för statliga och statskommunala reservarbeten till ca 71 miljoner kronor, medan angivna siffror för antalet sysselsatta voro 44 000 respektive 36 100 man. För budgetåret 1934/35 slutligen anvisades medel om sammanlagt 150 miljoner kronor, varav ca 105 miljoner kronor användes till utgifter för statliga och statskommunala reservarbeten. Under förra hälften av sistnämnda budgetår sysselsattes maximalt 43 800 och i medeltal 38 000 arbetslösa hjälpsökande. Den senare hälften av budgetåret har ej medräknats med hänsyn till att arbetslösheten då starkt sjunkit. Återstoden av de för respektive budgetår anvisade medlen utnyttjades för annan hjälpverksamhet för arbetslösa, såsom kontantunderstöd, hyreshjälp, kursverksamhet samt särskilda åtgärder i anledning av ungdomsarbetslösheten.

Förutom ovannämnda till statens arbetslöshetskommissions förfogande ställda medel för arbetslöshetens bekämpande anvisades för budgetåren 1933/34 och 1934/35 betydande anslag till allmänna arbeten, vilka förutom att de tillgodosågo speciella intressen avsågo att bidra till skapande av arbetstillfällen eller bibehållande av sysselsättningsnivån. Sålunda anslagos för nämnda båda budgetår (jfr SOU 1936: 32, s. 74 ff) under särskilda anslag medel om sammanlagt 162 respektive 130 miljoner kronor, vilka belopp såsom ovan nämnts äro omräknade med hänsyn till nuvarande prisnivå. Under budgetåret 1933/34 uppgick det högsta antal arbetare, som under en kalendermånad sysselsattes vid allmänna arbeten, varvid även medräknats enskilda företag finansierade genom låneanslag, till 24 850 man, medan medeltalet för månad uppgick till 9 000 man. För budgetåret 1934/35 utgjorde motsvarande antal sysselsatta arbetare 40 700 respektive 28 700 man. Anslagen utnyttjades till större delen under nämnda båda budgetår, varvid emellertid såsom av de anförda sysselsättningsciffrorna framgår en stor del av anslaget för budgetåret 1933/34 kunnat tagas i anspråk först under följande budgetår med hänsyn till att de med anslaget finansierade företagen först då kommit i gång i full utsträckning.

Det föreslagna fullmaktsbeloppet, 150 miljoner kronor, skulle medgiva beredande av arbetstillfällen om högst ca 6 miljoner dagsverken, därest huvudsakligen företag av grovarbetskaraktär utnyttjas, och om ca 4,5 miljoner dagsverken, därest olika kategorier i den allmänna investeringsreserven ingående företag utnyttjas i ungefärligen de proportioner, i vilka de ingå i förslaget till sådan reserv; i båda fallen äro dagsverksantalen beräknade under förutsättning att endast rent statliga företag utnyttjas. Antagas kommunala och enskilda arbeten bliva ianspråktaga i ungefär motsvarande utsträckning som den, i vilken de ingå i den föreslagna reserven, och finansieras de därvid till av utredningen beräknad del med andra än statsmedel, kunna ovan angivna dagsverksantal uppskattas stiga till 6,5 à 7 respektive ca 6 miljoner dagsverken. Förutsättas såsom ett bedömbart medelvärde företag medförande 6 miljoner dagsverken bliva utnyttjade, innebär detta att sysselsättning i medeltal per arbetsdag under året beredes 20 000 arbetare.

I anslutning till föredragande departementschefens i årets statsverkspro-

position gjorda uttalande, att den ifrågasatta dispositionsfullmakten för Kungl. Maj:t skulle göra det möjligt att begränsa arbetslöshetsanslagen på riksstaten till vad som motsvarar de vid en mera normal arbetsmarknadsutveckling motsedda behoven, vill utredningen framhålla, att den föreslagna storleken av fullmakten beräknats med hänsynstagande till att det å riksstaten uppförda anslaget till arbetsmarknadens reglering endast avser att täcka medelsbehovet för åtgärder betingade av den restarbetslöshet, som föreligger även under tider med i övrigt tillfredsställande sysselsättning. I statsverkspropositionen har nämnda anslag endast uppförts med beräknat belopp. Skulle vid framläggande av förslag till riksdagen ändamålet med anslaget komma att få en större räckvidd än vad förutsatts, bör vederbörlig justering av finansfullmaktens storlek ske med hänsyn härtill.

I detta sammanhang må, under åberopande ånyo av chefens för finansdepartementet uttalande angående möjligheterna att begränsa arbetslöshetsanslagen å riksstaten till vad som motsvarar de vid en mera normal arbetsmarknadsutveckling motsedda behoven, erinras att statens arbetsmarknadskommission i sin petitaskrivelse av den 2 november 1944 (jfr 1945 års statsverksproposition V ht., s. 18) förklarar sig utgå från att kostnaderna för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beredskapsarbeten i form av väg- och gatubyggen, vatten- och avloppsledningsanläggningar m. m., vilka hittills bestritts av å riksstaten uppförda anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering, från och med ingången av nästa budgetår skulle komma att bestridas från anslag uppförda å allmän beredskapsstat. Kommissionen förutsatte vidare, att medel, som under nästa budgetår erfordrades för att fullfölja nyssnämnda slag av arbeten, till vilkas igångsättande kommissionen dessförinnan beviljat medel, jämväl skulle komma att anvisas från anslag uppförda å beredskapsstaten. Under ovannämnda förutsättning hade kommissionen beräknat det å riksstaten erforderliga anslagsbehovet till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. för nästa budgetår till 30 milj. kronor.

Till vad kommissionen sålunda föreslagit har Kungl. Maj:t hittills icke tagit ställning i annan mån än genom chefens för finansdepartementet meromnämnda uttalande angående möjligheterna att begränsa arbetslöshetsanslag å riksstaten. Vid anmälade av de frågor, som tillhöra regleringen av utgifter under riksstatens femte huvudtitel, har föredragande statsrådet jämväl framhållit, att det framstode såsom önskvärt att medelsbehovet för åtgärder för arbetsmarknadens reglering upptoges till närmare bedömande i samband med framläggande av förslag till allmän beredskapsstat för nästa budgetår och att i avbidan härpå anslag å riksstaten till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. preliminärt beräknades till det av arbetsmarknadskommissionen under nyssnämnda förutsättning beräknade beloppet 30 milj. kronor.

I avvaktan på statsmakternas prövning av föreliggande finansieringsfrågor har investeringsutredningen vid sina i det följande framlagda anslagsberäkningar icke medtagit medel för fortsatt bedrivande efter den 1 juli 1945 av dessförinnan påbörjade eller principbeslutade beredskapsarbeten, för vilka

kostnaderna under innevarande budgetår bestridas av medel från anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering. I den mån berörda arbetens utförande under nästa budgetår skall bestridas av anslag å allmän beredskapsstat böra därför vissa av de av utredningen i det följande föreslagna anslagen ökas. Till ledning för bedömandet av de erforderliga anslagsökningarnas storlek har utredningen från arbetsmarknadskommissionen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inhämtat uppgifter angående de beräknliga kostnaderna för den 1 juli 1945 återstående arbeten å påbörjade eller principbeslutade beredskapsarbeten. Dessa kostnader beräknas för nedan angivna slag av företag uppgå till följande belopp.

	Kronor
Byggande av huvudvägar	38 000 000
Förbättring av bygde- och ödebygdevägar	17 000 000
Nyanläggning av bygdevägar	7 000 000
Statliga och statsunderstödda fiskehamnar	1 000 000
Anläggningar för vattenförsörjning och avlopp	5 000 000
	Summa 68 000 000.

Det må framhållas att ovannämnda belopp endast äro approximativa, enär den omfattning, i vilken arbetena komma att bedrivas under återstående del av innevarande budgetår, icke kan med säkerhet beräknas. I beloppen hava innefattats kostnader för beredskapsarbeten, vilka utföras såväl i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens som arbetsmarknadskommissionens regi. Detta har syntts motiverat med hänsyn till att någon skillnad i fråga om utnyttjande i sysselsättningssyfte mellan kommissionens och styrelsens arbeten icke förefinnes. Skola vid berörda slag av arbeten under nästa budgetår sysselsättas samma genomsnittliga arbetsstyrkor som under innevarande, beräknas härför ett anslag av i runt tal 25 milj. kronor bliva erforderligt. Skola arbetena finansieras från specificerade anslag å allmän beredskapsstat, torde härav föranledda ökningarna beträffande av investeringsutredningen i det följande angivna anslag emellertid böra beräknas med hänsyn till att i fall av en mera svårartad arbetsmarknadskris företagen i fråga böra utnyttjas för beredande av arbetstillfällen i största möjliga utsträckning. De med hänsyn härtill erforderliga anslagsökningarna kunna uppskattas till följande belopp.

	Kronor
Byggande av huvudvägar	25 000 000
Förbättring av bygde- och ödebygdevägar	10 000 000
Nyanläggning av bygdevägar	5 000 000
Statliga och statsunderstödda fiskehamnar	500 000
Anläggningar för vattenförsörjning och avlopp	5 000 000
	Summa 45 500 000.

Det må erinras, att vissa av de berörda företagen äro av sådan storlek och art att de icke kunna slutföras på ett budgetår. I fråga om andra företag åter kunna de ur sysselsättningssynpunkt lämpligaste arbetena redan vara

utförda, eller ock kan den relativa tillgången på sådana arbeten vara begränsad, särskilt i vad det gäller arbeten, som kunna utföras vintertid. De erforderliga anslagsbeloppen för budgetåret bliva därför lägre än totalkostnaderna för företagens färdigställande.

2. Anslag till postverket.

Kostnaderna för de i investeringsplanen för postverket ingående företag, vilka ansetts kunna komma till utförande under budgetåret 1945/46, hava, såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen (s. 18—37) och av bifogade sammanställning (bil. 1) närmare framgår, beräknats uppgå till ett sammanlagt belopp av 14 342 500 kronor. Av nämnda belopp falla 4 872 500 kronor å de såsom ordinarie arbeten betecknade företagen, medan återstoden, 9 470 000 kronor, hänför sig till den av utredningen föreslagna investeringsreserven.

Såsom byggnadsarbeten av sådan angelägenhetsgrad, att de synts böra ingå i den föreslagna investeringsreserven, hava medtagits nya posthusbyggnader inom Gärdesstaden och Årstaområdet i Stockholm samt i Eskilstuna, ombyggnad av posthuset i Linköping, nya posthusbyggnader i Huskvarna och Landskrona, om- och tillbyggnad av posthuset i Karlstad, ny posthusbyggnad i Arvika, om- och tillbyggnad av posthuset i Sala, ny posthusbyggnad i Skellefteå samt slutligen ombyggnad av posthuset i Luleå. Kostnaderna för de olika i investeringsreserven upptagna byggnadsföretagen hava enligt nu föreliggande beräkningar angivits till ett sammanlagt belopp av 8 770 000 kronor. Mera fullständiga kostnadsberäkningar hava emellertid, enligt vad generalpoststyrelsen uppgiver, endast medhunnits beträffande arbetena i Linköping, Huskvarna, Skellefteå och Luleå. I övriga fall hava kostnaderna endast kunnat preliminärt angivas. Vidare har i investeringsreserven för nästa budgetår i anslutning till det å ordinarie stat i statsverkspropositionen för innevarande år föreslagna anslaget till anskaffning av motorfordon medtagits ett belopp av 700 000 kronor för samma ändamål.

Utöver de till ordinarie arbeten för postverket äskade anslagen för budgetåret 1945/46 — vilka, oberäknat vid innevarande budgetårs utgång kvarstående reservationer om i runt tal 1 800 000 kronor (se bil. 1, not 4), uppgå till ett belopp av tillhopa 4 872 500 kronor — skulle således för ett utnyttjande i dess helhet av den föreslagna investeringsreserven för postverket, såvitt nu kan bedömas, ytterligare anslag om sammanlagt 9 470 000 kronor vara erforderliga.

Därjämte erfordras medel med belopp, som av generalpoststyrelsen ännu icke kunnat angivas, för inköp av tomter i Eskilstuna och Landskrona. I anslutning till vad härom närmare anförts i den föregående framställningen, får investeringsutredningen hemställa, att, därest generalpoststyrelsen icke till Kungl. Maj:t avgiver förslag i fråga om nämnda tomtinköp under sådan tid, att dessa av Kungl. Maj:t kunna föreläggas årets riksdag, Kungl. Maj:t måtte

utverka riksdagens bemyndigande att låta generalpoststyrelsen av driftmedel bestrida kostnaderna för ifrågavarande tomtinköp.

Under återopande av vad i det föregående anförts hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 å kapitalbudgeten under rubriken Statens affärsverksfonder, Postverket, uppföra följande anslag, nämligen

<i>Anskaffning av motorfordon</i>	kronor	700 000
<i>Posthusbyggnad inom Gärdesstaden i Stockholm</i>	»	1 500 000
<i>Posthusbyggnad inom Årstaområdet i Stockholm</i>	»	1 350 000
<i>Posthusbyggnad i Eskilstuna</i>	»	1 100 000
<i>Ombyggnad av posthuset i Linköping</i> ..	»	200 000
<i>Posthusbyggnad i Huskvarna</i>	»	600 000
<i>Posthusbyggnad i Landskrona</i>	»	850 000
<i>Om- och tillbyggnad av posthuset i Karlstad</i>	»	520 000
<i>Posthusbyggnad i Arvika</i>	»	1 400 000
<i>Om- och tillbyggnad av posthuset i Sala</i> ..	»	130 000
<i>Posthusbyggnad i Skellefteå</i>	»	875 000
<i>Ombyggnad av posthuset i Luleå</i>	»	245 000.

3. Anslag till telegrafverket.

Kostnaderna för de i investeringsplanen för telegrafverket ingående företag, vilka ansetts kunna komma till utförande under budgetåret 1945/46, hava, såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen (s. 37—63) och bifogade sammanställning (bil. 2) närmare framgår, beräknats uppgå till ett sammanlagt belopp av 151 255 000 kronor. Av nämnda belopp falla 118 090 000 kronor å de såsom ordinarie arbeten betecknade företagen, medan återstoden, 33 165 000 kronor, hänför sig till den av utredningen föreslagna investeringsreserven.

I fråga om bestridandet av kostnaderna för de olika i investeringsplanen upptagna grupperna av arbeten har förutsatts, att de till allmänt underhåll, linjebesiktningar m. m. hänförliga arbetena samt diverse arbeten, föranledda av nya abonnentanläggningar, nätarbeten och blanka mellanortsledningar, vilka samtliga arbeten uppgå till en sammanlagd kostnadssumma av 30 200 000 kronor, varav 4 000 000 kronor beräknats falla å investeringsreserven, komma att bekostas av telegrafverkets driftmedel. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att beträffande dispositionen av telegrafverkets driftmedel för de i investeringsreserven upptagna arbetena meddela beslut genom fastställande av tillägg till telegrafverkets ordinarie driftkostnadsstater.

De i planen upptagna linje- och nätarbetena på grund av järnvägslektrifieringar för 2 600 000 kronor, varav 400 000 kronor ingå i investeringreserven, äro avsedda att bekostas av vederbörande järnvägsförvaltningar, ehuru de, såsom i det föregående framhållits, medtagits i planen med hänsyn till att de utföras i telegrafverkets regi.

Kostnaderna i övrigt för de i planen ingående arbeten, som ansetts vid behov kunna komma till utförande under budgetåret 1945/46, äro avsedda att täckas genom för ändamålet anvisade särskilda anslag. För de i det ordinarie arbetsprogrammet uppförda arbetena har Kungl. Maj:t i 1945 års statsverksproposition föreslagit riksdagen att anvisa investeringsanslag av tillhoppa 86 605 000 kronor. Dessutom finnas för de ordinarie arbetena medel tidigare anvisade till ett sammanlagt belopp av 3 085 000 kronor. För ett utnyttjande i dess helhet av den föreslagna investeringsplanen för telegrafverket skulle således ytterligare anslag av tillhoppa 28 765 000 kronor bliva erforderliga.

Under åberopande av det anförda hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 å kapitalbudgeten under rubriken Statens affärsverksfonder, Telegrafverket, uppföra följande anslag, nämligen

Telegrafverkets fastigheter.

Telefonstationsbyggnader m. m.:

<i>Telefonstationsbyggnad i Ystad . . . . .</i>	kronor	575 000
<i>Telefonstationsbyggnad i Ängelholm . .</i>	»	300 000
<i>Telefonstationsbyggnad i Klippan . . . .</i>	»	475 000
<i>Telefonstationsbyggnad i Hässleholm . .</i>	»	400 000
<i>Iordningställande av lokaler för auto-</i>		
<i>matisk telefonstation i Kalmar . . . .</i>	»	220 000
<i>Telefonstationsbyggnad i Borgholm . .</i>	»	300 000
<i>Tillbyggnad av telefonstationsbygg-</i>		
<i>naden i Jönköping . . . . .</i>	»	625 000
<i>Vissa ändringsarbeten i telefonstations-</i>		
<i>byggnaden i Borås . . . . .</i>	»	340 000
<i>Ombyggnad av telefonstationsbyggna-</i>		
<i>den i Vänersborg . . . . .</i>	»	270 000
<i>Tillbyggnad av telefonstationsbyggna-</i>		
<i>den i Karlstad . . . . .</i>	»	600 000
<i>Telefonstationsbyggnad i Sunne . . . . .</i>	»	300 000
<i>Post- och telefonstationsbyggnad i Hag-</i>		
<i>fors . . . . .</i>	»	390 000
<i>Telefonstationsbyggnad i Vimmerby . .</i>	»	315 000
<i>Telefonstationsbyggnad i Nässjö . . . . .</i>	»	500 000
<i>Telefonstationsbyggnad i Arboga . . . .</i>	»	400 000
<i>Telefonstationsbyggnad i Strängnäs . .</i>	»	225 000
<i>Post- och telefonstationsbyggnad i Ny-</i>		
<i>näshamn . . . . .</i>	»	300 000

<i>Telefonstationsbyggnad i Gustavsberg</i>	kronor	270 000
<i>Telefonstationsbyggnad i kvarteret Jericho i Stockholm</i>	»	1 900 000
<i>Telefonstationsbyggnad i Ludvika</i>	»	450 000
<i>Telefonstationsbyggnad i Mora</i>	»	300 000
<i>Vissa ändringsarbeten i telefonstationsbyggnaden i Gävle</i>	»	600 000
<i>Post- och telefonstationsbyggnad i Tierp</i>	»	315 000
<i>Tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Ljusdal</i>	»	100 000
<i>Telefonstationsbyggnad i Arvidsjaur</i>	»	175 000
<i>Telefonstationsbyggnad i Kiruna</i>	»	225 000
Förrådsbyggnader m. m.:		
<i>Förrådsbyggnad i Västanfors</i>	»	275 000
<i>Förrådsbyggnad jämte garage i Örebro</i>	»	200 000
<i>Förråds-, garage- och verkstadsbyggnad i Norrköping</i>	»	525 000
<i>Förråds-, garage- och verkstadsbyggnad i Gävle</i>	»	525 000
<i>Tillbyggnad av kontorsbyggnaden vid telegrafverkets verkstad i Nynäshamn</i>	»	300 000
Telefon- och telegrafanläggningar.		
<i>Riks- och landskablar m. m.</i>	kronor	4 800 000
<i>Nya abonnentanläggningar, nätarbeten och blanka mellanortsledning</i>	»	6 000 000
Radioanläggningar.		
Rundradioanläggningar:		
<i>Rundradiosändare för kortvåg i Hörby</i>	»	5 270 000.

4. Anslag till statens järnvägar.

Såsom av den lämnade redogörelsen för investeringsplanen för statens järnvägar för budgetåret 1945/46 (s. 63—89 och bil. 3) närmare framgår, omfattar den föreslagna investeringsreserven arbeten för en sammanlagd kostnad av 153 245 000 kronor. Av nämnda belopp föreslås 146 935 000 kronor bära bestridas genom anslag å kapitalbudgeten, 5 900 000 kronor genom medel å statens järnvägars driftkostnadsstat samt 410 000 kronor med statens järnvägars rörelsemedel.

Då utredningen utgått från att varje i investeringsreserven ingående företag i händelse av en under budgetåret 1945/46 inträffande arbetsmarknadskris kan komma att behöva utnyttjas till fullo, skulle det sålunda bli erforderligt att för de arbeten, som äro avsedda att bestridas med kapitalmedel, å allmän beredskapsstat för nämnda budgetår uppföra anslag om sammanlagt

146 935 000 kronor. De i investeringsreserven ingående, till statens järnvägars driftkostnadsstat hänförliga företagen torde kunna finansieras genom att Kungl. Maj:t i förekommande fall meddelar beslut om fastställande av tillägg till de ordinarie driftkostnadsstaterna. Vad angår företag avsedda att bestridas med rörelsemedel torde vid behov finansieringen tillsvidare kunna ske över statens järnvägars rörliga kredit hos riksgäldskontoret.

Såsom i tidigare sammanhang nämnts har utredningen vid framläggandet av investeringsplanen för statens järnvägar för nästa budgetår följt den ändrade anslagsuppställning beträffande statens järnvägar, som förordats i årets statsverksproposition. I anslutning härtill kommer utredningen i det följande att så vitt möjligt vid sin hemställan om anslag å allmän beredskapsstat anknyta till de investeringsanslag, vilka för innevarande budgetår föreslagits i nämnda proposition för de ordinarie arbetena vid statens järnvägar. Utredningen vill emellertid framhålla, att för vissa av de anslagsgrupper, under vilka i statsverkspropositionen förordats särskilda specifikationer för varje enskilt företag (bangårdsombyggnader m. m., linjeomläggningar, stationshus, godsmagasin, personallokaler, bostadshus, elektrifiering, lokstationshus och driftverkstadsanläggningar, anläggningar vid huvudverkstäder), utredningen vid sin i det följande gjorda hemställan om uppförande av anslag med hänsyn till att företagen närmare specificerats i sammanställningen av investeringsplanen (bil. 3) stannat vid att ange det sammanlagda anslagsbehovet för varje sådan grupp av företag. Utredningen hänvisar således i fråga om anslagsbehovet för varje enskilt företag under nämnda grupper till den bifogade sammanställningen.

Under återopande av det anförda hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 å kapitalbudgeten under Statens affärsverksfonder, Statens järnvägar, uppföra följande anslag, nämligen

Byggnader och anläggningar.

Bangårdar:

<i>Bangårdsombyggnader m. m. . . . .</i>	kronor	11 550 000
<i>Gångbroar och gångtunnlar . . . . .</i>	»	2 100 000
<i>Bangårdsmaskinerier . . . . .</i>	»	150 000
<i>Tegelbackens reglering . . . . .</i>	»	1 000 000

Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar:

<i>Fortsatt anläggning av dubbelspår ..</i>	»	39 400 000
<i>Linjeomläggningar . . . . .</i>	»	5 390 000
<i>Diverse linjearbeten . . . . .</i>	»	710 000

Fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden:

<i>Diverse åtgärder för spår förstärkning</i>	»	2 000 000
<i>Skenfria vägkorsningar m. m. . . . .</i>	»	200 000
<i>Broar m. m. . . . .</i>	»	600 000

Husbyggnader:

<i>Stationshus</i>	kronor	5 200 000
<i>Godsmagasin</i>	»	500 000
<i>Personallokaler</i>	»	1 200 000
<i>Bostadshus</i>	»	2 100 000
<i>Diverse byggnader</i>	»	700 000
<i>Telefonanläggningar m. m.</i>	»	1 575 000
<i>Elektriska belysningsanläggningar</i>	»	200 000
<i>Anläggningar för elektrisk tågdrift</i>	»	5 090 000
<i>Elektrifiering</i>	»	27 000 000
<i>Lokstations- och driftverkstadsanläggningar</i>	»	600 000
<i>Anläggningar vid huvudverkstäder</i>	»	420 000
Rullande materiel.		
<i>Rullande materiel</i>	»	35 000 000
Biltrafik.		
<i>Garagebyggnader m. m.</i>	»	750 000
<i>Nyanskaffning av bilmateriel</i>	»	3 000 000
Statens järnvägars dispositionsanslag.		
<i>Statens järnvägars dispositionsanslag</i> ...	»	500 000.

5. Anslag till statens vattenfallsverk.

Såsom av den lämnade redogörelsen för investeringsplanen för statens vattenfallsverk för budgetåret 1945/46 (s. 89—100 och bil. 6) närmare framgår, hava kostnaderna för de olika i investeringsreserven upptagna anläggningarna av vattenfallsstyrelsen beräknats uppgå till ett sammanlagt belopp av 19,4 miljoner kronor. Utöver de till ordinarie arbeten för statens vattenfallsverk äskade anslagen för budgetåret 1945/46, vilka uppgå till ett sammanlagt belopp av 45,7 miljoner kronor, skulle således för utnyttjande av den föreslagna investeringsreserven i dess helhet ytterligare anslag motsvarande förstnämnda belopp vara erforderliga.

Under åberopande av vad i det föregående anförts hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapstat för budgetåret 1945/46 å kapitalbudgeten under rubriken Statens affärsverksfonder, Statens vattenfallsverk, uppföra följande anslag, nämligen

<i>Kraftstation vid Hölleforsen m. m.</i>	kronor	6 000 000
<i>Ett tredje maskinaggregat vid Stadsforsens kraftstation</i>	»	2 000 000
<i>Förberedelsearbeten för kraftstation vid Harsprånget</i>	»	2 300 000

<i>Kraftstation vid Hammarby</i>	kronor	2 000 000
<i>Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk</i>	»	4 000 000
<i>Mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag m. m.</i>	»	1 600 000
<i>Statens vattenfallsverks dispositionsanslag</i>	»	1 500 000.

6. Anslag till försvarsväsendet.

De föreslagna investeringsreserverna för försvarsväsendet omfatta arbeten för en sammanlagd kostnad av 90 534 100 kronor, varav arbeten för 34 928 000 kronor upptagits såsom allmän investeringsreserv och 55 606 100 kronor såsom grovarbetsreserv. I efterföljande framställning, vari behandlas finansieringen av de till respektive arméns fortifikationsförvaltnings, marinförvaltningens och flygförvaltningens ämbetsområden hänförliga byggnads- och anläggningsarbetena, hava angivits de olika belopp, med vilka företagen ingå i den allmänna investeringsreserven respektive grovarbetsreserven. I sistnämnda reserv ingå dessutom vissa skyddsrum samt lagrings- och förrådsanläggningar m. m. för försvarsstabens räkning, vilka såsom av föregående framställning (s. 101) närmare framgår, av utredningen för budgetåret 1945/46 medtagits till ett kostnadsbelopp av 20 miljoner kronor.

Vad angår finansieringen av de under respektive ämbetsområde hänförliga, i *grovarbetsreserven* ingående arbetena har utredningen inräknat kostnaderna för dessa i det anslag, som av utredningen i det följande (s. 342 ff) föreslås bli uppfört å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

a. Försvarsstabens verksamhetsområde.

Såsom ovan anförts utgöras de under försvarsstabens verksamhetsområde hänförliga företagen av arbeten, vilka medtagits i grovarbetsreserven.

b. Arméns fortifikationsförvaltnings ämbetsområde.

Investeringsplanen för de till arméns fortifikationsförvaltnings ämbetsområde hänförliga arbetena, för vilken plan i det föregående redogjorts (s. 101), omfattar en total kostnad av 169 947 900 kronor, varav för budgetåret 1945/46 erfordras 52 272 800 kronor för det ordinarie programmet, 11 719 000 kronor för den allmänna reserven och 6 671 100 kronor för grovarbetsreserven. I fråga om den närmare fördelningen av nämnda belopp mellan de olika till

förvaltningens ämbetsområde hänförliga företagen hänvisas till sammanställningen i bil. 8 b.

Kostnaderna för de i den *allmänna investeringsreserven* upptagna arbetena kunna, i anslutning till vad i det föregående anförts, sammanfattningsvis beräknas enligt följande.

Exercisbyggnader	kronor	2 300 000
Furirbostäder	»	1 150 000
Om- och tillbyggnad av matinrättningar	»	4 029 000
Hundgårdar för arméns truppförband	»	290 000
Gymnastikbyggnader	»	2 376 000
Stensättningsarbeten	»	355 000
Förråd i Torpshammar	»	70 000
Vissa bad- och sanitära anläggningar på Karlberg	»	639 000
Brandstationsbyggnad i Karlsborg	»	80 000
Truppförbandssjukhus i Uddevalla	»	430 000

Summa kronor 11 719 000.

Därest de i den allmänna investeringsreserven ingående arbetena vid en under budgetåret 1945/46 eventuellt inträffande arbetsmarknadskris skulle behöva igångsättas i full omfattning, skulle sålunda bli erforderligt att å allmän beredskapsstat för nämnda budgetår ställa ett anslag av i runt tal 11 700 000 kronor till förfogande för ändamålet. Dock förutsattes därvid, att arbetena komma till utförande med anlitande av berörda anslag endast i den mån kostnaderna icke kunna bestridas från av riksdagen tidigare anvisade anslag till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.

Under återopande av det anförda hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 å kapitalbudgeten under Försvarets fastighetsfond, Arméns delfond, uppföra följande anslag, nämligen

Vissa byggnadsarbeten m. m. för armén . . kronor 11 700 000.

c. Marinförvaltningens ämbetsområde.

Investeringsplanen för de till marinförvaltningens ämbetsområde hänförliga arbetena, för vilken plan i det föregående redogjorts (s. 117), omfattar en totalkostnad av 39 687 300 kronor, varav under budgetåret 1945/46 erfordras 11 869 700 kronor för det ordinarie programmet, 6 164 000 kronor för den allmänna reserven och 7 333 000 kronor för grovarbetsreserven. I fråga om den närmare fördelningen av nämnda belopp mellan de olika till marinförvaltningens ämbetsområde hänförliga företagen hänvisas till sammanställningen i bil. 8 c.

Kostnaderna för de i den *allmänna investeringsreserven* upptagna arbetena kunna, i anslutning till vad i det föregående anförts, sammanfattningsvis beräknas enligt följande.

Simhall vid sjökrigsskolan	kronor	253 000
Byggnader för kustartilleriförsvarens depåorganisation ..	»	570 000
Proviantförråd	»	260 000
Frontreparationsverkstad för flottan	»	285 000
Stridscentral för chefen för Norrlandskustens marin- distrikt	»	275 000
Stridscentral för chefen för kustflottan	»	370 000
Avloppsarbeten vid Galärvarvet	»	104 000
Ombyggnad och modernisering av tjänstebostäder vid Vaxholms kustartilleriregemente	»	580 000
Vissa iståndsättningsarbeten vid marinens kasernetablissem- ent å Rindö	»	114 000
Renovering av tvättrum i kasern I och II å Oscar-Fred- riksborg	»	19 000
Komplettering av förläggingsbyggnader och baracker vid Gotlands kustartilleriförsvär och Gotlands kustartilleri- kår	»	635 000
Kasern vid d:o		
Splittersäkert kabelförråd m. m. vid d:o	»	285 000
Förrådsbyggnad för torpedammunition i Fårösund	»	558 000
Idrottshall på Stumholmen i Karlskrona	»	435 000
Verkstadsskola i Karlskrona	»	300 000
Vissa arbeten å broförbindelsen Högvakten—Lindholmen inom Karlskrona örlogsvarv	»	271 000
Ordnande av vattenförsörjningen i Karlskrona	»	135 000
Stensättning av vissa huvudvägar inom Karlskrona örlogs- varv	»	335 000
Gymnastik- och exercisbyggnad samt bastubad vid Göte- borgs örlogsstation	»	380 000
Gymnastikbyggnad jämte bastubad vid Älvsborgs kustar- tilleriregemente	»	
Summa kronor		6 164 000.

Därest de i den allmänna investeringsreserven ingående arbetena vid en eventuellt inträffande arbetsmarknadskris under budgetåret 1945/46 skulle behöva igångsättas i full omfattning, skulle sålunda bliva erforderligt att å allmän beredskapsstat för nämnda budgetår ställa ett anslag på i runt tal 6 160 000 kronor till förfogande för ändamålet. Dock förutsattes därvid, att arbetena komma till utförande med anlitande av berörda anslag endast i den mån kostnaderna icke kunna bestridas från av riksdagen tidigare anvisade anslag till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.

Under åberopande av det anförda hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 å kapitalbudgeten under Försvarets fastighetsfond, Marinens delfond, uppföra följande anslag, nämligen

Vissa byggnadsarbeten m. m. för marinen . . kronor 6 160 000.

d. Flygförvaltningens ämbetsområde.

Investeringsplanen för de till flygförvaltningens ämbetsområde hänförliga arbetena, för vilken plan i det föregående redogjorts (s. 124), omfattar en total kostnad av 76 802 000 kronor, varav under budgetåret 1945/46 erfordras 34 266 000 kronor för det ordinarie programmet, 17 045 000 kronor för den allmänna reserven och 21 602 000 kronor för grovarbetsreserven. I fråga om den närmare fördelningen av nämnda belopp mellan de olika till flygförvaltningens ämbetsområde hänförliga företagen hänvisas till sammanställningen i bil. 8 d.

Kostnaderna för de i den *allmänna investeringsreserven* upptagna arbetena kunna, i anslutning till vad i det föregående anförts, sammanfattningsvis beräknas enligt följande.

Musikbyggnader	kronor	196 000
Gymnastikbyggnader	»	2 856 000
Vissa flygfältsarbeten:		
Permanentbeläggning av rullbanor	»	8 805 000
Fältutvidgningar	»	4 681 000
Utvidgning av flygfältet vid Västmanlands flygflottilj	»	100 000
Ombyggnad av kanslihuset vid Roslagens flygflottilj	»	123 000
Inomhusskjutbanor vid Jämtlands och Hälsinge flygflottiljer	»	82 000
Vissa byggnadsarbeten vid Svea flygflottilj	»	58 000
Utökning av reningsverket vid d:o	»	86 000
Vissa vägarbeten vid centrala flygverkstaden i Västerås ..	»	58 000
Summa kronor		17 045 000.

Därest de i den allmänna investeringsreserven ingående arbetena vid en eventuellt inträffande arbetsmarknadskris under budgetåret 1945/46 skulle behöva igångsättas i full omfattning, skulle sålunda bliva erforderligt att på allmän beredskapsstat för nämnda budgetår ställa ett anslag av i runt tal 17 000 000 kronor till förfogande för ändamålet. Dock förutsättes därvid, att arbetena komma till utförande med anlitande av berörda anslag endast i den mån kostnaderna icke kunna bestridas från av riksdagen tidigare anvisade anslag till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.

De i investeringsplanen för flygförvaltningens ämbetsområde medtagna arbetena utgöras till stor del av flygfältsanläggningar. För att vid en inträffande arbetsmarknadskris snabbt kunna utnyttja denna del av investerings- och grovarbetsreserven är det nödvändigt, att de med anläggningarna sammanhängande markfrågorna dessförinnan blivit lösta. För de i investeringsplanen för innevarande budgetår ingående flygfältsanläggningarna, vilka av utredningen i huvudsak föreslås skola medtagas jämväl i planen för nästa budgetår, uppfördes å allmän beredskapsstat II ett anslag av 1 700 000 kronor till bestridande av kostnader för förvärv av erforderlig mark (proposition 1944: 281, s. 193 och 194). För de flygfältsanläggningar, som därutöver föreslås ingå i planen för nästa budgetår, kunna kostnaderna för förvärv av erforderlig mark enligt flygförvaltningens uppgifter uppskattas till ca 550 000 kronor. Under förutsättning att det för innevarande budgetår å allmän beredskapsstat II uppförda anslaget till markförvärv för flygfält icke till någon del tages i anspråk innan budgetårets utgång, skulle sålunda ett belopp av i runt tal 2 250 000 kronor behöva stå till förfogande för ändamålet å nästa budgetårs beredskapsstat.

Under åberopande av det sålunda anförda hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 å kapitalbudgeten under Försvarets fastighetsfond, Flygvapnets delfond, uppföra följande anslag, nämligen

<i>Markförvärv för flygfält</i>	kronor	2 250 000
<i>Vissa byggnadsarbeten m. m. för flygvapnet</i>	»	17 000 000.

7. Anslag till statliga och statsunderstödda vägar och gator.

Investeringsplanen jämte grovarbetsreserven för statliga och statsunderstödda vägar och gator, vilken framlagts å s. 135—165, omfattar en byggnadskostnad under budgetåret 1945/46 av 507,25 milj. kronor, varav 121,8 milj. kronor ordinarie arbetsprogram, 216,65 milj. kronor allmän investeringsreserv samt 168,8 milj. kronor särskild grovarbetsreserv. Vad angår finansiering av grovarbetsreserven av väg- och gatubyggnader återkommer utredningen till detta spörsmål vid behandlingen av anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering (s. 342). Statens andel i finansieringen av den allmänna investeringsreserven skall i enlighet med förut angivna riktlinjer bestridas av anslag, uppdelade på sätt som tillämpas för arbeten i vanlig ordning.

Allmänna vägar och gator.

Den allmänna investeringsreserven innefattar arbeten avseende b a r m a r k s u n d e r h å l l på landsbygden samt i städer och samhällen, där kronan är vägghållare, till en sammanlagd kostnad av 40,5 milj. kronor, vilket belopp torde motsvara det erforderliga anslagsbehovet för ifrågavarande arbeten.

Den allmänna investeringsreserven för byggande av allmänna vägar på landet slutar på en byggnadskostnad av 99,1 milj. kronor. Härtill skola läggas kostnaderna för marklösen o. d., varigenom det totala anslagsbehovet för sådana vägar kan uppskattas till 114,1 milj. kronor. Av detta belopp beräknas för nyanläggning av bygdevägar 25,6 milj. kronor, för nyanläggning av ödebygdsvägar 6,7 milj. kronor, för byggande av huvudvägar 58,2 milj. kronor och för förbättring av bygdevägar och ödebygdsvägar 23,6 milj. kronor.

Anslagsbehovet för de i allmänna investeringsreserven ingående vägbeläggningsarbetena på landsbygden samt i städer och samhällen, i vilka kronan är väghållare, torde motsvara hela det å reserven för ifrågavarande ändamål upptagna beloppet eller 10,1 milj. kronor.

För byggande av vägar och gator i städer och samhällen, som själva äro väghållare, utgör investeringsreservens byggnadskostnad 45,9 milj. kronor. Det statsanslag, som erfordras för investeringsreservens ianspråktagande, kan med hänsyn till att en del av kostnaderna skola täckas av tomtägarnas gatukostnadsbidrag beräknas något lägre än som svarar mot det författningsenliga statsbidraget (95 procent). Investeringsutredningen har uppskattningsvis kalkylerat med 90 procent av byggnadskostnaden eller i runt tal 41 milj. kronor.

Erforderliga anslag till övriga kategorier av arbeten på allmänna vägar och gator hava beräknats efter grunder liknande dem, som ovan angivits för arbeten där kronan respektive vederbörande kommun är väghållare. Enligt dessa beräkningar skulle till stensättningsarbeten erfordras för landsbygden 3,8 milj. kronor och för städerna, såsom statsbidrag, 3,5 milj. kronor eller tillhopa 7,3 milj. kronor. Till byggande av broar erfordras 3,2 milj. kronor, varav 2,0 milj. kronor till arbeten på landet och 1,2 milj. kronor till arbeten i städerna.

Enskilda vägar.

För byggande av enskilda vägar har i den allmänna investeringsreserven upptagits en byggnadskostnad av 6,0 milj. kronor.

Enligt gällande statsbidragsgrunder kan bidrag till ifrågavarande företag utgå med högst 50 procent av den beräknade kostnaden, där anläggningen måste anses vara för väghållaren synnerligen betungande. I årets statsverksproposition (VI ht., punkten 26) har föredragande departementschefen vid sin hemställan om anslag till bidrag till byggande av enskilda vägar föreslagit sådan ändring i gällande bestämmelser angående statsbidrag till enskild väghållning, att — i likhet med vad som gäller för skogsvägar enligt kungörelsen angående statsbidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader m. m. — byggnadsbidrag må, då synnerliga skäl därtill äro, efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall beviljas med högst 75 procent av beräknade kostnaden för vägbyggnaden. Utredningen utgick vid beräklandet av det erforderliga anslagsbehovet för ifrågavarande ändamål redan i sitt föregående betänkande från de ovan föreslagna ändrade bidragsgrunderna. Därvid framhölls

emellertid, att ytterligare skäl dessutom talade för en viss höjning av statsbidraget. Under normala förhållanden hade väginträsenterna tidigare i en viss icke obetydlig utsträckning kunnat fullgöra sin bidragsskyldighet i form av naturaprestationer av olika slag. För det fall däremot att det enskilda vägföretaget inginge i en investeringsreserv och sålunda förutsattes komma till utförande under sådana förhållanden, att i stor utsträckning hänvisad arbetskraft kunde komma att tagas i anspråk, komme detta att för väginträsenterna kunna leda till kontanta utlägg för vissa prestationer, vilka eljest kunnat utföras av dem själva. Vidare låge det i sakens natur, att under en arbetsmarknadskris strävan måste vara att placera största möjliga antal arbetare på varje särskilt arbetsobjekt, vilket hade till följd en mer eller mindre påtaglig forcering av arbetet, en forcering som helt naturligt kunde komma att bidra till stegring av de kontanta utgifterna och även realkostnaderna. De av utredningen anförda synpunkterna synas allt fortfarande böra gälla vid beräkandet av bidragsbehovet för de i allmänna investeringsreserven ingående arbetena av hithörande slag. Utredningen har ansett sig kunna utgå från att bidrag i genomsnitt torde kunna komma att utgå med ca 60 procent. Då investeringsreserven av enskilda vägbyggnader beräknats draga en kostnad av 6,0 milj. kronor, torde således det för beredskapsstaten erforderliga anslagsbehovet för bidrag till byggande av enskilda vägar kunna beräknas till 3,6 milj. kronor.

Väg- och vattenbyggnadsväsendets förrådsfond.

De till investeringsreserven hörande byggnaderna för väg- och vattenbyggnadsväsendets förrådsfond skola helt och hållet bekostas med statsmedel.

Investeringsreserven av sådana byggnader beräknas draga en kostnad av 4,25 milj. kronor, varför ett anslag med detta belopp erfordras.

Under åberopande av vad ovan anförts hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 uppföra följande anslag, nämligen

å driftbudgeten under sjätte huvudtiteln:

<i>Barmarksunderhållet</i>	kronor	40 500 000
<i>Nyanläggning av bygdevägar</i>	»	25 600 000
<i>Nyanläggning av ödebygdevägar</i>	»	6 700 000
<i>Byggande av huvudvägar</i>	»	58 200 000
<i>Förbättring av bygdevägar och ödebygdevägar</i>	»	23 600 000
<i>Vägbeläggningar</i>	»	10 100 000
<i>Bidrag till byggande av vägar och gator</i>	»	41 000 000
<i>Bidrag till byggande av enskilda vägar</i>	»	3 600 000
<i>Stensättning av vägar och gator</i>	»	7 300 000
<i>Byggande av broar</i>	»	3 200 000

samt å kapitalbudgeten under

Diverse kapitalfonder:

Väg- och vattenbyggnadsväsendets för-
rådsfond ..... kronor 4 250 000.

8. Anslag till civila flygplatser.

Såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen för investeringsplanen för civila flygplatser (s. 165) närmare framgår, har investeringsutredningen beräknat det sammanlagda byggnadsprogrammet för budgetåret 1945/46, omfattande fältarbeten (terrasserings- och beläggningsarbeten) samt husbyggnader, till ett belopp av ca 50 miljoner kronor. Med hänsyn till att behandlingen såväl av ett av 1944 års flygplatsutredning avgivet förslag om anläggande av ett flygfält för interkontinental lufttrafik som av därmed sammanhängande frågor om anläggningsarbeten på vissa andra flygfält icke avslutats samt med hänsyn till möjligheten av att flygtrafiken västerut i en nära framtid kan komma att upptagas, har föredragande departementschefen i årets statsverksproposition icke ansett sig kunna taga ställning till omfattningen av det ordinarie byggnadsprogrammet för budgetåret 1945/46. Särskild proposition i ämnet vore emellertid avsedd att föreläggas årets riksdag, varför anslagen till ifrågavarande ändamål endast uppförts i riksstatsförslaget med beräknade belopp. På grund av ovissheten om de ordinarie arbetenas storlek måste den av utredningen framlagda investeringsplanen bli helt preliminär. På sätt framgår av den tidigare framställningen har utredningen beräknat arbetena i det ordinarie programmet till 40 milj. kronor, och i den allmänna investeringsreserven till 10 milj. kronor, varjämte föreslagits en grovarbetsreserv omfattande arbeten för 5 milj. kronor. Utredningen har emellertid framhållit, att det slutliga ställningstagandet av statsmakterna till det ordinarie programmets omfattning torde föranleda vederbörliga justeringar av storleken av den föreslagna allmänna investeringsreserven.

Samtliga i investeringsplanen nu medtagna flygfältsarbeten äro att anse såsom statliga, varför byggnadskostnaderna helt och hållet måste bestridas av statsmedel.

Under antagande att det ordinarie byggnadsprogrammet får den av utredningen beräknade storleksordningen och att alltså anslag till de därunder hänförliga företagen komma att upptagas i riksstaten i vanlig ordning, skulle det, därest nu förevarande reserv i händelse av en arbetsmarknadskris under budgetåret 1945/46 skulle behöva tagas i anspråk i sin helhet, bli erforderligt att å beredskapsstat för nämnda budgetår uppföra ett anslag för ifrågavarande ändamål av 10 miljoner kronor. Medel till de i den särskilda grovarbetsreserven ingående arbetena komma att i den följande framställningen beräknas under anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering (s. 342).

Under åberopande av det anförda hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 å kapitalbudgeten under Luftfartsfonden uppföra följande anslag, nämligen

Byggande och förbättring av flygplatser kronor 10 000 000.

9. Anslag till bidrag till handelshamnar och farleder.

Enligt den i det föregående lämnade redogörelsen för investeringsplanen för handelshamnar och farleder (s. 172 och bil. 17) har såsom investeringsreserv upptagits ett sammanlagt belopp av 30 986 200 kronor, varav för kommunala hamnar 30 536 200 kronor och för enskilda hamnar 450 000 kronor.

Statsbidrag till handelshamnar och farleder utgår jämlikt bestämmelserna i kungörelsen den 10 augusti 1928 (nr 328) med högst två tredjedelar av den beräknade byggnadskostnaden. Bidragsandelens storlek prövas i anslutning härtill från fall till fall och har under senare år, i den mån statsbidrag överhuvud taget utgått, varierat från en tiondedel till två tredjedelar. Vid prövning av andelens storlek torde hänsyn ha tagits till hamnarbetenas angelägenhet ur det allmännas synpunkt och till hamnens ekonomi m. m.

Det möter givetvis svårigheter att nu bedöma, huruvida och med vilken andel de kommuner och enskilda, vilkas projekterade hamnarbeten inrymts i investeringsplanen, vid normal prövning skulle erhålla statsbidrag, därest ansökan därom gjordes. Under de senare årens kris hava många hamnars bärighet avsevärt minskats, andras hava ökats, och en av grunderna för bidragsandelens bedömande har därigenom ändrats. En överslagsberäkning med ledning av under senare år fattade beslut om anvisande av statsbidrag giver vid handen, att, om vederbörande hamnförvaltningar till de i investeringsplanen angivna arbetena skulle erhålla statsbidrag i ungefär samma omfattning som vid tidigare utförda arbeten, för investeringsplanens genomförande skulle krävas anvisande av statsmedel med minst 5 000 000 kronor utöver det i 1945 års statsverksproposition äskade anslaget å 200 000 kronor. Vid denna beräkning hava icke medtagits några bidrag för arbeten i sådana hamnar — exempelvis i Stockholm, Göteborg och Malmö — till vilka bidrag av ordinarie anslag till hamnar och farleder tidigare ej utgått. Vid en arbetslöshetskris torde det emellertid kunna bli nödvändigt — för stimulerande av företagens igångsättande genom att i viss mån lämna gottgörelse för de extra kostnader, som kunna föranledas av företagets utförande med hänvisad arbetskraft eller vid olämplig årstid eller dylikt — att i enstaka fall anvisa statsbidrag även till arbeten i dylika ur ekonomisk synpunkt välställda kommuner. I andra fall torde undantagsvis högre bidragsandel än tidigare kunna motiveras. Med hänsyn härtill har utredningen ansett sig böra förorda, att bidragsanslaget upptages med ett belopp av 10 milj. kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 å driftbudgeten under sjätte huvudtiteln uppföra följande anslag, nämligen

Bidrag till handelshamnar och farleder .. kronor 10 000 000.

10. Anslag till byggande av fiskehamnar.

Enligt den i det föregående lämnade redogörelsen för investeringsplanen för fiskehamnar (s. 178 och bil. 18) har såsom investeringsreserv upptagits ett belopp av 8 951 500 kronor, varav för arbeten avseende utvidgning och förbättring av statens fiskehamnar och farleder 2 599 000 kronor samt för arbeten avseende byggande och underhåll av statsunderstödda fiskehamnar 6 352 500 kronor.

Till arbeten i statens fiskehamnar, vilka bekostas helt av statsmedel, har Kungl. Maj:t i 1945 års statsverksproposition för budgetåret 1945/46 äskat anslag av 500 000 kronor. För genomförande av investeringsplanen, i vad densamma avser statens fiskehamnar, skulle sålunda erfordras ett ytterligare anslag av 2 099 000 kronor.

De statsunderstödda fiskehamnarna utföras regelmässigt med 90 procent bidrag av statsmedel. För investeringsplanens genomförande skulle sålunda erfordras anslag med 90 procent av 6 352 500 kronor, d. v. s. med 5 717 300 kronor. I 1945 års statsverksproposition har Kungl. Maj:t för budgetåret 1945/46 äskat anslag med 500 000 kronor. Utöver nämnda medel erfordras alltså ett ytterligare anslag av 5 217 300 kronor.

Med hänsyn till att vissa belopp av de redan begärda anslagen om 500 000 kronor vartdera till statens fiskehamnar och till statsunderstödda fiskehamnar torde böra reserveras för oförutsedda, brådskande reparationsarbeten har utredningen ansett sig böra förorda, att anslagsbeloppen å beredskapsstat avrundas uppåt till 2 300 000 kronor respektive 5 400 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 å driftbudgeten under sjätte huvudtiteln uppföra följande anslag, nämligen

<i>Utvidgning och förbättring av statens fiskehamnar och farleder</i>	kronor 2 300 000
<i>Bidrag till byggande och underhåll av statsunderstödda fiskehamnar</i>	» 5 400 000.

11. Anslag till lotsverket.

Såsom av den lämnade redogörelsen för investeringsplanen för lotsverket (s. 182 och bil. 19) närmare framgår, innefattar den till detaljplanering föreslagna investeringsreserven arbeten för en sammanlagd kostnad av 2 776 000 kronor. Då lotsstyrelsen emellertid av skäl, som i det föregående anförts, beräknat företag för en kostnad av endast 1,6 milj. kronor möjliga att utföra under nästa budgetår utöver de i det ordinarie programmet ingående arbetena, begränsas den effektiva omfattningen av reserven till sistnämnda belopp.

Därest investeringsreserven i händelse av en under nästa budgetår inträffande arbetsmarknadskris skulle behöva utnyttjas i största möjliga utsträckning, skulle sålunda bli erforderligt att å beredskapsstat för samma budgetår ställa anslag om sammanlagt 1 600 000 kronor till förfogande för ändamålet. I likhet med vad som sker vid anvisande av medel till säkerhetsanstalter för sjöfarten å riksstaten torde vid uppförande av anslag å beredskapsstat kostnaderna för de i reserven ingående företagen böra fördelas mellan särskilda anslag å driftbudgeten och kapitalbudgeten. I bifogade sammanställning, *bil. 20*, vilken uppgjorts i enlighet med förslag av lotsstyrelsen, har nämnda fördelning för de olika i reserven ingående företagen angivits. Totalbeloppen av de kostnader, som böra täckas å driftbudgeten och kapitalbudgeten, uppgå till 1 062 000 respektive 1 714 000 kronor. Hur anslagsbehovet kan komma att fördela sig mellan drift- och kapitalbudgeterna vid ett utnyttjande av investeringsreserven i den begränsade omfattning, som ovan angivits, är givetvis icke möjligt att på förhand med någon säkerhet beräkna med hänsyn till ovissheten om vilka företag som kunna komma att utnyttjas. Med hänsyn härtill har utredningen ansett lämpligt att utgå från en ungefärlig fördelning av det angivna totala anslagsbeloppet, 1 600 000 kronor, i förhållande till den i sammanställningen angivna fördelningen av kostnaderna, varvid ett anslag av 600 000 kronor torde böra uppföras å driftbudgeten och ett anslag av 1 000 000 kronor å kapitalbudgeten.

I nämnda sammanställning hava jämväl angivits de belopp, med vilka avskrivning enligt de för lotsverket tillämpade reglerna bör ske, därest företagen skulle komma till utförande med bestridande från å beredskapsstaten uppförda anslag och avskrivningsfrågan i samband därmed bleve aktuell.

Under åberopande av det anförda hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 uppföra följande anslag, nämligen

å driftbudgeten under tionde huvudtiteln:	
<i>Lotsverket: Säkerhetsanstalter för sjö-</i>	
<i>farten</i>	kronor 600 000
å kapitalbudgeten under Statens	
allmänna fastighetsfond:	
<i>Säkerhetsanstalter för sjöfarten</i>	kronor 1 000 000.

12. Anslag till statliga husbyggnadsföretag för verk och myndigheter m. m.

Anslag under justitiedepartementet.

Såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen för investeringsplanen för statliga husbyggnadsföretag för verk och myndigheter m. m. (s. 207) närmare framgår, omfattar den föreslagna investeringsreserven för budgetåret 1945/46, i vad densamma avser företag hänförliga till justitiedepartementets verksamhetsområde, arbeten för ett sammanlagt kostnadsbelopp av 298 500 kronor. Den närmare fördelningen av kostnaderna mellan de olika i investeringsreserven föreslagna företagen framgår av sammanställningen i bil. 21.

Till samtliga i reserven föreslagna arbeten hava, såsom förut nämnts, anslag uppförts å allmän beredskapsstat II och III för innevarande budgetår med sammanlagt ovan angivna belopp. Under förutsättning att anslagen icke komma att tagas i anspråk redan under sistnämnda budgetår, finner utredningen erforderligt att samma anslag även uppföres å allmänna beredskapsstaten för nästa budgetår.

Investeringsutredningen hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 å kapitalbudgeten uppföra följande anslag, nämligen

under Statens affärsverksfonder, Domänverket:

Ekonomibyggnader vid ungdomsanstalten

å Skenäs och vårdanstalten å Hall . . . . . kronor 75 000

under Statens allmänna fastighetsfond:

Verkstadslokal vid kronohäktet i Ystad . . . . . » 32 000

Gymnastik- och skolbyggnad vid ungdomsanstalten å Skenäs . . . . . » 82 500

Värmeledningsanläggning vid rannsakingshäktet i Hudiksvall . . . . . » 64 000

Värmeledningsanläggning vid rannsakingshäktet i Visby . . . . . » 45 000.

Anslag under socialdepartementet.

Såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen för investeringsplanen för statliga husbyggnadsföretag för verk och myndigheter m. m. (s. 208 och bil. 21) närmare framgår, omfattar den föreslagna investeringsreserven för budgetåret 1945/46, i vad densamma avser företag hänförliga till socialdepartementets verksamhetsområde, byggnadsarbeten för en sammanlagd kostnadssumma av 5 616 100 kronor.

I enlighet med vad i den tidigare framställningen anförts torde medel för de i investeringsreserven för budgetåret 1945/46 ingående byggnadsarbetena bära beräknas enligt följande sammanställning.

Uppförande av hem för blinda i förskolåldern ..... kronor 117 000

Statens alkoholistanstalt å Venngarn:

Centraltvättstuga för personal	kronor	45 000	
Ombyggnad av den s. k. gula flygeln ..	»	50 000	» 95 000

Statens skyddshem:

Ombyggnad av magasinsbyggnad till bostadshus vid Lövstahemmet	kronor	20 000	
Uppförande av personalbostadshus vid Lövstahemmet	»	75 000	
Uppförande av lärarbostad vid Lövstahemmet	»	39 500	
Vissa byggnadsarbeten vid Folåsa skolhem	»	327 500	
Uppförande av gymnastikhus vid Ljungaskogs yrkeshem	»	45 300	
Uppförande av personalbostadshus vid Ljungaskogs yrkeshem	»	129 000	
Uppförande av lärarbostadshus vid Gräskärns skolhem	»	79 000	
Uppförande av personalbostadshus vid Gräskärns skolhem	»	63 000	
Vissa ändringsarbeten å elevförläggningen vid Gräskärns skolhem	»	10 500	
Uppförande av svinhus vid Brättegårdens skolhem	»	4 900	
Uppförande av personalbostadshus vid Forsane yrkeshem	»	43 000	
Uppförande av svinhus vid Forsane yrkeshem	»	12 000	
Uppförande av gymnastikhus vid Sundbo yrkeshem	»	50 900	
Uppförande av personalbostadshus vid Sundbo yrkeshem	»	25 000	
Uppförande av personalbostadshus vid Vemyra skol- och yrkeshem	»	45 000	
Uppförande av rektorsbostad vid Johannisbergs skol- och yrkeshem	»	49 000	
Ombyggnad av elevförläggningarna samt uppförande av assistentbostäder vid Johannisbergs skol- och yrkeshem	»	9 500	» 1 028 100

Statens sinnessjukhus:

Uppförande av två personalbostäder samt vissa ändringsarbeten vid Sundby sjukhus	kronor 120 000
Uppförande av en specialpaviljong vid Sundby sjukhus	» 1 380 000
Utvidgning och komplettering av vattenverket vid S:ta Gertruds sjukhus	» 63 000
Renovering av paviljong vid S:t Lars sjukhus	» 250 000
Uppförande av nya ekonomibyggnader å arrendegården Hunnerup under S:t Lars sjukhus	» 108 000
Växthus och tvättbyggnad vid S:t Lars sjukhus	» 30 500
Utvidgning av centralvärmeledningen vid S:t Lars sjukhus	» 135 000
Uppförande av ny paviljong för kvinnor vid Vipeholms sjukhus	» 880 000
Uppförande av personalbostäder vid Vipeholms sjukhus	» 75 000
Renovering och ombyggnad av ekonomibyggnader vid S:t Jörgens sjukhus	» 560 000
Ombyggnad av administrationsbyggnaden vid Restads sjukhus	» 212 000
Uppförande av nytt svinhus m. m. vid Restads sjukhus	» 118 000
Uppförande av växthus vid Källshagens sjukhus	» 10 500
Fest- och samlingsal vid Västra Marks sjukhus	» 20 000
Fest- och samlingsal vid Salberga sjukhus	» 16 000
Tvättstuga och desinfektionsanläggning vid Furunäsets sjukhus	» 15 000
Uppförande av läkarbostäder vid statens sinnessjukhus	» 325 000
	<u>kronor 4 318 000</u>
	Summa kronor 5 558 100.

Därest de i investeringsreserven föreslagna arbetena vid en under budgetåret 1945/46 eventuellt inträffande arbetsmarknadskris skulle behöva utnyttjas i full omfattning, skulle sålunda bli erforderligt att å beredskapsstat för nästa budgetår ställa anslag om sammanlagt i runt tal 5 558 000 kronor till förfogande.

Under återopande av det anförda hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 uppföra följande anslag, nämligen

å driftbudgeten:

under femte huvudtiteln:

<i>Bidrag till uppförande av hem för blinda i förskolåldern</i>	kronor	117 000
<i>Statens alkoholistanstalt å Venngarn: Vissa byggnadsarbeten</i>	»	95 000
<i>Statens skyddshem: Vissa byggnadsarbeten</i>	»	1 028 000;

å kapitalbudgeten:

under Statens allmänna fastigfond:

<i>Vissa byggnadsarbeten vid statens sjuksjukhus m. m.</i>	»	4 318 000.
--	---	------------

Anslag under kommunikationsdepartementet.

Såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen för investeringsplanen för statliga husbyggnadsföretag för verk och myndigheter m. m. (s. 221) närmare framgår, omfattar den föreslagna investeringsreserven för budgetåret 1945/46, i vad densamma avser företag hänförliga till kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, arbeten för ett sammanlagt kostnadsbelopp av 10 345 000 kronor. Den närmare fördelningen av kostnaderna mellan de olika i investeringsreserven föreslagna företagen framgår av sammanställningen i *bil. 21*.

Därest de i reserven ingående arbetena vid en under budgetåret 1945/46 eventuellt inträffande arbetsmarknadskris skulle behöva utnyttjas i full omfattning, skulle sålunda bliva erforderligt att å beredskapsstat för nämnda budgetår ställa anslag om sammanlagt 10 345 000 kronor till förfogande för ändamålet.

Investeringsutredningen hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 uppföra följande anslag, nämligen

å kapitalbudgeten under Statens allmänna fastighetsfond:

<i>Vissa byggnadsarbeten vid Haga slott</i>	kronor	160 000
<i>Uppförande av byggnad för hovrätten för Västra Sverige</i>	»	380 000
<i>Om- och tillbyggnad av hovrättsbyggnaden i Jönköping</i>	»	600 000

<i>Om- och tillbyggnad av hovrättsbyggnaden i Malmö</i>	kronor	650 000
<i>Uppförande av byggnad för hovrätten för Nedre Norrland</i>	»	650 000
<i>Ökade lokaler för länsstyrelsen i Jönköpings län</i>	»	450 000
<i>Tillbyggnad av landsstatshuset i Göteborg</i>	»	620 000
<i>Nybyggnad för länsstyrelsen i Älvsborgs län</i>	»	290 000
<i>Tillbyggnad av landsstatshuset i Mariestad</i>	»	780 000
<i>Om- och tillbyggnad av länsresidenset i Karlstad</i>	»	890 000
<i>Nybyggnad för vägförvaltningen m. m. i Gotlands län</i>	»	400 000
<i>Nybyggnader för vägförvaltningen och för lantmäterikontoret m. m. i Gävleborgs län</i>	»	800 000
<i>Nybyggnad för vägförvaltningen m. m. i Västerbottens län</i>	»	600 000
<i>Nybyggnad för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen</i>	»	1 500 000
<i>Uppförande av grovlaboratorium m. m. vid statens väginstitut</i>	»	60 000
<i>Nybyggnad för statens geotekniska institut</i>	»	900 000
<i>Nybyggnad för lantmäterikontor och vattendomstol i kvarteret Palmén i Vänersborg</i>	»	290 000
<i>Lantmäterikontorsbyggnad i Mariestad</i> ..	»	325 000.

Anslag under finansdepartementet.

Såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen för investeringsplanen för statliga husbyggnader för verk och myndigheter m. m. (s. 228 och bil. 21) närmare framgår, omfattar den föreslagna investeringsreserven för budgetåret 1945/46, i vad densamma avser företag hänförliga till finansdepartementets verksamhetsområde, byggnadsarbeten för en sammanlagd kostnads-summa av 395 000 kronor.

Kostnaderna fördela sig på de olika företagen enligt följande sammanställning.

Tjänstebostadshus i Hovilsrud	kronor	65 000
Tjänstebostadshus i Posåsen	»	65 000
Tjänstebostadshus i Matarengi	»	70 000
Tjänstebostadshus i Kukkolaskog	»	70 000
Tjänstebostadshus i Huuki	»	65 000
Tjänstebostadshus i Neistenkangas	»	60 000

Summa kronor 395 000.

Därest de i investeringsreserven föreslagna arbetena vid en under budgetåret 1945/46 eventuellt inträffande arbetsmarknadskris skulle behöva utnyttjas i full omfattning, skulle sålunda bliva erforderligt att å beredskapsstat för nämnda budgetår ställa ett anslag av 395 000 kronor till förfogande för ändamålet.

Investeringsutredningen får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 å kapitalbudgeten under Statens allmänna fastighetsfond uppföra följande anslag, nämligen

<i>Vissa byggnadsarbeten vid tullverkets gränsbevakning</i>	kronor 395 000.
---	-----------------

Anslag under ecklesiastikdepartementet.

Såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen för investeringsplanen för stalliga husbyggnadsföretag för verk och myndigheter m. m. (s. 230) närmare framgår, omfattar den föreslagna investeringsreserven för budgetåret 1945/46, i vad desamma avser företag hänförliga till ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, arbeten för ett sammanlagt kostnadsbelopp av 6 225 000 kronor. Den närmare fördelningen av kostnaderna mellan de olika i investeringsreserven föreslagna företagen framgår av sammanställningen i bil. 21.

Därest de i reserven ingående arbetena vid en under budgetåret 1945/46 eventuellt inträffande arbetsmarknadskris skulle behöva utnyttjas i sin helhet, skulle bliva erforderligt att å beredskapsstat för nämnda budgetår ställa anslag om sammanlagt 6 225 000 kronor till förfogande för ändamålet.

Under åberopande av det anförda hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 uppföra följande anslag, nämligen

å driftbudgeten:

under åttonde huvudtiteln:

<i>ordningställande av arkiv m. m. för Skara domkapitel</i>	kronor 43 000
<i>Uppförande av domkapitelshus i Växjö</i> ..	» 120 000
<i>Restaurering av Visby domkyrka</i>	» 113 000;

å kapitalbudgeten:

under Statens allmänna fastighetsfond:

<i>Om- och tillbyggnad av landsarkivet i Göteborg</i>	» 245 000
<i>Ombyggnadsarbeten vid kungl. biblioteket</i> ..	» 440 000
<i>Uppförande av magasinsbyggnad för statens etnografiska museum</i>	» 300 000

<i>Iordningställande av undervisnings- och konserveringslokaler i vittershets-, historie- och antikvitetsakademiens ämbetsbyggnad</i>	kronor	32 000
<i>Ombyggnads- och installationsarbeten i byggnaden för kemiska institutionen vid universitetet i Uppsala</i>	»	140 000
<i>Nybyggnad för fysiologiska institutionen vid universitetet i Lund</i>	»	785 000
<i>Nybyggnad för institutionen för ärftlighetsforskning vid Lunds universitet</i>	»	420 000
<i>Nybyggnad för bakteriologiska institutionen vid universitetet i Lund</i>	»	525 000
<i>Nybyggnad för en reumatisk och en ortopedisk avdelning vid akademiska sjukhuset i Uppsala</i>	»	1 000 000
<i>Nybyggnad för bibliotek m. m. vid Chalmers tekniska högskola</i>	»	1 000 000
<i>Ändrings- och reparationsarbeten i byggnaden för kemiska institutionen vid Chalmers tekniska högskola</i>	»	63 000
<i>Tillbyggnad av fysiska institutionen vid Chalmers tekniska högskola</i>	»	360 000
<i>Vissa ändrings- och reparationsarbeten vid folkskoleseminariet i Uppsala</i>	»	45 000
<i>Uppförande av simhallsanläggning vid gymnastiska centralinstitutet</i>	»	594 000.

Anslag under jordbruksdepartementet.

Såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen för investeringsplanen för statliga husbyggnadsföretag för verk och myndigheter m. m. (s. 239 och bil. 21) närmare framgår, omfattar den föreslagna investeringsreserven för budgetåret 1945/46, i vad densamma avser företag hänförliga till jordbruksdepartementets verksamhetsområde, byggnadsarbeten för en sammanlagd kostnadssumma av 3 379 500 kronor.

Kostnaderna fördela sig på de olika företagen enligt följande sammanställning.

Lantbrukshögskolan:

Anordnande av lokaler för institutionen för fysik och meteorologi	kronor	10 000
Vegetationsgård	»	160 000
Varmväxthus och lagringsrum för potatis	»	50 000

Institutionsbyggnad m. m. vid botanisk-genetiska trädgården	kronor	700 000
Nybyggnad för restaurang m. m.	»	700 000
Uppförande av två tjänstebostadshus	»	59 000
Bostäder för assistenter	»	105 000
Nybyggnad för lärosal, elevrum m. m. vid Ultuna lantbruksskola	»	183 500
Uppförande av vaktmästarbostad vid husdjursförsöksanstalten	»	23 000
Utbyggnad av husdjursförsöksanstaltens lokaler för fjäderfä försök vid Bäcklösa	»	50 000
Häststall vid Kungsängen	»	55 000
Ombyggnad av ladugården vid Kungsängen	»	23 000
Förmansbostad och ekonomibyggnad vid Brännbergs försöksgård	»	130 000
	kronor	2 248 500

Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut.

Institutionsbyggnad för jordbrukslära, husdjurslära m. m. samt samlingsal	kronor	280 000
Uppförande av elevbostäder	»	270 000
Uppförande av lärarbostad	»	35 000
Uppförande av föreståndarbostad	»	65 000
Lagerkällare	»	60 000
Växthus och värmeanläggningar (första etappen)	»	60 000
	kronor	770 000

Statens hingstdepåer och stuteri:

Renovering av de s. k. kommenderingsstallarna vid Flyinge hingstdepå	kronor	6 000
--	--------	-------

Veterinärhögskolan:

Kombinerat luftskyddsrum och garage	kronor	50 000
---	--------	--------

Statens veterinärmedicinska anstalt:

Uppförande av två personalbostäder	kronor	55 000
Uppförande av två laboratorbostäder	»	90 000
Serumstallar för tjugo hästar	»	160 000
	kronor	305 000

Summa kronor 3 379 500.

Därest de i investeringsreserven föreslagna arbetena vid en under budgetåret 1945/46 eventuellt inträffande arbetsmarknadskris skulle behöva utnyttjas i full omfattning, skulle sålunda bli erforderligt att å beredskapsstat för nämnda budgetår ställa anslag om sammanlagt i runt tal 3 379 000 kronor till förfogande för ändamålet.

Investeringsutredningen får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 uppföra följande anslag, nämligen

å driftbudgeten:

under nionde huvudtiteln:

Lantbrukshögskolan: Byggnadsarbeten .. kronor 2 248 000

Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårds-
institut: Byggnadsarbeten ..... » 770 000

Statens hingstdepåer och stuteri: Bygg-
nadsarbeten ..... » 6 000

å kapitalbudgeten:

under Statens allmänna fastig-
hetsfond:

Byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan .. » 50 000

Byggnadsarbeten vid statens veterinärme-
dicinska anstalt ..... » 305 000.

Anslag under handelsdepartementet.

Såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen för investeringsplanen för statliga husbyggnadsföretag för verk och myndigheter m. m. (s. 248 och bil. 21) närmare framgår, omfattar den föreslagna investeringsreserven för budgetåret 1945/46, i vad densamma avser företag hänförliga till handelsdepartementets verksamhetsområde, byggnadsarbeten för en sammanlagd kostnadssumma av 2 645 000 kronor.

Kostnaderna fördela sig mellan de olika företagen enligt följande sammanställning.

Nybyggnad för laboratorium för byggnadstekniska avdel-
ningen vid statens provningsanstalt ..... kronor 700 000

Tillbyggnad av verkstadsavdelningen vid flygtekniska för-
söksanstalten ..... » 125 000

Nybyggnad för laboratorium vid ingenjörsvetenskapsakade-
miens försöksstation för bränsleforskning ..... » 1 250 000

Nybyggnad m. m. vid statens skeppsprovningsanstalt .... » 570 000

Summa kronor 2 645 000.

Därest de i investeringsreserven föreslagna arbetena vid en under budgetåret 1945/46 eventuellt inträffande arbetsmarknadskris skulle behöva utnyttjas i full omfattning, skulle sålunda bli erforderligt att å beredskapsstat för nämnda budgetår ställa anslag om sammanlagt 2 645 000 kronor till förfogande för ändamålet.

Investeringsutredningen hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 å kapitalbudgeten under Statens allmänna fastighetsfond uppföra följande anslag, nämligen

<i>Nybyggnad vid statens provningsanstalt</i> ..	kronor	700 000
<i>Tillbyggnad vid flygtekniska försöksanstalten</i>	»	125 000
<i>Nybyggnad vid ingenjörsvetenskapsakademins försöksstation för bränsleforskning</i>	»	1 250 000
<i>Nybyggnad m. m. vid statens skeppsprovingsanstalt</i>	»	570 000.

13. Anslag till reparations- och underhållsarbeten å byggnader och anläggningar tillhörande statens fastighetsfonder.

Såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen för investeringsplanen för reparations- och underhållsarbeten å staten tillhöriga fastigheter (s. 253 och bil. 22) närmare framgår, uppgår kostnaden för den föreslagna investeringsreserven för de olika delfonderna under statens allmänna fastighetsfond till ett sammanlagt belopp av 2 130 000 kronor. Beträffande försvarets fastighetsfond har utredningen funnit såsom investeringsreserv böra medtagas endast reparations- och underhållsarbeten å fastigheter under marinens delfond till en kostnad av 500 000 kronor.

Kostnaderna för de i investeringsreserven för statens allmänna fastighetsfond upptagna reparations- och underhållsarbetena fördela sig på slottsbyggnadernas delfond med 750 000 kronor, fångvårdsstyrelsens delfond med 120 000 kronor, medicinalstyrelsens delfond med 500 000 kronor, byggnadsstyrelsens delfond med 500 000 kronor, Uppsala universitets delfond med 125 000 kronor, Lunds universitets delfond med 75 000 kronor samt karolinska sjukhusets delfond med 60 000 kronor.

Ett utnyttjande av de föreslagna investeringsreserverna för statens fastighetsfonder vid en under budgetåret 1945/46 inträffande arbetsmarknadskris förutsätter, att Kungl. Maj:t dessförinnan inhämtat riksdagens bemyndigande att under för allmänna beredskapsstaten gällande förutsättningar få överskrida de å respektive delfonder för budgetåret 1945/46 upptagna anslagsposterna till reparations- och underhållskostnader m. m. med de i reserverna för respektive delfond upptagna beloppen. Investeringsutredningen hemställer alltså, att Kungl. Maj:t i samband med framläggandet av förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 måtte inhämta dylikt bemyndigande i fråga om följande delfonder med för varje fond nedan angivet belopp:

Statens allmänna fastighetsfond:

Slottsbyggnadernas	delfond	.....	kronor	750 000
Fångvårdsstyrelsens	»	.....	»	120 000
Medicinalstyrelsens	»	.....	»	500 000
Byggnadsstyrelsens	»	.....	»	500 000
Uppsala universitets	»	.....	»	125 000
Lunds universitets	»	.....	»	75 000
Karolinska sjukhusets	»	.....	»	60 000

Försvarets fastighetsfond:

Marinens delfond ..... kronor 500 000.

14. Anslag till bidrag till vissa kommunala och enskilda arbeten.**b. Vatten- och avloppsledningar.**

I sitt föregående betänkande (SOU 1944: 12, s. 226—246) har investeringsutredningen efter att hava redogjort för den dittillsvarande handläggningen av frågor rörande vatten- och avloppsledningar framlagt ett förslag till grunder för statsbidrag till ur sanitär synpunkt önskvärda gemensamma anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. Utredningen har sedermera efter vissa ytterligare undersökningar utarbetat slutligt förslag till författning angående statsbidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp, vilket förslag legat till grund för av Kungl. Maj:t meddelad kungörelse i ämnet (SFS 1944: 733).

I samband med författningsförslagets upprättande har investeringsutredningen upprättat utkast till anvisningar för sökande av statsbidrag till anläggning för vattenförsörjning och avlopp samt till kontrakt mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och bidragstagare. Utredningen har vidare framlagt förslag till bestämmelser för beräkning av vatten- och avloppsledningsanläggningars egenvärde, vilka bestämmelser skulle läggas till grund vid beräkningen av statsbidragets storlek. Sistnämnda bestämmelser hava sedermera fastställts av Kungl. Maj:t den 17 november 1944.

I den föregående redogörelsen för investeringsplanen för anläggningar för vattenförsörjning och avlopp (s. 263 och bil. 24) har utredningen närmare behandlat frågan, i vilken omfattning de projekterade och angelägna företagen under nästa budgetår skulle kunna tagas i anspråk för arbetsmarknadsreglerande ändamål. Företag för en beräknad kostnad av tillhoppa 65 milj. kronor hava därvid antagits kunna komma till utförande. Utredningen beräknar, att härav företag för ca 45 milj. kronor äro bidragsberättigade. Antages bidraget utgå med i medeltal 50 procent av anläggningskostnaden, skulle i runt tal erfordras ett anslag av 22 milj. kronor för budgetåret 1945/46.

I statsverkspropositionen för innevarande år (VI huvudtiteln, s. 99 och 100) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1945/46 anvisa ett reservationsanslag av 1 milj. kronor. Med hänsyn härtill har utredningen beräknat det för budgetåret 1945/46 å beredskapsstat erforderliga beloppet till 21 milj. kronor.

Under återopande av det anförda hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 å driftbudgeten under sjätte huvudtiteln uppföra följande anslag, nämligen

Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp . . . . . kronor 21 000 000.

c. Skolor.

Uppförande av skolbyggnader.

Såsom av redogörelsen för den kommunala investeringsplanen (s. 265 och bil. 24) närmare framgår har utredningen uppskattat de sammanlagda kostnaderna för de skolbyggnadsföretag, vilka vid behov ansetts kunna komma till utförande under ett första investeringsår, till ca 50 milj. kronor. Härav beräknas omkring 30 milj. kronor motsvara byggnadsvärdet av de folkskoleväsendets byggnader, till vilka författningsenligt utgår statsbidrag. De statsbidragsberättigade byggnadskostnaderna för folkskolorna beräknar utredningen ej överstiga 26 milj. kronor eller ca 85 procent av totalkostnaderna. Reduktionen kan motiveras med dels att i vissa fall standarden på de folkskolebyggnader, som utföras, är något högre än den enligt skolöverstyrelsens uppfattning skäliga, dels att kommunerna i åtskilliga fall funnit skäligt att i samband med byggande av skolor inom samma byggnadskropp låta inreda lokaler även för andra än skoländamål.

Eftersom det författningsenliga statsbidraget för närvarande utgör 75 procent av de statsbidragsberättigade byggnadskostnaderna, skulle bidrag komma att utgå med 19,5 milj. kronor. Då emellertid sagda bidrag i likhet med de bidrag till samma ändamål, för vilka anslag står till förfogande å riksstaten, böra utgå i form av amorteringsbidrag under en period av 25 år, skulle det årliga bidragsbehovet endast bliva 0,8 milj. kronor.

Kungl. Maj:t har i årets statsverksproposition föreslagit riksdagen att till Folkskolor m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten för budgetåret 1945/46 anvisa ett förslagsanslag av 1,9 milj. kronor. I anslutning till vad föredragande departementschefen anfört i propositionen 1944: 281 (s. 111) vid anmälan av förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45 under åttonde huvudtiteln synas skäl icke föreligga att å beredskapsstaten för nästa budgetår upptaga något särskilt anslag för ifrågavarande ändamål.

Under Byggnader för yrkesutbildning har i den kommunala investeringsplanen medtagits uppförande av centrala verkstadsskolor till ett totalt kost-

nadsbelopp av 12,9 milj. kronor. Dessa byggnadsarbeten administreras av landstingen, ehuru de ansetts böra redovisas i sammanhang med övriga skolbyggnader. Enligt gällande statsbidragsgrunder för centrala verkstadsskolor (SFS 1941: 716) kan bidrag utgå med 50 procent av kostnaderna, vilket skulle innebära ett bidragsbehov av cirka 6,4 milj. kronor vid fullt utnyttjande av planen. Överstyrelsen för yrkesutbildning har i sina i statsverkspropositionen behandlade anslagsäskanden för nästa budgetår på grundval av föreliggande ansökningshandlingar från ett flertal i propositionen nämnda landsting beräknat statsbidraget till engångskostnader till sammanlagt samma belopp som det av utredningen för bidragsbehovet angivna. Överstyrelsen har emellertid med stöd av vunnen erfarenhet ansett sig kunna förutse, att företagen i regel ej bliva färdiga i så god tid, att statsbidrag kan slutligt utanordnas före utgången av budgetåret 1945/46. Bland annat med hänsyn härtill har överstyrelsen beräknat medelsbehovet till 4,5 milj. kronor. Kungl. Maj:t har i samma proposition föreslagit riksdagen att till nämnda ändamål anvisa ett förslagsanslag av 3,5 milj. kronor. Utredningen har med hänsyn till det av överstyrelsen anförda funnit bidragsbehovet vid planens ianspråktagande kunna begränsas till det av överstyrelsen äskade beloppet. Med hänsyn till anslagskaraktären synes emellertid icke ytterligare anslag behöva upptagas i beredskapsstaten.

Underhåll av skolbyggnader.

I den kommunala investeringsplanen (s. 266) har utredningen med viss angiven begränsning ansett sig böra medtaga underhåll av folkskolebyggnader till en omfattning motsvarande ett kostnadsbelopp av 1,8 milj. kronor, som helt skulle bestridas med statsmedel. Enligt utredningens uppfattning böra, därest investeringsreserven tages i anspråk, de föreslagna bidragsbeloppen icke utgå automatiskt. Det torde vara nödvändigt, att behovet av reparationsarbeten vederbörligen styrkes. Genom detta tillvägagångssätt bliva också möjligheterna större att i första hand få underhållsbehovet fyllt för de byggnader, där reparationsarbetet blivit mest eftersatt. Utredningen har övervägt, vilka möjligheter som föreligga att genomföra den önskvärda behovsprövningen, och därvid funnit, att svårigheterna att pålägga något av de statliga tekniska organen denna prövning bliva alltför stora. Varken väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, byggnadsstyrelsen eller egnahemsstyrelsen torde genom sina tjänstemän ha någon möjlighet att åtaga sig ett kontrollarbete för de här ifrågakommande företagen. Kostnaderna för kontrollen skulle bliva alltför betydande i förhållande till reparationsarbetenas omfattning. Utredningen vill därför föreslå, att åt vederbörliga folkskolinspektörer anförtros uppgiften såväl att konstatera att behov av underhållsarbeten föreligger som att avsyna och godkänna de arbeten, som eventuellt komma till utförande med anslagsmedel avsatta för beredande av en investeringsreserv. Detta arbete torde inspektörerna kunna utföra i direkt samband med den vanliga inspektionsverksamheten.

Vid den närmare utformningen av de bestämmelser, som böra ligga till grund för anslagsmedlens utbetalande, synes enligt utredningens uppfattning böra beaktas, att bidragen utgå per skolenhet — med 50 kronor per lokal — dock högst med kostnaden för det planerade reparationsarbetet. Som underlag för beräklandet av bidragets storlek bör följaktligen finnas en kostnadsberäkning, som granskats av folkskolinspektören och som kan godtagas av vederbörande länsstyrelse. Anslagsmedlen torde lämpligen böra utbetalas av länsstyrelserna. Med hänsyn till att utredningen föreslagit ändrade bidragsgrunder vid ett utnyttjande av investeringsreserven, synas medlen böra upptagas å ett särskilt för nämnda ändamål å allmän beredskapsstat uppfört anslag.

Under återopande av vad sålunda anförts får investeringsutredningen hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln upptaga följande anslag, nämligen

*Folkskolor m. m.: Bidrag till underhåll
av skollokalerna . . . . . kronor 1 800 000.*

d. Diverse kommunala husbyggnader m. m.

Samlingslokaler.

Enligt den i det föregående lämnade redogörelsen för investeringsplanen för diverse kommunala husbyggnader (s. 268 och bil. 24) har utredningen uppskattat totalkostnaderna för de samlingslokaler, som äro tekniskt så förbättrade, att de skulle kunna påbörjas i början av nästa budgetår, till 4,8 milj. kronor. Såsom i annat sammanhang nämnts torde det vara föga sannolikt, att mer än ca 40 procent av de angelägna och planerade kommunala husbyggnaderna kunna komma till utförande under ett år. Detta skulle för här ifrågavarande slag av företag innebära anläggningskostnader för ca 2 milj. kronor. Härtill komma emellertid samlingslokalerna inom sådana byggnader, som jämväl inrymma lokaler för andra ändamål. Med tillhjälp av enbart det utredningsunderlag, som stått till utredningens förfogande i fråga om sistnämnda slag av byggnader, har utredningen icke kunnat bilda sig någon närmare uppfattning om hur stor del av byggnadskostnaderna, som kan förutsättas belöpa på dessa samlingslokaler.

I statsverkspropositionen för innevarande år har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för budgetåret 1945/46 anvisa *dels* å driftbudgeten under femte huvudtiteln till bidrag till anordnande av allmänna samlingslokaler ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor, *dels ock* å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd till lån till anordnande av allmänna samlingslokaler ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor. Med hänsyn till att dessa anslag synas väl täcka det för investeringsplanens genomförande uppkommande bidrags- och lånebehovet finner utredningen icke anledning föreslå, att särskilda anslag för ifrågavarande ändamål ställas till förfogande å allmänna beredskapsstaten för nästa budgetår.

Brandstationer.

I investeringsplanen för diverse kommunala husbyggnader hava upptagits arbeten avseende byggande av brandstationer för en kostnad av ca 7,3 milj. kronor (s. 268). Utredningen har, såsom tidigare nämnts, utgått ifrån att högst 40 procent av de i planen upptagna byggnaderna skulle kunna komma till utförande under ett år. I fråga om brandstationer skulle detta innebära anläggningskostnader för ca 3 milj. kronor. Enligt gällande statsbidragsbestämmelser kan statsbidrag till kommuner för utförande av brandstationer utgå med högst en tredjedel av anläggningskostnaderna, varvid bidraget är maximerat till 6 000 kronor och endast utgå till sådana kommuner, som hittills saknat brandstation men som med anledning av brandlagstiftningens genomförande nödgas uppföra dylik. Byggnadskostnaderna för de i den aktuella delen av investeringsplanen ingående företag, till vilka bidrag enligt bestämmelserna skulle kunna utgå, synas enligt utredningens preliminära beräkningar icke komma att överstiga 1,5 milj. kronor. Det för statsbidrags meddelande erforderliga anslagsbeloppet skulle sålunda kunna beräknas till högst 500 000 kronor. I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under sjätte huvudtiteln (punkten 71) föreslagit riksdagen att till bidrag till kommuner för utförande av brandstationer för budgetåret 1945/46 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor. Utöver det å riksstaten föreslagna anslagsbeloppet skulle sålunda för ett fullt utnyttjande av investeringsplanen erfordras ett ytterligare anslag av 400 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 å driftbudgeten under sjätte huvudtiteln uppföra följande anslag, nämligen

*Bidrag till kommuner för uppförande av
brandstationer ..... kronor 400 000.*

Övriga husbyggnader.

Bland de investeringsobjekt, vilka medtagits i planen för diverse kommunala husbyggnader m. m. under rubriken Övriga husbyggnader, torde statsbidrag i vanlig ordning i viss utsträckning kunna utgå till uppförande av sjukvårdsanstalter av olika slag. Frågan om bidragstilldelning till dylika arbeten har emellertid befunnits böra upptagas till behandling i samband med anslagsfrågan för investeringsplanen beträffande landstingens byggnadsföretag, varigenom anslagen till sjukhusinrättningar av olika slag sammanförts på ett ställe.

En annan grupp av företag, som delvis kan komma i fråga för erhållande av bidrag av statsmedel, utgöres av badhus och tvättinrättningar av olika slag. Totalkostnaderna för hithörande slag av anläggningar hava i planen upptagits till ett sammanlagt belopp av 5 milj. kronor. Utredningen har överslagsvis beräknat, att därav anläggningar till en sammanlagd kostnad av ca 2,5

milj. kronor skulle kunna ifrågakomma för statsbidrags erhållande enligt gällande bidragsgrunder. Härvid hava endast medtagits företag inom landskommuner. Av sistnämnda anläggningskostnader falla 340 000 kronor å bad- och bastuanläggningar, 680 000 kronor å gemensamma tvättinrättningar samt 1 500 000 kronor å kombinerade anläggningar för bad och tvätt, vilka sistnämnda kostnader torde fördela sig med $\frac{1}{3}$ och $\frac{2}{3}$ till respektive slag av inrättning. Med ledning av föreliggande utredningsmaterial har bidragsbehovet för inrättningar helt eller delvis avsedda för bad genomsnittligt beräknats till 15 procent av anläggningskostnaderna eller ca 125 000 kronor, medan för enbart tvättinrättningar och till den del företagen kunna hänföras till dylika inrättningar bidrag antagits kunna utgå med högst 25 procent eller ca 400 000 kronor.

Såsom ett led i den verksamhet pensionsstyrelsen bedriver i syfte att i folkpensioneringens intresse förebygga eller häva arbetsförmåga eller befordra folkhälsan, ingå bland annat åtgärder att åt större folkskikt skapa badmöjligheter särskilt på landsbygden. För sådant ändamål ställas å riksstaten under det å femte huvudtiteln uppförda reservationsanslaget till åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet medel till pensionsstyrelsens förfogande för statsbidrags beviljande till mindre badanläggningar å landsbygden. I en del fall lämnar pensionsstyrelsen bidrag även till badanläggningar, som innehålla avdelningar jämväl för tvätt. Av det i statsverkspropositionen för innevarande år under femte huvudtiteln, punkten 50, föreslagna anslaget till nyssnämnda ändamål har ett belopp av 150 000 kronor beräknats företrädesvis skola användas för bidrag till badanläggningar. I sina petita hade pensionsstyrelsen hemställt om ett belopp av minst 250 000 kronor, då antalet ansökningar om bidrag till badanläggningar visat tendens till ökning.

I årets statsverksproposition (IX ht., punkten 158) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till bidrag för anläggande av gemensamma tvättinrättningar på landsbygden för budgetåret 1945/46 beräkna ett reservationsanslag av 150 000 kronor. Enligt vad föredragande departementschefen anfört, hade 1941 års befolkningsutredning för avsikt att framlägga förslag, vilka sammanhänge med förevarande anslagsfråga.

Från befolkningsutredningen har inhämtats, att utredningsarbete för närvarande pågår i syfte att undersöka de tekniska förutsättningarna för en utvidgad produktion av såväl tvättstugor som badinrättningar av olika slag. Med hänsyn till att frågan sålunda är under utredning har investeringsutredningen ansett sig böra inskränka sig till att förorda, att tills vidare statsbidrag må kunna utgå enligt hittills gällande grunder och att erforderliga medel härtill ställas till förfogande å beredskapsstat. Enär planeringsarbetena för här ifrågavarande anläggningar genom användandet av typritningar skulle kunna i hög grad forceras, synes i händelse av en svår arbetslöshetskris ett vida större antal ansökningar från kommunerna kunna emotses än vad hittills beräknats. Med hänsyn härtill anser utredningen, att utöver de å ordi-

narie stat föreslagna anslagen böra å allmän beredskapsstat uppföras dels ett anslag av 125 000 kronor till bidrag till badanläggningar å landsbygden, dels ock ett anslag av 400 000 kronor till bidrag för anläggande av tvättinrättningar på landsbygden. Den i riksstaten tillämpade anslagsrubriceringen synes därvid böra följas.

Under åberopande av det anförda hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 å driftbudgeten uppföra följande anslag, nämligen

under femte huvudtiteln:

*Åtgärder till förebyggande och hävande
av invaliditet . . . . .* kronor 125 000,

under nionde huvudtiteln:

*Bidrag för anläggande av gemensamma
tvättinrättningar på landsbygden . . .* kronor 400 000.

e. Diverse kommunala anläggningsarbeten.

Av de i investeringsplanen för diverse kommunala anläggningar ingående arbetena (s. 269) torde statsbidrag i vanlig ordning endast kunna utgå till anläggande av branddammar.

I statsverkspropositionen för innevarande år (VI ht., punkten 70) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Bidrag till kommuner för anläggande av branddammar för budgetåret 1945/46 anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kronor. Föredragande departementschefen har vid sin hemställan om ifrågavarande anslag bland annat anført, att behovet av att särskilt på landsbygden trygga vattenförsörjningen för eldsläckningsändamål i och för sig skulle kunna motivera anslag av betydande storleksordning till bidrag till nämnda ändamål. Rådande brist på arbetskraft borde däremot för närvarande föranleda till återhållsamhet med ordinarie anslag. Arbetena syntes vara mycket lämpliga såsom beredskapsarbeten i händelse av arbetslöshet.

Enligt utredningens uppfattning torde såsom tidigare framhållits kunna påräknas, att arbeten för minst 5 milj. kronor skulle kunna komma till utförande under instundande budgetår i händelse av större arbetslöshet. Till branddammar kan enligt gällande statsbidragskungörelse (SFS 1944: 696) utgå bidrag med högst hälften av den beräknade kostnaden. För ett utnyttjande av planen i dess helhet skulle sålunda ett belopp av 2,5 milj. kronor vara tillräckligt och, om högsta bidragsprocenten tillämpas, även erforderligt för beviljande av statsbidrag. Utöver det å riksstaten föreslagna anslaget synes sålunda å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 böra uppföras ett anslag av 2 100 000 kronor.

Utredningen vill i detta sammanhang ifrågasätta, huruvida icke bidrag till kommuner för anläggande av branddammar i viss utsträckning kan komma att utgå jämväl från till civilförsvaret anvisade medel. Enligt 21 § j) civilförsvarskungörelsen skall organisationsplan för civilförvarsområde innehålla uppgift om särskilda mera betydande anordningar, vilka stå i samband med det allmänna civilförsvarets verksamhet, varvid bland annat nämnas branddammar. Det åligger kommun jämlikt 45 § 1 mom. civilförvarslagen att, i enlighet med gällande organisationsplan, ekonomiskt och materiellt svara för upprätthållande av det allmänna civilförsvaret. Civilförvarslagen stadgar vidare i 47 §, att för kostnad, som kommun fått vidkännas på grund av bland annat 45 § 1 mom., kommunen äger erhålla statsbidrag med två tredjedelar av kostnadens belopp; dock utgår icke bidrag för kostnad, som avser anskaffande av materiel, utrustning och annan egendom, vilken kommunen ställt till förfogande, i den mån densamma anskaffats eller kan förväntas komma att huvudsakligen användas för annat ändamål än för civilförsvaret. Det övervägande antalet branddammar, åtminstone vad landskommuner med mindre god vattentillförsel beträffar, torde vara avsedda för det normala fredliga brandförsvaret. Emellertid torde kunna antagas, att även i kommuner med för det fredliga brandförsvaret tillräcklig vattentillförsel särskilt anordnade branddammar kunna finnas nödvändiga för upprätthållande av brandförsvaret under krig. Statsbidrag till sistnämnda slag av dammar torde således kunna ifrågasättas böra utgå enligt civilförvarslagens bestämmelser. Utredningen saknar emellertid möjligheter att på nuvarande utredningsstadium bedöma, i vilken omfattning huvudsakligen för civilförsvaret behövliga branddammar ingå i planen. Under sådana förhållanden har utredningen ansett sig böra hänföra de till statsbidrag ifrågakommande anläggningskostnaderna under det å sjätte huvudtiteln uppförda anslaget till bidrag till kommuner för anläggande av branddammar.

Under åberopande av det anförda hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 å driftbudgeten under sjätte huvudtiteln upptaga följande anslag, nämligen

*Bidrag till kommuner för anläggande av
branddammar ..... kronor 2 100 000*

f. Diverse byggnadsföretag för landstingen.

Av de kommunala byggnadsföretag, som administreras av landstingen, hava såsom förut framhållits vid redogörelsen för investeringsplanen för densamma (s. 271), endast sådana medtagits, som äro tekniskt så väl förberedda, att de kunna påbörjas vid ingången av nästa budgetår. Totalkostnaderna för dessa företag hava i planen upptagits till 58 milj. kronor. Av skäl, som av utredningen framlagts i det föregående, beräknas endast företag för cirka 43 milj. kronor vid behov maximalt kunna utnyttjas under budgetåret

1945/46. Övervägande delen av de i planen ingående objekten utgöres av la-sarett, sjukstugor, sanatorier, vårdhem av olika slag ävensom bostadshus för sjukhuspersonal.

Utredningen har vid beräkningen av erforderliga anslag utgått från att samtliga statsbidragsberättigade företag på grund av sin höga angelägenhets-grad kunna antagas bli utförda, även om investeringsplanen endast delvis tages i anspråk. Med ledning av de från landstingen införskaffade uppgif-terna rörande de olika byggnadsarbetena har utredningen uppskattat den sammanlagda ifrågakommande bidragstilldelningen till i runt tal 2,8 milj. kronor. Härtill komma de sjukhusbyggnader, vilka ingå i investerings-planen för kommunala husbyggnader och vilka ansetts böra medtagas i här förevarande sammanhang, med ett bidragsbelopp av omkring 0,3 milj. kro-nor. Av det sammanlagda erforderliga statsbidragsbeloppet, 3,1 milj. kronor, hava 160 000 kronor beräknats till vårdhem för lättskötta sinnessjuka, 1 060 000 kronor till tuberkulossjukvårdsanstalter, 610 000 kronor till epi-demisjukhus, 600 000 kronor till hem för kroniskt sjuka samt 650 000 kronor till förlossningsanstalter.

Till motsvarande sjukvårdsinrättningar har medicinalstyrelsen enligt årets statsverksproposition (V ht., punkterna 120, 137, 145, 147 och 157) för budget-året 1945/46 äskat anslag om tillhopa ca 3,5 milj. kronor, varvid till grund för de av styrelsen gjorda beräkningarna legat från landstingen lämnade uppgif-ter samt förefintliga behållningar å vederbörande anslag. Styrelsen har så-lunda äskat anslag med 200 000 kronor till bidrag till uppförande, inrättande eller inlösen av vårdhem för lättskötta sinnessjuka, med 1 020 000 kronor till bidrag till uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter, med 827 000 kronor till bidrag till uppförande, inrättande eller inlösen av epi-demisjukhus, med 420 000 kronor till bidrag till uppförande m. m. av hem för kroniskt sjuka, vilket belopp emellertid i sedermera avgiven proposition med hänsyn till framlagt förslag om ändrade bidragsgrunder uppräknats till 700 000 kronor, samt med 1 065 000 kronor till bidrag till uppförande eller inrättande av förlossningsanstalter.

En jämförelse mellan de av styrelsen äskade anslagen och de bidragsbe-räkningar, till vilka utredningen kommit, visar att de förra, särskilt vad be-träffar förlossningsanstalterna, uppgå till högre bidragsbelopp. Detta synes kunna förklaras av att till styrelsen även sådana företag blivit anmälda, som icke varit fullt färdigplanerade. I utredningens investeringsplan hava med-tagits endast byggnadsföretag med så långt framskriden detaljplanering, att de beräknas kunna igångsättas i början av instundande budgetår. Bidrags-behovet kan därför, vilket medicinalstyrelsens beräkningar också synas giva vid handen, med hänsyn till att en forcering av arbetsplanerna för de i pla-nen icke medtagna företagen i viss omfattning kan emotses säkerligen för-väntas bli större än det av utredningen angivna. Med hänsyn härtill vill ut-redningen föreslå, att styrelsens beräkningar av anslagsbehovet, vilka över-stiga de av utredningen uppskattade bidragsbeloppen, läggas till grund för bedömandet av storleken av de anslag, som böra uppföras å allmän bered-skapsstat för budgetåret 1945/46.

I statsverkspropositionen för innevarande år har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till bidrag till uppförande, inrättande eller inlösen av vårdhem för lättskötta sinnessjuka för budgetåret 1945/46 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor. Då detta belopp är det av medicinalstyrelsen äskade samt överstiger det av utredningen beräknade medelsbehovet, 160 000 kronor, synes något ytterligare anslag för ändamålet icke böra uppföras å beredskapsstat.

Till bidrag till uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter har Kungl. Maj:t i samma proposition föreslagit riksdagen att för budgetåret 1945/46 anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kronor. Såväl medicinalstyrelsen som utredningen har beräknat bidragsbehovet för ifrågavarande anstalter till i runt tal 1 000 000 kronor, varför ett ytterligare anslag av 600 000 kronor synes böra uppföras å beredskapsstat.

Kungl. Maj:t har i berörda proposition föreslagit riksdagen att till bidrag till uppförande, inrättande eller inlösen av epidemisjukhus för budgetåret 1945/46 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor. Det av medicinalstyrelsen äskade högre anslagsbeloppet, 827 000 kronor, bör enligt vad ovan förordats ligga till grund för anslagsberäkningen, varför ett ytterligare belopp av i runt tal 550 000 kronor synes kunna beräknas å beredskapsstaten.

Till bidrag till uppförande m. m. av hem för kroniskt sjuka har Kungl. Maj:t i proposition den 15 februari 1945 föreslagit riksdagen att för budgetåret 1945/46 anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kronor. Med hänsyn till att det av medicinalstyrelsen beräknade anslagsbehovet 420 000 kronor i nämnda proposition uppräknats till 700 000 kronor, synes ett ytterligare anslag av 300 000 kronor böra uppföras å beredskapsstat.

Slutligen har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till bidrag till uppförande eller inrättande av förlossningsanstalter för budgetåret 1945/46 anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kronor. Det av medicinalstyrelsen äskade anslaget, 1 065 000 kronor, överstiger väsentligt det av utredningen angivna bidragsbeloppet, vilket förhållande torde sammanhånga med att behovet av ifrågavarande anstalter är förhållandevis mycket mer angeläget än för i det föregående angivna sjukvårdsinrättningar. Beträffande medicinalstyrelsens beräkningar av bidragsbehovet för förlossningsanstalter finnes därför skäl att antaga, att därunder inrymmes ett i förhållande till övriga anstalter långt större antal icke fullt färdigplanerade företag. I anslutning till vad i det föregående anförts synes även här styrelsens beräkning böra läggas till grund för anslagsbedömningen. Ett anslag av ytterligare i runt tal 600 000 kronor för ifrågavarande ändamål synes därför böra uppföras å beredskapsstaten för nästa budgetår.

Under återopande av det anförda hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 å driftbudgeten under femte huvudtiteln uppföra följande anslag, nämligen

<i>Bidrag till uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter</i>	kronor	600 000
<i>Bidrag till uppförande, inrättande eller inlösen av epidemisjukhus</i>	»	550 000
<i>Bidrag till uppförande m. m. av hem för kroniskt sjuka</i>	»	300 000
<i>Bidrag till uppförande eller inrättande av förlossningsanstalter</i>	»	600 000.

g. Fritidsanläggningar.

Idrottsplatser och anläggningar för inomhusidrott.

I den i det föregående lämnade redogörelsen för investeringsplanen för fritidsanläggningar (s. 272 och bil. 24) har utredningen beräknat den angelägna och utnyttjningsbara investeringsvolymen beträffande idrottsplatsanläggningar och byggnader för inomhusidrott, till vilka anläggningar bidrag kunna erhållas ur fonden för idrottens främjande, till ca 6,7 milj. kronor. Enligt hittills tillämpade grunder för lämnande av bidrag torde, enligt vad som inhämtats från Riksidrottsförbundets idrottsplatskommitté, det normala bidraget till idrottsplatser kunna beräknas till omkring 50 procent av anläggningskostnaderna, medan något lägre bidrag i allmänhet utgått till byggnader för inomhusidrott. Bidragsbehovet skulle sålunda för budgetåret 1945/46 kunna uppskattas till i runt tal 3,4 milj. kronor.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för budgetåret 1945/46 till avsättning till fonden för idrottens främjande anvisa ett anslag av 1,8 milj. kronor. Enligt av Riksidrottsförbundet under hand lämnade uppgifter torde anslaget i första hand behöva anlitas för andra ändamål än byggnadsverksamheten. Med hänsyn härtill har utredningen funnit hela det angivna bidragsbeloppet böra uppföras på allmän beredskapsstat för nästa budgetår.

Under åberopande av det anförda hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 å driftbudgeten under tionde huvudtiteln uppföra följande anslag, nämligen:

<i>Avsättning till fonden för idrottens främjande</i>	kronor	3 400 000.
---	--------	------------

Anläggningar, till vilka bidrag kunna erhållas ur fonden för friluftslivets främjande.

I investeringsplanen för fritidsanläggningar hava, såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen (s. 273) för planen framgår, medtagits — förutom under föregående avdelning behandlade anläggningar — ett flertal för olika friluftsanslag avsedda företag ävensom anläggningar för friluftsbad.

Fritidsanläggningar för Folkrörelsernas rese- och semesterorganisation ingå i planen med ett belopp av 2 020 000 kronor, varav 600 000 kronor beräknats utgå såsom statsbidrag ur fonden för friluftslivets främjande. För de av Svenska turistföreningen avsedda anläggningarna, vandrarhem samt turiststationer och turiststugor, vilka kostnadsberäknats till totalt 950 000 kronor, har under förutsättning av att statsbidrag normalt utgår med 80 procent i fråga om vandrarhem och med 60 procent för andra anläggningar, bidragsbehovet uppskattats till 400 000 respektive 270 000 kronor. Till anläggningar för Skid- och friluftsförbundet, vilka ingå i planen med sammanlagt 2 800 000 kronor, beräknas erforderligt statsbidrag till 1 530 000 kronor. Bidragsbehovet för övriga i planen medtagna byggnader för friluftslivets främjande (ungdoms- och semestergård samt gästhem) har uppskattats till ca 75 000 kronor. Beträffande de i planen ingående friluftsbadanläggningarna, kostnadsberäknade till sammanlagt 7 200 000 kronor, torde bidrag ur fonden för friluftslivets främjande icke utgå till de delar av anläggningarna, som kunna rubriceras som anordningar för idrottsverksamhet. Dessutom ingå vissa specialanläggningar för Stockholms stad, vilka icke med normala grunder kunna ifrågakomma i bidragshänseende. Med hänsyn härtill synes bidragsbehovet för friluftsbadanläggningarna kunna begränsas till 1 000 000 kronor. Statsbidragsmedel för i runt tal 4 000 000 kronor skulle sålunda erfordras för ett fullständigt utnyttjande av planen. Då endast ungefär hälften av anläggningarna beräknats kunna komma till utförande under budgetåret 1945/46, torde ett bidragsbelopp av 2 000 000 kronor vara tillfyllest.

I statsverkspropositionen för innevarande år har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för budgetåret 1945/46 å riksstaten anvisa ett anslag av 1 000 000 kronor till avsättning till fonden för friluftslivets främjande. Enligt vad statens fritidsnämnd under hand upplyst torde emellertid huvuddelen av detta anslag behöva utnyttjas för tillgodoseende av de bidragsbehov, som föreligga för ett flertal smärre anläggningar, vilka icke upptagits i investeringsplanen. Med hänsyn härtill har utredningen funnit hela det för investeringsplanens företag erforderliga bidragsbeloppet, 2 000 000 kronor, böra uppföras å allmän beredskapsstat för nästa budgetår.

Under åberopande av det anförda får investeringsutredningen hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 å driftbudgeten under tionde huvudtiteln uppföra följande anslag, nämligen

*Avsättning till fonden för friluftslivets
främjande* ..... kronor 2 000 000.

h. Skjutbanor.

Såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen för investeringsplanen för skjutbanor (s. 275 och bil. 24) framgår hava i planen medtagits arbeten för en sammanlagd kostnad av 510 000 kronor, varav 370 000 kronor

avse skjutbanor för föreningar, organiserade under Skytteförbundens överstyrelse, 30 000 kronor skjutbanor för föreningar, organiserade under Svenska pistolskytteförbundet, samt 110 000 kronor skjutbanor för föreningar, organiserade under Svenska sportskytteförbundet. De sammanlagda kostnaderna torde vid anslagsberäkningen böra avrundas till 500 000 kronor.

I anslutning till vad i den tidigare framställningen anförts rörande ovan nämnda kategorier av skjutbanor hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 å driftbudgeten under fjärde huvudtiteln uppföra följande anslag, nämligen

Bidrag till skjutbanors ordnande . . . . . kronor 500 000.

i. Torrlägningsföretag.

Investeringsutredningen har, som närmare framgår av den tidigare lämnade redogörelsen av investeringsplanen för torrlägningsföretag (s. 276 och bil. 24), uppskattat kostnaderna för de företag, som vid behov beräknats kunna utföras under budgetåret 1945/46, till 24,0 milj. kronor.

Igångsättandet av de planerade företagen är emellertid beroende av enskilt initiativ. Visserligen har vid behandlingen av det inkomna materialet framgått, att sakägarna hava ett stort intresse av att företagen genomföras snarast möjligt och att i flertalet fall intressenterna även förklarat sig äga möjligheter att göra den ekonomiska insats, som erfordras utöver det beräknade statsbidraget. På grund av den stegring av arbetslösnivån, som inträtt under de senare krisåren, har emellertid ett betydande antal intressenter förklarat sig vilja avvakta ett lägre löneläge, innan arbetena igångsättas. Då det därjämte är att räkna med att, om företagen utföras som arbetslöshetsarbeten, vissa icke obetydliga merkostnader kunna uppstå genom att arbetena måste drivas exempelvis under olämplig årstid, under forcering eller med utnyttjande av ovan arbetskraft, kan det befaras, att det i vissa fall kan bli svårt att intressera sakägarna för att i arbetsmarknadsreglerande syfte igångsätta önskvärd mängd torrlägningsarbeten. Även ett tidigareläggande av ett företag i förhållande till den tidpunkt, då det eljest ur normal synpunkt sett skulle hava förverkligats, kan i speciella fall medföra fördyringar. Utredningen anser, att statsverket bör kunna kompensera vederbörande sakägare för sådana merkostnader enligt de grunder, som i den tidigare framställningen närmare utvecklats.

1942 års torrlägnings-sakkunniga hava i sitt betänkande (SOU 1944: 56) föreslagit vissa ändringar i gällande statsbidragsgrunder. Därest ändrade grunder komma att i vederbörlig ordning fastställas, förutsätter utredningen, att dessa — med bibehållande av de möjligheter till justeringar, som utredningen föreslagit med hänsyn till förutberörda merkostnader — måtte bringas till tillämpning jämväl i fråga om företag, som erhålla bidrag av anslag på allmän beredskapsstat. Då emellertid de av förenämnda sakkunniga före-

slagna ändringarna i bidragsgrunderna icke torde komma att i väsentlig mån ändra totalbehovet av anslag till bidrag till ifrågavarande arbeten, har utredningen vid beräkningen av storleken av erforderligt anslag ansett sig kunna utgå ifrån nu gällande bidragsgrunder. Enligt dessa torde statsbidrag från statens avdiktningensanslag kunna antagas utgå med i genomsnitt 50 procent av anläggningskostnaderna. Under denna förutsättning skulle behovet av statsbidrag för arbetena i investeringsplanen bliva ca 12,0 milj. kronor.

I årets statsverksproposition (IX ht., punkten 151) har Kungl. Maj:t med hänsyn till pågående beredning av ovannämnda betänkande föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till statens avdiktningensanslag för budgetåret 1945/46 beräkna ett förslagsanslag av 2,9 milj. kronor. Därest någon höjning av det beräknade anslagsbeloppet icke kommer att föreslås i den förebådade särskilda propositionen, skulle erfordras att å beredskapsstat ett ytterligare anslag av i runt tal 9,0 milj. kronor uppfördes till ifrågavarande ändamål. Skulle däremot å riksstaten äskas ett högre belopp än det beräknade, förutsätter utredningen, att motsvarande reducering sker av det å beredskapsstaten erforderliga beloppet. Utredningen har i fråga om anslagsrubriceringen förutsatt, att liksom skett beträffande allmänna beredskapsstaten för innevarande år ett samlingsanslag för bidrag till vissa förbättringsåtgärder på jordbrukets område kommer att föreslås å beredskapsstaten för nästa budgetår.

Under åberopande av det anförda hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln uppföra följande anslag, nämligen

*Bidrag till vissa förbättringsåtgärder på
jordbrukets område . . . . . kronor 9 000 000.*

k. Flottledsarbeten.

Av den tidigare lämnade redogörelsen för investeringsplanen för flottledsarbeten (s. 278 och bil. 24) framgår, att utredningen medtagit dylika arbeten till en beräknad kostnad av 7 milj. kronor. Innan utredningen övergår att redogöra för sitt ställningstagande i fråga om lämpliga statsbidragsgrunder för flottledsarbeten, torde först en redogörelse böra lämnas för de regler, enligt vilka bidrag hittills kunnat utgå.

Budgetåret 1933/34 och några därpå följande budgetår anvisades å riksstaten ett förslagsanslag till väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo. Under budgetåren 1938/39—1944/45 har därefter årligen anvisats ett reservationsanslag för samma ändamål, varvid de två senaste budgetåren anslaget varit upptagit till 500 000 kronor.

Gällande statsbidragsgrunder till anläggningar under sistnämnda anslag innefattas i kungörelsen den 30 juni 1943 (SFS 1943: 530) angående statsbidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader m. m. Bidrag må enligt kungö-

relsen utgå till företag, vars båtnad beräknas minst motsvara kostnaderna därför, och kan beviljas till 25 procent av den av skogsvårdsstyrelsen godkända kostnaden; dock att, då särskilda skäl därtill äro, bidrag må enligt Kungl. Maj:ts medgivande utgå med högst 50 procent av samma kostnad. Enligt uppgift har statsbidrag enligt kungörelsen hittills aldrig utgått till flottledsbyggnader utan endast till vägbyggnader. Orsaken härtill torde vara den, att statsbidrag enligt kungörelsen endast kan utgå till väg- eller flottledsbyggnad å skog i enskild ägo och att de flottledsbyggnader, som varit aktuella sedan tiden för anslagets tillkomst, avsett allmänna flottleder.

Däremot har statsbidrag till flottledsarbeten utgått i annan ordning. Under perioder av arbetslöshet har nämligen först statens arbetslöshetskommission och sedan dess efterträdare statens arbetsmarknadskommission lämnat bidrag till utförande av vissa flottledsarbeten. Det bidragssystem, som därvid tillämpats, går ut på att kommissionen betalar de verkliga arbetskostnaderna, medan vederbörande flottningsförening bestrider kostnaderna för förläggningar, körslor, material m. m. samt arbetsledning och administration.

Genom av statens arbetsmarknadskommission verkställd utredning angående fördelningen av arbetslösheternas andel i de totala kostnaderna för 29 undersökta företag har utrönts, att lönekostnaderna, d. v. s. statsbidraget till dessa företag, varierat mellan 42,5 och 89 procent av totalkostnaderna, 1,65 milj. kronor, medan medeltalet uppgått till 72 procent. I detta sammanhang må erinras om att skogsstyrelsen i en den 17 januari 1944 dagtecknad, till chefen för finansdepartementet överlämnad promemoria angående beredande av sysselsättning inom skogsbruket vid omfattande arbetslöshet efter krigets slut framlagt förslag till bestämmelser angående statsbidrag till beredskapsföretag. Styrelsens förslag upptager två alternativ. Enligt det första skulle statsbidrag till bland annat enskilda flottledsbyggnader utgå med 50 procent av företagets godkända kostnad och enligt det andra alternativet med 60 procent av samma kostnad, i båda fallen med möjlighet att till enskild person i visst fall bevilja ett tilläggsbidrag med 15 procent.

De flottningsföreningar, som tidigare erhållit bidrag av arbetslöshetsmedel till utförande av flottledsarbeten och som nu inkommit med uppgifter till investeringsutredningen, torde i regel hava förutsatt, att bidrag till arbetena skulle utgå efter liknande principer som tidigare, d. v. s. att arbetskostnaderna skulle bestridas med statsmedel, medan kostnaderna för material, körslor, arbetsledning m. m. skulle bestridas av flottningsföreningen. En preliminär granskning av det nu inkomna materialet ger vid handen, att statsbidraget med tillämpande av samma princip i vissa fall skulle komma att uppgå till över 90 procent.

Från Svenska flottledsförbundets sida har gjorts gällande att, därest flottningsföreningarna skulle vara intresserade av att låta utföra flottledsarbeten med anlåtande av hänvisad arbetskraft, statsbidraget för sådana arbeten måste utgå med lägst 60 procent av totalkostnaden med möjlighet för Kungl. Maj:t att, därest så befunnes skäligt, höja bidraget till 85 procent. Vidare mås-

te enligt förbundet bidrag i första hand utgå till företag, som avsåge allmän flottled, enär samtliga hittills anmälda företag vore att hänföra till denna kategori. Någon beräkning av båtnadsvärde läte sig icke gärna göras beträffande de anmälda arbetena, vilka i huvudsak avsåge förbättringsarbeten å redan befintliga flottleder. En sådan bestämmelse komme endast att åstadkomma vissa fiktiva siffror. Därest de anmälda företagen underkastades sakkunnig prövning från fall till fall, förelåge tillräcklig säkerhet att endast ändamålsenliga företag kunde ifrågakomma. Förslagen borde lämpligen upprättas av vederbörande flottningsförening.

Enligt utredningens uppfattning bör fortfarande statsbidrag kunna utgå till inrättande, utvidgande och förbättrande av *allmän* flottled i den mån arbetena komma till utförande som beredskapsarbeten. Utredningen har däremot icke ingått i prövning av grunderna för bidragstilldelning till arbeten å flottleder i enskild ägo, enär detta utredningsområde handlägges av annat utredningsorgan.

Då de goda transportmöjligheter, som våra allmänna flottleder erbjuda, i hög grad hava bidragit och alltfört bidraga till den svenska träförädlingsindustriens utveckling och konkurrensförmåga på exportmarknaden, måste det anses vara av stort allmänt intresse, att dessa flottleder i lämplig utsträckning moderniseras. Med hänsyn till det stora statliga innehavet av skogar torde det även ligga ett statligt företagarintresse i att de allmänna flottlederna drivas på ekonomiskt mest gynnsamma sätt. Det må framhållas, att nätet av *allmänna* flottleder såväl i fråga om transporterad godsmängd som i fråga om transportsträckornas längd är av väsentligt större betydelse än de *enskilda* flottlederna. Utredningen vill med hänsyn till anförda omständigheter tillstyrka, att bidrag till arbeten för allmänna flottleder jämväl i fortsättningen må utgå i sådana fall, då arbetena utföras som beredskapsarbeten.

Vad däremot gäller bidragsgrunderna anser utredningen, att skäl kunna anföras för att införa vissa ändringar. Man kan sålunda icke bortse från möjligheten att, om staten betalar lönekostnaderna och låter övriga kostnader bäras av flottledens ägare, en strävan hos bidragstagaren i alltför hög grad kan komma att göra sig gällande att så planlägga arbetena, att dessa väsentligen komma att bestå av arbetsprestationer på platsen. Härigenom riskerar man, att arbetena planeras att utföras på ett ekonomiskt sätt och att mindre angelägna men särskilt arbetskrävande företag allför mycket skjutas fram före angelägnare men mera materialkrävande. Visserligen är det möjligt för en granskande myndighet att inverka reglerande på planläggningsarbetet, men resultatet torde dock bliva bättre, om bidragsreglerna göras sådana, att konstruktionerna icke påverkas av ekonomiska särintressen av här antytt slag. Även vid utförandet av flottledsarbetena, vilket hittills skett i vederbörande flottningsförenings regi och väl även i framtiden i regel torde böra ske på detta sätt, måste man räkna med att, om staten helt bestrider lönekostnaderna, samma intresse icke finnes hos bidragstagaren att driva arbetet rationellt och billigt som om bidragstagaren vore tvungen att själv

bära viss andel av dessa kostnader. Någon risk föreligger säkerligen icke för att en sådan omläggning av bidragsgrunderna, att bidrag skulle utgå jämväl å andra kostnader än arbetslöner, skulle medföra att de goda vinterarbeten för väsentligen icke yrkesutbildad arbetskraft, vilka hittills redovisats av flottningsföreningarna, icke längre skulle ställas till disposition som arbetslöshetsarbeten. På grund av arbetenas natur kan man räkna med att arbetslönerna under alla förhållanden komma att utgöra en stor andel av totalkostnaderna. Det må också erinras om att i vissa tänkbara arbetslöshetssituationer materialanskaffningar skulle vara särskilt värdefulla för att skaffa sysselsättning åt yrkesutbildade industriarbetare i deras eget yrke och på deras ordinarie arbetsplats.

Statsbidrag synes enligt utredningens mening böra fastställas till 60 procent av den för företaget godkända kostnaden; dock att höjning av bidraget, när särskilda skäl därtill äro, bör kunna medgivas till högst 80 procent. Statsbidragstagare bör vara skyldig att använda hänvisad arbetskraft och att utföra arbetet under av arbetsmarknadskommissionen bestämda tidsperioder.

Det erforderliga bidragsbeloppet har av utredningen under ovan angivna förutsättningar beräknats till 4 500 000 kronor.

Statsbidrag till flottledsarbeten torde böra beviljas av arbetsmarknadskommissionen från det anslag till arbetsmarknadens reglering, varom närmare förmäles å s. 342—346. Projektering av arbetena bör utföras av vederbörande flottningsförening.

1. Arbeten vid enskilda järnvägar.

Såsom av den lämnade redogörelsen för den föreslagna investeringsreserven av arbeten vid enskilda järnvägar (s. 278—284) närmare framgår, skulle denna reserv omfatta företag för i runt tal 13 milj. kronor, och bidrag till arbetenas utförande skulle utgå för täckande av sådana merkostnader, som äro en direkt följd av företags utförande såsom arbetslöshetsarbete. Ifrågasvarande bidrags storlek torde i allmänhet icke behöva överstiga 30 procent av ett företags totalkostnad. För hela investeringsreserven synes med hänsyn härtill det maximala bidragsbehovet kunna beräknas till högst 3 milj. kronor. Bidrag torde böra beviljas av det anslag till arbetsmarknadens reglering, varom närmare förmäles å s. 342—346.

m. Elektrifieringsarbeten.

Såsom av den lämnade redogörelsen för investeringsplanen för elektrifieringsarbeten (s. 284 och bil. 24) närmare framgår, har utredningen funnit skäl föreligga att i planen för budgetåret 1945/46 upptaga anläggningsarbeten till en sammanlagd totalkostnad av 20 milj. kronor. Vid beräkandet av det bidragsbelopp, som för ett genomförande av planen i dess helhet skulle bli erforderligt under budgetåret 1945/46, har utredningen i likhet med elektrifieringsberedningen utgått ifrån, att statsbidrag genom-

snittligen komme att utgå med hälften av de totala anläggningskostnaderna. Medelsbehovet torde sålunda kunna uppskattas till i runt tal 10 milj. kronor.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för budgetåret 1945/46 anvisa ett reservationsanslag av 5 milj. kronor till ifrågasvarande ändamål. Ett belopp av ytterligare 5 milj. kronor skulle alltså för investeringsplanens genomförande behöva upptagas å beredskapsstat för nämnda budgetår.

Under återopande av det anförda hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln upptaga följande anslag, nämligen

Befrämjande av landsbygdens elektrifiering ..... kronor 5 000 000.

n. Diverse enskilda arbeten.

Av de byggnadsföretag, som ingå i investeringsplanen för diverse enskilda arbeten (s. 286 och bil. 24), har utredningen ansett de arbeten, för vilka i det följande redogöres, kunna komma i fråga för erhållande av understöd av statsmedel.

Å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 (proposition 1944: 281, s. 86) har uppförts ett anslag av 200 000 kronor till *bidrag till byggnadsarbeten vid folksanatorierna*. I statsverkspropositionen för innevarande budgetår (V ht., punkten 141) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till samma ändamål för budgetåret 1945/46 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor. Enligt vad av sistnämnda proposition framgår har medelsbehovet för samtliga ifrågasvarande byggnadsarbeten uppskattats till sammanlagt 404 500 kronor, varav arbeten för 4 800 kronor beräknats bli verkställda under innevarande budgetår. Föredragande departementschefen uttalade vid sin hemställan om nämnda anslag av 100 000 kronor, att medel för återstående arbeten syntes, i den mån så påkallades, böra upptagas å allmän beredskapsstat för nästa budgetår. Såsom av den föregående redogörelsen för de i investeringsplanen upptagna diverse enskilda arbetena framgår, har utredningen i planen upptagit hithörande arbeten för en kostnad av 400 000 kronor. Med hänsyn till den höga angelägenhetsgraden för ifrågasvarande företag har utredningen ansett, att någon reducering av det i planen upptagna kostnadsbeloppet icke bör komma i fråga vid anslagsberäkningen. Under förutsättning att det å allmän beredskapsstat II för innevarande budgetår uppförda anslaget icke kommer att tagas i anspråk skulle sålunda, utöver det å riksstaten föreslagna anslaget, bli erforderligt att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 uppföra ett anslag av 300 000 kronor.

Till *bidrag till vissa reparationsarbeten m. m. vid en akademien för de fria konsterna tillhörig byggnad* har å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 uppförts ett anslag av 21 000 kronor (proposition 1944:281, s. 110). Då detta företag föreslås ingå i investeringsplanen jämväl för budgetåret 1945/46, skulle sålunda samma anslag bliva erforderligt att uppföra å allmän beredskapsstat för nästa budgetår.

Å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 (proposition 1944:281, s. 277) har uppförts ett anslag av 20 000 kronor till *lån till August Abrahamssons stiftelse för slöjdläroarbete för vissa ombyggnadsarbeten*. Ifrågasättande ombyggnadsföretag har föreslagits jämväl i investeringsplanen för budgetåret 1945/46, varför samma belopp erfordras å beredskapsstaten för sistnämnda budgetår.

I årets statsverksproposition, nionde huvudtiteln, punkten 46, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till *bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter* anvisa ett reservationsanslag av 1,6 milj. kronor. I investeringsplanen har utredningen upptagit byggnadsarbeten vid lantmanna- och lanthushållsskolor och vissa andra skolor för lantbruksundervisning för en sammanlagd kostnad av 15,4 milj. kronor. Omfattningen av de byggnadsarbeten vid lantmanna- och lanthushållsskolor, till vilka statsbidrag författningen enligt kan utgå och till vilka bidrag ännu icke beviljats, har, såsom av den tidigare redogörelsen framgår, beräknats till en kostnadssumma av ca 13,1 milj. kronor. Enligt utredningens i det föregående uttalade uppfattning torde, även under en utpräglad arbetsmarknadskris, endast ca 70 procent av de i planen upptagna byggnadsföretagen kunna beräknas komma till utförande. Statsbidrag skulle således erfordras å en byggnadskostnad av högst 9,2 milj. kronor. Då statsbidrag författningen enligt utgår med tre fjärdedelar av de av Kungl. Maj:t godkända byggnadskostnaderna, torde medelsbehovet för budgetåret 1945/46 kunna uppskattas till 6,9 milj. kronor. Utöver det i statsverkspropositionen äskade anslaget av 1,6 milj. kronor skulle sålunda bliva erforderligt att å allmän beredskapsstat för nämnda budgetår uppföra ett ytterligare anslag av 5,3 milj. kronor till bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter.

Under återopande av det anförda hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 uppföra följande anslag, nämligen

å driftbudgeten:

under femte huvudtiteln:

Bidrag till byggnadsarbeten vid folksanatorierna ..... kronor 300 000

under åttonde huvudtiteln:

Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Bidrag till vissa reparationsarbeten m. m. ..... kronor 21 000

under nionde huvudtiteln:

Lägre lantbruksundervisning m. m.:

Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa

lantbruksundervisningsanstalter.... kronor 5 300 000

å kapitalbudgeten:

under Fonden för låneunderstöd:

Lån till August Abrahamssons stiftelse

för slöjdläroarbete för vissa om-

byggnadsarbeten ..... kronor 20 000.

15. Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

Liksom för innevarande budgetår har investeringsutredningen ansett ett särskilt anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering böra uppföras å allmänna beredskapsstaten för nästa budgetår utöver det å ordinarie budget beräknade anslaget för samma ändamål. De av utredningen i dess föregående betänkande (SOU 1944:12, s. 255 ff) framförda allmänna synpunkterna rörande behovet av ett dylikt särskilt anslag äga fortfarande giltighet. Jämväl den av chefen för finansdepartementet vid hemställen om uppförande av ifrågavarande anslag å allmänna beredskapsstaten för innevarande år förebragta allmänna motiveringen (proposition 1944:281, s. 55) har fortfarande aktualitet.

Investeringsutredningens i det föregående framlagda förslag innebär att under nästa budgetår flertalet av de arbeten, som kunna komma till utförande i arbetsmarknadsreglerande syfte, skulle finansieras helt eller delvis med medel från specificerade anslag. Det behov av statsanslag till arbeten för arbetsmarknadens reglering, som vid en arbetsmarknadskris efter kriget kan föreligga utöver eller vid sidan av de särskilt specificerade anslagen, är avsett att täckas under förevarande allmänna anslag.

Bidrag skulle sålunda i första hand från detta anslag beviljas till sådana kommunala och enskilda arbetslöshetsarbeten, som icke i normal ordning kunna komma i åtnjutande av statsbidrag men som, om de utförts som beredskapsarbeten enligt hittills tillämpade grunder, kunnat erhålla bidrag från det å riksstaten uppförda anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

Härutöver synas möjligheter böra hållas öppna att från ifrågavarande allmänna anslag kunna bevilja medel till statliga, kommunala och enskilda arbeten, till vilka särskilda anslag finnas uppförda å riksstaten eller föreslagits å allmän beredskapsstat. I en viss given arbetslöshetssituation kunna nämligen i särskilda fall sådana arbeten, vilka varken medtagits i investeringsplanen eller rymmas inom specialanslagen, ändock befinnas angelägna och lämpliga att utföra.

Under vissa förutsättningar böra dessutom kommunala och enskilda arbeten, till vilka statsbidrag i normal ordning utgå från härför anvisade specialanslag, kunna komma i fråga för erhållande av ytterligare bidrag. En förhöjning av det normala statsbidraget har nämligen redan i investeringsutredningens föregående betänkande föreslagits utgå i det fall, att vid utförande av en anläggning i arbetsmarknadsreglerande syfte vissa merkostnader uppstå på grund av att hänvisad arbetskraft måst användas, på grund av att företaget måste utföras under forcering eller under olämplig årstid eller på grund av andra liknande orsaker. Särskilt statsbidrag skulle kunna utgå från nämnda allmänna anslag till täckande av sådana merkostnader. Fråga uppkommer emellertid härvid, huruvida storleken av detta särskilda bidrag bör normeras med hänsyn till de för arbetet såsom sådant gällande statsbidragsgrunderna eller om full täckning för berörda merkostnader bör beredas från anslaget. Enligt vad utredningen erfarit tillämpar statens arbetsmarknadskommission vid liknande bidragsgivning från det å riksstaten uppförda anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. den praxis, att om arbetet utföres helt i statlig regi och sålunda angivna kostnadsfördyrande faktorer falla tillbaka på den statliga myndighet, som svarar för arbetets utförande, sagda merkostnader täckas med bidrag fullt ut, medan i det fall arbetet utföres såsom statskommunalt arbete eller genom enskild bidragstagares försorg, den för företaget stadgade normala bidragsnormeringen tillämpas jämväl i fråga om merkostnader av angivna slag. Fördyringar kunna nämligen uppkomma icke blott på grund av ovannämnda omständighet utan även på grund av mindre rationell ledning av företaget. Med hänsyn till angelägenheten av att statsbidraget är så konstruerat, att en bidragstagare, som själv utför eller låter utföra ett arbete, icke förlorar intresset att söka nedbringa företagets kostnader, finner utredningen samma grunder för bidragsmeddelande till berörda merkostnader, som de av kommissionen tillämpade, även böra komma till användning under här förevarande anslag.

I andra hand synes förevarande anslag böra stå till förfogande för beviljande av medel till företag tillhörande den särskilda grovarbetsreserven, d. v. s. till sådana arbeten av grovarbetsnatur, vilka visserligen hava en något lägre angelägenhetsgrad än liknande arbeten, till vilka anslag beräknats under den allmänna investeringsreserven, men vilka i vissa arbetslöshetssituationer kunna vara särskilt lämpliga att utnyttja med hänsyn till att de äro föga materialkrävande och icke erfordra specialutbildad arbetskraft.

Utredningen utgår sålunda ifrån att förevarande anslag skall kunna utnyttjas

1) till de i det föregående angivna grupperna av arbeten, vilka medtagits i förslaget till allmän investeringsreserv men för vilka specificerade anslag icke föreslagits,

2) till företag eller grupper av företag, för vilka särskilda anslag finnas uppförda å riksstaten eller hava föreslagits å allmän beredskapsstat men för vilka en ökning utöver ramen av å nämnda stater föreslagna anslag i en

viss arbetslöshetssituation eller eljest av särskilda skäl kan befinnas motiverad,

3) till täckande, helt eller delvis, av merkostnader, som äro en direkt följd av ett företags utförande som arbetslöshetsarbete, i de fall då sådana merkostnader icke lämpligen böra bestridas av medel från andra anslag,

4) under svår arbetslöshet då samtidigt brist på materiel råder till för sådant fall särskilt lämpade grovarbeten, vilka på grund av mindre utpräglad angelägenhet icke medtagits i den allmänna reserven utan hänförs till den särskilda grovarbetsreserven.

Medelsbehoven för ovannämnda fyra ändamål komma att variera för olika arbetslöshetssituationer. Det synes icke erforderligt att dimensionera anslaget för summan av de fyra vart för sig största medelsbehoven, utan torde det bli till fyllest, om anslagskraven i följande två alternativa fall beaktas. Det första fallet avser en arbetslöshetskris, då materialtillgången är tillräcklig för genomförande av ett allsidigt sammansatt sysselsättningsprogram, varvid endast medelsbehov enligt punkterna 1—3 behöva tillgodoses. Det andra fallet avser den i punkt 4 angivna situationen, i vilken av förevarande anslag böra tillgodoses dels i punkterna 1—3 angivna behov av statsmedel, vilka belöpa sig på grovarbeten, dels ock behovet av sådana medel för i punkt 4 avsedda arbeten. Utförda överslagskalkyler hava visat, att i det senare av de båda fallen komma de största kraven att ställas på medel från nu ifrågavarande anslag. Storleken av anslaget torde böra beräknas med hänsyn till sagda fall.

I likhet med föregående år har utredningen upprättat förslag till grovarbetsreserv, vars omfattning framgår av följande sammanställning.

Förvaltande myndighet	Typ av arbetsobjekt	Medelsbehov Kronor
Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen	Allmänna vägar.....	¹ 180 000 000
Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen	Civila flygplatser	5 000 000
Försvarsstaben	Oljelagringsanläggningar i berg m. m.	20 000 000
Arméförvaltningen	Idrottsplatser, skjutbanor, vägar, dräneringar, avlopp m. m.	6 671 000
Marinförvaltningen	Fullträffsäkra skyddstunnlar för lätta fartyg	3 000 000
	Förlängning av Gustavsviks torrdocka....	1 630 000
	Vissa fullträffsäkra lokaler m. m.	2 503 000
	Båthamn vid flottans sjömansskola	200 000
Flygförvaltningen	Flygfältsarbeten	20 029 000
	Idrottsplatser, skjutbanor, simbassänger, vägar m. m.	1 573 000
	Summa kronor	240 486 000

¹ Härav avse 14 000 000 kronor marklösen.

Vid beräkandet av erforderliga anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. böra såsom i det föregående framhållits medel icke blott beräknas för grovarbetsreserven utan även för sådana i den allmänna investe-

ringsreserven upptagna kommunala och enskilda arbeten, som i fråga om materialåtgång och krav på yrkesskicklig arbetskraft äro jämförbara med arbeten i grovarbetsreserven, men för vilka särskilda anslag icke beräknats. De kategorier av här ifrågavarande företag, vilka innehålla mera avsevärda kvantiteter grovarbeten, äro flottledsarbeten och diverse kommunala anläggningsarbeten.

Beträffande flottledsarbeten har för dessa särskilt anslag icke ansetts lämpligen böra upptagas under den allmänna reserven med hänsyn till att för dylika företag särskilda anslag hittills icke brukat upptagas på den ordinarie budgeten och författningsbundna bidragsgrunder icke äro fastställda. Totalkostnaden för de aktuella flottledsarbetena uppgår till ca 7 000 000 kronor. Det erforderliga bidragsbeloppet till dessa arbeten har av utredningen beräknats till 4 500 000 kronor (s. 339).

I fråga om diverse kommunala anläggningsarbeten har den totala kostnaden för dessa i investeringsplanen beräknats till ca 70 000 000 kronor. Av denna summa torde ca 25 procent representera lämpliga grovarbeten. Under förutsättning av statsbidrag med i medeltal 50 procent av anläggningskostnaden skulle anslagsbehovet för dylika arbeten uppgå till ca 8 800 000 kronor.

Investeringsutredningen har i det föregående föreslagit att i sysselsättningsplanen skulle inrymmas en investeringsreserv av arbeten vid de enskilda järnvägarna (s. 278 ff). Utredningen har därvid förutsatt, att i den mån merkostnader uppkomma på grund av arbetenas utförande i arbetsmarknadsreglerande syfte skola dessa kunna täckas genom bidrag av statsmedel. Bidragsbehovet för dylika merkostnader synes lämpligen böra tillgodoses under förevarande anslag i likhet med vad som ansetts böra ske i fråga om motsvarande merkostnader vid utförande som arbetslöshetsarbeten av företag, till vilka bidrag enligt normala bidragsgrunder beräknats kunna utgå av specificerade anslag på allmänna beredskapsstaten. Ifrågavarande bidragsstorlek torde i allmänhet icke behöva överstiga 30 procent av totalkostnaden. För hela investeringsreserven, vars kostnadsram utgör 13 milj. kronor, torde med hänsyn härtill bidragsbehovet kunna beräknas till högst 3 milj. kronor, varav för den del, som består av utpräglade grovarbeten, till högst 2 300 000 kronor.

För det fall då enligt ovan det största kravet på medel från ifrågavarande anslag kan komma att ställas, skulle sålunda ett sammanlagt anslagsbelopp av (240 486 000 + 4 500 000 + 8 800 000 + 2 300 000 =) i runt tal 256 000 000 kronor bliva erforderligt.

Flertalet i grovarbetsreserven föreslagna grupper av arbeten överensstämma med i samma reserv för innevarande år medtagna. Den nu föreliggande grovarbetsreserven har såsom av sammanställningen framgår givits en något ökad omfattning. Även för de i den allmänna investeringsreserven ingående projekten av grovarbetsnatur, till vilka bidrag har beräknats antingen under specialanslag eller under förevarande anslag, har investeringsvolymen vidgats jämfört med innevarande budgetår. I den utsträckning, som varit möj-

lig, har utredningen sålunda tagit hänsyn till det av statsutskottet gjorda uttalandet (utlåtande 1944: 212, s. 12), att bland arbetsobjekten borde beredas utrymme för grovarbeten i betydande omfattning.

Beträffande statsbidragsgrunderna och villkoren i övrigt för anslaget användning synas nu gällande principer för beviljande av statsbidrag till beredskapsarbeten även i fortsättningen böra tillämpas.

Under återopande av det anförda hemställer investeringsutredningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å allmän beredskapsstat för budgetåret 1945/46 å driftbudgeten under femte huvudtiteln uppföra följande anslag, nämligen

Åtgärder för arbetsmarknadens reglering

m. m . . . . . kronor 256 000 000.

D. Sammanfattning.

I sitt föregående betänkande, SOU 1944: 12 och 13, framlade investeringsutredningen förslag till investeringsreserver för innevarande budgetår för de områden, som innefattas i utredningens uppdrag. Förslaget vann med vissa smärre ändringar och tillägg statsmakternas bifall, och för reservernas utnyttjande erforderliga anslag uppfördes av 1944 års riksdag å allmän beredskapsstat.

Efter avlämnandet av förenämnda betänkande hava investeringsutredningens arbetsuppgifter i huvudsak kunnat hänföras till någon av följande tre grupper, nämligen

1) åtgärder i syfte att befordra detaljplanering av företag inom den fastställda investeringsreservens ram och vinna översikt över planeringsarbetets fortskridande,

2) undersökningar och åtgärder i syfte att dels fastställa, dels öka möjligheterna att utnyttja investeringsreserven med hänsyn till tillgången på bland annat arbetsledarpersonal, redskap, arbetsmaskiner, transportmedel och förläggningsmateriel (baracker m. m.), samt

3) upprättande av förslag till investeringsreserver för budgetåret 1945/46, i första hand genom komplettering och revidering av de för budgetåret 1944/45 sammanställda reserverna.

Under punkt 1) avsedda arbetsuppgifter hava vad beträffar kommunala och enskilda företag på sätt i betänkandet närmare angivits lösts i samverkan med länsstyrelserna och länsarbetsnämnderna. Beträffande statliga företag har arbetet till alldeles övervägande del åvilat berörda centrala förvaltningsmyndigheter och dem underställda organ; i den mån särskilda medel för detaljplanering av statliga företag erfordrats, hava sådana anvisats av Kungl. Maj:t. För detaljplanering av huvudsakligen kommunala företag har statens arbetsmarknadskommission i samråd med investeringsutredningen beviljat bidrag av medel, som för ändamålet ställts till förfogande. För denna bidragsverksamhet hava tillämpats av utredningen tidigare föreslagna bidragsgrunder (se prop. 1944: 273, s. 38—40). Av hela det belopp, som hittills anvisats för detta ändamål, hade intill den 15 februari 1945 beviljats bidrag med sammanlagt 587 233 kronor.

Såsom helhetsomdöme beträffande detaljplaneringen av den för budgetåret 1944/45 fastställda investeringsreserven kan sägas, att densamma såvitt av inhämtade uppgifter kunnat bedömas är i stort sett tillfredsställande och att i reserven medtagna företag med endast fåtaliga undantag numera äro

så förberedda, att de — i den mån klimat- eller materialförhållanden icke utgöra hinder — kunna omedelbart eller med endast kort varsel igångsättas.

För till punkt 2) hänförliga undersökningar och åtgärder avser utredningen att lämna redogörelse i ett särskilt betänkande.

Av de företag, som ingå i den för innevarande budgetår fastställda investeringsreserven, kan en betydande del beräknas icke stå till förfogande för beredande av ökade arbetstillfällen vid en arbetsmarknadskris under nästföljande budgetår, beroende på antingen att de väntas komma till utförande inom den normala investeringens ram eller att de av skilda anledningar redan utförts eller påbörjats. Urvalsunderlaget för den komplettering av reserven för innevarande budgetår, som därför varit nödvändig, har utgjorts dels av vid 1943 års inventering anmälda investeringsobjekt, vilka av olika skäl icke medtagits i reserven för innevarande år, dels ock av investeringsobjekt, som anmälts till utredningen i samband med en under senare halvåret 1944 verkställd kompletterande inventering. Urvalsunderlaget har jämväl ökat därigenom att vissa helt nya områden eller grupper av företag tillförts utredningens arbetsområde och genom att inom vissa områden investeringsbehoven blivit mera fullständigt utredda än föregående år. Samtidigt har emellertid även upprättandet av förslag till investeringsreserv för en mindre grupp av företag befunnits böra överflyttas på annat organ.

Vid urval av objekt att medtagas i investeringsreserven för nästa budgetår hava med endast obetydliga justeringar tillämpats samma urvalsprinciper som vid upprättandet av förslaget till investeringsreserv för innevarande år. Ej heller i fråga om riktlinjerna för reservens sammansättning har någon ändring befunnits böra ske, om än ökat utrymme i den allmänna investeringsreserven ansetts i mån av tillgång på angelägna objekt böra beredas för arbeten av grovarbetskaraktär. Av flera skäl har en ökning av omfattningen av den till förfogande vid en arbetsmarknadskris avsedda färdigplanerade systeringsreserven ansetts böra eftersträvas. Olika faktorer hava dock betingat relativt snäva gränser för reservens möjliga och lämpliga storlek.

Förslaget till allmän investeringsreserv för nästa budgetår omfattar arbeten för i runt tal 790 milj. kronor (mot för innevarande budgetår 580 milj. kronor). Motsvarande belopp för den särskilda grovarbetsreserven är ca 240 milj. kronor (respektive 215 milj. kronor). De statsanslag, som böra stå till förfogande för att de i reserverna medtagna företagen vid behov skola kunna utnyttjas, hava beräknats till sammanlagt ca 595 milj. kronor för den allmänna reserven och ca 240 milj. kronor för grovarbetsreserven.

Av den allmänna investeringsreservens kostnadssumma, ca 790 milj. kronor, belöpa sig ca 375 milj. kronor på företag, vilka till väsentliga delar utgöras av grovarbeten — såsom företag avseende vägar, flygfält, hamnar, anläggningar för vattenförsörjning och avlopp, dubbelspår, linjeomläggningar m. m. — och ca 415 milj. kronor på företag, som äro av mera materialkrävande art eller utgöras av industribeställningar. Inom sistnämnda grupp inrymmas husbyggnader för ett belopp av 187 milj. kronor.

Därest materialknapphet skulle omöjliggöra utnyttjande av materialkrä-

vande företag för beredande av sysselsättning, stå alltså företag av utpräglad grovarbetskaraktär till förfogande för en sammanlagd kostnad av (375 + 240 =) 615 milj. kronor. Det är dock att märka, att även för en mindre del av dessa arbeten förefinnas behov av bland annat vissa kvantiteter rör och armeringsjärn, varpå brist kan komma att råda.

Utredningen har jämväl beräknat investeringsreservernas fördelning mellan städer och landsbygd. Denna beräkning har givit vid handen, att av kostnaden för den allmänna investeringsreservens företag, 790 milj. kronor, hänföra sig ca 300 milj. kronor till företag inom städer och ca 490 milj. kronor till företag på landsbygden. För den särskilda grovarbetsreserven av företag för sammanlagt ca 240 milj. kronor uppgå motsvarande belopp till ca 27 milj. kronor respektive ca 213 milj. kronor.

I fråga om finansieringen av investeringsreserverna har investeringsutredningen i anslutning till vad i årets statsverksproposition anföres funnit skäl föreslå, att Kungl. Maj:t inom ramen av de olika anslag till statliga, kommunala och statsunderstödda arbeten, vilka må bli uppförda å allmän beredskapsstat, skall äga att utan riksdagens hörande utnyttja ett sammanlagt anslagsbelopp av 150 milj. kronor.

Den av utredningen föreslagna allmänna investeringsreserven har uppskattats innefatta totalt ca 23 milj. dagsverken, varav 17,4 milj. dagsverken för grovarbetare och 4,1 milj. för yrkesarbetare i egentlig anläggningsverksamhet samt 1,6 milj. industridagsverken (*bil. 28*). Dessa antal dagsverken kunna beräknas motsvara i medeltal per arbetsdag sysselsatta arbetsstyrkor om i runda tal respektive 58 000 grovarbetare, 14 000 yrkeskunniga byggnads- och anläggningsarbetare och 5 000 industriarbetare eller tillhoppa 77 000 man. Sagda arbetsstyrkor äro schematiskt beräknade under antagande av 300 arbetsdagar per år; antalet arbetsdagar per man blir givetvis av olika skäl lägre och antalet arbetare, som kunna erhålla arbete, i motsvarande grad högre. Det angivna antalet industridagsverken hänför sig endast till företag, som helt och hållet eller till väsentlig del utgöras av direkta industribeställningar, t. ex. beställningar av telefonapparat, rullande järnvägsmateriel, maskinaggat för kraftverk etc. Den allmänna reserven innefattar därutöver sysselsättning inom industrien genom beställningar av material och tillverkningar för anläggnings- och husbyggnadsföretag, för vilka beställningarna i fråga endast utgöra en mindre del av respektive företag. Sagda sysselsättning har uppskattats till ca 1,7 milj. industridagsverken, vilket motsvarar helårsarbete för i runt tal 6 000 man. Genom den allmänna reserven skulle alltså totalt ca 83 000 man kunna erhålla helårsarbete.

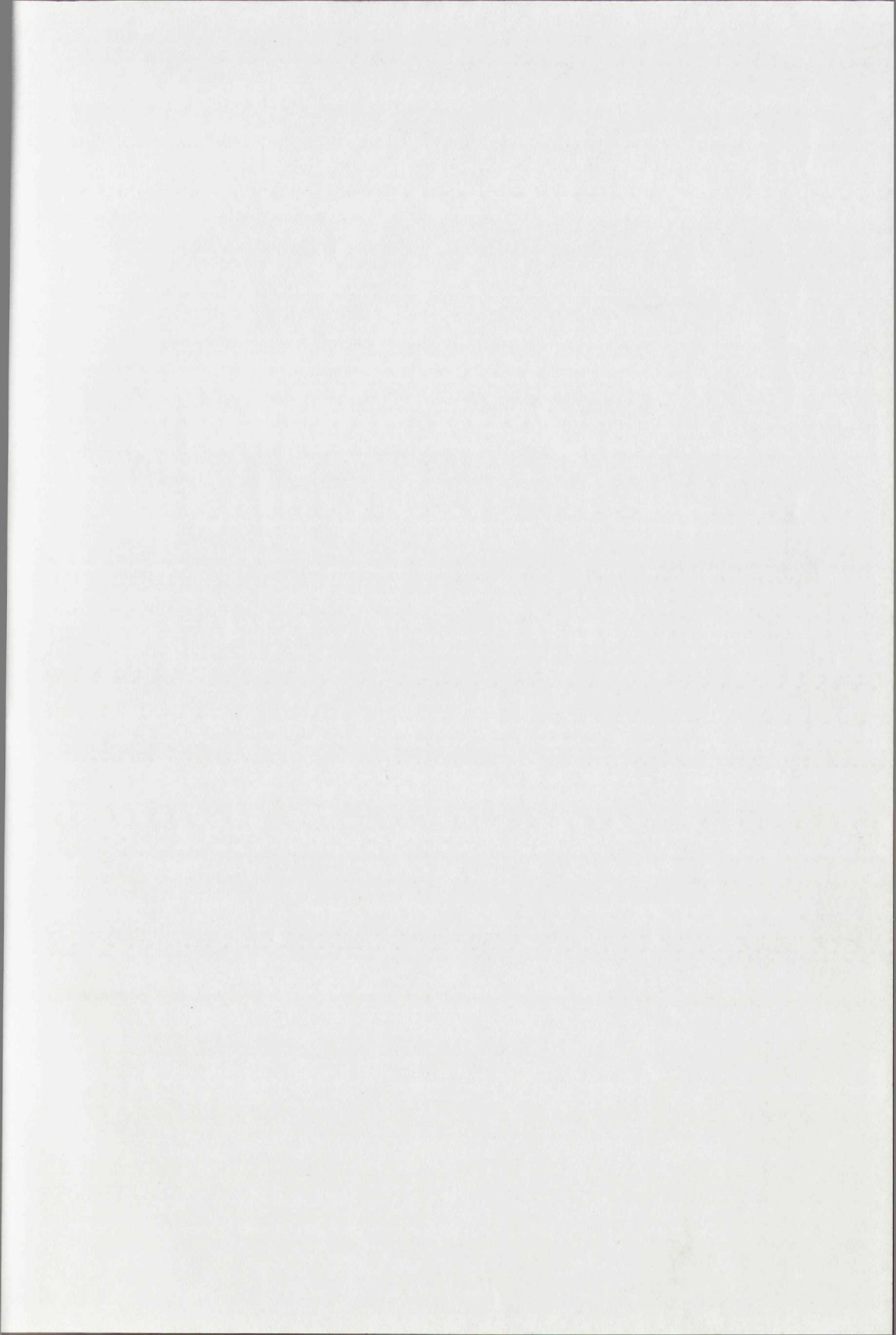
Den särskilda grovarbetsreserven beräknas innefatta sammanlagt ca 8,9 milj. dagsverken, varav för grovarbetare drygt 8 milj. och för yrkeskunniga anläggningsarbetare inemot 0,9 milj. dagsverken, motsvarande på ovan angivet sätt beräknade arbetsstyrkor om ca 27 000 respektive 3 000 man eller tillhoppa ca 30 000 man.

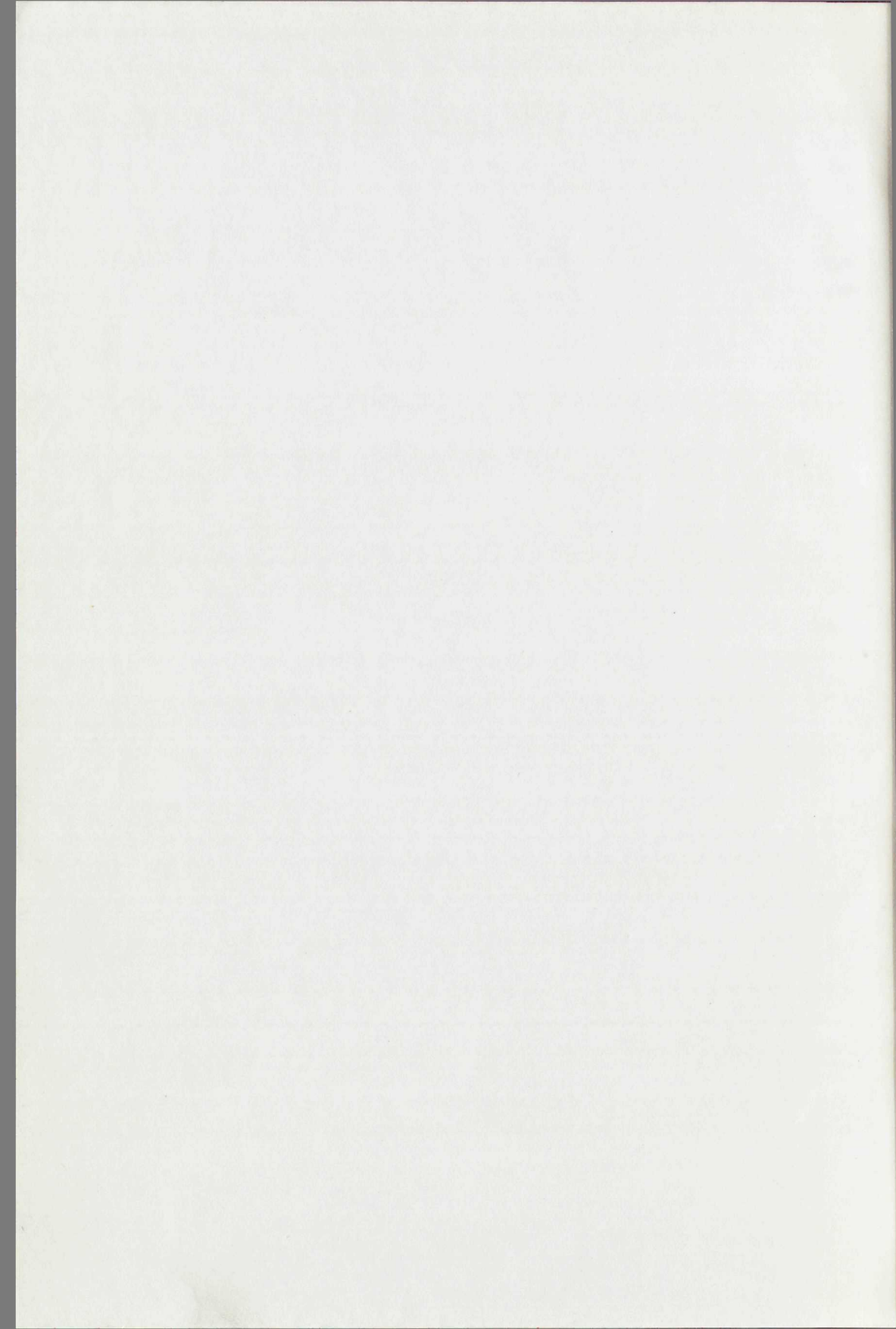
Den föreslagna finansfullmakten om 150 milj. kronor skulle möjliggöra utförande av arbeten, vilka skulle innebära arbetstillfällen om uppskattnings-

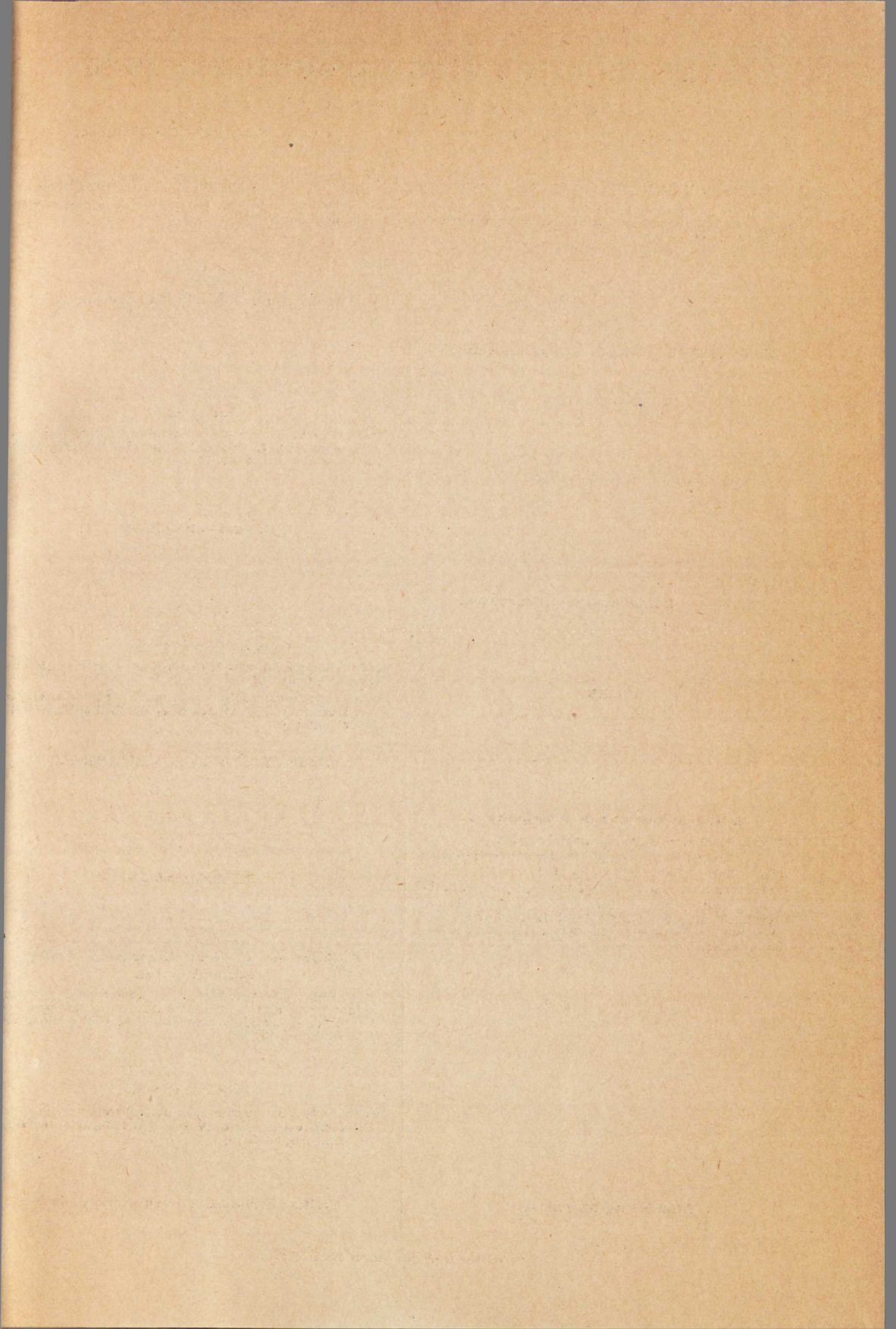

vis lägst ca 4,5 och högst ca 7 milj. dagsverken, beroende bland annat på i vilken utsträckning grovarbeten eller andra arbeten, statliga arbeten eller kommunala och enskilda arbeten komma till utförande. Förutsättes såsom ett bedömbart medelvärde företag medförande 6 milj. dagsverken bliva utnyttjade, innebär detta att sysselsättning i medeltal per arbetsdag under året beredes 20 000 arbetare.

Investeringsutredningen har jämväl införskaffat uppgifter angående eller uppskattat materialbehovet för de i förslaget till investeringsreserv medtagna företagen. Dessa uppgifter hava sammanställts i bil. 28.

Statens offentliga utredningar 1945

Systematisk förteckning

Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.
Betänkande med förslag till utlänningslag och lag angående omhändertagande av utlänning i anstalt eller förläggning. [1]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Komunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Betänkande ang. den husliga utbildningen. [4]
Betänkande och förslag rörande effektivisering av skyddshemselevernas eftervård m. m. [10]
Utredningar ang. ekonomisk efterkrigsplanering. 8. [11]
Investeringsutredningens betänkande med förslag till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten. [12] Bilagor. [13]

Hälso- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Promemoria med förslag till arrendebestämmelser för kommunal jord. [9]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 7. Förslag till åtgärder för livsmedelsforskningens ordnande. [6]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Betänkande med förslag till organisation av en luftfartsstyrelse m. m. [2]
Betänkande rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. Del 1. Allmänna synpunkter. [7] Del 2. Blekingenätets järnvägar. [8]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Betänkande med utredning och förslag ang. yrkesutbildning av sjöfolk av manskapsgrad samt åtgärder till höjande av sjöfolkets allmänna och medborgerska bildning. [5]

Försvarsväsen.

Betänkande rörande särskilda åtgärder vid återförandet till civil verksamhet av till beredskapstjänstgöring inkallad personal. [3]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.